MIHAIL KOGĂLNICEANU

OPERE

Ediţie critică publicată sub îngrijirea lui
DAN SIMONESCU

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

MIHAIL KOGĂLNICEANU

OPERE

III

ORATORIE I

1856–1864

PARTEA I
1856–1861

Text stabilit, note și comentarii de
VLADIMIR DICULESCU

Studiu introductiv de
DAN BERINDEI

86 386
București

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
R 79717, București, Calea Victoriei nr. 125
1983

II 20961

STUDIU INTRODUCTIV

„Ceea ce deosebeşte pe Mihail Kogălniceanu de toţi contemporanii săi e cît de nou şi de viu e astăzi", scria N. Iorga acum patru decenii[1], remarcă ce-şi păstrează viabilitatea deplină şi astăzi, atunci cînd ne plecăm ochii asupra operei şi mai ales asupra mărturiilor activităţii publice a lui Kogălniceanu, concretizată, nu în mică măsură, în strălucitele sale discursuri şi intervenţii parlamentare. Opera parlamentară a lui Kogălniceanu este vie mai ales prin aceea că ea nu reflectă o oratorie spumoasă şi fără conţinut, ci ne dezvăluie nu numai rarele sale însuşiri, aria sa largă de preocupări, soluţiile ingenioase pe care le propune unei societăţi moderne în curs de constituire, talentul strălucit, ci şi însăşi problematica majoră a epocii sale. Pe firul activităţii sale parlamentare poate fi reconstituit procesul formării şi consolidării statului român modern.

Perioada Unirii Principatelor ni-l înfăţişează pe Mihail Kogălniceanu în prim plan, evidenţiindu-se printre contemporanii săi, dominîndu-i în cele mai dese cazuri, impunîndu-le stima şi preţuirea chiar şi atunci cînd îi erau adversari. El a jucat unul din rolurile cele mai importante în mişcarea unionistă nu numai din Moldova, dar şi din Principate. Lucra pe zi 18 ore, aşa cum îi mărturisea lui C.A. Rosetti într-o scrisoare[2], acţiona pe plan politic intern, întreprindea călătorii în ţară şi peste hotare, nu-şi neglija afacerile pe plan economic. Acţiona în fruntea unioniştilor, neobosit, plin de idei şi de iniţiative, dînd măsura calităţilor sale, dar mai ales a patriotismului său. „...Îşi iubeşte sincer ţara şi nimeni nu o cunoaşte mai bine decît el"[3], îl caracteriza Dimitrie Brătianu, aflat încă în exil şi cu care, ca şi cu Rosetti, Kogălniceanu întreţinea un laborios schimb epistolar pus în slujba cauzei eliberării naţiunii.

În hotărîtorul an 1857, în preajma alegerilor pentru Adunarea ad-hoc, acţionînd energic împotriva uneltirilor separatiste patronate de caimacamul Nicolae Conachi Vogoridi, scriind, strîngînd rîndurile patrioţilor, trecînd hotarul de la Milcov pentru a duce protestul mişcării unioniste moldovene Comisiei de informare a puterilor de la Bucureşti, întîlnindu-se cu exilaţii revoluţionari munteni aflaţi la hotarele ţării, Kogălniceanu s-a evidenţiat ca una din marile personalităţi ale momentului istoric. Scrutinul falsificat organizat de caimacam şi de partizanii săi nu i-a acordat decît trei voturi[4], dezvăluind însă de fapt doar putreziciunea unui regim represiv şi incapacitatea acestuia de a rezista impetuoasei mişcări patriotice a întregului popor. Cînd alegerile au fost anulate şi noile elecţiuni s-au putut desfăşura în condiţii de liberă exprimare, cele 50 de voturi din 51 ale colegiului marilor proprietari din ţinutul Dorohoiului participanți la scrutin acordate lui Kogălniceanu[5] au demonstrat prestigiul real al bărbatului de stat.

---

[1] N. Iorga, *Personalitatea lui Mihail Kogălniceanu*, în *Mihai Kogălniceanu. Ciclu de conferinţe ţinute la Radio-Bucureşti*, Bucureşti, 1936, p. 7.

[2] Vintilă C. A. Rosetti, *Pagini din trecut. Corespondenţă*, Bucureşti, 1902, p. 47–62.

[3] Al. Cretzianu, *Din arhiva lui Dimitrie Brătianu*, vol. II, Bucureşti, 1934, p. 101–102.

[4] *Documente privind Unirea Principatelor*, vol. I, Bucureşti, 1961, p. 132.

Caracterizat de caimacam marelui-vizir Reșid pașa drept „revoluționar din 1848"[6], iar de Ion Ionescu drept „factotum" al Adunării ad-hoc moldovene[7], Kogălniceanu, care s-a ferit însă să ocupe vreo funcție în biroul Adunării, a fost necontenit prezent în dezbatere, aducînd măsura erudiției și competenței sale, a orizontului său politic vast, a tactului și siguranței sale de sine. Lui i-a revenit să înfățișeze Adunării ad-hoc decisiva propunere pentru adoptarea programului mișcării unioniste[8]. Înfruntînd apoi pe cei doi deputați care, izolați, se împotriveau voinței națiunii, Kogălniceanu a evidențiat în cuvinte însuflețite dorințele fundamentale ale poporului român. „Însă nu mă pot opri — spunea el — de a vă arăta și simțirile populului, acel ce nu știe nici a ceti, nici a scrie, acela care, ca oameni ai naturii, nu știe a spune decît ceea ce simțește. Să fim stăpîni în țara noastră, zicea un onorabil deputat pontaș, să unim Moldova cu Munteneasca, să tragem ca împrejurul unui loc sterp un gard mare și zdravăn; locul numai să fie închis și în curînd, fără a fi chiar arat, fără a fi chiar sămănat, vor veni vînturile, vor veni pasările ceriului și or aduce sămînță și de flori, și de copaci; în curînd ici-cole va răsări cîte o floare, ici-cole cîte un copăcel; copacii vor crește și la umbră, sub copaci, vor mirosi florile și vom avea o livadă mare și frumoasă; în copaci vor cînta pasările și la umbră se vor veseli oamenii... Iată, domnilor de Roman și de Putna[9], cum sătenii, cum noi, cum populul, cum tot ce simte și voiește un viitoriu pentru copiii săi, pentru nația sa, înțelege Unirea. Inima populului nu înșală niciodată. Să ascultăm, fraților, inima populului nostru; să ascultăm glasul și interesul nației noastre, care ne strigă neîncetat: Unire și iar Unire"[10].

Purtător de cuvînt și apărător al ideii Unirii, Kogălniceanu a fost și acela care a supus Adunării ad-hoc inventarul problemelor fundamentale ce-i stăteau în față și fără de care nu se putea concepe organizarea unui stat modern. „Europa — arăta el — este în toată dreptatea de a cere să cunoască și bazele ce voim a da viitoarei noastre organizații politice și sociale, căci numai organizîndu-ne ca stat european, ca societate europeană, puterile se vor învoi de a ne întinde mîna"[11]. De altfel, el nu s-a sfiit să arate răspicat necesitățile țării, subliniind faptul că era vorba de o schimbare a structurilor. „„...Țara — spunea el la 12 noiembrie 1857 — simțește că lucrurile, cum sînt ele astăzi, nu sînt bune; ea dorește o prefacere socială... noi sîntem chemați de a face o reformă. Toate instituțiile noastre sînt putrede, sîntem chemați de a păși la o nouă organizație..."[12]. Îl preocupa evident afirmarea drepturilor suverane ale românilor. În privința aceasta, el propunînd ca aceste drepturi să fie evidențiate, între altele, prin participarea comisarilor români în cadrul Comisiei dunărene[13], şi mai ales ca ele să fie definite foarte clar în relaţiile cu Poarta Otomană[14], ne aminteşte preocuparea similară pe care o avusese Nicolae Bălcescu cu un deceniu mai înainte scriind înflăcărat, dar cu adîncă luciditate *Drepturile românilor către Înalta Poartă*. „...Trebuie să rugăm pe congres — susţinea Kogălniceanu într-o intervenţie în care prezenta un nou şir de probleme generale — să hotărască lămurit ce este al Porţii şi ce este al nostru...”[15]. Practic, el vedea însă în consolidarea poziţiilor externe şi calea cea mai nimerită pentru a asigura „sloboda întemeiere a legămintelor comerciale” ale Principatelor[16], temei pentru viitoarea dezvoltare modernă a economiei româneşti.

---

[5] *Ibidem*, p. 197.

[6] Dan Berindei, *Rapoartele Consulatului Austriei din Iași. 1856—1859*, București, 1959, p. 281 (*Documente privind Unirea Principatelor*, vol. II).

[7] Victor Slăvescu, *Corespondența între Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica. 1846—1874*, București, 1943, p. 160.

[8] Vezi în volumul de față p. 25—29.

[9] Locotenenul de episcop de Roman și Alecu Balș.

[10] Vezi în volumul de față p. 33—34.

[11] P. 38.

[12] P. 51.

Bărbatul de stat se pronunţa categoric pentru o nouă întemeiere a societăţii, pentru egalitate şi pentru afirmarea naţiunii. „Interesul naţiei noastre — arăta el — este de a concentra toate elementele vitale ale ţării, de a face ca toţi fiii săi să nu aibă decît un singur interes : binele comun, să nu fie povăţuiţi decît prin o singură gîndire, prin o singură voinţă : patriotismul”[17]. „Pentru mine — spunea el altă dată — fiecare fiu al ţării, fiecare pămîntean este român”[18]. De pe această poziţie, se pronunţa pentru egalitatea cultelor religioase, calificînd „toleranţa religioasă” drept „cea mai frumoasă pagină din istoria civilizaţiei”[19].

Problemele bisericii îl preocupau, întrucît o consideră deţinătoarea unei treimi din averea ţării şi avînd în vedere rolul pe care în acea vreme îl avea în societate. Potrivnic clericului ignorant, el se declara pentru luminarea clerului[20] şi totodată pentru cultivarea simţămintelor naţionale în rîndurile acestuia. „Vroiesc ca monahul să nu uite niciodată că este şi cetăţean”[21], declara el, considerînd totodată că era necesar ca mitropoliţii şi episcopii, fiind „şi capi ai naţiei”, să fie aleşi şi de laici[22]. Statului trebuia să-i revină în grijă „partea materială” a bisericii, iar problema mănăstirilor închinate Kogălniceanu o considera „cu totul de competenţa ţării de a dezlega”[23].

Deşi se pronunţa pentru amînarea chestiunii agrare[24], cum o vor face şi liberalii radicali munteni[25], bărbatul de stat moldovean se dezvăluie însă firesc un partizan al satisfacerii într-o apropiată perspectivă istorică a revendicărilor justificate ale ţărănimii. „Ţăranii — declară el — pentru mine nu sînt nici prinşi pe cîmpul bătăliei, nici cumpăraţi cu bani, adică vecini sau străini, ei sînt însuşi elementul cel mai puternic al naţionalităţii române”[26]. Propunerea deputaţilor pontaşi, pe care n-a votat-o însă, o consideră a dezvălui adevărul („acest rău este real") [27]. Este neîndoielnic că, pentru cel care alături de Alexandru Ioan Cuza urma să fie înfăptuitorul reformei din 1864, problema unui restatorniciri a relaţiilor agrare se înscria printre principalele obiective ale sale. Strîns corelată acestei probleme era şi cea a ridicării satelor prin cultură. De aceea, la 18 noiembrie, printre „problemele" pe care le-a propus spre dezbatere Adunării ad-hoc a înscris şi „înfiinţarea de şcoli prin toate satele şi oraşele ca unul din cele mai puternice mijloace de a răspîndi lumina şi a rădica populaţia sătească" [28].

---

[13] P. 48—49.
[14] P. 66—67.
[15] P. 67.
[16] P. 49—50.
[17] P. 41.
[18] P. 52.
[19] P. 39.
[20] P. 93—94.
[21] P. 94.
[22] P. 95.
[23] P. 100.
[24] P. 76.
[25] Vezi Dan Berindei. *Problema agrară în dezbaterea Divanului ad-hoc şi a Adunării Ţării Româneşti (1857—1861)*, în „Studii”, XI (1958), nr. 1, p. 29 şi urm.
[26] Vezi în volumul de faţă p. 84.

Mihail Kogălniceanu s-a afirmat în cursul dezbaterilor Adunării ad-hoc a Moldovei ca personalitate dominantă, impunîndu-se prin competenţa, multilateralitatea şi simţămintele sale patriotice. Neîndoielnic, Unirea a reprezentat preocuparea sa principală, el împotrivindu-se oricărei tentative separatiste. Cînd autorităţile au procedat la confiscarea buletinului Adunării, Kogălniceanu s-a ridicat energic împotriva măsurii. „...Să protestăm — a spus el — în faţa ţării, în contra planului sistematic de a face să se creadă că este agitaţie în Principate" [29]. Dar în aceeaşi măsură el considera că era de datoria sa de a acţiona şi milita pentru dobîndirea noilor structuri social-politice, relevînd necesitatea „sfărîmării privilegiilor izolate" [30] şi proslăvind „timpul cînd toţi vor fi români în iubita Românie" [31]. Declarînd că „naţia este o creaţie a lumii moderne" [32], el a înţeles totodată să lupte pentru ca această „creaţie", cu toate implicaţiile ei, să fie deplin realizată şi în ceea ce privea propriul său popor. Nu întîmplător tocmai lui Kogălniceanu, figură predominantă a dezbaterilor, i-a revenit să supună Adunării ad-hoc actul de încheiere a activităţii ei, ce se dovedise nu numai rodnică prin amploarea lucrărilor, ci şi reprezentase un moment hotărîtor în cursul procesului în plină desfăşurare de făurire a statului român modern.

Ales deputat din partea oraşului Focşani în Adunarea electivă a Moldovei, Kogălniceanu s-a numărat printre candidaţii la domnie. El a renunţat însă grabnic la această cinste [33], mai întîi în favoarea lui Costache Negri, iar apoi în aceea a lui Alexandru Ioan Cuza. Activ ca totdeauna, îl găsim în centrul dezbaterilor legate de alegerea noului domn. A fost susţinătorul unei propuneri referitoare la fixarea listei civile a viitorului domnitor la suma de 2 000 de galbeni pe lună [34]; tot el s-a pronunţat apoi pentru caracterul public al votului ce deputaţii trebuiau să-l dea spre a alege pe domnitor [35], desigur avînd în vedere evitarea primejdiei apariţiei unor voturi contrarii la adăpostul secretului. Moţiunea sa din 4 ianuarie 1859, prin care el s-a declarat din nou partizanul înfăptuirii în viitor a Unirii sub un principe străin [36], a arătat că pentru Kogălniceanu, ca şi pentru cea mai mare parte a conducătorilor mişcării naţionale, noul domnitor trebuia să fie un mandatar temporar al naţiunii. Cînd colonelul Cuza a fost ales domn, lui Kogălniceanu i-a revenit să-l salute în numele Adunării elective și de fapt în numele întregii țări. „Alegîndu-te pe tine domn în țara noastră — i-a spus el — noi am voit să arătăm lumii aceea ce toată țara dorește: la legi nouă, om nou". „Fii dar omul epocii — a mai adăugat el, adresîndu-se noului ales — ,fă ca legea să înlocuiască arbitrariul, fă ca legea să fie tare, iar tu, Măria-Ta, ca domn, fii bun și blînd, fii bun mai ales pentru aceia pentru care mai toți domnii trecuți au fost nepăsători sau răi" [37].

---

[27] P. 86.
[28] P. 66.
[29] P. 47.
[30] P. 40.
[31] P. 52.
[32] P. 54.
[33] P. 107—108.
[34] P. 109.
[35] P. 112.
[36] P. 109—111.

Între Kogălniceanu și Alexandru Ioan Cuza nu s-a putut însă realiza acordul la care ei vor ajunge, pentru un timp, în anii 1860 și 1861 și apoi din nou în 1863 și 1864, cînd Kogălniceanu a fost marele reformator al țării. Considerat îndrumătorul „majorității radicale" de către consulul general al Austriei [38], bărbatul de stat se pronunța pentru grăbirea ritmului procesului de făurire a statului național și totodată pretindea, potrivit declarației sale de mai tîrziu, ca odată cu Unirea să fie înfăptuită și reforma agrară; în legătură cu aceasta, el arăta în 1875 că n-a format guvernul la începutul domniei lui Cuza, deoarece acesta nu se arătase de acord ca el să fie pus „în pozițiunea de a dezlega și chestiunea rurală"[39]. Dar aceasta n-a împiedicat să fie considerat de către Adunare ca unul din cei mai de seamă purtători de cuvînt ai ei. La 28 ianuarie a fost redactorul răspunsului la mesaj și totodată al adresei către Adunarea electivă de la București [40]. El a folosit prilejul pentru a pleda în favoarea realizării cu un ceas mai devreme a deplinei unificări a celor două țări: „...Sub steagul Unirii să ne întîlnim la Focșani, unde, depuind mînă în mînă, să le legăm atît de strîns, încît soarta cea mai rea să nu le mai poată despărți" [41]. Despre Unire, el, unul dintre principalii ei făuritori, a avut apoi prilejul de a vorbi iarăși, la București, în fața deputaților munteni, ca mandatar al Adunării Moldovei. A repetat atunci propunerea întrunirii celor două Adunări la Focșani, subliniind, între altele, ca un evident îndemn la acțiune, că „niciodată o nație n-a datorat mîntuirea sa numai altor nații". A folosit de asemenea ocazia pentru a arăta încă o dată că „în Moldova Unirea nu e o chestie de entuziasm, ci de judecată și de logică" [42].

Supunerea marii proprietăți la contribuții bănești, critici aduse guvernului, problema remunerării membrilor Comisiei centrale și a menținerii drepturilor lor în Adunare, o moțiune pentru redeschiderea catedralei din Iași [43], iată preocupări și manifestări ale lui Kogălniceanu în Adunarea electivă a Moldovei în primăvara anului 1859, pînă ce aceasta l-a desemnat membru al Comisiei centrale de la Focșani pe el, cel pe care consulul general al Austriei îl califica drept „cunoscutul conducător al celor mai hotărîți și mai radicali unioniști" [44].

În Comisia centrală bărbatul de stat s-a dovedit a fi unul din factorii ei cei mai activi. El a acționat îndeobște în acord cu ceilalți reprezentanți ai stîngii, moldoveni sau munteni, afirmîndu-și însă totodată puternica personalitate. Discursurile și intervențiile sale se fac remarcate prin originalitate și competență. Pentru el a fost o nouă cale pentru a-și susţine şi dezvolta principiile şi opiniile exprimate anterior în *Dorinţele partidei naţionale în Moldova* ori în dezbaterile Adunării ad-hoc. Prezent şi în probleme de mai mică anvergură — cum a fost cea a întocmirii regulamentului Comisiei [45], ori cea a prezentării lui Grigore Sturdza în faţa justiţiei [46] —, el s-a evidenţiat mai ales în ampla dezbatere pe care Comisia centrală a consacrat-o timp de mai multe luni elaborării proiectului de Constituţie a Principatelor Unite Române. Ideea de bază, aceea de a înzestra pe români cu o Constituţie alcătuită şi adoptată *de reprezentanţii lor*, spre deosebire de Convenţia de la Paris, act fundamental *impus din afară*, şi totodată aceea de a folosi prilejul pentru a realiza o Constituţie adaptată împrejurărilor concrete ale statului naţional ce se forma au fost neîndoielnic pozitive. Din nefericire, membrii Comisiei centrale, reprezentînd poziţii diferite şi chiar opuse, n-au putut ajunge la elaborarea unei opere întru totul corespunzătoare momentului istoric respectiv. Au existat şi voci care au propus doar o adaptare a Regulamentului organic, în timp ce Kogălniceanu şi Tell au cerut să se realizeze o *nouă* Constituţie [46bis]. Deşi acest document fundamental n-a fost sancţionat şi promulgat din pricina unora dintre stipulaţiile sale reflectînd poziţii conservatoare, ca şi a prevederilor jignitoare pentru domnitor privind problema prinţului străin, el a marcat totuşi un moment de seamă în procesul dezvoltării instituţionale a noului stat naţional. De altfel, nu puţine din prevederile proiectului au fost cuprinse în Constituţia de mai tîrziu — separaţia puterilor în stat şi sublinierea faptului că aceste puteri „purced de la naţiunea română" (art. 30), garantarea libertăţii individuale, prevederea exproprierii pentru cauză de interes public, garantarea inamovibilităţii magistraţilor etc. Kogălniceanu ne apare în această complexă dezbatere multilateral orientat, fiind neîndoielnic cel mai prezent în discuţiile ce au avut loc în cadrul înaltului for de la Focşani, amendamentele depuse de el la 31 iulie fiind în această privinţă cele mai edificatoare [47].

---

[37] P. 113.

[38] Dan Berindei, *Rapoartele Consulatului Austriei din Iași*..., p. 439.

[39] Mihail Kogălniceanu, *Discurs contra adresei*..., București, 1875, p. 10.

[40] Vezi în volumul de față p. 114—117.

[41] P. 116.

[42] P. 120.

[43] P. 125—127.

[44] Dan Berindei, *Rapoartele Consultatului Austriei din Iași*..., p. 481.

Deşi a declarat, chiar la începutul discuţiilor, că „numai Unirea Principatelor sub un principe strein" putea „asigura independenţa din afară şi stabilitatea din întru" [48], Kogălniceanu s-a împotrivit introducerii în Constituţie a unui articol special în această privinţă. El considera că „timpul favorabil" nu sosise şi că noul domnitor, de altfel, avea să fie dispus să abdice, „la moment oportun", ceea ce făcea inutilă inserarea articolului, deoarece aceasta ar fi reprezentat „un vot steril şi mănos numai în rele" [49]. Altă dată a adăugat: „Aici nu este chestiunea dacă voim principele strein, ci dacă îl putem avea" [50]. De altfel, această poziţie realistă Kogălniceanu a avut-o în cursul tuturor lucrărilor consacrate Constituţiei, el cerînd ca aceasta să nu cuprindă decît „aceea ce se poate pune în lucrare" [51].

[45] Vezi în volumul de faţă p. 130—131.

[46] P. 131—132.

[46bis] Vezi Artur Gorovei, *Primul proiect de Constituţie întocmit de Comisiunea centrală din 1859*, Fălticeni, 1914.

[47] Vezi în volumul de faţă p. 154—164.

[48] P. 146.

[49] P. 149 şi urm.

[50] P. 229.

[51] P. 269.

Este neîndoielnic că bărbatul de stat s-a găsit în repetată controversă cu colegii săi conservatori din Comisie, dar uneori și cu radicalul Vasile Mălinescu. „Lupta era așa de violentă — arăta peste un an Kogălniceanu —, încît sta față în față nu numai principii, dar și persoanele una alteia" [52]. El s-a străduit să doteze țara cu instituții democratice corespunzătoare unui stat modern, fără însă a se depăși granițele *posibilului*. Kogălniceanu a pledat pentru libertatea individuală, pentru desființarea pedepsei cu moartea, pentru laicizarea actelor de stare civilă, pentru libertatea presei, ca și pentru libertatea asocierilor și a întrunirilor. Răspunderea ministerială, instituirea juriului, instituirea unor decorații, libertatea cultelor, dreptul de expropriere, regimul rîurilor și drumurilor, gratuitatea și obligativitatea învățămîntului primar, incompatibilitatea mandatului de deputat cu unele funcțiuni ale statului, procesele de presă, bugetul statului, organizarea armatei au fost, de asemenea, unele din problemele cărora Kogălniceanu le-a consacrat întreaga sa atenție în cursul dezbaterilor Comisiei centrale referitoare la Constituție. Din nou, ca și în Adunarea ad-hoc, s-a arătat preocupat, între altele, de problema bisericii și a averilor mănăstirești, el căruia îi avea să-i revină în 1863 să fie înfăptuitorul secularizării. „Aceste monastiri — a declarat necruțător la 5 august 1859 —, în loc de a fi centru de morală, de pietate, de știință, de ospitalitate și de naționalitate, ajunseră a fi lăcașul corupțiunii cei mai întinse, a neștiinței cei mai complete, un cuib de dușmani ai naționalității noastre" [53]. Din nou a cerut ca averile bisericii să fie preluate de stat [54]. L-a preocupat, de asemenea, problema naturalizării străinilor și a cerut menținerea unor măsuri limitative, îndeosebi în privința accesibilității acestora la funcțiile publice, declarînd în această privință că „trebuie să fim geloși de autonomia noastră" [55]. Semnificativ, Kogălniceanu, s-a arătat intransigent în problema responsabilității funcționarilor publici și a demnitarilor noului stat. „Dacă este o țară unde trebuie a se da dreptul fiecărui cetățean de a urmări funcționarii ce au făcut abuz — spunea el —, acea țară este Principatele Unite" [56]. La 18 septembrie, într-o intervenție a cerut ca domnitorului să nu-i fie îngăduit a ierta miniștrii condamnați de Curtea de casație, deoarece era necesar, cum arăta el, a se feri „puterea domnească de toate mijloacele de a greși"[57]. Calificînd problema agrară drept o chestiune „foarte mare", dar împotrivindu-se din nou la dezbaterea ei în condițiile în care perspectivele unei soluționări juste nu ființau încă [58], pledînd pentru înființarea unui port la mare, considerat a fi un folos „mare și necalculabil"[59], pronunțîndu-se pentru stabilirea definitivă a capitalei la București — „nu facem dar alta decît a constata un fact și o trebuință mare" [60] —, Kogălniceanu s-a arătat preocupat în mod evident de crearea condițiilor necesare unei propice dezvoltări economico-sociale a țării în noile împrejurări pe care ea le trăia. Generalizarea recrutării [61], ca şi o lege electorală mai largă [62], care să înlocuiască stipulaţiile electorale restrictive introduse de Convenţia de la Paris, s-au situat, de asemenea, printre obiectivele sale în cursul lucrărilor Comisiei centrale la care a participat, trebuind încă să fie menţionată şi pledoaria pentru aplicarea în amîndouă ţările a legilor adoptate într-una ori cealaltă [63], opinie care reflecta profundele sale convingeri unioniste.

---

[52] P. 294—295.

[53] P. 184.

[54] P. 240 și urm.

[55] P. 192—193.

[56] P. 218.

[57] P. 231—233.

[58] P. 223 și urm.

[59] P. 200.

[60] P. 247.

În primăvara anului 1860, Kogălniceanu a fost din nou prezent la lucrările Adunării Moldovei. Îl găsim activ în dezbaterea ce s-a dus privind validarea alegerilor. Într-un discurs aprig l-a înfruntat pe ministrul Grigore Balş, dezvăluind public şicanele acestuia [64], a luat apărarea lui Dimitrie Cracte, ales la Bacău [65], a protestat împotriva împiedicării alegerii lui C. Iacovachi la Tecuci [66] şi a prezentat Adunării situaţia paradoxală a colegiului alegătorilor primari de la Ismail, unde nu exista decît un singur alegător [67]! Atacîndu-l pe Grigore Balş, Kogălniceanu a folosit însă prilejul pentru a face o declaraţie de ataşament faţă de domnitor, cu care în anul precedent nu fusese în cele mai bune relaţii. „Fiind credincios tronului lui Alexandru Ioan I — a spus el — sînt credincios ţărei mele, căci Alexandru Ioan reprezintă în ochii mei nu numai un om, ci un mare princip: Autonomia şi Unirea Românească!" [68]. Era o indirectă propunere la colaborare!

Ca şi în anul precedent [69], Kogălniceanu a luat poziţie în problema retribuirii membrilor Comisiei centrale, pe care i-a calificat „conservatori ai Convenţiei ", şi a cerut ca ei „să fie puşi în poziţie de a fi neatîrnaţi în toată puterea cuvîntului", deci „scutiţi de ispită, adecă de nevoie" [70]. Semnificativă a fost atitudinea ce a adoptat-o în problema repartiţiei sarcinilor fiscale şi în aceea a bugetului. „Cer ca să se facă dreptate — a declarat el — şi ca fiecare să contribuiască în proporţie cu mijloacele sale la orice lucrare publică şi ca această participare să se facă cu bună tocmală, cu bună vroinţă, iar nu cu silă şi cu beilic" [71]. M. Kogălniceanu, conştient de necesităţile complexe în faţa cărora se afla statul, s-a pronunţat pentru o creştere a bugetului, dar a cerut insistent ca repartiţia impozitelor să se facă echitabil, avîndu-se în vedere noile principii ce stăteau la baza statului naţional realizat prin dubla alegere. „Este dar neapărat ca să votăm bugetul — spunea el —, ca să sporim veniturile şi ca acele venituri să provie din dări aşezate pe baza egalităţii prescrisă prin art. 46 al Convenţiei" [72]. Totodată, el vedea în sistemul fiscal una din căile realizării practice a unificării. „...Unul din mijloacele cele mai puternice pentru a ajunge la dorita Unire — declara Kogălniceanu — este unitatea de dări", pronunţîndu-se în această privinţă pentru un sistem fiscal „unic şi identic pentru Principatele Unite" [73].

---

[61] P. 245–246.
[62] P. 252 şi urm.
[63] P. 273–274.
[64] P. 275–281.
[65] P. 275–284.
[66] P. 284–285.
[67] P. 284–286.
[68] P. 275.
[69] P. 123–125.
[70] P. 285–286.
[71] P. 291.
[72] P. 293.
[73] P. 292.

Interesantă a fost și ostilitatea pe care a manifestat-o bărbatul de stat împotriva dării în judecată a guvernului căruia el avea să-i urmeze. El a arătat că prin criticile sale Comisia centrală nu voise a da decît un „simplu avertisment”, fără a exista intenția de a se ajunge la o condamnare a guvernului „ca călcător Convențiunei”. „Grav lucru este, domnilor — a declarat Kogălniceanu —, de a se da în giudecată pe miniștri acum la începutul carierei noastre, cînd de-abie facem cei întîi pași în regimul constituțional” [74]. Desigur poziția sa a reflectat o opinie, dar în același timp este evident că prin adoptarea acestei atitudini bărbatul de stat și-a asigurat o mai lesnicioasă succesiune la guvernare, domnitorul fiind ostil aducerii în fața tribunalului a unor miniștri care se bucuraseră de încrederea sa.

La 30 aprilie 1860, Mihail Kogălniceanu a preluat funcția de prim-ministru al Moldovei, el deținînd și departamentul Ministerului de Interne. Avea 43 de ani. Era în plină vigoare politică, hotărît a face totul pentru a concretiza în realități ireversibile, pe planul reformelor, voturile istorice de la 5 și 24 ianuarie 1859. Muncind fără răgaz — „nu mă odihnesc — spunea el — decît cinci ceasuri din 24” [75] —, el a înfruntat cu îndrăzneală și spirit de răspundere o gamă variată de probleme, pe care le-a anunțat Adunării și țării în programul său de guvernare [76].

„În această epocă de tranziție — se arăta în program — cînd legile vechi s-au perdut o parte din puterea lor morală, cînd legile cele nuoi încă nu sînt făcute, cînd multe din dorințele naționale nu s-au realizat cu deplinătate, cînd reformele cele mai esențiale, pentru a agiunge în stare practică, au trebuință de a trece prin întîrzierile unui mecanism complicat, cînd guvernul stă în față cu atîtea așteptări și trebuințe și cînd el are atît de puține mijloace spre a le putea îndestula, numai ușoară, numai demnă de rîvnit nu poate să fie sarcina ministerială”. Dar, Kogălniceanu era departe de a se arăta neîncrezător. Dimpotrivă, el și-a mărturisit hotărîrea de a acționa în vederea înfăptuirii, chiar în condiții dificile, a unui amplu program. Autonomia — „scumpă și neprescriptibilă moștenire” — , „dezvoltarea și întărirea naționalității române”, „cît mai curînda și întreaga unificare a instituțiilor și a legilor Principatelor Unite”, iată obiective principale pe care noul guvern și le propunea a le realiza. În egală măsură, Kogălniceanu și colegii săi se declarau adepții unui regim constituțional, susținînd „folositorul principiu al responsabilității și solidarității ministeriale”. Ei se pronunțau, de asemenea, pentru realizarea „reformelor sociale și materiale”, considerate a fi „înainte mergătoare ale regenerației naționale”. Reforma electorală și cea agrară erau considerate a fi „cele mai esențiale”, dar un vădit interes era manifestat și față de problema armatei, de cea a instrucțiunii publice, de cele ale dezvoltării multilaterale a economiei, ori față de problema mănăstirilor închinate. Programul reflecta un angajament. Măsura în care el a putut fi realizat n-a depins însă numai de guvernul Kogălniceanu, ci de concursul pe care acesta l-a putut avea din partea unei Adunări care nu s-a dovedit a fi în majoritatea ei binevoitoare față de planurile bărbatului de stat. Cu toate acestea, prima guvernare din cariera politică a lui Kogălniceanu a rămas înscrisă în istoria formării și consolidării României moderne ca o etapă demnă de întreg interesul.

---

[74] P. 294.

[75] Dumitru Hîncu, *Kogălniceanu*, București, 1960, p. 206.

[76] Vezi în volumul de față p. 301—303.

Dificultăţi a întîmpinat primul ministru de la începutul guvernării. Prezenţa unui cleric cu vederi înaintate — episcopul Melchisedec — în cabinetul ministerial nu a fost tolerată de opozanţi[77]; a întîmpinat apoi probleme delicate izvorîte din responsabilitatea politică a guvernului ce-l precedase[78] şi, de asemenea, complicaţii de natură financiară. Într-o etapă de tranziţie mijloacele financiare erau necesare, şi ele lipseau. ,,Spuneţi-ni ce să facem cu administraţia ţării — exclama Kogălniceanu — cînd nu ni daţi mijloace, cînd chiar întinderea dărilor ni cere cheltuieli enorme şi cînd casa statului nu are măcar 1 000 galbeni în numărătoare...". ,,Miniştrii trec, dar ţara rămîne — adresa el un apel patetic —. Daţi ţărei mijloace. Noi vă declarăm că nu vom cheltui un ban afară din sumele încuviinţate de Adunare; dar, tocmai pentru ca să putem împlini această îndatorire, daţi-ni sumele trebuitoare". El a exemplificat greutăţile financiare prin propriul său exemplu, arătînd că din leafa sa neîndestulătoare de 2 000 de lei trebuise să dea 1 000 de lei pentru hrana puşcăriaşilor, a căror alocaţie de hrană era neîndestulătoare (12 parale de om!)[79]. Kogălniceanu a acţionat pentru stabilirea unui sistem de impozit modern şi mai echitabil[80], s-a arătat preocupat de problema arendării venitului ocnelor[81] şi s-a pronunţat pentru desfiinţarea impozitului pe vin[82]. În dezbaterile Adunării, primul ministru a trebuit să se apere de învinuirile ce i s-au adus în legătură cu concesiunea pe care o obţinuse mai înainte, încă din 1857, privind furnizarea armatei cu postav din producţia fabricii ce o întemeiase la Tîrgu Neamţ[83]. ,,Principiile mele, opiniile mele politice nu plac la mulţi dintre d[umnea]voastră — spusese el la 17 decembrie 1860, respingînd atacurile ce i se aduseseră în această privinţă —. Vroiţi să mă daţi jos, ei bine, faceţi aceasta însă ca nişte bărbaţi de stat! Atacaţi-mă pe tărîmul actelor mele ministeriale, dar nu căutaţi în viaţa mea privată, nu alergaţi la meschinării şi mărunţişuri"[84]. Dar dezbaterea i-a folosit şi pentru a-şi exprima răspicat opinia în favoarea dezvoltării industriei naţionale. ,,Industria naţională însă — a spus el — pretutindene s-a considerat ca o mare necesitate pentru fiecare ţară, ca cel mai puternic ram al avuţiei ţărei, şi de aceea toate guvernele luminate s-au silit a o dezvolta în ţările încredinţate lor"[85].

Deosebit de activ, concretizînd pentru prima oară în practică, la nivel guvernamental, principiile sale politice, în măsura în care stavilele menţinute prin sistemul social-politic instituit în virtutea Convenţiei de la Paris i-au îngăduit-o, prin măsurile pe care le-a adoptat, prin vestitele sale circulări, prin activitatea sa la tribuna Adunării, unde a apărat politica ce o desfăşura, Kogălniceanu, a marcat o pagină nouă în istoria statului naţional şi în făurirea instituţiilor sale. O deosebită atenţie merită a fi acordată poziţiei pe care bărbatul de stat a mărturisit-o făţiş în problema unificării naţiunii sale. Împămîntenirea doctorului transilvan Constantin Prodan stabilit în Principate i-a oferit prilejul de a susţine dreptul românilor de pretutindeni de a primi imediat cetăţenia română. ,,Trebuie ca odată să se ştie — a spus el — că fiecare român din orice loc ar fi născut, în Principatele Unite va fi primit ca român" [86]. Interesantă a fost şi profesiunea de credinţă de politică externă făcută de Kogălniceanu atunci cînd a trebuit să precizeze atitudinea guvernului său faţă de problema transportului de arme destinat revoluţionarilor maghiari şi faţă de cea a strîngerii voluntarilor maghiari în Principate în vederea unei eventuale acţiuni împotriva Imperiului habsburgic. El a declarat ,,neutralitatea şi ospitalitatea" drept trăsături fundamentale ale politicii externe româneşti, ,,singura folositoare pentru români". ,,Vroim să fim stăpîni în pămîntul nostru — a declarat el — pentru ca să nu dăm străinilor dritul de a se amesteca în trebile noastre". Totodată, exprimînd tradiţionala ospitalitate a poporului său, primul ministru a ţinut să arate că nu va da curs presiunilor marilor puteri extrădînd pe luptătorii pentru libertate. ,,Orice străin respins din patria sa din cauze politice — a declarat el —, în cîtă vreme va respecta legile noastre, în cîtă vreme nu va lua parte la uneltiri revoluţionare, va găsi un azil sigur în ţara noastră. Numai românii nu trebuie să se depărteze de la această mare datorinţă a omenirei, căci şi părinţii noştri, şi noi nu o dată am găsit refugiul în alte ţări. Şi, prin urmare, îmbrăţoşînd şi noi pe străinii ce ni cer ospitalitate, nu facem decît a plăti o datorie de recunoştinţă". ,,Vroim — conchidea el — ca pămîntul românesc să fie un pămînt neutru, dar totodată şi un pămînt ospitalier" [87].

---

[77] P. 304—306.
[78] P. 306—307.
[79] P. 311 şi 312.
[80] P. 341—343.
[81] P. 323, 325, 326.
[82] P. 345.
[83] P. 326—331.
[84] P. 330.
[85] P. 326.

Dar, lovit de adversari, Kogălniceanu a fost constrîns să demisioneze, ostilitatea majorităţii Adunării faţă de poziţia bărbatului de stat în problema agrară fiind neîndoielnic cauza principală a înlăturării sale. ,,Nu poate fi pace, putere şi fericire în România — spusese el — întru cîtă vreme ţăranii nu vor fi fericiţi" [88]. În ziua de 15 februarie, Mihail Kogălniceanu a început să rostească ampla sa pledoarie în apărarea guvernării sale, pe care a încheiat-o la 17 februarie 1861 [89]. Făcînd apel la *nepărtinire*, înfăţişînd greutăţile întîmpinate în guvernare din pricina situaţiei de tranziţie prin care trecea ţara, a necesităţii introducerii unui nou sistem fiscal, a introducerii noului sistem de recrutare, Kogălniceanu declara cu mîndrie că, în ciuda acuzaţiilor ce i se aduceau, guvernul său ,,au fost ţării un pas înainte". El a arătat că ostilitatea pe care o întîmpinase se datorase străduinţelor sale de a pune capăt vechiului regim. ,,Ni se zice că am fost terorişti — a spus el — pentru că am vroit să spargem regimul patriarcal sau mai bine zicînd regimul feodal". ,,Am comis crima — adăuga el — de a voi ca puterea esecutivă, care pînă la Convenţie se-ntindea numai pînă la barierele oraşelor, să se întindă astăzi şi mai departe şi să vadă ce se face şi prin sate". Cu alte cuvinte, Kogălniceanu a demonstrat că *felul* în care abordase problemele fundamentale dusese la înlăturarea guvernului. ,,Aşadar — a declarat el — este numai luptă politică şi luptă între două principii : luptă între reacţie şi între progres, luptă între privilegiu şi egalitate, luptă între Regulament şi între Convenţie !". De altfel, cu multă perspicacitate el definea ,,principiile" proclamate de

---

[86] P. 348.

[87] P. 321—322.

[88] D. C. Sturdza-Scheeanu, *Acte şi legiuiri privitoare la chestia ţărănească*, vol. II, Bucureşti, 1907, p. 338—340; M. Kogălniceanu, *Texte social-politice alese*, Bucureşti, 1967, p. 232.

[89] Vezi în volumul de faţă p. 349-401.

Adunarea ad-hoc din 1857 drept „o întreagă revoluție politică, națională și socială în țara noastră".

Respingînd pe rînd acuzațiile ce i se aduseseră în problema fiscalității, în aceea a recrutării, în cea a listelor contribuabililor ori a instituirii caselor comunale dotate cu închisori sătești destinate a lua locul „instituției" abolite a bătăii, el a arătat că de fapt „teama cea mare" a adversarilor săi izvorîse în primul rînd din „deșteptarea" ce voise s-o facă „claselor de jos". Poziția sa în problema agrară o considera, de asemenea, izvor al ostilității inamicilor politici față de guvernul său. Fără sfială, el și-a dezvăluit din nou atitudinea favorabilă îmbunătățirii situației țărănimii prin o restatornicire a relațiilor agrare. „De mai înainte — a spus el Adunării — vă spun și vă declar cu toată francheța că sînt pentru îmbunătățirea soartei țăranilor, sînt pentru împroprietărirea lor. În îmbunătățirea soartei țăranilor văd tot viitorul țărei mele, văd fundarea naționalității române. Cîtă vreme țăranii vor fi sub giug, cît ei vor fi considerați numai ca niște mașine bune de produs grîu și popușoi, pînă cînd ei nu vor fi lipiți către țară prin drituri și avere, pînă cînd, într-un cuvînt, ei nu vor fi *cetățeni*, noi nu avem *nație* !" Dar Kogălniceanu a căutat totodată să-și convingă adversarii, declarîndu-le că și el era proprietar, dar că, realist, înțelegea să țină seama de stadiul de evoluție a societății. „Nimene nu vroiește despoierea proprietarilor — le-a spus el —, însă sînt mulți proprietari, dintre cari sînt și eu unul, cari socot că oara concesiilor au sosit, cari cred că este patriotic, că este prudent, că este folositor chiar pentru proprietar de a nu amîna necontenit aceste concesii, de a nu lăsa să fim surprinși prin cuvîntul fatal : *prea tîrziu* !"

Demonstrînd că nu călcase libertățile publice și nici nu exercitase brutalități de care-l acuzau adversarii, el a arătat concret că nu lezase decît într-o direcție libertatea individuală, neasigurînd-o în suficientă măsură maselor țărănești. „Este însă o libertate individuală — a spus el — care cu adevărat am lăsat-o din nenorocire să se calce și pentru care nu mă văd de fel acuzat. Această libertate individuală este aceea a locuitorilor a 2 200 sate !". În ansamblu, „apărarea" lui Kogălniceanu a demonstrat contemporanilor săi capacitatea politică a bărbatului de stat, dar îndeosebi intransigența sa în înfăptuirea programului de reforme pe care-l considera indispensabil în procesul de constituire a României moderne.

Membru al Adunării, Kogălniceanu s-a arătat activ și după ce a părăsit cîrma guvernului. Magistrala „apărare" făcută la o lună după retragerea sa n-a reprezentat totodată încheierea unei etape din viața politică a bărbatului de stat. Dimpotrivă, prezent în dezbateri, străduindu-se a-și afirma cu energie credințele politice, el a continuat să se facă remarcat și într-o Adunare care prin voturile ei îl constrînsese să părăsească cîrma guvernului. Loial, el a respins încercarea ce s-a făcut de a asocia numele domnitorului învinuirilor ce se aduceau fostului său guvern. „Faptele miniștrilor — a declarat el răspicat — cad în răspunderea miniștrilor și nu a domnului"[90]. Sîcîit prin repetate atacuri, care nu conteneau, deși se retrăsese de la conducerea guvernului, Kogălniceanu a ținut să relateze Adunării, la o zi după ce-și încheiase „apărarea", împrejurările retragerii sale. „...Am zis — a declarat el deputaților — că nu vom aștepta niciodată blamul Adunărei pentru ca să ni retragem și că îndată ce vom simți oarecare neînțelegeri de principii între Cameră și ministeriu noi ne vom retrage”. Dezvăluind Adunării că încă în ultimele luni ale anului 1860 propusese în trei rînduri domnitorului retragerea sa, el a descris apoi împrejurările demisiei guvernului, propusă la 16 ianuarie și acceptată de domnitor în ziua următoare [91].

---

[90] P. 405.

Slujind neabătut marea idee a Unirii, el a căutat să determine Adunarea la noi pași în direcția desăvîrșirii pe plan administrativ-politic a voturilor de la 5 și 24 ianuarie 1859. Pledînd pentru includerea acestui deziderat fundamental în răspunsul la mesaj [92], susținînd unificarea bisericească a celor două țări chiar în eventualitatea renunțării Moldovei la propriul ei mitropolit în favoarea unui „cap al bisericii ortodoxe române” [93], ori cerînd întrunirea laolaltă a celor două Adunări pentru a dezbate problema agrară [94], el s-a arătat energicul susținător al ideii - forță a acelor ani. Totodată, era evident că pentru Kogălniceanu desăvîrșirea Unirii celor două Principate nu trebuia să însemne decît firescul preludiu al unificării întregii națiuni. Vorbind astfel de necesitatea instituirii unui „singur cap al bisericei române”, el dezvăluia țelul politic al planului său. „Numai proclamarea acestui princip — explica el deputaților — va face că nici Transilvania, nici Banatul, nici Bucovina, nici orice altă provincie română, deși în privirea politică sub stăpînire străină, nu vor mai avea alt cap spiritual decît pre mitropolitul ortodox al României” [95]. Propunerea întrunirii Adunărilor pentru a dezbate problema agrară reprezenta, de asemenea, expresia dorinței de a grăbi rezolvarea deziderатului deplinei unificări a celor două țări. „În o asemenea întrunire — arăta el — eu văd un pas făcut spre Unirea definitivă”. „Să ni adunăm, domnilor — încheia el sibilic —, să cerem întrunirea ambelor Cameri, măcar pentru o singură chestiune, și aceea ce n-au făcut oamenii o va face Dumnezeu...” [96].

Dar, în egală măsură, Kogălniceanu a continuat să fie preocupat de marile probleme ce stăteau în fața statului național ce se constituise. Problema mănăstirilor închinate [97], „laicizarea” bisericii prin supunerea preoților — considerați de el funcționari ai comunei — sarcinilor fiscale [98] și prin alegerea episcopilor [99], dar mai ales arzătoarea chestiune agrară [100] au continuat să fie pentru bărbatul de stat sarcini primordiale ce stăteau în fața sa și a tuturor celor ce voiau să consolideze Principatele Unite Române. „În adevăr, domnilor — definea el însemnătatea chestiunii agrare —, dacă vreodată ni s-au înfățoșat o chestiune importantă e negreșit aceasta, căci ea atinge interesele cele mai vitale a unei țări, ea atinge nu numai pe proprietarii de moșii, dar și un milion de locuitori, într-alte cuvinte însăși Nația” [101]. Pozițiile pe care el le-a adoptat și în unele probleme mai mărunte, cum au fost de exemplu împotrivirea la încercările „reînvierii” unor așezăminte religioase care nu-și dovediseră viabilitatea — cazul schitului Giurgeni — [102], tardiva despăgubire pretinsă de Catargiu pentru 69 de ţigani[103], ori abuziva arendare a moşiei Bogdăneşti de către egumenul mănăstirii Rîşca[104], au dezvăluit pe acelaşi intransigent luptător progresist.

---

[91] P. 407—409.
[92] P. 406—407.
[93] P. 414—415.
[94] P. 420—425.
[95] P. 415.
[96] P. 423.
[97] P. 410.
[98] P. 411—113.
[99] P. 416—417.
[100] P. 420—425.
[101] P. 420.
[102] P. 428—429.

În anii următori, celui care reuşise să se afirme pe primul plan în Adunarea ad-hoc, în Adunarea Moldovei şi în Comisia centrală de la Focşani ca una dintre marile personalităţi ale naţiunii, avea să i se ofere ocazia unei şi mai prestigioase afirmări. Este însă neîndoielnic că etapa anilor 1857—1861 rămîne înscrisă în biografia marelui patriot ca un moment decisiv în determinarea opţiunilor sale, în integrarea sa între marii făuritori ai României moderne şi totodată în ilustrarea sa ca unul din marii oratori ai naţiunii.

DAN BERINDEI

---

[103] P. 425—427.
[104] P. 418—420.

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Dintre oamenii politici români care au activat în cursul secolului al XIX-lea, Mihail Kogălniceanu a avut cea mai fecundă activitate parlamentară. Din anul 1857, cînd s-a deschis Divanul ad-hoc al Moldovei, şi pînă în anul 1891, cînd moare, el nu a lipsit din Parlamentul ţării decît două sesiuni: Constituanta din 1866 şi sesiunea ce s-a ţinut cînd el era ministru al României la Paris.

De reţinut este faptul că acest om politic, dotat cu una dintre cele mai ascuţite inteligenţe pe care le-a dat neamul românesc, şi-a făcut simţită prezenţa în forul legislativ suprem al ţării şi printr-o participare efectivă în discuţiile ce s-au dus. Din parcurgerea dezbaterilor din Divanul ad-hoc al Moldovei, Adunarea electivă a Moldovei, Comisia centrală de la Focşani şi Adunarea legislativă a Moldovei şi apoi a României (începînd din 24 ianuarie 1862 pînă la moarte), se constată o contribuţie substanţială la discutarea tuturor măsurilor legislative majore. Nu a fost nici o problemă importantă la care Kogălniceanu să nu-şi spună punctul de vedere şi să nu vină cu propuneri şi amendamente de o competenţă absolută. Orizontul său intelectual i-a permis să se pronunţe într-o gamă foarte largă de chestiuni: administrative, şcolare, de organizare militară, juridică, bisericească etc.

Aşa cum se poate vedea şi din Prefaţa profesorului Dan Simonescu la volumul I al *Operelor* lui Kogălniceanu [1], pînă astăzi cea mai mare parte din opera sa a rămas necunoscută marelui public. În ceea ce priveşte „Oratoria", ea constituie partea cea mai puţin cunoscută din toată activitatea lui. Lipsa unei colecţii a discursurilor ţinute în special în Adunarea legislativă ne-a pus în situaţia de a avea numai „conştiinţa vagă că el este cel mai mare orator român din secolul al XIX-lea,... cel mai luminos spirit politic care de la 1848 pînă la 1878 a prezidat la înfăptuirea celor mai mari acte ale istoriei noastre: Unirea Principatelor, împroprietărirea ţăranilor şi independenţa României. Dar aceste fapte nu mai sînt pentru noi idei forţă, pentru că, neavînd o ediţie critică completă a operelor sale, am pierdut legătura directă cu gîndirea şi faptele lui Kogălniceanu" [2]. Ediţia de *Opere* care se publică acum umple tocmai golul pe care îl semnala cu trei decenii în urmă academicianul Andrei Oţetea.

În cadrul colecţiei, „Oratoria" are trei volume: volumul I, de la începuturi (1856) pînă la lovitura de stat din 2 mai 1864, volumul al II-lea, din toamna anului 1864 pînă la închiderea sesiunii parlamentare din vara anului 1878, volumul al III-lea, din 1878 pînă în 1891. Fiecare din aceste volume este divizat în mai multe părţi în funcţie de cantitatea materialului.

---

[1] Mihail Kogălniceanu, *Opere*, I, *Beletristica, studii literare, culturale şi sociale*. Text tabilit, studiu introductiv, note şi comentarii de Dan Simonescu, Bucureşti, 1974, p. 7.

[2] Mihail Kogălniceanu, *Opere*, tomul I, *Scrieri istorice*. Ediţie critică adnotată, cu o introducere şi note de Andrei Oţetea, Bucureşti, 1946, p. 6.

Sub aspectul conţinutului, în aceste trei volume s-au înglobat, pe lîngă expunerile care din punct de vedere literar se încadrează în categoria discursurilor, şi o serie de cuvîntări şi intervenţii de proporţii mai reduse, amendamente şi propuneri făcute atît în Divanul ad-hoc, Comisia centrală de la Focşani, cît şi în Adunarea electivă şi în Adunarea legislativă (mai tîrziu Camera deputaţilor şi Senat). S-a făcut această încadrare din dorinţa de a pune la îndemîna cercetătorilor un material cît mai bogat, care să dea o imagine mai clară a concepţiilor sociale, politice şi economice ale lui Kogălniceanu, deşi sîntem conştienţi că unele din texte nu se încadrează întru totul în noţiunea de „oratorie”. De asemeni s-au introdus unele materiale (amendamente, propuneri etc.) care, din punct de vedere formal, au fost redactate în cadrul unor comisii ale Adunărilor legislative. Din desfăşurarea dezbaterilor, însă, reiese clar că acestea au paternitatea lui Kogălniceanu.

Marea majoritate a textelor incluse în volume sînt însoţite de note şi comentarii care aparţin celor care s-au îngrijit de publicarea lor. În întocmirea lor s-a pornit de la ideea de a fi utile unui cerc cît mai larg de cititori, între care şi oameni mai puţin iniţiaţi în cunoaşterea problemelor specifice epocii respective.

În afara cuvîntului introductiv (şi a unei note asupra ediţiei), fiecare tom conţine două părţi distincte : I Discursuri, intervenţii, amendamente, propuneri — reproduse integral (aici s-au înglobat şi cîteva cuvîntări ţinute în diverse ocazii, în afara Parlamentului) şi însoţite de notele şi comentariile îngrijitorului şi II Activitatea parlamentară a lui Mihail Kogălniceanu. Această parte cuprinde sub forma unor rezumate analitice (regeste) — precizînd problema în care s-a pronunţat şi atitudinea pe care a avut-o, uneori recurgîndu-se chiar la citate mai ample, pentru o mai bună înţelegere — toate intervenţiile mărunte făcute de Kogălniceanu în Parlament. Ele sînt expuse în ordine cronologică, indicîndu-se data cînd au fost ţinute, pagina şi numărul din organul oficial în care au fost publicate. În această listă cronologică sînt incluse, fiind însemnate cu *, şi materialele publicate integral în partea I a volumului, în felul acesta suplinindu-se tabla de materii amănunţită. Pentru stabilirea textelor publicate integral şi redactarea rezumatelor s-au luat de bază publicaţiile oficiale în care au apărut dezbaterile respective. S-a făcut excepţie pentru discursurile publicate în broşuri separate, în timpul vieţii lui Kogălniceanu, care s-au reprodus după aceste broşuri, considerîndu-se că ele reprezintă ultima formă dată de autor.

În ceea ce priveşte volumul de faţă — care deschide seria „Oratoriei” — ,el cuprinde materialele din categoria celor semnalate mai sus din anul 1856 şi pînă la încheierea sesiunii Adunării legislative din vara anului 1861. În acest interval Kogălniceanu a fost : deputat în Divanul ad-hoc al Moldovei (22 IX 1857 — 21 XII 1857), deputat în Adunarea electivă a Moldovei (28 XII 1858 — 6 V 1859), membru în Comisia centrală de la Focşani (23 V 1859 — 26 I 1860), deputat în Adunarea legislativă a Moldovei (6 III 1860 — 7 VII 1860 şi 4 XII 1860 — 22 V 1861).

Din cele peste 900 de discursuri, intervenţii, amendamente şi propuneri ţinute în această calitate, am reprodus integral un număr de 146 de materiale de proporţii mai mari, cele mărunte, aşa cum am arătat mai sus, fiind înregistrate în partea a II-a a volumului (la regeste).

Ținem totodată să facem unele precizări de ordin tehnic.

I. Tot materialul parcurs în vederea întocmirii acestui tom, cu excepția Protocoalelor Comisiei centrale de la Focșani, a fost tipărit cu alfabet chirilic. Transcrierea lui s-a făcut în conformitate cu principiile care au stat la baza transcrierii aceluiași gen de materiale încadrate în vol. I *Opere — Beletristica, studii literare, culturale și sociale.* Protocoalele Comisiei centrale de la Focșani au fost tipărite inițial cu alfabet latin. În ceea ce privește problemele legate de transcrierea lor, ele au fost rezolvate așa cum s-a procedat și la celelalte volume ale seriei de „Oratorie".

II. În redactarea notelor și comentariilor am folosit și o serie de publicații cotidiene în care au apărut articole și informații al căror conținut am considerat că lămurea mai bine problemele abordate în diferite cuvîntări. În citarea acestor publicații am dat pagina și anul în care au apărut. Pentru ziarele care nu au avut o paginație continuă sau au avut greșeli de paginație, am dat și numărul ziarului. Am folosit acest sistem pentru a descongestiona de cifre inutile aparatul critic. Am socotit că orice cercetător se poate orienta foarte ușor urmărind paginația ziarului din anul respectiv. Pentru celelalte ziare am dat toate datele pe care le-am considerat necesare pentru o identificare cît mai lesnicioasă a materialelor utilizate, căutînd să evităm, așa cum am mai spus, încărcarea inutilă.

III. Pentru strîngerea materialului din acest tom am folosit următoarele publicații oficiale, cu prescurtările semnalate la fiecare în parte:

1. „Buletinul ședințelor Adunării ad-hoc a Moldovei" (prescurtat la finele textului: *Buletinul...*, nr...).
2. Suplement la „Buletinul nr... al ședințelor Adunării ad-hoc a Moldovei" (prescurtat la finele textului: *Suplement la Buletinul...*, nr...).
3. Adaos la Suplementul „Buletinului nr... al ședințelor Adunării ad-hoc a Moldovei" (prescurtat la finele textului: *Adaos la Suplementul Buletinului...*, nr...).
4. Apendice nr... la nr... al „Buletinului ședințelor Adunării ad-hoc a Moldovei" (prescurtat la finele textului: *Apendice nr... la nr... al Buletinului...*).
5. „Monitorul oficial al Moldovei" (prescurtat la finele textului: *M.O.*).
6. Suplement la nr... al „Monitorului oficial al Moldovei" (prescurtat la finele textului: *Suplement la nr... al M.O.*).
7. „Monitorul oficial al Țării Românești".
8. „Protocoalele Comisiunii centrale" (prescurtat la finele textului: *Protocoalele Comisiunii...*, nr...).
9. Suplement estraordinar al „Monitorului oficial al Moldovei". Procesele-verbale ale Adunării elective din Moldova (prescurtat la finele textului: *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr...).

VLADIMIR DICULESCU

Discursuri, intervenții, amendamente, propuneri

Adunarea ad-hoc a Moldovei

22 septembrie 1857 — 21 decembrie 1857

Intervenţie în legătură cu unele articole din regulamentul Adunării [*]

Domnul vornicul Mihail Kogălniceanu au întîmpinat că reclamă şi se opune că toată puterea convicţiei sale în contra propunerii d[omniei]-sale Manolachi Costachi, de a se şterge din regulament principul neviolabilităţii deputaţilor, ca unul ce izvorăşte din însuşi mandatul de deputat, şi facultatea recunoscută Adunării de a se pune în relaţie cu Adunarea din Ţara Românească, fiindcă aceasta facultate au avut-o şi Adunarea obştească din 1830 şi că o cere şi regularea a mai multor chestii de interes comun ambelor Principate; că reclamă păstrarea acestor articole [1] ca neapărat trebuitoare cel întîi în privirea închezăşluirei deputaţilor, cel al doilea pentru viitoarele lucrări; totodată însă împotriveşte adoptarea propunerei spre a nu se jigni principul că ce s-au votat într-o zi nu se dezvotează în altă zi, că ceea ce s-au făcut într-o şedinţă nu se poate desface în a doua şedinţă şi că cheamă toată serioasa luare-aminte a Adunării asupra unui asemine antecedent [2]

Suplement la Buletinul..., nr. 2, p. 2, col. 1.

[1] Manolache Costache Epureanu depusese o propunere, subscrisă şi de Constantin Sturdza, Petru Mavrogheni, Al. Cuza, Vasile Mălinescu ş. a., prin care cerea suprimarea articolelor 4—5—6 din regulamentul Adunării pe motiv că dispoziţiile lor nu pot avea „tărie legală" decît dacă ar fi elaborate de „o putere legiuitoare" şi întărite de puterea executivă.

La fel ceruse ştergerea unor paragrafe din art. 25 şi 26 privitoare la informarea Adunării din Ţara Românească despre mersul lucrărilor Divanului ad-hoc întrucît acest lucru nu era prevăzut în Tratatul de la Paris.

Forma iniţială a acestor articole nu ne-a fost accesibilă. Reconstituim conţinutul după argumentările celor doi.

Propunerea lui Manolache Costache Epureanu a fost adoptată de Adunare şi articolele abrogate.

[2] În unele procese-verbale ale şedinţelor Divanului ad-hoc şi chiar în şedinţele Adunărilor elective ulterioare (mai rar) cele spuse de diverşi oratori sînt prezentate în vorbire indirectă, aşa cum este cazul şi în intervenţia de faţă.

„Dorinţele ţării asupra viitoarei organizaţii a Principatelor Române" [**]

Domnul Mihail Kogălniceanu ceteşte propunerea următoare:

Astăzi luni în şepte octombrie, anul una mie opt sute cincizeci şi şepte, în a şeptea şedinţă publică, Adunarea ad-hoc a Moldovei, instituată prin Tratatul de Paris[1] pentru a rosti dorințele țării asupra viitoarei organizații a Principatelor Române.

---

[*] Şedinţa din 3 octombrie 1857.

[**] Şedinţa din 7 octombrie 1857.

Simțind că cea întîi dorință a fiecărui popul este dorința de a fi.

Luînd în privire că un popul pentru a fi trebuie să-și asigure ființa sa în marea familie a națiilor;

că aceasta a fost țălul tuturor stăruințelor, luptelor și suferințelor neamului nostru într-un timp de mai mult de cinci secoli

că ființa politică și națională, că dritul de staturi suverane Principatele pururea și le-au asigurat prin tratatele ce vechii noștri domni au încheiat cu regii de Polonia, de Ungaria și alți domnitori, și în care suveranitatea Principatelor este scrisă cu litere mari;

că numai pentru a păstra această suveranitate și a găsi o puternică garanție în contra a orice eventualități strămoșii noștri au încheiat cu glorioșii padișahi otomani tratatele sau capitulațiile din anii 1393, 1460, 1511 și 1634[2].

Luînd în privire că aceste tratate, după dritul gintelor, n-au șters Principatele din rîndul statelor suverane, pentru că ele ș-au rezervat toate drepturile suveranității, și în special dreptul de guvernămînt neatîrnat, dreptul de legislație, adică: o întreagă și deplină autonomie, și că prin urmare nu s-au supus nici unei puteri legislative streine;

că chiar după încheierea capitulațiilor cu Înalta Poartă Principatele au urmat a fi privite de către puterile europene ca staturi suverane, precum de dovadă stau mai multe tratate încheiate cu domnii Moldaviei și ai Valahiei și în urma capitulațiilor.

Luînd în privire că aceste capitulații, paladiul naționalității române, nu s-a desființat prin nici un act public ulterior;

că dimpotrivă ele pururea și mai înainte și de curînd s-au consfințit prin deosebite tratate și stipulații ale marelor puteri, și anume:

1) Prin Tratatul de Adrianopoli, articolul V[3];

2) La conferințele de Viena, prin plenipotenții Franciei și ai Angliei[4], carii chiar în seanța întăie ținută în 15 martie 1855 au declarat „că scopul guvernelor lor nu era de a aduce vătămare Principatelor, ci dimpotrivă de a îmbunătăți soarta lor, combinînd nouăle întocmiri ce sînt a se face pentru ele într-un chip de a da o deplină și întreagă îndestulare drepturilor Înaltei Porți, drepturilor Principatelor și intereselor generale ale Europei"[5];

3) La aceleași conferințe, prin protocolul al treilea din 19 martie 1855, în care, după proiectul baronului de Prochesch, capitulațiile s-au recunoscut ca baza drepturilor Principatelor (articolul I)[6];

4) Prin circularea escelenței-sale ministrului trebilor din afară al maiestății-sale împăratului Napoleon III, cu data din 23 mai 1855, statornicind că „relațiile dintre Înalta Poartă și Principatele sînt rezultatul unei alcătuiri liber încheiate cu sute de ani mai înainte, între Înalta Poartă și țările de la Dunăre"[7];

5) De către însăși Poarta Otomană prin mai multe haturi ale glorioșilor padișahi, și în capul cărora se întrebuința următoarele cuvinte:

„În tot chipul, cu toată libertatea obiceiurilor lor să fie aceste țări și să se stăpînească numai singure de sine, deosebite și despărțite de stăpînirea Împărăției otomane"[8];

6) Tot de către Poartă prin protocolul conferințelor din Constantinopole, cu data din 11 fevruarie 1856 și în care se declară „că întărește

din nou privilegiile şi imunităţile de care zisele Principate s-au bucurat de la capitulaţiile ce li s-au dat de către sultanii Baiazed I şi Mohamed II”[9].

Luînd în privire că aceste capitulaţii recunosc şi întăresc Principatelor nu numai privilegii şi imunităţi, ci toate drepturile suveranităţii, şi între altele o ocîrmuire neatîrnată şi naţională, o deplină libertate de legislaţie, precum mai cu deosebire o dovedesc articolul I al Capitulaţiei încheiate la 1511 între sultanul Baiazid II şi domnul Bogdan şi înnoite în secolul al XVII-lea, între sultanul Murad şi domnul Vasile Lupu, şi care zice anume: „Poarta cunoaşte pe Moldova de pămînt « slobod şi nesupus »” şi articolul al IV-lea al aceleiaşi capitulaţii, care rosteşte că „Moldova va fi stăpînită şi ocîrmuită după legile şi aşezămintele sale, fără să se amestece Poarta cît de puţin”.

Luînd în privire că Tratatul de Paris nu numai că n-a rostit nimică în contra vechilor noastre capitulaţii, ci dimpotrivă a recunoscut şi a întărit Principatelor o administraţie neatîrnată şi naţională, libertate de legislaţie, o putere naţională înarmată şi un sistem defensiv spre păzirea hotarelor şi respingerea a orice năvăliri străine şi, în sfîrşit, o viitoare organizaţie conformă cu drepturile şi cu dorinţele naţiei, puindu-se Principatele sub garanţia colectivă a puterilor subscriitoare Tratatului de Paris.

Luînd în privire că, atît în puterea vechilor capitulaţii, cît şi după stipulaţiile Tratatului de Paris, întinderea viitoarei organizaţii, cerută de trebuinţele noastre naţionale, materiale şi morale, nu poate ave altă mărginire decît nejignirea drepturilor Înaltei Porţi anume precizate în acele capitulaţii şi pre care românii le-au respectat şi le vor respecta în toată întregimea lor.

Luînd în privire că, pentru a pune un capăt suferinţelor, abuzurilor şi discordiilor din lăuntru, care au paralizat toată dezvoltarea în ţară, şi pentru a precurma înrîuririle din afară care au jignit autonomia Principatelor şi a introduce un regim de stabilitate, de bună rînduială, de pace şi de prosperitate în Principatele Române, este neapărat de a da o deplină şi întreagă îndestulare trebuinţelor şi dorinţelor naţiei.

Luînd în privire că dorinţa cea mai mare, cea mai generală, acea hrănită de toate generaţiile trecute, acea care este sufletul generaţiei actuale, acea care, împlinită, va face fericirea generaţiilor viitoare, este Unirea Principatelor într-un singur stat, o unire care este firească, legiuită şi neapărată, pentru că în Moldova şi în Valahia sîntem acelaşi popul, omogen, identic ca nici un altul, pentru că avem acelaşi început, acelaşi nume, aceeaşi limbă, aceeaşi religie, aceeaşi istorie, aceeaşi civilizaţie, aceleşi instituţii, aceleşi legi şi obiceiuri, aceleşi temeri şi aceleşi speranţe, aceleşi trebuinţe de îndestulat, aceleşi hotare de păzit, aceleşi dureri în trecut, acelaşi viitoriu de asigurat şi în sfîrşit aceeaşi misie de împlinit.

Luînd în privire că această unire o dorim nu pentru ca să lovim drepturile şi să ameninţăm pacea altora, ci numai pentru ca să asigurăm drepturile şi pacea noastră, şi că dimpotrivă această unire — la care au contribuit toate generaţiile trecute, lucrînd de a ne da aceleşi instituţii şi legi — , împlinind o vie dorinţă a naţiei noastre şi făcîndu-se pentru noi un izvor de bună rînduială, de iconomie, de legalitate, de dignitate şi de regeneraţie generală, prin însuşi aceasta ar da Înaltei Porţi şi staturilor vecine o închizăşluire de pace şi de stabilitate la hotarele lor.

Luînd în privire că Unirea Principatelor este înscrisă în chiar instituţiile actuale, recunoscute de Înalta Poartă, şi anume prin art. 425, cap.

IX din Regulamentul organic, care rostește textual că: „Începutul, religia, obiceiurile și asemănarea limbei locuitorilor acestor două Principate, precum și trebuințele îmbelor părți cuprind din însăși descălecarealor elementele nedespărțitei uniri, care s-au împedecat și s-au întîrziat numai de întîmplătoarele împregiurări. Mîntuitoarele folosuri ale rodului ce s-ar naște din întrunirea acestor două popoare sînt netăgăduite"[10].

Luînd în privire că, după protocolul VI al Congresului de Paris, consultarea dorințelor țărei a fost motivată mai cu deosebire de propunerea făcută de contele Valevski, atingătoare de Unirea Principatelor[11].

Luînd însă în privire că, pentru ca Unirea Principatelor să producă tot binele ce se așteaptă și în lăuntru și în afară, este trebuință de a se institua un guvern tare, stabil, respectat în lăuntru de toți și sprijinit în afară de marea familie a caselor domnitoare, că un asemine guvern nu ni-l poate da regimul vițios al domnilor electivi și schimbători, carii, istoria este martoră, n-au produs decît anarhie prin rivalitățile și ambițiile deșilor și mulților aspiranți, slăbiciune și corupție prin abuzurile și nepotismul lor, și mai ales năvăliri și resbele prin despărțirea țărilor și prin supunerea domnilor la toate înrîuririle străine.

Luînd în privire că Principatele sînt însătate de legalitate, de stabilitate și de dignitate națională, voind a trăi cu însăși viața lor, și că aceste nu se pot dobîndi decît reîntorcîndu-se la vechiul princip al eredității tronului, care în întăile timpuri ale fundației Principatelor, și chiar în urma capitulațiilor, au esistat în familiile lui Radu Negru și a lui Bogdan Dragoș, și puindu-se în capul Principatelor unite un prinț străin, ales dintre dinastiile domnitoare ale Europei, afară de acele ale staturilor vecine, spre a nu motiva străine înrîuriri[12].

Luînd în privire că, spre a dobîndi un asemine princip, menit de a pune un capăt relelor trecutului și de a pregăti patriei o eră nouă, românii renunță la dreptul ce au prin capitulații de a-și alege singuri pre șeful statului, încredințînd numirea prețului străin însuși glorioșilor monarhi carii au luat în mîinile lor soarta Principatelor.

Luînd în privire că, spre a întemeia cea mai grabnică și mai întinsă legătură între noua dinastie și nația română, este trebuință ca moștenitorii domnitorului să fie crescuți în dogmele sfintei noastre biserici a răsăritului.

Luînd în privire că, pentru ca prințul străin să poată împlini tot ce ar aștepta de la dînsul și țara și Europa, este trebuință ca el să fie încungiurat de toate garanțiile de pace și de putere și să fie asigurat în contra periculelor din afară și în contra tulburărilor din lăuntru;

că periculele din afară se pot înlătura numai prin neutralitatea pămîntului Principatelor, neutralitatea recunoscută în princip prin art. 26 și 27 ale Tratatului de Paris[13];

că tulburările din lăuntru se pot depărta numai întru cît domnitorul va căuta puterea sa în însăși țara și va ocîrmui după legi făcute de către însăși țara.

Luînd în privire că, după vechiul obicei, pururea și sub toate guvernele puterea legiuitoare în Principate a fost încredințată unei Adunări obștești, care, mai mult sau mai puțin, a reprezentat țara [14];

că această Adunare, pentru ca să fie bine primită, pentru ca legile votate de ea să aibă toată puterea morală, ea trebuie să fie astfeliu compusă încît să cuprindă în sînul ei toate marele interese ale nației.

Luînd în privire, în sfîrșit, că drepturile Principatelor anume cuprinse în capitulații și Unirea țărilor sub un prinț străin și ereditariu, asigurat prin neutralitatea pămîntului românesc și sprijinit prin o putere legislativă, care să cuprindă toate elementele vitale ale societății, atunci vor fi stabile, atunci vor contribui cu toată eficacitatea la dezvoltarea națională, morală și materială a patriei noastre, cînd ele se vor pune sub garanția atotputernică și salutară a marelor puteri ale Europei.

Adunarea ad-hoc a Moldovei, pășind pe calea ce i s-a prescris de către Tratatul de Paris, adecă începînd a rosti dorințele țării, în fața lui Dumnezeu și a oamenilor, în toată curățănia cugetului, neavînd în privire decît drepturile și folosul nației române, declară că cele întîi, cele mai mari, mai generale și mai naționale dorinți ale țării sînt :

1

Respectarea drepturilor Principatelor, și îndeosebi a autonomiei lor, în cuprinderea vechilor lor capitulații încheiate cu Înalta Poartă în anii 1393, 1460, 1511 și 1634.

2

Unirea Principatelor într-un singur stat sub numele de ROMÂNIA.

3

Prinț străin cu moștenirea tronului ales dintr-o dinastie domnitoare de ale Europei și a cărui moștenitori să fie crescuți în religia țărei.

4

Neutralitatea pămîntului Principatelor.

5

Puterea legiuitoare încredințată unei obștești Adunări în care să fie reprezentate toate interesele nației.

Toate aceste sub garanția colectivă a puterilor care au subscris Tratatul de Paris[15].

Buletinul..., nr. 3, p. 1, col. 2 — p. 3, col. 2.

NOTE

[1] Congresul de pace de la Paris care punea capăt oficial războiului Crimeii s-a deschis în ziua 13/25 februarie 1856. Între alte puncte de pe ordinea de zi figura și problema Unirii Principatelor Române. În acest sens, încă cu mult înainte, foștii revoluționari români de la 1848, atît cei rămași în exil, cît și cei întorși în țară, au dus o intensă propagandă în străinătate. Ei au publicat numeroase broșuri, articole în presa străină, au redactat memorii și petiții pe care le-au prezentat marilor puteri, în care demonstrau și susțineau necesitatea acestei uniri. La Congresul de pace participau Franța, prin contele Walewski și baronul Bourqueney, Rusia prin contele Orlov, Sardinia prin contele Cavour, Anglia prin contele Clarendon, Turcia prin Ali pașa și Austria prin contele Buol-Schauenstein. Puterile participante au susținut sau au respins ideea Unirii în funcție de interesele economice și politice pe care le aveau în sud-estul Europei. Opoziție netă față de Unire au avut Turcia și Austria. Anglia a avut o poziție oscilantă, iar ceilalți participanți au fost pentru Unire. Pînă la urmă, prin Tratatul de pace semnat la 18/30 martie 1856 Principatele erau lăsate mai departe sub suzeranitatea Porții, marile puteri garantîndu-le o largă autonomie. Totodată se hotăra convocarea la București a unei comisii speciale, formată din reprezentanții statelor semnatare și un comisar al Turciei, cu menirea de a studia situația internă a celor două țări și în final de a face propuneri de reorganizare a lor. În același scop se hotăra și convocarea unor Divanuri ad-hoc care să exprime dorințele reale

ale populației. Pe baza celor constatate, comisarii de la București urmau să-și redacteze propunerile, ce trebuiau luate în considerare de către puterile semnatare în redactarea finală a statutului de reorganizare. Instituirea Divanurilor ad-hoc era hotărîtă prin art. XXIV al Tratatului de pace. *Acte și documente relative la istoria renașterei României*, publicate de Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturdza și Dimitrie C. Sturdza, vol. II, București, 1889, p. 1 082 (în continuare se va cita *Acte și documente*...).

[2] În ceea ce privește capitulațiile, probabil că oratorul se referă în primul rînd la tratatul încheiat între Mircea cel Bătrîn și sultanul Baiazid la Nicopole în anul 1391 (805 în luna lui Rebiul-Ebbel).

Articolul I al acestui tratat recunoștea autonomia foarte largă a Țării Românești, permițîndu-i „să se cîrmuiască după propriile sale legi", iar domnul avea „deplină putere de a face resbel cu vecinii săi și de a încheia legături de amicie cu dînșii oricînd va voi". De asemeni, între altele se prevedea ca domnii să fie aleși de către mitropolit și boieri. Ca semn al vasalității, Țara Românească avea anumite obligații materiale față de Poartă. *Acte și documente*..., vol. I, București, 1889, p. 1.

Tratatul încheiat între Vlad al V-lea, domnul Țării Românești, și sultanul Mahomed al II-lea în 1460 (872, anul erei musulmane) prevedea ca „turcii nicidecum să nu se amestece în trebile țării, nici să stăpînească, nici să vie în țară, ci numai un singur trimis imperial să vină, și acesta numai cu învoire domnească". De asemeni se prevedea ca Țara Românească să guverneze după legile ei, să poată face război și să încheie alianțe cu vecinii, iar domnii urmau să fie aleși de către mitropolit, episcopi și boieri. De asemeni se îngrădea în forme legale foarte strînse venirea turcilor la nordul Dunării. *Ibidem*, p. 2–3.

Tratatul încheiat în 1511 între Bogdan al II-lea și sultanul Baiazid al II-lea prevedea chiar în primul articol că „Poarta recunoaște pe Moldova de pămînt liber și nesupus". În articolul IV al tratatului se arăta că Moldova urma să se stăpînească și să se conducă după propriile sale legi fără nici un amestec din partea Porții. Domnii Moldovei urmau să se aleagă de către pămînteni și să fie numai întăriți de Poartă. De asemeni se interziceau turcilor așezarea în Moldova, cumpărarea de proprietăți și construirea de geamii. Ca semn de vasalitate Moldova avea anumite obligații materiale. *Ibidem*, p. 4–5.

Tratatul încheiat în 1634 de către Vasile Lupu cu sultanul Murad al IV-lea prevedea în primul rînd o largă autonomie administrativă a Moldovei. Chiar articolul I preciza că „Poarta recunoaște pe Moldova de țară liberă și nesupusă". Se interziceau prin articolul VI practicarea cultului mahomedan, precum și stabilirea și achiziționarea de proprietăți de către musulmani în Moldova. Pentru celelalte prevederi administrative, vezi articolele II–V, VIII–XI. Ca semn al vasalității Moldova trebuia să plătească o sumă de bani anual. *Ibidem*, p. 6–7; cf. și J. H. Kramers, *Murad IV*, în *Encyclopédie de l'Islam*, vol. III, Paris, 1936, p. 781–782. Autenticitatea unora din aceste tratate astăzi este pusă în discuție. Cf. și Constantin C. Giurescu, *Probleme controversate în istoriografia română*, București, 1977, p. 87–122.

[3] Articolul V al Tratatului de la Adrianopol (14 septembrie 1829) prevedea că Principatele urmau să păstreze toate vechile privilegii și imunități stabilite prin capitulații sau alte tratate încheiate cu Rusia și Turcia. În consecință, ele urmau să se bucure „de libertatea cultului, de o siguranță totală, de o administrație națională independentă și de o totală libertate a comerțului". *Acte și documente*..., vol. I, p. 321.

[4] Delegații la Conferința de la Viena au fost din partea Franței baronul de Bourqueney, iar din partea Angliei lordul John Russel și contele Westmoreland. *Ibidem*, vol. II, p. 615, 619–620.

La aceeași conferință Austria a fost reprezentată de baronul Prokesch-Osten, delegat pe lîngă ministrul austriac de externe, și de contele Buol-Schauenstein, în care însă împăratul Franz-Joseph nu avea mare încredere.

[5] Evoluția războiului Crimeii punea în fața marilor puteri europene, la începutul anului 1855, problema unei reîmpărțiri a sferelor de influență politică și economică.

În acest scop la 3/15 martie (1855) ambasadorii Turciei, Angliei, Franței și Austriei s-au întrunit la Viena pentru a stabili condițiile de pace ce urmau să fie puse Rusiei. Între altele Anglia propunea înlocuirea protectoratului țarist asupra Principatelor cu un protectorat comun al marilor puteri, precum și libertatea navigației pe Dunăre. Schimbarea situației politice a celor două Principate, preconizată de Anglia, a adus implicit în sfera discuției și problema Unirii, care în țară avea rădăcini adînci. De altfel ideea aceasta fusese însușită chiar și mai înainte de către Reșid pașa, care însă ulterior o abandonase, și de Rusia. Prințul Gorceakov, participant la conferință, a susținut Unirea. Franța de asemenea. Anglia, Turcia și Austria erau ostile acestei idei. Discuțiile au ținut pînă în luna iunie 1855, fără a se ajunge la o soluție finală în privința Principatelor. S-a hotărît ca această problemă să fie discutată în continuare de către reprezentanții marilor puteri în cadrul unei alte conferințe la Constantinopol. Citatul se găsește publicat *ibidem*, p. 619–620.

[6] Articolul 1 al protocolului menționat prevede că „les Principautés danubiennes de Moldavie, de Valachie et de Serbie continueront à relever de la Sublime Porte en vertu des

anciennes capitulations et Hats Impériaux qui ont fixé et déterminé les droits et immunités dont elles jouissent. Aucune protection exclusive ne sera dorénavant exercée sur ces provinces". *Ibidem*, p. 627.

[7] Textul integral al circularei se găseşte publicat *ibidem*, p. 772—778, iar citatul prezentat se află la p. 773.

[8] Aceste formule se găsesc în toate capitulaţiile semnalate mai sus (nota 2).

[9] Citat din articolul I al protocolului. *Ibidem*, p. 917.

[10] Regulamentul organic al Moldovei, secţia V : „Principiile indighenatului şi a compatriotirii între lăcuitorii îmbelor Prinţipaturi". *Regulamentele organice ale Valahiei şi Moldovei*, vol. I. Texte puse în aplicare la 1 iulie 1831 în Valahia şi la 1 ianuarie 1832 în Moldova, Bucureşti, 1944, p. 341.

[11] În şedinţa Congresului din 8 martie 1856 contele Buol-Schauenstein se alătură punctului de vedere al reprezentantului Imperiului otoman şi susţine că, deşi populaţia Principatelor nu a fost consultată asupra Unirii, totuşi, pornind de la ideea că orice aglomerare de populaţie tinde să aibă autonomia sa, se poate deduce aprioric că şi populaţia celor două Principate tinde să-şi păstreze înainte de toate instituţiile lor locale separate. La această afirmaţie contele Walewski răspundea că, Congresul nu are posibilitatea să consulte populaţia direct şi în această situaţie trebuie să se meargă pe presupuneri. „Or, [...] toate informaţiile concordă în a reprezenta pe moldo-valahi ca unanim animaţi de dorinţa să nu mai formeze în viitor decît un singur Principat". *Acte şi documente*..., vol. II, p. 1 016.

[12] Problema prinţului străin a dat naştere la discuţii foarte aprinse şi controversate în toată perioada următoare anului 1857. Problema a cunoscut două aspecte : primul era legat de necesitatea acestei soluţii, iar cel de-al doilea de problema originii, alegerii şi de implicaţiile acestei alegeri. La începutul dezbaterilor Divanului ad-hoc, M. Kogălniceanu, aşa cum se vede şi din textul discursului, din dorinţa de a părea cît mai conciliant în ceea ce priveşte atitudinea faţă de marile puteri, adoptă poziţia de indiferenţă faţă de alegere, lăsînd-o la latitudinea lor. Această poziţie este o tactică de moment, întrucît ulterior el revine asupra ei, susţinînd alegerea unui domn pămîntean, în persoana lui Alexandru Ioan Cuza. Aceasta însă nu-l face să renunţe la ideea prinţului străin, pe care însă o vede realizată ca un deziderat de viitor mai îndepărtat. În legătură cu aceste probleme, vezi mai jos şi discursul în Comisia centrală de la Focşani din ziua de 17 septembrie 1859 referitor la problema prinţului străin (p. 228).

[13] Dăm textele celor două articole ale Tratatului de la Paris :

„XXVI. Il est convenu qu'il jaura dans les Principautés une force armée nationale, organisée dans le but de maintenir la sûreté de l'intérieur et d'assurer celle des frontières. Aucune entrave ne pourra être apportée aux mesures extraordinaires de défense que, d'accord avec la Sublime Porte, elles seraient appelées à prendre pour repousser toute aggression étrangère.

XXVII. Si le repos intérieur des Principautés se trouvait menacé ou compromis, la Sublime Porte s'entendra avec les autres Puissances Contractantes sur les mesures à prendre pour maintenir ou rétablir l'ordre légal. Une intervention armée ne pourra avoir lieu sans un accord préalable entre ces Puissances". *Ibidem*, p. 1 082—1 083.

[14] Probabil că Mihail Kogălniceanu se referă la structura Adunării obşteşti din timpul Regulamentelor organice, care era formată din mitropolit, episcopi eparhioţi, mari boieri şi deputaţi de prin judeţe (cîte 1 de judeţ), tot boieri sau feciori de boieri. Această adunare reprezenta „ţara", deşi din ea lipseau reprezentanţii ţărănimii, negustorilor şi meseriaşilor.

[15] Desfăşurarea întregii activităţi a Divanului ad-hoc din Iaşi era urmărită cu mult interes de românii atît din Ţara Românească, cît şi din Transilvania. Presa din ambele principate a publicat în numeroase cazuri atît textul a o serie de moţiuni, propuneri, hotărîri etc., cît şi relatări şi comentarii referitoare la desfăşurarea lucrărilor acestui for.

Adoptarea acestor „Dorinţe" de către Divanul din Iaşi a fost anunţată la Bucureşti printr-o telegramă trimisă de Constantin Hurmuzaki lui Gheorghe Magheru şi reprodusă de ziarul „Secolul", nr. 77/1857, p. 1, la rubrica „Ştiri din întern".

Comentarii asupra votului exprimat la Iaşi în ziua de 7 octombrie au fost publicate ulterior de acelaşi ziar. Cf. nr. 80/1857, p. 2—3. Ziarul „Românul", condus de C. A. Rosetti, afirmă că zilele de 7 şi 9 octombrie, zile în care Divanurile ad-hoc din Iaşi şi Bucureşti votaseră principiile Unirii, „vor rămînea pentru viitoarele generaţii înscrise cu litere aurite în călindarul istoric". Cf. nr. 19/1857, p. 1. În Transilvania, presa românească, temîndu-se de cenzură şi de represalii din partea autorităţilor, care sprijineau Turcia şi partida antiunionistă, publică textul integral al discursului lui Kogălniceanu şi al propunerilor, fără comentarii. Cf. „Gazeta Transilvaniei", 1857, p. 350—351, şi „Telegraful român", 1857, p. 352, 356.

Amănunte în ceea ce priveşte desfăşurarea şedinţei s-au publicat şi în „L'Étoile du Danube", Bruxelles, 1857, p. 300. În legătură cu Unirea şi prinţul străin vezi şi intervenţiile, discursurile şi notele respective din 4 ianuarie 1859 (p.108—112), 28 ianuarie 1859 (p. 114—116), 24 martie 1859 (p. 123—125) şi 31 iulie 1859 (p. 146—154).

Pentru alte editări vezi Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu, 1817—1891. Biobibliografie*, Bucureşti, 1971, nr. 597.

*Discurs cu privire la Unirea Principatelor**

Mulţămesc Adunării sau mai bine zicînd să se feliciteze Adunarea de dovadă de nepărtinire ce a dat astăzi, învoind onorabilului deputat de Putna şi preasfinţitului locotenent de Roman de a-şi esprima opiniile liber şi neîmpiedecat[1], cu toate că pentru propuneri şi amendamente art. 60 din regulament cere ca, spre a fi ele primite la cetire, trebuie să fie sprijinite cel puţin de cinci membri[2]. Propunerea onorabilului deputat de Putna însă în toată Adunarea n-a găsit decît un singur sprijinitor şi Adunarea totuşi a învoit cetirea acestei propuneri şi înscrierea ei în protocolul zilei. Mulţămesc şi felicitez Adunarea. Noi astăzi am dat dovadă că sîntem demni de libertatea ce Europa ne-a recunoscut de a ne rosti dorinţele şi trebuinţele. În toată această Adunare, însufleţită de o singură simţire, de o singură dorinţă : asigurarea naţionalităţii noastre, două singure glasuri s-au găsit care voiesc a merge în contra voinţei naţiei, în contra voinţei lui Dumnezeu, cerînd păstrarea statului-quo, şi prin urmare a nămolului de nenorociri şi de abuzuri care-i formează trista istorie, şi cu toate aceste Adunarea, puind de o parte restricţiile regulamentului său, a învoit ca astăzi toată opinia, fie cît de antinaţională, cît de singuratică, să se esprime liber şi neîmpiedecată în faţa ţării, care o va descuviinţa, în faţa Europei, care o va judeca. Libertate pentru opinii, respect pentru persoane. Aceasta este linia de purtare care ne insuflă astăzi, care trebuie să ne insufle totdeauna.

După ce însă am ascultat opinia d[omniilor]-d[umnealor] locotenentului de Roman şi a deputatului de Putna, să-mi fie iertat acum de a întîmpina. Şi dintîi încep cu părintele de Roman. Preasfinţia-sa a rostit o curioasă teorie, adică că este învoit de a ave între patru ochi o opinie, şi în public o altă opinie[3]. Într-alte cuvinte, alt om sînt, alte lucrez în patru ochi, şi alt om sînt şi altele lucrez în public; că în patru ochi am o iscălitură, şi în public am o altă iscălitură. Teoria curioasă, discuviinţată de morală în gura fiecărui om, discuviinţată de religie mai ales în gura unui preot. Socot că părintele de Roman singur va recunoaşte uşurătatea espresiei sub care voieşte a ascunde apostasia sa politică.

Vin acum la d[omnia]-lui marele logofăt şi cavaler Alecu Balş. D[omnia]-lui în loc să vie a ne vorbi ca deputat al ţării, singurul titlu care ne dă drit de a vorbi aice, ne-a rostit opinia sa ca proprietariu de 80 000 fălci pămînt. Mare avere, frumoasă avere; nimene din noi nu e are. Însă este cineva care o are înzăcit mai mare decît d[omnia]-lui deputatul de Putna. Acesta este un oarecine, care se numeşte ţară, acea ţară care o reprezentează această Adunare. Domnul deputat ne zice că are 80 000 de fălci. Ei bine, noi, Adunarea, avem mai mult decît chiar 800 000 de fălci, căci înfăţoşăm ţara.

Domnul deputatul ne zice că ţara de-abia a ieşit din agonia relelor trecutului şi apoi ca singură tămăduire cere urmarea lor, adecă păstrarea statului-quo, numai păstrarea privilegiilor şi imunităţilor şi a tuturor consecvenţilor, care aduce după sine privilegiul nesprijinit de putere; dumnealui însă ştie singur cum se păzesc în ţară privilegiile obşteşti şi privilegiile particulare; avem dinaintea noastră soarta privileghieţilor.

Un rău perde jumătate din puterea sa cînd îi cunoaştem originea. Răul ţării noastre ne-l spune istoria, ne-l spune suferinţele poporului. Fiecare pagină din analele noastre să o stoarcem și va curge sînge și lacrimi. Răul țării noastre ne-l spune glasul poporului prin un proverb: „Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor!” Onorabilul deputat de Putna, singur în această adunare, singur în țară, care saltă de entusiasm, a căruia inimă bate ca a unui unic om pentru drepturi, pentru naționalitate, pentru Unire, Unire care numai ea ne poate asigura și drepturile și naționalitatea, singur vine și ne zice că nu voiește să fim alta decît aceea ce am fost, adecă călcați în picioare de toate neamurile, îngenuncheați în slăbiciune, atacați de cangrena corupției, înglodați în gunoiul abuzurilor.

---

* Şedinţa din 7 octombrie 1857.

Însă aceasta nu va fi. Timpul a sosit ca vechea prorocie a iroului patriei noastre să se împlinească.

Sînt acum trecuți 350 ani de cînd Ștefan cel Mare, pe patul morții și văzînd norii ce amenința esistența țării noastre, chemă pe mitropolitul, pe consilierii săi și pe fiul său Bogdan și-i îndemnă singur, el, carele 40 ani ținuse sabia în mînă tare și neînvinsă, și-i îndemnă singur ca să încheie o capitulație cu Înalta Poartă, capitulație onorabilă și închizășluitoare ființei noastre ca nație, ca stat. „Iar dacă dușmanul vostru v-ar prescrie condiții rușinătoare — sfîrși el —, atunci mai bine muriți prin sabia lui decît să fiți privitori împilării și ticăloșiei țării voastre. Dumnezeul părinților voștri însă se va îndura de lacrimile slugilor sale și va scula dintre voi pe *cineva* carele va așăza iarăși pe urmașii voștri în libertatea și puterea de mai înainte”.

Prorocia acum se împlinește. Uitați-vă, acei ce nu voiți a crede la spiritul național, care astăzi însuflă cinci milioane de români, și spuneți dacă acest mare *cineva*, dacă țara întreagă nu este sculată și nu este vrednică de a fi iar o nație. Drepturile noastre erau călcate, naționalitatea era ca și îngropată, cînd din mijlocul furtunilor resbelelor se rădică curcubeul păcii, cînd noului Lazăr, popului romănesc, adormit de trei seculi într-un somn tot atît de adînc ca și moartea, noul mîntuitoriu, Tratatul de Paris, veni și-i zise: „Scoală-te și vină după mine”, și Lazăr, și popului romănesc se sculă, își aruncă giulgiurile de pe dînsul și se arătă nație tînără, plină de viață și plină de viitoriu.

Și tocmai în acest minut, oameni ai trecutului, veniți să ne faceți lauda trecutului, veniți și vă încercați să puneți o slabă stavilă căii unei nații, vă refuzați de a crede în predicția iroului și sîntului nostru: protestați în contra Unirei. O cred. Unirea este pentru țară, și d[umnea]voastră nu voiți nici țară, nici nație.

Fraților, onorabilul meu amic Hurmuzaki v-a dezvoltat toate considerațiile care ne fac o lege ca să cerim și respectarea drepturilor seculare ale Principatelor, și Unirea, și prințul străin, și toate celelalte dorinți cuprinse în propunerea mea. Trebuie să le repet și eu acele zise și rezise? Nu le simte toată inima, nu le judecă toată mintea? Nu ne-o spune îndestul legea fiecărui popul ce voiește a fi? Însă nu mă pot opri de a vă arăta și simțirile poporului, acel ce nu știe nici a ceti, nici a scrie, acela care, ca oameni ai naturii, nu știe a spune decît ceea ce simțește. Să fim stăpîni în țara noastră, zicea un onorabil deputat pontaș*, să unim Moldova cu Munteneasca, să tragem ca împrejurul unui loc sterp un gard mare și zdravăn; locul numai să fie închis și în curînd, fără a fi chiar arat, fără a fi chiar sămănat, vor veni vînturile, vor veni pasările ceriului și or aduce sămînță și de flori, și de copaci; în curînd ici-cole va răsări cîte o floare, ici-cole cîte un copăcel; copacii vor crește și la umbră, sub copaci, vor mirosi florile și vom avea o livadă mare și frumoasă; în copaci vor cînta pasările și la umbră se vor veseli oamenii, binecuvîntînd pre Dumnezeu și pre împărați. Iată, domnilor de Roman și de Putna, cum sătenii, cum noi, cum poporul, cum tot ce simte și voiește un viitoriu pentru copiii săi, pentru nația sa, înțelege Unirea. Inima poporului nu înșală niciodată. Să ascultăm, fraților, inima poporului nostru; să ascultăm glasul și interesul nației noastre, care ne strigă neîncetat: Unire și iar Unire.

---

* Clăcaș.

Să gîndim că astăzi este ziua cea mai mare din veacul nostru, că astăzi nu numai că scriem, dar facem istoria țării noastre.

Cît pentru propunerea domnului deputat de Putna, să-i împlinim pănʼ la sfîrșit cererile sale: să se puie la actă[4].

Suplement la Buletinul... , nr.3, p.4, col.1–2.

NOTE

[1] Al. Balș, deputat al marilor proprietari din ținutul Putnei, depune o întîmpinare subscrisă și de locotenentul episcopiei de Roman, Nectarie Hermeziu. În întîmpinare, între altele, se spunea că „nu poate dori a da în schimb Moldova cu privilegiurile ei ce sînt mai avantajoase decît ale învecinatului Principat, pentru un viitor eventual și necunoscut[...], și nici poate a se uni cu încorporarea patriei sale în aceea a Principatului Valahiei”. Suplement la „Buletinul...”, nr. 3, p. 3, col. 2.

[2] Articolul 60 din Regulament prevedea: „Fiecare membru care voiește să facă o propunere este datoriu a o subscrie și a depune pe birou, carele îndată o clasifică și o afișază spre a fi cunoscută de toți. Fiecare propunere însă, pentru a putea fi cetită în adunarea generală, trebuie a fi sprijinită de cinci membri. Aceastași condiție se impune și amandamentelor și subamandamentelor”. *Regulamentul Adunării ad-hoc a Moldovei*, Iași, 1857, p. 9. *Acte și documente...*, vol. VI_1, București, 1886, p. 47–60.

[3] Locotenentul episcopiei de Roman arătase că subscrisese cu un an înainte un act prin care susținea Unirea Principatelor și venirea prințului străin, însă acesta fusese un act semnat „între patru ochi” și „prin urmare nu se poate ține în seamă”. „Buletinul...,” nr. 3, p. 4, col. 2.

[4] Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 598.

*Raportul comisiei nr. 1 privind validarea mandatelor de deputați ale stareților mănăstirilor Vorona și Neamțu. Depune un „proiect de încheiere”**

Domnul vornic Mihail Kogălniceanu, care se înscrisese în ședința din 27 septemvrie pentru a vorbi asupra raportului comisiei no. 1 însărcinată cu verificarea mandatelor deputaților, în ceea ce privește pe preacuviosiile-lor starețu[l] sfintei monastiri Neamțul și egumenul sfintei monastiri Vorona, au luat cuvîntul și au cetit raportul acelei comisii, care cuprinde în cazul de față următoarele:

„Pe lîngă acești deputați ai clerului s-au mai înfățoșat, cu ofiția preasfințitului mitropolit din 16 septemvrie sub no. 1 418 și adresa Departamentului Cultului la această comisie, ca deputat și preacuvioșia-sa arhimandritul Iosif, egumen sfintei monastiri Vorona, însă fără a înfățoșa mandatul cuvenit, pe care nici îl poate avea, fiindcă nici preacuvioșia-sa,

---

[*] Ședința din 9 octombrie 1857.

nici preacuvioşia-sa stareţul de Neamţu nu s-au *ales*, ci amîndoi s-au numit de-a dreptul deputaţi de către Departamentul din Lăuntru.

Împrejurarea aceasta nu lasă nici o îndoială cum că preacuvioşia-lor, egumenul sfintei monastiri Vorona şi stareţul sfintei monastiri Neamţu, nu au dreptul de a întra la Divanul ad-hoc pentru că :

1. După firmanul împărătesc pentru convocarea acelui Divan numai preasfinţiile-lor mitropolitul ţării şi episcopii eparhioţi sînt după drept *(de jure)* membri ai Divanului, iar toţi ceilalţi deputaţi trebuie să fie aleşi.

2. Pentru că după acelaşi înalt firman egumenii monastirilor închinate, precum şi egumenii monastirilor neînchinate sînt chemaţi a alege *numai cîte doi* deputaţi clirici şi indigeni, aşadar peste tot *patru*[1].

3. Pentru că această dispoziţie a firmanului în cît priveşte monastirile pămînteşti *neînchinate* s-au şi pus în lucrare prin alegerea de *doi* deputaţi în persoanele preasfinţiilor-sale Filaret Scriban, egumenul sfintei monastiri Socola, şi Calinic Miclescu, egumenul sfintei monastiri Slatina.

4. Pentru că prin recunoaşterea preacuvioşiilor-sale egumenului sfintei monastiri Vorona şi stareţul sfintei monastiri Neamţu de deputaţi s-ar înmulţi numai numărul reprezentanţilor monastirilor *neînchinate din doi la patru*, fără însă a se reprezenta prin aceasta şi monastirile *închinate*, care după cum se vede din răspunsul egumenilor acestor monastiri către preasfinţia-sa părintele mitropolitul din 28 martie 1857 no. 231 au refuzat toată împărtăşirea la alegeri şi prin urmare nici [nu] pot fi reprezentate prin deputaţi *nealeşi de dînşii*, deputaţi numiţi de-a dreptul de către Ministeriul din Lăuntru dintre egumenii monastirilor care, după cum se dovedeşte prin legiuirea obşteştii Adunări din anul 1835, sînt *neînchinate*[2].

Dar luînd în privire :

1. Că numirea de deputaţi a preacuvioşiei-lor egumenul monastirii Vorona şi stareţul monastirii Neamţului este un fact îndeplinit prin puterea şi dispoziţiile luate de guvern şi

2. Spiritul de moderaţie de care este însufleţită Adunarea.

Apoi comisia lasă la înţeleapta chibzuire a onoratei Adunări cea de pe urmă hotărîre, care, orişicum ar fi, după convingerea ce avem va şti a păstra în deplină putere drepturile şi legiuirile ţării, ameninţate prin interpretarea şi aplicarea arbitrară a împărătescului firman în chestia monastirilor".

Domnul Kogălniceanu au dezvăluit în urmă că ar fi a răsturna simţul limbei, a istoriei, a sute de legi votate de Adunările ţării, a firmanului, şi a jigni autonomia noastră, adoptînd interpretarea guvernului în privirea monastirilor închinate şi neînchinate. Pe temeiurile aceste propune următoriul *proiect de încheiare* :

„În şedinţa publică a Adunărei ad-hoc a Moldovei, cetindu-să raportul comisiei sale no. 1 însărcinată cu verificarea titlurilor deputaţilor aleşi de Ţara de Sus.

Luînd în privire factul recunoscut de comisie că, după firmanul aprobat de reprezentanţii puterilor garante Principatelor, membrii de drit ai Adunărei ad-hoc nu sînt decît înalt preasfinţitul mitropolit şi preasfinţiţii episcopi eparhioţi şi că toţi ceilalţi membri trebuie să fie *deputaţi*, adecă aleşi de către o clasă sau un corp electoral.

Luînd în privire că acestaşi firman hotărăşte că monastirile închinate şi neînchinate să-şi aibă *deputaţi aleşi*, statornicind că egumenii monastirilor proprietare de averi închinate şi egumenii monastirilor proprietare de averi neînchinate vor alege îndeosebi doi deputați clirici și pămînteni, adecă patru în total.

Luînd în privire că atît după sîmțul limbei, cît și după sute de acturi legislative ale vechilor noastre adunări naționale, nu mai puțin și după legea din 1835 atît în Moldova, cît și în Țara Românească, acele monastiri sînt și se cunosc de *închinate* care de către ctitorii lor s-au pus sub privigherea scaunelor sau monastirilor de *locurile de jos*, adecă patriarhiile de Constantinopoli, Ierusalim, Alexandria și Antiohia, ori comunităților religioase din munții Atos și Sinai, de la Drianon ș. c. l., și dimpotrivă, sînt și se cunosc de *neînchinate* toate acele monastiri care nu atîrnă de nici o altă monastire sau loc strein, avînd ori comunități libere precum Neamțu, Săcu, Vorona, ori fiind ocîrmuite de egumenii numiți de puterea bisericească a țării, precum Slatina, Rîșca ș. c. l.

Luînd în privire neesacta interpretație dată cuvintelor de *închinat* și *neînchinat* de către Departamentul din Lăuntru, care prin instrucțiile sale vroiește a cunoaște de monastiri închinate pre acele care de la 1835 se ocîrmuiesc în privirea materială de către Departamentul Averilor Monastirești, iar ca *monastiri neînchinate* numai pre acele care prin o eccepție a legii ș-au păstrat libera ocîrmuire a averilor lor.

Luînd în privire răspunsul ce egumenii monastirilor închinate locurilor de jos au făcut înalt preasfințitului mitropolit, carele i-au învitat ca potrivit firmanului să procedeze la alegerea de doi deputați clirici și pămînteni.

Luînd în privire că interpretația dată de Departamentul din Lăuntru cuvintelor de *închinate* și *neînchinate* și refuzul egumenilor greci de a trimite în sînul Adunării legiuiți reprezentanți ar țînti de a forma din monastirile închinate un stat în stat, cînd aceste monastiri pururea și sub toate guvernele au fost atîrnate de ocîrmuirea țării, precum un șir de acte legislative ale țării noastre dovedesc.

Luînd în privire că înalt preasfințitul mitropolitul ca firescul și legiuitul apărătoriu al drepturilor bisericii noastre cu necontenire au stăruit pentru a se aplica cuvintele de *închinate* și *neînchinate* în adevăratul și legiuitul lor sîmț, și prin urmare pentru ca și proprietățile monastirilor pămîntene închinate să fie reprezentate în Adunarea ad-hoc.

Luînd în privire că egumenii acestor monastiri în însușire de ocîrmuitori de averi pămîntești pururea, în vechile noastre Adunări naționale, au fost față și au lucrat alăturea cu ocîrmuitorii monastirilor neînchinate, precum o dovedesc sute de acturi legislative.

Pe temeiul sîmțului firesc și legiuit al cuvintelor *închinate* și *neînchinate*.

Pe temeiul actelor legislative votate de vechile noastre Adunări Obștești în care se văd egumenii monastirilor închinate subscriși alăturea cu egumenii monastirilor neînchinate.

Pe temeiul a însuși firmanului slobozit pentru convocarea Adunării ad-hoc în Principate, în puterea Tratatului de Paris.

Adunarea ad-hoc a Moldovei, datoare în această chestie ca și în toate de a păstra întreagă autonomia *ab antiquo* a Principatelor, încheie:

1. Stareții de Neamțu și Vorona nu pot fi primiți în sînul Adunării ca membri de drit, pentru că membrii de drit sînt numai mitropolitul țării și episcopii eparhioți.

Preacuvioşia-lor asemene nu pot fi primiţi ca *deputaţi aleşi*, neavînd mandate de la vreun corp electoral al clerului; pentru că deputaţii cu mandate din partea egumenilor monastirilor neînchinate s-au înfăţoşat şi s-au recunoscut egumenii de Slatina şi de Socola, iar egumenii monastirilor închinate s-au refuzat de a se întruni după convocarea preasfinţitului mitropolit de a-şi alege reprezentanţi şi prin urmare de a slobozi mandate.

2. Locurile destinate prin firman la doi deputaţi clirici şi pămînteni aleşi de monastirile închinate în sînul Adunării ad-hoc le rămîn rezervate oricînd cuvioşia-lor vor voi a se înfăţoşa spre a le ocupa.

3. Adunarea votează mulţămiri venerabilului ei prezident, înalt preasfinţitului mitropolit, pentru stăruinţele sale de a păstra în această chestie întregi driturile bisericei şi a autonomiei noastre".

Acest proiect de încheiere, subscris de domnul Mihail Kogălniceanu şi sprijinit de domnii Lascăr Catargiu, Sandu Miclescu, Sebastian Cananău, Constantin Iacovachi, Iancu I. Cantacuzin, Alecu Jianu, se priimeşte în întregul său de întreaga Adunare şi se hotărăşte nepriimirea preacuvioşiei-lor stareţul de Niamţu şi egumenul de Vorona ca membri de drit ai ei[3].

Buletinul..., nr. 2, p. 3, col 1–2; p. 4, col. 1–2.

NOTE

[1] Aceste prevederi erau incluse în articolul I al Firmanului imperial pentru convocarea Divanurilor ad-hoc, emis la 13 ianuarie 1857. *Acte şi documente...*, vol. III, Bucureşti, 1889, p. 1 049–1 052.

[2] Cf. *Pravilă pentru organizaţia ocîrmuirei averilor pămînteştilor monastiri, întărită cu ofisul domnesc către Sfatul cîrmuitoriu din anul 1835, april 28, no. 65*, în *Legiuiri în ramurile administrative şi giudecătoreşti votate de Gheneralnica Obicinuita Adunare în sesiile anilor 1834–1841 şi întărite de preaînălţatul domn Mihail Grigoriu Sturza V. V.*, Iaşi, 1842, p. 8–12.

[3] Propunerea a fost admisă de Adunare.

*Discurs cu privire la problemele mari ce trebuiesc rezolvate de către Adunare**

Oratorii de mai nainte au tratat chestia în fond; mie daţi-mi voie să ating numai forma; şi după regulamentul nostru nici că se cuvine de a mai trata fondul chestiei, ca una ce şi este hotărîtă de Adunare. Să ne aducem aminte că amicul meu Ralet în şedinţa din 10 oct[ombrie] ne-a înfăţoşat o propunere[1]; această propunere a primit încuviinţarea Adunării. Astăzi, dar, toţi sîntem datori a ne închina dinaintea maiestăţii votului. Acel proiect, prefăcut în încheierea Adunării, păstrează întreagă autonomia noastră; el arată ce dorinţi putem să rostim spre a ne conforma Tratatului de Paris şi ce dorinţi trebuie să păstrăm pentru viitoarea legislativă ca chestii cu totul de competinţa autonomiei noastre. Cu greşeală s-a zis că Tratatul de Paris ne cere de a ne rosti numai asupra chestiei politice. Instrucţiile date de Congres comisiei din Bucureşti arată că avem a ni rosti şi asupra organizării ţării. Iată însuşi cuvintele acestor instrucţii : „Comisia îşi va pune deosebite sa atenţie asupra reformelor ce se cer de statutele şi regulamentele în fiinţă ; ea va studia starea finanţiară, aşăzarea birului, relaţiile clerului cu administraţia, starea mănăstirilor, sistemul militariu ş.c.l." [2]. Încheierea Adunării a împăcat şi datoria de a ne conforma cererilor Europei, şi datoria de a păstra nejîgnită autonomia noastră, căci după acea încheiere noi nu avem a aşterne proiecte de legi, ce numai oareşicare principii, care au să prezideze la viitoarea organizare, care apoi după constituarea ţărilor într-un chip definitiv au să se prefacă în legi votate şi întărite în deplina noastră autonomie. Şi această îndoită datorie este prea firească, prea lesne de înţăles. Europa ne-a recunoscut autonomia ; însă, înainte ca ea să se hotărască de a o primi sub garanţia sa, Europa este în toată dreptatea de a cere să cunoască şi bazele ce voim a da viitoarei noastre organizaţii politice şi sociale, căci numai organizîndu-ne ca stat european, ca societate europeană, puterile se vor învoi de a ne întinde mîna. De vom vroi, dimpotrivă, a ne constitua ori ca stat chinezesc, ori ca republică socială, să fim siguri că Europa se va ţine departe de noi. Aceea ce se pretinde de la noi s-a pretins şi de la Belgia, şi de la Grecia. Aşadar, domnilor, încă o dată, să lăsăm utopiile, să arătăm Europei că noi nu avem a fi nici China, nici republică, însă voim a fi o societate europeană, voim şi ţinem la toate condiţiile unei societăţi în cale de progres, voim libertatea conştiinţei, voim egalitatea înaintea legii, voim respectul individului, a domiciliului şi a proprietăţiei. Manifestînd asemene principii, care astăzi formează bazele tuturor societăţilor Europei, putem noi avea frică că Adunarea ad-hoc din ţara suroră, deşi lucrînd în deosebi de noi, ar putea rosti alte şi contrazicătoare principii? Nu. Asta nu se poate. Putem presupune un minut că în secolul al XIX[-lea] poate o Adunare sau în Moldova sau în Ţara Românească să contesteze unul măcar din cele 12 punturi aşternute de comisie?

---

* Şedinţa din 18 octombrie 1857.

De aceea, domnilor, să păşim înainte fără nici o frică, fără grijă că altele ar fi dorinţele Adunării din Iaşi şi altele ar fi dorinţele Adunării din Bucureşti. În cîtă vreme ne vom ţine de principiile cele mari ale fiecării societăţi moderne, contradicţie în rostirea dorinţelor nu poate fi. Negreşit că mai nimerit, că poate şi mai logic ar fi fost ca Adunările să lucreze împreună, însă trebuie să ne supunem unei legi mai presus de noi. Legea aceasta este Tratatul de Paris. Legea aceasta este nevoia de a aduce cu o oară mai înainte dorinţele noastre pe masa Congresului.

Vin, dar, iar a vă zice că încheierea Adunării este sîntă, că nu o putem modifica. Prin aceasta nu zic că trebuie să primim programa comisiei ca irevocabilă. Comisia n-au făcut decît a aşterne un şir de chestii, voind prin aceasta a aduce o ordină în rostirea dorinţelor. Eu nu pretind nicidecum că comisia nu s-ar fi greşit în redacţia şi chiar în şirul chestiilor. Spre îndreptare, Adunarea n-are decît a rîndui alte speciale comisii (precum o cere şi proiectul domnului Raletu) ; aceste comisii vor studia una cîte una chestiile, cu toată pătrunderea, cu toată ştiinţa ; şi spre aceasta să le dăm numai timpul trebuitor.

Încă o dată, domnilor fiecare zi îşi are misia sa. Misia de astăzi este ca să rînduim comisiile ; şi, atunce cînd lucrarea lor ni se va pune înainte, vom delibera, vom discuta, vom încuviinţa sau vom descuviinţa[3].

Buletinul..., nr. 5, p. 4, col. 1–2.

NOTE

[1] Este vorba de propunerea făcută de D. Ralet și subscrisă de M. Kogălniceanu, Petru Mavrogheni, Alecu Botez Forăscu, Lascăr Catargiu, dr. Fătu și dr. Vîrnav. În ea se cerea numirea unei comisii de 9 membri care să redacteze „și să comunice Adunării un proiect al propunerilor care i se vor părea cele mai importante în privirea interesului general și care vor fi neapărate de a se împărtăși comisiei din București, ca bază a viitoarei organizații a Principatelor". Aceste propuneri urmau să fie în vederile „dorințelor țării". „Buletinul...", nr. 4, p. 1, col. 2; p. 3, col. 1.

[2] Aceste prevederi se găsesc stipulate în „Instrucțiunile Congresului pentru comisiunea specială a Principatelor". Anexă la Tratatul de pace. Cf. *Acte și documente...*, vol. II, p. 1 069.

[3] Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 603.

---

*Discurs cu privire la libertatea cultelor**

Cuvîntul onorabilului meu amic Panu a refutat propunerea cuviosului părinte Scriban[1] și amandamentul doctorului Fătu[2], care și unul și altul voiesc a lua românilor cea mai frumoasă pagină din istoria civilizației: toleranța religioasă, pururea practicată în Principate. Văd însă că un nou amandament, înfățoșat și sprijinit de onorabilul deputat al proprietății mari din ținutul Vasluiului, readuce chestia în discuție[3], și domnul Carp ca esplicație a amandamentului vine chiar a ne zice că, sub cuvîntul de politicească observare a legilor țării astăzi în ființă, ințălege oprirea procesiilor publice a culturilor eterodoxe și însuși mărginirea numărului bisericilor de alt cult decît de ale religiei domnitoare.

Nu m-aș fi așteptat ca libertatea culturilor să găsească adversari în Adunare, însă lucrul este lesne de ințăles prin trista situație ce ne este făcută. Spre a vă descrie această situație, dați-mi voie să vă citez un mic poem al poetului englez Byron, intitulat *Întunericul*; sujetul acestui poem este următorul:

Se închipuiește că soarele, dătătorul luminii și a căldurii, uită într-o dimineață de a răsări; întunericul se răspîndește pe toată fața globului; fără lumină, fără căldură, toată natura vine în confuzie; apele își iesă din matcele lor, pămîntul este lovit de nerodire, frigul și vălurile nopții lovesc pre omenire. Atunce bieții muritori, spre a găsi ceva lumină și ceva căldură, încep a strica și a arde tot ce găsesc sub mînă; satele și orașile se pun în flăcări; după ce aceste s-au mistuit, oamenii dau foc pădurilor și codrilor vecinici; în curînd și aceste depozite de o lumină și căldură trecătoare se sfîrșesc și omenirea vine în luptă, se sfîșie, se sfarmă și piere, fiecare individ nemaigîndind decît la conservarea sa și încercîndu-se de a răpi aproapelui său o țandură de lemn spre a dobîndi așa cîteva minute de lumină în mijlocul grozavului pustiu la care pămîntul este osîndit. Doi oameni fugînd se întîlnesc pe cenușa încă fumegîndă a unui întins codru dat pradă focului; unul din ei rădică un tăciune aprins și la această palidă lumină el recunoaște în fața sa un alt om. Atunci el stinge blăstămînd această flacără cari-i arată că mai esistă încă un al doilea om și că acest om poate a-i rîvni și a-i smulge puține[le] lemne, puțina căldură ce au mai rămas pe pămînt.

---

* Ședința din 25 octombrie 1857.

Prin acest tablou nemuritorul poet au vrut să descrie starea în care omenirea ar agiunge dacă i s-ar răpi presa, acest mare soare al inteligenții.

Iată însă ce vroiau a ne face acei ce ni-au rădicat presa, și aceasta într-o epohă cînd mai mult decît orișicînd avem trebuință nu numai de a lumina pre alții, dar de a ne lumina pre noi înșine ; noi sîntem adunați aice spre a constitua nu numai o societate, dar o naționalitate ; spre a agiunge la această mare ispravă avem a sfărîma privilegii izolate și a le înlocui prin drituri generale ; spre a putea izbuti avem, dar, mai presus de toate trebuință de puterea morală, care să ne susție neatîrnarea cugetului și puterea convicțiilor.

Din lipsa unei prese cît de mărginite, noi ne videm însă cei mai mulți nepregătiți pentru chestiile ce avem a dezbate, ba, ce este mai fatal, opinia publică, acea care trebuie să ne sprijine, să ne lumineze, este încă mai puțin pregătită ; toate patimile sînt puse în gioc ; înainte ca noi să votăm, chiar să punem o chestie în discuție, intențiile noastre sînt răstălmăcite, cuvintele noastre clivitite, o presie morală este esersată asupra noastră ; tot pasul înainte, toată reforma cerută de trebuințele seculului este atacată și de oamenii trecutului, și de acei carii pretind a ține cîrma progresului. Și din ce vine această tristă stare a lucrurilor ? Din cauză că nu sîntem pregătiți prin libere discuții, că flacăra publicităței s-au stîns în țara noastră, că nimine nici din oamenii rutinei, nici din intitulații liberali, în învinovățirile lor asupra noastră, nu consultă decît interesele lor, decît patimile lor sau inspirațiile strimte ale unui patriotism de clopotniță.

Într-o asemine tristă stare de lucruri, spre a nu ne rătăci, nu ne rămîne decît o cale de urmat, calea sfîntului adivăr, a eternei dreptăți.

Să ni facem o idee dreaptă despre chemarea noastră, despre datoriile noastre, să gîndim că avem a sfărîma ruinele trecutului și în locu-le a zidi un edificiu nou și că puterile cele mai mari ale Europei, care reprezentează însuși civilizația lumii, au să ne judice lucrările.

Gîndind așa putem noi să procedăm la lucrările organizației viitoare a României prin respingerea libertății conștiinței, a libertății religiei, matca tuturor libertăților, această mare libertate care este înscrisă în capul constituțiilor tuturor națiilor civilizate sau care aspiră măcar a se civiliza?

Morala tuturor religiilor, și îndeosebi a religiei noastre, ne zice : Ce nu-ți place, altuia nu face. Voind a împiedica sau răstrînge religia altora în pămîntul nostru, nu gîndim că avem frați de un sînge și de o credință puși sub guverne streine, care nu confesează religia noastră? Ce am zice, dar, cînd aceste guverne ar mărgini sau ar împiedica pe frații noștri în liberul esercițiu al credinței lor? N-am striga la barbarie, la o monstrozitate nedemnă de seculul al XIX[-lea]? Și cu toate aceste noi am voi că aceea ce nu ne place în alte țări să o facem în țara noastră? Nu, aceasta nu se poate, eu aștept, eu cred mai bine de la bunul-simț al nației mele!

Biblia dă neamului omenesc un singur părinte, pre Adam. Hristos a proclamat toleranța, zicînd ca toți oamenii sînt frați. Acest principiu au insuflat pe părinții noștri și de aceea toleranța religiei este tot atît de veche în Principate ca și însuși esistența lor. De aceea părinții noștri pururea au răspins incviziția pe care doctorul Fătu vroiește acum a o introduce, de vreme ce învoirea cultului evreiesc o supune purtării ce ar observa jîdovii. De la cultul evreiesc lesne se poate întinde restricția și la culturile creștine. N-am auzit pe unul din deputații de Vaslui cerînd oprirea procesiilor, mărginirea numărului bisericilor de altă credință decît acea ortodoxă etc.? Cum nu gîndesc însă, domnilor, că prin aceasta rîdică

Principatelor gloria lor cea mai frumoasă cu care ele se pot făli înaintea lumii, glorie că în toată Europa singur pămîntul românesc n-au fost niciodată stropit cu sînge în resbele religioase, glorie că pămîntul românesc au fost purure un azil, un loc de scapare pentru toate religiile, pentru toate culturile prigonite!

În începutul secolului al XV[-lea] Alexandru cel Bun primeşte pe armeni şi le însamnă şepte oraşe spre locuire. Bisericile lor zidite de patru sute de ani şi care stau încă şi până astăzi în picioare dovedesc întinsa toleranţă de care ei sub toate guvernele s-au bucurat[4].

Mai mulţi domni au dat religiei catolice o pretenţie evidentă, bisericile catolice zidite de domni la Baia[5], la Cotnari[6] şi în multe alte locuri, dăruirile făcute acestora, îmbrăţoşarea făcută de ei catolicilor a fost adus o aşa de mare armonie între ortodocşi şi catolici, încît chiar clerul îmbelor religii mai că uitaseră în Moldova discordia care a sfîşiet biserica lui Hristos. Aşa şi în timpul lui Vasilie vodă şi încă mai încoace, la sărbătorile cele mari ale creştinismului, clerul catolic merge împreună cu clerul ortodox de înfăţoşa domnitoriului ţării icoanele naşterii şi a botezului Mîntuitoriului. Istoria ne păstrează un fact şi mai demn de admirat, cea mai mare proprietate a monastirii Secul, Săbăoanii, îi este dăruită de un hatman a Moldovei ce era catolic[7].

Această toleranţă era atît de mare în Principate încît chiar şi secte prigonite în însăşi Rusia ortodoxă au priimit adăpost în ţara noastră; istoria păstrează cu recunoştinţă actul prin carele fericitul întru pomenire mitropolitul Iacov al Moldovei[8] a recunoscut liberul eserciţiu al cultului lipovenilor. Jîdovii, pretutindene prigoniţi, în Principate au avut purure o deplină libertate de cult.

În timpuri mult mai critice această toleranţă dată tuturor religiilor nu a jignit întru nimica religia şi biserica ortodoxă, şi tocmai astăzi noi ne-am teme ca legea moşilor şi a strămoşilor noştri să se primejduiască, pentru că consfinţim de drit un princip ce în faptă au fost purure recunoscut în Principate, libertatea culturilor? La noi clerul ortodox are toată puterea morală şi materială, clerul are pînă şi putere politică. Mitropolitul ţării prezidează Adunările noastre naţionale, episcopii sînt membri de drit ai legislaturii, clerul monahal, clerul mirean este reprezentat; o mare parte din avuţii sînt lăsate monastirilor, toate mijloacele de înrîurire sînt, dară, în mînele bisericii ortodoxă, şi apoi mai urmează temeri că libertatea dată culturilor eterodoxe ar putea să o jignească?

Interesul naţiei noastre este de a concentra toate elementele vitale ale ţării, de a face ca toţi fiii săi să nu aibă decît un singur interes: binele comun; să nu fie povăţuiţi decît prin o singură gîndire, prin o singură voinţă: patriotismul; numai aşa vom avea puteri în ţară.

Primind amandamentul domnului Carp[9], din contra noi am păstra, ba chiar am aduce în lăuntru condiţii de slăbiciune cele mai fatale.

Am vide românii de religie ortodoxă conduşi de un interes, românii de religie catolică inspiraţi prin alt interes, armenii ar simţi asemine alte trebuinţi. Unde ar fi, dar, atunce acel număr de 5 000 000 de români, număr pre care nu mai puţin decît în şedinţa din 7 octomvrie l-am înfăţoşat Europei ca elementul puternic al naţionalităţii noastre?

La Congresul de Paris s-a zis de către adversarii Unirii că Principatele au interese deosebite; priimind amandamentul domnului Carp, am dovedi noi înşine aceasta ca adevăr. În Ţara Românească nu numai că libertatea culturilor este mai mare, dar chiar şi driturile politice sînt mai întinse; spre pildă, armenii au drit de a cumpăra moşii; prin urmare, de voim Unire, noi trebuie să mergem înainte ca să agiungem pe fraţii noştri de peste Milcov, căci negreşit că ei nu vor merge înapoi.

Împăratul Mahmud[10] zicea odată lui Lamartine[11]: „Vreu să introduc în staturile mele o aşa stare de lucruri încît toţi supuşii mei să fie deopotrivă, încît să se deosebească musulmanii numai în geamie, creştinul în biserică şi iudeul în sinagogă". Zicerea acestui mare sultan să ni silim, domnilor, a o face un adivăr în România, progresul se fie legea noastră şi toleranţa făclia care să ne lumineze. Fiecare să adoreze pe Dumnezeu, cum îl va povăţui cugetul. *Împărăţia mea nu este din lumea aceasta* a zis Mîntuitoriul; noi nu avem a regula ceriul, avem a face cu pămîntul; pe pămînt, dar, să domnească marele ordine ale religiei noastre: pacea şi frăţia.

Să deschidem istoria noastră şi ea ne va spune că a fost odată un timp cînd Ştefan cel Mare luptîndu-se pentru ţara sa şi pentru creştinătate să văzusă părăsit de toate puterile ortodoxe, numai papa din Roma întinsă eroului moldovan o mînă de agiutor, fără a se uita că moldovenii nu erau catolici, ce văzînd în ei numai un popul creştin care se luptă pentru creştinătate; el strînse şi le trimesă bani şi subsidii şi chemă pe toţi domnitorii creştinătăţii ca să nu lese să piară un popul creştin.

Cînd mai apoi Ştefan cel Mare dobîndi biruinţa de la Racova, papa iarăşi nu băgă în seamă că marele nostru domn nu era catolic şi, bucurîndu-se de biruinţa unui popul creştin singur, sărbă un *Te Deum* de mulţămire pe altariul Sfîntului Pătru şi în faţa lumii proclămă pre Ştefan *valul* creştinătăţii*.

Domnilor, nu o dată s-a întîmplat că puterile Europei, fără a întreba dacă românii sînt ortodocşi, catolici sau protestanţi, ce avînd în vedere numai că sîntem un popul creştin, ne-au întins mîna şi ne-au apărat; aceea ce s-a întîmplat se mai poate întîmpla.

Vrem ca Europa să fie dreaptă pentru România? România să fie dreaptă pentru toţi fiii săi fără osebire de credinţă[12].

Eu votez pentru libertatea culturilor![13]

Adaos la Suplementul Buletinului, nr. 6, p. 2, col. 1 – p. 3, col. 2.

* Meterezul.

NOTE

[1] Arhimandritul Neofit Scriban propunea îngrădirea libertăţii pentru cultele eterodoxe şi păstrarea averilor bisericii. *Suplement la Buletinul*..., nr. 6, p. 2, col. 1 – p. 4, col. 1.

[2] Amendamentul doctorului Fătu prevedea îngrădirea libertăţii pentru cultele eterodoxe. *Suplement la Buletinul*..., nr. 6, p. 1, col. 1.

[3] Amendamentul lui Nicolae Carp, deputat al marilor proprietari din judeţul Vaslui, propunea interzicerea procesiunilor publice şi propaganda pentru celelalte religii, precum şi limitarea lăcaşurilor religioase ale acestora. *Acte şi documente*..., vol. VI_1, p. 112.

[4] Vechimea populaţiei armeneşti în Moldova este anterioară întemeierii Moldovei, după unii cercetători chiar din veacul al XI-lea. După Nicolae Iorga, din prima jumătate a secolului al XIV-lea. Se pare că au fost două curente de emigrare armenească în Moldova, unul din sud, dinspre Cetatea Albă, şi un altul din nord, din Galiţia şi Podolia. Numărul lor, în timpul domniei lui Alexandru cel Bun, trebuie să fi fost relativ mare, întrucît în anul 1401, în actul de recunoaştere a episcopului armenesc Ohanes din Suceava, se menţiona că jurisdicţia lui se întindea asupra armenilor din întreaga ţară. Pentru alte amănunte şi bibliografie, vezi Constantin C. Giurescu, *Tîrguri sau oraşe şi cetăţi moldovene din secolul al X-lea şi pînă la mijlocul secolului al XVI-lea*, Bucureşti, 1967, p. 88 – 92 şi urm.

[5] Baia a fost în secolele al XIV-lea şi al XV-lea şi un important centru religios. Pe lîngă populaţia autohtonă ortodoxă, în acest oraş a existat şi o populaţie catolică. În 1345

aici era o mănăstire franciscană. „Pentru această mănăstire a fost ridicat un nou lăcaş, probabil de Muşata sau Margareta, mama voievozilor Petru şi Roman, pe la 1377". În 1413 Baia a devenit reşedinţă episcopală catolică, căreia i s-a construit o biserică impunătoare între anii 1417–1420. Pentru amănunte şi bibliografie, vezi Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 188–189 şi urm.

[6] La Cotnari s-au aşezat un număr relativ mare de unguri şi saşi veniţi din Transilvania la începutul secolului al XV-lea. O parte a acestora erau de rit catolic, iar ceilalţi protestanţi. Sub Despot vodă aici a fost fondat un colegiu condus de luteranul Ioan Sommer. Pentru amănunte şi bibliografie, vezi Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 220.

[7] Moşia şi satul Săbăoani sînt dăruite pentru prima dată mănăstirii Secul de către Ieremia Movilă la 12 mai 1606, împreună cu satul Berendeşti (*Documente privind istoria României. A. Moldova, veacul XVII*, vol. II *(1606–1610)*, Bucureşti, 1953, p. 40–43), iar la 16 ianuarie şi 21 aprilie 1612, Ştefan Tomşa le întăreşte. Întăriri mai găsim în 1616. Între timp, Săbăoanii şi Berendeştii intră în posesia postelnicului Brut, de la care le moşteneşte nepotul lui Bernard, mare postelnic, care le redă mănăstirii Secul la 17 aprilie 1617 (*ibidem*, vol. IV *(1606–1620)*, Bucureşti, 1956, p. 269–270). Desigur că la acesta se referă Kogălniceanu.

[8] Iacov, mitropolitul Moldovei între 13 noiembrie 1750 şi februarie 1760. Înainte fusese episcop de Rădăuţi (13 noiembrie 1745–1750). N. Iorga, *Istoria bisericii româneşti şi a vieţii religioase a Românilor*, vol. II, Bucureşti, 1930, p. 326, 337.

[9] Amendamentul lui N. Carp cerea ca să se precizeze că religia dominată este cea ortodoxă, iar „esercițiul celorlalte culturi recunoscute este tolerat". *Suplement la Buletinul...*, nr. 6, p. 1, col 2.

[10] Sultanul Mahmud al II-lea, născut în 1785, decedat în 1839. Domneşte între anii 1809–1839.

[11] Alphonse de Lamartine (1790–1869), figură proeminentă a romantismului francez, a făcut o călătorie în Orient în anul 1832. În urma acestei călătorii a publicat în 1835 o lucrare în patru volume intitulată *Voyage en Orient, souvenirs, impressions, pensées, paysages*, Paris, 1835.

[12] În final Adunarea a votat următoarea încheiere :

„Luînd în privire că porunca Mîntuitorului de a iubi pe aproapele său ca pe sine însuşi cuprinde în sine principiul toleranţei;

luînd în privire că toleranţa este nedespărţită de civilizaţia creştină şi întemeiază înfrăţirea popoarelor;

luînd în privire că libertatea culturilor este un princip adoptat de toate staturile civilizate care ş-au rezervat numai dreptul privegherii asupra eserciţiului lor;

luînd în privire că acest mare princip s-a aplicat şi s-a păstrat pururea şi în Principatele Române, unde toate culturile recunoscute de guvern au avut liber eserciţiu fără altă mărginire decît acea cuprinsă în capitulaţii (art. 8 al Tratatului din 1511 între sultanul Baiazed II şi domnul Bogdan ; art. 9 al Tratatului dintre Mohamed II şi Vlad V din 1460)* ;

luînd în privire că religia şi limba noastră au fost paladiul naţionalităţii romîne ;

Adunarea ad-hoc a Moldovei doreşte ca la viitoarea organizaţie să se ia de bază următorul principiu :

Religia dominatoare în România este religia ortodoxă a Răsăritului ; eserciţiul culturilor celorlalte religii recunoscute va fi liber, însă cu restricţia prevăzută în Capitulaţii".

Această încheiere a fost votată şi de Mihail Kogălniceanu. *Acte şi documente...*, vol. VI$_1$, p. 119–120. Este de remarcat faptul că reprezentanţii clerului s-au abţinut de la vot. Ei prezentaseră prin arhimandritul Melchisedec următoarea propunere : „Clerul, după datoria sa canonică şi pentru liniştirea conştiinţei sale, doreşte ca redacţia punctului al cincilea să fie în următoriul chip : « Religia domnitoare în România este religia ortodoxă a Răsăritului. Eserciţiile culturilor celorlalte religii recunoscute sînt libere, însă cu restricţia prevăzută în capitulaţie şi cu nejignirea religiei ţării ». Roagă deci şi propune ca aceasta socotinţă a sa să se treacă în procesul-verbal de către biroul Adunării ad-hoc, împărtăşindu-se şi comisiei internaţionale din Bucureşti". *Ibidem.*

Propunerea nu a fost admisă de Adunare.

[13] Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 607.

* Pentru textele acestor articole vezi : *Acte şi documente...*, vol. I, p. 2, 5.

*Intervenţie cu privire la interzicerea cultului mohamedan**

Domnilor, trebuie să vi se pară curios că eu, acela carele cu cîteva minute mai înainte am aparat libertatea conştiinţei, liberul esercițiu al culturilor, să vin acum să sprijin păstrarea articulului din capitulaţii care opreşte cultul mahometean în Principate.

Dacă nu ne-am afla într-o poziţie cu totul anormală, dacă de această chestie n-ar fi lipită însăşi chestia autonomiei noastre, eu chiar astăzi aş opina pentru liberul esercițiu al religiei mahometane. Însă, domnilor, capitulaţiile noastre sînt mai mult decît călcate. Unii chiar ne zic : unde sînt capitulaţiile voastre? Unde sînt? Să ne uităm pe toată întinderea Principatelor! Găsim noi o singură geamie, găsim noi un singur palmac de pămînt stăpînit de musulmani? Nu. Apoi, cum ni se zice că sîntem pămînt şi popul turcesc, că facem parte întregitoare a Împărăţiei turceşti? Între Înalta Poartă şi Principate sînt încheiate capitulaţii. Oprirea cultului mahometean şi a sălăşluirei musulmanilor în Principate este cea mai puternică dovadă a esistenţei acestor legăminte[1]. Astăzi, cînd ele nu* se contestează, nu mă pot primi ca aceasta mare dovadă a esistenţei lor să se desfiinţeze. Însă, sfinţească-se drepturile noastre, autonomia noastră facă-se un adevăr recunoscut de Înalta Poartă! Zică-ne ea : *respect pentru autonomia României*, şi atunci şi România recunoscătoare va zice : *libertatea cultului mahometean*[2]!

Adaos la Suplementul Buletinului..., nr. 6, p. 3, col. 1 — p. 3, col. 2.

* Citeşte : *ni*.

NOTE

[1] În tratatul încheiat între domnul Moldovei Bogdan al III-lea şi sultanul Baiazid al II-lea în 1511, articolul VIII, se stipula că turcii nu pot avea proprietăţi şi nici să construiască geamii în Moldova. O prevedere similară se întîlneşte în tratatul încheiat de Vasile Lupu cu Mahomed al IV-lea în anul 1634, articolele VI şi VII.

[2] Pentru alte editări vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 608.

*Discurs cu privire la necesitatea îmbunătăţirii situaţiei şi „luminării" clerului ortodox***

Domnilor, dogmele religiei creştine sînt nemuritoare, însă răspîndirea şi onorarea lor în popul atîrnă în mare parte de la clerul chemat de a le predica. Clerul religiei ortodoxe se împarte în două : monah[i] şi preoţi de mir. Socot că sînt interpretul al marei majorităţi a acestei Adunări dacă am zice cu toţii că ne unim cu amandamentul propus de unii din membrii clerului[1], că cu toţii hrănim simpatiile cele mai vii pentru preoţimea de mir, că cu toţii voim a-i pregăti un viitoriu ferice. În adevăr, domnilor, din tot clerul, preoţimea de mir are şi misia, şi poziţia cea mai grea ; şi cu toate acestea preoţimea de mir a fost pînă acum partea cea mai părăsită, cea mai uitată din tot clerul nostru. Nimica nu s-a făcut pentru luminarea sa, pentru îmbunătățirea sa. Luminarea poporului nostru atîrnă mai mult, foarte mult de la luminarea preoțimei de mir. Nu sînt în adevăr preoții de mir carii sînt în necontenit contact cu populul? Cine întovărășește pre om în toate fazele cele mari ale vieței sale? Cine îl primește cînd pruncul intră în lume, cine îl binecuvîntează cînd ajuns în vîrstă coaptă își alege o soție, cine după împlinirea carierii sale pe pămînt îl conduce la lacașul odihnei cei fără sfîrșit? Cine-i predică morala evanghelică? Au nu preotul de mir? Cum, dar, populul nostru, mai ales acel de la țară, poate face vreun progres, cînd pentru progresul preotului de mir nimic nu s-a făcut pînă acum? Și cu toate acestea noi avem mari, foarte mari averi menite pentru îmbunătățirea soartei clerului și luminarea populului. O parte din aceste averi nu voiesc a zice că nu s-au întrebuințat bine, dar nimene nu va tăgădui că și o mare parte din ele s-a întrebuințat foarte rău și că cea mai mică parte din ele nu s-a menit și pentru clerul mirean. Să dăm, dară, drit și clerului mirean de a face parte din Sinodul bisericii române, și așa să-și poată apăra legiuitele sale interese, și așa să poată ajunge la acele lumini prin care să poată rivaliza cu clerul celorlalte religii creștine. Aceasta o cer cu atîta mai mult pentru că doresc ca, spre onoarea nației și a religiei, să nu se mai audă în vreo adunare viitoare cuvintele rostite dăunăzi de un preaînvățat deputat, carele voind a combate libertatea culturilor n-au găsit în contra un argument puternic decît de a sprijini că clerul ortodox nu este luminat, nu este învățat ca clerul catolic sau cel protestant[2]. Noi, domnilor, să fim mai liberali și totodată și mai religioși. Să ținem la libertatea culturilor, căci așa vom fi barbați de progres, să ținem la luminarea clerului ortodox, căci așa vom dovedi că ținem la religia părinților noștri. Încă o dată, domnilor, să ne ocupăm cu bunăstarea și luminarea clerului, căci cu chipul acesta ne ocupăm cu însăși bunăstarea și luminarea populului nostru[3].

---

* Şedinţa din 25 octombrie 1857.

** Şedinţa din 4 noiembrie 1857.

Buletinul..., nr. 9, p. 4, col. 1–2.

NOTE

[1] Textul amendamentului propus de reprezentanții clerului cerea : „Înființarea unei autorități sinodale centrale pentru trebile duhovnicești, canonice și disciplinare, unde va fi reprezentată și preuțimea fiecărei eparhii". *Acte și documente...*, vol. VI_1, p. 154.

[2] Aluzia este la cele spuse de doctorul A. Fătu în ședința din 25 octombrie 1857, în care acesta arătase că datorită împrejurărilor istorice nefavorabile clerul ortodox a rămas mai puțin instruit decît clerul altor state și ca atare „este, dar, de prevăzut că, la orice luptă religioasă între un preot de alt rit creștin și între un preot de religia noastră, acesta, ca neînzestrat cu cunoștințele trebuitoare teologice, va putea cu greu să susție victorios lupta. Atunci, acel de alt cult arătîndu-se învingător în ochii publicului ascultător, nu va mai putea fi stăvilar întru lățirea credinței sale și așa lesne s-ar sminti în credința dogmelor fiii bisericii noastre". *Ibidem*, p. 1 008.

[3] Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 627.

*Discurs cu privire la confiscarea de către guvern a „Buletinului" Adunării**

Sînt acum trecute mai multe şedinţe, am rugat pre biurou ca să se informeze despre secfestraţia ce cu ordinul guvernului s-a făcut „Buletinului" Adunării. Sînt ţinuturi în care până acum un singur esemplariu al acestui „Buletin" n-a străbătut. Sînt bine încredinţat că biuroul a făcut toate pasurile spre a mijloci rădicarea unei măsuri atît de nemeritate şi pot zice atît de estra-legale. Încă pînă acum Adunarea nu a văzut nici un rezultat. Dimpotrivă, videm că stăruinţa guvernului de a împiedica lucrarea „Buletinului" din ce în ce să face mai energică, dar pentru noi să face şi mai îngrijitoare[1].

Presa, mulţămită depeşii ex[celenţei]-sale fostului reis efendi** Fuad paşa, din anul trecut[2], s-a desfiinţat în Moldova; un singur jurnal, chiar censurat, nu poate a se publica, a se adresa publicului, căci tipariul este astăzi un monopol al guvernului, carele îl esersează prin „Gazeta de Moldavia". Iată însă ce face guvernul. El secfestrează „Buletinul Adunării", opreşte ca să ajungă la cunoştinţa publică rezultatul lucrărilor noastre şi aşa, într-o ţară deprinsă de a nu avea încredire chiar în ea însăşi, prin această interdicţie ne pune în suspecţie cătră încredinţătorii noştri, şi aceasta în timpul cel mai critic, tocmai acum cînd lucrările noastre trebuie să străbată pretutindine, pentru ca ţara să vadă că n-am lipsit la îndatoririle noastre, că noi, în cuget curat, cu toată frica lui Dumnezeu şi cu toată conştiinţa grelii noastre poziţii, ne silim de a aşterne bazele unui viitor mai fericit pentru naţia noastră. Ce impresie însă trebuie să producă asupra populaţiilor noastre, cînd ele văd pre privighitori şi pre jandarmi mergînd din sat în sat şi oprind, ba chiar desfiinţînd „Buletinurile Adunării" ca pe o marfă ciumată? La ce discredit, în ce stare de acuzaţie ne pune pre noi, deputaţii ţării, în faţa ţării noastre? Cum o asăminea măsură să nu motiveze în contra noastră toate prepusurile, toate calumniile? Cum să nu producă chiar şi agitaţie! Şi apoi tot acelaşi guvern, prin jurnalul monopolizat în mînele sale — prin „Gazeta de Moldova" — , redijat de însuşi censorul său[3], lasă de se publică neoprit, de să răspîndeşte neoprit în ţară toate noutăţile false, toate calumniile, toate infamiile, articule care sistematic o parte din presa străină le publică în contra Principatelor! În trecutele zile această „Gazetă", fără un cuvînt de refutaţie, au publicat că complotul din Serbia avea ramificări în Principate cu partida Unirii şi că planul era de a se înfiinţa două regaturi, bulgaro-serb şi dacoromân[4], dovadă numărul din 7 ale acestei luni. Iată, iată ce domnul redactor censor mai publică:

„Se vorbeşte că Conferinţa de Paris să se întrunească cît se va putea mai curînd, căci trebuie să sfîrşim odată cu chestia Principatelor, pentru că, dacă dezlegarea se va întîrzia mai mult timp, atuncea astă întîrziere nu poate să cauzeze Austriei decît nemulţămiri. Astă putere nu poate vede cu nepăsare că la marginile monarhiei *agitaţia, care nu numai că ş-a statornicit general-cvartira în Principatele Dunărene, dar care încă s-a răspîndut şi în provinciile învecinate ale Porţii, priimeşte necontenit un nou venin*".

---

* Şedinţa din 9 noiembrie 1857.

** Ministru de externe.

Acest articol „Gazeta" zice că este scos din gazeta de Wirtemberg[5]. Însă gazetariul ce se pretinde român nu găsește un singur cuvînt spre a protesta în contra neadevăratei aserții! Este de datoria noastră, domnilor, și ca români și ca deputați, să protestăm în fața țării în contra planului sistematic de a face să creadă că este agitație în Principate; ba chiar și de a se sili a provoca agitația în ele; pe de o parte, prin secfestrarea „Buletinului" nostru să dă motiv calumniilor și a tot feliul de nedrepte îngrijări despre lucrările noastre. Pe de altă parte, prin monopolizarea presii, prin intenționate răspîndiri de false noutăți prin „Gazeta de Moldova", se aduce în îngrijiri pe populație! Cum să calificăm o asemenea urmare? Cum să rămînem indiferenți și răci? De aceea, domnilor, socot că nu mă înșăl despre sentimentul d[omniilor]-voastre daca în numele întregii Adunări și a dignității sale protestez în contra opririi „Buletinilor", în contra perniciosului spirit de partidă ce însuflă pre gazeta subvenționată a guvernului, în contra acuzației ce se aruncă țărilor că ar fi în ele agitații, în contra încercărilor ce să fac de a se produce o asăminea agitație; și, dară, în fața refuzului guvernului de a învoi libera circulare a „Buletinului Adunării", neapărat cerută spre a pune capăt calumniilor ce răii cugetători, ce răii patrioți răspîndesc în contra lucrărilor noastre, îmi ieu îndrăzneala de a propune ca prin un adres al Adunării să aducem la cunoștința comisiei internaționale din București măsura aspră și nemeritată luată de guvern în contra noastră, și care nu țintește la mai puțin decît de a ne da prada calumniilor și falselor interpretații, și prin aceasta a ne rădica liniștea de spirit și neatîrnarea cugetului, atît de trebuitoare pentru ca să putem a ne împlini misia ce ne este încredințată[6].

Suplement la Buletinul..., nr. 11, p. 1, col. 1–2

N O T E

[1] Una din acțiunile de amploare inițiate de partida antiunionistă în Moldova, prin intermediul guvernului și al caimacamului Vogoride, a fost și aceea de a împiedica răspîndirea în mase a „Buletinului... Adunării ad-hoc". Această acțiune a stîrnit vii proteste din partea unioniștilor. În ședința Divanului din 29 octombrie 1857 se anunța faptul că autoritățile din Bîrlad au dat dispoziție să se retragă „Buletinul... Adunării", care fusese deja distribuit. *Acte și documente...*, vol. VI$_1$, p. 126–127. La 6 noiembrie președintele Adunării a trimis o notă căimăcămiei în care aducea la cunoștință că și în ziua de 5 noiembrie Departamentul din Lăuntru a refuzat expedierea „Buletinului...". În încheierea adresei se cerea guvernului să arate clar dacă este împotriva răspîndirii acestor tipărituri menite să informeze publicul despre activitatea Divanului, aceasta spre a elimina numeroasele clevetiri și zvonuri care nu făceau decît să denigreze Adunarea. Oficialitățile nu au dat nici un răspuns pînă la 9 noiembrie. În fața situației, Petru Mavrogheni propune ca Divanul să numească o comisie care să redacteze un protest către comisia internațională de la București. În această comisie au fost aleși Mihail Kogălniceanu, M. Costache și D. Miclescu. *Ibidem,* p. 194–196. Trei zile mai tîrziu, în ședința din 12 noiembrie, comisia a prezentat proiectul de adresă-protest, în care între altele se arăta că „Adunarea vede însă astăzi că necuviințele pe care a țintit a le înlătura prin publicarea lucrărilor sale au și început a se produce din cauza măsurilor luate de guvern în acest obiect; în adevăr, rău-cugetătorii, profitînd de necunoștința în care se află țara despre lucrările Adunării, se încearcă a conduce spiritele în rătăcire cu scop de a provoca subscriere de felurite protestații". În încheiere, comisia arăta că a găsit de datoria sa de a aduce faptul la cunoștința comisiei internaționale și a lăsa „în sarcina cui se cuvine toate consecuențiile ce ar putea rezulta din măsurile luate de guvern". În cadrul discuțiilor la proiectul de adresă, Lascăr Catargiu a cerut să se introducă precizarea „anume care sînt acei ce caută a provoca agitații în țară, să se zică că aceia sînt candidații de căimăcămie, de domnie și emisarii străinilor". Propunerea nu a fost admisă, dar s-a hotărît să fie trecută în procesul-verbal al ședinței. *Ibidem*, p. 209–211. Această adresă a fost luată în discuție de către comisarii din București în ședința din 3 decembrie 1857, în care s-a hotărît că, întrucît adresa nu are caracter de cerere formală și în consecință nu cere un răspuns, nu intră în competența comisiei. *Ibidem*, vol. VI$_2$, București, 1896, p. 527.

[2] Vezi mai jos nota 2 de la p. 62—63.

[3] Redactorul „Gazetei de Moldavia" şi şeful cenzurii era Gheorghe Asachi.

[4] M. Kogălniceanu se referă la complotul urzit în Serbia pentru asasinarea prinţului Alexandru. În acest complot a fost implicat şi un fost ministru sîrb, Damianovici, căsătorit cu una din cele patru fiice ale lui Mişa Anastasievici, moşier şi antreprenor al exportului de sare din Ţara Românească în Serbia. El avea relaţii în lumea politică de la nordul Dunării, unde avea şi moşii. Mergînd după unele informaţii preluate din ziarul „Allgemeine Zeitung", ziarul moldovean dezminte zvonurile după care complotiştii ar fi avut legături cu cercurile politice din Principate şi cu evenimentele politice de aici (p. 344). În acelaşi sens vezi şi cele publicate în „L'Étoile du Danube" (1857, p. 320). La început s-a răspîndit zvonul că Damianovici s-ar fi refugiat în Ţara Românească, după asasinarea prinţului. „Gazeta de Moldavia" însă, în numărul din 14 noiembrie 1857 (p. 359), dezminte acest zvon arătînd că atît Damianovici, cît şi ginerele său se aflau la Belgrad.

Acelaşi ziar la 28 noiembrie (p. 340), dînd unele amănunte legate de asasinat, scria : „Din haosul acestui plan avea să iasă : 1. Regatul Serbiei. 2. Regatul dacoromân. 3. Regatul Bulgariei. 4. Marele ducat Bosnia. 5. Mare ducat Genta, adică Monte Negro... 6. Ducatul Meredita".

[5] „Gazeta de Moldavia", 1857, nr. 88, p. 351.

[6] Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 629.

---

*Intervenţie în legătură cu problema participării comisarilor români la lucrările comisiei însărcinate cu redactarea regulamentului de navigaţie pe Dunăre**

Domnul Kogălniceanu ia cuvîntul şi zice că, afară de cele două considerente, celelalte punturi ale amendamentului[1] sînt numai îndreptări de redacţie. Congresul de Paris, luînd în privire că Dunărea este cea mai mare arterie de comerţ a Europei, a vrut să aplice şi la ea principiul libertăţii navigaţiei pus în lucrare pe Rin. De aceea acest tratat hotărăşte ca comisarii tuturor statelor riverane să facă un regulament pentru plutirea Dunării. Principatelor nu li s-au făcut nici o mărginire, numai comisarii lor trebuie să fie acceptaţi şi de Poartă[2]. Îndată după întrunirea acestei comisii, comisariul turcesc a ridicat pretenţia de supremaţie asupra comisarilor Principatelor, carii, ca nişte vasali, trebuia, după opinia sa, să fie numai ataşaţi ai săi, datori de a se conforma în totul cu lucrările şi hotărîrile sale. Comisarii Principatelor intrară cu titlul de *delegaţi*, mai în urmă li se rîdică acest titlu şi li se dădu acel de *comisari*. Fostul comisariu al Moldovei s-a văzut chiar rechemat după stăruinţele Porţii. În trecutele zile s-au subscris actul plutirii Dunării. Unii din comisari au rîdicat o nouă greutate, ei contestau la acei ai Principatelor dritul de a subscrie actul, fiindcă, după părerea lor, Principatele sînt *staturi nesuverane*. În sfîrşit, li se învoi a subscrie actul regulatoriu libertăţii navigaţiei Dunării, însă retificarea actului de plutire s-au subscris numai de Wirtenberg, de Bavaria, de Austria şi de Turcia ; Principatele au să capete numai cîte o copie şi întră prin mijlocirea Turciei. Toate aceste mărginiri nu ni se impun prin Tratatul de Paris ; acest mare act nu face nici o deosebire între drepturile Austriei, a Turciei, a Bavariei, a Wirtenbergului şi între drepturile Moldovei, a Valahiei şi a Serbiei. Toate aceste ţări fac parte la comisia fluvială cu acelaşi titlu de *staturi suverane* ; comisarii lor trebuie, dar, să aibă aceleaşi drepturi. În mărginirile făcute comisarilor Principatelor Dunărene, vede d[omnia]-lui, dar, o violare a Tratatului de Paris, un conflict pe care de datorie este ca prin comisia internaţională din Bucureşti să-l supunem hotărîrii suverane a viitoarei conferinţi de Paris. Încă o dată, mai adaugă d[omnia]-lui, la Viena s-a[u] jicnit drepturile Principatelor şi de aceea şi propune amendamentul de faţă[3].

---

* Şedinţa din 9 noiembrie 1857.

Buletinul..., nr. 11, p. 2, col. 1–2.

NOTE

[1] Vezi textul următor.

[2] Tratatul de pace de la Paris se referea la problema Dunării în articolele 15–20. Prin acest tratat se stabilea libertatea navigaţiei pe fluviu pe toată lungimea sa. Totodată se hotăra crearea unei comisii permanente, formată din reprezentanţii statelor riverane: Würtenberg, Bavaria, Austria şi Turcia, iar Ţara Românească, Moldova şi Serbia urmau să aibă comisari în cadrul acestei comisii. Menirea comisiei era să stabilească regulile de navigaţie, de poliţie fluvială şi să hotărască asupra tuturor lucrărilor necesare navigaţiei în bune condiţiuni pe tot parcursul navigabil. Totodată se crea şi o Comisie europeană, alcătuită din Franţa, Anglia, Prusia, Rusia, Austria, Sardinia şi Turcia, cu menirea de a executa lucrările de despotmolire a braţelor Dunării de la Isaccea pînă la vărsarea în mare. Prin crearea acestei Comisii europene se încălca suveranitatea statelor riverane, comisia avînd şi alte drepturi, ca de exemplu acela de a menţine vase de război în apele fluviului. Totodată, puterile riverane îşi creau posibilitatea de imixtiune în problemele de navigaţie, lezînd astfel suveranitatea celorlalte state riverane. Comisia riveranilor a redactat un regulament de navigaţie la finele anului 1857, act care din cauza opoziţiei făcute de Austria nu a fost semnat şi de comisarii Principatelor.

[3] Pentru alte editări, vezi Al. Zub., *op. cit.*, nr. 632.

*Amendament referitor la proiectul de încheiere a Adunării cu privire la „sloboda întemeiare a legămintelor comerciale ale Principatelor"**

Subscrisul propune ca, la raportul Comisiei no. 1 şi la proiectul său asupra principiului slobodei întemeieri a legămintelor comerciale ale României, să se facă următoarele modificaţii:

Înainte de considerantul 5 să se puie cuvintele de *Luînd aminte*[1] şi nr. 5 şi 6 să se prefacă în 1 şi 2.

Asămine înainte de considerantul 7[2] să se puie cuvîntul de *Luînd în privire* şi nr. 8 să se şteargă[3], dîndu-se considerantelor de sub nr. 7 şi 9 numeraţia de 1 şi 2, iar considerantul de sub nr. 8 să se şteargă.

La considerantul nr. 9[4] prefăcut în nr. 2 să se adauge după cuvîntul *că Principatele* espresia de: *în deplina lor autonomie.*

După considerantul că Principatele au şi dreptul poştal să se adauge un nou considerant, şi anume:

Luînd aminte că Tratatul de Paris au recunoscut în princip că Principatele pot avea şi au interese comerciale deosebite şi că ele au dreptate a şi le apara şi statornici, singurul scop pentru care le-au recunoscut dreptul de a face parte deopotrivă cu celelalte staturi suverane în Comisia fluvială chemată de a regula libertatea navigaţiei Dunărei, cea mai mare cale de comerţ a Principatelor.

Considerantul nr. 10 să primască numeraţia de nr. 1.

Notele de sub semnele +, ++, +++ să se şteargă[5].

Considerantul nr. 11 să primască numeraţia 2.

Considerantul nr. 12 să primască numeraţia 3.

---

* Şedinţa din 9 noiembrie 1857.

După aceste să se adauge un nou considerant sub nr. 5, și anume: Că înrîurirea ambasadorului Înaltei Porți de lîngă curtea de Viena și a comisariului otoman din Comisia fluvială țintitoare de a paraliza neatîrnarea și de a mărgini dreptul comisarilor Principatelor Danubiene, mijlocind și chiar înlocuirea acestora cînd ei nu să primea de a voi a fi simpli atașați pe lîngă comisariul otoman; că această înrîurire este o vederată abatere din textul Tratatului de Paris și o jignire a dreptului recunoscut Principatelor de a figura și a lucra în acea comisie cu același titlu și cu aceleași atribuții ca și a celelalte staturi suverane.

Considerantul nr. 12 să primească numerația de 4.

Anul 1857 să se prifacă în anul 1855 și ca anexă la acest proiect să se împărtășească Comisiei internaționale chiar textul convenției telegrafice încheiată între Imperiul Austriei și Principatele Române[6].

Subscris: M. Kogălniceanu

Sprijinim acest amandament.

Subscriși: D. Gheorghiadi, dr. Vîrnav, Chir. Ciocîrlie, D. Ghidionescu, G. Ilie, G. A. Vîrnav

Suplement la Buletinul..., nr. 11, p. 3, col. 2 – p. 4, col. 1.

NOTE

[1] Considerentul 5 era formulat în proiectul de încheiere astfel: „Că însăși Turcia totdeauna a recunoscut neatîrnarea și autonomia comercială a Princiatelor Române, supuind totdeauna chiar și productele turcești, la intrarea lor în Principate, legilor comerciale ale acestor țări și plății vămii moldo-românești, după cum se dovedește între altele și din « Vama cea mare, scoasă din testamentul vămii cel vechi din 1791 » („Arhiva românească", tom. II, 1841, p. 323–346), precum și prin zilnicul și necurmatul esercițiu de astăzi al acestui drept la marginile Principatelor despre Turcia". *Acte și documente...*, vol. VI_1, p. 198–199.

[2] Considerentul 7 era formulat în proiectul de încheiere astfel: „Că Principatele Române au și deplină libertate de navigație cu însuși vasele și bandierele lor – libertate recunoscută de Regulamentul organic (cap. V, secția I, art. 150) și de hatișeriful sultanului Mahmud, de glorioasă memorie, scris către sfîrșitul lunii lui Muharem a anului 1250 (1834), și pusă în aplicare de către guvernele ambelor Principate prin zilnica slobozire de patente prin care se dă « corăbiilor deplină voie de a pluti liber, încărcate și descărcate, cu tot echipagiul lor și de a călători pe Marea Neagră și pe celelalte mări și să ridice bandierele Principatelor pe temeiul drepturilor acestor țări, notificate solilor și puterilor străine ș.c.l. »". *Ibidem.*

[3] Considerentul 8 din proiectul de încheiere avea următoarea redacție: „Că domnii Principatelor au și dreptul de a slobozi pasporturi pămîntenilor ce ar voi să călătorească peste hotar (Reg. org., cap. III, secția III, n. VIII)". *Ibidem.*

[4] Considerentul 9 avea următoarea redactare „Că Principatele au și dreptul poștal în deplina lor autonomie (Reg. org., cap. III, secția II, art. 74, n. IX, secția III, art. 79, n. II)". *Ibidem.*

[5] Notele conțin referiri la izvoare bibliografice.

[6] În final Adunarea a votat o încheiere cu următoarea concluzie: „Pe temeiul Tratatului de Paris, care a garantat drepturile Principatelor, și anume deplina libertate de comerț și de navigație, Adunarea ad-hoc a Moldovei dorește ca puterile garante să binevoiască a recunoaște vechiul și neprescriptibilul drept al Principatelor Unite de a regula ele singure relațiile lor comerciale cu alte staturi". Încheierea a fost votată și de Mihail Kogălniceanu. *Acte și documente...*, vol. VI_1, p. 207.

*Discurs cu privire la acordarea de drepturi politice pămîntenilor**

Domnilor, chiar din început și fără perifrase vin a recunoaște că puntul al 9-lea din șirul chestiilor, adecă propunerea de a se recunoaște dritturi politice pămîntenilor creștini eterodocși, că acest punct, zic, a produs impresie și îngrijire în Adunare, și firește cu atîta mai mult în țară. Aceasta nu o contestez și chiar înțăleg că nici putea fi altmintrilea: țara simțește că lucrurile, cum sînt ele astăzi, nu sînt bune; ea dorește o prefacere socială; cum însă și ce fel, ea nu este în stare de a ne-o spune. Țara nu este pregătită pentru reforme. Răul se simțește, dar vindecarea puțini o cunosc. Și cum ar fi almintrele? Reformele nasc în capul teoreticilor; ei mai întîi le discutează și le predică, tîrziu apoi popolul le adoptează. Vedeți cum s-a urmat cu *Evanghelia*, cu cuvîntul lui Hristos, cel mai mare reformator al lumii? Toate națiile simțesc trebuința unei prefaceri, dar numai Mîntuitorul a cunoscut marea reformă, și, deși Dumnezeu, el încă ș-a ales pre apostoli și le-a zis: „Duceți-vă de învățați popoarele". Pe o scară mică, foarte mică în privire cătră Europa, dar foarte mare în privire cătră țara noastră, și noi sîntem chemați de a face o reformă. Toate instituțiile noastre sînt putrede, sîntem chemați de a păși la o nouă organizație. Cum am crede însă că ea deodată ar putea să fie primită, cînd toate mijloacele ne-au lipsit și ne lipsesc pentru a o predica, pentru a face ca ea să fie bine primită de nația noastră? Pretutindene cel mai puternic din mijloacele menite de a răspîndi lumina este presa. Un domn, pentru care acum putem fi drepți, căci este mort și n-avem trebuință nici de a-l măguli, nici de a-l huli, în fața Tratatului de Paris, care făgăduise Principatelor o liberă consultare despre nevoile și trebuințele lor, simți că, pentru a putea rosti cu deplină cunoștință dorințele sale, nația avea trebuință de o educație care să o pregătească pentru marea sa misie; în scurtul timp ce ne era dat, presa era singurul chip care ne putea pînă la un oareșicare grad a ne da această educație. Grigorie Ghica ne dădu, dar, libertatea presii[1]. Domnilor, dați-mi voie să vă aduc aminte de acele scurte luni în care Moldova s-a bucurat de acest mare dar. Spuneți-mi dumneavoastră singuri dacă presa în acele luni n-a făcut țării mult bine, dacă n-a contribuit la dișteptarea simțului național, dacă n-a răspîndit în țară multe idei bune? După o scurtă libertate veni o *fatală depeșă*. Turcia, în contra autonomiei Principatelor garantată de Tratatul de Paris, prin o singură scrisoare a lui Fuad pașa, ne rădică cel mai puternic mijloc de luminare, *presa*, și ne reașează în vechiul întuneric[2]. Așa, în minutul cînd aveam trebuință de toate mijloacele, de toate trîmbițile publicității spre a face ca să iasă la ivală toate ideile, ca fiecare să predice neîmpedecat rezultatul meditațiilor sale, în minutul acesta se secfestrează presa și se convoacă Adunarea, o Adunare menită de a rosti dorințele unei țări nenorocite, de a proiecta viitoarea reformă, o Adunare împărțită în clase, cele mai multe fără nici o educație politică! Prin lipsa presii ne vedem închiși într-un cerc cu totul fatal; luminile sînt înăbușite, ideile sănătoase nu pot străbate, calomniile și falsele noutăți singure își au liber gioc și reforma trebuie să iasă gata și deodată ca Minerva din capul lui Joe!

---

* Ședința din 12 noiembrie 1857.

În mijlocul unor asemine împregiurări, înțăleg, dar, foarte bine și îngrijirea care preocupă pre toți, și poziția Adunării făcută mult mai gre. Dar tocma aceste împregiurări trebuie să ne îndemne ca să lucrăm cu o liniște și cu o neatîrnare îndoit mai mare. Cea întăi condiție la aceasta este ca să avem o stimă reciprocă pentru opiniile fiecăruia din noi, oricît de deosebit ar fi; numai cu chipul acesta putem a ne împlini misia; ea este grea. Păcatul cadă asupra aceluia ce ne-a făcut-o grea, dar noi trebuie să mergim înainte; de aceea, dar, fără frică și fățiș vin a sprijini opinia mea. Domnul logofătul Sturdza a zis că este român și că vorbește ca român[3]; îmi va da voie să-i întîmpin că și eu sînt român și mai mult decît d[omnia]-

lui. Neam de neamul meu a fost român; sînt răzăş, vechi băştinaş de pe Cogâlnic; şi, prin urmare, dacă acest titlu este îndestul pentru triumful unei opinii, apoi opinia mea trebuie să triumfeze. Însă chestia nu este cine este român mai mult sau mai puţin, pe băncile Adunării noi nu sîntem veniţi decît ca români; chestia este cine apără o idee mai dreaptă.

Domnilor, este frumos de a avea multă popularitate; pentru un deputat nu esistă o răsplătire mai plăcută decît de a fi aplăudat; însă este ceva şi mai frumos şi mai plăcut, aceasta este datoria de a combate şi chiar de a muri pentru un princip de adevăr şi de dreptate! Acest princip, domnilor, este că trebuie să fim drepţi pentru toţi fiii României! De aceea sprijin proiectul, pentru că numai prin dreptate putem avea linişte în ţară şi numai prin legămintele iubirei între sine putem uni toate puterile naţiei noastre, putem avea o frumoasă, o adevărată patrie, ţara română. Iată, domnilor, opinia mea liberă şi neîmpedecată; pentru mine fiecare fiu al ţării, fiecare pămîntean este român. Nu mă îngrijesc nicidecum cum şi ce fel el se închină lui Dumnezeu. Aceasta este opinia mea; prea puţin îmi pasă de cele ce se zic şi se vuiesc afară. Calomnia, care este făcută să şadă la uşă, nu mă va strămuta din ceea ce cred că este bine şi folositoriu pentru ţara mea. Om liber, fiecăruia ce voieşte a-mi impune, îi voi răspunde cu cuvintele stoicianilor: „Puteţi să-mi luaţi toate, numai pre mine însumi mie nu mă veţi putea lua!". Voi rămînea singur de* ideea mea, şi cu toate aceste eu totuşi cred că ideea mea va triumfa, cred că curînd va sosi timpul cînd religia în România nu va mai fi un titlu de escluzie pentru nici un cetăţean, va sosi timpul cînd toţi vor fi români în iubita Românie. Simţimîntul ce conduce pe unii de a răspinge proiectul este nobil, el purcede de la îngrijirea de a nu se jigni naţionalitatea; însă şi acei ce sprijină proiectul, fiţi bine siguri, nu sînt însufleţiţi de un patriotism mai puţin călduros; aceştia sprijină că multe vergi legate la un loc se pot mai cu greu rumpe decît cînd ele sînt despărţite.

Eu înţăleg îngrijirea acelor carii combat puntul al IX[-lea][4]; au dinaintea ochilor lor faptele străinilor ce am împămîntenit cu atîta uşurinţă, cu toate că şi în aceştia sînt onorabile excepţii. Deşi împămînteniţi, mulţi încă se socot şi lucrează ca greci, ca ruşi etc.

Asemenea eu înţăleg că acei ce pînă alaltăieri erau sudiţi**, astăzi, într-o bătaie de palme, nu se pot face pămînteni. Pentru aceştia şi eu sînt aspru, şi poate şi mai aspru decît domnul deputat de Roman[5]. În adevăr, ce vedem astăzi! De-abia s-au răspîndit în public zisa că în Adunare sînt oameni carii din deosebirea religiei nu voiesc a face un titlu de escluzie pentru întrebuinţarea driturilor politice, şi deodată vedem trei pătrimi din acei ce până alaltăieri erau sudiţi că vin şi se declară de pămînteni. Alţii, precum unii din armeni, vin şi se înfăţoşază, cu memuare, cu titlul pretenţios de *naţie armană,* cînd ei ar trebui să-şi aducă aminte că, dacă sîntem şi am fost pentru îndrituirea lor, aceasta a fost numai pentru că noi nu-i privim ca *naţie armană.* Dovadă protestaţia noastră acea mare, care sfărămînd întîile alegeri ne-a adus pe băncile Adunării.

Pentru sudiţi, pentru naţia armană, şi eu sînt tot aşa de aspru, ca şi domnul Sturdza; şi pentru unii, şi pentru alţii, eu nu am drepturi politice; şi unora, şi altora, eu le zic: dacă sînteţi naţie armană, n-aveţi nimic a face cu drepturile naţiei române! Voi carii aţi desperat de viitorul ţării noastre, voi carii în timpuri nenorocite n-aţi luat parte la durerile noastre, ci v-ați tras sub steaguri străine, voi pentru mine nu puteți fi pămînteni. Astăzi, cînd soarele începe a luci și pentru România, razele sale nu trebuie să lumineze și să încălzească decît pre fiii săi, pre acei ce au răbdat și viscolul, și restriștea.

---

* Citeşte: *cu.*

** Locuitori din ţările române aflaţi sub protecţia unei puteri străine şi avînd dreptul la o jurisdicţie specială.

Însă pre nenorocitul meseriaș de religia armană carele n-a alergat la protecția străină, carele ca și meseriașul ortodox a răbdat toate împilările, și ale agăi, și ale ispravnicului, și ale comisariului, și ale jandarmului; însă pre nenorocitul sătean catolic carele, ca și săteanul ortodox, de trei sute de ani rabdă toate greutățele țării, frate cu el și la beilic, și la boieresc; cum pre aceștia, împămînteniți prin suferințe secolare, să-i resping de la sînul mumei și să le zic că n-au parte la bunurile pămîntului, că n-au drepturi, că pentru dînșii speranță nu este, că ei sînt streini și că fără drepturi s-au născut, fără drepturi vor muri! Domnilor, aceasta nu se poate, căci am jigni legea cea mare a fiecării societăți: dreptatea; căci prin aceasta, departe de a întări naționalitatea noastră, am slăbi-o dimpotrivă. Mă esplic. Regulamentul la anexa X în capul puntului 1 consfințește principul că *fiecare străin de orice religie creștină poate dobîndi prin naturalizare drepturi politice*. În aceeași anexă, la sfîrșitul puntului IV însă, se adăogi mai tîrziu frasa că de *drepturi politice se vor putea bucura numai acei ce recunosc religia ortodoxă*[6]. Trebuie să vă spun cine a adăogit aceste cuvinte? Vă puteți închipui că au putut fi alții decît acei carii erau interesați în cauză, decît grecii și rușii, ce pînă astăzi au singuri monopolul împămîntenirei în țara noastră? Domnilor, nu voiesc, nu se cuvine să atac nici o naționalitate, ba și nici o personalitate. Însă noi nu putem șterge istoria noastră. Care străini ne-au făcut atîta rău decît grecii sau mai bine zicînd fanarioții? Negreșit că și între aceia sînt excepție. Este Constantin Mavrocordat, carele în îmbele Principate a desființat vecinătatea[7]. Este domnul Alexandru Moruz[8], carele a făcut multe lucruri bune în Moldova, și mai ales această curte în care astăzi ne aflăm adunați. Este Mavrogheni, domnul Valahiei, cel de pe urmă voievod carele a condus o oștire română la bătălie și carele în mai multe lupte cu rușii și cu austriacii a făcut steagurile române biruitoare[9]! Acestea sînt excepții, însă regula cît este de cumplită[10]! Ei bine, domnilor, tocmai acest monopol avut pînă atunci de ortodocși, și îndeosebi de greci, monopolul de a putea singuri a se împămînteni în Principate, voiesc de nu a-l nimici, dar cel puțin a-l paraliza, rădicînd pedica naturalizării pentru streinii eterodocși și mai ales pentru acei din Occident, căruia datorim atît de mult și de la care și astăzi putem a spera hotărîrea soartei noastre. Rădicarea acestei pedeci ne-o cere nu numai dreptatea, dar și datoria, care ne zice că noi nu trebuie cu dispreț și nerecunoștință să plătim acelui care voiește să ne facă o nație. Zic *dispreț* și *nerecunoștință*, căci și una și alta ar fi cînd am zice că și pămînteanul nostru și streinul ce ar cere împămîntenire, pentru că sînt de religia catolică, nu pot pretinde la drepturi politice! Domnilor, să nu lăsăm ideile strimte să ne conducă pe o cale strimtă. *Patriotismul de clopotniță*, el a cauzat peirea a multor țări renumite. Grecia a căzut pentru că cetățenii ei nu voia a se uni sub steagul și în unitatea Eladei. Ei preferau să fie și să se combată între dînșii ca spartiați, ca ateniani, ca tebani, ca plateani etc. De aceea ei căzură sub jugul lui Alexandru și apoi sub jugul romanilor, cînd aceștia izbutiră a domina lumea, pentru că din numele de roman ei niciodată nu au căutat să facă numai un monopol al cetățenilor de Roma. Care este cauza că Italia, muma noastră, cu toate stăruințele sale, cu toate suferințele sale, pînă astăzi încă n-a venit la unitate? Acesta este patriotismul de clopotniță, viața *municipală*, iar nu *națională*, care a însuflat în seculul de mijloc pre republicile sale și chiar pre bărbații săi de stat. Italieni subt nume de lombarzi erau în lupte cu alți italieni subt nume de toscani, venețiani, modenezi, napolitani, siciliani, și *într-acest timp germanul punea piciorul său pe grumazul bietii Italii.*

Nația este o creație a lumii moderne; nația s-a făcut și se face numai acolo unde este unitate. Această mare idee ne-a făcut să cerem Unirea țărilor noastre. Niciodată însă nici Unirea, nici nația noastră nu vor fi tari în cîta vreme pe pămîntul nostru vom avea deosebite aglomerații de locuitori, pe care noi îi vom ținea despărțiți de noi, prin escluzia lor de la bunurile, de la drepturile ce țara dă fiilor săi. Escluzia de drepturi pururea creează deosebite interese, însuflă ura și aduce discordia.

Noi însă voim să fim un singur popor, pășind către același țăl, *consolidarea naționalităței române*. Numai răspingerea deosebirilor va aduce între noi armonia, numai armonia va da nației noastre puteri, și numai puteri largi vor aduce între noi adevărata Unire națională. Trebuie, dar, să țintim cu toții de a lega toate aglomerațiile de locuitori prin legătura cea mai mare a armoniei; armonia este însă numai acolo unde este dreptate, unde este egalitate.

Dați-mi, domnilor, voie să vă fac o singură întrebare. Ce ar fi mai potrivit cu interesul nației noastre, să vedem tîrg cu tîrg, sat cu sat în discordie și dușmănie, pentru că în unul sînt ortodocși, iar în altul catolici? Sau, pe toată suprafața României de la Carpați pănă la Marea Neagră, să vedem și tîrguri și sate, fără osebire de religie și de origină, legate prin dragoste, prin interes, prin același drept, prin același țăl? Răspunsul nu este greu de dat[11]!

Ian să vă arăt acum și ce viitoriu ne așteaptă răspingîndu-se proiectul și declarîndu-se, prin urmare, fără drituri mii de locuitori, carii însă au luat și iau parte la toate îndatoririle, la bir, la recrutație, la beilicuri, la toate greutățile țării; fiecare din acești locuitori declarați străini în pămîntul lor ar fi în tot dreptul să zică aceea ce la întăile alegeri un locuitor catolic din Săbăoani, ales deputat pontaș al ținutului Romanului[12], a răspuns ispravnicului, carele îl întîmpina că nu-l putea cunoaște deputat pentru că era catolic: „Cum, cucoane, acum cînd toate satele m-au ales ca să le apăr drepturile în marea Adunare, sînt *catolic* și nu pot fi deputat? Dar cînd ne puneți la beilicuri, cînd ne luați birul, cînd vă dăm feciorii la oaste, cînd vă facem boieresc, atunci nu sîntem catolici, ce ne priviți ca pravoslavnici? Dacă este, cucoane, că nu putem fi deputați pentru că sîntem papistași, apoi dați-ne pace să fim papistași și la biruri, și la beilicuri, și la toate angăriile".

Domnilor, respingerea proiectului ne-ar înfățoșa în viitoriu și un alt mai mare pericol; este știut că inima omului îl trage pururea acolo unde găsește simpatie și dragoste. Țara noastră nu de astăzi, ci de sute de ani, a avut trista soartă de a servi de teatru luptelor streine; nu o dată ea s-a văzut năvălită de armele staturilor megieșe. Cartea viitorului ne este închisă; putem, dar, ști dacă aceea ce de atîtea ori a fost nu se va mai întîmpla? În aseminea cazuri ce am vedea? Rușii, bulgarii, lipovenii ce ne-au venit cu înapoiatele ținuturi de Cahul și de Ismail[13] ieșind cu pîne și sare înaintea fraților lor de sînge și de religie; la o năvălire din partea unei armii austriace, am vedea locuitorii catolici alergînd înaintea fraților lor de religie. Despre jidovi nu zic nimică, le-am văzut purtarea în timpul cel de pe urmă al ocupației. Cu totul ar fi altmintrilea, cînd fiecare fără deosebire de religie sau de rit ar fi legat către țara noastră prin o adevărată egalitate, adecă nu numai de îndatoriri, ci și de drituri. Străinul intrînd în țara noastră n-ar găsi decît inime spre a-l urî și brațe spre a-l combate; și așa și naționalitatea, și țara noastră ar fi mult mai puternice[14].

Istoria, domnilor, ne dovedește cît de periculos lucru este de a înstrîmbătăți pe de o parte locuitorii unei țări din cauza deosebirei religiei. Această strîmbătate a adus ades peirea acei țări. Era odată o țară mare și frumoasă, *o țară de cavaleri*, o țară cu care ne-am luptat sute de ani: Polonia. Ei bine, Polonia a căzut pentru că n-a fost dreaptă pentru toți fiii săi, pentru că pe de o parte toate libertățile erau numai în mînile aristocrației, pentru că pe de altă parte populația țărei era o parte catolică și o parte ortodoxă și pentru că cea dintîi a căutat să împileze pre cea a doua. Aceasta este cauza că cazacii, carii odată erau viteji companioni de arme ai polonilor, au rupt pactul lor cu republica aristocratică și au înmulțit rîndurile armiei rușilor; aceasta este cauza că episcopii și locuitorii ruteni ortodocși, văzîndu-se prigoniți de episcopii și nobilii catolici, au năzuit la agiutoriu străin; și Ecaterina, sub pretext de a apăra pre coreligionarii săi, a ocupat Polonia, și Polonia astăzi nu mai este[15]. În Francia, prigonirile protestanților, cîte nenorociri nu i-au adus? Ziua sfîntului Bartelemi și astăzi formează una din paginile cele mai grozave din istoria prigonirilor religioase[16]! Revocația Edictului de Nantes a dezbrăcat pre Francia de oamenii de inteligință, de industrie și de arte cei mai însemnați; și aceste talente transportate pe pămînt străin a pregătit Franciei puternici concurenți[17]. Însă, ne zic adversarii proiectului: dînd drituri catolicilor deschidem stavila care singură pănă acum ne-a ferit naționalitatea; străinii ne vor năvăli și nația noastră este perdută. Dintăi, proiectul nu deschide nicidecum calea străinilor; el cere drepturi numai pentru pămînteni. Dar, să zicem că rostirea principiului că pămîntenii eterodocși pot avea drepturi politice deschide și străinilor mijlocul ca prin marea naturalizare să ajungă la drepturi politice. Eu însă tot nu văd pericolul. Marea naturalizare după legile noastre se poate acorda numai de Adunarea obștească; ea la noi este supusă la condiții mult mai grele decît pretutindenea aiurea. Niciodată numărul streinilor ce ar intra în țară prin un asemenea canal nu poate să fie atît de mare încît să ne înfățoșeze vreun pericol, și apoi, domnilor, nu trebuie să credem ceva și în steaua românilor? Românii sînt meniți de la Dumnezeu ca să stăpînească țările de la gurile Dunării.

România n-a perit cînd a trecut peste ea potopul popoarelor barbare. Neamul nostru în mare parte atuncea s-a fost retras în mijlocul Carpaților, și mai ales la Făgăraș și Maramureș, care, întocmai ca chivotul lui Noe, au păstrat naționalitatea română. După contenirea potopului, ce vedem însă? Două mîni de oameni, conduși de Radu Negru și de Bogdan Dragoș, iesă din Carpați, se scobor de-a lungul rîurilor, se unesc cu comunitățile libere, ce nu și-au fost părăsit vetrele strămoșești, întind stăpînirea peste toate țările dintre Carpați, Dunăre și pînă în Marea Neagră[18], și nu mai tîrziu decît după patruzeci de ani vedem pre vetejii noștri voievozi luptîndu-se cu ungurii și cu polonii în capul unor armii de 50 și de 60 mii de români. România n-a perit cînd slavismul străbătusă pretutindinea, cînd limba slavonă se făcuse la noi limba statului și a bisericei. Actele lui Ștefan și ale lui Mihai sînt scrise slavonește; și cînd România a fost vreodată mai puternică, mai glorioasă decît în timpul acestor voievozi?

România n-a perit cînd turcul și fanariotul au năvălit asupra țării, cînd toată viața la noi era amorțită, cînd drepturile noastre erau sfîșiate, cînd hotarele noastre erau încungiurate de cetăți turcești și cînd în Iași şi în Bucureşti doi orîndari* streini, veniţi de la Stambul, ne da legi în limba grecească; şi cum, tocmai astăzi, în secolul dreptăţei şi al luminilor, avem să ne temem că naţionalitatea română poate peri, astăzi cînd ea a primit consfinţirea cea mai solemnă, cînd Principatele Române s-au pus sub scutul Europei? Cum, astăzi, inspiraţi de un prejudeţ, de un pericol iluzoriu, voim să refuzăm, ce zic, să rădicăm pămîntenilor eterodocşi drepturile politice? Am zis cuvîntul de *rădicat* şi aşa este, căci chiar astăzi eterodocşii au drepturi politice. Avem în ţară de sute de ani proprietari catolici, din carii mulţi au ajuns în funcţii publice, au dobîndit titluri de boierie, au esercitat dreptul de alegători, chiar la Adunarea generală** în timpul lui Mihai Sturza. Avem străini iarăşi de legea catolică sau protestantă carii au căpătat sub guvernul trecut marea împămîntenire, pe aceleşi baze; căci străinii ortodocşi în Ţara Românească, cu care aspirăm a ne uni, şi catolicii şi armenii au drepturi politice şi sînt proprietari de moşii. Acestaşi caz este şi la noi în ţinuturile de peste Prut înapoiate Moldovei; prin urmare, pe ce regulă de dreptate am veni astăzi să declarăm că drepturile politice se pot întrebuinţa sau dobîndi numai de ortodocşi, şi aşa să dezbrăcăm de aseminea drepturi pre toţi pămîntenii ce recunosc un alt rit creştin, şi aşa să-i facem străini în chiar pămîntul lor?

Zicem că religia ortodoxă, la care trebuie să ţinem, ar fi o pedică şi că Regulamentul organic, pre care noi necontenit îl spîrcuim, ar rosti o asemine escluzie. Însă noi trebuie să ne aducem aminte că în trecutele zile am declarat libertatea culturilor, că multe din Regulament înainte de a le sfărîma noi au căzut în neîntrebuinţare, ca toate legile ce nu mai sînt potrivite cu gradul de civilizaţie la care a ajuns un popul.

Noi trebuie asemine să ne aducem aminte că iarăşi înainte de cîteva zile am declarat egalitatea înaintea legii[19]; însă ce feliu de egalitate ar fi aceea care dă unuia şi refuză altuia? Am zis *egalitate*, am zis *desfiinţarea de privilegii*, şi noi astăzi venim şi punem pre pămîntenii eterodocşi într-o poziţie cu totul neegală în privire cătră pămîntenii ortodocşi. Pre aceşti din urmă îi facem privilegiaţi, pre cei dintăi îi facem străini.

Dacă, dar, este că proiectul comisiei să se răspingă, apoi eu vin şi solanel declar că noi am sfărămat egalitatea şi am întemeiat privilegiul, căci toată legea ce nu are o asemene măsură pentru toţi nu este o lege de egalitate, ci o lege de privilegiu!

Domnilor, daţi-mi voie să vă arăt o altă consideraţie, iarăşi de mare importanţă, care ne prescrie datoria de a recunoaşte că împămînteniţii de orice religie pot dobîndi drepturi politice. Aceasta este compunerea societăţii noastre. Care sînt elementele de care această societate este formată?

De o parte vedem *boieri* mari şi mici, proprietari, neproprietari, funcţionari înalţi sau de gios, cum vroiţi, însă tot *boiari*. De altă parte vedem lucrători de pămînt, fie răzăşi, fie pontaşi, însă numai *lucrători de pămînt*.

Două clase faţă în faţă. Legătura cea mai naţională, cea mai puternică, singura care poate întemeia echilibrul şi a opri antagonismul, *starea de mijloc*, aceea căreia Sieyès[20] îi zicea că trebuie să fie totul într-o naţie, lipseşte desăvîrşit, mai ales în Moldova. Tîrgurile noastre sînt populate numai de jidovi[21] şi de un mic număr de străini de deosebite rituri creştine. Tot comerţul, şi acel din tîrguri şi acel de la ţară, este în mîna jidovilor, din carii trei pătrimi sînt sudiţi. Luaţi seama, domnilor, că legea electorală în puterea căria am fost convocați dă tîrgurilor dreptul de a trimite douăzeci de deputați tîrgoveți, adecă în spiritul legislatorului reprezentanți ai stării de mijloc. Ei bine, noi în toată Adunarea avem un singur neguțitoriu, deputatul de Focșani[22], și patru medici[23], carii și aceștia sînt boiari! Unde este, dar, starea noastră de mijloc? Noi n-o avem, și datoria noastră este să o facem. Elementul constituării îi este în adoptarea proiectului comisiei; să chemăm între noi, prin împămîntenire, pre acei străini carii de mulți ani șed între noi, carii prin deprindere, prin interese, prin limbă, prin chiar iubire către pămîntul nostru, s-au făcut de fact pămînteni și carii dacă s-au ținut de o parte este numai pentru că Regulamentul organic îi depărta de la orice putință de a se face cetățeni români. Și nici că să credem că fără aceasta vom putea agiunge de a avea o stare de mijloc pămînteană.

---

* Arendaşi.

** Obşteasca Adunare.

Caracterul moldovanului, cel puțin pînă acum, nu este plecat către *profesia neguțitorească,* acest mare element al stării de mijloc. Aceasta nu este de astăzi; iată ce cu 140 de ani mai înainte domnul Dimitrie Cantemir ne zice în *Descrierea Moldovei*: „Grecii, bulbanezii [sic!], sîrbii și bulgarii trăiesc în Moldova slobozi, și alții se îndeletnicesc cu neguțitoria, iar alții slujesc cu leafă la domnie. Nemții, leșii și cazacii sînt puțini, și unii sînt ostași, iar alții slujesc în curte. Însă din leși s-au rădicat vreo cîțiva și în starea boieriei; iară armenii sînt supuși ca și cielanți neguțitori și tîrgoveți ce sînt prin orașele Moldovei și plătesc asemene bir la domnie, și *bisericile lor sînt ca și ale papistașilor, și nici sînt mai mici, nici mai puțin împodobite decît ale pravoslavnicilor, și sînt slobozi a-și păzi legea lor.* Evreii încă sînt supuși, și plătesc pre an mai mare bir decît cel de obștie, și cu altă nu se îndeletnicesc decît numai cu neguțitoria și cu cîrcimăritul, și *unde voiesc acolo pot să-și facă sinagogă,* însă numai de lemn, iar de peatră nu au voie; rușii și ungurii totdeauna au fost țărani boierești ai Moldovei.

Cei ce sînt adevărați moldoveni, osebit de stările boierești pentru care am pomenit mai sus, unii sînt tîrgoveți, iară alții țărani. Tîrgoveții sînt aceia care se află cu locuința prin orașe și prin tîrguri, iară țăranii sînt aceia carii locuiesc prin sate;... cei de pe la tîrguri nu sînt supuși nimărui, fără numai domniei, la care-și plătesc dajdiile lor și se îndeletnicesc la toate lucrurile. *Iară neguțitori sînt prea puțini din moldoveni,* pentru că moldovanului din fire este născută mîndria..., căci ei orice neguțitorie o socotesc că este lucru de rușine. Osebit numai de neguțitoria cu pînea, care o fac ei pe moșiile lor. Și eu socotesc că *aceasta este pricina cea mai mare de se găsesc prea puțini din moldoveni tîrgoveți bogați și că este în țară necontenit lipsă de bani,* măcar de se și trec peste hotar afară mai multe lucruri decît acela ce se aduc în lăuntru; căci neguțitorii cei streini, turcii, jidovii, armenii și grecii, carii se zic gelepi*, au apucat în mîni toată neguțitoria Moldovei, din pricina lenevirei patrioților noștri; și turme întregi de dobitoace mici și mari, pre care le cumpără din Moldova cu puțin preț, le duc pe la Stambol și pre la alte cetăți, și acolo le vînd cu preț îndoit și întreit. *Însă fiindcă aceștia cei mai bogați nu au voie să fie cu moșii și cu case statorniciți în Moldova, pentru aceasta banii cei mai mulți se petrec afară din țară, iară preste Dunărea înapoi vin prea puțini*; și de-abie sînt cu îndestulare pentru plătirea birului și ale altor cheltuieli turcești"[24].

Cuvintele lui Cantimir ne arată ce trebuie să facem pentru ca să agiungem să avem o stare de mijloc[25]. Tot Cantimir răspunde și la cuvintul domnului deputat al proprietarilor mari din ținutul Romanului, carele ca argument în contra proiectului ne citează Bucovina, unde giumătate de moșii au agiuns a fi în mîna armenilor. Pentru ce însă aceasta? Este pentru că Iosef II, împărat catolic, departe de a dezbrăca pre românii ortodocși din Bucovina de driturile lor, la luarea acestui pămînt, coastă a Moldovei, a decretat că deosebirea religiei nu poate să întemeieze excluzie întru întrebuințarea drepturilor civile și politice. Atunce armenii din Moldova, deși locuitori vechi ai ei, văzînd că aice li se rădicau drepturile, că se declarau streini în însuși locul nașterii lor, n-au mai privit pre Moldova ca patria lor, ci, mărginiți numai în dreptul de a ține moșii în posesie, ei au esploatat și moșiile, și mai ales pre locuitori; toată rîvna lor a constat de a aduna bani; și, cînd capitalul era îndestul de mare, ei treceau în Bucovina, unde putea cumpăra moșii, unde putea cîștiga drepturi, unde, în sfîrșit, putea da copiilor lor o patrie! N-ar fi fost mai bine și pentru țara noastră ca o asemine emigrație să nu se facă? Ca armenii să păstreze Moldovei și activitatea, și averile lor? În loc de esploatatori de oameni am fi avut un număr mare de cetățeni folositori!

---

* Negustori de vite.

Să gîndim, domnilor, serios la ce facem. Prin răspingerea proiectului, noi nu numai că nu dăm, dar chiar rădicăm drepturi avute de sute de ani de pămînteni eterodocși, precum sînt răzeșii catolici din ținuturile Bacău și Iașii. Aceștia pururea s-au privit ca pămînteni înzestrați cu toate drepturile civile și politice, carii unii din ei sînt boieri, sînt în funcție. Eu, cum am zis, cunosc din ei carii chiar la Adunarea obștească din timpul lui Mihai Sturza au întrebuințat liber dreptul lor de alegători. N-avem, cum am mai zis, chiar astăzi străini de religie catolică sau protestantă carii cu toate prescripțiile contradictoare ale Regulamentului, prescripții ce și-au făcut timpul, au primit sub domnul Ghica împămîntenirea cea cea mare și astăzi se numără între boieri, foncționari și proprietari mari ai Moldovei? N-avem o întreagă populație catolică și armeană ce ne-a venit cu înapoierea ținuturilor de peste Prut? Mulți din aceștia sînt proprietari de moșii; ca nobili sau foncționari, sub guvernul rusesc ei au avut drepturi politice. La alegerile Adunării ad-hoc, pămîntenii creștini eterodocși, întocmai ca și pămîntenii ortodocși, au întrebuințat dreptul politic de alegători. De nu mai mult, dar cel puțin o pătrime din deputații noștri sînt trimiși de corpuri electorale formate și de catolici, și de armeni, ba chiar avem și un deputat catolic: deputatul orașului Ismail[26]. Validitatea alegerilor s-a recunoscut de întreaga Adunare. Ei bine, cum putem acum să dezbrăcăm de drepturile lor pre alegătorii noștri, pre acei ce ne-au trimis pe aceste bance tocmai pentru ca să le apărăm drepturile? Cum am putea noi să-i declarăm străini în însuși patria lor? Cînd tocmai datoria noastră cea mare este că prin o adevărată egalitate, prin legătura acelorași îndatoriri și drepturi să unim pre toți pămîntenii fără osebire de credință în aceeași armonie, în aceeași iubire către țară, ca așa cu toții să fim o singură nație: *nația română*, ca așa cu toții să avem și să apărăm o singură patrie: *frumoasa Românie*!

Vă rog, domnilor, luați sama bine la votul ce aveți a da! Pretutindenea, drepturile politice și civile nu să rădică decît în urma unei vini și în urma unei judecăți.

Ce vină însă au făcut alegătorii noștri eterodocși, pentru ca acum să-i dezbrăcăm de drepturile lor și prin urmare să-i osîndim la adevărata degrădare? Au poate vina lor este pentru că ne-au ales deputați?

Încă o dată vă rog să gîndim și la considerațiile din afară, să gîndim la ce va zice Europa, să gîndim la viitoriu, la ce armă dăm în mîna potrivnicilor noștri. Eu socot că cel mai rău servițiu ce putem face cauzei noastre este de a vota în contra principiului puntul al noulea. Ce tristă recomandație de noi înșine am da Europei catolice și protestante, care pentru români a făcut atîta. Spre recunoștință noi voim acum a declara religiile catolică și protestantă ca titluri de escluzie la condiția de pămîntean al României! Ce arme am da în mîna adversarilor noștri, carii în fața unui aseminea vot ar fi în tot dreptul să zică Europei: „Uitați-vă ce oameni, ce țară voiți a emancipa; ei cer dreptate și cea întîi faptă a lor este de a o refuza, ba chiar de a o rădica însuși fraților și pămîntenilor lor, a cărora singură vină este pentru că se închină treimii dumnezeiești subt altă formă de rit". Tristă și nenorocită impresie va face un aseminea vot și în lumea civilizată, și mai ales la viitorul congres! Tristă și nenorocită dovadă vom da despre puțina noastră civilizație! Atîta va fi rezultatul votului nostru! Căci în acest secol de lumină să ne iasă din minte că puterile garante ar putea să ieie mai mult în privire prejudecățile noastre decît glasul sfintei dreptăți, care strigă neîncetat: „Ce nu-ți place, altuia nu face; iubiți-vă între voi, căci toți sînteți fii al aceluiași părinte".

Au adversarii proiectului nu gîndesc că la biuroul conferințelor ce au să hotărască despre viitoriul nostru au să ieie parte reprezentanții a trei suverani catolici și doi suverani protestanți, că, din monarhii subscriitori Tratatului de Paris, numai unul este de religie ortodoxă, dar și că un altul, m[aiestatea]-s[a] sultanul, este de religie musulmană! Lucrul tot se va face; este cu neputință ca prin verdictul conferințelor religiile catolică, protestantă, armană în România să se lovească cu ostracism! Luați exemplu de ce s-a făcut în însuși Turcia, în însuși țara musulmanilor; acolo cu cîțiva ani mai înainte cel de pe urmă caicciu sau hamal turc putea fără a fi pedepsit a scuipi în fața celui mai însemnat dintre creștini și al numi cîne sau ghiaur![27]

Ei bine, domnilor, uitați-vă ce prifacere au luat ideile și lucrurile în însuși Turcia. Iată ce zice hatihumaiumul* din 18 februarie 1856, slobozit de m[aiestatea]-s[a] sultanul după mijlocirile Europei creștine:

„Toată deosebirea sau poreclirea țintitoare de a face vro oareșicare clasă mai gios de altă clasă, din cauza cultului, a limbei sau a neamului, va fi pentru totdeauna ștearsă din protocolul administrativ; legile vor pedepsi cu asprime întrebuințarea dintre particulari, sau din partea autorităților, de orice poreclă batjocoritoare sau jignitoare.

Fiindcă toate culturile sînt și vor fi aseminea liber practicate în staturile mele, nici un supus din imperiul meu nu va fi strîmtorit în esercițiul religiei ci el recunoaște și nici într-un feliu nu va fi supărat în această privire. Nimine nu va fi silit să-și schimbe religia. Numirea și alegirea tuturor fonctionarilor și alți întrebuințați ai imperiului meu atîrnînd cu totul de voința mea suverană, toți supușii imperiului meu, fără osebire de naționalitate, vor fi îndrituiți de a fi primiți la funcțiile publice și de a le ocupa după capacitățile și meritele lor, după anume regule de o aplicație generală.

Egalitatea dărilor trăgînd după sine egalitatea sarcenilor, precum *egalitatea îndatoririlor trage după sine egalitatea drepturilor*, supușii creștini şi de alte rituri nemulsumane vor trebui ca şi musulmanii a lua parte la recrutaţie etc.".

---

* Act emanat din cancelaria imperială și care cuprindea și o formulă autografă a sultanului.

Iată, domnilor, marele principiu de omenire, de civilizaţie, de mare şi eternă dreptate proclamat în Turcia de m[aiestatea]-s[a] sultanul Abdul Medjid![28]

Cu toate prejudeţile, cu tot fanatismul musulmanilor, hatihumaiumul a început a se pune în aplicare. În Constantinopoli s-a şi înfiinţat un înalt consiliu menit de a se ocupa cu interesele generale ale imperiului şi în care sub preşedinţia marelui-vizir şi alăture cu şeful religiei musulmane, cu şeik-ul-islam, şăd patriarhul grecesc, patriarhul catolic, patriarhul arman şi marele rabin; lucru mare! Lucru nepilduit! În Viena, domnilor, ambasadorul ce înfăţoşază însuşi persoana m[aiestăţii]-s[ale] sultanului este beizadea Kalimah; asemine este şi cu alţi mulţi miniştri şi trimişi de-ai Porţii în streinătate şi cu mulţi alţi înalţi foncţionari otomani în lăuntrul imperiului, şi cari toţi sînt creştini! Acest mare progres îl datorim energicilor mijlociri ale marelor puteri creştine. Ei bine, domnilor, dacă Europa civilizată a dobîndit un asemine rezultat de la Turcia cea fanatică şi a căreia suveranitate negreşit că nimeni nu o contestă, cum socotiţi că aceastaşi Europă, care astăzi ţine soarta României în mîinile sale, la viitoarea organizaţie, şi fără voia noastră şi cu toate prejudeţile noastre, nu ne va impune acelaşi princip de dreptate şi de omenire? Să ne iasă, dar, din minte că votul nostru în contra proiectului ar putea avea vreo greutate înaintea conferinţelor; el n-ar putea, o mai adaog, decît de a da o slabă idee de civilizaţia noastră, decît de a ne compromite înaintea făcătorilor noştri de bine, decît de a da arme adversarilor noştri, şi iată pentru ce:

Ştiţi, domnilor, că Anglia, care în Congresul de Paris a opinat în favoarea Unirii Principatelor, astăzi se pretinde cel puţin că şi-a schimbat opinia. Cauza ce se atribuie unei aseminea schimbări este că adversarii noştri au făcut pre cabinetul britanic să creadă că Unirea ţărilor surori nu este o dorinţă a inimei noastre şi o trebuinţă a naţiei noastre, ci că ea este o ideie ce ne s-a insuflat prin Rusia, care prin o asemene combinaţie ar voi să redobîndească la Dunăre vechea ei preponderenţă; că România unită cu muscalii prin aceleaşi legături ale ortodoxiei n-ar fi decît un avant-post al Rosiei în contra Turciei etc. etc. Din toate argumentele ce se întrebuinţează în contra Unirii, religia noastră ortodoxă este pururea alfa şi omega. La *români*, strigă adversarii noştri, ignoranţi şi necultivaţi, religia este mai puternică decît naţionalitatea; ortodoxia îi va arunca pururea în braţele Rusiei.

Ei bine, domnilor, declarînd că ortodoxia este neapărata condiţie pentru pămînteni şi împămînteniţi spre a putea dobîndi drepturi politice, n-am da noi singuri o putere acuzaţiilor ce ni se adresează? Cînd noi trebuie, prin toate pasurile, prin toate faptele şi mai ales prin toate voturile noastre, să dovedim că nu sîntem nici ruşi, nici turci, nici austrieci, că *români sîntem şi români voim să murim*!

Ah! domnilor, de ce n-am îndestulă elocinţă ca să pot intra în toate convicţiile, ca să pot agiunge la toate inimile, ca să vă pot înduioşi, ca să vă pot încredinţa de neapărata nevoie ce este pentru noi *să fim drepţi pentru toţi fiii României*! De ce n-am îndestulă elocinţă ca să fac din d[umnea]voastră apostolii libertăţii conştiinţei şi aşa cu toţii să agiungem a vedea în toţi pămîntenii pre fraţii noştri şi aşa să ştim cu toţii că, spre a fi demni de libertate, trebuie mai întîi să o respectăm în alții; că spre a putea dobîndi drepturi nu trebuie mai întîi să le rădicăm altora.

Mă adresez cătră voi, *reprezentanți ai clerului*, o voi acei cărora vi s-a dat frumoasele titluri de miniștri ai păcii, de ofițeri ai moralului. Nu vă împotriviți la o lege de omenire și de dreptate! Noi am făcut și vom face tot ce poate face religia ortodoxă puternică și glorioasă. Nu mai aveți nimică a vă îngriji. Aduceți-vă aminte că frăția și adevărata egalitate sînt aduse pe pămînt de către Hristos mîntuitorul; aduceți-vă aminte că religia sa este de dragoste, iar nu de ură. Nu uitați cuvintele evanghelistului Ioan, ce zice că tot cel ce crede în Sfînta Treime, în natura dumnezeiască a Tatălui, a Fiului și a Sfîntului Duh este creștin. Aduceți-vă mai ales neîncetat aminte de aceste cuvinte ale lui Hristos: „V-a învățat că s-a zis: veți iubi pre acei ce vă iubesc și veți urî pre dușmanul vostru. Și eu vă zic: iubiți pre dușmanii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă prigonesc și vă clivetesc, pentru ca să fiți fiii părintelui vostru ce este în ceriuri, care face de răsare soarele pentru cei buni și pentru cei răi și care trimite ploaie și asupra celor drepți și asupra celor nedrepți!".

Mă întorc catră voi, deputați ai locuitorilor pontași cărora vă zicem *țărani*, pentru că înfățoșați acea multă, acea grea și împilată țară. Aduceți-vă aminte că și locuitorii catolici au răbdat cu voi și dările, și beilicurile, și biciul, și toate angariile; și ei cu voi au muncit, și au suspinat; au avut același trecut, lăsați-i să aibă și același viitoriu. Voi în Adunare ați găsit și veți găsi sprijin la durerile și lipsurile voastre. Ei bine, nu vă lăsați să vă înșele; fugiți de șoaptele care vă îndeamnă să fiți nedrepți pentru frații voștri. Aduceți-vă aminte că între catolici și între voi este înrudirea cea mai strînsă: *înrudirea acelorași suferințe, acelorași împilări.* Spre chiar folosul vostru, vă rog, dar, voi, cari ceriți dreptate, dați-o fraților voștri!

Mă adresez cătră voi, *reprezentanții răzășilor*, urmași ai vechii boierimi române; după o sută de ani de împilare, puterile Europei v-au chemat și pre voi ca să luați parte la organizația patriei, pre care odată strămoșii voștri au apărat-o pe cîmpurile războiului. O! faceți ca din gura voastră să nu iasă cuvinte de strîmbătate; arătați lumei că, deși căzuți, *în voi este încă vie scînteia vechii libertăți române*; arătați lumii că sînteți încă demni de a vă realța și de a împreunălucra la regenerația României!

Mă adresez în sfîrșit la *boierime.* O, voi acei cari prin naștere, prin avuții, prin inteligință sînteți în capul nației, fiți demni de misia ce vă este încredințată. Duceți la bun sfîrșit marea noastră întreprindere!

Privilegiurile le-am lepădat, dar în mîna noastră stă încă privilegiul ca să rămînem corifeii țării noastre, ca nația să vadă în noi aleșii săi. Pentru aceasta n-avem decît să ne ținem în capul reformelor cerute de luminile secolului, de trebuințele pămîntului. Inteligența, dreptatea și patriotismul nostru, în chipul acesta, vor fi privilegiuri pre care nimine, niciodată și în nici o întîmplare, nu ni le poate lua!

Mă adresez mai ales către voi, partea tînără a boierimii. Înțăleg că cei bătrîni să ție la Regulament; el le aduce aminte de timpul pre care fiecare om îl iubește, *timpul juneții.* Regulamentul este făcut de d[omniile]-d[umnealor] în timpul tinereților lor; au, dar, toată dreptatea să iubească legile făcute de dînșii. Însă, domnilor, o generație, nu poate să aibă mai mult drept decît o altă generație. Precum d[omniile]-d[umnea]-lor ș-au făcut legi după placul lor și au trăit subt dînsele, dei-ne și nouă voie să ne facem şi noi legi după placul şi trebuinţele noastre. Perfectibilitatea este legea nu numai a omului, dar şi a omenirei. Regulamentul organic a fost un progres în 1832 ; în 1857 el nu mai este decît o constituţie învechită.

Să nu ne împedecăm, dar, de strigătele oamenilor trecutului şi să procedăm cu curaj şi energie la o organizaţie potrivită cu trebuinţele actuale ale naţiei şi cu ideile secolului.

Domnilor, am abuzat îndestul de răbdarea d[umnea]v[oastră]. Vreau şi trebuie să-mi închei cuvîntul. Dar, înainte de a mă coborî de la tribună, daţi-mi voie să vă aduc aminte de un frumos spectacul şi să vă înfăţoşez în viitoriu un mai frumos spectacul. Domnilor, vă aduceţi aminte cînd pe pieţile oraşelor, tîrguşoarelor şi satelor noastre vedeam ţiindu-se de mînă şi boieri, şi neguţitori, şi săteni, şi tineri, şi bătrîni, şi giucînd *hora Unirii*? Ei bine, domnilor, eu cunosc o horă şi mai frumoasă, hora în care să se ţie de mînă toţi pămîntenii, şi ortodocşi, şi catolici, şi armeni, şi fără a se uita la deosebirea religiilor, pre care le poate giudeca numai Dumnezeu, toţi legaţi prin aceleaşi drepturi şi îndatoriri, prin acelaşi interes, prin aceeaşi dragoste către ţară, să gioace *hora României unite şi autonome*.

Eu votez pentru principul progresului şi al eternii dreptăţi, eu votez pentru adoptarea proiectului[29].

Al doilea suplement la Buletinul..., nr. 12, p. 3, col. 1 – p. 4, col. 2.
Al treilea suplement la Buletinul..., nr. 12, p. 1, col. 1 – p. 4, col. 2.
Al patrulea suplement la Buletinul..., nr. 12, p. 1, col. 1 – p. 2, col. 1.

NOTE

[1] Domnitorul Grigore Alexandru Ghica încă din prima sa domnie a avut o atitudine mai tolerantă faţă de foştii revoluţionari de la 1848, permiţîndu-le să se întoarcă în ţară în număr mai mare decît permisese omologul său de domnie din Ţara Românească, Barbu Ştirbei, şi chiar îi folosise în aparatul administrativ al ţării în măsură mai mare. Cînd a revenit la domnie în toamna anului 1854, el a continuat această politică mai largă, arătîndu-se în special favorabil ideii de Unire a Principatelor, şi ca atare, aşa cum menţionează şi M. Kogălniceanu, cenzura pe care o dirija a fost mult mai îngăduitoare decît cea a lui Barbu Ştirbei. Acum apar în Moldova două ziare conduse de figuri proeminente unioniste : „România literară", de V. Alecsandri (1 ianuarie – 3 decembrie 1855), şi „Steaua Dunării", de M. Kogălniceanu (1 octombrie 1855 – 11 septembrie 1856 ; 1 noiembrie 1858 – 5 noiembrie 1860). Aici au apărut un mare număr de articole de propagandă unionistă, scrise de susţinătorii atît din Moldova, cît şi din Ţara Românească. Colaborau chiar fruntaşi ai Unirii aflaţi încă în exil. Mergînd pe această linie, la 5 februarie 1856 domnul a dat un ofis în care arăta că libertatea presei este singurul mijloc de a informa opinia publică „şi calea de a informa adesea pe guvern despre trebuinţele naţiei". Pornind de la aceste considerente, consiliul administrativ al Moldovei a fost însărcinat cu redactarea legii. Cf. „Gazeta de Moldavia", nr. 7/25 ianuarie 1856. Despre această lege Radu Rosetti scrie : „La începutul lui mai 1856 [Grigore Ghica, n.n.] a făcut pe Divanul general să voteze o nouă legiuire asupra presei, foarte liberală şi care desfiinţa de fapt cenzura. (Divanul general era un fel de Adunare de notabili numită de domn şi instituită la 1849 de curţile suverană şi protectoare pentru ca să înlocuiască obşteştile Adunări ale Principatelor găsite de acele curţi prea independente şi pătrunse de principii revoluţionare.) La 12 mai legea era promulgată. Scopul domnului nu era altul decît să deie în mîna partidului Unirii, pentru susţinerea acelei idei, puternica pîrghie a propagandei prin presă. Speranţele sale n-au fost înşelate, căci s-au înfiinţat răpede mai multe foi unioniste, care au pătruns pînă în ungherile cele mai depărtate ale ţării". Radu Rosetti, *Scrieri*. Ediţie îngrijită de Cătălina Poleacov. Prefaţă şi note de Mircea Anghelescu, Bucureşti, 1980, p. 545.

[2] Este o aluzie la scrisoarea pe care a trimis-o în 10 septembrie 1856 Fuad paşa caimacamului Moldovei, Todiriţă Balş. În ea se arăta că se abrogă măsurile luate de către domnitorul Grigore Al. Ghica privind libertatea presei, că se revine la situaţia dinainte de aceste măsuri şi se instituie totodată cenzura. În acelaşi timp se interzicea orice apariţie de noi ziare, indife-

rent de ce natură ar fi fost ele. Caimacamul trebuia să facă cunoscut gazetarilor că nu era permisă tratarea de subiecte care puteau să jignească sub vreo formă Poarta, aliații ei sau puterile învecinate. Încălcarea acestor hotărîri atrăgea după sine suspendarea gazetei. Totodată se cerea numirea unui cenzor, din partea căimăcămiei. Toate aceste măsuri au fost luate în scopul de a împiedica cît mai mult răspîndirea ideilor unioniste. *Acte și documente...*, vol. III, p. 808–809.

[3] Logofătul G. Sturdza a prezentat în ședința din 12 noiembrie 1857 un amendament prin care cerea scoaterea din discuție a proiectului de hotărîre prezentat de comisia a II-a a Adunării, referitor la acordarea de drepturi politice pentru toți locuitorii țării indiferent de ce rit creștin erau. Acest amendament era subscris de N. Carp, S. Miclescu, Gr. Șuțu, C. Sturdza. Argumentele lui M. Kogălniceanu constituie un răspuns la opoziția lui G. Sturdza, care vedea în acordarea de drepturi politice și pentru creștinii neortodocși, în primul rînd, posibilitatea lărgirii influenței catolicismului și Vaticanului în Principate și în viitor în România, și în acest sens dădea de exemplu situația din Transilvania și Bucovina. În al doilea rînd, acceptarea aceasta ar fi însemnat încălcarea mandatului dat de alegători, care erau potrivnici unei astfel de hotărîri. Cf. *Acte și documente...*, vol. VI$_1$, p. 224–226.

[4] Punctul IX din programul de hotărîri ce trebuiau luate de către Adunare se referea la acordarea de „drepturi politice pentru pămîntenii de orice religie creștină".

În proiectul de încheiere, redactat de către : C. Rolla, I. Fotea, D. Cozadini, I. Hrisanti, D. Miclescu, M. Kogălniceanu și V. Mălinescu, se propunea :

„I. Toți pămîntenii de orice religie creștină se vor bucura de toate driturile politice, întocmai ca și toți pămîntenii de religia ortodoxă.

II. Împămînteniți, de orice religie creștină, nu vor putea dobîndi dirturi politice, întru cit ei nu vor fi primit marea naturalizație votată de Adunarea legislativă". *Acte și documente...*, vol. VI$_1$, p. 220.

[5] Este vorba de Gheorghieș Sturdza, deputat al marilor proprietari din ținutul Roman.

[6] Regulamentul organic al Moldovei, în anexa nr. X, prevedea că orice străin de religie creștină putea să obțină indigenatul în baza unei cereri adresate domnului și supusă apoi aprobării Adunării obștești. În această cerere urma să se indice averea mobilă și imobilă pe care o avea în țară, precum și profesiunea care-l putea face folositor țării. Pe baza avizului Adunării, domnul putea acorda împămîntenirea, în urma căreia solicitantul beneficia de o serie de drepturi civile. Aceasta era „împămîntenirea cea mică". După trecerea a zece ani de la prezentarea cererii, el putea obține, îndeplinind anumite condiții, „împămîntenirea cea mare", care îl făcea să beneficieze de toate drepturile pămîntenilor. În cazurile în care solicitantul se căsătorea cu o pămînteancă și îndeplinea condițiile prevăzute la articolul 2 al anexei X, termenul se putea scurta de la 10 la 7 ani. Cf. *Acte și documente ...*, vol. VI$_2$, p. 501–502.

[7] Purtător de cuvînt avertizat al epocii sale, M. Kogălniceanu, ca și N. Bălcescu de altfel, manifestă un criticism exagerat față de fanarioți. El răzbate adesea și în discursurile sale, așa cum cititorul va putea constata din parcurgerea volumelor următoare. Desigur forma cea mai tranșantă o întîlnim în *Histoire de la Dacie*, publicată la Berlin în 1837 (*Opere*, II, *Scrieri istorice*, ediție Al. Zub, București, 1976, p. 279 și urm.). Totuși Kogălniceanu e silit să releve și elementele pozitive ale guvernării unora dintre domnii fanarioți ; în rîndul întîi trebuie, fără îndoială, trecut Constantin Mavrocordat. Reforma sa de caracter social este analizată de Kogălniceanu în lucrarea mai sus pomenită (p. 284–287) și constituie o îmbinare de aprecieri favorabile și critici necruțătoare. Astfel el arată că Mavrocordat a convocat Adunarea țării spre a-i impune reforma, care „n-avait pour but que l'augmentation des revenus et non le bien du pays" ; Adunarea nu era chemată să delibereze, ci doar să asculte voința domnitorului și să i se supună. Pe de altă parte, Kogălniceanu admite că intenția legislatorului a fost de a distruge „l'influence puissante des nobles, élever et protéger le peuple". În acest sens, între altele, articolul 9 prevedea desființarea veciniei, iar articolul 11 anula o serie de sarcini, cu deosebire apăsătoare, cum erau văcăritul, pogonăritul, poclonul. Dar, pe lîngă acest aspect pozitiv de schimbare a condiției juridice a țăranului dependent, sarcinile sale fiscale erau considerabil înăsprite. De pildă, se instituia un impozit personal — capitația — plătibil în sferturi trimestriale (ajunse cu vremea la 16 !) ; apoi țăranul era îndatorat la un număr de 24 de zile de lucru pe an în favoarea boierului, în schimbul pămîntului dat în folosință.

După mai bine de jumătate de secol, în 1890, Kogălniceanu, într-un discurs academic, se rostea astfel în legătură cu dezrobirea vecinilor înfăptuită de Constantin Mavrocordat : „Este o fală națională că mult înainte de Revoluția franceză s-a făcut la noi acest mare act de dreptate pentru clasa muncitoare" (*ibidem*, p. 597).

Salutară în intenții, reforma lui Constantin Mavrocordat a împărtășit, după opinia lui Kogălniceanu, soarta multor opere de acest fel : i-a nemulțumit pe toți românii, „les boïars par la suppression de leurs droit féodaux, les paysans et le tiers état par l'augmentation des impôts" (*ibidem*, p. 287).

Pentru opiniile exprimate în istoriografia noastră vezi Ilie Minea, *Reforma lui Constantin vodă Mavrocordat*, Iași, 1927, p. 154 (extras din „Cercetări istorice”, vol. II—III); Gh. I. Brătianu, *Două veacuri de la reforma lui Constantin Mavrocordat, 1746—1946*, București, 1947, p. 69; A. Oțetea, *Constrîngerea extraeconomică a clăcașilor la începutul secolului al XIX-lea*, în *Studii și referate privind istoria României*, partea I, București, 1954, p. 1 055—1 077; Vasile Mihordea, *Relații agrare din secolul al XVIII-lea în Moldova*, București, 1968, p. 313 [—318]; idem, *Maîtres du sol et paysans dans les Principautés Romaines au XVIII-e siècle*, Bucarest, 1971, p. 281.

[8] Alexandru Moruzi, domn al Moldovei (1802—1806). În 1805 dă un act prin care limitează posibilitățile de lărgire a curăturilor făcute de către țăranii aserviți și vine cu noi reglementări în ceea ce privește raporturile dintre țărani și boieri. Sub acest aspect se luau o serie de măsuri defavorabile vecinilor. În același timp însă, printr-o serie de privilegii acordate sloboziilor, în sensul apărării lor de abuzurile ce se săvîrșeau de către funcționarii domniei, a contribuit la atragerea în țară a unui mare număr de țărani fugiți peste hotare, repopulînd astfel o serie de regiuni. În timpul domniei lui s-a pus și problema reorganizării învățămîntului în Moldova, un rol important în acest sens avîndu-l mitropolitul Iacob Stamati.

[9] În timpul războiului ruso-austro-turc din 1787—1791, domnitorul Țării Românești Nicolae Mavrogheni a organizat pe cheltuiala țării grupuri militare, care au luptat împotriva austriecilor, domnul rămînînd credincios turcilor. În timpul domniei sale (1786—1790), a dus o politică de îngrădire a abuzurilor boierești și mănăstirești față de țărani. Organizarea de unități militare este considerată de Kogălniceanu ca ultima afirmație pe tărîm militar a armatei naționale din Țara Românească. În realitate, această „armată” era formată mai mult din militari turci, elementele autohtone neputînd fi atrase în număr mare într-o asemenea acțiune, datorită puternicului curent antiotoman din țară. În același timp, detașamente de voluntari români au luptat alături de armata țaristă împotriva turcilor, afirmîndu-se în special în lupta de la Rîmnicu Sărat. Cf. *Istoria României*, vol. III, București, 1964, p. 716.

[10] Mihail Kogălniceanu se referă la extorcțiunile fiscale la care a fost supusă populația celor două țări românești în timpul domniilor fanariote.

[11] Consolidarea națiunii române apare ca o idee forță în oratoria lui Kogălniceanu. Numeroasele cereri de naturalizare, pretențiile eterodocșilor, rezolvarea statutului diferitelor populații alogene îi prilejuiesc intervenții pertinente, convingătoare, de o desăvîrșită obiectivitate istorică și cărora trecerea timpului avea să le confere deplină îndreptățire. Lăsarea în suspensie sau respingerea acordării de drepturi elementelor străine, avertizează insistent Kogălniceanu, nu face decît să creeze stări de tensiune, să mineze însăși temelia edificiului național român. Pe de altă parte însă, prodigalitatea legislatorului în fața pretențiilor noilor veniți risca să formeze nuclee comunitare, străine de țară, de națiunea română, care mai devreme sau mai tîrziu ar fi devenit un factor de disoluție socială.

Între manifestările răzlețe de xenofobie în Adunare și pretențiile nemăsurate de închistare comunitară, etnică sau confesională, Kogălniceanu pledează pentru integrarea elementelor străine națiunii române în așa fel încît, păstrînd particularitățile etnolingvistice, acestea să contribuie la fortificarea noii patrii, să se bucure de drepturi egale cu ale cetățenilor săi; în același timp însă să observe în mod integral și îndatoririle acestora.

[12] Deputat pontaș din ținutul Roman era Ion Levărdă.

[13] Kogălniceanu se referă la locuitorii de aceste naționalități reintrați în granițele Moldovei prin prevederile Tratatului de la Paris, care ne restituia partea de sud a Basarabiei. Vezi: „Tratatul general de pace între Austria, Francia, Marea Britanie, Prusia, Sardinia și Poarta Otomană, subscris la Paris în 30 martie 1856”, articolul XX, în: *Acte și documente*..., vol. II, p. 1 081.; vezi și „Manifestul împăratului Alexandru al II-lea, din 31 martie 1856”, *ibidem*, p. 1 107.

[14] După cum observă cititorul, Mihail Kogălniceanu consideră că printr-o toleranță religioasă națiunea română ar fi mult mai consolidată. Cf. și nota 11.

[15] Împărțirea Poloniei s-a făcut de trei ori: prima oară în 1772 între Prusia, Rusia și Austria, a doua oară în 1793 între Rusia și Prusia și a treia oară în 1795 între Rusia, Prusia și Austria. Acestea au fost posibile în primul rînd datorită neînțelegerilor și luptelor interne dintre nobili, precum și datorită contradicțiilor sociale ce existau în țară, așa cum le prezintă și Kogălniceanu. Țărănimea poloneză, care nu avea nici un fel de drepturi, nu a putut fi atrasă în lupta dusă împotriva acestor împărțiri.

[16] Este vorba de noaptea sfîntului Bartolomeu (23—24 august 1573), cînd au fost omorîți peste 2 000 de hughenoți din ordinul Caterinei de Medici, mama regelui Franței, Carol al IX-lea.

[17] M. Kogălniceanu se referă la edictul dat de regele Franței Henric al IV-lea în anul 1598 în orașul Nantes. Prin acest act se recunoaștea libertatea practicării cultului de către creștinii de rit calvin. În același timp se dădeau drepturi politice acestor locuitori, asigurîndu-li-se accesul la funcțiile publice, drepturi juridice și militare. În felul acesta se punea capăt luptelor religioase în cadrul regatului. În timpul minorității lui Ludovic al XIV-lea, treptat

aceste drepturi s-au suprimat, iar în 1685 edictul a fost revocat. În fața situației create, un mare număr de protestanți au părăsit Franța, îndreptîndu-se spre țările vecine. La aceste emigrări se referă M. Kogălniceanu.

[18] Pentru nevoile argumentației, Kogălniceanu amintește aici succint întemeierea statelor feudale românești, preluînd teoria „descălecării", cultivată de școala romantică, printre ai cărei reprezentanți s-a numărat. Indiscutabil, Kogălniceanu nu admitea doar faptul în sine și, așa cum cercetările ulterioare aveau s-o dovedească, formarea statelor feudale românești este rezultatul unui complex proces intern. Chiar el susținea, cu prilejul organizării jubileului lui Radu vodă la Academia Română, la 2 noiembrie 1890, existența unor formațiuni statale anterioare, ai căror domni „înșiși ungurii recunosc că i-au găsit în Ardeal la venirea lor, de exemplu Gelu, Tuhutum etc. Aceste staturi mici s-au contopit în statele mai mari fondate de Radu Negru și Bogdan Dragoș" *(Opere*, II, *Scrieri istorice*, p. 599). În aceste probleme vezi și *Istoria României*, București, vol. I, 1960, p. 775—809 ; vol. II, 1964, p. 3—140 ; Ștefan Ștefănescu, *Țara Românească de la Basarab I „Întemeietorul" pînă la Mihai Viteazul*, București, 1970, 176 p. ; Ștefan Gorovei, *Dragoș și Bogdan, întemeietorii Moldovei. Probleme ale formării statului feudal Moldova*, București, 1973, 168 p. ; Gheorghe I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Valeriu Râpeanu, București, 1980, LXXVI + 298 p.

[19] Divanul ad-hoc al Moldovei a votat desființarea privilegiilor și „egalitatea înaintea legii" în ședința din 29 octombrie 1859. Cf. *Acte și documente...*, vol. VI_1, p. 140.

[20] Emmanuel-Joseph Sieyès (1748—1836), episcop și om politic francez. A fost unul dintre fondatorii Clubului iacobin. S-a făcut cunoscut prin publicarea lucrării intitulate *Tiers État*. În timpul revoluției franceze a deținut mai multe demnități importante.

[21] Kogălniceanu, din considerente oratorice, exagerează în afirmația pe care o face. De fapt, așa cum reiese din fraza următoare, el se referă numai la situația comerțului.

[22] Este vorba de Ilie Gheorghe, deputat al orașului Focșani.

[23] Deputații medici în Divanul ad-hoc al Moldovei erau : aga Anastasie Fătu, deputat de Iași, postelnicul Costachi Vîrnav, deputat al orașului Dorohoi, aga Alecu Jianu, deputat al orașului Botoșani, și aga Manolachi Costin, deputat de Tutova.

[24] Citatul este scos din capitolul al XVI-lea, intitulat „Despre ceilalți locuitori ai Moldovei". *Descrierea Moldovei*, București, 1973, p. 297—299.

Afirmația lui Cantemir este cu totul exagerată. Dovadă o face existența atestată documentar, începînd din primele decenii după întemeierea Moldovei, a numeroase nume de negustori români prezenți în orașe și în conducerea orașelor. Cf. Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, și Lia Lehr, *Comerțul Țării Românești și Moldovei în a doua jumătate a secolului al XVII-lea* în „Studii", 1/1968, p. 29—59.

[25] Reprezentant prin excelență al boierimii liberale, Kogălniceanu este un apărător statornic al noii clase sociale în formare la mijlocul secolului trecut. Ceea ce în Franța se numea *tiers état* reprezintă pentru Kogălniceanu elementul nou, dinamic, care, asemeni „forței vaporului", contribuie în mod determinant la progresul societății. Arendașii, întreprinzătorii de tot felul, membrii profesiunilor liberale, fruntașii satelor — elementele constitutive ale burgheziei — sînt priviți cu simpatie de Kogălniceanu. Ca ministru ori ca deputat, ca istoric sau ca publicist, el le apără statutul social, se identifică pînă la un punct cu condiția acestora, căci, după cum se știe, între alte îndeletniciri, a înființat și condus o fabrică de postav la Neamț.

[26] Deputatul orașului Ismail era Lazăr Galiardi.

[27] M. Kogălniceanu se referă la reformele din epoca Tanzimatului, de la începutul secolului al XIX-lea. Abdul Medjid a fost sultanul Imperiului otoman între anii 1839—1861. A participat la războiul Crimeii și a încercat să facă o serie de reforme.

[28] Prin actul amintit de Kogălniceanu, sultanul preconiza mai multe reforme legate de dreptul civil, comercial și penal din imperiu și garanta libertatea cultului pentru toți supușii săi, pe lîngă securitatea persoanei și averilor. Acest act a fost dat într-un moment de agravare a crizei, atît economice, cît și politice, a Imperiului turcesc. Textul integral, în traducere, a fost publicat în ziarele „Vestitorul românesc", XXI (1856), p. 49—50, 54—56, și „Zimbrul", IV (1856), nr. 1—3.

[29] Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 637.

Un rezumat al discursului se află în „Întîiul suplement al Buletinului nr. 12 al ședințelor Adunării ad-hoc a Moldovei" din 12 noiembrie 1857, p. 1.

În ceea ce privește finalul acestei ample și fructuoase discuții, Adunarea a amînat hotărîrea pentru ședința din 14 noiembrie 1857. În această ședință s-a votat următoarea încheiere :

„Astăzi, anul una mie opt sute cincizeci și șapte, luna noiembrie, în 14 zile.

Luînd în privire :

1. Că punctul al 9-lea din șirul de chestii generale presupune existența unei legi menite a regula condițiile de la care trebuie să atîrne esercițiul drepturilor politice, lege care încă nu esistă și trebuie a se face de către viitoarea obștească Adunare legislativă, și
2. Că punctul al 9-lea din șirul chestiilor generale stă în strînsă și nemijlocită relație cu legea despre indigenat ;

Adunarea încheie :

Înlăturarea acestei chestii ca una ce este de competința viitoarei Adunări legislative".

Mihail Kogălniceanu a votat împotriva acestei încheieri. *Acte și documente...*, vol. VI_1, p. 250–251.

În aceeași ședință din 14 noiembrie M. Kogălniceanu a subscris următoarea propunere a lui Manolache Costache :

„Luînd în privire că prin votul Adunării din 12 noiembrie s-a amînat principiul dobîndirii drepturilor politice pentru eterodoxi la Adunarea legislativă viitoare,

luînd în privire că această amînare s-a motivat pe cuvînt că hotărîrea acestei chestii ar sta în strînsă legătură cu legea indigenatului,

subscrisul propune Adunării a rosti următoarea dorință :

La dezbaterea acestei chestii de către viitoarea Adunare legislativă, tot aceleași principii ce se vor statornici pentru eterodoxii creștini să se aplice și pentru ortodoxii străini ce ar vroi a dobîndi drepturile politice".

(Subscriși :) M. Costache, V. Sturdza, L. Catargiu, V. Neculau, arh. N. Scriban, D. Gheorghiadi, arh. Melchisedec, Ghenadie Tripoleos, M. Kogălniceanu, Timofti Socalov, V. Zaharia, M. Jora, V. Mălinescu, I. Hrisanti, P. Brăescu

Adunarea a refuzat să ia în discuție propunerea. *Ibidem*, p. 253–254 și 256.

*Intervenție cu privire la problemele ce trebuiesc luate în discuție de către Adunare**

Domnul Kogălniceanu ia cuvîntul și zice că la 10 octombrie s-au propus un șir de 12 chestii, din care 11 s-au tratat și una s-a dat la tipariu spre a să pute discuta cît de curînd, că în convicția sa socoate că Adunarea nu ș-a îndeplinit încă sarcina, că trebuie să tratăm despre acele instituții care deșteaptă patriotismul de la cea mai înaltă treaptă pînă la cea mai mică a societății, că aceste instituții sînt municipalitățile și comunele. D[omnia]-lui zice că oriunde cineva este legat de locul nașterei sale, că oriunde cineva se interesează de locul unde a crescut, acolo și patriotismul este mai mare, mai înfocat; că la noi orașele și grămezile sătești nu au nici o neatîrnare, fiind toate interesele, și generale și locale, centralizate în mînele guvernului. D[omnia]-lui arată mai departe că consiliurile generale sînt o instituție din cele mai salutare, și mai ales pentru proprietatea cea mare, căci aceste consiliuri au a hotărî interesele privitoare de ținut, au a controla administrația, precum și consiliurile de ocoale și sătești vor avea a decide despre interesele locale. D[omnia]-lui zice că trebuie să statuăm principiul că ce este de interes local să se facă de către autoritățile locale, și numai ce este de interes general să fie de competința administrației înalte. Viind apoi la punctul al treilea, d[omnia]-lui considerează înființarea de școli prin toate satele și orașele ca unul din cele mai puternice mijloace de a răspîndi lumina și a rădica populația sătească ; că, dacă 30 de ani mai nainte am fi avut peste tot locul școli, astăzi luminele poporului ne-ar fi putut ajuta mult la reorganizarea patriei noastre ; însă instrucțiunea publică a fost părăsită și, de ezistă astăzi icicole școli sătești, ele ezistă numai din buna voință a unor proprietari. D[omnia]-lui mai propune regularea chestiei tributului, căci cerînd păzirea capitulațiilor am cerut și păzirea peșcheșului, care din împrejurări ce nu au stat în mîna noastră necontenit s-au sporit, încît înainte de Tratatul de Adrianopole el să rădica sub 7 sau 8 deosebite numiri, pînă ce acest tratat a hotărît să se plătească într-o singură dare[1]. Conferințele de Constantinopole din 11 februarie 1856 art. 7[2], vorbind despre tribut, presupun că Turcia ar ave de scop de a spori această dare; aceasta, arată d[omnia]-lui, este în contra capitulațiilor, în contra Tratatului de Paris, căci, acest tratat păstrînd drepturile Principatelor, Înalta Poartă nu mai poate spori darea lor cu un singur ban. Chestia trebuie dar supusă Congresului de Paris, ca să o hotărească într-un chip nestrămutabil. De aseminea trebuie ca Congresul de Paris să hotărească relațiile noastre cu puterile garante la caz de conflict între Principate și Poartă; pentru aceasta trebuie să rugăm pe Congres să hotărească lămurit ce este al Porții și ce este al nostru, și așa să fim feriți și de conflict, și de firmane, și de depeșe ministeriale, contrarie drepturilor noastre; trebuie asemine să cerem de a ni se hotărî și canalul prin care, la caz de conflict, să putem apela la dreptatea puterilor garante. Viind apoi la puntul al șeselea, d[omnia]-lui zice că pentru întăiași dată în Principate s-a ivit cazul unei Adunări naționale, convocată prin o lege electorală făcută aiurea decît în țară, făcută de alții decît de nație; și că de aceea trebuie să prevedem cazul că legea electorală, în puterea căreia are să se convoace viitoarea legislativă, să fie făcută în țară și de către țară.

---

* Ședința din 18 noiembrie 1857.

A. Panu *găsește foarte frumoase și patriotice propunerile lui M. Kogălniceanu, însă cere să fie respinse pentru că luarea lor în discuție ar prelungi sesiunea și ar împiedica marile puteri de a hotărî cît mai curînd soarta Principatelor.*

Domnul M. Kogălniceanu întîmpină că și d[omnia]-lui simțește nevoia de a sfîrși cît mai în grabă lucrările noastre; că între d[omnia]-lui și domnul Panu este o singură deosebire, aceea că vede în noul șir de chestii chestii neapărate de organizație, chestii vitale, căci numai conflictele dintre Înalta Poartă și Principate au adus acestora atîte nenorociri; căci numai decretarea unei legi electorale nepotrivită cu starea noastră a dat loc la atîtea tînguiri din partea țării; căci numai dezvoltarea instituțiilor municipale și comunale poate rădica populația, poate întări naționalitatea. De aceea d[omnia]-lui propune urgința noului șir de chestii. D[omnia]-lui înțelege nevoia de grabă, să nu uităm însă că firmanul ne dă șese luni, și noi vom îndeplini misia noastră în două luni. D[omnia]-lui face un apel la patriotismul tuturor și zice că pentru întăiași dată în istoria națiilor vedem că staturile cele mai mari și mai civilizate ale lumii și-au plecat urechea pentru a auzi dorințele unei nații ce vre să reînvie; că să nu scăpăm acest prilej, care cine știe cînd va mai reveni, și că de aceea este mai bine să ne căim că am arătat prea mult decît că am arătat prea puțin.

A. Panu *arată că se opune luării în discuție a propunerilor lui M. Kogălniceanu, întrucît acestea ar prelungi sesiunea. În ceea ce privește legea electorală, crede că nu este momentul a se lua în discuție, întrucît problema trebuie discutată împreună cu Adunarea din Țara Românească.*

Domnul Kogălniceanu cere cuvîntul pentru o chestie de regulament și zice că d[omnia]-lui știe bine că nu mai poate vorbi de a treia oară asupra chestiei de față, afară dacă Adunarea încuviințează; așadar, în privirea către mărimea și gingășimea chestiei, pe temeiul art. 40 din regulamentul Adunării[3], d[omnia]-lui roagă pe Adunarea să-i mai dea cuvîntul.

Adunarea, consultată prin sculare și ședere, acordează domnului Kogălniceanu cuvîntul, cu adăugirea că și domnul Panu poate replica de a treia oară.

Domnul Kogălniceanu ia atunci cuvîntul și zice că propunerea domnului Panu de închiderea chestiilor de interes general este nu numai o respingere în totul a noului șir de chestii, ci și o propunere radicală, propunere pentru închiderea Adunării. D[omnia]-lui adaogă că dorințele încredințătorilor noștri nu pot fi înnăbușite, că și domnul Panu și d[omnia]-lui sînt însuflețiți de patriotism, că fiecare voiește un bun rezultat, adus prin o deplină armonie; și de aceea, spre împăcarea și a liberei rostiri a dorințelor, și a trebuinței obștește simțită ca cu o oară mai nainte să ajungă aceste dorinți pe masa Congresului, d[omnia]-lui propune următoarea tranzacție:

1) Punturile *a* și *b* fiind punturi de interes general, însă și de interes spețial, ele pot veni Adunării și prin comitete.

2) În cît privește instrucția publică, d[omnia]-lui socoate că nime nu vroiește a pune o piedică răspîndirii luminei și că toți dimpotrivă vroiesc ca acest punt să se înscrie în actul final al Congresului, spre a îndemna pre guvernul viitoriu a nu urma în aceasta calea guvernelor trecute; de aceea acest punt ar pute să se adopteze de Adunare fără considerante și cu aclamație.

3) Punturile *d*, *e*, *f* sînt niște chestii mari, atît de mari încît singure ne pot asigura autonomia și pacea.

D[omnia]-lui zice că „mai bine să lucrăm două zile mai mult decît să ne căim că am încheiat Adunarea cu două zile prea degrabă"[4].

Buletinul..., nr. 14, p. 2, col. 2 – p. 3, col. 1

NOTE

[1] Prin „Actul separat de la Adrianopole relativ la Principatele Moldoviei și Valahiei din 14 septembrie 1829" se prevedea între altele desființarea tuturor furniturilor în natură și în muncă pe care țările române trebuiau să le dea Curții suzerane, precum și toate obligațiile bănești cu excepția tributului, al cărui cuantum anual urma să fie stabilit ulterior. În continuare actul diplomatic preciza: „Ces sommes exceptées, il ne sera jamais exigés du pays, ni des hospodars aucun autre tribut, redevence ou cadeau, sous quelques pretexte que ce puisse être". *Acte și documente...*, vol. I, p. 327.

[2] La tribut se referă articolul 6, nu 7, din protocolul menționat. În articolul 6 se arată că cele două Principate urmează să plătească anual Porții un tribut precis, a cărui valoare urma să se fixeze la o sumă rezonabilă. Ca și prin articolul menționat în nota precedentă al actului adițional de la Adrianopol, Porții îi era interzis să ceară sub orice formă orice alte contribuții. *Ibidem*, vol. II, p. 918.

[3] Articolul 40 din regulamentul Adunării prevedea că „nimenea nu poate vorbi decît de două ori asupra aceleiași chestii, afară dacă Adunarea nu hotărește altfel". *Ibidem*, vol. VI$_1$, p. 51.

[4] În final Adunarea a votat următoarea propunere, făcută de A. Panu:

„1. Ca puncturile *a* și *b* să nu se ia în discuție fiindcă aceste chestii vor putea veni în Adunare prin comitete dacă acestea o vor găsi de cuviință.

2. Că punctul despre instrucția publică să se primească cu aclamație de Adunare în ședința de față.

3. Că pentru puncturile *d*, *e*, *f* să se numească o comisie care pînă în două ședinți să sfîrșească lucrările sale.

Pe urmă comitetele, precum o cere domnul Kogălniceanu, să se întrunească spre a rosti specialele lor dorinți, după care apoi să închidem Adunarea cu același act cu care am deschis-o, cu un act de mulțămire către mărinimoasele puteri.

Adunarea consultată prin sculare și ședere primește în unanimitate tranzacția propusă. Apoi în privirea puntului al treilea consultată de a doua oară prin sculare și ședere, primește în unanimitate și cu aclamație ca în Constituția României să fie înscris principiul: instrucțiunea publică gratuită și obligatoare în toate orașele și satele.

Se pășește la alegerea unei comisii de urgență, compusă de trei membri, pentru prelucrarea chestiilor cuprinse sub literile *d*, *e*, *f*, din noul șir de chestii, și majoritatea absolută o au d[omniile]-lor Mavrogheni cu 67 voturi, M. Kogălniceanu cu 59 voturi și A. Panu cu 44 voturi". *Acte și documente...*, vol. VI$_1$, p. 273–274.

Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*

*Propunere în care susține rezolvarea grabnică a unor chestiuni de interes general**

Luînd în privire că șirul de chestii de interes general încuviințat de Adunare, în ședința din 18 octombrie, se apropie de sfîrșit.

Luînd în privire că acest șir nu formează completul bazelor neapărate ale organizației politice și sociale ale României.

Luînd în privire că, pe lîngă chestiile de interes general ce se dezbat de Adunare în ședință generală, există și chestii care interesază părți speciale ale societății și că aceste, după cuprinderea firmanului, încuviințat de puterile garante, urmează a se dezbate mai întăi în deosebite comitete.

Subscrisul în temeiul încheierii din 18 octombrie și a §§ 57, 58, 59, 60, 86 și 87 din regulamentul Adunării propune:

I

Un nou șir de chestii de interes general, și anume:

a) Înființarea sau complectarea municipalităților și a comunelor în toată țara.

b) Înființarea de consiliuri generale în toate districtele.

c) Instrucția publică gratuită și obligătoară în toate orașele și satele.

d) Regularea dării Principatelor cătră Înalta Poartă.

e) Statornicirea relațiilor cu puterile garante în caz de călcarea drepturilor României.

f) Chestia legii electorale privitoare la viitoarea Adunare legislativă.

II

Întrunirea de îndată a comitetelor speciale spre a formula dorințele de interes special.

(Subscris:) M. Kogălniceanu

Sprijinim propunerea de mai sus.

(Subscriși:) Mălinescu, D. Gheorghiade, Ghenadi Tripoleos, arhimandritul Neofit Scriban, dr. Vărnav, arhimandritul Melhisedec, D. Cracte, C. Iacovachi, iconomul Matcaș, Brăescu, D. Grigoriu, D. Cozadini, Zaharia, I. Fote, A. Cuza

Buletinul..., nr. 14, p. 4, col. 1–2.

---

*Propunere privind neadmiterea existenței Senatului, caracterul reprezentativ al Adunării legislative, prerogativele domnului în materie legislativă, incompatibilitatea mandatului de deputat cu funcții și ranguri oferite de guvern***

Subscrisul are onoare a supune binevoitoarei luări-aminte următorul *proiect de dorință:*

Luînd în privire că punctul V din dorințile naționale rostit de Adunarea ad-hoc în ședința din 7 octomvrie cere ca puterea legislativă în Romănia să fie încredinţată *unei Adunări generale în care să fie reprezentate toate marele interese ale naţiei.*

---

* Ședința din 18 noiembrie 1857.

** Ședința din 20 noiembrie 1857.

Luînd în privire că în şedinţa din 6 noiemvrie Adunarea s-au mărginit de a rosti principul despărţirei puterilor esecutive şi legislative fără a se rosti în special despre compunerea puterei legislative.

Luînd în privire că de la actele memorabile ale desfiinţărei şerbiei lucrătorilor de pămînt, votate în 1746 şi 1749, Adunările generale naţionale au contenit în îmbele Principate de a mai fi compuse de reprezentanţi ale deosebitelor clase libere ale societăţei române, ci răstrînse numai într-un mic număr de foncţionari şi boieri mari, numiţi şi atîrnaţi de domnul, au constituat sub numele turcesc de *Divan* un feliu de senat ce nicidecum nu era de natură de a reprezenta şi încă mai puţin de a apara drepturile şi interesele naţiei, precum optzeci de nenorociţi ani o dovidesc îndestul.

Luînd în privire că *Adunarea generală* instituată de Regulamentul organic în 1832, oricît de necompletă era — de vreme ce reprezenta numai interesele clerului înalt şi a boieriei —, totuşi în potrivire cu Divanul de mai nainte era un progres, de vreme ce:

1. Au lărgit cercul boierilor ce putea întra în sînul său, şi anume pînă la rangul cel mai mic al arhontologiei, adică până la vel şătrariu, cînd în foastele Divanuri toţi boierii de la comişi pînă la şătrariu erau înlăturaţi şi cele mai multe dăţi şi însuşi şi acei cu ranguri de agi, spatari şi bani.
2. Pe lîngă boierie, la giumătate din membri, adecă la deputaţii ţinuturilor, se cerea şi condiţia de a fi proprietari de moşie.
3. Că Adunarea generală era compusă de deputaţi aleşi, oricît alegerile era de defectuoase şi sub înrîurirea guvernului.

Luînd în privire că nici Divanul dinaintea anului 1832, nici Adunarea obştească instituată prin Regulamentul organic nu mai sînt potrivite cu dorinţele şi trebuinţele actuale ale naţiei române.

Luînd în privire că § XXVIII al protocolului conferinţelor din Constantinopole din 11 fevruarie 1856 amenința pe ţară cu instituarea *unui Senat*[1] nepotrivit cu obiceiurile, cu trebuinţele, cu dorinţele şi chiar cu elementele naţiei.

Luînd în privire că toată ţara, precum s-au rostit şi în şedinţa din 7 octomvrie, doreşte a avea ca în timpii străvechi *o singură şi adevărată Adunare generală naţională,* care precum au cerut şi Adunarea ad-hoc din Bucureşti să fie compusă pe baze îndestul de largi şi potrivită cu gradul culturei şi cu trebuinţele generale, încît să fie o adivărată şi reală reprezentaţie a tuturor marelor interese ale societăţii române.

Luînd în privire că o asemine adunare pre cît trebuie să aibă în mînă o deplină putere legislativă, pre atîta nu trebuie să împresure drepturile puterii ezecutive, fiindcă ţara are trebuinţă de un guvern plin de tărie, de dreptate şi de dignitate.

Luînd în privire că spre a agiunge la acest îndoit ţel este trebuinţă că Adunarea să fie compusă de elemente naţionale vitale şi neatîrnate de guvern, iar pe de alta ca domnitorul se aibă toată putinţa şi toată autoritatea spre a face nu numai de a se respecta legea, dar şi spre a feri ţara de nepotrivite legiuiri.

Spre completarea dorinţelor rostite în şedinţele din 18 octomvrie[2] şi 6 noiemvrie[3].

Adunarea ad-hoc a Moldovei doreşte şi primeşte la viitoarea organizaţie a Romăniei următoarele baze fundamentale:

I. Respingerea din legislatura României a *instituției Senatului* sub orice numire și formă[4].

II. O singură Adunară națională legislativă, compusă după vechiul obicei pe baze îndestul de largi și potrivite cu gradul de cultură, și aleasă astfeliu încît în ea să fie reprezentate toate marile interese ale nației.

III. Recunoașterea pentru domnitoriu a dreptului de a da sau a refuza întărirea legelor votate de Adunare; de a le triimete acestia spre de iznoavă dezbatere și la caz de refuz de a rosti disoluția Adunării, ordonînd prin aceeași ordonanță nouă alegiri.

IV. Mărginirea deputaților de a primi în tot timpul mandatului lor posturi, ranguri sau alte răsplătiri de la guvern, socotindu-se demisionați din Adunare prin însăși primirea uneia din însărcinările sau distincțiile de mai sus.

Subscris: M. Kogălniceanu
Sprijinim propunerea de mai sus.
Subscriși: C. Iacovachi, D. Ghiorghiadi, episcop Ghenadie Tripoleos, arhim. Neofit Scriban, arhim. Melhisedec, V. Zaharia, I. Fote, C. Morțun, M. Jora, dr. Vîrnav, D. Cracte, A. Cuza

Suplement la Buletinul..., nr. 15, p. 2, col. 1; p. 3, col. 1.

NOTE

[1] Articolul XXVIII al protocolului menționat prevedea: „Quelle que puisse être, en définitive, la modalité de la législature, elle comprendra un Sénat composé des notabilités les plus marquantes du pays". *Acte și documente*..., vol. II, p. 920.

[2] În ședința din 18 octombrie s-a votat lista de „chestii generale ce sînt a se dezbate de către Adunare". Între acestea figurau separarea puterii executive de cea legislativă și „neatîrnarea părții judecătorești de administrație în special".

[3] În ședința din 6 noiembrie Adunarea a votat principiul separării puterii executive de cea legislativă.

[4] Senatul a fost introdus în cadrul puterii legislative prin Statutul lui Cuza cu numele de „Adunarea ponderatrice". Prima sesiune s-a deschis în ziua de 6 decembrie 1864.

*Propunere „de a se declara ținuturile persoane morale"**

Proprietatea cea mare este mai cu deosăbire interesată la dizvoltarea țării. Unul din mijloacele cele mai puternice pentru a ajunge la această dezvoltare este de a se întemie pretutindene corpuri deliberante, care pe de o parte să propuie toate măsurile de îmbunătățire și pe de altă parte să cerceteze cheltuielile făcute cu asămine îmbunătățiri. Subscrisul dară propune onorabilului comitet al proprietarilor mari de a lua îndeaproape privire chestia de a se declara ținuturile persoane morale *(personne civile)* și de a se institua în fiecare ținut cîte un consiliu general, a cării membri să fie aleși și cu atribute de a se ocupa cu toate cele ce privesc interesele și îmbunătățirile speciale ale ținutului, de a face bugetul veniturilor ținutului, de a cerceta în sesii anuale cheltuielile de peste an, de a împărți pe ocoale sarcinile și dările statului votate de legislativa și în sfîrșit de a propune guvernului toate măsurile de interes general;

---

* Ședința din 26 noiembrie 1857.

modul compunerei consiliilor generale şi celelalte a lor atributuri vor forma obiectul unei legi speciale votate în cea întăi sesie a Adunării legislative.

26 noiemvrie 1857

Subscris : M. Kogălniceanu
Sprijinim propunerea aceasta.
Subscrişi : C. Rolla, M. Costachi, C. Roset, M. Jora, Gr. Balş

Apendice nr. 3 la nr. 24 al Buletinului..., p. 2, col. 1.

*Raportul comisiei de urgenţă referitor la „darea Principatelor către Înalta Poartă”**

Propunerea comisiei [a] II [-a] pentru darea la Înalta Poartă

Subscrişii înfăţoşează Adunării următoriul proiect atingătoriu „de darea Principatelor cătră Înalta Poartă”. Iar ca raportor au ales pe domnul M. Kogălniceanu.

Luînd în privire că, prin vechile capitulaţii pentru protecţia garantată de glorioşii padişahi otomani Principatelor Române, aceste s-au îndatorit la o dare anuală *(redevance annuelle)*, şi anume Valahia cu 3 000 bani roşi, sau galbini, sporit apoi la 10 000 bani roşi, şi Moldavia cu 4 000 galbeni, sub nume de peşcheş.

Luînd în privire că această dare n-au rădicat Principatelor suveranitatea lor, pentru că după dritul gintelor un stat întru cît îşi păstrează neatîrnarea guvernului poate pentru siguranţie a sa a se pune sub protecţia unui alt stat şi chiar a plăti şi un tribut fără ca prin aceasta să piardă ceva din suveranitatea sa, precum însuşi istoria otomană ne dovedeşte că staturi creştine cu mult mai puternice decît Principatele au plătit Turciei tributuri mult mai mari, fără ca prin aceasta ele să fie contenit de a fi staturi suverane ale Europei.

Luînd în privire că darea anuală contractată de Valahia la sfîrşitul secolului al XIV[-lea] şi de Moldova la începutul secolului al XVI[-lea] deşi în urma timpurilor şi a lovirei capitulaţiilor necontenit au sporit [1], însă Principatele pururea ori s-au împotrivit, ori au protestat în contra jignirei făcute drepturilor lor, precum dovedesc :

a) retragerea din domnie a lui Petru Şchiopul al Moldaviei (1591), carele, zic analele, văzînd că Turcia voia a spori darea până la suma de 10 000 galbini, preferă a-şi părăsi tronul şi ţara decît să facă de la el un asemine început ;

b) lungele lupte ale lui Mihai Viteazu, ale lui Aaron vodă şi ale atîtor alţi domni de Moldova şi de Valahia întreprinse numai spre a apăra capitulaţiile ţărilor ;

c) tratatele încheiate în 1710 şi 1711 de domnii Brancovanu şi Cantemir cu Petru cel Mare şi pre care, istoria este martoră, aceşti domni le-au încheiat numai pentru că Principatele să vedeau ameninţate de a fi prefăcute în paşalîcuri [2] ;

d) petiţia Adunării generale din Valahia adresată în 16 martie 1718 imperatorului Germaniei şi rugîndu-se ca la încheierea păcii cu

---

* Şedinţa din 26 noiembrie 1857.

Turcia tributul să se reducă după cum era din vechi, desfiinţîndu-se adaosul impus cu sila în timpul domnului Brancovanu *.

Luînd în privire că după pacea de la Prut şi după punerea domnilor streini în capul Principatelor, precum în mai multe alte condiţii, aseminea şi în privirea dării Principatelor, nu s-au mai păzit stipulaţiile capitulaţiilor, ci necontenit de ***haraciu***, ***baeram***, ***peşcheş***, ***rechibia***, ***idighe***, ***emfiemucatesi***, ***mucarel*** şi multe altele, afară de darea de producturi, vite, cherestea, salahori, afară de multe şi nenumărate daruri silite plătite hanului de Krîm, sultanului de Bugiac, vizirului, paşilor de la sarhaturi şi la toţi puternicii, care absorbeau toate veniturile, toate mijloacele ţărei.

Luînd în privire că aceste nesuferite dări au motivat mijlocirile românilor la protecţia puterilor creştine, Rosia şi Austria;

că aceste tînguiri au îndemnat pre curtea Rusiei să stipuleze în articulul XVI, puntul 8, al Tratatului de Kuciuc-Kainargi (17 iulie 1774) reducerea dării Principatelor, plătită aceasta la comisari trimişi numai din 5 în 5 ani, şi reaşezarea îmbelor ţări în toate folosurile de care ele se bucurau în timpul lui Mohamed IV (1648—1687)[3];

că, cu toate stipulaţiile dările urmînd în sporirea lor, trimisul curţei Rusiei şi internunciul Austriei, întemeindu-se pe Tratatul de Kainargi şi pe convenţia de Biunclu-Kavac, au dobîndit de la Poarta Otomană senedul** din 28 decemvrie 1783 (15 sefer 1198) şi hatişeriful dat tot atunce domnitorilor îmbelor ţări, şi prin care Poarta s-au îndatorit din nou:

a) a reduce darea îmbelor Principate la suma colectivă de 477 444 lei, 20 parale, răspunsă în tot anul la Constantinopoli, şi la o altă sumă sub nume de beiram şi rekiabia şi mărginită în 130 000 lei pentru Valahia şi 115 000 lei pentru Moldova;

b) a nu mai cere nimică de la domn pentru ţinerea lor în capul ocîrmuirei Principatelor;

c) a nu mai lua nimică nici de la ţară, nici de la domni la suirea lor pe scaun;

d) a nu învoi paşilor, cadiilor şi altor funcţionari turci de a cere de la domni sau ţară vreo dare oarecare;

e) a scuti pre domn de îndatorirea de a trimite daruri paşilor la întrarea acestora în funcţii;

f) a nu mai trage din Principate provizii şi cherestea decît cu anume plată;

g) a desfiinţa luarea mieilor fără plată şi tocmală;

h) a nu trimite comisari în Principate decît în cazuri estraordinare şi a nu-i lăsa să ieie dări şi peşcheşuri[4].

Luînd în privire că, aceste îndatoriri nepăzindu-se cu deplinătate, Înalta Poartă după stăruinţele Rusiei au mai slobozit şi în 1802 (gemazilakir 1217) un nou hatişerif prin care s-au declarat desfiinţate toate dările în bani şi în producte cîte s-au fost aşezat peste cuprinderea senedului din 1783[5].

---

* „Che l'annuale tributo sia determinato secondo l'use antico, senza altra estraordinaria imposizione, dovendosi levare l'aggiunto perforza nel tempo del voivoda Constantino Brancovano e che ni un turco sia mandato in Valachia con ordini della Porta, ma che i comandi siano dati agli boiari residenti in Constantinopoli, mentre piu si danneggia la provincia con ii donativi inguisti, che sogliano darsi a simili persone, che con l'ordinario tributo". Originalul se află în Arhiva imperială din Viena. [Vezi „Magazinul istoric pentru Dacia", tom. IV, 1847, p. 209 — n. ns.,]

** Senetul, actul.

Luînd în privire că, şi prin art. 5 al Tratatului de Bucureşti (16—28 mai 1812) şi în urmarea trecerei Basarabiei cătră Rusia [6], Înalta Poartă s-au îndatorit a scădea dările Moldovei în proporţie cu micşurata întindere a ţării, totuşi dările şi darurile silite s-au ţinut în mărimea lor de mai nainte, încît suma de 1 433 047 lei ce forma veniturile ţării în anul 1819 s-au dat Porţii, deosebiţilor paşi şi alţi funcţionari şi trimişi turci, şi pentru deosebite însărcinări din Constantinopol nu mai puţin decît *800 000 lei*, precum de dovadă slujeşte sama originală a visteriei din acel an (1 iunie 1818 — 31 mai 1819), şi cînd chiar după senedul din 1783, atunce cînd Moldova se întindea pănă la Nistru, toate dările trebuiau să se mărginească în soma de 282 944 lei.

Luînd în privire că prin Tratatul de Adrianopoli încheiat în 2—14 septembrie 1829 Înalta Poartă s-au îndatorit ca toate dările, atît în bani, cît şi în natură, la care erau supuse Principatele să le reducă într-o singură sumă bănească anual plătită *şi într-o altă sumă echivalentă dărei pe un an, plătită aceasta la fiecare schimbare de domn*, scutindu-se prin aceasta Principatele de orice dare de producte şi restatornicindu-se în ele vechea libertate de comerţ [7];

şi că, prin Tratatul de San-Petersburg (29 ianuarie 1834), darea anuală pentru îmbele Principate s-au hotărît la suma de şese mii pungi, adecă 3 000 000 lei, monedă turcească [8], care sumă înscrisă în Reglement sub nume de dare la Înalta Poartă *(redevance à la Sublime Porte)* s-au plătit fără întrerupere pănă astăzi.

Luînd în privire că, după cea de pe urmă retragere a armiei rosiene din Principate, e[xcelenţa]-sa Derviş paşa, comisariul otoman, prin proclamaţia sa din septembrie 1854 adresată lăcuitorilor ţării, le-au făgăduit în numele M.S.Î. Sultanului păzirea tuturor drepturilor lor *ab antiquo* [9].

Luînd în privire că la Conferinţele de Viena chiar în întăia şedinţă ţinută în 15 martie 1855 plenipotinţiarii Franciei şi ai Angliei s-au unit cu principul rostit de principele Gorciacov că desfiinţarea trataturilor între Rusia şi Turcia nu putea la încheiarea păcei să ridice Principatelor nici unul din foloasele de care ele s-au fost bucurat mai înainte [10].

Luînd în privire că atît în faţa declaraţiei e[xcelenţei]-sale Derviş paşa, cît şi a principului adoptat la Conferinţele de Viena, consfinţite amîndouă prin art. 22 din Tratatul de Paris, nici într-un feliu nu s-ar putea lua în consideraţie art. 6 din protocolul Conferinţelor din Constantinopoli, carele să pare a ţinti la o sporire a dării Principatelor prin cuvintele că „Valahia şi Moldavia vor plăti fiecare pe an guvernului imperial un anume tribut, care se va hotărî într-o sumă potrivită şi măsurată” [11].

Luînd în privire că suma hotărîtă prin Tratatul de Adrianopoli de a se da Înaltei Porţi la fiecare domnie nouă este nu numai contrară cuprinderei vechilor capitulaţii, dar şi se pare a fi o răsplătire *(une prime)* pentru fiecare schimbare de domn, cînd Principatele mai ales au trebuinţă de un guvern statornic şi permanent.

În conformitate cu dorinţele rostite în şedinţa din 7 octomvrie, Adunarea ad-hoc a Moldovei doreşte ca mărinimoasele puteri garante să binevoiască a hotărî chestia dării Principatelor cătră Înalta Poartă într-un chip potrivit cu necontestabilul lor drept.

21 noiemvrie 1857

Subscrişi: P. Mavrogheni, A. Panu, M. Kogălniceanu

Buletinul..., nr. 17, p. 2, col. 1 – p. 3, col. 2.

NOTE

[1] În problema evoluției acestei dări către Poartă, vezi : M. Berza, *Haraciul Moldovei și Țării Românești în sec. XV–XIX*, în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. II, București, 1957, p. 7–47. Pentru capitulații vezi în volumul de față p. 30, nota 2.

[2] Textul tratatului lui Dimitrie Cantemir este reprodus în *Acte și documente...*, vol. I, p. 15. Pentru aceeași problemă, cf. și G. Bezviconi, *Contribuții la istoria relațiilor româno-ruse (Din cele mai vechi timpuri pînă la mijlocul secolului al XIX-lea)*, București, 1962, p. 109–141. În această lucrare și o bibliografie amplă.

[3] În realitate, textul tratatului prevedea că darea trebuie plătită la intervale de 2 ani și nu de 5 ani cum afirmă Kogălniceanu („les impositions qu'elle mettra sur eux en argents et de les recevoir par la voie des deputés qui lui seront envoyés tous les deux ans"). În ceea ce privește sultanul, tratatul se referă la predecesorul lui Abdul Hamid I, care domnea în 1774, și anume Mustafa al III-lea. *Acte și documente...*, vol. I, p. 132.

[4] Textul integral al senetului este reprodus *ibidem*, p. 192–195.

[5] Aceasta era prevederea din articolul 3 al hatișerifului. *Ibidem*, p. 260.

[6] Textul tratatului este reprodus *ibidem*, p. 298.

[7] Aceste prevederi sînt cuprinse în „Act separat de la Adrianopole relativ la Principatele Moldovei și Valahiei din 14 septemvrie 1829". *Ibidem*, p. 326.

[8] M. Kogălniceanu se referă la prevederile articolului II din „Tractat relativ la limitele asiatice, la Principatele Moldovei și Valahiei și la indemnitate", semnat la San-Petersburg în 29 ianuarie 1834. *Ibidem*, p. 338.

[9] Referire la nota lui Derviș pașa din 27 septembrie 1854 către Sfatul administrativ din Moldova. *Ibidem*, vol. II, p. 519–520.

[10] Kogălniceanu se referă la conținutul anexei la protocol, intitulată „Dezvoltarea primului punct". *Ibidem*, vol. II, p. 620–621.

[11] Textul se află publicat *ibidem*, vol. II, p. 918.

---

*Moțiune prezentată în comitetul marilor proprietari, prin care cere amînarea discuției asupra problemei relațiilor dintre țărani și proprietari**

Luînd în privire că regularea definitivă a relațiilor dintre marii proprietari de moșii și dintre obștiile sătești statornicite pe aceste moșii este chestia cea mai grea care pănă acum s-a înfățoșat nu numai în Adunarea ad-hoc, dară chiar în țară [1].

Luînd în privire că această chestie a cauzat în toată societatea atît între proprietarii de moșii, cît și între lucrătorii de pămînt o mare îngrijire.

Luînd în privire că după toate cercările, că după toate consfătuirile, s-a cîștigat trista esperință că această chestie nu este studiată și că țara nu este coaptă pentru a opera o asemine mare reformă ; că orice soluție s-ar da ar fi pripită și n-ar putea decît a spori îngrijirile publice, fie ea dată în favoarea unei părți sau a celiilalte ; că mulți din deputații din clasa boierilor proprietari de moșii sînt chiar mărginiți de către alegătorii lor de a propune vreo reformă, alta decît așezămîntul actual.

Luînd în privire însă că atît drepturile boierilor proprietari de moșii, cît și demnitatea lor cer ca să se facă o întîmpinare la propunerea înfățoșată în ședința din noiemvrie de deputații obștiilor sătești și țintitoare** de a dobîndi *dreptul răscumpărării boierescului sau a muncii îndatoritoare* [2] ; că întîmpinarea făcută de comisia rînduită din sînul comitetului boierilor proprietari de moșii nu numai că nu înfățișează chestia în adevăratele ei împregiurări, dară şi este scrisă într-un ton care s-ar putea califica chiar ca necompatibil şi cu interesul, şi cu demnitatea noastră de boieri şi de proprietari de moşii, şi cu mai marele interes al ţării; că asemine nu este a siguripsi proprietăţile noastre espuindu-le la urele populare, prin sistematica tăgadă a drepturilor lucrătorilor de pămînt ce le sînt închizăşluite prin aceleaşi legi şi aşezăminte care închizăşluiesc şi drepturile noastre de proprietari de moşii.

---

* Ședința din 9 decembrie 1857.

** Care urmăresc.

Luînd în privire că singura întîmpinare neapărată, dreaptă şi demnă ce comitetul boierilor proprietari de moşii poate, şi trebuie să facă, este numai acea întîmpinare care, pre cît ar apăra drepturile noastre [3], pre atîta ar linişti şi împăca îngrijirile şi urele orideunde ar veni.

Luînd în privire că datoria noastră, şi ca boieri proprietari de moşii, şi ca deputaţi, şi ca români, carii pănă acum am fost în capul ţării nu numai prin dreptul naşterii şi privilegiile clasei [4], dară şi ca bărbaţi de inteligenţă şi ca patrioţi, este de a înlătura orice cauză de agitaţie şi de a păstra pretutindene şi cu orice preţ aceea ce în momentele de faţă este mai trebuitor în Principate, aceea ce ar fi o crimă de a compromite ... *liniştea publică.*

Luînd în privire că singurul chip pentru a nu da arme în mîna acelora ce voiesc a se folosi de orice pretext spre a tulbura această linişte publică, atît de preţioasă, şi a aduce asupra ţării nouă nenorociri, este *amînarea chestiei.*

Subscrisul, făcînd un apel la patriotismul onorabililor mei colegi, carii au subscris actul naţional şi memorabil din şepte octombrie [5] şi a căruia urmări ar fi mai mult decît a se compromite prin adoptarea unui proiect de soluţie, propune:

I

Neadoptarea proiectului de încheiere, înfăţoşat de comisie [6].

II

Facerea unei nouă întîmpinări, care, fără a prejudica chestia, să se mărginească numai întru respingerea atacurilor ce se va socoti că propunerea deputaţilor obştiilor săteşti cuprinde în contra drepturilor noastre de proprietari de moşii şi demnităţii noastre de boieri.

III

Amînarea de orice soluţie [7].

6 dechemvrie 1857

(Subscris :) M. Kogălniceanu,
deputat al boierilor proprietarilor mari din ţinutul Dorohoi.

Apendice nr. 4 la nr. 24 al Buletinului..., p. 1, col. 2 – p. 2, col. 1.

NOTE

---

[1] Deşi iniţial exista opinia ca Divanurile ad-hoc să se ocupe numai de problemele politice ale Principatelor, ulterior s-a văzut că era necesar ca aceste adunări să se ocupe şi cu problemele legate de anumite reforme sociale. Astfel, „L'Étoile du Danube" (1857, p. 305–307) arăta că discutarea situaţiei ţăranilor era inevitabilă, ea fiind o problemă de care se interesa direct opinia publică europeană. Acelaşi lucru şi în ziarele „Romănul", nr. 33/1857, p. 2, şi „Telegraful român", 1857, p. 383.

[2] În „Propunerea deputaţilor săteni", după ce se face un sumar tablou al suferinţelor ţăranilor, se cerea ca

1. „Pe viitorime săteanul să fie şi el pus în rîndul oamenilor, să nu mai fie ca pînăa cum asămăluit cu dobitoacele cele necuvîntătoare".
2. Interzicerea bătăii, şi pentru orice neînţelegere dreptul de a apela la justiţie.
3. Desfiinţarea beilicurilor*, havaelelor** şi capitaţiei*** şi înlocuirea lor cu un singur impozit obligatoriu pentru toate clasele sociale.
4. Conducerea comunei să fie aleasă dintre localnici şi să se ocupe de întreaga gospodărie comunală în mod efectiv.
5. „Căderea boierescului" şi răscumpărarea tuturor obligaţiilor ce le aveau către stăpînii de moşii.
6. Reglementarea suprafeţelor pe care au dreptul să le muncească ţăranii.
7. Înfiinţarea unei Obşteşti Adunări, la lucrările căreia să participe şi deputaţii ţărani (*Buletinul...*, nr. 21, p. 4, col. 1).

[3] Ceea ce caracterizează conduita politică a lui Kogălniceanu este, fără îndoială, realismul. Şi poate nicăieri această însuşire nu s-a manifestat mai pregnant ca în discuţiile legate de soluţionarea problemei atît de spinoase şi de controversate a raporturilor dintre proprietari şi săteni. Partizan al echilibrului social, al evitării comoţiilor ce ar fi presupus răsturnări ireversibile, Kogălniceanu admite ca un fapt de netăgăduit necesitatea împroprietăririi ţărănimii, ca o condiţie nu numai a supravieţuirii acestei clase, ci şi ca o chezăşie de continuitate şi vigoare a propriei clase. Iată de ce, mai tîrziu, în 1864, ca prim-ministru, pus în situaţia dilematică de a amîna *sine die* rezolvarea problemei ţărăneşti sau a o tranşa pe loc, Kogălniceanu, alături de domnitorul Alexandru Ioan Cuza, se opreşte la a doua alternativă (vezi *Opere*, IV, *Oratorie II*, Bucureşti, 1977). Odată împroprietărirea ţăranilor înfăptuită, Kogălniceanu va considera că „problema socială în România a fost rezolvată". Este, fără discuţie, o optică subiectivă, justificată, cum spunea chiar el, de faptul că fiecare legislator „îşi apără copilul" – în cazul lui, legea agrară din 1864.

[4] Aşa cum observam şi mai sus, Kogălniceanu este un om politic realist şi exagerările, în special din Parlament, sînt datorate adesea specificului genului oratoric. Fără a conferi o valoare hotărîtoare clasei boiereşti în menţinerea şi perfecţionarea edificiului social, el admite că boierimea, prin tradiţie, prin cultură, inteligenţă, patriotism, poate influenţa destinele ţării. Este un punct de vedere justificat la un membru al ei care prin faptele întregii sale vieţi s-a dovedit un patriot în sensul cel mai nobil al cuvîntului.

[5] În ziua de 7 octombrie 1857 Divanul ad-hoc al Moldovei a votat „Dorinţele ţării asupra viitoarei organizaţii a Principatelor Române" – vezi textul mai sus, p. 25–29.

[6] Majoritatea comitetului marilor proprietari în şedinţa din 3 decembrie 1857 a prezentat un „proiect de încheiere" ca răspuns la plîngerea clăcaşilor prezentată în şedinţa Divanului din 9 noiembrie 1857, în care se justificau dreptul de proprietate asupra moşiilor şi dreptul asupra clăcii, respingîndu-se argumentele clăcaşilor. În încheiere, majoritatea comitetului cerea :

„I. Modul de astăzi al răsplătirii pămîntului prin lucru să fie cu totul desfiinţat.

II. Adunarea legiuitoare, în cea întîie a ei sesie, să hotărască un termin în care relaţiile dintre proprietarii de moşii şi ţăranii lucrători de pămînt aşezaţi pe ele să se reguleze prin alcătuire de bunăvoie.

III. Adunarea legiuitoare să facă o lege căria vor fi supuşi acei din proprietari şi ţărani care nu s-ar fi folosit de terminul publicat pentru regularea relaţiilor reciproce prin alcătuiri de bunăvoie.

IV. Legea aceasta va fi întemeiată pe principul respectului proprietăţii şi totodată va privi şi la stabilirea şi la chipul vieţuirii locuitorilor săteni astăzi lucrători de pămînt".

(Subscrişi) I. Docan, A. Botez Forăscu, Gr. Balş, G. Sturdza, C. Sturdza, A. Aslan, I. Pruncu, N. Catargiu, Ş. Miclescu, Gr. Suţu, N. Carp, L. Catargiu, Gr. Costachi [*Acte şi documente...*, vol. VI$_1$, p. 349–359.]

Minoritatea comitetului va prezenta o altă „socotinţă", în care propunea „ca la viitoarea organizaţie să se ia de bază următoarele dorinţi :

I. Desfiinţarea răsplătirii prin lucru a pămîntului ce se dă locuitorilor de către proprietari, după aşezămintele de astăzi.

II. Regularea definitivă a relaţiilor dintre proprietari şi locuitori şi statornicirea unor principii care, fără a jigni drepturile proprietarilor, să împace şi interesele locuitorilor.

* Muncă gratuită în folosul autorităţii.
** Prestaţii în bani sau natură (în contul haraciului).
*** Impozit (de 30 lei) plătit de ţărani după 1831 (pe cap de om).

III. Adunarea legiuitoare viitoare, la cea întîi a ei sesie, va vota o lege căria vor fi supuși și locuitorii și proprietarii, și care, dezvălind acele principii, va hotărî această chestie atît de importantă și de vitală pentru Principatele Unite.

Anul 1857, luna dechemvrie în 11 zile"

(Subscriși :) D. Miclescu, M. Kogălniceanu, D. Rallet, M. Jora, N. Canano, A. Teriachiu, M. Costachi, I. Fotea, C. Rolla, P. Mavrogheni, V. Sturdza [*Ibidem*, p. 359—361.]

C. Roset Tețcanu a prezentat singur „osebita socotință". *Ibidem*, p. 361—363.

În această problemă, cf. discursul (și notele respective) de la p. 83—92 a volumului de față.

[7] În soluția recomandată de Kogălniceanu trebuie văzută o retragere tactică. Cînd divergențele atinseseră punctul maxim și lucrările riscau să bată pasul pe loc, e evident că amînarea se impunea. Cf. și discursul de la p. 83—92 privind reglementarea relațiilor dintre proprietari și clăcași.

În comitetul marilor proprietari propunerea lui Mihail Kogălniceanu a fost însă respinsă. De asemeni, în plenul Adunării au fost respinse toate propunerile făcute, ele urmînd să fie trimese comisiei internaționale. Cf. *Acte și documente*..., vol. VI_1, p. 425.

Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 657.

*Amendament la proiectul de încheiere privind „îndreptarea hotarelor Principatelor prin o comisie europeană"**

Amendament [1]

Subscrisul propune de a se modifica proiectul de încheiere asupra regulării hotarului Principatelor la gurile Dunării în următoriul chip :

1. Puntul I să se modifice cu adăogirea după cuvîntul de „se întindeau" cuvintele „de îmbe părțile Dunării".

2. Dovezile *c*, *d*, *e*, *f* să se șteargă.

3. La puntul 5 să se adauge și cuvintlele „și prin urmare a tuturor gurilor ei".

4. La puntul 9 să se adaoge și cuvintele „și a Chiliei", espresiile „care pururea au făcut parte de teritoriul orașelor Ismail și Chilia, servind chiar la mijloacele de viețuire ale locuitorilor acestor orașe".

5. La puntul 10 după cuvintele „Akerman" să se adauge „după despărțirea insulilor ce formează întîia deltă și care se află în față cu Ismailul și cu Chilia, de orașele de care ele pururea au atîrnat".

6. Țifra 1817 din punctul 10 fiind greșală tipografică să se îndrepte în 1812.

7. După punctul 11 să se adauge un nou considerent, și anume :

Luînd în privire că, chiar prin însuși hatihumaiumul m[aiestății]-sale sultanul din 1774 (anul egirei 1188, luna gemal) slobozit către Principatele Române, Înalta Poartă au recunoscut în puntul IX că *anaduna* adică *matca Dunărei* trebuie să despartă Principatele de Turcia și că prin urmare această linie trebuie să se întindă până la Marea Neagră, servind de hotar despărțitoriu între Principate și Turcia matca cracului principal al Dunării [2].

8. La puntul 12 să se zică „că dacă după conferințele din Paris din 6 ianuarie 1857 Moldova nu se cuvine prin respectul ce păstrează pentru hotărîrile puterilor garante a reclama" și înainte.

9. Înaintea puntului 13 transformat în urma puntului 12 să se zică totuși Principatele sînt &.

10. După puntul 13 să se adauge un nou considerant :

---

* Ședința din 10 decembrie 1857.

Luînd în privire că, fără insulile ce sînt în faţă cu Ismailul şi cu Chilia şi care în anul 1817 s-au cedat Rusiei tocmai pentru că ele erau neapărate pentru aceste oraşe şi din vechi atîrnate de ele, porturile Ismail, Chilia şi Vîlcov sînt amerinţate de o deplină ruină.

Că, chiar cînd braţul Sulinei sau al Sfîntului Gheorghei după binevoitoarele măsuri ale Europei s-ar curăţi pentru a servi navigaţiei şi comerţului celui mare, totuşi Principatele au neapărată nevoie să fie singure stăpîne pe cracul Chiliei, spre a-l putea curăţi şi face navigabil pentru comerţul şi plutirea lor specială.

11. La dorinţe să se înlocuiască cuvîntul de „Principatul Moldovei'' prin „Principatele Unite".

Subscrişi : M. Kogălniceanu, Mălinescu, Iacovachi, D. Gheorghiadi, arhim. Neofit Scriban, I. Varlan

Buletinul..., nr. 20, p. 2, col. 1–2.

NOTE

[1] Pentru uşurarea înţelegerii amendamentului propus dăm în întregime raportul comisiei.

Raportul comisiei a I pentru Delta Dunării*

Această comisie are onoarea de a supune Adunărei ad-hoc următoriul Proiect de încheiere atingător de îndreptarea hotarelor Principatelor prin o comisie europeană.

Ştiut este :

I. Că Principatele Moldova şi Valahia nu numai în timpurile veche, ci şi în urma capitulaţiilor ce ele au încheiat cu Imperiul otoman se întindeau până la Marea Neagră. Acest fact istoric se dovideşte între altele :

a) Prin titlurile lui Mircea vodă, domnul Valahiei, carele au încheiat cea dintîie capitulaţie cu Turcia, titluri între care se cuprindeau şi următoarele : stăpînitoriu al ţărilor din amîndouă părţile Dunărei pînă la Marea Neagră, al cetăţii Drista (Silistria), despot al Dobrogei şi c. l.[1].

b) Prin tratatul dintre Sigismund, regele romanilor, al Ungariei şi c. l., şi Vladislav, regele Poloniei, din 15 martie 1412, despre modul cum să se împartă între ei vecinicul pom de discordie – Moldova – , la întîmplare[a] cînd Alexandru, domnul acelui Principat, nu le-ar da ajutoriu în contra turcilor. Tratatul acesta stipulează între altele că, din teritoriul Moldovei, acel dintre Prut şi Marea Neagră jumătate, împreună cu cetatea Chilia să se deie lui Sigismund, iar ceielaltă jumătate împreună cu cetatea Akermanul lui Vladislau[2].

c) Prin mărturia lui Enea Silvie în istoria Europei : *Despre Ungaria*, capu[l] I, II, VI, carele zice că Valahia (Moldova) începînd de la Ardeal se întinde pînă la Marea Neagră *(a Transilvanis incipiens usque ad Euxinum protensa palagus)*.

d) Prin mărturia vornicului Ureche (în analele Moldovei, pag. 98), care încredinţează că hotarul Moldovei se întindea până-n Nistru şi până la mare.

e) Prin mai multe hrisoave domneşti care arată că domnii Moldovei între alte titluri aveau şi acel de stăpînitori de la plaiuri până la mare[3].

f) Prin mărturia prinţului Dimitrie Cantemir (în *Descrierea Moldovei*, ed. germană, pag. 39), carele încredinţează că despre amiazăzi hotarul Moldovei s-au întins totdeauna până-n Dunăre, iar despre răsărit până-n Marea Neagră.

g) Prin hărţile geografice din secolul al XVIII[-lea], în care Marea Neagră începînd de la Akierman până la gurile Dunărei, şi anume până la acea a Sfîntului Gheorghie, se numeşte Marea Moldovei *(Le Pont-Euxin de la Moldavie)*[4].

II. Că Besarabia forma a treia parte a Principatului Moldovei şi cuprindea în sine ţinuturile Bugeacului, Ismailului, Akermanului şi Chiliei[5].

III. Că prin urmare şi acea parte din Besarabia care să află între braţurile Dunărei, şi anume între acel al Chiliei şi acel al Sfîntului Gheorghie, şi se întinde pînă la Marea Neagră au fost proprietate necontestabilă a Principatului Moldovei.

Adevărul acesta se dovideşte :

a) Prin situaţia cetăţii moldoveneşti Chilia Veche (Eski Kilia), după cum mărturisesc ruinele care se află în lăuntrul deltei într-o depărtare însemnătoare de la malul drept al braţului Dunării, numit al Chiliei, aproape de gura acelui rîu, şi care stăpînea tot teritoriul din cuprinsul deltei.

---

* Şedinţa din 9 decembrie 1857.

b) Prin numirile româneşti ale mai multor locuri, păraie, văi, lacuri, insule ş.a. din cuprinsul deltei, numiri care şi până astăzi s-au conservat, deşi teritoriul pe care ele se află după stipulaţiile tratatelor ruso-turceşti de la Bucureşti şi Adrianopoli au rămas nelocuite. Din numărul acestor numiri însămnăm aici numai următoarele :

între braţul Chiliei şi braţul Sulinei : insulele Ioneştii, Balta Dracului, lacurile Păscariului, Tatarul Mare, Tatarul Mic, Lunga, Piperiu, Fortuna, Boldu, Tăslăneşti, Roşca, Babele ;

între braţul Sulinei şi braţul Sfîntului Gheorghie : lacurile Dragulinul Mare, Dragulinul Mic, Vălenii Mari, Vălenii Mici, Lumina, Porcul, Porculeţul, Lacul lui Isac, Isăcelul, Roşulea, Roşuleţul, Bivolul (în gios de Sulina, lîngă mare), Bivoleţu, Coliba Păscarilor, Obrotenii, Lacul Brumei, Coliba Ţuţuienilor.

c) Prin nenumărabile acte de stăpînire esercitate de către domnii Moldovei, din care aici amintim numai următoarele :

cesia* prin care Petru vodă, domnul Moldovei, au dat cetatea Chiliei ungurilor (1448)[6], pentru ajutoriul ce i-au dat la alungarea lui Roman voievod de pe tronul Moldovei ; ajutoriul dat de Mohamed II, aliatul lui Ştefan cel Mare la 1462, spre a lua prin asedie cetatea Chilia Veche din stăpînirea ungurilor[7] ;

luarea cetăţilor Chilia şi Akiermanu de către Ştefan cel Mare prin asalt ; rînduirea de pîrcalabi din partea lui în aceste cetăţi ; rezidirea şi întocmirea acestor cetăţi de către el[8] ;

ospitalitatea dată în anul 1475 de cetatea Chiliei tinerilor genuezi, carii, robiţi la luarea Kafei şi duşi la Constantinopoli spre a fi înrolaţi în corpul ianicerilor, au scăpat în aceea cetate moldovenească[9] ; arderea cetăţii Chilia de către moldoveni în domnia lui Petru Rareş.

d) Prin raportul Divanului Moldovei către generalul Elem, atuncea comandantul oştilor ruseşti de ocupaţie din 1769, răspuns care între altele cuprinde şi arătarea următoare : „Iar hotarul ţărei Moldovei au fost până în Nistru şi până în Dunăre, întru care se cuprinde Benderiul, Cetatea Albă (Akierman), Chilia, Smilul (Ismailul), Tomarova (Reni) şi Hotinul, toate cetăţi şi locuri de marginile ţărei"[10].

e) Prin cererea ce deputaţii Moldovei trimişi la Petersburg în anul 1769 au făcut împărătesei Ecaterinei în cuprinderea următoare : „Iar cînd va binevoi Dumnezeu stăpînul prin nebiruitele arme ale împărăţiei tale a se supune acele locuri din Nistru până în Dunăre, iarăşi ne rugăm ca locurile cele ce au fost din vechi ale Moldovei să nu rămîie cu deosebită stăpînire, ci iarăşi către domnia Moldovei să fie împreunate, după hotarul vechi"[11].

IV. Că Moldova niciodată nu s-au supus Imperiului otoman prin puterea armelor, ci de bunăvoie s-au pus numai sub protecţia lui, rezervîndu-şi toate drepturile ce constituiesc neatîrnarea staturilor, după cum dovidesc capitulaţiile ei din 1511 şi 1634, încheiate în deplină libertate şi de atuncea până în zilele noastre necontenit întărite de către Înalta Poartă.

V. Că prin art. 3 al capitulaţiei din 1511 şi prin art. 5 al capitulaţiei din 1634 Înalta Poartă s-au îndatorit a apăra pe Moldova, acest „PĂMÎNT SLOBOD ŞI NESUPUS" (art. al capitulaţiei din 1511), de toţi cei ce ar putea să o calce, „păzînd-o în starea întru care au fost mai înainte, fără a i se face vreo nelegiuire sau să sufere ca să i se facă vreodată cea mai mică dezbinare sau despărţire".

VI. Că prin urmare această îndatorire a Înaltei Porţi se întindea şi asupra deltei Dunării, care era o parte întregitoare a Moldovei, căci acel ce s-au îndatorit a apăra totul s-au îndatorit a apăra şi părţile din care se compune totul.

VII. Că cu toate aceste sultanul Soliman la 1538 (adecă 27 ani după încheierea capitulaţiei lui Bogdan cu Baezid II) au rupt şi din trupul Moldovei o parte foarte mare, şi anume unghiul dintre Marea Neagră, Nistru şi Prut împreună cu cetăţile Akierman şi Chilia, în care au pus garnizoane turceşti, şi, declarînd teritoriul răşluit de pămînt supus (*raié*), l-au pus sub ascultarea unui paşă — urmare cu atîta mai contrarie tuturor principiilor dreptăţii cu cît cauza ei n-au fost alta decît opunerea lui Petru Rareş de a spori peşcheşul anual de 4 000 galbini, stipulat prin capitulaţiea din 1511, la suma de 10 000 galbeni şi a-l preface în bir (tribut)[12].

VIII. Că afară de aceasta în anul 1812, prin art. 4 al Tratatului de pace de la Bucureşti, Înalta Poartă au cedat Rusiei o parte mare din Moldova, precum şi toată Besarabia împreună cu o parte a deltei, statornicind ca Prutul, începînd de la locul unde întră în Moldova până acolo unde se varsă în Dunăre, iar de acolo malul stîng al Dunărei până la Chilia şi până unde acest rîu se varsă în mare să fie linia de despărţire a hotarului, însă cu această condiţie ca navigaţia să urmeze a fi comună amîndoruri staturilor şi ca insulele Dunărei, începînd de la Ismail pînă la Chilia, ca unele ce sînt mai aproape de malul stîng, să fie sub stăpînirea Rusiei.

---

* Cesiunea, transmiterea unui drept.

IX. Că Înalta Poartă, recunoscînd neputinţa aplicaţiei hotarului stipulat prin art. 4 la Tratatului de la Bucureşti în anul 1817, aşadar în timp de pace, au mai cedat Rusiei şi cele două mari insule din preajma Ismailului şi a Chiliei, adică restul deltei dintre braţul Chiliei şi acel al Sulinei, după cum atestează protocolul încheiat în Constantinopoli la 21 august 1817 între Înalta Poartă şi ambasadorul Rusiei de lîngă ea şi întărit prin art. 2 al Convenţiei de la Akierman din anul 1826.

X. Că la 1829 prin art. 3 al Tratatului de la Adrianopoli Înalta Poartă au mai cedat Rusiei şi a doua deltă, dintre braţul Sulinei şi acel al Sfîntului Gheorghie, care ca parte întregitoare a Moldovei, prin capitulaţii solemne mărturisite şi întărite chiar prin acel tratat (art. V), au fost încredinţată protecţiei Imperiului otoman.

Pe lîngă, aceste luînd în privire :

1. Că Tratatul de Paris prin art. 21 au hotărît ca teritoriul cedat de Rusia să fie ntrupat în Principatul Moldovei.

2. Că în teritoriul cedat de Rusia se cuprind şi deltele Dunării.

3. Că mai sus citatul tratat prin art. 22 şi 25 au pus Principatele Române şi drepturile lor, aşadar şi întregitatea teritorială a acestor ţări, sub garanţia tuturor puterilor care l-au subscris şi, prin urmare, au garantat Principatelor deltele Dunării, care le s-au restituit prin art. 21 al aceluiaşi tratat.

4. Că prin art. 23 al citatului tratat Înalta Poartă s-au îndatorit între altele a conserva Principatelor Române şi deplina libertate de comerţ şi navigaţie.

Luînd în privire :

5. Că art. 14 al zisului tratat au proclamat libertatea Dunării şi înlăturarea tuturor pedicilor navigaţiei pe ea.

Luînd în privire :

6. Că cu toate aceste, în urma protocolului conferinţelor de la Paris din 6 ianuarie 1857, Înalta Poartă a luat în a ei nemijlocită şi esclusivă stăpînire tot teritoriul cuprins în deltele Dunării.

Luînd în privire :

7. Că modul aplicaţiei de astăzi a acestei măsuri închide cu totul comunicaţia directă a Moldovei cu Marea Neagră, căci braţul Chiliei în a sa întregime face astăzi hotar numai în cursul lui de la Ismail pănă la Chilia şi de acolo pănă la Vîlcov, unde acel braţ se desparte în mai mulţi craci, iar de la Vîlcov înainte şi pănă la mare s-au luat de linie despărţitoare a hotarului cel mai mic şi mai depărtat din aceşti craci, şi anume cracul Gîştei, carele nu numai nu este navigabil nici măcar pentru barce mici, ci în timp de vară se poate trece chiar şi pe jos.

Luînd în privire :

8. Că acest hotar nu numai au condamnat porturile Reni, Ismailului, Chilia şi Vîlcov, odată atît de înflorite, la neapărată peire, ci încă au pus pe Principatele Române în totală neputinţă de a se folosi de binefacerile libertăţei propriului lor rîu şi de a esercita dreptul deplinei libertăţi de navigare şi de comerţ ce le s-au garantat prin Tratatul de Paris, după cum se dovedeşte din raporturile autorităţilor militare şi civile ale Principatului Moldovei (vezi anexele), care nu lasă cea mai mică îndoială despre necuviinţele noului hotar şi despre tristele lor urmări.

Luînd în privire :

9. Că însăşi Înalta Poartă au recunoscut prin acte formale că chiar delimitaţia stipulată prin art. 4 din Tratatul de Bucureşti, prin care ea cedasă cu Besarabia şi jumătate din rîul Prutului, precum şi toate insulele mici dintre Ismail şi Chilia, nu se poate aplica şi că pentru acest cuvînt, mai cedînd Rusiei în timp de pace — în anul 1817 — şi insulele cele mari din preajma Ismailului şi a Chiliei, ea de bunăvoie au întins hotarul pănă în braţul Sulinei.

Luînd în privire :

10. Că această neputinţă de aplicaţie care au motivat în anul 1817 întinderea hotarului pănă în braţul Sulinei — şi se află descrisă cu atîta lămurire în art. 2 din Convenţia de la Akerman — n-au încetat a esista şi pănă astăzi şi încă într-un grad mult mai mare, fiindcă Moldovei nu s-au înapoiet nici macar insulele cele mai mici dintre Ismail şi Chilia, care s-au fost dat Rusiei în anul 1817 împreună cu Besarabia.

Luînd în privire :

11. Că motivele care au servit de bază la regularea hotarelor între Rusia şi Turcia merită a fi luate în cea mai de aproape consideraţie şi în folosul Moldovei la aşezarea hotarelor dintre ea şi Turcia, cu atîta mai mult cu cît este obşteşte ştiut că Moldova pănă la cedarea Besarabiei de către Înalta Poartă în anul 1812 au esercitat fără cea mai mică împedecare sau

contestare dreptul liberei plutiri nu numai pe braţul Chiliei în toată a lui întindere, ci şi pe celelalte braţuri al Dunărei, a cărora curăţire până la Pacea de la Adrianopoli din 1829 era încredinţată numai pîrcalabilor moldoveneşti.

Luînd în privire :

12. Că Moldova are necontestabilul drept de a reclama tot teritoriul cedat de Rusia prin Tratatul de Paris; după cum mai sus s-au dovedit, el a fost şi este proprietate nealienabilă şi parte întregitoare a acestui Principat, care prin capitulaţiile sale, puindu-se numai sub protecţia Imperiului otoman, niciodată n-au renunţat nici la deplina neatîrnare a esistenţei sale politice şi naţionale, nici la întregitatea teritorială garantate prin capitulaţiile încheiate cu Înalta Poartă şi, prin urmare,

13. Că Principatele Române sînt cu atîta mai mult în dreptate de a cere statornicirea unui hotar favorabil navigaţiei şi comerţului lor, aşadar modificarea hotarului de astăzi carele le-au luat cu totul putinţa întrebuinţării acestor drepturi, garantate de cel mai mare act al secolului nostru.

Adunarea ad-hoc a Moldovei doreşte şi roagă pe puterile garante să binevoiască a încuviinţa rectificarea noului hotar dintre Principatul Moldovei şi Imperiul otoman prin o comisie europeană conformă cu neprescriptibilele drepturi de proprietate, de libertate, de navigaţie şi comerţ garantate Principatelor Române prin art. 15, 21, 22 şi 23 din Tratatul de Paris.

5 dec[embrie] 1857

Raportor : C. Hurmuzaki

Subscrişi : Lascar Catargiu, Manolachi Costachi, Petru Mavrogheni, Anastasie Panu, Dimitrie Rallet, Vasilie Sturdza, Constantin Hurmuzaki

[2] Textul este publicat şi în *Acte şi documente*..., *Buletinul* ..., nr. 19, p. 1, col. 2—p. 3, col. 2 vol. I, p. 257.

---

[1] Dionisius Ph. Fotinos, *Istoria*, tom. III, pag. 370, nota : Dogiel, *Codex diplomaticus regni Poloniae*, tom. I, pag. 598 : „terrarum Dobrodiicii Despotus et Tristri (Silistriae) dominus" etc. etc. Idem, pag. 599. Gebhardi, *Geschichte der Walahei*, pag. 293, nota. Engel, *Geschichte der Walahei*, pag. 157.

[2] Pray, *Dissertationes*, pag. 146. Dlugoss, Lib. XI, pag. 321. Engel, pag. 116, 117.

[3] *Hronica* lui Ureche, pag. 100, nota lui Miron Costin.

[4] Colson, pag. 216 &.

[5] Cantemir, pag. 69. Sulser. *Gesch. des Transalpin. Daciens*, pag. 455 şi urm. Wolf, *Beschreibung der Moldau*, tom. I, pag. 9 şi 67.

[6] *Hronica Moldovei* de Ureche, pag. 111. Engel, pag. 127.

[7] Engel, *Gesch. der Moldau*, pag. 134. Gebhardi, *Gesch. der Moldau*, pag. 592, 593,

[8] Engel, tot acolo. Zinkeisen, *Gesch. des Osman. Reiches*, tom. II, pag. 381, 382. Ureche, pag. 119 : „în anul 6973 (1465) în luna lui ianuarie 23, adunînd Ştefan vodă multă oaste de ţară, vrînd să răscumpere cetăţile care le luase turcii de la alţi domni, pogorît-au cu toată puterea sa spre cetatea Chiliei, şi sosind mercuri spre joi la miazănoapte au încunjurat cetatea ; însă joi nu s-au apucat de harţă, iară vineri de demineaţă au început a batere cetatea şi aşa toată ziua s-au hărăţit până în seară. Iară sîmbătă se închinară cei din cetate şi-au intrat Ştefan vodă în cetatea Chiliei şi acolo petrecînd trei zile, veselindu-se şi lăudînd pre Dumnezeu, îmblînzea oamenii în cetate. De acolo şi la Cetatea Albă (Akierman) au tras şi multă năvală făcînd au dobîndit şi Cetatea Albă şi aşa amîndouă cetăţile cu multă vărsare de sînge le dobîndi, care le-au şi întărit cu bucate şi cu slujitori, lăsînd pre Isaia şi Buhtea pîrcălabi ca să le grijească, iar Ştefan vodă s-au întors la scaunul său la Suceava".

„În anul 6986 (1477), iunie 22 au început Ştefan vodă a zidire cetatea Chiliei (au adaos o cetăţuie, cea mai mică, cătră cetatea cea mare ş-au dires ş-au întărit la cetate ce au socotit, trăgîndu-i şi alte pînzi*", adauge Miron Costin acolo în notă).

[9] Cantemir, *Descrierea Moldovei*, pag. 116. Engel, *Gesch. der Moldau*, pag. 179. Hammer, *Gesch. des Osman. Reichs*, ed. II, tom. II, pag. 152.

[10] „Arhiva românească", pag. 191.

[11] „Arhiva românească", tom. I, pag. 278.

[12] Cantemir, *Gesch. des Osman Reichs*, pag. 282, nota 32. Gebhardi, pag. 632.

* Locuri de pîndă, turnuri.

*Moţiune prezentată în comitetul marilor proprietari prin care cere desfiinţarea tuturor taxelor de export**

Luînd în privire că toată darea asupra esportaţiei productelor, fie agricole, fie îndustriale este o restricţie păgubitoare producţiei, condamnată de economia politică.

Luînd în privire că asemin[e] dări sînt mai cu deosebire păgubitoare pentru o ţară eminent agricolă, ca România, şi care este interesată a înlesni în tot chipul esportarea productelor sale de orice natură.

Comitetul proprietarilor mari propune Adunării generale adoptarea următoarei dorinţi:

Desfiinţarea a orice dări asupra esportaţiei vitelor, productelor agricole, materii brute şi în genere a orice obiecte primitive sau fabricate ale ţării [1].

Adaos la suplementul Buletinului... nr. 20, p. 1, col. 1.

NOTE

[1] În procesul-verbal al şedinţei comitetului proprietarilor mari din ziua de 28 noiembrie 1857, se stipulează: „Domnul A. Teriachiu citeşte o propunere a domnului Kogălniceanu sprijinită de d[omniile]-lor Grigore Şuţu, D. Miclescu, N. Catargiu şi L. Catargiu". *Acte şi documente..*, vol. VI_1, p. 500.

---

*Discurs privind relaţiile dintre ţărani şi proprietari***

Domnilor, atît în comitetul proprietarilor mari, cît şi chiar acum la tribună, am avut onoare a fi obiectul deselor şi binevoitoarelor atacuri ale deputatului de Piatra, d[omnia]-lui vornicul Grigorie Balş. D[omnia]-lui s-au pogorît până la personalităţi. Aceasta mi-ar da şi mie dreptul de a răspunde în acelaşi simţ şi atuncea poate că nu i-aş rămînea cu nimic datoriu. Şi nici că mă mir de purtarea domnului deputat de Piatra. Nu o dată m-am întîlnit cu domnul Balş în tabere deosebite. Înţeleg, prin urmare, ostilitatea d[omniei]-sale în contra mea. Crima mea cea mare în ochii d[omniei]-sale este că sînt consecvent cu mine însumi şi cu antecedentele mele, o calitate pre care mulţi din adversarii mei sînt departe de a o avea. Eu nu m-am suit la tribună spre a arunca pe foc untdelemn, ci apă, de aceea eu nu voi imita pe domnul Balş şi mă voi abţine de orice personalitate.

Domnilor, de 20 de ani sînt pe cîmpul luptei, şi cu pana, şi cu vorba, şi cu fapta. În chestia locuitorilor pontaşi, ca în toate chestiile ce am apărat în această Adunare, sînt consecvent cu mine; tot ce am scris, tot ce am zis, tot ce am făcut la vîrsta de 20 de ani, la vîrsta de 30 de ani, le recunosc şi le subscriu şi astăzi, cînd am călcat pe pragul al [celui de-al] 40-lea an al vieţii mele. Şi eu respectez proprietatea, şi eu o apăr, şi eu o iubesc, întâi ca element, ca bază neapărată a societății, și al doilea chiar din interes personal, pentru că și eu sînt proprietariu de moșie pentru că proprietatea mea este drept și onorabil cîștigată, pentru că ea mă hrănește. Însă, eu gîndesc că tocmai pentru a o asigura trebuie să fac concesii; și așa socot că chipul meu de a o apăra este mai nemerit decît acela al domnului Balș. Dacă, ca răsplătire a strădaniilor mele pentru țara mea, istoria-mi va păstra două linii, eu sînt sigur că ea va fi dreaptă pentru mine și că va zice că răzvrătitoriu n-am fost niciodată, dar că pururea am vroit și vroiesc *ordinul* prin *progres*. Las, dar, să cadă incidentul personal și vin la lucrul principal al discuției.

---

* Şedinţa din 13 decembrie 1857.

** Şedinţa din 18 decembrie 1857.

Domnilor, niciodată în Principate nu s-a înfățoșat o chestie mai grea și a căria dezlegare să ceară nu numai patriotism, dar și tact, dar și prudență, decît chestia *desființării boierescului și a stabilizărei lucrătorilor de pămînt*. Această chestie de două sute de ani atîrnă asupra capului nostru ca spada lui Damocles, căci ea ține în luptă două interese — cele mai mari și mai vitale —, proprietatea și populația agricolă, într-alte cuvinte: *baza societății* și *soarta nației!*

În adevăr, sînt în tot dreptul de a sprijini că de la dezlegarea acestei chestii atîrnă însăși soarta nației noastre. Ce ar fi nația, ce ar fi *țara*, dacă *țăranii* noștri ar fi nenorociți? Eu întrebuințez cuvîntul de țăran în simțul său cel nobil de *locuitoriu al țărei*. Departe de la mine încercarea altora de a despreţui această clasă, cea mai numeroasă și cea mai importantă a societății. Țăranii pentru mine nu sînt nici prinși pe cîmpul bătăliei, nici cumpărați cu bani, adică *vecini* sau *străini*, ei sînt înșuși elementul cel mai puternic al naționalității române; țăranii sînt înșuși țara, acei cărora suitorii boierilor proprietari de moșii de astăzi le ziceau *iubiții noștri compatrioți*, chiar atuncea cînd voiau a le spori boierescul, precum dovedește cererea boierilor către domnul Moruz din 1805 [1]. Ce ar fi țara noastră, ce ar fi nația noastră, o mai adaug, fără țărani? Însuși această întrebare arată cît soluția este grea. Ei bine, eu socot că totuși noi am fi putut să tăiem nodul gordian dacă nu am fi consultat decît patriotismul nostru.

Însă, din nenorocire, aceasta nu ajunge, trebuie să ținem seama și de împrejurările critice în care ne aflăm. Iată greutatea, iată marea pedică!

Dați-mi voie să mă esplic. O întâie greutate este înmărginirea în care se află mulți deputați. Mulți din noi am fost aleși numai pentru chestia politică, numai ca să fim organul dorințelor politice ale nației din îmbele Principate, a celor patru punturi ale programului cum se zice, pentru ca ele rostite și în Adunarea ad-hoc să priimească o consecrație legală.

Însă mai presus și de voința alegătorilor noștri și de voința noastră era și este Tratatul de Paris, paladiul naționalității noastre, acela carele, hotărînd că îmbele Prințipate vor fi chemate a se rosti asupra organizării lor prin două Adunări ad-hoc, compuse astfeliu încît să constituie reprezentația cea mai esactă a tuturor intereselor și claselor [2], prin însuși aceasta au deschis gura și celor mici, ca și celor mari!

Comisia internațională din București, pe puterea Tratatului de Paris [3], ne-a pus, dar, îndatorirea să pășim mai departe decît chestia politică, să intrăm și-n reformele din lăuntru.

Prin însuși aceasta ne-am aflat puși între două pericole, acel de a ne arăta nesupuși voinței marilor puteri, carele au luat în mînele lor soarta patriei noastre, și de a lăsa prin urmare străinilor să ne facă ei organizația țării — o organizație poate nepotrivită cu interesele noastre —, și pericolul de a ne sacrifica însuşi noi autonomia noastră. Pre cît ne-a fost prin putinţă, noi am căutat să ne ţinem departe şi de un pericol şi de altul, făcînd rezervele noastre în privirea dreptului nostru de a ne face singuri legi şi totodată, în rostirea dorinţelor pentru reorganizarea din lăuntru, ţiindu-ne cît se poate mai mult de generalităţi. „Buletinul" şedinţelor Adunării este o vie dovadă de cîtă sfială am întrebuinţat chiar întru rostirea acestor generalităţi, mărginindu-ne numai în punturile de mare interes general. Însă firmanul de convocare a Adunării ad-hoc au învoit şi comitetelor claselor de a-şi rosti în deosebi dorinţele lor[4]. Noi nu eram şi nu sîntem competenţi de a opri clasele să se folosească de acest drept; şi pericolul de care ne temem, totuşi, s-a înfăţoşat!

Deputaţii locuitorilor pontaşi s-au arătat, dar, în Adunare cu propunerea *răscumpărării boierescului*, care într-alte cuvinte însemnează tot aceeaşi cît şi *deplina împroprietărire a obştiilor săteşti pe pămînturile pe care ele astăzi le au numai ca uzufruct, în contra muncii îndatoritoare ce dau proprietarilor de moşii*[5].

Pentru cei ce prevedeau lucrurile de departe, pentru cei ce de mult au studiat împrejurările clasei agricole din Principate, această propunere nu înfăţoşa nimic de neaşteptat. Ei ştia că cea întăi cerere ce locuitorii pontaşi vor face în Adunare trebuia neapărat să fie *rădicarea pontului*. Însă pentru marea majoritate, pentru acei cari nu sînt deprinşi de a se ocupa decît de cele de faţă, decît de lucrurile cele curgătoare, fără a gîndi la viitoriu, propunerea deputaţilor pontaşi i-au surprins ca căderea unei bombe.

Marea majoritate a proprietarilor de moşii n-au rădicat decît un strigăt de spaimă: că proprietatea era ameninţată. Tot deputatul carele se propunea că avea o altă idee decît a mulţimei, carele recunoştea că starea actuală a locuitorilor era rea şi că nu se mai putea ţinea atît în interesul lucrătorilor de pămînt, cît şi chiar în acel al stăpînului moşiei, şi mai ales în interesul naţiei, tot deputatul căruia în astă chestie i se atribua idei liberale se califica de *comunist*[6], cuvînt neînţeles de mulţi din acei ce-l rostesc necontenit, cuvînt ce esprimă o plagă a societăţilor bătrîne, plagă care sute de ani încă nu va atinge Principatele!

Iată o a doua greutate!

Domnilor, dacă m-aş fi suit la tribună ca să învenin discuţia, n-aş avea decît să imitez spre majoritatea comitetului boierilor proprietari mari de moşie, n-aş avea decît să trătez chestia de drit şi să intru în istoria proprietăţii funciere din Principate. Cu acte mult mai valabile decît acele pe care această majoritate să razimă, aş putea dovedi toată falsitatea teoriei şi în privirea unei proprietăţi funciere liberă de toată şerbia. Din nenoricire, noi sîntem încă departe de a avea o asemine proprietate liberă cum ş-o înfăţişază în teoria sa această majoritate. O asemine proprietate liberă esistă numai în occidentul Europei, o asemine proprietate liberă noi vom avea-o numai după ce propunerea deputaţilor pontaşi va primi o soluţie definitivă, astfeliu încît noi, proprietarii de moşii, să nu mai avem nici o îndatorire impusă de lege către obştiile săteşti, nici aceste să nu mai fie legate către noi prin o altă îndatorire impuse iarăşi de lege; în cîtă vreme însă o asemine soluţie nu se va da, cu legea din 1851 în mînă eu sprijin că proprietatea funciară în Principate nu este liberă şi că la emanciparea ei trebuie să ţintim cu toţii tocmai acei carii avem moşii. În zădar ne vom zbuciuma, în zădar vom striga la comunism, în zădar vom năzui la argumente şi la citaţii, factul este aşa. Proprietatea moşnaşă în Principate este supusă unei grele șerbii. Citez chiar titlul așăzămîntului lui Ghica-vodă. El se rostește așa : *regularea drepturilor și a îndatoririlor proprietarilor de moșii și a locuitorilor lucrători de pămînt așezați pe acele moșii* [7].

Nu vă mirați dacă pe mine, deputat al proprietarilor mari, mă auziți esprimîndu-mă așa. Încredințătorii mei, mă mîndresc de a o zice, m-au trimis să apăr drepturile lor de proprietari de moșii, dar nicidecum să tăgăduiesc sau să contestez drepturile locuitorilor, căci atunce aș tăcea chiar acea mai mare lege care consfințește și asigurează *proprietatea, dreptatea*, și un asemene rol niciodată nu l-aș fi primit.

Fără, dar, a mă întinde mai mult asupra chestiei de drit, mă mărginesc numai a zice că, precum nu mă unesc cu multe din propunerea majorității comitetului boierilor proprietari de moșii, aseminea nu mă unesc și cu propunerea deputaților pontași. Prin aceasta eu nu voiesc a tăgădui răul social ce această propunere dezvăluiește. Acest rău este real, el există, el din ce în ce se face mai îngrijitoriu. Mulți îl și cunoșteau de mult, însă puțini au avut și curajul de a-l mărturisi fățiș, cînd deodată deputații săteni au venit și ni le-au aruncat în față în toată grozava sa golăciune. Aici în descrierea crudă a acestui rău făcut într-un moment mai mult decît critic, cînd adversarii noștri căuta orice pretext spre a atăca pre bărbații ce apără în Adunare principiile liberale ale unei societăți europene, văd răul, văd toată marea greutate. Am, dar, un legiuit motiv pentru a osîndi propunerea locuitorilor săteni, prin a declara că prin această propunere ce ei au făcut-o în contra sfătuirilor ce li s-au dat și fără a mai voi a aștepta inițiativa care și astăzi cred că ar fi luat-o chiar unii din proprietarii liberali, precum au luat-o și în multe altele, că prin această propunere, zic, locuitorii și-au făcut lor însuși rău, căci pe de o parte ei au dat un puternic argument acelora ce nu voiesc reforma, iar pe de altă parte, la mulți din deputați, ce din toată inima sînt pentru dînșii, ei le-au îngreuiat poziția și mai că i-au pus în neputință pentru a se pute esprima în această chestie liber de orice presie asupra conștiinței lor. În adevăr, lăsînd deoparte amenințările făcute oamenilor carii din convicție cred că toată organizația socială ce este de făcut în Principate trebuie să înceapă de la *temelie*, iar nu de la *boldurile casei*, și că stabilizarea obștiilor sătești este însăși *consolidarea nației*, apoi trebuie să recunoaștem că propunerea deputaților pontași au venit spre marea noastră părere de rău, spre marea noastră pagubă, a da o grozavă armă în mîna adversarilor noștri politici [8] !

Această propunere a răspîndit spaima între proprietarii de moșii ; ce bun mijloc pentru a-i întărta în contra lucrărilor noastre, pentru a face agitație în țară ! Ce mijloc puternic ca sub vălul proprietății amenințate să se atace voturile naționale și liberale ale Adunării și să se întărească planurile separatiste și reacționare ! S-au început, dară, de a se agita de o parte pre proprietari, de altă parte pre locuitori ; celor dintăi li se zicea că avem să le luăm moșiile, celor de-al doilea că nu sîntem în stare de a face nimică pentru dînșii și că de două luni și giumătate nu-i purtăm decît cu vorbe. Nu este calomnie care să nu se fi răspîndit în contra noastră. Toată poșta ducea în ținuturi sute de noutăți false. Secfestrarea „Buletinelor" Adunării, lipsa de orice publicitate au dat un larg cîmp supozițiilor și acuzațiilor ; fiecare au început a se îngriji și ca dovadă n-avem decît să vedem ce se petrece împregiurul nostru ; casele particulare și hanurile gem de proprietari de moșii veniți din toate colțurile Moldovei. Presia din ce în ce se face mai mare și îngrijirea încă și mai mare. Datoria noastră, patriotismul nostru chiar, cere ca să punem un capăt acestei îngrijări, care încă se sporește și prin împregiurările din afară.

Domnilor, noi nu trebuie să ne ascundem greutatea poziției, sîntem rezultatul unui al doilea rînd de alegeri, urmăm unei partide biruită, ea niciodată nu ne va putea ierta că am scos-o de pe aceste bance! Ea șede, dar, la pîndă. Domnul Panu v-a vorbit de un memorandum al separatiștilor prin care ei contestează alegerea a 23 deputați, mi se pare. Poziția noastră oficială ne silește să nu-l refutăm; cînd vom reintra în viața privată vom răspinge calomnia, vom dovedi că drept și legiuit am meritat onoarea de a rosti înaintea Europei dorințele Moldovei. Dacă dar această partidă ne contestează validitatea alegerilor, cu cît mai mult ea trebuie să ni conteste validitatea lucrărilor. Luați sama numai la purtarea partizanilor statului-quo. Ei stau la pîndă, ei răstălmăcesc fiecare propunere a noastră, fiecare vot al nostru; aduceți-vă aminte de încercările lor de a agita prejudețile și patimile populare, atunce cînd Adunarea a tratat despre îndrituirea pămîntenilor creștini eterodocși. Fără a ataca personalitatea cuiva, nu putem tăgădui că guvernul nu este partizanul opiniei politice a Adunării; este obștește cunoscut cîtă puțină libertate, ba chiar cîte piedici și lupte am avut înaintea alegerilor. Libertatea ce acum o avem se oprește la ușa Adunării. Noi nu avem un singur jurnal, chiar cenzurat, spre a se împrăștia prejudețele și fricile, și cu toate aceste Înalta Poartă prin trei note[9] ne învinovățește, calificînd Adunarea de revoluționară și pe de altă parte arătîndu-o atît de discreditată, încît la ocazia puntului al 9-lea al dorințelor generale[10] ar fi trebuit să fie păzită de oaste.

Noi știm astăzi cum s-au petrecut lucrurile; slabii de suflet și rătăciții singuri ne-au dezvălit toată cursa. Adunarea era datoare să proclame de drit un princip care de fact și există în Moldova: *drituri civile și politice pentru pămînteni de orice religie creștină*. Oamenii ruginei s-au îngrijit că aceasta ar deschise ușa străinilor și că naționalitatea română s-ar pune în pericol. Alergătorii după popularitate s-au pus îndată lîngă dînșii, și adversarii noștri politici s-au pus în capul gloatei. O mizerabilă manifestație s-au făcut la Mitropolie[11]. În ziua cînd s-au tratat chestia, guvernul neinvitat de nimene au socotit de cuviință să puie 20 de soldați la ușele Adunării. Nici manifestația reacționară, nici gardia militară nu au avut nici o înrîurire asupra bărbaților de convicție. Noi ne-am făcut datoria și după vot, minoritatea a plecat capul înaintea majorității, așteptînd în deplină încredere hotărîrea Congresului.

Dacă guvernul a tolerat manifestația, dacă i-a dat un fel de consecrație publicînd prin „Gazeta de Moldavia" că au priimit o petiție reacționară și că discuviințează cererea armenilor, dacă, cum se zice, a raportat la Constantinopol exagerînd împregiurările, toate aceste nu pot cădea în sarcina Adunării. Să ne bucurăm numai că chiar în nota Înaltei Porți acei ce au contribuit la vinovata manifestație s-au calificat după cuviință: ex[celența]-sa Aali pașa le dă titlul de „populace"* — gloată în simțul cel mai înjosit.

Eu m-am întins, domnilor, asupra acestui incident, pentru a vă arăta că, dacă adversarii noștri s-au folosit spre a ne face greutăți de un punct atît de neînsemnat, ca acel al 9-lea, cu cît mai mult ei au trebuit să se folosească de îngrijirile ce au răspîndit în țară puntul mult important: *rădicarea boierescului*! Și cînd le era atît de ușor de a-și însuși frumosul rol de *apărători ai proprietății amenințate*! Și cum să nu se folosească de propunerea deputaților pontași, cînd nu numai ea cuprinde cererei radicale, dar cînd tonul ei, starea ticăloasă a lucrurilor ce o descrie cu atîta energie, generalizînd abuzurile, cînd — să zicem cuvîntul — ura ce dizvăluiește în contra stăpînilor de moșie, toate aceste le dau un puternic pretext spre a striga că se *insultă boierimea* și apoi, făcînd și o luptă de cuvinte, să strige că se atacă și proprietatea, voind ca în cuvîntul de *boier de moșie* sau *boieriul moșiei*, cuvînt obicinuit în gura săteanului — și pre care deputații pontași l-au întrebuințat și în propunerea de față —, să vadă *o tăgadă a proprietății.*

---

* Cf. fr. *populace*.

Iată rezoanele care mă fac, domnilor deputați ai pontașilor, de a vă osîndi propunerea, căci prin tonul ei, prin haina în care ați îmbrăcat-o, ați dat puternici arme în mîna adversarilor voștri și ați făcut și chiar Adunării sarcina mai grea pentru a da o soluție dreaptă și definitivă asupra cererii dumilorvoastre.

Și nici că aveți trebuință — tocmai în împrejurările de față — de a pune atîta stăruință, atîta energie întru descrierea unui rău pre care toți îl cunoaștem, însuși noi proprietarii, și pre care — am convicția — marea majoritate dintre noi voiește din toată inima a-l vindeca ! Și aceasta nu numai pentru binele vostru, dară și chiar pentru binele nostru !

Domnilor, v-am desfășurat numai o parte din greutățile care sînt nedespărțite de discuția și de soluția chestiei. Oricum vom hotărî, sîntem puși în trista poziție de a nu putea liniști spiritile întărîtate, nu atîta prin îngrijirea intereselor ce sînt în joc, cît prin intrigile din lăuntru și din afară. Oricum ne vom rosti, vom fi învinovățiți. Dacă, voind a liniști pre proprietarii de moșii, am adopta teoria majorității comitetului boierilor proprietari de moșii, vom da un vot în contra tutulor dorințelor noastre de mai înainte, un vot în contra nației. Atuncea vederat vom da însuși noi dreptate tuturor tînguirilor cuprinse în propunerea deputaților pontași; și atunce și oamenii liberali și adversarii noștri din afară vor fi în tot dreptul de a repeta ceea ce de atîta vreme se zice în multe jurnaluri, în multe scrieri străine, că „boierii nu sînt în stare de a face vreo reformă radicală în favoarea locuitorilor săteni" ! Că patriotismul lor se întinde numai de *a cere*, iar nu de *a da* ; că aristocrația română este ruginită, mută și surdă la orice progres ; că ea nu voiește a ave un popol zdravăn și patriot ! Că singurul motiv care a făcut-o să îmbrățoșeze cu atîta ardoar ideea Unirii a fost speranța de a putea sub acest steag a păstra privilegiele sale și măgulirea de a deveni *boieri ai rigatului României*, decît de a fi aceea ce sîntem astăzi, boieri a două țări slabe și oficial tratate ca provinții turcești [12] !

Dacă, dimpotrivă, vom încuviința cererea locuitorilor pontași, răsculăm în contra Adunării marea majoritate a proprietarilor de moșii sau mai bine zicînd îi dăm în mîna adversarilor noștri politici, și noi acei carii nu voim decît aceea ce au făcut staturile cele mai conservative rămînem descriși în ochii lumii ca comuniști [13] !

De aceea, domnilor, precum v-am zis, trebuie ca în această chestie patriotismul să predomnească mai presus de orice altă considerație. Sub nici un cuvînt, eu însuși, acela care niciodată în fața unei greutăți nu m-am întors îndărăt, nu sînt de socotință că trebuie să ieșim din generalități și să dăm o soluție precurmătoare.

Țara nu este luminată, nu este pregătită pentru o asemenea mare reformă. Precum a zis onorabilul meu amic Panu, o aseminea chestie nu se poate studia și hotărî în cîteva oare sau zile. De nu ani, trebuiesc macar luni. Să dăm, dară, țărei timp să studieze, să se deprindă cu ideea.

Cred în patriotismul proprietarilor! Cred în bunul simț al pontașilor! Țara a mai avut chestii grele și cu toate aceste ea a trecut cu curaj și abnegație peste ele. Nu vă citez decît *emancipația țiganilor*, făcută sînt acum doi ani[14]. Cine astăzi se mai resimțește de trebuința de a avea sclavi? Așa cred că va fi și cu *emancipația țăranilor*!

Însuși glasul țărei cere dară ca noi să ne abținem de o soluție radicală și așa să precurmăm îngrijările întemeiate și neîntemeiate, să rădicăm tot motivul de agitație, să păstrăm cu orice preț pacea și liniștea. Prin aceasta nu zic că Adunarea să se abție de o dorință, și de o dorință demnă de noi. Însă această dorință să se mărginească numai de a constata trebuința unei reforme; această reformă să fie un pas înainte în favoarea lucrătorului de pămînt; acest pas să țintească la rădicarea boierescului sau a muncii îndatoritoare și la stabilizarea locuitorilor. Chipul, sistemul, timpul și toate celelalte măsuri deslușitoare ale reformei să le lăsăm viitorului guvern, viitoarei legislative!

Europa, țara și istoria ne vor ținea samă de greutățile în care ne aflăm și de marea nevoie care ne-a silit să nu facem mai mult!

Domnilor deputați ai locuitorilor pontași! După mai mult de un secul, puterile subscriitoare ale Tratatului de Paris v-au înapoiat și vouă dritul de a vă rosti în mijlocul Adunării țării durerile, trebuințele și dorințele voastre. Voi ați lucrat împreună cu toate celelalte trepte la punerea temeliei a nouei zidiri a neamului nostru. Mărturisiți voi singuri dacă o singură dată în această Adunare s-au rostit o singură dorință care să nu fi fost în privința voastră, care să nu fi țintit la folosul întregei nații? Precum în toate cererile noastre de mai înainte, așa și acum noi compătimim la durerile voastre și voim toți cîți sîntem aice — oricare să fie deosebirea opiniilor noastre —, toți voim vindecarea acestor dureri și fericirea treptei voastre, fără de care nici treapta noastră, ba chiar nația, nu poate să fie fericită. Nu credeți că boierimea a fost și este nesimțitoare la suferințele voastre. Mai înainte ca puterile Europei să vă fi deschis gura în mijlocul Adunării, pururea s-au găsit boieri carii au luat în apărarea interesele voastre, carii au dezvălit suferințele voastre, carii au lucrat pentru îmbunătățirea soartei voastre. Mulți din ei au zis despre suferințele voastre, au apărat drepturile voastre, poate chiar mai mult decît însuși voi prin propunerea voastră!

Cu o sută patruzeci de ani mai înainte, domnul Cantimir — îl citez anume pentru că și domnul Grigorie Balș a întrebuințat acest izvor istoric — a descris ticăloasa voastră stare![15]

Al optulea suplement la Buletinul ... nr. 21, p. 1, col. 1. — p 4, col. 2.

NOTE

Cf. și moțiunea din 10 decembrie 1857 prezentată în comitetul marilor proprietari prin care cere amînarea discuției asupra problemei relațiilor dintre țărani și proprietari, precum și notele acelui text (vezi supra p. 75).

[1] În anaforaua boierilor către domn se folosește pentru țărani calificativul de „simpatrioți", forma grecească pe care o traduce Kogălniceanu. Cf. *Acte și legiuiri privitoare la chestia țărănească,* Seria I. De la Vasile Lupu pînă la 1866. Adunate de D. C. Sturdza Scheeanu, vol. I, București, 1907, p. 50—53.

[2] Prin articolul XXIV al Tratatului de la Paris, sultanul se angaja „să convoace imediat în fiecare din cele două provincii un Divan ad-hoc, compus în așa fel încît să constituie o reprezentare cît mai exactă a intereselor tuturor claselor societății. Aceste Divanuri vor

fi chemate să exprime dorinţa populaţiei relativă la organizarea definitivă a Principatelor”. *Acte şi documente...*, vol. II, p. 1082.

[3] În acelaşi timp Tratatul prevedea constituirea comisiei internaţionale de la Bucureşti. Conform prevederilor din „Instrucţiunile Congresului pentru comisiunea specială a Principatelor”, care sînt anexă la Tratatul din 30 martie 1856, această comisie avea menirea „à recueillir les élémentes et à préparer les bases de la future organisation des Principautês Danubiennes[...]”. *Acte şi documente...*, vol. II, p. 1067.

[4] Oratorul se referă la una din prevederile „Firmanului pentru convocarea Divanurilor ad-hoc în Valahia şi Moldavia, stabilit în conferinţa reprezentanţilor puterilor europene din 13 ianuarie 1857. Constantinopol”. Firmanul stabilea modul în care urmau să se facă alegerile (cine putea să aleagă, cine putea fi ales, desfăşurarea operaţiei de alegere, modul de desfăşurare a lucrărilor Divanului etc.). În articolul V, între altele, se arăta că cei aleşi din diferite clase sociale aveau sarcina să exprime dorinţa ţării, „Principatului”, referitoare la revizuirea statutului şi regulamentelor în vigoare. Pentru o mai bună desfăşurare a lucrărilor şi atingerea scopului urmărit, în acelaşi articol se prevedea ca deputaţii fiecărei clase sociale să formeze comitete separate (la acestea se referă Kogălniceanu), care să se ocupe cu precădere de problemele legate direct de interesele lor.

[5] În şedinţa Divanului ad-hoc al Moldovei deputaţii săteni au prezentat o propunere, în care cereau:

I. Desfiinţarea bătăii, pentru ca „pe viitorime săteanul să fie şi el pus în rîndul oamenilor, să nu mai fie ca pînă acum asămăluit cu dobitoacele cele necuvîntătoare”.

II. Abolirea tuturor obligaţiilor scrise şi nescrise la care erau supuşi clăcaşii şi înlocuirea lor cu un singur impozit „pe averea fiecui, fără osebire în ţară”.

III. Conducerea satului să fie aleasă de săteni şi să se ocupe de toate treburile administrative şi gospodăreşti ale satului „sub priveghierea cîrmuirii”.

IV. Abolirea şi răscumpărarea boierescului.

V. Dreptul de a lucra pe moşii „pămîntul trebuitor pentru hrana noastră şi a vitelor noastre fără să ne poată niminea alunga de pe dînsul”. Suprafaţa cerută se putea întinde pînă la două treimi din moşie.

VI. O Adunare obştească în care să aibă reprezentanţi şi ţăranii şi care să stabilească obligaţiile lor. *Acte şi documente...*, vol. VI_1, p. 345–346.

[6] Comunismul, ideologia generoasă care avea să domine lumea în secolul următor, trezea reacţii contradictorii acum mai bine de o sută de ani. Kogălniceanu, alături de toţi partizanii proprietăţii private, de reprezentanţii clasei posedante, respinge comunismul ca pe o utopie, convins fiind, aşa cum o demonstrează mai ales oratoria sa, că singurul remediu al racilelor sociale este un program cît mai variat de reforme.

[7] Cf. *Acte şi legiuiri...*, seria I, vol. I, p. 536–548.

[8] Kogălniceanu nu a fost de acord cu tonul dîrz în care a fost redactată cererea ţăranilor; actul făcea dovada unor suferinţe de care cititorul este imposibil să nu se cutremure şi lăsa să se întrevadă o mînie greu stăpînită de cei obidiţi, hotărîţi să treacă la acţiuni făţişe pentru reglementarea situaţiei. Cererea a înspăimîntat pe marii boieri, nu numai membri ai Adunării, dar şi pe cei din ţară, îndîrjindu-i în ceea ce privea luarea măsurilor contra ţăranilor. Ei întreţineau ideea, care înspăimînta şi burghezia, că ţăranii urmăresc împărţirea moşiilor, că sînt comunişti. Pentru M. Kogălniceanu, ca şi pentru cei mai mulţi din contemporanii lui, comunism însemna de altfel în primul rînd lichidarea marii proprietăţi moşiereşti şi împărţirea ei la ţărani. Dovada în acest sens o constituie şi faptul că, ori de cîte ori este acuzat de către boierimea conservatoare de comunism, Kogălniceanu respinge acuzaţia cu argumentul că şi el are o moşie pe care vrea să o păstreze.

De asemeni, pentru boierimea conservatoare comunismul însemna subminarea temeliei statului, ceea ce ar fi dus în final la prăbuşirea lui.

Momentul ales de ţărani pentru aducerea în discuţie a problemei agrare era nepotrivit. Aceasta întrucît formal convocarea Adunării ad-hoc avea ca obiectiv principal problema Unirii Principatelor. Luarea în discuţie a unei chestiuni ca cea de faţă ducea în mod sigur la dezbinarea şi retragerea boierimii, şi foarte probabil şi a clerului, din Adunare şi prin aceasta se rata obiectivul principal — Unirea. De aceea Mihail Kogălniceanu a căutat în această conjunctură să găsească pretexte pentru amînarea discuţiei, obiectiv pe care l-a şi realizat.

[9] Kogălniceanu se referă în primul rînd la nota diplomatică pe care Poarta a trimis-o agenţilor săi în străinătate la 23 septembrie 1857, în care se vorbea despre activitatea „cluburilor cvasirevoluţionare” care susţineau Unirea. În încheierea notei se arăta că, indiferent care va fi rezultatul activităţii Divanurilor ad-hoc, Poarta va căuta să menţină separarea celor două Principate (*Acte şi documente...*, vol. V, Bucureşti, 1889, p. 621–623). Cea de-a doua notă vizată de orator a fost trimisă de către Poartă reprezentanţilor săi pe lîngă puterile semnatare ale Tratatului de la Paris în 28 octombrie 1857. Ea se referea, în ceea ce privea Moldova, la discutarea punctelor din lista votată în ziua de 15 octombrie 1857 a problemelor ce urmau a se dezbate. În primul rînd se sublinia faptul că în redactarea acestor puncte se evita termenul de „suzeranitate”. Situaţia era explicabilă, se susţinea în document, prin fap-

tul că Adunarea era reprezentanta unor alegători îmbibați de ideile revoluției de la 1848, care au agitat întreaga Europă. În continuare se arăta că, atunci cînd au fost acceptate Divanurile, marile puteri au dorit să cunoască reformele administrative necesare în Principate pentru progresul și prosperitatea lor. Or, în activitatea lor Divanurile au abordat probleme de natură politică ,,ce atentează la principiul suzeranității și la menținerea integrității Imperiului otoman". Ca atare, sublinia nota, se aștepta reîntîlnirea reprezentanților puterilor semnatare ale Tratatului de la Paris ,,pentru a discuta și a combate *cererile așa-zise naționale* (subl. ns.) ale Adunărilor în discuție" (*ibidem*, p. 741—742). Cea de-a treia notă era tot o circulară a Porții către aceiași ambasadori cu data 1 decembrie 1857. În ea se arăta în mod denaturat că în Principate în tot timpul activității Divanurilor s-a menținut și se menține o stare de gravă agitație. Chiar la Iași armata a fost nevoită să păzească clădirea Adunării împotriva tumultului maselor. Este citatul pe care îl prezintă și Kogălniceanu. Lucrurile nu corespundeau însă realității. Nota căuta să denigreze atît pe membrii Adunării, cît și activitatea lor, prezentînd-o ca fiind contrară aspirațiilor maselor (*ibidem*, p. 817—819).

[10] Referirea este la punctul 9 din ,,Șir de chestii generale ce sînt a se dezbate de către Adunare" (Divanul ad-hoc) stabilite în ședința din 15 octombrie 1857. Discutarea acestui punct care prevedea ,,Drepturi politice pentru pămîntenii de orice religie creștină" s-a făcut în ziua de 12 noiembrie. Proiectul de încheiere, prezentat de M. Kogălniceanu din partea comisiei a II-a a Divanului ad-hoc și subscris de C. Rolla, I. Fotea, D. Cozadini, I. Hrisant, D. Miclescu, Kogălniceanu, V. Mălinescu, prevedea :

,,I. Toți pămîntenii, de orice religie creștină, se vor bucura de toate driturile politice, întocmai ca și toți pămîntenii de religia ortodoxă.

II. Împămînteniții de orice religie creștină nu vor putea dobîndi drituri politice, întrucît ei nu vor fi primit marea naturalizație votată de Adunarea legislativă". *Acte și documente...*, vol. VI_1 p. 220.

Mai vezi în volumul de față și intervenția și discursul de la p. 50 și 66.

[11] În ziua de 6 decembrie, cînd se sărbătorea onomastica caimacamului Nicolae Vogoride, fruntaș al mișcării antiunioniste din Moldova, a avut loc o manifestație organizată de simpatizanții acestei grupări. Din informațiile date de ,,Gazeta de Moldavia", care în ziua de 12 decembrie 1857 a publicat un supliment special consacrat descrierii acestei ,,serbări" (la care face aluzie Kogălniceanu), reiese că manifestația a început în seara de 5 decembrie. Atunci, la teatrul din Iași a avut loc un spectacol oficial, la care a participat și caimacamul, și cu acest prilej s-a executat o cantată compusă special pentru acest eveniment. În ziua următoare la Mitropolie s-a oficiat un *Te Deum* pentru Vogoride, după care, seara, au avut loc o masă dată la palat și un bal, iar pe străzi antiunioniștii au organizat o retragere cu torțe. Pe gradul casei postelnicului Nicolae Istrati a fost expus un panou pe care era scris :

,,Să trăiască augustul suzeran,
Să trăiască marile puteri,
Să trăiască Moldova !
Păstrarea Moldovei,
Guvern reprezentativ,
Deplină autonomie înăuntru ! "

(Supliment la ,,Gazeta de Moldavia", Iași, nr. 97, 12 decembrie 1857).

[12] Ziarul ,,L'Étoile du Danube", 1857, p. 325, condamna atitudinea retrogradă pe care au avut-o familiile Sturdza și Catargi față de problema rurală în Divanul ad-hoc. De asemenea ziarul ,,Telegraful român" din Sibiu, comentînd lucrările Divanului ad-hoc din Iași, sublinia faptul că problema țărănească a rămas nerezolvată (1857, p. 383).

[13] Vezi mai sus notele 6 și 8.

[14] Eliberarea robilor țigani a avut loc în Moldova la sfîrșitul anului 1855. Domnitorul Grigore Al. Ghica a dat ofisul de emancipare la 28 noiembrie. Eliberarea urma să se facă cu despăgubiri pentru proprietari. Însă încă înainte de această dată o serie de mari proprietari își eliberaseră robii din proprie inițiativă. Astfel Vasile Alecsandri cerea la 6 iulie același an Consiliului administrativ al Moldovei eliberarea țiganilor care aparțineau familiei sale. Cf. ,,Zimbrul", 1855, p. 553—554. Sfatul administrativ extraordinar a primit în atmosferă sărbătorească ofisul domnesc și a hotărît la 28 noiembrie 1855 redactarea unei legi speciale în acest sens (*ibidem*, p. 1015). Pentru alte periodice care relatează asupra acestui eveniment, vezi *Bibliografia analitică a periodicelor românești*, vol. II, partea I, București, 1970, p. 361—365.

Numeroși proprietari patrioți au renunțat la sumele ce li se cuveneau ca despăgubire pentru emancipare; dintre ei cităm pe Costachi Roset Tețcanu, Mihail Kogălniceanu, Natalia Balș etc. Textul definitiv al legii a fost publicat sub titlul ,,Legiuire pentru desființarea sclaviei, regularea despăgubirei și trecerea emancipaților la dare" în ,,Buletinul oficial al Moldovei", XXIII (1855), p. 385, col. 1—2.

[15] D. Cantemir prezintă situația țăranilor aserviți din Moldova în culori foarte sumbre. Țăranul se află la discreția domniei ; ,,plătește atîta bir cît dictează domnul și acest bir nu are măsură statornic stabilită sau limitată. Într-un cuvînt, aș zice că dintre toți lucrătorii de

pămînt, cîți sînt în lume, cei mai nenorociți sînt țăranii moldoveni, dacă bogăția roadelor pămîntului nu i-ar scoate din sărăcie oarecum fără voia lor". Cf. Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, București, 1973, p. 300—301.

Adunarea a respins toate propunerile, urmînd ca ele să fie trimise comisiei internaționale. Cf. în această problemă și moțiunea de la p. 75 a volumului de față.

Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 674.

*Intervenție în legătură cu notele diplomatice trimise de Înalta Poartă, în care se acuză Adunarea, și cu trimiterea unei adrese de mulțumire către marile puteri pentru atitudinea pe care o au față de Principate**

Domnul M. Kogălniceanu ia cuvîntul și zice că în ședința din 17 decembrie a cerut amînarea discuției asupra acestui raport „pentru a ne putea înțelege asupra unui fact important, care este a trie notă a ex[celenței]-sale ministrului trebilor din afară a Turciei, notă în care Adunarea este tratată de esăltată, încît a avut trebuință a fi păzită de oaste" [1]. D[omnia]-lui arată că astfel de învinovățiri cer o giustificare, o îndreptare din parte-ni.

„Tratatul de Paris — urmează d[omnia]-lui — a hotărît ca Principatele să fie consultate asupra organizării lor viitoare și aceasta a fost motivat prin neînțelegerea puterilor asupra organizării politice a Principatelor. Lordul Clarendon [2] și alți plenipotențiari au cerut ca Adunările să aibă cea mai mare neatîrnare și că ar putea să se înlocuiască domnii prin un guvern provizoriu, care va avea de datorie a pastra numai liniștea publică și ordinul legal; chiar Europa a luat asupră-și de a nu esercita vreo presie, recomăndînd comisarilor cea mai strictă nepărtinire și abținere de la vreo înrîurire sau intervenție" [3]. D[omnia]-lui nu vrea să mai aducă aminte cum s-au împlinit stipulațiile Tratatului de Paris la alegerile cele dintîi [4]. D[omnia]-lui zice că „partida cea biruită nu ne poate ierta că noi sîntem priviți de cătră Europa ca organul legal al dorințelor țării"; că nici o putere nu a intervenit, păstrîndu-și cel de pe urmă cuvînt la conferință; că din nenorocire Înalta Poartă prin trei note ne-a învinovățit și ne-a pîrît [5]; d[omnia]-lui face apel la Adunare și la comisie ca să judece dacă „vreuna din lucrările noastre răsuflă esaltație sau spirit de tulburare". D[omnia]-lui arată că „misia noastră este grea, căci noi avem a face reforme politice și sociale", că reformele sociale aduc totdeauna îngrijiri; că ultimele două ședințe au dovedit că în chestiile cele mai grele păzim liniștea cea mai adîncă și concordia cea mai mare; că notele Înaltei Porți încurajează pe adversarii noștri. De aceea d[omnia]-lui zice că „trebuie să dăm dovadă de patriotism închizînd lucrările Adunării cît se poate mai curînd"; că sîntem astăzi sub greutatea unii mari acuzații; cu atîta mai mare să fie patriotismul nostru; că noi trebuie să sfîrșim Adunarea cum am început-o, cu un act de mulțămire către puteri, în care să arătăm din nou că respectăm și voim a respecta drepturile Înaltei Porți în cuprinderea vechilor capitulații; în care să rugăm pe Europa să înlătureze tot feliul de conflict dintre noi și Înalta Poartă, a lua în privire starea provizoară a Principatelor, care poate deveni fatală pentru ele, „în care să arătăm că am rostit adevăratele dorinți ale țării, din care acea mai mare, acea care a intrat în sîngele poporului nostru, acea care a devenit o necesitate neînlăturabilă este Unirea Principatelor". D[omnia]-lui propune ca Adunarea să numească o comisie de urgință pentru a compune acest act.

---

* Ședința din 20 decembrie 1857.

Adunarea consultată prin sculare și șidere adoptează în unanimitate proiectul de închiere mai sus citat[6].

Buletinul..., nr. 23, p. 1, col. 1–2.

NOTE

[1] Vezi nota 9 de la discursul precedent.

[2] Reprezentant al Angliei la Congresul de la Paris.

[3] M. Kogălniceanu se referă la instrucțiunile pe care Congresul de la Paris le-a dat comisarilor speciali ce urmau să vină în Principate în timpul activității Divanurilor ad-hoc. Între altele, se recomanda ca această comisie să vină în Principate fără nici o idee preconcepută. De asemenea, așa cum arată și oratorul, se recomanda : „En général, dans le cours de ses opérations la Commission ne perdra pas de vue son véritable caractère. C'est une enquête impartiale dont elle est chargée". În continuare, instrucțiunile arătau că scopul urmărit nu va putea fi atins decît dacă în activitatea lor membrii comisiei vor evita „orice act de autoritate sau de ingerință" care ar veni în contradicție cu scopul misiunii. *Acte și documente*..., vol. II, p. 1069–1070.

[4] M. Kogălniceanu se referă la acțiunea de falsificare a alegerilor pentru Divanul ad-hoc întreprinsă de către caimacamul Nicolae Vogoride. Acesta, la îndemnul Angliei, Austriei și Turciei, în vara anului 1857, a luat aspre măsuri administrative spre a falsifica listele de alegători din județele Moldovei ; în liste au fost menținuți numai alegători cu vederi separatiste, fapt care a atras după sine proteste în masă din partea tuturor claselor sociale. Cf.*Documente privind Unirea Principatelor*, vol. I, București, 1961, și *Acte și documente*..., vol. V.

Datorită stării de agitație care s-a creat în țară în urma propagandei intense și curajoase a unioniștilor, marile puteri semnatare ale Tratatului de la Paris care sprijineau Unirea (Franța, Rusia, Prusia și Sardinia) au determinat Turcia să anuleze alegerile ținute în cursul lunii iulie, fiind gata să meargă pînă într-acolo, încît să rupă relațiile diplomatice cu Imperiul otoman. Franța, la 5 august, prin reprezentantul său la Constantinopol, a prezentat o notă diplomatică, ce a fost reprodusă identic și de ambasadorii celorlalte trei puteri (*Acte și documente*..., vol. V, p. 388). În felul acesta Europa era în pragul unui nou conflict armat. În fața unei asemenea perspective, a avut loc întrevederea de la Osborne dintre Napoleon al III-lea și regina Victoria a Angliei. În cele din urmă, Turcia a fost nevoită să anuleze, prin ordinul din 24 august, alegerile făcute de către Vogoride. *Acte și documente*..., vol. V, p. 504. Cf. și *Istoria României*, vol. IV, București, 1964, p. 273–277.

[5] Vezi nota 9 de la discursul precedent.

[6] Pentru alte editări vezi Al. Zub, *op. cit.* În legătură cu aceste probleme cf. și R. Rosetti, *op. cit.*, p. 546–573.

*Discurs cu privire la rolul și îmbunătățirea situației clerului mirean și monahal**

Eu nu vin să tratez chestia ce stă în discuție în punctul de vedere religios și încă mai puțin dogmatic. Părintele Milhiședec v-a desfășurat dorințele clerului[1] ca membru al clerului. Eu voi să tratez chestia ca deputat al țării și ca om mai înainte de toate practic, carele mă uit împregiurul meu, văd cum este clerul în staturile civilizate și doresc a-l vedea aseminea și în România. Mă voi abține, dară, de orice frase prelungitoare.

---

* Ședința din 20 decembrie 1857.

de orice consideraţii generale şi de-ndată şi intru în analisul fiecărie din dorinţile clerului.

Puntul întăi din aceste este o profesie de credinţă, este recunoaşterea dogmei religiei noastre ortodoxe. Nu intru în examenul acestei mărturisiri, ci ca fiu al bisericei mă închin ei.

Punctul al doile cere organizarea învăţăturilor clericale într-un mod ca preoţimea atît monahică, cît şi mireană să posedeze cunoştinţile claselor filosofice şi teologice. Din toată inima sprijin această dorinţă. Dacă vroim ca clerul nostru să facă onoare chemării sale şi naţiei, ca ignoranţa preotului nostru să nu se mai ieie ca un argument de pedică la libertatea culturilor, cum chiar în această Adunare a sprijinit-o prea învăţatul doctor A. Fătu [2], apoi trebui din toate puterile noastre să lucrăm la înaintarea şi dezvoltarea morală şi intelectuală a clerului, şi îndeosebi a preoţimei de mir. Pururea am stigmatizat şi voi stigmatiza nepăsarea guvernurilor noastre pentru luminarea preoţimei; pururea am stigmatizat şi voi stigmatiza vinovata faptă a unora din capii bisericii noastre, carii pentru *mită* sau *hatîr* au provocat flăcăii de la pluguri şi fără cuvenita pregătire ştiinţifică i-au prefăcut în miniştri ai altarului, cînd acei formaţi pentru această sîntă misie, cînd seminariştii au fost părăsiţi fără sprijin. În adevăr, pînă şi astăzi noi vedem seminarişti care sînt siliţi de a se retrage din cariera pentru care ei era meniţi şi a se preface în logofeţi de canţelerie, căci parohiile sînt ocupate, sînt ticsite de preoţi ignoranţi şi hirotonisiţi în contra legii! S-au zis că religia se perde în ţara noastră; vina nu trebuie să o căutăm decît în uşurătatea cu care episcopatul nostru înmulţeşte numărul preoţilor şi a monahilor proşti, nepregătiţi şi corupţi, cînd sfinţia-lor ar trebui să ştie că puterea religiei, că răspectul ei între oameni nu stă în mulţimea, ci în virtutea şi în ştiinţa clerului. Încă o dată, dară, cer săcarea scandalului hirotoniilor de preoţi luaţi de la plug şi de aceea sprijin punctul al doilea.

Tot din această cauză sprijin puntul al treile. Monahismul nostru este ruşinea religiei noastre. Sînt monastiri bogate cu sute de mii de lei, bogate cu milioane de lei, care au sobor de sute şi de mii de călugări, şi în această mare mulţime de întitulaţi rugători către Dumnezeu însuşirea care se găsăşte, care se onorează mai puţin este ştiinţa. Monahismul nostru s-a făcut o plîntă cu totul parazită, instituţie cu totul netrebnică statului şi religiei. Uitaţi-vă la rolul mizerabil ci monahii l-au giucat în marea luptă naţională ce am avut; vedeţi cum ei împlinesc spirituala lor misie. Materialismul a înnăbuşit în ei toate virtuţile cetăţeneşti şi religioase. Monahismul trebui, dară, radical reformat. Vroiesc ca monahul să nu uite niciodată că este şi cetăţean. De aceea sprijin punctul al treile, cu preferinţă de amandamentul părintelui Calinic Miclescu [3]. Majoritatea comitetului clerului cere organizarea monahismului dupre nişte condiţii folositoare statului şi religiei. Părintele egumen de Slatina cere însă organizarea sa dintăi în folosul religiei şi de-abia apoi ş-a societăţii. Proiectul, dar, este mai liberal, mai naţional şi chiar mai folositor religiei decît amandamentul. La noi patria şi religia au fost pururea strîns unite. Un patriot rău cu greu ar putea fi un monah bun. Întocmai cu majoritatea comitetului clerului doresc, dară, ca monahismul să fie mai înainte de toate folositoriu statului; atunce negreşit va fi folositoriu şi religiei. Vreu ca monahul să ieie parte la toate interesele naţiei, să compătimească la toate suferinţile ţărei. Prin aceasta nu fac altă decît a reaşeza pre cler în poziția înaltă pre care sute de ani au ocupat-o în Principate ; vreu să-l pun iarăși în capul nației !

Cît pentru deosebita socotință a părintelui locotenent de Roman, eu n-am nimic de zis. Espresia de *condiții scornite* cu care venerabilul partizan al statului-quo califică cererea ca monahismul să fie organizat arată îndestul tot fondul însușirilor intelectuale și a dorințelor patriotice ale arhiereului de Sotiriopolis [4] !

Punctul al patrulea al dorințelor comitetului clerului cere înaintarea în funcțiile bisericești bazată pe erudiție și moralitate, dovedite prin acte și merite vederate. Eu sprijin această dorință. Dacă combat nepotismul în cele profane, cu atît mai mult îl urăsc în cele sacre. Mitropoliții și episcopii nu trebuie să aibă altă familie decît pre turma lor. Nu vroiesc, dară, ca un membru al clerului să înainteasçă prin ocrotirea rudelor sale aflate în poziții mai înalte. Vroiesc ca în viitoriu darul, știința, virtuțile teologice și cetățenești să fie singurele titluri pentru a putea aspira la demnitățile bisericei !

Puntul al cincilea țintește de a încredința alegerea mitropoliților și a episcopilor numai Sinodului și a reprezentanților clerului monahic și mirean din eparhia văduvă. Această dorință care țintește de a ridica Adunării țării numirea capilor bisericii este contrară legii noastre fundamentale și de aceea și amandamentul meu, întocmai ca și amandamentul d[omnu]-lui Dimitrie Miclescu, combate cu toată energia propunerea comitetului clerical [5]. Dă lui Cesar ce este a lui Cesar și lui Dumnezeu ce este a lui Dumnezeu, a zis-o însuși Mîntui]-toriul. Ce este a lui Dumnezeu noi am dat întocmai și deplin, să dăm acum și lui Cesar ce se cuvine lui Cesar, adică statului. Mitropoliții și episcopii nu sînt numai arhierei, adică capi ai preoților ; ei sînt și capi ai nației. Ei sînt de drit membri ai Adunării generale, acolo unde se dezbat toate trebile cele mari, legile și cîrmuirea țării. Prin urmare, mitropoliții și episcopii trebuie să fie și bărbați politici, ca pe lîngă calitățile spirituale să aibă și cunoștințile civile. De aceea, dară, nu pot a cere decît păstrarea legii fundamentale, adecă ca după obiceiul secular mitropoliții și episcopii să urmeze a fi aleși de Adunarea legislativă. Însă fiindcă ei sînt și capi spirituali, apoi la alegerea lor să se cheme și partea spirituală, adecă nu numai Sinodul, dar și reprezentanți ai clerului mirean și monahic din fiecare ținut al eparhiei văduve, cîte unul de ținut. Voiesc, precum se cuvine, să statornicesc, o legătură intimă între capii bisericii și între clerul de jos și, puind între alegătorii arhiereilor preoți de mir și simpli monahi, eu statornicesc această legătură chiar din ziua alegerii ; pun, prin urmare, pre clerul de jos în poziție să-și deie votul pentru candidați deprinși cu trebuințele și dorințile sale.

Puntul al șaselea cere salariu pentru toți servitorii bisericii, drepturi politice și păstrarea pentru preoții satelor a pămîntului hotărît de reglement. În princip, toată această propunere este bună, însă redacția este cam prea vagă. În privirea salariului, am zis în amandamentul meu cuvîntul *fără osăbire*, pentru că voiesc să se înțeleagă bine că, de la întiiul cap al bisericii pînă la cel de pe urmă preot și monah, nimine să nu mai aibă în mînele sale venituri de averi bisericești sau părți nehotărîte, ci aceste toate să fie înlocuite prin anume *salariu* îndestulătoriu, dară nici într-un chip de prisos. Sînt cu totul contrariu sistemului după care cîțiva din membrii clerului trăiesc în cea mai mare îmbelșugare și strîng la comori, cînd mulțimea slujitorilor bisericii îi peritoare de foame. În privirea drepturilor politice, eu sînt departe de a se esclude clerul de la ele.

De vreme ce voim ca preotul să fie cetăţean, apoi trebuie să-i dăm şi drepturi de cetăţean. Recunosc, dară, clerului acest drept în princip, însă pentru dezvoltarea principului amîn chestia la viitoarea lege electorală. În privirea pămîntului ce astăzi proprietarii de moşii sînt datori să deie preoţilor de sate, prin amandamentul meu eu cer păstrarea statului-quo pînă la desăvîrşirea organizărei comunelor şi a regulării chestiei obştiilor săteşti prin stabilizare. Să se înţeleagă însă bine prin aceasta că eu nu espropiez pre nimine, că nu prejudec nimică, ci las chestia întreagă viitoarei legislative. În urma punctul[ui] 6 al dorinţilor clerului, eu am adaos o nouă dorinţă, care sînt sigur că toată Adunarea va aproba-o, căci îi dau ocazia să îndrepte macar în parte greşeala ce s-a făcut prin amînarea punctului al 9-lea din dorinţile de interes general. Propun, dară, ca Adunarea să adopteze că salariul şi celelalte foloase materiale ce se vor asigura clerului de la parohiile ortodoxe să se recunoască şi clerului de la parohiile catolice. Noi avem o întreagă populaţie catolică. Trebuie, dar, să ne ocupăm şi de poziţia clerului catolic. Să-l punem pe acelaşi picior de egalitate cu clerul ortodox, bine înţelegîndu-se însă ca el să se puie şi pe acelaşi picior de îndatoriri şi că, prin urmare, va atîrna cu totul sub ascultarea legilor ţărei, ca cler naţional catolic. (*Semne de aprobaţie de pe toate bancile Adunării.*)

Punctul al 7-le cere concentrarea fondului clerical fără osebire în mînele Sinodului ca proprietate a bisericii. Acest punct eu nici nu mă aşteptam să-l văd figurînd între dorinţele clerului şi mai ales ale unui cler care ne-a dat dovadă că voieşte a se pune pe calea progresului. Această dorinţă însă departe de a fi un pas înainte este un pas gigantic înapoi. Cereţi averile în mînele Sinodului, dară cum această dorinţă să o împac cu protestaţile clerului cînd s-a tratat despre înfiinţarea Sinodului, că misia acestuia are să fie curat spirituală, că nimene nu pretinde a se amesteca în averi, că materialismul a ucis autoritatea morală a clerului şi că clerul, lepădîndu-se singur de materialism, voieşte a reînvie pentru religie, pentru morală, pentru ştiinţă? Sînt, dar, cu totul în contra dorinţei majorităţii comitetului clerului de a i se da averi pe mînă. Eu, dimpotrivă, cer ca să i se ieie şi chiar şi acele averi care i s-au mai lăsat în dispoziţie sub deosebite pretexte şi care n-au făcut alta decît a compromite religia. Pre cît preotul trebuie să aibă toată autoritatea, toată libertatea în împlinirea misiei sale spirituale, pre atîta însuşi această misie cere ca el să fie neatîrnat de orice ocupaţie materiale. Toată partea materială trebuie, dară, lăsată statului. Eu am călătorit mult în viaţa mea şi mi-a fost dat să văd ţări unde clerul este cu averi, precum în Spania şi Italia, şi alte ţări unde clerul este fără averi, precum Francia şi Austria şi aproape, cu totul aproape de noi — Bucovina. Ei bine, pentru fala naţiei noastre, pentru onoarea religiei noastre, aş dori ca clerul nostru să fie cum este clerul catolic din Francia şi clerul ortodox din Bucovina, care şi unul şi altul înlăturat de la cîrmuirea averilor se mulţămeşte numai de a fi salariat, şi aşa se poate ocupa liber şi neîmpedecat de chemarea sa morală şi spirituală. Cer, dară, centralizarea a întregii averi clericale în mînele Departamentului Culturilor, întocmai ca şi domnul Dimitrie Miclescu [6], însă într-un chip mai radical decît d[omnia]-lui , şi anume ca budgetul şi sămile să se supuie controlului Adunării generale întocmai ca toate celelalte sămi ale celorlalte case publice. Părintele egumenul de Slatina la puntul al doilea din amandamentul său [7], atingătoriu de învăţătura preoţimii, cere ca soarta ei să fie îmbunătăţită, ca pe viitoriu să nu aibă a se ocupa decît de împlinirea înaltei sale misii. Dacă o asemine condiţie trebuie cerută de la preoţime, cu atîta mai mult trebuie să o cerem de la episcopat şi mai ales de la egumenat.

Părintele egumenul de Slatina întrerumpe pe orator declarînd că în amandamentul său nu a deosebit clerul de mir de monahi.

De aceea, voind să apăr pre egumeni de greutăţile materiale, am cerut prin amandamentul meu ca egumenii monastirilor să nu mai poată ţinea pe sama lor moşii. Domnul deputatul de Iaşi prin o escordă puţin parlamentară a atacat personalitatea preoţimei de mir, imputîndu-i viţiurile şi sătea averilor, preoţimei de mir care ades moare de foame! I-a mai imputat spiritul de discordie, pentru că a avut cîteodată curagiul să aibă altă opinie decît acea a unora din boiari. Dacă ar fi să intrăm în recriminaţii pentru voturile date, apoi cu mai multă dreptate s-ar putea adresa imputări egumenilor carii au votat mai mult ca boieri sau ca posesori de moşii decît ca părinţi duhovniceşti ai poporului! Însă nu e timpul de recriminaţii. Fără a atinge vreo personalitate, mă voi mărgini numai a zice că vroiesc ca egumenul să fie îndoit mai dizlipit de cele materiale decît preotul de mir, pentru că acesta are femeie şi copil, cînd egumenul nu trebuie să aibă altă familie decît comunitatea sa şi alte ocupaţii decît de a predica cuvîntul lui Dumnezeu. Mie însă mi s-a întîmplat de a vedea egumeni posesori ce şedeau mai mult în velniţă decît la poalele altariului. (*Rîs pe bancile Adunării.*) De aceea, domnilor, pentru onoarea religiei noastre, să ridicăm egumenilor sarcina moşiilor! La sfîrşitul puntului al 7-le din amandamentul meu am adaos un princip, care şi este consfinţit chiar prin legile noastre actuale, adecă, ca, după îndestularea trebuinţelor bisericii, prisosul veniturilor fondului clerical să se întrebuinţeze întru sporirea învăţăturii publice şi la alte aşezăminte de binefacere. Negreşit că nici o dispoziţie nu poate fi mai plăcută lui Dumnezeu şi oamenilor decît o asemine întrebuinţare! Să dorim numai ca în viitoriu acest prisos să fie mai bine întrebuinţat decît a fost pînă acum!

Puntul al 8-le al dorinţelor comitetului clerului cere ca numai preoţii să ocupe catedrele de religie prin şcoalele de tîrguri şi sate. Eu sînt gata a vota pentru acest punct. Chiar din început am zis că dau clerului ce este al clerului, dară păstrez statului ce este al statului. Tocmai, dară, pentru că vroiesc a păstra statului sau mai bine zicînd societăţii civile învăţătura publică, fără nici o intervenţie sau înrîurire din partea clerului, dau bisericii aceea ce i se cuvine: învăţătura religioasă.

Puntul al 9-le este o continuaţie a puntului 7 din dorinţele comitetului clerului: reclamă iarăşi proprietatea bisericii în mînile Sinodului. Eu nu pot fi decît cu totul în contra acestui punt; aice şi amandamentul d[omniei]-lui domnul Miclescu şi al meu sînt în deplină înţelegere; şi unul şi altul dau drit Sinodului numai de a prelucra aşezămintele speciale şi statutile pentru episcopi, monastiri, seminarii, dicasterii şi alte aşezăminte bisericeşti, însă pentru ca ele să aibă putere obligatorie prescrie că ele trebui mai întîi să fie votate de Adunarea legislativă şi întărite de domnitoriu.

Puntul al zecele din dorinţele majorităţii comitetului clerului cere ca egumenii monastirilor şi rectorii seminariilor fără osabire să nu fie dintre străini. Aice mi se pare că este o greşeală de redacţie. Mai bine ar fi fost să se zică: ,,Egumenii monastirilor şi rectorii seminariilor să fie români''. Oricum să fie, eu votez pentru această dorinţă, cu preferinţă de amandamentul părintelui egumen de Slatina, care învoieşte numirea rectorilor şi dintre străini [8].

Domnilor, în această Adunare n-am fost decît ades pîrît că părtinesc străinilor. Aceasta este o pîră nemeritată. Eu am fost pentru străini cînd în convicţia mea am crezut că părtinirea pentru străini aduce folos pentru pămînteni. Astă dată însă sînt cu totul în contra străinilor. Părintele Calinic se uneşte cu principul majorităţii comitetului clerical, adecă ca egumenii să fie aleşi numai dintre pămînteni, iar pre rectori îi primeşte şi dintre străini. Aceasta mi se pare o mare neconsecvenţă. Dacă socoţi că este periculos lucru de a pune în capul unei monastiri, unei comunităţi de bărbaţi copţi, un străin, nu socoţi însă că este şi mai periculos de a pune străini în capul unui seminariu, unei comunităţi de copii cruzi? Cum nu gîndeşti că rectorii seminariilor sînt crescătorii unei generaţii întregi şi că, prin urmare, este periculos şi poate fi chiar fatal de a încredinţa o generaţie întreagă, viitorul clerului nostru, în mîna unui străin?

Părintele egumenul de Slatina îşi motivează opinia pe greutatea în care ne-am afla astăzi de a găsi în ţară bărbaţi români cu îndestule ştiinţe şi că de aceea propune ca să putem da rectoratul seminariilor şi în mînile străinilor. Părintele Calinic confundă rectoratul şi cu profesoratul. Un rector nu trebuie numaidecît să fie şi profesor. Un rector este un administrator, un gospodar al seminariului.

Profesori străini nu pretind că nu ar trebui aduşi, încuragiaţi şi bine plătiţi. Eu cel dintîi recunosc că învăţătura publică a noastră nu se va înălţa în acea poziţie morală în care o vedem pretutindene aiurea, întru cîtă vreme nu vom avea un corp profesoral care să fie în capul societăţii noastre prin talentul, ştiinţa şi principiile sale; eu singur recunosc că un asemine corp profesoral niciodată nu-l vom avea în ţară, întru cîtă vreme nu-l vom completa prin capacităţi străine. De aceea eu din tot sufletul doresc chemarea de profesori străini. Dar prin aceasta nu vreau să zic că şi rectoratul se cuvine a se încredinţa străinilor. Este o chestie, o datorie de naţionalitate pentru noi ca să ne ferim de tot ce ar putea spori între noi înrîuririle din afară. După împregiurările actuale spre pildă, să punem în capul unui seminariu un străin, să fim siguri că cu aceasta n-am face decît de a da acel aşezămînt în mînile consulului de care ar atîrna rectorul străin. Eu, dară, rog pre Adunare ca să respingă propunerea părintelui egumen de Slatina. Tot asemine nu mă pot uni şi cu puntul al 8-lea din amandamentul domnului Miclescu, care cere ca persoana clirică nehirotonisită în ţară să nu aibă drepturile cliricilor pămînteni. Domnul deputat de Iaşi să-mi deie voie de a-i întîmpina că propunerea sa este nu numai o escluzie fără pildă în orice altă ţară, nu numai o strîmbătate pentru mulţi din bisericaşii noştri de astăzi carii s-au preoţit în alte ţări ortodoxe, dar şi chiar o restricţie contrară religiei noastre. Cum, dacă prin deosăbită evlavie un român s-ar duce la locurile sfinte şi ar primi hirotonia acolo unde Hristos a predicat legea adevărului, unde el a pătimit şi s-a răstignit pentru omenire, acel român ar conteni de a mai fi pămîntean şi întorcîndu-se în ţară noi ar trebui să-l privim ca disţărat? Domnilor, în această propunere eu nu văd nicidecum un princip sau o măsură luată pentru a ne feri de un oareşicare pericol. Eu nu văd decît o personalitate, decît o măsură ţintitoare de a esclude de la viitoarele alegeri bisericeşti pre unii din candidaţii actuali. Spre a păstra statului şi bisericii tot dreptul ce i se cuvine, eu mă primesc de a se declăra că orice cliric s-ar hirotonisi în străinătate fără încuviinţarea guvernului local civil sau bisericesc sau că înturnîndu-se în ţară nu şi-ar îmbunătăţi aice hirotonia sau rangul primit în străinătate, atuncea aceste să nu aibă tărie în Principate. Această condiţie este îndestulătoare spre a păstra dreptul statului şi al bisericii, spre a manţinea disciplina şi a înlătura orice pericol putincios. Dar niciodată nu mă voi uni cu propunerea nedreaptă care ar ţinti ca să deştăreze pre tot românul ce prin evlavie, pre care eu cel dintîi o înţeleg, ar merge să se hirotonisească sau la locurile acele pre care noi le numim sfinte, pentru că au fost leagănul creştinismului, sau în orice altă ţară, unde există altare ortodoxe.

Puntul al 11-lea din propunerea comitetului clerical înfăţişează iarăşi o ră redacţie [9]. Eu mă unesc cu principiul cuprins în el, dar cer ca să se modifice în următoriul chip: „Toate bisericile şi monastirile din ţară vor atîrna de iurisdicţia episcopilor eparhioţi respectivi în întîia instanţie şi ca Sinod ca instanţie de apel". Părintele locotenent de Roman, de cîte ori o propunere nu-i place, pretinde că este contrară canoanelor; aşa şi astă dată se opune la iurisdicţia Sinodului. Părintele Hermeziu dă canoanelor o mare elasticitate. Tocma cu Pidalion în mînă, şi iată-l (*aice oratorul arată o carte mare în folio*), îi pot dovedi că religia noastră mai ales recunoaşte competenţa şi trebuinţa sinodurilor, căci biserica lui Hristos este întemeiată pe libertate, pe hotărîrea măjorităţii credincioşilor, iară nu pe despotismul episcopal. Cît pentru ceea ce zice că iurisdicţia Sinodului ar face o mare lovire în dignitatea fieştecărui episcop de eparhie, nepilduită undeva, eu îi voi întîmpina că nu mai multă sau mai puţină putere recunoscută unui episcop îi loveşte dignitatea, ci chipul cum acel episcop îşi întrebuinţază puterea care îi este dată, chipul cum el se poartă ca preot, ca cetăţean, ca om care n-are două opinii, una în faţa lumii şi alta în patru ochi!

Puntul al doisprezecelea şi cel de pe urmă din dorinţele majorităţei comitetului clerical cere ca nimene din tagma clericală să nu fie condamnat şi distituat fără o judecată prealabilă. Aceasta este o dorinţă pre cît firească, pre atîta şi conformă cu marele principii de securitate, de dreptate şi de legalitate ce s-a proclamat de către Adunarea naţională. Dacă nici un cetăţean nu trebuie să fie jignit în driturile sale sau supus arbitrariului, cu atîta mai mult este neapărat ca preotul să fie ocrotit de toată nesecuritatea, de toată asuprirea, capriţiul sau urgia şefilor săi, pentru că aşa liber în conştiinţa sa şi atîrnînd numai de legile canonice să poată a-şi împlini spirituala sa misie. Dorinţa comitetului clerului este o protestaţie în contra stării actuale a lucrurilor, după care preotul de jos este cu totul lăsat în buna plăcere a episcopilor şi mai ales a protopopilor. Nu vreau să intru în amănunţimi, căci aş putea să citez Adunării facturi prea triste ale unui grozav arbitrariu. Trebuie, dară, să asigurăm cu tot dinadinsul condiţia preoţimii puind-o în apărarea legilor despre orice asuprire din partea superiorilor săi. De aceea propun Adunării încuviinţarea puntului al 12-le.

Cu acest punct se încheie dorinţele comitetului. Eu însă mi-am luat îndrăzneală de a mai adăogi două punturi, pre care le socot neapărate pentru a completa reorganizarea trebilor clericale. Daţi-mi, domnilor, voie să vi le explic.

Prin puntul al 13-le cer ca mitropoliţii şi episcopii să se aleagă în viitoriu dintre toţi membrii clerului monahic. După reglement şi legile din urmă, mitropolitul nu poate fi ales decît dintre doi episcopi eparhioţi, iar episcopii numai dintre egumenii monastirilor şi arhimandriţi. O asemine restricție nu este nicidecum cerută de legile canonice ale bisericii noastre. Ispita ne dovedește că ea este chiar funestă statului și religiei. Interesul și a unuia și a altuia este ca mitropolitul și episcopii să fie aleși dintre bărbații cei mai demni. *Errare humanum est.* Putem să ne greșim în alegerea unuia sau doi din episcopi. După ce, dară, am avut nenorocirea de a alege răi episcopi, de ce să dăm silință să alegem din ei pre mitropolit, și așa să fim reduși și la nenorocirea de a avea și un rău mitropolit? Să ne întoarcem, dar, la libertatea ce ne-o dau canoanele; să alegem pre capii bisericei noastre din toți membrii bisericei. Cînd unul dintre aceștii primește darul, i se cîntă *acsios* (demn), să alegem, dară, pururea pre cel mai demn. Vă rog, domnilor, să binevoiți a vă uni cu propunerea mea chiar în interesul neatîrnării mitropolitului despre orice presie din afară. Înalt-preasfințitul mitropolit să binevoiască a-mi ierta dacă îmi voi lua îndrăzneala de a cita un fact ce-i este personal, și astă iertare o cer cu atîta mai mult că se zice că celui de față nu i se adresează complimente, însă eu nu laud, ci constatez numai un fact.

Domnilor, știți toți purtarea patriotică a clerului nostru și îndeosebi a înalt-preasfințitului mitropolit în marea luptă națională ce am susținut. Ei bine, spre a paraliza activitatea înalt-preasfinției sale, spre a-i rădica arhipăstorescul său curaj, care este arma ce de către adversarii noștri s-au întrebuințat? Articolul 412 din reglement, care răstrînge alegerea mitropolitului între singurii episcopi eparhioți. Pe de o parte, patriarhul din Constantinopol, contrariu drepturilor bisericii noastre, priimește ordin de a adresa mitropolitului imputări și amenințări pentru că s-au pus în capul nației, numai spre a-i sprijini drepturile. Pe de altă parte, unui episcop pre care Dumnezeu să-l pomenească — candidat de mitropolit poate fără de voia sa — i se face fel de fel de făgăduințe, spre a-l întărta în contra șefului bisericii noastre și drept răsplătire i se adresează scrisori măgulitoare, decorații, și ca cea de pe urmă i se arată mitropolia vacantă! Ei bine, propunerea mea țintește de a pune un capăt la o aseminea stare de lucruri. Mitropolitul se paraliza prin candidați hotărîți. Să nu mai fie în viitoriu candidați hotărîți. Mitropolitul și episcopii să se aleagă dintre toți membrii clerului; fie candidatul un simplu monah, dacă el va fi demn, nimene să nu ne oprească de a-l pune pe scaunul arhipăstoresc ocupat odată de Teoctist și de Dosoftei!

Puntul al 14-lea și cel de pe urmă din amandamentul meu cere ca regularea chestiei monastirilor pămîntene închinate locurilor de gios să se păstreze viitorului guvernămînt ca o chestie ce este cu totul de competința țării de a o dezlega.

Domnilor, sînt acum două sute de ani de cînd această chestie a început a se agita în Principate și pînă astăzi stă încă nehotărîtă. Noi nu ne-am împlini misia dacă înainte de a ne despărți, la sfîrșitul lucrărilor, ne-am* zice aceea ce am zis și la începutul lor și anume în ședința din 3 octomvrie, că dezlegarea acestei chestii care odată trebuie să se facă este *numai de competința noastră.* Cu toate strigătele, cu toate intrigile egumenilor greci, cu toate înrîuririle străine, noi niciodată nu vom suferi ca o hotărîre străină să fie să esproprieze a cincea parte din pămîntul Principatelor. Țara, în toate timpurile, chiar și cele mai nefericite, singură a regulat condiția legală a averilor monastirilor închinate, fiindcă ele pururea s-au recunoscut ca averi pămîntene. Să ne aducem aminte ce înseamnă cuvîntul de ***închinare la locurile de gios***. Cantimir ne zice că „atuncea cînd ctitorii unei monastiri voiesc să o ferească de orice pericol, de orice risipă, ei o pun sub apărarea locurilor celor mai evlavioase ale creştinismului, ca să le apere, iar nu ca să le *jefuiască*”[10]. Aceste locuri nu sînt decît ***epitroape***. Ele însă îşi au însuşit averea epitropisitelor monastiri, astăzi reduse în starea cea mai mizerabilă. Timpul ne este prea scurt spre a intra în amănunţimile chestiei. Să ne mărginim, dar, numai a zice că această chestie nu poate şi nu trebuie a fi hotărîtă decît de viitorul guvernămînt, în deplina sa neatîrnare, ca o chestie de naţionalitate şi de autonomie, şi că orice hotărîre s-ar da afară din ţară nu poate sfărîma drepturile Principatelor. Pămîntul pre care egumenii greci îl reclamă ca proprietate a naţiei greceşti este pămînt românesc, pămînt stropit cu sîngele strămoşilor noştri; el se află în Principate, el trebuie să rămîie al Principatelor. Prin aceasta eu nu pretind că Principatele ar trebui să uite marea misie ce li este lăsată de către vechii noştri domni, adecă de a ocroti şi păstra religia ortodoxă în ţările odată leagănul creştinismului şi astăzi supuse semilunei. Să ne aducem aminte că numai prin ajutoriul Principatelor patriarhiile de Antiohia, Ierusalim, Alexandria s-au ţinut şi se ţin. Această misie este frumoasă. Românii trebuie să o împlinească şi în viitoriu. Însă mai adaog o dată: chestia monastirilor închinate nu poate şi nu se cuvine a se hotărî decît de însuşi Principatele în deplina lor autonomie[11]!

---

* Citește : *n-am.*

Al treilea suplement la Buletinul..., nr. 23, p. 1, col. 1–p. 2, col. 2.
Al patrulea suplement la Buletinul..., nr. 23, p. 1, col. 1–p. 2, col. 2.

NOTE

[1] În şedinţa din 20 decembrie 1857 comisia clerului a prezentat un program de revendicări în 12 puncte sub titlul „Dorinţele comitetului clerical”, care se referea atît la aspectele legate de pregătirea intelectuală a preoţilor mireni şi a clerului monahal, cît şi la aspectele materiale ale vieţii acestora şi ale bisericii în general. *Acte şi documente...*, vol. VI_1, p. 428–429.

[2] Pentru discursul lui Atanasie Fătu, vezi mai sus nota 2 de la discursul cu privire la libertatea cultelor (p. 42).

[3] Calinic Miclescu Hariopoleos era egumen al mănăstirii Slatina. În punctul 3 al amendamentului propus la programul menţionat mai sus (nota 1) cerea: „Organizarea monahismului după nişte condiţii folositoare religiei şi societăţii, potrivit cu sfintele canoane întru aceasta”. În punctul 3 al programului prezentat se preciza că organizarea monahismului trebuie făcută „după nişte condiţii folositoare statului şi religiei, potrivit şi cu sfintele canoane”. *Ibidem*, p. 430.

[4] Locotenentul episcopiei de Roman, Nectarie Sotiriopoleos Hermeziu, care în sînul comisiei clerului făcuse opinie separată în ceea ce priveşte punctul 3 al programului, cerea ca „organizarea monahismului [..] să se urmeze în totul potrivit canoanelor bisericii noastre, iar nicidecum în condiţii scornite”. *Ibidem*, p. 431.

[5] Referitor la această problemă, D. Miclescu, deputat al marilor proprietari din ţinutul Iaşi, a prezentat un amendament sprijinit de N. Carp, N. Iamandi, A. Cuza, C. Sturdza (Vaslui), A. Aslan, S. Miclescu. *Ibidem*, p. 432–433.

[6] În punctul 5 al amendamentului menţionat mai sus se preconiza: „Fondul clerical atît al episcopiilor, al monastirilor fără osebire şi al schiturilor, cît şi al bisericii de mir, să formeze o singură, casă, din care toţi servitorii bisericilor din ţară să fie salariaţi şi să nu ducă nevoile de astăzi”. *Ibidem*, p. 433.

[7] În punctul 2 al amendamentului propus de Calinic Miclescu Hariopoleos se cerea ca „organizaţia învăţăturilor clericale [să fie făcută] într-un mod ca preoţimea atît monahică, cît şi cea mireană să posedeze cunoştinţele facultăţilor filosofice şi teologice, după care soarta tuturor servitorilor bisericii să fie îmbunătăţită atît în privirea morală, cît şi materială, ca pe viitor să nu aibă a se ocupa decît de împlinirea misiii spirituale care îi este încredinţată, pentru care viitoarea legislativă va face o lege în asemenea potrivit regulilor din alte staturi luminate”. *Ibidem*, p. 430.

[8] Referitor la acest punct, amendamentul menţionat arată că „iar pentru rectorii seminariilor de a-i cere să fie numai români pămînteni ar fi o restrîngere în paguba seminariilor clerului nostru". *Ibidem*, p. 430—431.

[9] Articolul 11 din programul prezentat în formă de proiect era redactat astfel" : „Toate bisericile şi monastirile din ţară să atîrne de jurisdicţia episcopilor eparhioţi respectivi şi a Sinodului, fără nici o deosebire". *Ibidem*, p. 429.

[10] Cf. Dimitrie Cantemir, *op. cit.*, p. 359, capitolul III : „Despre mănăstirile Moldovei".

[11] Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 679.

---

*Actul de încheiere a lucrărilor Adunării şi de recunoştinţă către puterile garante**

La deschiderea şedinţei *domnul M. Kogălniceanu* citeşte următorul act, pe care Adunarea îl votează în unanimitate cu cele mai vii şi repeţite aclamaţii de *Să trăiască puterile garante! Să trăiască Unirea!*

Astăzi anul 1857, luna dechemvrie în 21 zile.

Astăzi se împlinesc 3 luni de cînd s-au întrunit Adunarea ad-hoc a Moldovei convocată în puterea Tratatului de Paris pentru a rosti dorinţele ţării asupra viitoarei organizaţii a Principatelor Române. Procesele-verbale ale şedinţelor sale, voturile rostite de ea, unele şi altele împărtăşite comisiei internaţionale din Bucureşti şi aduse la cunoştinţa publică, sînt cea mai puternică dovadă de patriotismul, de respectul pentru legalitate, de prudinţa şi moderaţia ce au prezidat în dezbaterile Adunării. Pătrunsă de importanţa misiei sale, de marele ei datorii şi către binevoitoarele puteri care au convocat-o, şi către ţara care au ales-o, Adunarea cu toate piedicile ce i s-au înfăţoşat au păşit pe calea însemnată ei de către Tratatul de Paris.

În adevăr, dacă chiar din început pentru împregiurările din lăuntru misia Adunării era grea şi poziţia ei mai mult decît delicată, cu cît mai mult acum această poziţie au trebuit să se facă îngrijitoare prin împregiurările din afară.

Adunarea în adevăr chiar din început nu şi-au ascuns greutatea poziţiei, ea era chemată pe de o parte a pastra în toată întregimea ei autonomia Principatelor, consfinţită prin solemnele capitulaţii încheiete cu Înalta Poartă, a rosti dorinţele naţiei asupra viitoarei organizaţii politice, şi totodată plecîndu-se la stipulaţiile formale ale Tratatului de Paris a intra în reformele din lăuntru. Însăşi această cale înfăţoşa mai mult decît greutăţi. Pretutindene o reformă produce nemulţămiri şi îngrijiri, cu cît mai mult aceasta au trebuit să se întîmple în Moldova, aflată într-o stare de lucruri cu totul anormală, espusă la toate intrigile din lăuntru şi din afară, simţind nevoia de a-şi preface pe lîngă organizaţia politică şi instituţiile sociale, şi lipsită de tot mijlocul de publicitate pentru a se putea lumina opinia publică şi combate prejudecăţile şi temerile neîntemeiete răspîndite prin răuvoitori. Aceste împregiurări nu puteau decît să îngreuie sarcina Adunării, aflată pe lîngă aceasta faţă în faţă cu un guvern provizoriu şi prin însăşi natura sa puţin simpatic misiei ei. Toate aceste trebuia la tot pasul să îngreuieze calea Adunărei şi, dacă ea au trecut peste toate piedecile, aceasta n-au datorit-o decît încredirei marei majorităţi a concetăţănilor săi, care niciodată nu i-au lipsit, şi prudenţii în care ea s-au silit a răstrînge dezbaterile sale.

---

* Şedinţa din 21 decembrie 1857.

Răzămîndu-se pe îndatorirea reciprocă ce puterile subscriitoare Tratatului de Paris au luat de a lasa Principatelor toată libertatea în rostirea dorinţelor lor şi de a aştepta pănă la întrunirea conferinţelor pentru a se esprima asupra lucrărilor din Iaşi şi din Bucureşti, Adunarea ad-hoc era, dar, în tot dreptul să creadă că pe lîngă greutăţile din lăuntru nu i se vor înfăţoşa şi greutăţi din afară. Din nenorocire, în tot timpul lucrărilor sale Adunarea s-au văzut învinovăţită prin imputări oficiale că lucrările sale ar fi abătute din calea însămnată de Tratatul de Paris şi că dorinţele sale n-ar fi espresiea nici a ţărei, nici a adevăratelor trebuinţi ale populaţiei. Cea de pe urmă notă a ministeriului otoman acuză pre Adunare ca prelungind şi îndoind agitaţia ce ar esista în Principate, ca putînd aduce tulburări serioase, ca compusă în cea mai mare parte de oameni cu spiritul esaltat, ca despărţită prin intrigile partidelor[1]. Toate aceste pun pe Adunare într-o stare de acuzaţie despre care ea trebuie să se apere şi îi fac totodată o situaţie din care interesul ţării îi dictează ca ea să iasă cît se poate mai curînd.

Linişţea publică care de la o margine pănă la alta predomneşte în ţară, care într-un singur punt nu s-au tulburat cu toate încercările răuvoitorilor, linişţea care — sperăm în Dumnezeu — nici în viitoriu nu se va tulbura, este cea mai puternică dovadă de puţinile pericole şi agitaţii ce esistă în Principate. Cît pentru esaltaţia spiritelor a majorităţii membrilor Adunării, procesele-verbale ale şedinţelor, cuvintele oratorilor testual reproduse şi mai ales voturile date dovidesc dacă şi în cît imputările adresate deputaţilor Moldovei sînt meritate.

Adunarea în toată sinceritatea convicţiilor sale nu crede că au păşit din calea datoriilor sale către Europa, către Înalta Poartă, către ţară ! Ea au plecat capul dinaintea stipulaţiilor Tratatului de Paris, ea au protestat şi protestează despre nestrămutata sa vroinţă de a respecta în toată întregimea lor drepturile M.S.Î. sultanului precum ele sînt consfinţite şi precizate prin vechile noastre capitulaţii cu Imperiul otoman, ea au apărat cu dignitate, cu moderaţie, dar şi cu energie drepturile naţiei române, ea au rostit pre cît au putut liber şi neîmpiedicat dorinţele populaţiei pentru viitoarea organizaţie politică şi socială a Principatelor. Însă această datorie împlinită din partea Adunărei i-au atras imputările de mai sus, care răspîndindu-se în public au trebuit neapărat să contribuie la sporirea fatriilor * în ţară, care formate şi îngrijate de deosebiţi aspiranţi la domnie se folosesc de orice pretest spre a intriga, dară, în contra dorinţelor Adunării, în care ei cu drept cuvînt văd o piedică la realizarea ambiţiei şi a intereselor lor particulare. Europa, care au luat în mînele sale închizăşluirea drepturile Principatelor, care au stăruit pentru adevarata aplicaţie a Tratatului de Paris, va judeca dacă învinovăţirele din afară făcute Adunărei au fost şi sînt meritate şi dacă acestea au putut a-i înlesni misia mai mult decît grea.

Deputaţii deosebitelor clase ale Moldovei înainte însă de a pune un capăt lucrărilor lor sînt datori a sfîrşi prin acelaşi act cu care ei au început, prin mărturisirea unanimă şi sinceră a neştersei recunoştinţi a naţiei române către marele puteri ale Europei, care au recunoscut dritul de a rosti liber în faţa lumei care sînt lovirele ce ele au priimit, care sînt

---

* Grupuri politice adverse.

dorinţele ei pentru viitoarea organizaţie ca naţie liberă şi societate europeană. Mulţămită fie marelor şi glorioşilor monarhi, carii şi-au plecat urechea la durerile unui popul asuprit, mulţămită şi eternă mulţămită fie-le pentru că au priimit sub puternica lor garanţie drepturile şi naţionalitatea românilor!

Nu creadă binefăcătorii monarhi că dorinţele rostite cu atîta unanimitate în îmbele ţări sînt espresia unor idei, unor aspiraţii momentane. Adunarea ad-hoc din Moldova dinaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor declară că ea n-au rostit decît marele şi adevăratele dorinţe ale naţiei române.

Adunarea ia marturi pe Dumnezeu că, precum în tot seculul pretutindine şi în toate împregiurările, asemenea şi astăzi predomneşte de la o margine la alta a Principatelor convicţia că numai autonomia plină şi întreagă, aşa precum ea este consfinţită prin capitulaţii, că numai Unirea îmbelor ţări, că numai un prinţ strein pus în capul lor, că numai o putere legislativă — adevărată reprezentaţie a tuturor intereselor naţiei — pot asigura esistinţa naţională a cinci milioane de români, a dezvolta prosperitatea acestor ţări şi a împaca interesele Europei. În toată sinceritatea cugetului, Adunarea declară că numai împlinirea acestor fundamentale dorinţi, acestor neapărate trebuinţi poate realiza şi face folositoare şi celelalte dorinţi rostite în urmă. Fără a lor împlinire cu greu un guvernămînt oricît de bine organizat ar fi va putea cîştiga simpatiile naţiei, va putea vindeca ranele trecutului, va putea introduce în ţară pacea şi mulţămirea generală şi aşa a împlini binefăcătoarele cugetări ale Europei în privirea ţărilor de la Dunărea de Gios.

Crezînd, dar, în dreptatea şi generozitatea marelor puteri, Adunarea din Iaşi, legitimul şi adevăratul organ al dorinţelor naţionale ale Moldovei, aşteaptă solemnela lor hotărîre. Întemeindu-se pe aceeaşi încredere, ea socoate de cuviinţă de a chema totodată şi binevoitoarea luare-aminte a puterilor asupra stării anormale în care Principatele se află de la subscrierea Tratatului de Paris, cu nişte legi care de îndată ce s-au hotărît revizia lor au pierdut puterea lor morală, cu nişte guverne efemere şi lipsite de sprijinul şi controlul puterei legislative, prin însăşi natura lor menite de a nu face decît lucrări provizorii, că, mai toate ramurile administraţiei publice în deplină dezorganizaţie, ţările sînt în totală stagniaţie, toate căile de îmbunătăţiri sînt stavilate şi tot progresul au contenit. Principatele însă sînt însătate de a se vedea cît mai curînd reaşezîndu-se în deplina lor autonomie, de a-şi videa împlinite marile şi mîntuitoarele dorinţi, de a proceda cu o oară mai înainte la aşezarea acelui guvernămînt naţional, tare, drept, care singur puind un capăt relelor trecutului să deie naţiei acea stabilitate dorită de atîta ani şi de toate clasele societăţii fără osăbire şi fără de care Principatele nu pot spera nici pace, nici mîntuire.

Această stabilitate şi toate condiţiile ce-i sînt neapărate, Europa singură ni le poate da. Cinci milioane de români cu braţile întinse, cu ochii pironiţi către acel mare punct unde are a se hotărî soarta patriei lor, aşteaptă cu toată încredirea marele cuvînt care va introduce bucuria şi fericirea în mijlocul unei întregi naţii, acel cuvînt care va face nemuritoriu din neam în neam, din secol în secol numile binefăcătorilor monarhi — acel cuvînt în sfîrşit care va vesti *învierea României unite şi autonome.*

Adunarea, după votarea în unanimitate a acestui act, arată a sale mulţămiri biroului însărcinat cu a lui redacţie. Domnul viceprezident declară că acest act, precum şi alte frumoase desscrieri, decurge tot din peana domnului Kogălniceanu și că d[omnia]-lui cel întăi îl roagă să primească a sale mulțămiri pentru aseminea lucrări. Atunci Adunarea votează în unanimitate mulțămiri domnului Kogălniceanu.

Buletinul..., nr. 24, p. 3, col. 2. — p. 4, col. 2.
Întăiul Supliment la Buletinul..., nr. 24, p. 1, col. 1—2.

NOTE

[1] M. Kogălniceanu se referă la cele ce susținea în primul rînd partida antiunionistă din Moldova, care era sprijinită de către Turcia. Aceste acuzații nu corespundeau realității. Poarta, la 1 decembrie 1857, a trimis o circulară ambasadorilor acreditați pe lîngă puterile semnatare ale Tratatului de la Paris în care prezenta în mod tendințios situația, în sensul celor arătate de Kogălniceanu. În notă se arăta că s-a ajuns pînă acolo încît autoritățile au fost nevoite să apere clădirea Adunării cu armată, pentru a nu fi atacată de populația nemulțumită de felul în care Adunarea își desfășura activitatea. *Acte și documente*..., vol. V, p. 817—819. Cf., în volumul de față, și nota 9 de la p. 90; referitor la reglementarea relațiilor dintre țărani și proprietari, vezi și discursul de la p. 83.

Adunarea electivă a Moldovei

28 decembrie 1858 – 6 mai 1859

*Intervenție în care susține valabilitatea mandatului de deputat al prințului Grigore Sturdza**

Legea noastră nu prevede nimică pentru românii carii primesc servicii în țări streine[1]. Prin urmare, în caz de îndoială interpretația trebuie să fie în favoarea, iar nu în nefavoarea prințului Grigorie Sturdza. Eu, dar, nu pot combate mandatul său de deputat, însă să se înțeleagă bine *numai de deputat*. Totodată însă declar că trebuie îndată după constituirea guvernămîntului definitiv să căutăm serios la facerea legii care esistă în toate staturile și după care, îndată ce un pămîntean primește serviciu în străinătate fără voia ocîrmuirii, el perde drepturile cetățenești. O țară mică trebuie să fie mai geloasă în apărarea naționalității sale decît cît de orice alt lucru. Moldova au fost sfîșiată din toate părțile. Să judecăm cîte înrîuriri pot ezercita staturile megieșite în trebile noastre. Multe din familiile noastre își au fiii lor în serviciul rusesc, alții în serviciul austriac, alții în acel otoman. Dacă vom lăsa și în viitorii că slujba în străinătate să nu fie o escluzie de la întrebuințarea driturilor cetățenești, atunce am putea vedea pe bancele Adunării, acest templu al naționalității noastre, cum au zis așa de nimerit domnul Panu, am putea vedea deputați în uniformă turcească, austriecească, otomană. De aceea încă o dată să gîndim la nevoia unei legi în privirea românilor ce primesc serviciu în streinătate. Pînă atunci, nefiind lege în asemine, domnul Grigorie Sturdza nu poate fi esclus din eserciţiul mandatului său de deputat [2].

Supliment la nr. 24 al M. O., 1859, p. 1, col. 1.

NOTE

[1] Pentru amănunte cu caracter biografic referitoare la prințul Grigore Sturdza vezi Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 442–445. Referitor la activitatea lui ca general turc se arată că, „în timpul războiului din Orient, beizadeaua noastră a luat serviciu în armata turcească, unde i s-a dat gradul de general de brigadă sub numele de Muhliz pașa. În această însușire el s-a distins în lupta de la Oltenița, în care turcii au învins pe ruși, izbînda fiind datorită mai ales acțiunii îndrăznețe și bine executate a lui Muhliz pașa, apoi în bătălia de la Eupatoria, unde a comandat cavaleria turcească și a contribuit mult la victorie" (p. 444). În final s-a dat demisia din armata otomană.

Invalidarea mandatului de deputat a fost cerută în aceeași ședință de I. A. Cantacuzin.

[2] Alegerea a fost validată.

* Ședința din 31 decembrie 1858.

*Cerere de a fi şters din lista candidaţilor la domnie**

Onorabilei Adunări generale a Moldovei

În memorabila zi de 7 octombrie 1857, subscrisul ca deputat al proprietarilor mari a ţănutului Dorohoi în sînul Adunării ad-hoc, convocat în puterea Tratatului de Paris spre a rosti dorinţele naţiei române, am avut onoarea de a face o propunere care cu intusiasm s-au adoptat de întreaga Adunare, *afară de două glasuri* [1], care apoi, două zile în urmă, s-au aclamat în unanimitate de Adunarea din ţara suroră şi, în sfîrşit, s-au salutat de întreaga naţie ca marea, vecinica şi mîntuitoarea dorinţă a neamului nostru: *Unirea Principatelor Române sub un principe străin.* Între puternicile argumente ce sprijinea acea propunere prefăcută apoi în *dorinţă naţională* figura următoarele considerante:

„Luînd în privire că dorinţa cea mai mare, cea mai generală, acea hrănită de toate generaţiile trecute, acea care este sufletul generaţiei actuale, acea care împlinită va face fericirea generaţiilor viitoare, este Unirea Principatelor într-un singur stat, o unire care este firească, legiuită şi neapărată, pentru că în Moldova şi în Valahia sîntem acelaşi popul omogen, identic ca nici un altul, pentru că avem acelaşi început, acelaşi nume, aceeaşi limbă, aceeaşi religie, aceeaşi istorie, aceeaşi civilizaţie, aceleaşi instituţii, aceleaşi legi şi obiceiuri, aceleaşi teme şi aceleaşi speranţe, aceleaşi trebuinţe de îndestulat, aceleaşi hotară de păzit, aceleaşi dureri în trecut, acelaşi viitoriu de asigurat şi, în sfîrşit, aceeaşi misie de împlinit.

Luînd însă în privire că, pentru ca Unirea Principatelor să producă tot binele ce se aşteaptă şi în lăuntru şi în afară, este trebuinţa de a să institua un guvern tare, stabil, respectat în lăuntru de toţi şi sprijinit în afară de marea familie a caselor domnitoare, că un asemine guvern nu ni-l poate da regimul vicios al domniilor elective şi schimbători, carii, istoria este martură, n-au produs decît anarhie prin *rivalităţile şi ambiţiile deşilor şi mulţilor aspiranţi*, slăbiciune şi corupţie prin abuzurile şi nepotismul lor.

Luînd în privire că Principatele sînt însătate de legalitate, de stabilitate şi de dignitate naţională, voind a trăi cu însuşi viaţa lor, şi că aceste nu se pot dobîndi decît puindu-se în capul Principatelor Unite un prinţ strein, *ales dintre dinastiile domnitoare ale Europei, afară de acele ale staturilor vecine spre a nu motiva streine înrîuriri*".

Argumentele mai sus citate, departe de a se slăbi de la 7 octombrie 1857 încoace, n-au făcut decît a se întări: abuzurile guvernămintelor efemere sub care am trecut, toată activitatea ţării întrebuinţată în simple chestii de persoane, rivalităţile şi ambiţiile deşilor şi mulţilor aspiranţi de domnie, care obosesc ţara şi corump naţia de mai mult de doi ani de zile, toate aceste dovidesc că singurul chip de mîntuire pentru neamul şi patria noastră stă în realizarea dorinţelor formulate de îmbele ţări surori în zilele memorabile din 7 şi 9 octombrie 1857.

Europa au putut să nu ne încuviinţeze aceste dorinţi, însă ea nu au putut să nimicească convincţiile noastre şi aspiraţiile noastre. Cu această rezervă, puterile garante, cel puţin în majoritate, au subscris convenția din 7 (19) avgust 1858, cu această rezervă și românii au primit-o ca țelul final; cu toate restricțiile ei, convenția totuși ne recunoaște și ne o și promite împlinirea marei dorinți: Unirea Principatelor.

---

* Şedinţa din 3 ianuarie 1859.

Voind, dar, a rămînea consecuent cu mine însuși și nevoind nici măcar indirect a deszice aceea ce odată am zis cu atîta solemnitate, vin, dar, a ruga pre onorabila Adunare ca se binevoiască a *mă șterge din lista candidaților la domnie* [2].

3 ianuarie 1859

Subscris: Mihail Kogălniceanu

M. O., 1859, nr. 26, p. 3, col. 2 – p. 4, col. 1.

NOTE

[1] Vezi mai sus nota 1 de la p. 34.

[2] Cererea lui Mihail Kogălniceanu de a fi șters din rîndurile candidaților la tron a fost apreciată în mod favorabil în coloanele ziarului „Gazeta Transilvaniei", 1859, p. 10. De aceeași apreciere s-au bucurat și cererile similare ale lui Costache Negri și Vasile Alecsandri.

În ședința Adunării din 4 ianuarie 1859 s-a hotărît: „Toate cererile acestor petiții privitoare la înscrierea sau ștergerea petiționarilor la domnie se încuviințează de Adunare în unanimitate". *M. O.*, 1859, nr. 27, p. 3, col. 1,

*Petiție prin care cere Adunării să cerceteze dacă momentul este oportun pentru Unire**

Onoratei Adunări Elective

Dorința în unanimitate esprimată de Adunările ad-hoc a Moldaviei și a Valahiei, că aceste țări surori să fie întrunite într-un singur stat și sub un singur domn, dorință pre care puterile europeene au recunoscut-o în principiu și către a căria desăvîrșită îndeplinire Convenția din 7 august [1] ne pregătește calea, dorința aceasta ne îndeamnă astăzi a veni să rugăm pe Adunarea electivă a țărei ca mai înainte de orice alte lucruri să binevroiască — cumpănind împrejurările de față, drepturile Principatelor recunoscute de puterile subînsemnate în Tratatul de Paris și tendința spiritului național — a cerceta dacă momentul de față este oportun Unirei și la caz a hotărî mijloacele pentru deplina ei punere în lucrare. Dovada practică izvorîtă din punerea în lucrare a unei părți din Convenție de către comisiile interimare prin neidentica aplicare în îmbele Principate a aceloraşi dispoziții — ființa în sînul Adunării elective de astăzi a unei treimi din numărul total al Adunării de membri cari cu un an mai nainte au socotit de oportună Unirea aceasta — sînt rezoane plauzibile care ne fac se credem că Adunarea electivă a țărei va depune un vot afirmativ în favoarea unei dorinți pre care, putem a zice, țara întreagă o are și care-i singurul mijloc de a asigura prosperitatea acestor țări.

Subscrișii, crezînd că și astăzi ca mai nainte Unirea este dorința cea mai vie a nației întregi și plini de încredere în înaltul patriotism ce insuflă pe membrii Adunării, speră că rugămintea lor va găsi un eco răsunătoriu în sînul Adunării elective.

* Ședința din 4 ianuarie 1859.

Iași, 1858, dechemvrie în 30 zile.
Subscrișii: M. Kogălniceanu, [C.] Iacovachi, C. Roset-Teţcanu, N. Roset-Bălănesu, D. Sc. Miclescu

Supliment la nr. 27 al M. O., 1859, p. 2, col. 2 — p. 3, col. 1.

NOTE

[1] Aluzie la Convenția de la Paris din 7/19 august 1858. Pentru textul integral vezi : „Convention relative à l'organisation définitive des Principautés Roumaines, conclue à Paris entre l'Autriche, la France, la Grande Bretagne, la Prusse, la Russie, la Sardaigne et la Turquie", în *Acte și documente*..., vol. VII, București, 1892, p. 306—314, precum și *Convențiune pentru organizarea definitivă a Principatelor Unite Române încheiată la Paris, 7/19 august 1858. Proclamațiunea Măriei-Sale Domnitorului către români din 2 mai 1864. Proclamațiunea Măriei-Sale Domnitorului cătră români din 2 iulie 1864. Decretul Măriei-Sale Domnitorului prin care promulgă Statutul dezvoltător Convențiunei. Noua lege electorală a Principatelor Unite Române*, București, 1864, p. 3—16.

*Propunere pentru lista civilă a domnului**

Luînd în privire trebuința ce este de a se hotărî lista civilă a domnului în conformitate cu art. 14 din Convenția din 7 (19) august 1858, într-un chip cu totul îndestulătoriu pentru trebuințele domnului, însă totodată și neatîrnat de orice înrîurire străină.

Propun Adunării ca să încuviințeze următoarele :

I

Lista civilă a viitorului domn pe tot timpul domniei sale să hotărăște a fi de două mii galbini pe lună.

II

Domnului să dă spre lăcuință partea stîngă din palatul ocîrmuirei, cu mobilația sa, atenanțele și grădina ; reparațiile mari vor fi pe conta țării.

III

Statul nu va plăti altă suită domnului decît un șef de ștab și patru adiutanți.

1859 ianuarie în trei zile

Subscriși: M. Kogălniceanu, [C.] Iacovachi, Cazimir, N. Canano, C. Gr. Ghica, I. Gane

Suplement 2 la nr. 27 al M.O., 1859, p. 1, col. 1.

*Propunere în care cere ca domnul și Comitetul central să facă toate eforturile în vederea Unirii Principatelor***

Se cetește o propunere a *domnului Kogălniceanu* sprijinită de d[omniile]-lor [C.] Iacovachi, I. Gane, D. Miclescu și C. Ghica și care încheie :

Astăzi, anul una mie opt sute cincizeci și nouă, ianuarie în trei zile.

---

* Ședința din 4 ianuarie 1859.
** Ședința din 4 ianuarie 1859.

Adunarea ad-hoc trecută, întrunită în vîrtutea Tratatului de Paris, au proclamat în unanimitate, fără două voturi [1], Unirea Moldovei și a Valahiei sub un principe strein. Mandatul acestei Adunări au fost înscris întreg în marele act internațional din 30 martie, care-i dăduse misia de a formula dorințile țărei; și cînd colegiile noastre electorale, cele mai largi și mai independente ce avurăm pănă atunci, cînd ele au numit deputații care au avut onoarea de a compune acea Adunare, fiecare alegătoriu știa care este fapta importantă ce era să îndeplinească mandatarii lor. Aceleași simțimente însuflau pe frații noștri de peste Milcov. Însă și amîndouă Adunările nu au greșit întru nimica în împlinirea datorii lor și fiecare din noi își aduce încă aminte cu ce entusiasm din amîndouă părțile s-au aclamat Unirea îmbelor țări. Adunarea au făcut, dar, cunoscută în adevăr întăia trebuință, dorința cea mai mare a nației române, și aceasta cu acea putere ce dă totdeuna întrebuințarea legală a unui drept recunoscut solemnel.

Departe de a clătina fundamentele acestui drept, cele din urmă conferenți nu au făcut alta decît a le da o nouă consecrare [2]. Nici una dintre puterile Europei, nici macar acele mai puțin favorabile cauzei noastre, nu au căutat să revie asupra marilor principii statornicite într-un chip irevocabil prin Tratatul de Paris. Dreptul nostru, ca și voturile noastre de atunci au rămas neatinse și, dacă întreaga realizare a acelei mai scumpe a noastre dorinți au fost întîrziată, aceasta este numai din cauza a unora considerații de interesuri speciale sau a unor temeri himerice. Încă și aceasta, mulțămită intervenției puterilor amice, o putere fatală au silit a ne se da în faptă mai toate cele ce cerearn : unitate de legislație, de finanțe, de armie, de justiție, fuzia amînduror Adunărilor într-un Comitet central și într-un oraș care este destinat de providență prin poziția sa particulară a servi de legămînt între noi; într-un cuvînt, noi putem zice că s-au așăzat toate bazele noului edificiu a viitorului nostru și că pe frontonul său însuși este înscris numele destinat a uni de acum înainte amîndouă țările. Nimic nu lipsea decît încoronarea măreţului edificiu, adecă unitatea guvernămîntului, cînd inimicii noștri au triumfat; și edificiul au rămas nesfîrșit.

Însă un popor care sufere de secoli, un popor a căruia deznădejde ar deveni cu atît mai mare cu cît speranțele sale au fost vii, un popor care așteaptă, care voiește regenerarea sa, acel popor ar trebui să știe să facă și el ceva pentru sine; puind supremul țel al tuturor aspirațiilor nu departe de mîna noastră, Europa pare că au voit a ne zice să facem o de pe urmă cercare. Am trebui să giustificăm astăzi speranța amicilor noștri și această Adunare, arătîndu-se fiica demnă a aceleia care au precedat-o, ar trăbui să întrunească toate brațele sale pentru a așăza pe culmea monumentului cheia cea puternică care va face edificiul nedestructibil. Dar, nevoind mai înainte de timp a arunca Patria care au suferit atîta într-o soartă întîmplătoare, noi ne mărginim în acest moment a propune ca un vot foarte lămurit, foarte unanim să facă cunoscut țării și Europii *că noi persistăm a voi Unirea sub un principe strein.* Să uităm pentru un moment macar împărecherile dintre noi; să cugetăm la frații noștri din Țara Muntenească, cu carii nu ar trebui să facem decît o singură nație, după cum nu avem decît aceeași limbă, aceeași religie, același interes, și să rostim dorința ca cît să va putea mai curînd noul și însemnătoriul nume al Patriei noastre de Principate Unite să se transforme într-un fact definitiv, irevocabil.

Dacă oarecare spirite spăriate vor veni și vor zice că o astfel de manifestare este cel puțin zadarnică, noi le vom răspunde că niciodată reprezentanții poporului nu fac în zadar cunoscute trebuințele și dorințele nației. Afară de aceasta, noi avem să numim un domn și cu dînsul va naște Comitetul central din Focșani. Să știe, dar, domnul și Comitetul din nainte care sînt voințele acestei Adunări. Să nu uite domnul niciodată, să nu uite că, ales de deputații nației pentru că totul nu era încă pregătit pentru a se face Unirea, el trebuie să considereze ca cea mai sacră a sa datorie a grăbi făptuirea acestei Uniri, pentru a se giustifica speranțele noastre și pentru ca ziua cea mai frumoasă a domniei sale să fie aceea cînd să va scoborî de pe tron după ce va fi pus cea de pe urmă peatră pe edificiu. Totodată să nu piardă din vedere nici un minut Comitetul central, carele cel întîi va avea fericirea a lucra în comun cu frații noștri de peste Milcov, că el are mai mult decît oricare din nouăle noastre instituții misia de a pregăti fuzia și de a funda unitatea României.

Așadar, subscrișii au onoarea a propune Adunării următoarele propuneri :

1. Înainte de a proceda la o deliberație privitoare la aplicația Convenției din 7 (19) august, Adunarea declară că cea întăie trebuință, după cum și dorința cea mai aprinsă a poporului întreg este tot Unirea Principatelor Moldovei și a Valahiei sub guvernămîntul unui princip străin.

2. Afară de aceasta, Adunarea declară că domnul ce este a să alege și Comitetul central vor fi meritat bine de Patrie dacă vor întruni silințele lor pentru a asigura această Unire în cel mai scurt timp.

Subscrișii : M. Kogălniceanu, Iacovachi, I. Gane, D.Sc. Miclescu, C.Gr. Ghica

M. O., 1859, nr. 27, p. 4, col. 1–2.
Suplement la nr. 27 al M. O., 1859, p. 3, col. 1 – p. 4, col. 2.

NOTE

[1] Adunarea ad-hoc a Moldovei a votat Unirea Principatelor în ziua de 7 octombrie 1857. Din totalul deputaților prezenți, 81 au votat pentru Unire și numai doi au votat împotrivă : Nectarie Sotiriopoleos Hermeziu, locotenent de episcop la Roman, și logofătul Alecu Balș.

[2] M. Kogălniceanu se referă la hotărîrile Conferinței de la Paris, consemnate în Convenția de la Paris din 19 august 1858. În articolul 1 al acestei Convenții se accepta pentru ambele țări titulatura de „Principatele Unite Moldova și Valahia''. Aceasta reprezenta o soluție de compromis între punctul de vedere al Divanurilor ad-hoc și discuțiile purtate între reprezentanții marilor puteri, făcute mai ales în lumina înțelegerii de la Osborne dintre regina Victoria a Angliei și Napoleon al III-lea (6–10 august 1857). Pînă la urmă, prin textul Convenției cele două state erau menținute ca entități distincte, în schimb se puneau bazele unificării legislative (prin crearea Comisiei centrale de la Focșani) și militare, și se hotăra să aibă un steag comun. Pentru amănunte asupra acestor probleme, vezi textul Convenției în *Acte și documente...*, vol. VII, p. 306–314 ; T. W. Riker, *Cum s-a înfăptuit România. Studiul unei probleme internaționale,* traducere de A. Bădescu, București, 1940, p. 205–231 : I. Vîntu și G. G. Florescu, *Unirea Principatelor în lumina actelor fundamentale și constituționale,* București, 1965, p. 123–138.

Prevederile Convenției au fost găsite de către unii contemporani ca nesatisfăcătoare pentru români. De aceea, Dimitrie Bolintineanu într-un articol publicat în ziarul „Dîmbovița'' (1858, p. 1–2), sub titlul *Europa n-a făcut nimic pentru noi,* răspunde acestor critici arătînd că reprezentanții marilor puteri, întruniți la Paris, nu puteau face mai multe, avînd în vedere situația politică internă înapoiată în care se găseau Principatele. Un articol cu conținut liniștitor pentru opinia publică scrie și Erich Winterhalder în ziarul „Românul" (nr. 83/1858, p. 331) sub titlul *A fi sau a nu fi*. Ulterior Dimitrie Bolintineanu a publicat în ziarul „Dîmbovița'' mai multe articole în care scotea în evidență părțile pozitive al Convenției de la Paris, cu toate limitele pe care le mai conținea. Aceleași părți pozitive le-a scos în evidență și ziarul „România" de la Iași (nr. 1/1858, p. 1–2).

În ceea ce privește atitudinea ostilă a unor mari boieri moldoveni, conservatori, față de această Convenție, este interesant de văzut articolul publicat de Gheorghe Sion sub titlul *Schițe de suvenire* în ziarul „Românul", nr. 94/1858, p. 272 și nr. 95/1858, p. 275–276. El subliniază faptul că fiecare din acești boieri moldoveni priveau textul actului prin prisma intereselor personale.

Convenția a fost încheiată de către reprezentanții marilor puteri fără participarea reprezentanților Principatelor. Ei s-au ghidat în formularea textului numai pe materialele ieșite din dezbaterile Divanurilor ad-hoc. De aceea în lucrările ulterioare ale Adunărilor elective și ale Comisiei centrale de la Focșani au ieșit la iveală o serie de carențe în prevederile actului internațional, generate de faptul că diplomații străini nu cunoșteau suficient realitățile social-politice din Principate. Cu toate acestea, Convenția a avut un rol pozitiv, textul ei suplinind lipsa unei Constituții. Toată legislația care s-a adoptat în Principate în anii imediat următori a fost elaborată în funcție de prevederile Convenției.

Intervenție în care cere publicitatea votului la alegerea domnului *

Prin o epohă de tranziție am trecut astăzi de la Regulamentul organic la Constituție; această stare de tranziție ne-au espus la feliuri de înrîuriri, la mijloace neiertate, la corupție și intrigi; țara are nevoie de o dovadă solemnelă a integrității și a neatîrnării noastre. Dacă domnul ce va ieși din urna alegirei va fi neplăcut țării, de ce toți deputații să tragă asupra lor ura ei? De ce să nu se vadă pe față cum fiecare din ei își înțelege misia sa? Votul public este garanția cea mai mare de moralitate. Tot omul liber și cu curagiul conștinței lui trebuie să fie pentru un asemine vot. Constituția în privirea alegerei domnului nu prescrie scrutinul tainic, prin urmare la vot public, domnilor, și țara să ne giudece [1].

M. O., 1859, nr. 27, p. 4, col. 2.

NOTE

[1] „Această anexă a Regulamentului se pune la vot și Adunarea o adoptează în unanimitate fără vreo modificare". *M. O.*, 1859, nr. 27, p. 4. col. 2.

*Discurs rostit la alegerea domnitorului Alexandru Ioan Cuza***

După una sută cincizeci și patru ani de dureri, de umiliri și de degradație națională, Moldova a reintrat în vechiul său drept consfințit prin capitulațiile sale, dreptul de a-și alege pre capul său, pre domnul.

Prin înălțarea ta pre tronul lui Ștefan cel Mare s-a reînălțat însăși naționalitatea română. Alegîndu-te de capul său, neamul nostru a voit să împlinească o veche datorie către familia ta [1], a voit să-i răsplătească sîngele strămoșilor tăi vărsat pentru libertățile publice. Alegîndu-te pre tine domn în țara noastră, noi am vroit să arătăm lumei aceea ce toată țara dorește: la legi nouă om nou.

---

* Ședința din 4 ianuarie 1859.

** Ședința din 5 ianuarie 1859.

O doamne! mare și frumoasă îți este misia; Constituția din 7 (19) august [2] ne însemnează o epohă nouă și Măria-Ta ești chemat să o deschizi! Fii, dar, omul epohei; fă ca legea să înlocuiască arbitrariul; fă ca legea să fie tare, iară tu Măria-Ta, ca domn, fii bun, fii blînd, fii bun mai ales pentru acei pentru care mai toți domnii trecuți au fost nepăsători sau răi.

Nu uita că, dacă cincizeci de deputați te-am ales domn, însă ai să domnești peste două milioane de oameni.

Fă, dar, ca domnia ta să fie cu totul de pace și de dreptate, împacă patimile și urile dintre noi și reintrodu în mijlocul nostru strămoșească frăție.

Fii simplu, Măria-Ta, fii bun, fii domn cetățean; urechea ta să fie pururea deschisă la adevăr și închisă la minciună și lingușire.

Porți un frumos și scump nume, numele lui Alexandru cel Bun. Să trăiești, dar, mulți ani ca și dînsul; să domnești ca dînsul, și fă, o, doamne, ca prin dreptatea Europei, prin dezvoltarea instituțiilor noastre, prin simțimentele tale patriotice să mai putem ajunge la acele timpuri glorioase ale nației noastre cînd Alexandru cel Bun zicea ambasadorilor împăratului din Bizanția că „România nu are alt ocrotitor decît pre Dumnezeu și sabia sa”. Să trăiești Măria-Ta [3]!

Suplement la nr. 28 al M. O., 1859, p. 2, col. 1—2.

NOTE

[1] Familia Cuza era o veche familie boierească din Moldova, așa cum arăta și Kogălniceanu. După arborele genealogic întocmit de Gheorghe Ghibănescu, cel mai vechi ascendent al acestei familii, cunoscute de el, a fost Coze vistiernicelul, menționat într-un document din 1638.

Domnul era fiul postelnicului Ion Cuza, căsătorit cu Sultana Cozadini. Pentru date genealogice mai ample, vezi Gheorghe Ghibănescu, *Cuzeștii. Monografie istorică*, București, 1912, 179 p. + 1 planșă.

[2] Este vorba de Convenția de la Paris (1858) încheiată „între Austria, Francia, Marea Britanie, Prusia, Rusia, Sardinia și Turcia pentru organizarea definitivă a Principatelor Române”. *Acte și documente* ..., vol. VII, p. 306—316.

[3] Alegerea domnitorului Cuza a fost primită cu mult entuziasm în Țara Românească. Primul care a făcut cunoscută această alegere a fost Mihail Kogălniceanu, printr-o telegramă publicată de ziarul „Dîmbovița” (1859, p. 101). Pe aceeași pagină, Dimitrie Bolintineanu scria un articol în care dădea date biografice asupra noului ales, relata impresia produsă în capitala Țării Românești și sublinia faptul că „în Moldova viitorul a învins trecutul”, în sensul succesului obținut de partida unionistă, progresistă, asupra celei retrograde, antiunioniste. La 10 ianuarie, în același ziar (p. 105), Pantazi Ghica, într-un articol intitulat *Moldoveni și români. Domnitorul nației*, scoate în evidență patriotismul dovedit de moldoveni prin alegerea lui Cuza și cere muntenilor să fie și ei la înălțime. Totodată, într-o corespondență primită din Iași se relatau împrejurările în care se desfășurase alegerea (p. 110) și se publica *Cuvîntu*[*l*] *adresat în sînul Adunărei elective a Moldovei Înălțimei-Sale Alexandru Ioan I, după alegerea sa de domn Moldovei, în ziua de 5 ianuarie 1859, și rostit de d. M. Kogălniceanu, deputatu*[*l*] *orașului Focșani* (p. 110—111). Se mai publica în coloanele ziarului și *Proclamația* dată de noul domnitor la 5 ianuarie (p. 114).

Peste munți, ziarul „Gazeta Transilvaniei” anunța alegerea lui Cuza preluînd știrea dintr-un ziar vienez („Ost Deutsche Post”) și din niște scrisori venite din Galați. Totodată, se dădeau și o serie de date biografice ale noului domn. Cf. „Gazeta Transilvaniei”, 1859 p. 7, rubrica *Moldova*. Același periodic reproduce și o serie de aprecieri favorabile asupra alegerii, apărute în presa străină (p. 10—11 : *Moldova*). Într-un număr ulterior, gazeta mai publică și o relatare asupra modului în care s-a desfășurat alegerea, relatare preluată din același ziar vienez (*ibidem*, p. 11 : *Moldova*); de asemenea, dintr-o corespondență primită din Iași, amănunte cu privire la discuțiile care au avut loc în cabinetul de istorie naturală, arătîndu-se că Mihail Kogălniceanu a fost acela care l-a propus domn pe Cuza, caracterizat de ziarist „om foarte onest și inteligent”; se sublinia bucuria ieșenilor față de această alegere (*ibidem*, p. 15). Pe aceeaşi pagină este reprodus şi discursul pe care l-a ţinut Kogălniceanu în ziua de 5 ianuarie.

În ceea ce priveşte alegerea lui Al. I. Cuza, vezi şi *Istoria României*, vol. IV, Bucureşti, 1964, p. 295–340.

Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 699.

*Adresa de răspuns la mesajul tronului**

Domnul Kogălniceanu ceteşte adresa răspunzătoare la citatul mesaj al Înălţimii Sale, care cu aclamaţie şi în strigăte de *Vivat Unirea! Vivat Alexandru Ioan I!* se adoptează de Adunare, iar cuprinderea adresei este următoare:

Adunarea electivă a Moldovii în şedinţa sa din 26 ianuarie au priimit cu entuziasm mesagiul Înălţimii-Voastre prin care binevoiţi a o încunoştiinţa că Adunarea electivă din ţara soră v-au ales domn Valahiei şi că Înălţimea-Voastră aţi şi primit frînile guvernămîntului din Bucureşti.

Moldovenii nu aşteaptă mai puţin de la patriotismul fraţilor lor de peste Milcov, iar această Adunare electivă mîndră de alesul şi de domnul său declară că Înălţimea-Voastră, nepregetînd a răspunde la chemarea ce vi s-au făcut prin legiuiţii reprezentanţi ai ţării surori, aţi bine judecat de simţimintele reprezentanţilor Moldaviei şi de inima întregii naţii; căci prin aceasta aţi făcut un mare şi puternic pas înainte întru realizarea eternei dorinţi a neamului nostru: Unirea Principatelor.

Prin un asemine act, Înălţimea-Voastră aţi cîştigat un nou titlu la amorul şi recunoştinţa românilor.

În adevăr, chiar în ziua alegerii Înălţimei-Voastre de domn Moldovii în 5 ianuarie 1859, Adunarea electivă din Iaşi, rennoind dorinţele Adunărilor ad-hoc rostite cu atîta unanimitate în zilele memorabile de 7 şi 9 octomvrie 1857 şi de îndată apoi proclamîndu-vă domn Moldovii, au arătat într-un chip manifest ce idee personifica în Înălţimea-Voastră şi ce aştepta de la ocîrmuirea Înălţimei-Voastre.

Adunarea electivă din Bucureşti, cu un patriotism mai presus de toată lauda, dînd tot Înălţimii-Voastre unanimitatea sufragelor sale şi aşa proclamîndu-vă de domn al Principatelor Unite, au arătat lumei că Valahia întocmai ca şi Moldova vede în Înălţimea-Voastră barbatul chemat de providenţă pentru a întemeia în *faptă şi deplin* Unirea ambelor ţări într-un singur stat: *statul României*[1]!

Cuprinderea împărtăşirei ce despre acest mare act aţi făcut marelor puteri ale Europei[2] şi despre care ne-aţi dat cunoştinţă au convins pe Adunare că Înălţimea-Voastră aţi ştiut a aprecia scopul actului naţional săvîrşit de îmbele Adunări şi a atribui adivăratul caracter ce sufragiul unanim al îmbelor ţari au voit a-i da.

Înălţimea-Voastră în faţa ţării aţi dovedit, dar, că înţălegiţi toată mărimea misiei ce vă este încredinţată şi că sînteţi capabil de a o aduce la bun sfîrşit. Naţia va fi recunoscătoare de nobila iniţiativă ce aţi luat. Iar Adunarea electivă de deplina armonie şi înfrăţire ce întîlneşte în ţintirile voastre şi ale ei este mîndră că vă găseşte precum v-au aşteptat. Ea are convicţia intimă că această norocită concordie să va păstra şi să va întări din mult în mai mult, pînă cînd să va pute realiza cu deplinătate marele dor al naţiei române.

---

* Şedinţa din 28 ianuarie 1859.

Adunarea electivă are, dar, deplină încredire în luminatul vostru patriotism, în nestrămutata voastră voinţă, în cunoscuta voastră tărie de suflet. Ea sperează că guvernămîntul vostru să va rădica la acea putere a energiei singură proprie de a înlătura toate pedicile.

Cît pentru Adunarea electivă, întregul ei concurs este de mai înainte închizeşluit Înălţimei-Voastre, şi, declarîndu-vă că ţara este gata de a face toate sacrificiile cerute de o aşa mare trebuinţă, Camera este în tot dreptul de a se crede adevărata reprezentantă a simţirilor Moldovei.

Spre deliberaţie şi adoptarea măsurilor celor mai nimerite pentru ca Unirea Principatelor să agiungă a fi un fact definitiv şi recunoscut de areopagiul Europei, concursul îmbelor Adunări din Principate este necesitatea de întăiul ordin. Noi venim, dar, respectuos a vă cere convocarea la Focşani a camerilor din îmbele ţări.

Adunarea, întocmai ca Înălţimea-Voastră, se împărtăşăşte de speranţa ce puneţi în înalta îngrijire a marelor puteri, închizeşluitoare esistenţiei Principatelor Unite. Ea are convicţia asigurătoare că ele nu ar voi a arunca naţia română în pericolul deznădăjduirei şi-n o prapastie de calamităţi, ce din contră prin un efect al înaltei lor dreptăţi ele vor împlini cele mai legiuite ale ei dorinţi şi vor întemeia liniştea şi viitorul ei, consfinţind prin un vot aprobativ o situaţie căreia puterea lucrărilor i-au întipărit sigilul destinului.

Iar Voi, o doamne, chemat de providenţă şi de naţie pentru a pune cea de pe urmă peatră la edificiul naţionalităţii române, la care de atîte secule lucrează generaţiile noastre, urmaţi pe calea de patriotism şi de abnegaţie ce aţi întreprins şi, plin de glorie şi binecuvîntat de toată gura şi de toată inima neamului nostru, veţi fi pururea întăiul cetăţean şi binefăcătoriu al României, şi cinci milioane de români, de la Carpaţi până la Marea Neagră, nu vor conteni de a vă ura cu acelaşi strigăt cu care astăzi vă aclamă îmbele Principate:

„Să trăiască Alexandru Ioan I!"

M. O., 1859, nr. 31, p. 1, col. 1. — p. 2, col. 2.

NOTE

[1] Alegerea lui Cuza întîmpinase o opoziţie puternică din partea grupării conservatoare de la Bucureşti. Dimitrie Bolintineanu, într-un articol de fond publicat la data de 28 ianuarie 1859, înfiera atitudinea antiunioniştilor, prevenindu-i că cei ce l-au ales pe Cuza „vor şti să-l susţie, căci acest domn este simbolul naţionalităţii şi al libertăţilor românilor" (cf. „Dîmboviţa", 1859, p. 125). Presa unionistă care apărea la Bucureşti a continuat să sublinieze importanţa acestei duble alegeri (*ibidem*, 1859, p. 121), scoţînd în relief totodată rolul jucat de foştii exilaţi de la 1848 în desfăşurarea evenimentului (*ibidem*, p. 130—131), dar în acelaşi timp ea prevenea pe cei ce se arătaseră patrioţi că nu trebuie să se lase îmbătaţi de succesul obţinut (*ibidem*, p. 129—130).

Evenimentele de la Bucureşti erau urmărite cu viu interes şi de „Gazeta Transilvaniei", care reproduce după „Naţionalul" din Bucureşti desfăşurarea dublei alegeri. În acelaşi număr, se relua după „Kronstatter Zeitung" un comentariu referitor la viitoarea poziţie a marilor puteri faţă de aceasta (p. 11), iar ulterior se reproduc după acelaşi ziar bucureştean şi alte comentarii asupra alegerii (p. 14—15). Totodată se sublinia entuziasmul bucureştenilor (p. 19, 22). Într-o suită de articole se publică în continuare ştiri din presa europeană privind alegerea de la Bucureşti, urmărindu-se îndeosebi atitudinea marilor puteri faţă de acest mare eveniment. Astfel, se scoate în evidenţă ostilitatea Austriei, făcîndu-se uneori chiar polemică cu presa austriacă (cf. p. 30), atitudinea favorabilă alegerii a Franţei (cf. p. 23). Este de subliniat faptul că se relatează şi o discuţie purtată în Camera Lorzilor, în care se arătase că poporul din Principate nădăjduieşte că dorinţele lui vor fi respectate. În acelaşi timp, se reproducea un fragment din „Times" în care se afirma că indiferent de aspectul juridic al actului el trebuie considerat ca bun făcut. Totodată se dădea opinia periodicului „Jurnalul Academiei din Petersburg", care susținea că la viitoarea conferință internațională ce urma să discute situația Principatelor trebuie să fie ascultată și opinia românilor, nu așa cum se făcuse la conferințele internaționale precedente, care le hotărîseră soarta fără să-i consulte (cf. p. 44).

[3] M. Kogălniceanu se referă la nota pe care domnitorul Cuza a trimis-o în ziua de 25 ianuarie (6 februarie) 1859 marilor puteri garante, prin care le făcea cunoscut că Adunarea electivă din București i-a încredințat tronul țării. Totodată solicita recunoașterea alegerii din partea marilor puteri. În încheierea notei, se sublinia faptul că Adunarea ad-hoc susținea alegerea unui prinț străin, aceasta fiind dorința unanimă a țării. El însuși susține această idee în continuare și ca atare se angajează ca, oricînd țara va cere alegerea unui prinț străin, să părăsească tronul. *Acte și documente...*, vol. VIII, București, 1900, p. 639—640.

În legătură cu problema Unirii și a prințului străin, vezi în volumul de față și discursurile de la p. 32, 118, 146, 228, precum și notele respective.

Adresă către Adunarea electivă din București în care propune întrunirea Adunărilor la Focșani

Domnul Kogălniceanu citește a doua adresă către Adunarea suroră din Valahia, care cuprinde următoarele:

Fraților! Au trecut de-abia un an de cînd Adunarea ad-hoc din București, glorioasa voastră predecesoară, au adresat Adunării ad-hoc din Iași aceste cuvinte adevărat proorocie[1]:

„Patria și naționalitatea sînt în inima fiecăruie român. Unirea a devenit credința noastră. De-acum fi-ne soarta cît de contrară, Unirea este făcută pentru noi!"

Și cu toate pedecile ce ați avut, votul vostru din 24 ianuarie au împlinit marea proorocie!

Chemînd voi la tronul Principatelor Unite pre alesul Moldovii, prin însuși aceasta ați pus în lucrare marea și eterna dorință a nației noastre: *Unirea Țărilor Surori.*

Glorie, dar, vouă, o voi demni fii ai României!

Unind sufragele noastre cu sufragele voastre și rădicînd pe întrunitul tron al lui Ștefan cel Mare și a lui Mihai Viteazul pre Alexandru Ioan I, voi ați dat lumei o dovadă că *antica virtute romană* încă n-au perit din inima coloniștilor lui Traian, voi v-ați făcut gloria familiilor voastre, voi ați îmbogățit istoria modernă a românilor cu cea mai frumoasă a ei pagină. Adunarea electivă a Moldovii aplaudînd la actul vostru de patriotism și la nobila inițiativă ce domnul vostru și al nostru au luat cu hotărîre de a conduce la bun sfîrșit marea lucrare, s-au votat alăturata adresă de felicitare.

Această adresă este însuși profesia noastră de credință către voi. Precum până acum am fost strînși uniți în aceleși idei, în aceleși dorințe, în aceleși suferințe și în același scop, asemine, fraților, nu ne îndoim că vom fi una și în adoptarea acelorași mijloace pentru a pute cît mai curînd pune cea de pe urmă peatră la edificiul naționalității noastre. Vă rugăm, dar, ca să vă uniți și voi cu cererea ce am adresat lui Alexandru Ioan I, ca așa în curînd, povățuiți de marea ideie și sub steagul Unirei, să ne întîlnim la Focșani, unde puind mînă în mînă să le legăm atît de strîns încît chiar soarta cea mai rea să nu le mai poată despărți.

---

* Ședința din 28 ianuarie 1859.

Adunarea electivă din Iaşi, delegînd din sînul ei pe deputaţii anume : M. Kogălniceanu, A. Panu, I. A. Cantacuzino, P. Roset şi A. Mavrocordat, îi însărcinează ca să fie către Adunarea electivă din Bucureşti interpreţii frăţăştii noastre iubire. Îmbrăţoşarea ce ei vă vor da priviţi însuşi îmbrăţoşarea a două milioane de români din Moldavia ! Ei vă vor rosti din viu grai toată admirarea ce simţim pentru nobila voastră purtare, pentru aprinsul vostru patriotism, pentru rarul curaj cu care aţi ştiut a triumfa de pedicele din năuntru şi de spiritul de partidă.

Aşadar, fraţilor, dispară dintre noi toată forma, toată deosebirea din afară ! Chiar numile Milcovului contenească de a mai exista în limbagiul romănesc ! Dumnezeu ne-au făcut un singur şi acelaşi popul. Acum au sosit timpul ca să şi lucrăm ca un singur şi acelaşi popul.

La Focşani, la Focşani, dar ; şi acolo, împreună cu binecuvîntarea Domnului părinţilor noştrii, să sărbăm marea sărbătoare : *Învierea României.*

M. O., 1859, nr. 31, p. 3, col. 2 – p. 4, col. 1.

NOTE

[1] Este un citat din adresa către Adunarea ad-hoc a Moldovei, votată de către Adunarea ad-hoc din Bucureşti în ziua de 25 octombrie 1857. Textul integral al adresei a fost citit de către C. A. Rosetti. Cf. *Acte şi documente*..., vol. VI$_2$, p. 63–64.

*Intervenţie prin care arată că este absolut necesar să se voteze un impozit pe venitul funciar**

La Focşani, au strigat toată Adunarea cînd au votat adresa către domn şi acea către Adunarea din Bucureşti ; la Focşani, dar. Însă o Adunare, un guvernămînt întreg nu se poate transporta fără mijloace, acele mijloace ne trebuiesc acum şi cît mai în grabă. Propunerea ce s-au cetit este de a se face un împrumut ; noi ştim însă, în împrejurări mai puţin critice, cu ce greutate se pot face împrumuturile şi cu ce dobînzi şi sacrificii. Cine ar pute acum în împrejurările grave în care ne aflăm, căci sînt grave, trebuie să o spunem, cine ar pute să ne încredinţeze că vreo casă oarecare s-ar găsi a ne împrumuta bani sau, dacă s-ar şi găsi, cine ştie cînd şi cu condiţii în adivăr jîdoveşti, pînă atunce evenimentele ni-ar lua înainte.

Până acum am făcut patriotism prin dorinţi, patriotism cu cuvinte, acum se cer fapte. Am putut face orice dorinţe cu inima, acum trebuie să le esecutăm : fără bani nu vom pute face nimica. Nedînd bani, dovidim că nu avem curajul de a face nimica, că tot patriotismul nostru se mărgineşte în dorinţi numai. Se vorbeşte de deficite ; aice nu e chestie de deficite, acel deficit se va acoperi ; vom cerceta semile, bugetele trecute ; vom fi aspri, căci trebuie să fim aspri, o mărturisesc. Cine au făcut acel deficit şi de la cine are a se acoperi ? Vistiernicii care vor fi fost buni vor căpăta recunoştinţă, cei ce vor fi fost răi vor plăti tot până la o para.

Domnul Alecsandri au zis mai dăunăzi : Banul îi ochiul dracului. Vom căuta pe viitor o doftorie că aceasta să nu mai fie aşa. Acea doftorie o şi avem : responsabilitatea.

---

* Şedinţa din 30 ianuarie 1859.

Acum însă nu e vorba de aceasta [1], acum e o chestie națională, să arătăm că avem inimă de a pune în lucrare dorința noastră. Țara va cunoaște acum ce sîntem în stare să facem. Toate depeșele, toate scrisorile ce s-au dus de la noi au arătat lumei că* dorim, că dorim Unirea, că dorim binele nației noastre. Este însă o depeșe care ar întrece pe toate celelalte, aceasta ar fi: „Proprietatea mare, boierimea vine a depune pe altarul patriei cinci milioane spre realizarea votului din 5 și 24 ianuarie" [2].

M. O., 1859, nr. 32, p. 3, col. 2—p. 4, col. 1

NOTE

[1] Impozitul acesta a fost primul impozit plătit de boieri după abrogarea privilegiilor votată în ședința Divanului ad-hoc al Moldovei din 29 oct. 1859. Vezi *Acte și documente*.., vol VI_1, p. 140.

[2] În final Adunarea a adoptat propunerea și totodată „se procedează la alegerea unei comisii compusă de șepte membri însărcinată de a chibzui modul impoziției acelor 5 milioane. Se aleg de membri acei comisii S. Catargiu, L. Catargiu, C. Hurmuzache, N. Șuțu, D. Cornea, Gh. Cuciureanu, A. Moruz". *M. O.*, 1859, nr. 32, p. 4, col. 2.

Referitor la acest impozit Radu Rosetti arată că „întîia cerere adresată de Cuza țării a atins un punct foarte simțitor al clasei privilegiate. Întemeindu-se pe starea de lipsă absolută a finanțelor țării, ministerul moldovenesc care era prezidat de Vasile Sturdza, fostul caimacam din căimăcămia de trei, a cerut Camerei să voteze o contribuțiune de 5 milioane de lei asupra proprietății funciare. Pînă atunci boierimea era scutită de dări și proprietatea funciară nu era impusă. Domnul se bizuia pentru a face această cerere pe articolul 46 al Convenției, care hotăra egalitatea tuturor românilor înaintea dărilor. Această contribuție fu votată în unanimitate, iarăși într-un moment de însuflețire, dar și acuma căința nu întîrzie. Trecură luni fără ca să se poată încasa macar un ban, din princină că proprietarii puneau feli de feli de bețe în roate pentru împiedicarea oricărei lucrări de constatare a cîtimii dării. Mai mult chiar, ministerul care promulgase legea relativă la darea în chestiune nu întîrzie să fie dat în judecată sub cuvînt că, contrar stipulațiunilor Convenției, legea aceasta fuse promulgată înainte ca Comisia centrală să se fi pronunțat asupra ei. Însă în acel moment (30 ianuar 1859) Comisia centrală încă nici nu era constituită, iar propunerea de dare în judecată nu era altceva decît un *răsvol* în chestiunea dării, care mult mai tîrziu a putut să fie hotărîtă, sporind dușmănia între foștii privilegiați și domn". *Op. cit.*, p. 607.

*Discurs ținut în fața Adunării elective din București după alegerea domnitorului Alexandru Ioan Cuza***

Domnilor, dacă Adunarea electivă a Moldovei a putut încredința unora din membrii săi o misie onorabilă, aceasta este misia ce ne-au încredințat nouă, căci a făcut din noi interpreții a două milioane de români către alte trei milioane. Mare onoare ni s-a făcut nouă, întîi ca să putem figura în această Adunare, care s-a făcut atît de ilustră prin luminatul ei patriotism, care a știut să se puie mai presus de toate pedicile, care a triumfat de tot spiritul de partidă și de orice considerație personală și care prin actul cel mare de la 24 ianuarie a dovedit Europei că vechea virtute romană nu s-au stins din inimile colonilor lui Traian.

Mare onoare mi s-a dat mie, în parte, d-a mă putea sui pe această tribună după care au răsunat atîtea glasuri ilustre în favoarea naționalității române și a libertăților publice!

Adunarea electivă a Țării Românești, prin întrunirea unanimă a sufragelor ei pre capul alesului nostru, a arătat Europei ce nația voiește. Votul ei de la 24 ianuarie a fost nu numai o sublimă protestație în contra hotărîrii acelora ce au vrut să ţie despărţite două ramure ale aceluiaşi copaciu, două fiice ale aceleiaşi mume, dar a fost totodată şi o răsplătire Moldovii; şi în adevăr, domnilor, Moldova avea drept a fi răsplătită, căci ea a suferit mult pînă a veni la votul ei din 7 octombrie. Ea, pentru ca să nu poată proclama Unirea, a fost espusă la toate piedicile din afară şi din năuntru. Ei socoteau că moldovenii nu vor fi în stare să pună deoparte interesile private şi să se sacrifice în faţa celor generale. Socoteau că Unirea este o faptă prea mare pentru a se putea realiza de către noi. Moldova însă a biruit tot; neconsultînd decît datoria lor către patrie, clasele cele înalte au arborat mai întîi steagul naţiii şi tot poporu[l] le-au urmat.

---

* Citește: *ce*.

** Ședința din 17 februarie 1859.

Însuşi opresia la care naţia a fost espusă i-a îndoit curajul. În zadar s-au chemat în ajutor toate puterile; în zadar s-a călcat Tratatul de Paris; în zadar în capul ţării s-a pus un caimacan străin cu limba şi cu inima [1]. Aceasta a fost o palmă pe care Moldova n-au uitat-o, aceasta ne-a revoltat şi ne-a îmbărbătat de laolaltă şi în ziua de 7 octombrie 1859. afară de două voturi care şi acestea în urmă s-au căit [2], Unirea s-a proclamat de întreagă Adunarea ad-hoc.

În ziua de 5 ianuarie, după ce Adunarea electivă a Moldovii a fost convocată, cel dintîi vot al ei a fost iarăşi proclamarea Unirii Principatelor, şi apoi, păşind la alegerea domnului, ea a ales pe acela pe care l-a socotit mai capabil pentru a duce la bun sfîrşit marele princip al Unirii.

Aşadar, domnilor, cînd aţi ales pre alesul Moldovei, d[umnea]voastră n-aţi luat numai domnul ei, ci aţi luat Moldova întreagă. Moldova de azi înainte face parte din România; de acum orice hotărîre veţi lua în favorul naţiii române, să fiţi siguri că Moldova nu vă va lipsi, ci vă va urma oriunde o veţi duce pentru apărarea autonomiei; însă pentru dezvoltarea naţionalităţii noastre, nu trebuie să ne ascundem: votul din 24 ianuarie ridică multe greutăţi şi complicaţiuni [3].

Diplomaţia streină iarăşi discutează în privinţa ţării noastre în asemenea împrejurări; concursul tutulor românilor este necesariu, el trebuie să fie gata nu numai cînd li se vor încuviinţa cererile lor, dar încă şi cînd nu li s-ar încuviinţa. De aceea Adunarea Moldavii a crezut de trebuinţă a se adresa către d[umnea]v[oastră] şi a vă propune întrunirea la Focşani a amîndorora camerilor, spre a ne consulta împreună şi mai de aproape de ceea ce este de făcut, şi în caz de a dobîndi un verdict aprobativ, şi la caz de a vedea nimicite toate muncile noastre. Acesta este scopul chemării ce vi se face; Adunarea Moldovei nu voieşte să sfarme Convenţia şi tractatele, ele ne consfiinţesc autonomia, însă Adunarea Moldovei vrea să ia mijloacele cele mai bune spre a le apăra în caz cînd alţii le-ar ataca.

Trebuie să ne pregătim prin chipuri înţelepte, însă temeinice. O naţie care îşi are conştiinţa drepturilor sale trebuie să aibă şi corajul de a se apăra, numai atuncea ea este respectată; votul d[umnea]v[oastră] din 24 ianuarie ne-a ridicat înaintea Europei; ne vom ridica încă şi mai mult cînd îi vom dovedi că ştim să apărăm aceea ce am făcut şi că, cu toate greutăţile, Unirea trebuie să fie rezultatul lucrărilor şi al ţintirilor noastre; Unirea este vocea lui Dumnezeu. Unirea este atît de necesarie, încît fără dînsa nu ne este cu putinţă a dezlega nici chiar chestiile sociale la soluţia cărora sîntem îndatoraţi prin Convenţie de a proceda. Unirea este folositoare pentru ambele ţări surori; prin Unire însuşi viţiurile noastre se vor face virtuţi. Noi vă vom aduce pozitivismul la care ne-au format nenorocirile deosebite ce am avut. Ţara Românească este întreagă, Moldova este sfîşiată [4]; părţile ei cele mai frumoase au fost rupte; Moldova redusă în hotarele ei de astăzi nu se poate apăra nici în contra năvălirilor, nici chiar în contra înrîuririlor străine. Însuşi capitala ei este de două ore depărtată de hotar şi, prin urmare, supusă a cădea într-o noapte în mîinile străinilor, şi ştiţi ce mare nenorocire este cînd capitala cade în mîinile străinilor, căci ţara întreagă cade. Moldova trebuie, dar, să caute a se lipi către surora sa. De aceea în Moldova Unirea nu este o chestie de intusiasm, ci de judecată şi de logică.

Iată cauza pentru care cu atîta energie moldovenii voiesc Unirea, pentru că numai Unirea le poate asigura independenţa din năuntru şi puterea de a se apăra de înrîuririle streine. Ei nu cruţă nimic ca să ajungă la dînsa; de aceea vedem în Moldova faptul admirabil că, cu cît ne ridicăm ochii mai sus, cu atîta găsim o voinţă mai înfocată în favoarea Unirei.

Domnilor, niciodată o naţie n-a datorat mîntuirea sa numai altor naţii. Cînd cinci milioane de români vor voi, ei vor şi putea. Noi astăzi vieţuim în secolul al 19-lea, cînd nu se mai împarte popoarele ca oile, ca în acele timpuri barbare cînd dreptul public nu era cunoscut. Astăzi oricare putere europeană contează pe opinia publică! Să avem, dar, curajul convicţiilor şi-a trebuinţelor noastre; să uităm dezbinările trecute, să amînăm dintre noi chestiile secondare; să arburăm mai presus de toate steagul naţionalităţii române şi să fim siguri că vom triumfa de toate greutăţile; să ne silim mai ales a dovedi Europei că, pre cît sîntem hotărîţi a ne apăra drepturile de naţie autonomă, pre atît nu voim a fi un obiect de grije şi de turburare pentru dînsa.

Să punem toată stăruinţa de a înfăţişa o administraţie înţeleaptă, care să îndestuleze toate interesele legitime, şi o bună rînduială între noi, care să dea megieşilor condiţii de stabilitate, şi atunci să fim siguri că Europa va recunoaşte votul nostru.

Cînd noi am fi mulţumiţi şi fericiţi între noi, cînd noi n-am ataca pe nimenea, pentru ce să ne atace alţii!

Misia de a introduce pacea şi fericirea în ţara noastră este rezervată claselor înalte ale societăţii [5].

Noi am jertfit de bunăvoie privelegiurile de naştere, însă sînt două privilegiuri pe care nu ni le poate ridica nimenea: privilegiul patriotismului şi al virtuţilor cetăţeneşti; să căutăm, dar, ca prin patriotism şi virtuţile cetăţeneşti să întrecem pe celelalte clase; şi atunci, şi fără privilegiurile naşterei, tot vom fi în capul naţiei! Să ţinem seama de nevoile şi aspiraţiile acestui popol admirabil ce-l are Ţara Românească, popol ce nu doreşte decît de a fi condus, popol ce de la Focşani şi pînă aicea n-am făcut decît a-l iubi ş-al preţui, din mult în mai mult, şi în capul unui asemenea popol se pot face minuni. Misia de a-l conduce este a claselor înalte [6]. Aceasta se poate face prin organizarea unei bune administraţii şi prin dezvoltarea instituţiilor militare, care au fost gloria şi tăria strămoşilor noştri.

Tractatul de la Paris însuşi ne zice că apărarea drepturilor noastre este încredinţată puterii armate naţionale [7]. Să ne întărim, dar, puterea armată. Destul soldaţii noştri au servit de santinelă la uşile străinilor. Destul steagurele române s-au umilit înaintea năvălirilor străine; mai fîlfîie odată liber aceste stindarde şi pentru apărarea patriii!

Domnilor, cînd Dumnezeu voieşte bine cu o naţie, îi trimite intuziasm; să unim, dar, la intuziasmul poporului energia şi prudenţa bărbaţilor de stat, şi însuşi noi vom culege ceea ce au semănat strămoşii noştri, vom vedea pămîntul făgăduinţii, vom vedea Unirea. Strămoşii au apărat patria în timpuri mult mai grele; să nu fim, dar, mai jos de ceea ce nația așteaptă de la noi.

Precum venerăm pe strămoșii noștri, să facem ca și strănepoții noștri să ne venereze pe noi. În mîinile noastre stă ca să ni se înscrie numele în tablele de bronz ale istoriii; în mîinile noastre stă ca să facem să zică posteritatea că subt pietrile subt care avem a fi culcați zac inimi mari și nobile; în mîinile noastre stă că, deși împlinindu-ne misia pe pămînt, că deși morți, încă din morminte să dăm urmașilor noștri sfaturi de mîntuire și să dictăm legi generațiilor viitoare [8].

„Monitorul oficial al Țării Românești", **1859**, nr. 34, p. 82, col. 2—p.3, col. 2.

NOTE

[1] Aluzie la caimacamul Nicolae Vogoride, grec.

[2] Cele două voturi exprimate contra Unirii au fost cel al marelui logofăt Alexandru Balș și cel al locotenentului de episcop din Roman, Nectarie Sotiriopoleos Hermeziu.

[3] Rezultatul alegerii din 24 ianuarie 1859 a constituit o surpriză în rîndurile diplomaților reprezentanți ai puterilor semnatare ale Tratatului de la Paris. Hotărîrea Adunării elective din București constituia fără îndoială o încălcare a hotărîrilor anterioare luate de marile puteri, în sensul menținerii Principatelor ca state separate. Aceasta a generat o serie de convorbiri și schimburi de corespondență între diplomați. Anglia considera faptul ca o încălcare netă a Convenției din 1858, Franța l-a privit cu simpatie și arăta „că ar fi bine ca puterile să chibzuiască dacă dorințele moldo-valahilor nu trebuiau îndeplinite", Rusia și Sardinia se arătau satisfăcute de alegere, Austria era total nemulțumită, iar Turcia, la sfatul Austriei și al Angliei, a contestat legalitatea alegerilor și a cerut convocarea unei conferințe. Conferința s-a deschis în ziua de 7 aprilie și a avut două ședințe, în care majoritatea puterilor garante au cerut Turciei recunoșterea alegerii și stricta păzire a Convenției. Discuțiile din Conferință au fost întrerupte de izbucnirea războiului din Italia. Pînă la urmă Turcia a dat investitura lui Cuza. Pentru amănunte, cf. T. W. Riker, *Cum s-a înfăptuit România*..., p. 272—315.

[4] Aluzie la Bucovina care se afla sub stăpînire austriacă și la partea din Basarabia ce fusese cedată Rusiei în 1812.

[5] Mihail Kogălniceanu era convins că în societatea contemporană lui, împărțită în exploatatori și exploatați, clasa dominantă prin comportamentul ei îngăduitor față de cei exploatați putea realiza „pacea și fericirea în țară".

[6] Este, fără discuție, o undă de vanitate în spusele lui Kogălniceanu, În același timp trebuie observat că nici unul din oamenii politici din a doua jumătate a secolului trecut nu se poate mîndri a fi codificat atît de mult și atît de cuprinzător cum a făcut-o Kogălniceanu. Notabile rămîn nu numai textele de lege redactate ca atare de el — integral sau parțial : legea agrară, legea organizării comunale, a organizării administrative etc. —, ci și multitudinea de intervenții, amendamente, propuneri făcute pe marginea majorității textelor de lege supuse discuției Adunării. Cititorul interesat le poate găsi în întreaga operă oratorică a lui Kogălniceanu.

[7] Referitor la textul articolului XXVI al Tratatului de la Paris vezi în volumul de față nota 13 de la p. 31.

[8] Ziarul „Dîmbovița", comentînd discursul, arăta că „domnul Kogălniceanu a ținut un discurs aproape o oră și ne-a dovedit astă dată că sora noastră Moldova are nu numai oameni politici mari, dar și oratori" (1859, p. 150 : *Cronica interioară)*. Textul integral al discursului a fost publicat de același ziar, la p. 159—160.

Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 716.

*Intervenție în care arată că guvernul nu a schimbat cu nimic situația politică și administrativă a țării**

În urma tuturor discuțiilor, cel de pe urmă orator ce au sprijinit împrumutul în locul dărei cerute de ministeriu și s-au ținut pe terenul deficitului au fost Domnul Cazimir [1]. N-am vroit împrumutul pentru că era cu neputinţă. Dovadă că era chestie naţională, iar nu chestia deficitului sînt următoarele facturi trase din procesul-verbal: domnul ministru [al] trebilor militare au zis: „Toate cele zise de domnul Cazimir pot fi foarte adevarate, însă lipsa este iarăşi foarte simţită, casa miliţiei deşartă, lefile soldaţilor neplătite pe mai mult timp, lipsiţi de îmbrăcăminte. Trebuie neapărat a se găsi mijloace pentru înlăturarea acestor nevoi". După aceea domnul Gr[igore] Sturdza au zis: „Mă unesc cu domnul Kogălniceanu, dacă se va zice însă că suma cerută este pentru a se susţine votul din 24 ianuariu". Înţăleg rezerva domnilor miniştri, dovadă este că, atunce cînd domnul Gr[igore] Sturdza cerea ca miniştrii să esplice ce anume au să facă cu acei 5 000 000 în împrejurările zilnice, eu am sprijinit rezerva ministeriului în astă privinţă. Socot însă că se poate astăzi ministeriul să iasă oareşicum din pre mare[a] rezervă în care se ţine şi să ne spună ce politică urmăreşte în situaţia de faţă. Trebuie să cunoască şi ţara pe ce cale se află şi unde merge. Sîntem, nu trebuie să o tăgăduim, în o poziţie nerecunoscută însă oficial de Europa. După Convenţie, Poarta este datoare să deie învestitura cel mult în 30 zile de la alegere [2]. Pentru a o dobîndi s-au trimis o deputaţie s-o ceară la Poartă; terminul au trecut; ce face însă ace deputaţie? De ce şede ea acolo şi pentru ce? Întoarce-se ea? Nu ştim nimine, nu ne spuneţi nimică, domnilor miniştri. Ne ziceţi: Staţi şi veţi videa. Dar, lasaţi-mă a vă aminti proverbul: Ziua se cunoaşte de dimineaţă, şi pănă acum nu ne-aţi vestit nimică. Nu zic să ne arătăm mai tari decît sîntem, dar socot că tot ar fi trebuit să luaţi măsuri de apărare. Au trecut mai mult de o lună de la votul din 30 ianuarie, spuneţi-ne ce aţi făcut? Ca nu prin hotărîre streină să perdim şi ce avem şi să nu fim în stare de a apara drepturile noastre. Şi, dacă nu ne împliniţi dorinţele naţionale, împliniţi oare macar trebuinţele materiale? Nici o reformă, nici o îmbunătăţire în administraţie, în toate clasele nemulţumire. Pentru ce aşa de timpuriu să descreditaţi un guvern pre care noi cu atîta intusiasm şi cu atîtea frumoase speranţe l-am creat. Uitaţi-vă pretutindene. Jos abuzuri, sus abuzuri, nici o deosebire cu trecutul.

---

* Ședința din 5 martie 1859.

Dacă nu ne înfăţişaţi măsuri energice în cele din afară, daţi-ne cel puţin aceea de care toată ţara este însătată, o mai bună administraţie, o mare legalitate: daţi-ne dreptatea pentru toţi şi în toate.

M. O., 1859, nr. 37, p. 4, col. 2.

NOTE

[1] P. Cazimir, ministrul de finanţe al Moldovei, ceruse aprobarea impozitului de 5 000 000 de lei pe venitul funciar întrucît bugetul era deficitar şi vistieria în mare lipsă de bani. *M. O.* 1859, nr. 37, p. 2, col. 1.

[2] Prevederea era inclusă în articolul 12 al convenţiei citate. *Acte şi documente* ..., vol. VII, p. 309.

*Intervenții și amendament cu privire la remunerarea delegaților în Comisia centrală și cheltuielile necesare bunei funcționări a Comisiei**

Domnul Kogălniceanu citește un amandament al său, sprijinit de d[omniile]-lor D. Cozadini, I. Radu, P. Carp, A. Scorțescu, I. Ghiorghiadi, V. Mălinescu, A. Millu, C. Iacovachi și G. Hasnaș și care încheie :

„Propunere

Subscrișii sînt de socotință ca, la raportul secțiilor în privirea cheltuielilor Comisiei centrale, Adunarea să binevoiască a adopta următoriul proiect de închiere :

Luînd în privire că nația română vede mîntuirea și fericirea sa numai în unirea Principatelor sub principe străin.

Luînd în privire că această mare dorință și trebuință a nației noastre s-au esprimat cu chipul cel mai unanim și mai solanel de Adunările naționale ad-hoc ale țărilor surori în zilele memorabile din 7 și 9 octombrie 1857.

Luînd în privire că aceastași dorință s-au exprimat și de această Adunare națională electivă a Moldovei chiar în ziua de 5 ianuarie înainte de a proceda la alegirea domnului.

Luînd în privire că alegirea unui domn pentru îmbele țări făcut[ă] de îmbele Adunări în zilele de 5 și 24 ianuarie n-au fost decît o nouă și sublimă protestație în favoarea unirei Principatelor.

Luînd în privire că Înălțimea-Sa Alexandru Ioan I domnu[l] Moldovei și a Țării Românești, prin nota sa cerculară adresată puterilor garante în 26 ianuarie trecut [1] și împărtășită îmbelor Adunări elective, s-au declarat reprezentantul dorințelor românilor pentru unirea Principatelor sub un principe străin, declarînd că numai în această unire țara își vede fericirea și făgăduind de a sprijini această cauză națională înaintea marelui ariopag al Europei.

Luînd în privire că voturile Adunărilor elective din 28 ianuarie [2] și din 3 februarie cerînd întrunirea lor la Focșani s-au dat numai spre a esprima din nou marea și eterna dorință a neamului nostru — Unirea.

Luînd în privire că, dacă Adunarea electivă care au cerut întrunirea Camerilor la Focșani au pășit la alegerea membrilor Comisiei centrale, aceasta au făcut-o în privire că după însuși art. 27 și 32 din Convenția din 7 (19) avgust 1858 [3] această comisie este corpul politic înalt în comun îmbelor Principate și că lui este încredințată misia de a pregăti și completa Unirea Principatelor.

Luînd în privire că de la Comisia centrală toată țara așteaptă mari și naționale lucruri și mai cu deosebire acele care vor urmări politica unionistă decretată prin voturile Adunărilor ad-hoc din 7 și 9 octomvrie 1857 și a Adunărilor elective din 5 și 24 ianuarie 1859.

Luînd în privire că lucrurile mari și naționale nu să răsplătesc prin *lefi cu anul și cu luna*, ci că patria pururea recunoscătoare le răsplătește curînd sau tîrziu săvîrșitorilor lor sau urmașilor lor într-un chip demn de dînsa și de ei.

---

* Ședința din 24 martie 1859.

Luînd în privire că art. 30 din Convenţie, deşi hotărăşte că *funcţiile membrilor Comisiei centrale să fie răsplătite*, însă nu prescrie că această răsplătire să fie pe an şi pe lună. Avînd în videre proiectul de buget al Comisiei centrale înfăţoşat Adunării de către guvernămînt prin Mesagiul domnesc din 14 martie; mai avînd în videre şi raportul secţiilor 1-ia şi [a] 2-a însărcinate cu cercetarea acelui buget.

Adunarea încheie :

1. Adunarea electivă a Moldovei îşi rezervează dritul şi datoria de a răsplăti în timpul favorabil şi într-un chip demn serviciile ce în împlinirea misiei lor membrii Comisiei centrale vor face în priinţa* naţiei şi a ţărei.

2. Pentru partea de cheltuieli cuvenită de a cădea în sarcina fiscului Moldovei, Adunarea încuvinţază somile propuse de secţii, şi anume : 4 000 lei pentru încălzire şi luminare, 12 000 lei cheltuielile mobilaţiei şi 3 150 lei pentru chiria încăperilor destinate Comisiei.

3. Fixarea bugetului celorlalte cheltuieli ale Comisiei centrale, precum lefile canţeleriei, formarea bibliotecei i altele să lasă în însuşi aprecia-ţia şi hotărîrea Comisiei centrale".

După ce s-au cetit amandamentul meu, Comisia au cerut suspendarea pe 10 minute a şedinţei spre a delibera împreună asupra acelui amandament. La redeschiderea şedinţei, au venit domnul M[anolache] Costachi şi au rostit cuvintele ce acum le-au repetat domnul Teriachiu. Amîndoi pretind că amandamentul meu este o propunere nouă. Eu sprijin că este amandament la art. I din raportul comisiei; că este chestie de cifre stă de dovadă 2 şi 3 în care mă unesc cu socotinţa comisiei. Nu tăgăduiesc însă că chestiei de cifre i-am dat un ţel politic, dar aceasta este strîns legat de dînsa şi nicidecît strein bugetului.

5 000 lei este puţin a se da acelor oameni ce ne vor realiza votul nostru cel mare : Unirea. Nici 5 parale nu m-aş cunoaşte dator să dau acelor ce n-ar lucra pentru aceasta. Eu sprijin trebuinţa de a nu li se da nici 5 000 lei, nici 100 galbeni din două priviri : din privire politică socot că am mare majoritate a Camerei; voturile ei din urmă îmi sînt de dovadă. Dacă Comisia are să se insufle de spiritul şi misia ci-i hotărăşte Convenţia, atunce i se cuvine 5 000 de lei şi mai mult. Libertatea, independenţa unui popor nu se răsplăteşte cu aşa sume. Dar dacă chestia este de cifre, de finanţe, atunce să se plătească mai întîi bine pre amploiaţii mici, începînd de la jandarmi şi scriitoriu. Am făcut iconomie la votarea listei civile a domnului spre a pute îndrepta starea cea ră a amploiaţilor mici. Acestora să li se plătească bine. Acei ce se dezbracă de toate legăturile sociale, de toate interesele private, spre a se consacra la rădicarea naţiunei nu pot fi răsplătiţi acuma; ţara nu este în poziţie a plăti aşa sacrificie; să aştepte mai bine rădicarea ei, îndreptarea poziţiei sale. Ea va şti apoi a-i despăgubi de sacrificii. Domnul Epureanu zice că noi am întemeie aristocraţie bănească. Nu noi, ce Convenţia au întemeiet-o, căci au dat dreptul electoral numai în mănele avuţilor. Precum ei aice sînt deputaţi neplătiţi, merg neplătiţi şi la Comitetul central.

Convenţia nu zice că retribuţia membrilor să se facă pe lună şi pe an. N-am calcat-o deci cerînd ca să li dăm asemine retribuţie pe cunoştinţa lucrărilor ce vor fi realizat.

Departe deci de a ataca ministerul de faţă că au aderat la amandamentul meu. Declar că, oricare ministeriu ar realiza voturile noastre din 7 și 9 octom[brie], acelui ministeriu îi voi fi devotat cu sufletu[l] și trupu[l], și nu va ave numai recunoștința me, ce recunoștința a 5 milioane de români [4].

---

* Folosul.

M. O., 1859, nr. 45, p. 3, col. 1–2 ; nr. 46, p. 2, col. 2 – p. 3, col. 1.

NOTE

[1] Vezi nota 2 la Adresa de răspuns la mesajul tronului din 28 ianuarie 1859 (p. 236).

[2] Vezi mai sus Adresa către Adunarea electivă din București, în care se propune convocarea Comisiei centrale de la Focșani (p. 116).

[3] Articolul 27 din Convenție prevedea stabilirea sediului Comisiei centrale la Focșani, numărul membrilor (16) și modalitățile de recrutare a acestora. Domnii celor două Principate urmau să numească cîte 4 membri din personalitățile proeminente ale țării, iar ceilalți 4 să fie aleși de către fiecare Adunare electivă.

Articolul 32 se referea la unele atribuții ale Comisiei : ,,Les dispositions constitutives de la nouvelle organisation des Principautés sont placées sous la sauvegarde de la Commission centrale. Elle pourra signaler aux Hospodars les abus qu'il lui paraîtrait urgent de réformer et leur suggérer les améliorations qu'il y aurait lieu d'introduire dans les différentes branches de l'administration". *Acte și documente*..., vol. VII, p. 311.

[4] Propunerea s-a acceptat. Cf. *M. O.* 1859, nr. 47, p. 3, col. 2.

*Intervenții cu privire la mesajul domnesc prin care se cere un credit de 8 milioane pentru organizarea armatei**

Cuvintele patriotice zise de beizade Grigorie au răsunat în inima me ca și a fiecăruia deputat. De la 5 ianuarie trecut, și la tribună și în presă nu am cerut nici eu altă decît aceea ce beizade Grigori cere astăzi.

Dar să ne pregătim ! Dar să ne înarmăm ! Iată strigătul meu de toate zilele, de tot momentul ! Însă avui durerea de a vide trecînd 4 luni lungi și mari fără de a vide făcîndu-se cel mai mic pas. Nu vine să acuz pre nime ; citez facte.

La 29 ianuarie această Adunare au zis : La Focșani, la Focșani ! A doua zi după acest patriotic strigăt, tot Adunarea aceasta dădu guvernului o dare de 5 milioane și tot pentru întărirea națională, pentru organizarea armiei.

Ce s-au întîmplat însă? Banii aceia s-au trecut în bugetul ordinariu și au adus voturile care le cunoașteți cu toții.

Și astăzi ca totdeauna zic : guvernului să-i dăm mijloace, mai ales cînd el va înțălege cele zise de domnul Gr[igore] Sturdza.

Însă, domnilor, este pe cît văd deosebire între proiectul guvernului și dorințele domnului Gr[igore] Sturdza. Căci, pe cînd întâiu[l] chiar din capul locului ne zice : dați bani pentru deficit, beizade Grigore ne zice : dați bani pentru înarmare.

Dacă ni cer bani pentru înarmare fără de a privi cine sînt așezați pe bancele ministeriului, fără de a face chestie de persoană, dăm nu 8, dar 16 milioane, și mai mult ; dăm galbănul cel de pe urmă ce ni l-au lăsat în buzunariu criza cea gre comerțială prin care trecem ; dăm oricît fără discuție și în unanimitate cînd e vorba de întărirea, de mîntuirea națională. Dar, de ni se cer bani pentru acoperirea deficitului, vreu mai întăi să văd în budget cît e deficitul.

---

* Ședința din 30 aprilie 1859.

De ce urgință? Au dușmanul e la porțile Romei? El e tot acolo unde l-am găsit și în ziua de 5 ianuar. Am avut 4 luni de intuziasm; dați-ne macar 3 zile de cugetare. Să se triimată la secție spre cercetare[1].

M. O., 1859, nr. 58, p. 1, col. 2 — p. 2. col. 1–2.

NOTE

[1] În legătură cu aceeași problemă, vezi și intervenția de la p. 138.

*Propunere ca deputații delegați în Comisia centrală în momentul demisionării din Comisie de redevină membri ai Adunării**

Moție

În ședința din [16 martie 1859] a Adunărei, rădicîndu-se discuție dacă deputatul ales membru la Comisia centrală din Focșani dîndu-și dimisia din această însărcinare revine pe bancele Adunărei sau trebuie a se supune unii a două alegiri, chestia au rămas nehotărîtă.

Subscrisul, dar, spre dizlegarea chestiei propune binevoitoarei luări-aminte a Adunărei următorul proiect de închiere:

Luînd în privire că, după art. 27 din Convenție[1], Comisia centrală din Focșani este o putere publică compusă de delegați, parte a puterei executive și parte a puterei legislative.

Luînd în privire că art. 28 [2] din aceeași convenție rostind textual că membrii Comisiei vor păstra dritul de a lua parte la alegerea domnului în Adunarea de care ei fac parte, prin însuși această lămurește că acești membri urmează a fi deputați, fiind ei numai delegați la Comisia centrală, întocmai se delegasă și la alte însărcinări, deși mai puțin importente.

Luînd în privire că, de vreme ce acești membri urmează a fi deputați și că, prin urmare, ei nu pot în timpul legislaturei a fi înlocuiți pe bancele Adunărei, apoi din însuși aceasta decurge că ei sînt liberi oricînd de a-și da demisia de la Comisia centrală ca de la orice altă însărcinare, și prin urmare sînt drituiți de a reintra ca membri lucrători ai Adunărei.

Adunarea încheie:

Deputații ei aleși de Adunare sau numiți de domn ca membri ai Comisiei centrale din Focșani, dîndu-și dimisia din această însărcinare, revin de drit în sînul Adunărei de care ei fac parte.

25 aprilie 1859

Subscriși: A. Catargiu, M. Kogălniceanu, Șt. Silion, D. Cozadini și C. Ghica

M. O., 1859, nr. 63, p. 4, col. 2.

NOTE

[1] Vezi, în volumul de față, nota 3 de la p. 125.

[2] „Art. 28. Les membres de la Commission centrale conservent le droit de prendre part à l'élection des Hospodars dans l'Assemblée à laquelle ils appartiennent". *Acte și documente...*, vol. VII, p. 310–311.

* Ședința din 4 mai 1859.

*Moțiune prin care cere luarea de măsuri pentru redeschiderea catedralei din Iași**

Biroul dă cetire următoarei moțiuni a *domnului Kogălniceanu* sprijinită de domnii Mălinescu, Iorgu Radu, A. Scorțescu, P. Carp și C. Iacovachi.

Subscrișii supun binevoitoarei luări-aminte și simțimintelor religioase ale Adunării următoriul proiect de închiere :

Luînd în privire că edificiul catedralei mitropolitene din Iași, început cu 30 ani mai înainte, încă astăzi nu s-au isprăvit.

Că această religioasă zidire la care țara au jertfit milioane s-au prefăcut într-o ruină, care nu numai jignește în cel mai mare grad simțimentele religioase ale fiecăruia român, dar chiar amenință cu pericol și vechea catedrală, precum și alte încăperi megieșite.

Luînd în privire că, deși spre pregătirea acestui dumnezeiesc lăcaș încă legea din 1835 la art. 10 au hotărît fonduri îndestulătoare, însă aceste s-au întrebuințat în alte cheltuieli de un ordin secondariu.

Luînd în privire că tot populul ortodox al Moldaviei dorește puternic de a vedea isprăvindu-se acest monument rădicat întru gloria Dumnezeului părinților săi.

Că toți arhipăstorii țării au cerut necontenit și în zadar de la guvernămîntul trecut împlinirea acestii dorinți religioase.

Luînd în privire că cea întăi cerire ce presfințitul mitropolit au adresat domnului stăpînitoriu au fost anaforaua din 13 ianuarie trecut prin care mijlocește isprăvirea catedralei.

Pătrunsă de aceleși simțiminte religioase pentru demnitatea și cultul bisericei ortodoxe naționale și asociindu-se cu mijlocirea venerabilului ei prezident și arhipăstor, Adunarea electivă a Moldaviei încheie :

I

Guvernămîntul este invitat ca să ieie cît mai curînd măsurile cele mai serioase și energice spre desăvîrșita pregătire și religioasa deschidere a catedralei mitropolitane a Moldaviei și, cu deplină încredere în simțimentele pietoase ale ministerului, așteaptă de la inițiativa sa un proiect pentru hotărîrea fondurilor trebuitoare.

II

Spre complectarea fondurilor trebuitoare la isprăvirea catedralei, Adunarea invită pe guvernămînt ca să deschidă o subscripție națională ; și ca început membrii săi reclamă onoarea ca numele lor să figure cele întîi pe listele acestei subscripții naționale și religioase [1].

M. O., 1859, nr. 67, p. 2, col. 1.

N O T E

[1] Pentru istoricul catedralei, vezi : Preot Scarlat Porcescu, *Catedrala mitropolitană din Iași*, Iași, 1977, 156 p.

* Ședința din 6 mai 1859.

Comisia centrală de la Focșani

10 mai 1859 — 4 februarie 1860

*Intervenții în legătură cu propunerea de a nu se lua Regulamentul organic ca punct de plecare în redactarea viitoarei constituții**

Cea mai vie dovadă din partea noastră că vroim ca discuțiunea să fie serioasă este de a ne abține cu totul de a răspunde la întîmpinarea domnului Gr[igore] Sturdza [1].

Cetind întîmpinarea d[omniei]-lui și comparînd-o cu a domnului Arsache [2], rezultă din această comparare violența celei dîntîi și moderațiunea celei de-a doua. Cît pentru lecțiunea de morală a domnului Brăiloiu[3] , răspund că e mult mai ușor a se da decît a se păzi. Dovadă protocolul de ieri. Mă voi mărgini numai la o singură chestiune, aceea de a vedea dacă Regulamentul organic este o literă moartă și dacă noi am zis că nu există legi în țară. Cu puțină credință s-ar putea constata adevăr[ul]. Dovadă sînt groasele două volumene ale colecțiunei de legiuiri și ofise domnești care mai în total au modificat Regulamentul. Aceasta dovedește totodată că noi nu am zis că nu esistă legi în țară. Legea esistă, însă cînd e vorba de a face astăzi legi nouă să nu luăm spre reviziune Regulamentul, care s-a modificat mai tot, dar legile care au modificat Regulamentul și care sînt în vigoare. Din parte-mi, declar că discuțiunea o privesc de închisă asupra propunerei, am numai să fac o observare asupra unui fact, adecă asupra zisei domnului Gr[igore] Sturdza, că avem Constituțiune, cînd noi știm că pînă acum [avem] numai o Convențiune, care cuprinde oareșcare principii constituționale [4]. Constituțiunea avem, dară, de acum s-o facem; amestecarea pentru cuvîntul de Convențiune și acela de Constituțiune o crez numai ca un *lapsus linguae* sau mai bine ca un *lapsus calami*.

Domnul Brăiloiu ne-a mai zis că reviziune nu vrea să zică păstrare, conservare. Eu zic din contra și voi cita și esemple. Fiecare din noi știe că un dicționariu la a doua și a treia edițiune prin reviziune iesă mai corect, însă rămîne tot dicționariu, purtînd și nume de dicționar revăzut și corectat; tot așa va fi și cu Regulamentul. Din acesta ce să păstrăm și ce să coregem, căci totul s-a anulat prin legiuirile din urmă. Noi nu cerem să nu revizăm legile, însă cerem să revizăm pe cele ce esistă, iar nu pe cele ce au esistat, cerem mai ales ca în capul viitorului articol constitutiv să nu se păstreze cuvîntul de Regulament, ci să întrebuințăm un nume nou, unul din acele nume scumpe popoarelor, precum de esemplu în Anglia „Charta Mare [5]", după care să se dezvolte toate legile cele nouă. Astfel, la cercetarea relațiunilor dintre proprietari și țărani să nu luăm drept bază Regulamentul, ci legea din 1851[6] , care a anulat pe acea din 1832.

---

* Ședința din 8 iunie 1859.

Asemenea să urmăm și cu celelalte legiuiri, căci e prea evident că Regulamentul nu esistă. El a fost simplu o carte izolată și care nu înfățoșa măcar cea mai importantă din stipulațiile a orice constituțiune : perfectabilitate[a], dritul reviziunei. Dovadă cel de pe urmă articol din el, care este și o insultă pentru națiune, ca unul ce oprește de a se face vreo modificare mai în urmă fără încuviințarea curței rusești. O asemenea carte nu avem să o luăm ca model pentru legislațiunea viitoare.

Grigorie Sturdza *arată că Principatele au o constituție în Regulamentul organic și anexele sale, „legile făcute în urmă”, și că sarcina Comisiunii nu este de a „improviza o constituțiune”. Obligația este de a păzi „bazele constitutive ale Principatelor”.*

I. Florescu *constată că toată discuția se datorește unei confuzii între Regulamentul organic și Constituție. În continuare precizează că „partea din Regulamentul organic care putea intra în cadrul unei constituțiuni se află desființată chiar prin Convențiune”. Arată că misiunea Comisiunii este de a revizui legile și a le pune de acord „cu starea civilizațiunei de astăzi”, iar în încheiere cere să se înceapă lucrul efectiv și să se renunțe la polemici.*

C. Brăiloiu *obiectează că ceea ce-l supără pe Kogălniceanu este cuvîntul Regulament. Aceasta după părerea sa este o problemă minoră, pentru că : „Au doară numele face lucru[l] sau lucru[l] dă valoarea numelui”?*

Domnul Brăiloiu a zis că mă supăr de cuvîntul de Regulament ; dar, așa e. D[omnia]-lui zice să lucru[l] face numele, iar eu zic că de multe ori numele face pe lucru. Sînt fabricanți care țin foarte mult la eticheta lor și constituie însăși o parte din proprietatea lor. Am văzut bărbați de stat discutînd asupra unui cuvînt mult mai mult decît noi, așa de esemplu în Conferințele de Paris s-a discutat serios asupra cuvîntului cu care urma să se califice Adunările noastre și după mai multe neînțelegeri, voind a fugi în espresia de reprezentativă, s-au învoit asupra numelui de Adunări elective, care n-are nici un simț.

Domnul Brăiloiu zice că cuvîntul de Regulament e un lucru mic ; să presupunem, dar, două drapele, pe unul să fie scris Constituțiune și pe celalt Regulament și să ne prezentăm cu ele naintea națiunii, și vom vedea care din două va fi mai bine aclamat. Domnul Brăiloiu mă întreabă : de ce mă supăr la cuvîntul Regulament? Eu nu-l primesc, fiindcă cuvîntul acesta ar scădea o mare parte din autoritatea morală a legei, cînd din contră ar avea cu totul altă autoritate dacă am primi cuvintele de *Constituțiune română*. Chestiunea este : cum trebuie să urmăm, cum trebuie să procedăm în lucrare? Prin noua Constituțiune sau prin Regulament? Să luăm bine seama, domnilor, căci aceste două cuvinte sînt despărțite unul de altul prin o mare și profundă prăpastie.

Gr. Sturdza *declară că nu a înțeles că țara este împărțită în două tabere : partizani ai Regulamentului și ai Constituției. Susține că Regulamentul și legile astăzi în vigoare trebuiesc revizuite, întrucît Europa le recunoaște.*

I. Florescu *susține că Regulamentul cuprinde două părți : una cu caracter de Constituție și care a fost anulată prin Convenție, iar alta cu caracter de legi „administrative, judecătorești”, „militărești”, care n-au fost abrogate.*

L. Steege *obiectează că tonul cu care se combate propunerea subscrisă și de Kogălniceanu nu este parlamentar și dacă se va continua așa își dă demisia.*

V. Mălinescu *arată că nu se poate lua de bază Regulamentul, întrucît principiul fundamental al lui „era privilegiul boieresc”, care a fost abrogat. Principiile care trebuie să stea la baza Constituției trebuie să fie cele prevăzute de Convenție.*

Voi să răspund la întîmpinările domnului Florescu ; d[omnia]-lui a zis că eu amestec Constituțiunea cu Regulamentul, că nu i-aș da lămuriri întru aceasta. Dacă d[omnia]-lui ar fi ascultat cu luare-aminte întîmpinarea noastră, ar fi văzut că de sus pînă jos noi n-am făcut alta decît a arăta această deosebire ce esistă între Regulament şi Chartă sau Constituţiune. De aceea am zis că nu trebuie să luăm la începutul lucrărilor noastre Regulamentul de bază, fiindcă el e modificat prin alte legiuiri. Iar cît priveşte la legile constitutive, ele sînt modificate prin Convenţiune. De aceea am cerut facerea unei Charte şi, după ce vom avea o Chartă, atunce ne vom face legile organice şi cele de interes special. Astfel sînt organizate Belgia, Piemontul ş.c.l., în care vedem mai întîi Constituţiunea, apoi legile organice şi în urmă codicile administrative, judecătoreşti, civil, penal[7].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 14, p. 53, col. 1–2; p. 55, col. 1; p. 56, col. 1.

NOTE

[1] Gr. Sturdza cerea să nu se procedeze la redactarea unei noi Constituţii, ci să se facă numai modificări Regulamentului organic, şi acesta să rămînă drept Constituţie. Făcea această propunere pornind de la faptul că cei şapte comisari arătaseră că ,,luăm Regulamentul drept bază a viitoarei reorganizaţiuni a Principatelor Unite". *Protocoalele Comisiunii...*, şedinţa din 8 iunie 1859, nr. 14, p. 48–51.

[2] Amendamentul deputatului Apostol Arsachi la proiectul de răspuns la mesajul tronului era următorul: ,,După paragraful care se încheie cu periodul următoriu: Comisiunea centrală este gata a vă da tot sprijinul şi concursul său cel mai energic. Înalta curte de casaţiune şi de justiţie comună ambelor Principate va fi obiectul celor dîntăi ocupaţiuni ale Comisiunei, deopotrivă şi cu orice alt proiect de interes comun, spre a înfiinţa cît mai curînd unitatea legislaţiunei, conform şi cu principiul Convenţiunei, şi cu aşteptările ţărei". *Ibidem*, nr. 12, p. 46, anexa II.

[3] C. Brăiloiu susţinea că Regulamentul organic este o legislaţie încă în vigoare şi ca atare ea trebuie numai modificată. *Ibidem*, nr. 14, p. 51–53.

[4] M. Kogălniceanu se referă la Convenţia de la Paris, în care erau stipulate şi aprobate de către marile puteri principiile de organizare a Principatelor.

[5] Este vorba de *Magna Charta Libertatum*, dată în anul 1215 de către regele Angliei Ioan fără Ţară.

[6] Referire la aşezămîntul lui Grigore Al. Ghica. Pentru amănunte vezi Georgeta Penelea, *Date privind legiuirea agrară a Moldovei din 1851*, în ,,Studii. Revistă de istorie", nr. 5/1964, p. 1 077–1 096.

[7] În ceea ce priveşte rolul Comisiei centrale, precum şi alte amănunte de natură organizatorică, vezi articolele 27–38 din Convenţia de la Paris, *Acte şi documente...*, vol. VII, p. 310–312. Prima şedinţă a acestui for a avut loc în 10 mai 1859, iar ultima în 18 februarie 1860.

Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 799.

*Intervenţie în probleme de regulament**

Domnul Kogălniceanu cerind cuvîntul se esprimă asupra modului de procedură cu aceste propuneri şi cu celelalte de natura aceasta în următorul chip:

Unii din membrii Comisiunei centrale au înfăţoşat cîteva propuneri cuprinzînd mai multe chestiuni de interes comun îmbelor Principate şi menite de a fi prefăcute în proiecte de legi.

Pentru a ajunge la aceasta esistă două moduri de procedură. Iată cel întîi: art. 56 din regulamentul nostru zice că orice propunere se supune unei discuţiuni prealabile spre a se otărî dacă se ia în consideraţiune. Art. 58 adaoge: luîndu-se o propunere în consideraţiune, să se trimită la un comitet ales ad-hoc spre a o studia. După aceste articole urmează, dar, că propunerile admise în considerațiune trebuie să se trimeată la un comitet, carele să studieze diferitele chestiuni ce ele cuprind, să se otărească care din aceste chestiuni sînt mai urgente, care se cuvine a fi respinse sau amînate și care, în fine, are să fie clasificațiunea dintre ele.

---

* Şedinţa din 10 iunie 1859.

Acesta este modul care a fost adoptat de Adunarea ad-hoc a Moldaviei în anul 1857 [1]. S-a numit mai întîi o comisiune însărcinată de a redija și a clasifica seria de chestiuni de interes general și numai după ce această serie s-au primit de Adunare s-au procedat la numirea deosebitelor comisiuni menite de a le studia. Cu chipul acesta s-au dat o direcțiune metodică lucrărilor Adunărei ad-hoc. Acest mod dupe părerea mea ar fi cel mai rațional și care ar fi a se adopta și de Comisiunea centrală. Singura meteahnă ce i se poate opune este că cere o prelungire de timp : că cu acest mod se întîrzie numirea comitetelor ad-hoc menite de a studia chestiunile în special. În fața acestei obiecțiuni viu a propune al doilea mod de procedare, care și acesta este conform cu regulamentul nostru.

Propunerile înfățișate cuprind fiecare din ele alte speciale propuneri sau chestiuni de interes comun. Așa fiind, eu sînt de socotință că, Comisiunea centrală spre a nu-și pierde timpul să facă ea singură aceea ce ar trebui să facă un anume comitet, să se ia în specială discuțiune fiecare din chestiunile cuprinse în propuneri și după art. 57 să se otărească iarăși îndeosebi care din ele să primesc în considerațiune, care se resping și care se amînă. Cu chipul acesta chestiunile care vor fi admise în considerațiune se vor trimite de îndată la anume comitete spre studiare, acele respinse nu mai au temei de a fi înfățișate, iar cele amînate vor reveni la timpul cuvenit. Cu chipul acesta, vom purcede la lucrare într-un mod metodic și rațional, dînd zilei de astăzi aceea ce este mai urgent și lăsînd pentru mai tîrziu chestiunile ce se pot amîna. Această părere rog pe onorabilii mei colegi să o privească numai din punctul de vedere din care ea purcede : treabă de practică, treabă de metodă și nimic mai mult.

Protocoalele Comisiunii..., nr. 16, p. 64, col. 1–2.

NOTE

[1] Aceste prevederi se găsesc înscrise în Regulamentul Adunării ad-hoc al Moldovei, capitolele V (Despre propuneri — art. 56–79) și VI (Despre Comitetele claselor – art. 80–93). *Acte și documente...*, vol. VI_1, p. 53–56. Cf. și mai sus discursul de la p. 37.

*Intervenții în legătură cu prezentarea lui Grigore Sturdza în fața tribunalului din Iași la judecarea procesului refugiaților polonezi (susține inviolabilitatea deputaților)**

Teoria mea[1] nu este să fie sau nu comod pentru guvern, teoria mea este ca să se asigure inviolabilitatea membrilor Comisiunii, la care țin mai mult decît oricare altul, ca unul ce cunosc și surghiunul și închisoarea, prin urmare știu cît este de neplăcut arbitrariul. Dar teoria mea este să nu se împiedice dreptatea. Domnul Grig[ore] Sturdza zice să se aplice legea din Țara Românească și pentru Moldova[2]. Curioasă teorie și frumoasă egalitate!

---

* Ședința din 3 iulie 1859.

Dacă cerem să se aplice această lege, atunci să se aplice nu numai pentru membrii Comisiunei, dar și pentru oricare cetățean. Domnul Brăiloiu a zis că tribunalul nu lămurește calitatea în care ni se cere domnul Sturdza. Defiază după formele ce le avem a se determina aceasta, căci, după procedura noastră, după mai multe interogări acuzatului se face acuzațiunea, și numai atunci se poate arăta aceasta. A cere astăzi acta de la tribunal ca nefiind competentă, într-însa nu vom putea vedea nimic și prin urmare nici atunci nu am putea ști în ce calitate este chemat domnul Gr[igore] Sturdza. Pînă acum d[omnia]-lui nu e chemat nici ca martor, nici ca acuzat. Îmi place a crede că simțemintele cele nobile și patriotice ale domnului Gr[igore] Sturdza nu l-ar fi lăsat să se implice în asemenea complot[3].

Noi putem numai să acoperim cu inviolabilitatea pe domnul Sturdza spre a nu fi urmărit sau arestat, dar că să meargă să dea lămuriri; e dator mai presus de toate, pentru onorarea Comisiunei, să facă a se împrăștia uneltirile răspîndite în pricina aceasta. Să lăsăm, dar, doparte procedura aceasta. Nu e de competența noastră, căci după procedura actuală tribunalul nu poate încă să ne spuie dacă domnul Sturdza este martor sau acuzat, și numai după ce d[omnia]-lui va da lămuriri, atunci începe rolul nostru[4].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 21, p. 82, col. 1 ; p. 83, col. 1–2.

NOTE

[1] Într-o scurtă intervenție anterioară Kogălniceanu conchisese că „domnul Sturdza poate să meargă să dea lămuririle ce i s-ar cere, însă vom arăta ministerului că d[omnia]-lui nu poate fi urmărit, nici arestat”. *Ibidem*, p. 82, col. 1. Cf. și amendamentul de la p. 134 din volumul de față.

[2] Grigore Sturdza în replică a spus următoarele : „Teoria domnului Kogălniceanu este foarte comodă pentru guvern, iar pentru lucrările Comisiunii centrale o asemenea urmare ar fi foarte pernicioasă.

Comodă pentru guvern, fiindcă îndată ce ar fi nemulțumit de neatîrnarea vrunui comisar, sau îndată ce ar voi a strica o majoritate care i s-ar părea nesupusă înrîurirei ministeriale, nu ar avea decît a chema la mărturie în vreun proces criminal pe unul sau doi din membrii Comisiunei, care displac ministerului, și a-i depărta prin astfel de manevre, pentru un timp oarecare, de la deliberațiunile Comisiunei și de la votare.

Cu această teorie, Comisiunea centrală nu ar mai putea urma lucrările ei, decît numai pe cît ar binevoi a o îngădui guvernul. Legea există în Țara Românească și trebuie să se aplice în ceea ce privește pe membrii Comisiunii centrale[..]”. *Ibidem*, p. 82, col. 2 – p. 83, col. 1.

[3] Este vorba de complotul emigranților polonezi. Referitor la aceasta vezi : Gh. Duzinchievici, *Beizade Grigore Sturdza și polonii*, București, 1941, 255 p., și P.P. Panaitescu. *Unirea Principatelor. Cuza Vodă și polonii*, in „Romanoslavica”, 5/1962, p. 71–84.

[4] Cf. și intervenția și amendamentul de la p. 133 și 134.

Iată adresa tribunalului de Putna către prințul Grigore Studza :

Luminărei-sale prințul Grigorie Sturdza,

Din motivul oficiei ce acest tribunal judiciar al districtului Putna au primit de la Ministerul Dreptății prin depeșa telegrafică sub numărul 6 719, conform încheierei Camerei, se face invitație luminărei-voastre ca să urmați cît mai neîntîrziat citațiilor ce vi s-au făcut de tribunalul de Iași, secsia a II-a, spre a da la acel tribunal științele ce vi se cer în cauza polonilor.

Căci din nemergerea luminărei-voastre se face cheltuieli cu ținerea a o mulțime de arestanți și se ticăloșesc la închisoare.

Iar acum de primirea acesteia veţi binevoi a da adeverinţă.

(Subscrişi :) Pr. Tufelcică Dr. Patraşcanu

Nr. 4 197/1859, august 1-i

Protocoalele Comisiunii..., nr. 38, p. 17, col. 1.

În baza acestei adrese Grigore Sturdza a trimis preşedintelui tribunalului următoarea întîmpinare :

Domnule preşedinte,

Spre răspuns la adresa d-voastră sub no. 4 197 din 1-i august curent, întemeiat pe oficiul Ministeriului Dreptăţii, prin care mi se face invitaţie de a merge spre a da ştiinţă la tribunalul de Iaşi, secţia II-a, în cauza polonilor.

Am onoarea a vă face cunoscut că eu aflîndu-mă deputat şi membru la Comisiunea centrală nu sînt învoit a fi tras în cercetare criminală fără autorizaţiunea corpurilor legislative de care fac parte.

Ministeriul Dreptăţii însuşi cunoscînd aceasta s-a adresat formal la Comisiunea centrală, care i-au cerut acte spre a putea cunoaşte de este cuvînt legiuit pe temeiul căruia s-ar putea da autorizaţiune ca să merg în judecată.

Răspunsul trimis de ministeriu, arătînd că sînt chemat ca martur, s-au dat în examinarea unui comitet, carele încă nu ş-a rostit opiniunea sa ca să poată comisiunea lua o deciziune. Îndată, dar, ce dînsa se va rosti, voi fi următoriu a mă conforma încheierii ce va lua.

Osăbit de aceasta, soţia mea se află bolnavă de lehuzie.

Şi aceste două împrejurări, ca nişte popriri legale, sînt îndestulătoare spre a explica neînfăţişarea mea la judecătorie, după invitaţia ce mi s-a făcut.

Mă simt însă datoriu totodată a respinge responsabilitatea ce se pare că ministeriul voieşte a arunca asupra mea despre cheltuielile ocazionate cu ţinerea acelor arestanţi la închisoare şi despre a lor ticăloşire la arest.

Aceşti oameni sînt mai multe luni de cînd se află arestuiţi, şi în cîtă vreme m-am aflat în Iaşi, cu apropiere de ramul judecătoriei şi aveam prin urmare toată înlesnirea de a mă înfăţişa la judecătorie fără vreo greutate de strămutare, nici o chemare nu mi s-a făcut, ci tocmai acum în urmă cînd mă aflu departe de Iaşi, şi împovărat cu trebi serioase ale ţărei.

Prin urmare, sînt în tot dreptul a o întoarce răspunderea la acii carii au dirijat procedura cu întîrziere.

Cu toate acestea, deşi nu înţeleg ce lămuriri se aşteaptă de la mine într-o pricină necunoscută mie, eu însumi voi stărui către Comisiunea centrală de a-mi da o congedie de cîteva zile, ca să pot merge la Iaşi, şi cred că pe la 20 august curent voi putea purcede de aici, după terminarea lucrărilor cu care mă aflu însărcinat şi care deocamdată mă ţin la postul meu.

Binevoiţi, domnule preşedinte, a împărtăşi acest răspuns Ministeriului Dreptăţii spre regulare.

(Subscris :) Gr. Sturdza

Focşani, 2 august 1859.

Ibidem, col. 1–2.

Intervenţie polemică cu C. Brăiloiu în legătură cu prezentarea lui Grigore Sturdza în faţa tribunalului din Iaşi la judecarea procesului refugiaţilor polonezi[*]

Experienţa domnului Brăiloiu[1] nu de astăzi o cunosc, nici de azi o mărturisesc, dar să-mi dea voie a-i spune că experienţa d[omniei]-sale la Bucureşti este o neexperienţă la Iaşi. Cu părere de rău zic că la noi mulţi se ocupă cu legile străine, fără a se ocupa cu acele ale fraţilor noştri. Tot asemenea şi în Ţara Românească. La noi, în Moldova, termenul nu se pune la marturi în chemări criminale. Defiez pe oricine a găsi aceasta în condica noastră, şi apelez la domnul Petru Roset, ca unul ce a fost ministrul justiției. Pe urmă s-a zis că ministerul nu hotărăște calitatea în care se cere domnului Sturdza. Ministerul n-o poate hotărî, căci el nu este minister public, ci un organ numai al judecătoriei, și noi nu putem sili pe judecătorie a face aceea ce nu esistă în legile noastre. Domnul Sturdza este *mis en accusation*, pîrît, și după aceasta vine determinarea.

---

[*] Şedinţa din 3 iulie 1859.

Eu nu voi aici a sprijini pe minister — va veni timpul cînd îl voi acuza pentru mancuri mult mai grave, căci a călcat Convenția în total. Dacă este că prin mergerea domnului Sturdza se-mpedică lucrările noastre, eu prefer să suspendăm ședințele și nu împiedicăm mergerea domnului Sturdza, căci 36 de oameni zac în închisoare și sînt sigur că nu sînt prea bine tratați. Noi nu putem zice domnului Sturdza să meargă, fiind aceasta în liberul său arbitru, ci numai că domnul Sturdza e liber a merge să dea lămuririle ce i se cer, la care însă guvernul este chemat ca să profeseze principiul inviolabilității membrilor Comisiunei centrale. Să declarăm că în orice caz noi nu vom autoriza urmărirea sau arestarea domnului Sturdza mai înainte ca dosarile să fie trimise Comisiunei spre cercetare[2].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 21, p. 84, col. 1–2.

NOTE

[1] Constantin Brăiloiu în intervenția sa a arătat: „[...] Cît pentru teoria domnului Kogălniceanu, să-mi dea voie a nu o primi. M-am ocupat foarte mult cu procedura criminală mai ales, și ca procuror și ca membru la Curtea criminală, și știu că în procese criminale nu se poate chema nimini decît sub două forme: sau ca martor, sau acuzat, și în ambele cazuri tribunalul e dator să fixeze numaidecît termenul cînd urmează să se facă cercetarea[...]". *Ibidem.*

[2] Cf. și intervenția precedentă și notele respective, precum și amendamentul următor.

*Amendament privind prezentarea deputatului Grigore Sturdza în fața tribunalului pentru a da lămuriri referitoare la complotul polonezilor refugiați**

Subscrisul sînt de socotință că singurul lucru ce Comisiunea centrală are dreptul de a-l face în cazul cererii tribunalului de Iași, secțiunea II, de a se înfățișa la ea domnul Grigorie Sturdza spre a da lămuriri în procesul complotului polonilor, este ca ea să prefereze principul neviolabilității membrilor Comisiunii centrale, să declare că ea nu va autoriza urmărirea sau arestarea domnului Grigorie Sturdza mai nainte ca dosariul să fie trimis Comisiunii centrale și aceasta să fi încuviințat una sau alta prin vot public și în majoritate de 11 membri.

Iar, întrucît domnul Grigorie nu va fi urmărit sau arestat, ci numai chemat ca să dea lămuririle de care tribunalul are trebuință spre a completa acta și apoi a începe pîra și judecata, Comisiunea nu poate opri pre

---

* Ședința din 3 iulie 1859.

domnul Grigorie Sturdza de a răspunde la chemarea ce i se face de tribunal, fiind acesta în liberul său arbitru[1].
Subscrişi: Kogălniceanu, Ştefan Golescu, Steege

Protocoalele Comisiunii..., nr. 22, p. 88, col. 1–2. Anexa II.

NOTE

[1] În legătură cu aceeaşi problemă vezi intervenţiile (şi notele) precedente din aceeaşi zi.

*Discurs şi propunere cu privire la proiectul de lege referitor la recrutare**

Articolul 35 din Coventiune[1] zice: „Odată constituată, Comisiunea centrală va trebui să se ocupe în special cu codificarea legilor esistente, puindu-le în armonie cu actul constitutiv al organizării celei nouă. Ea va revedea Regulamentele organice, precum şi Codul civil, acel criminal, acel de comerciu şi de procedură, astfel încît, afară de legile de un interes curat local, să nu esiste de acum înainte decît un singur şi acelaşi corp de legislaţiune, care se va esecuta în amîndouă Principatele, după ce se va fi votat de Adunările respective, se va fi întărit şi promulgat de către fiecare domn". Proiectul de recrutaţiune, cum însuşi comitetul o recunoaşte, este un proiect de interes comun; prin urmare, cum se poate a se propune de a se sancţiona proiectul de domn în Ţara Românească? Votatu-s-a acest proiect de Adunarea din Moldova? Pînă atuncea noi nu putem să-ncuviinţăm acest proiect. Ce s-ar întîmpla după ce domnul l-ar aproba şi aplica, cînd Adunarea din Moldova l-ar amenda? Unde ar fi atuncea unitatea de legislaţiune cerută de Convenţiune? Să căutăm să nu cădem în neconsecvinţele în care au căzut ambele ministerii. Pre ministeriul din Ţara Românească îl vedem că unele din legiuirile votate de Adunare le trimite Comisiunii, altele le pune în aplicare fără a se mai consulta, bunioară cum a făcut cu legiuirea pentru contribuţiunea personală. Socot, dară, că şi această lege de recrutare putea ministeriul să o fi pus în aplicare, ca o lege provizorie numai. Aşadară, una din două: ori această lege este provizorie, precum o declară ministerul, şi atuncea să ne mărginim a-i zice că precum a făcut cu altele asemenea proiecte să facă şi cu acest proiect, ori că legiuirea este menită de a fi definitivă, şi atuncea, pentru că ea este de interes comun, trebuie să aşteptăm mai întîi ca să o voteze şi Adunarea din Iaşi, şi numai după ce vom avea pe masă ambele voturi Comisiunea în dreptul ei va putea interveni, va putea a se amesteca. Măcar noi să ne ţinem de legalitate, cînd alţii o păzesc atît de puţin. Ministerul din Bucureşti a păzit măcar o formă din afară a legalităţii. Proiectele sale le-a supus Adunării. În Moldova ministeriul a fost mai puţin scrupulos; prin simple ordonanţe a făcut aceea ce trebuia să facă numai cu ajutorul puterii legislative. Aşa am ajuns să avem sub ochii noştri un act curios şi fără antecedent în analele constituţionale. Vedem că, cu acelaşi domn, cu aceeaşi Convenţiune, aplicaţiunea se face în două feluri deosebite în ambele Principate. În București se lucrează cu votul Adunării, în Iași se lucrează cu singura ordonanță domnească. Unul din aceste două moduri de aplicațiune este greșit, unul din ambele ministerii s-a depărtat din rostirea Convențiunii. Să lăsăm miniștrilor privilegiul atîtor necuviințe constituționale. Noi să ne ținem de principiul Convențiunii. Dacă legea este de interes comun, să așteptăm votul Adunării Moldaviei și apoi să ne rostim asupra proiectului recrutațiunii; altmintelea am prejudeca chestiunea, am impune oarecum Adunării din Iași ce trebuie să facă; și, dacă privim proiectul ca o dispozițiune provizorie pînă cînd Comitetul militar va face un proiect definitiv, să arătăm ministeriului că poate să-l pună în aplicațiune. Eu sînt de această din urmă opiniune.

---

* Şedinţa din 14 iulie 1859.

Gr. Sturdza *arată că legea recrutării care a fost votată de Adunarea din Țara Românească trebuie să fie trimisă Adunării de la Iași, ca să fie aprobată și apoi luată în discuție de către Comisiune.*

C. Brăiloiu *susține că totuși Comisiunea poate adopta legea votată de Adunarea de la București. Totodată ea poate fi recomandată și Adunării de la Iași și numai în cazul că ar fi amendată Comisiunea ar putea pregăti „un proiect definitiv".*

V. Mălinescu *găsește proiectul conform cu Convenția, însă incomplet și ca atare va da loc „la o mulțime de conflicte și de arbitrariuri în aplicațiune". El susține ca precizarea derogărilor să fie lăsată pentru timpul cînd „se va prelucra proiectul definitiv pentru organizațiunea militară".*

Eu sînt cu totul departe de a desființa lucrarea Adunării din Țara Românească; o susțin aceasta. Ministeriul din Țara Românească a voit să pună în aplicațiune articolul 46 din Convențiune[2]; el a supus proiectul de recrutațiune Adunării generale; aceasta l-a votat, pe urmă ministeriul l-a trimis Comisiunii centrale. Ministeriul a urmat conform Convențiunii. Să facem și noi tot aseminea. Proiectele de legi de interes comun, după articolul 35 din Convențiune, nu se pot întări de domn mai înainte de a se vota de ambele Adunări și a se supune Comisiunii centrale. Dacă proiectul acesta este de interes comun, noi nu trebuie să prejudecăm chestiunea, trebuie să lăsăm tot independința Adunării din Moldova, spre a se rosti și ea într-aceasta.

Domnul Brăiloiu zice că să ne rostim acum asupra proiectului, că prin aceasta nu se precurmă drepturile Adunării Moldovei. Dacă Adunarea va amenda proiectul, este liberă, însă și noi sîntem liberi să nu primim amendamentele. Însă atuncea ce s-ar face? Noi tot ar trebui să trimitem din nou proiectul Adunării din Iași, și, dacă ea atuncea în dreptul ei l-ar respinge, ce s-ar face în Țara Românească, unde el va fi și pus în lucrare? Eu nu zic că lucrarea ministeriului din Țara Românească să se oprească de a fi pusă în lucrare; cu o oră mai înainte doresc a vedea pusă în lucrare Convențiunea; eu zic numai ca acest proiect să nu fie privit ca un proiect de interes comun.

C. Brăiloiu *face obiecția că nu poate comitetul Comisiunii recomanda executarea unei legi vechi.*

Șt. Golescu *propune ca proiectul de lege să fie trimis întîi Adunării Moldovei spre discutare și apoi trecut în deliberarea Comisiunii, fiind un proiect de interes comun.*

Gr. Sturdza *arată că dificultățile scoase în evidență de discuțiile purtate provin din faptul că Adunarea de la București nu a respectat textul Convenției, adică de a aștepta ca proiectul să fie elaborat de către Comisiune.*

Nu rămîne alt decît ca, Comitetul ce este înființat pentru a prelucra organizarea definitivă a armatei să prelucreze și legea recrutațiunii, și aceasta se va privi ca o lege de interes general și se va supune la aprobarea ambelor Adunări.

V. Mălinescu *susține că, dacă proiectul este de interes comun, el nu poate fi luat în discuție înainte de a fi votat și de Adunarea de la Iași.*

I. Florescu *cere ca să se atragă atenția guvernelor din ambele Principate să nu mai aplice legi care n-au fost trecute prin toate formele legale.*

L. Steege *arată că trebuie să se lase unele inițiative în materie de legi provizorii guvernelor, și dacă le va găsi bune Comisiunea să le transforme în legi definitive.*

Chestiunea pusă pe tapet de domnul Steege merită toată luarea-aminte ; însă propunerea mea, departe de a combate principiile îndestul de bune ale domnului Steege, le aprobează. Eu nu zic că guvernul nu are dreptul de a propune niște legi tranzitorie, eu încuviințez legea propusă de ministerul din Țara Românească, căci Convețiunea nu oprește activitatea unui ministeriu, ci mai ales îi dă dreptul de inițiativă, îi dă dreptul de a se adresa chiar Comisiunii, de a-i arăta trebuințele ce are în cutare sau cutare obiect, de a-i comunica chiar proiectele în formă de propunere, precum vedem că ministeriul, din Moldova ne-a trimis un proiect pentru înființarea Curții de casațiune. Guvernul, ca unul ce este însărcinat mai cu deosebire cu îndestularea trebuințelor publice, trebuia să aibă dritul de a stimula activitatea celor[l]alte puteri publice, el are dritul să facă proiecte, dar are datoria să ceară, mai înainte de aplicarea lor, aprobarea corpurilor legislative ; el nu poate zice că are nevoie de legiuiri nouă în cutare sau cutare materie, cum ne-a arătat prin propunerea ce ni s-a trimis pentru înființarea Curții de casațiune. Eu nu m-aș tîngui că guvernul a făcut multe de aseminea neregularități, dar mă tînguiesc că a prea uitat că pe lîngă dînsul mai esistă și o Adunare legislativă. Socot că propunerea ce viu a vă face va împăca toate obiecțiunile ; de aceea o și depun pe birou.

Gr. Sturdza *combate punctul de vedere al lui L. Steege referitor la măsurile tranzitorii și arată că nu dorește ca de la Comisiune să iasă lucrări anticonvenționale.*

C. Brăiloiu *arată că atragerea atenției guvernului „în păzire formelor constituționale" nu poate constitui o împiedicare a acestuia" „în acțiunea și inițiativa sa".*

L. Steege *precizează că prin cele ce a spus a vrut numai să arate că trebuie evitat ca „acțiunile unui minister să fie paralizate" prin neactivitatea celuilalt.*

Gr. Sturdza *atrage atenția că proiectul prezentat nu este decît o lege veche, care corespunde art. 46 și 47 din Convențiune* [3].

Domnul Kogălniceanu cetește următoarea propunere de resoluțiune, care punîndu-se la vot se adoptă cu maioritate de 13 voturi, contra 2, votînd anume :

1) Considerînd că proiectele de legi de interes comun, după Convențiune, sînt numai de atributul Comisiunii centrale d-a se prelucra, avînd după art. 33 puterea esecutivă numai dritul de a trimite Comisiunii centrale propunerile ce-i vor părea de folos de a se preface în proiecte de legi comune amîndurora Principatelor.

2) Considerînd că, după art. 35 din Convențiune, legile de interes comun ambelor Principate nu se pot întări de domn înainte de a fi votate de ambele Adunări, iar acele de interes special, înainte ca Comisiunea centrală să se fi rostit, că ele nu jignesc dispunerile constitutive ale nouei organizări a Principatelor Unite.

Considerînd că, dacă acest proiect de recrutare se va privi de un interes comun, apoi el nu se poate adopta de Comisiune, nefiind prelucrat de ea și încă nevotat de Adunarea Moldovei.

Considerînd însă că acest proiect de către însuși ministeriul din București se înfățișează cu un caracter curat provizoriu.

Considerînd că, așa fiind, apoi proiectul de față nu prejudecă asupra proiectului de recrutațiune generală ce Comitetul militar numit din sînul Comisiunii centrale este însărcinat de a prelucra, nici este contrariu principiilor egalitare consacrate de art. 46 din Convenţiune.

Apoi subscrisul propune ca onorabila Comisiune centrală să se mărginească a rezolva că: proiectul pentru recrutaţiunea generală votat de Adunarea electivă din Bucureşti, avînd un caracter eminent provizoriu prin aplicarea sa numai în Ţara Românească, deci fiind contrariu art. 46 din Convenţiune, Comisiunea opinează pentru punerea sa în lucrare, după întărirea domnească, pînă la adoptarea unui proiect definitiv pentru ambele Principate, ce astăzi se elaborează de Comisiunea centrală.

Subscrişi: M. Kogălniceanu, C. N. Brăiloiu, P. Roset[4]

Protocoalele Comisiunii..., nr. 26, p. 1, col. 1 – p. 5, col. 2; p. 8, col. 2.

NOTE

[1] *Acte şi documente...*, vol. VII, p. 312.

[2] Articolul 46 din Convenţia de la Paris, semnată la 19 august 1858, prevedea în primul rînd egalitatea locuitorilor din Principate în materie fiscală şi admisibilitatea lor în funcţiunile publice. Se garanta libertatea individuală şi a dreptului de proprietate. De asemeni se admitea conferirea de drepturi politice pentru toţi locuitorii creştini; se aboleau privilegiile de orice natură şi monopolurile. *Ibidem*, p. 313–314.

[3] Articolul 47 prevedea că, pînă se va ajunge să se revizuiască legislaţia în conformitate cu prevederile articolului 35, se va menţine în vigoare în Principate legislaţia actuală în măsura în care ea nu venea în contradicţie cu prevederile Convenţiei.

[4] Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 804.

---

*Discurs în care arată că unele măsuri luate de guvernul din Moldova în domeniul fiscal sînt ilegale**

Domnul Kogălniceanu se rosteşte că după părerea sa căile legale sînt şi cele mai simple: avem, urmează d[omnia]-lui, art. 32 din Convenţiune, care ne spune drepturile şi îndatoririle Comisiunii centrale. Avem şi „Monitorul oficial", care-l cunoaştem îndatoritor pentru ministerii şi mai mult decît pentru noi şi care ne arată deviaţiunile făcute de ministerii din prescripţiunile a orice regim constituţional. Noi nu avem trebuinţă de a cere alte lămuriri de la guvernămînt. Foaia oficială ne este îndestulă. Cînd ministeriul din Moldova ne-a zis că nu poate trimite bani pentru cheltuielile Comisiunii din pricină că n-a avut votul Adunării, noi n-am răspuns că el avea înaintea sa „Monitorul"? Prin urmare, ne este de ajuns pentru toate lămuririle.

Citind „Monitorul" vedem dări personale, desfiinţarea zecelnicilor**, posturi de generali, corpuri de ingineri şi de soldaţi lucrători; toate acestea decretate prin ordonanţe domneşti şi fără votul Adunării, toate aceste măsuri care ţintesc a pune în aplicare Convenţiunea. Cît pentru mine zic că în ele însuşi sînt bune, însă chipul cu care ele s-au luat nu-l pot încuviinţa. Dar şi aceasta aş fi făcut-o, aş fi înţeles pînă la oarecare grad motivele ministeriului bazate pe art. 47 din Convenţiune şi mai ales, precum a zis domnul Florescu, pe cererile drepte ale opiniii publice, nerăbdătoare de a vedea cu o oră mai înainte aplicîndu-se art. 46 din această Convențiune. Dar iată pentru ce nu încuviințez purtarea ministeriului: el și în calea ordonanțelor a fost neconsecvent și s-a oprit în mijlocul drumului. Dacă ministeriul pentru aplicarea Convențiunii s-a hotărît să ia drumul ordonanțelor și să lase la o parte corpurile legislative, ar trebui să meargă pînă la sfîrșit, iar nu să abroage pe unele din legile acele contrarii principiilor Convențiunii și pe altele să le lase lucrătoare. Dacă s-a socotit în drept să desființeze feciorii boierești[1], să transforme munca drumurilor în bani[2] și să supună la ea clasele odată privilegiate, pentru ce nu a aplicat asemenea și recrutațiunea pentru toate clasele? De ce nu a aplicat asemenea și darea birului? Căci numai prin aceasta ar fi dat claselor de jos o dovadă de schimbarea regimului vechi și de ușurarea ce li se face prin regimul nou, făcîndu-se prin aceasta o mare ușurare țăranilor, cu atît mai mult că în Moldova esista cisla*. Puind ministeriul în aplicațiune Convențiunea, care prescrie că toți sînt egali înaintea dării birului, după condițiile cislei, pentru întîiași dată în Moldova am fi văzut pe țăran și pe proprietar venind cu lista vitelor lor la cislă. Darea s-ar fi hotărît pe capetele vitelor; cu cît ar fi fost vitele mai multe, cu atît darea s-ar fi făcut mai mică pentru aceia care pînă acum au fost supuși la ea; atuncea și partea țăranului, care astăzi este la 14 lei de capul de vită, la fiecare trimestru s-ar fi redus la 2 sau 3 lei, lucru ce i-ar fi ajutat foarte mult, mai ales în criza de față. Această măsură, care mai mult decît orișicare alta ar fi dovedit în faptă egalitatea prescrisă de Convențiune, însă nu s-a făcut; ministeriul însă s-a mărginit numai în paliative. Darea de 16 lei pentru șosele pusă asupra proprietarilor nu este decît o ironie, o plată rizibilă; căci chiar eu am auzit mai mulți proprietari zicînd: să dăm bir nu 16 lei, ci 116 lei, și mai mult, numai să fie un bir legiuit. Țăranii neavînd bani își dau toată munca și negreșit că nu cu darea de 16 lei din partea foștilor privelegiați se vor împlea casele statului.

---

* Şedinţa din 18 iulie 1859.

** Cei ce plătesc zecimea.

Cît pentru desființarea feciorilor boierești, putem zice că ea este o împovărare mai mult decît un folos pentru ei, căci din toate treptele sătenilor încă feciorii boierești sînt cei mai fericiți, ca unii ce se țin de proprietarii care le plătesc birul și le rădică toate greutățile.

În cîtă vreme soartea locuitorilor nu va fi ușurată, locuitorii tot se vor grămădi a se face feciori boierești, și puțini proprietari mai țin la acest drept. Dacă, dar, ministeriul s-ar fi hotărît a fi radical în punerea în aplicațiune a Convențiunii, eu tot aș fi înțeles și chiar aș fi dezvinovățit pe ministeriu în parte că a luat drumul ordonanțelor, fiindcă la aceasta găsesc și pe maioritatea Adunării vinovată, ca una ce se îngrijea de reforme, ca una ce pe bancele ei nu reprezinta, nu avea în idee decît apărarea intereselor unei singure clase, o Adunare ostilă, dar, reformelor cerute de Convențiune și de mai nainte hotărîtă a combate orice ministeriu liberal. Ministeriul actual văzînd aceasta îngrijire din partea corpului legislativ d-abea format a venit înaintea sa cu trei acturi în buzunariu: 1-i cu programul său în care făgăduia păzirea Convențiunii[3]; [al] 2-lea cu o ordonanță pentru cererea de 8 milioane; și al 3-lea mai în urmă cu alta, ceva mai ascunsă, ordonanța de închidere a adunării[4].

Ministeriul era nerăbdătoriu să scape de o asemenea adunare, bună numai de a congedia, iar nu și de a sprijini ministeriile. D-abea s-a cetit programul, d-abea a căpătat învoirea împrumutului, fără să-i fi supus budgetul, ministeriul a închis Adunarea. Cum ministeriul a ţinut programul său de păzire a Convenţiunii, noi o cunoaştem; cum a dobîndit împrumutul de 8 milioane, aceasta domnul Gr[igore] Sturdza ne-a spus-o, pe făgăduinţe şi togmeala făcută afară din Adunare cu 20 de deputaţi, că nu va aplica legea votată mai înainte pentru supunerea proprietăţii fonciare la o dare de 5 milioane. În alte cuvinte, pe făgăduinţe de a nu aplica Convenţiunea. În faţa unei asemenea Adunări, ministeriul care avea a face şi cu ţara avea de datorie să pună cu orice preţ în aplicaţiune Convenţiunea. Aşadar, eu l-aş dezvinovăţi, însă iată ministeriul din Bucureşti carele vine de-l învinovăţeşte. Căci ce se întîmplă? Vedem că avem acelaşi domn şi tot acea Convenţiune, ea este aplicată în două chipuri deosebite într-o ţară care însă este una, de vreme ce se cheamă Principatele Unite. Ce s-a făcut în Moldova prin ordonanţe domneşti, în Ţara Românească s-a făcut prin proiecte de legi înfăţişate corpului legislativ. Aşa se întîmplă faptul curios, demn de toată asprimea, de luarea noastră în consideraţiunea cea mai serioasă că un guvern izvorît din partida unionistă, care trebuia să fie sprijinitorul cel mai înflăcărat al politicei unioniste, în faptă ne produce drept rezultat *dualismul*, şi actele guvernului din Moldova în raport cu actele guvernului din Ţara Românească ne înfăţişează acest dualism în toată grozăvia sa. Chiar argumentele ce se întrebuinţează de ministeriu conduc în Iaşi la o concluziune şi în Bucureşti la o alta. Voi să vorbesc de ordonanţele domneşti, care în Moldova au închis sesiunea Adunării şi în Ţara Românească i-au prelungit sesiunea.

---

* Sistem de repartizare a impozitelor. Cotă parte de bir dintr-o sumă plătită în comun de o comunitate.

Ordonanţa din Moldova zice, mi se pare: fiindcă termenul sesiunii ordinarie a Adunării au trecut, fiindcă budgetul ţărei cere studii şi că aceasta nu s-au făcut, încît nici se poate înfăţişa, apoi Adunarea se închide.

Ordonanţa din Valahia zice: fiindcă termenul sesiunii Adunării au trecut, fiindcă budgetul ţărei nu s-a putut pregăti, fiindcă el trebuie neapărat a fi înfăţişat Adunării, apoi Adunarea rămîne deschisă.

Din aceste ordonanţe vedem doar curiosul fenomen că în Moldova se închide Adunarea pentru că ministeriul nu a pregătit şi nu i-a înfăţişat încă budgetul; că în Ţara Românească Adunarea se ţine deschisă pentru că ministeriul nu a pregătit şi nu i-a înfăţişat budgetul. Aceasta este o stare de lucruri care merită toată serioasa noastră luare-aminte. Ea trebuie, dar, adusă la cunoştinţa domnului, căci precum Comisiunea centrală este una pentru ambele Principate asemenea şi domnul este unul pentru ambele Principate. M[ăria]-sa are datoria să pună un capăt acestui dualism, acestei deosebite aplicaţiuni a unei şi aceleiaşi Convenţiuni. În Ţara Românească văz asemenea o neregularitate: unele din proiectele de legi votate de Adunare se trimit Comisiunii centrale, altele se pun d-a dreptul în lucrare, precum proiectul privitor la darea personală. Lipsă de consecvenţă şi semn de puţin respect pentru legalitate. Dacă cer ca să se aducă acestea la cunoştinţa domnului, eu nu cer însă să se facă o doleanţă, căci noi nu sîntem Adunare reglementară. Comisiunea nu are dreptul doleanţelor; ea are datorie numai să aducă la cunoştinţa domnului abuzurile şi mai ales deviaţiunile din Convenţiune ce ţintesc la dualism, ce conduc la separatism. Eu primesc măsura cea mai blîndă, aceea care ar fi dezbrăcată de tot prepusul de sotilitate, însă cum zic trebuie să aducem la cunoştinţa domnului toate aceste neregularităţi, căci altfel deprindem pe guvern și apoi pe guvernați la nerespectarea legilor, și într-o țară atît de puțin deprinsă la legalitate ar fi o mare neregularitate, o mare greșeală ca chiar la începutul regimului unui ministeriu să dea un asemenea esemplu al disprețului condițiunilor a orice guvernămînt constituțional. Ca unul, dar, ce susțin elementul unionist și regimul constituțional sînt dator să cer de la domn unitatea și legalitatea în măsurile aplicate de ambele ministerii. Nu voi să calific purtarea acestor ministerii îndeosebi. Nu voi chiar a zice care din ambele ministerii au călcat Convențiunea. Aceasta o las la aprețiarea domnului; dar în tot felul unul a călcat-o, căci călcarea este oricînd nu se păzește uniformitate în modul aplicării Convențiunii. De aceea socotesc să facem o împărtășire domnului despre toate aceste abateri, fără însă ca ea să aibă forma doleanțelor și spiritul regimelor trecute.

Cît pentru propunerea domnului Steege de a se face numai ministeriului o asemenea deșteptare pentru aceste neregularități, spre a nu mai avea loc împărtășirea către domn, eu m-aș învoi la aceasta dacă în Moldova nu aș fi văzut un început de aplicare a ordonanțelor asupra căria nu se mai poate reveni.

Adunarea urmează a se deschide la 1-i decembre; ea va fi în tot dreptul să ne zică, că Comisiunea, și ca o deputațiune permanentă ieșită din sînul Adunării și ca păzitoare a așezămintelor țărei, spre a nu se face abuzuri învoind prin tăcerea sa neregularitățile comise de ambele ministerii, nu și-a făcut datoria sa. Eu cît pentru mine nu voiesc a merita o asemenea mustrare. Viu, dar, și mai repet că Comisiunea centrală este datoare a priveghea d-aproape la păzirea legalității și a arăta domnului abaterile făcute din ea.

Protocoalele Comisiunii..., nr. 29, p. 2, col. 1 – p. 4, col. 1.

NOTE

[1] În textul legii se arăta că „după Regulamentul organic proprietarii de moșii se bucură de slujbași volnici cîte doi și unu la 10 locuitori scutiți de dare, din numărul locuitorilor birnici de pe moșiile lor[...]". Prin art. I al Ordonanței se hotăra „că acest privilegiu este desființat prin însuși promulgarea Convenției și că, prin urmare, se cuvine fiscului darea acestor locuitori". *M. O.*, 1859, (I), nr. 66, p. 2.

[2] Ordonanța domnească a fost publicată în „Monitorul oficial al Moldovei" din 4 iunie 1859, p. 1–2. În preambul se arăta că sistemul practicat pînă atunci se dovedise ineficient și devenise contrariu prevederilor art. 46 al Convenției de la Paris, care stipula desființarea privilegiilor boierești, întrucît el scutea boierimea de aceste prestații. Prin art. 47 al Convenției se hotăra menținerea în vigoare numai a acelora dintre legile vechi care nu contraveneau Convenției.

În Ordonanță se hotăra :

„Art. I. Toți locuitorii fără osebire de clase vor fi chemați deopotrivă a lua parte la îndatorirea lucrărei șoselelor, contribuind fiecare cu cîte trei zile de lucru pe an, și anume două de palme și una de car.

Art. II. Acei ce nu vor vroi a da zilele datorite în muncă vor fi ținuți a răspunde în bani prețul lor, socotit de 16 lei cursul pieții Iașilor în totul pe an[...]".

Tot acolo sînt publicate și instrucțiunile de aplicare a Ordonanței.

[3] Programul de guvernare prevedea în esență următoarele : „[...] Respectarea Convenției din 7/19 august, sincera și neîntîrzieta aplicație și dezvoltare a principiilor înscrise în ea și, prin urmare, cea mai curîndă înființare a reformelor, legiuirilor și așezămintelor conforme cu Constituția vor fi ținte neclintite ale administrației noastre, pentru ca egalitatea înaintea legii și înaintea dărilor, îmbunătățirea soartei locuitorilor, libertatea individuală, desființarea privilegiilor, scutințelor și monopolurilor, cu un cuvînt pentru ca drepturile și libertățile constituționale să devie cît mai curînd adevăruri reale, realități vizibile".

În continuare se arăta că legile vor fi aplicate cu stricteţe tuturor, funcţiile publice se vor da după merite. O grijă deosebită se va da învăţămîntului, clerului şi vieţii economice în general. *M. O.*, 1859, (I), nr. 38, p. 1–2.

[4] Mesajul de închidere a Adunării elective s-a citit în şedinţa din 6 mai şi este publicat în *M. O.*, 1858, (I), nr. 38, p. 4.

*Intervenţie în care arată atitudinea pe care a avut-o în Adunarea electivă a Moldovei cînd s-au discutat probleme de impozite şi cheltuieli**

Eu socot că buna-cuvinţă şi spiritul de armonie trebuie să fie o regulă păzită între noi. Socot că trebuie să fie mai blînzi şi în espresiuni şi în tot, chiar că ** sîntem de opiniuni diverginte. Afară putem avea fiecare poziţiunea noastră osebită, aicea însă sîntem toţi deopotrivă şi nimene nu are drit a ne impune decît numai domnul preşedinte în păzirea regulamentului şedinţelor. Domnul Sturdza mă poate combate[1], însă nu-mi poate impune. Îl rog, dar, ca în ton şi în espresiuni să fie mai cruţătoriu. Eu nu am zis că încuviinţez ordonanţele, dar am zis că aş înţelege aplicarea lor pe teoria apărată de ministerii că tot ce este contrariu Convenţiunii nu are trebuinţă de o nouă legiuire spre a se desfiinţa, dacă însă această teorie s-ar fi aplicat într-un chip uniform în ambele ţări. Am zis că ministeriul din Ţara Românească prin purtarea sa au osîndit pe acel din Moldova şi că, prin urmare, în zadar m-aş încerca a-l dezvinovăţi; aceasta o menţin şi acuma. Sprijin asemenea că ministeriul spre a putea dobîndi împrumutul de 8 milioane[2] a trebuit să făgăduiască maiorităţii adunării că nu va aplica legea votată de mai înainte pentru supunerea proprietăţei la o dare de 5 milioane şi că aceasta nu recomandă mult bunavoinţă a maiorităţii Adunării pentru grabnica păşire pe calea Convenţiunii. Aceasta ne-au spus-o însuşi domnul Sturdza în deosebita sa socotinţă dată spre a nu se îmbunătăţi de Comisiunea centrală votul Adunării pentru această dare de 5 milioane. Nu ne-au zis d[omnia]-lui singur că ministeriul înainte de 20 deputaţi au luat îndatorirea de a nu strînge aceasta dare? Cît pentru zicerea d[omniei]-sale că eu am combătut împrumutul de 8 milioane cerut pentru înarmare, ea este neîntemeiată. Procesele-verbale ale şedinţei Adunării dovedesc că eu am zis că nu 8, dar 16 milioane voi da pentru înarmarea ţărei. Însă, scump de banii ţărei, am cerut ca proiectul să se trimită la secţiunea competentă spre a se cerceta motivele serioase şi trebuinţele importante ale cererii împrumutului. În urma făgăduinţei dată la 20 deputaţi, s-a trecut peste toate prescripţiunile regulamentului Camerei. Chestiunea s-a hotărît de urgenţă şi atuncea eu am votat împrumutul. Cîmpul de la Floreşti s-a făcut, o mare parte din creditul de 8 milioane s-au cheltuit. Ei bine, cînd după deschiderea Adunării se vor înfăţişa cheltuielele făcute, atuncea se va vedea care au fost mai patrioţi, care au ţinut mai mult la banii dajnicilor şi la adevăratele trebuinţe ale ţărei: acei care cu urgenţă şi orbeşte au votat împrumutul sau acei care înainte de a-l încuviința au cerut timpul de a cerceta temeiul și trebuința unui asemenea împrumut.

---

* Şedinţa din 18 iulie 1859.

** Citeşte : *cînd*.

Protocoalele Comisiunii..., nr. 29, p. 4, col. 2 – p. 5, col. 1.

NOTE

[1] Într-o intervenție polemică răspuns la discursul precedent, Grigore Sturdza arăta: „Domnul Kogălniceanu a făcut o inculpare gravă ministeriului și maiorității Adunării generale din Moldova, din care fac și eu parte. Eu resping această inculpare din parte-mi și din partea amicilor mei politici fiindcă ea este cu totul neîntemeiată. Cum poate d[omnia]-lui inculpa pe maioritate că ar fi luat de la ministeriu făgăduința de a nu se aplica Convențiunea, pentru că ministeriul a cerut de la Adunare numai 8 milioane, iar nu treisprezece? Cum acuză d[omnia]-lui pe Adunare după ce ea a votat cu tot patriotismul impunerea de cinci milioane pe proprietate și cînd ministeriul în loc de 5 a cerut 8 milioane pentru a organiza puterea armată a țării? Nu a votat maioritatea Adunării tot cu acea impulsiune patriotică creditul de 8 milioane, și aceasta pe cînd domnul Kogălniceanu combătea de a se vota acel credit de Adunare? Îmi pare rău că d[omnia]-lui a întrebuințat fără nici un drept asemenea termeni pentru ministeriu și pentru Adunare. Apoi mai vine d[omnia]-lui și încuviințează teoria ordonanțelor dacă ea s-ar generaliza; dacă s-ar aplica deopotrivă în ambele Principate, apoi d[omnia]-lui nu ar avea a zice nimica. Eu resping cu Convențiunea în mînă această teorie ca foarte periculoasă pentru libertățile publice și ca una ce ne-ar conduce drept la despotism sau la anarhie". *Protocoalele comisiunii*..., nr. 24, p. 4, col. 1–2.

[2] În legătură cu creditul de 8 milioane lei pentru armată, vezi mai sus și intervenția de la p. 125.

*Intervenții în legătură cu acordarea de recompense și pensii văduvelor și răniților din lupta de la Dealul Spirii (1848)**

Lupta din Dealul Spirii este un act de natură a ne onora înaintea striinilor și care totudeodată răspunde la sentimentele naționale; este o dovadă că soldații noștri sînt vrednici urmași ai soldaților lui Mihai Viteazul și că depinde numai de la împrejurări favorabile și de la guvernămînt ca să dezvolteze vechea lor virtute romană. Ferice de guvernul acela care va ști să prețuiască misiunea ce are și ar face să reînvieze în inima poporului schinteia naționalității și a virtuții ostășești. Aste sentimente trebuie să ne îndemne ca să trecem peste orice considerări, peste orice lipsă de formă, peste neîndeplinirile proiectului de legiuire votat de Adunarea din București, ca cu o oră mai nainte să dăm ostașilor acelora carii s-au luptat cu bravură recompensa faptei lor, căci ei nu au consultat numărul adversarilor lor, ci numai curagiul lor[1]. Prin urmare, eu opinez, ca și Comitetul, de a se declara guvernămîntului că este loc de a se pune în lucrare proiectul votat de Adunarea electivă din București. Însă după ce ne-am făcut datoria noastră de români trebuie să ne facem și datoria de legislatori. Autorii proiectului au fost soldați, dară au fost, socot, puțin constituționali. În adevăr, acest proiect seamănă a voi a păstra și pentru viitoriu modul vicios al *scutirilor* drept recompensă; mai prejudecă apoi și chestiunea capitațiunei. Eu socot că mai bine ar fi fost a se da bravilor ostași o pensiune mai mare, căci chiar în condițiunile actuale pensiunea de 15 lei este ridiculă. Iată ce zice art. I-i din acest proiect de legiuire:

---

* Ședința din 30 iulie 1859.

„Subofiţerilor şi soldaţilor carii în acţiunea din 13 septembre anul 1848, ce a avut loc la cazarma din Dealul Spirii, rănindu-se greu şi în neputinţă de a să hrăni, pe lîngă apărarea lor de capitaţiune şi alte dări privitoare la stat, li se va acorda pensie de cîte lei 15 pe lună pe toată viaţa".

Aşadară, opinează* pentru punerea în lucrare a proiectului, dar găsesc că art. I-i ar fi un rău precedent, dacă n-am face rezerva cuvenită. Eu pun cazul că sînt soldaţi carii au fost răniţi în lupta din Dealul Spirii, dar carii se pot hrăni; aşa unii au putut avea sau dobîndi avere, alţii iară astăzi poate sînt în capul unor industrii, unor magazii, în capul unor speculaţiuni, şi prin urmare trebuie să ia parte la dările statului.

Un aseminea articol nu i-ar dispensa oare de a plăti orice dare către stat? Zic, dară, că, oricînd se face un proiect de legiuire, trebuie să fie în conformitate cu dispoziţiunile convenţionale şi de aceea trebuie să ne facem rezervele noastre, spre a nu ni se mai înfăţişa un proiect în care să se afle un articol neconstituţional. Aseminea opinez că trebuie să ne ferim de a da guvernămîntului loc de a completa prin regulamente legile votate de corpurile legislative, căci acea lege e bună care n-are trebuinţă de a fi completată sau precizată prin regulamente administrative.

O zic aceasta nu pentru a respinge proiectul, ci, din contra, eu sînt ca să se puie în lucrare; însă să ne facem rezervele cuvenite pentru viitoriu.

Unii din domnii miniştri au propus proiecte Camerii numai în principiu şi apoi, încuviinţîndu-le Camera, ministeriul le-a aplicat, le-a dezvoltat, le-a modificat chiar prin regulamente. Eu socot că Comisiunea trebuie să observe cu mare băgare de seamă acest rău şi să-şi facă rezervele. Sînt pentru proiectul şi raportul Comitetului, însă cu rezervele ce le-am espus: I-i în cît priveşte scutirea dărilor către stat şi al II-lea că un proiect trebuie să fie aşa de bine făcut încît să nu mai aibă necesitate a se completa prin regulamente administrative.

C. Brăiloiu *găseşte neîntemeiate cele spuse de* ***M.*** *Kogălniceanu şi socoteşte că formula de răsplată găsită de Comitet este bună, pentru că nu constituie o greutate pentru vistierie. Redactarea proiectului este găsită conformă cu principiile constituţionale.*

C. Tell *susţine cele afirmate de Kogălniceanu, scutirea de impozite aducînd pagube finanţelor statului şi nefiind egală pentru toţi beneficiarii; în continuare arată o serie de lipsuri ale proiectului în ceea ce priveşte medalia comemorativă.*

Gr. Sturdza *cere aprobarea proiectului cu toate prevederile lui, găsind observaţiile lui Kogălniceanu nefundamentate.*

V. Mălinescu *socoteşte întemeiată votarea proiectului, însă „ar fi fost de dorit ca răsplătirea ce se face bravilor veterani să fie mai dreaptă şi mai puţin parcimonioasă". De asemenea, susţine că trebuiesc prevăzute mai multe precizări în legătură cu medalia.*

Domnul Kogălniceanu ceteşte o propunere susţinută de alţi doi membri, anume: domnii D. Arghiropulo şi Ştefan Golescu; subscrisul propune ca, odată cu opinarea în favoarea proiectului de lege votat de Adunarea din Bucureşti pentru răsplătirea bravilor militari ce la 1848 în Dealul Spirii a apărat onoarea steagului român, cu îndeplinirile propuse de Comitetul militar, Comisiunea centrală să se rostească şi să facă cunoscut ministeriului că:

I. Art. 1 din proiect nu poate prejudicia principiile ce vor prezida la redacţiunea legii finanţiare şi a aşezării sistemului contribuţiunilor.

II. Art. 2, 3 şi 4 din proiect sînt necomplete, precum o declară şi Comitetul; că proiectul de lege, privind însă numai la o recompensă, se poate autoriza pre guvernămînt ca să-l completeze, fără însă ca prin aceasta să se admită principiul complectării legilor prin regulamente administrative.

(Subscrişi:) Kogălniceanu, Arhiropulo, Golescu

şi zice:

---

* Citeşte: *opinez.*

Credeți-mă, domnilor, că apăr un principiu eminent constituțional, care împacă toate opiniunile, dar care totodată păstrează marele principiu al neinterpretațiunii legilor prin alții decît prin puterea legislativă.

C. Brăiloiu *respinge propunerea lui M. Kogălniceanu și cere să se adopte proiectul cu toate lipsurile sale. Face propuneri în legătură cu efigia și inscripția medaliei.*

Domnilor, sîntem aice între Scylla și Charybda. Pe de o parte între sentimentele naționale, iar pe de alta între datoriile de legislatori.

Pe de o parte sîntem datori a răsplăti pe acei ce au dat dovadă de atîta curagiu și bravură și pe de alta să păzim principiile oricărui guvern constituțional. Un minister care ar trebui să știe măcar a.b.c. al unui regim constituțional îl văz că propune scutirea capitațiunei. Unde este egalitatea înaintea dărilor? Ce înțelegem a funda? Nu pot primi aceasta. Nu pot primi ca să treacă fără să fac observațiunile mele. Tot așa mă opun cuvîntului de capitațiune, care seamănă a voi a păstra această dare. Vom plăti speculile noastre, pe moșiile noastre, iar pe capul nostru socot că nu vom mai plăti. Scutirea de dări a fost pînă acum dărăpănarea finanțelor.

Comitetul vine și declară cu sinceritate că legiuirea este incomplectă și mai toți trebuie să o vedem aceasta. Eu îmi fac rezervă din principiu. O lege trebuie să fie atît de complectă încît să nu mai aibă necesitate de comentarii, așa ca îndată ce a ieșit să fie și pusă în lucrare. Îndată ce vom da guvernului dreptul de interpretare, mergem foarte departe. Avem esemplu regulamentul făcut de ministeriul Moldovei spre a pune în lucrare votul Adunării pentru contribuțiunea de 5 milioane.

N-ați declarat însuși d[umnea]voastră de ilegal un articol care, în caz de nu ar plăti proprietarii, îndatorează pe arendași la răspunderea plății? Iată, dar, unde ne conduce teoria regulamentelor. Și vă zic că orice veți face d[umnea]voastră priimesc, dar vă rog să conservăm acest principiu pentru că el este salvarea Constituțiunii.

L. Steege *cere a se lăsa guvernelor dreptul de a face regulamente care să aducă îmbunătățiri legilor, să se mărească pensiile propuse și să nu se admită scutirea de impozite pentru a nu se da posibilitatea de abuzuri.*

C. Brăiloiu *respinge afirmațiile lui M. Kogălniceanu relative la neconstituționalitatea proiectului și capitației.*

Gr. Sturdza *cere punerea proiectului la vot.*

Cum propune domnul Sturdza să se puie proiectul Comitetului la vot cînd sînt amandamente peste amandamente? Și apoi nici nu s-au hotărît dacă discuțiunea este închisă. Domnul Sturdza de la o chestiune incidentală s-a ridicat la o chestiune de principiu, aceea de a se ști ce însemnează regulamentele care însoțesc legile. Domnul Brăiloiu a rădicat întrebarea despre sensul cuvîntului capitațiune. Eu vă declar, domnilor, că nu voiesc să se adopte ideile mele, vă arăt ideile altor mai competenți decît mine. Văz că comitetul Constituțiunei a luat de temei la lucrarea sa Constituțiunea belgică. Eu mă sprijin pe ea; ea zice aceste la art. 28, „că interpretațiunea legilor este dată numai puterii legislative''. Iată acum și definițiunea regulamentelor: „Esecuțiunea legilor poate da loc la regulamente și încheieri; aceste trebuie să emaneze de la puterea esecutivă, dar ele nu pot nici păși mai departe de lege, nici a-i fi contrare; și autoritatea judiciară nu trebuie a le aplica decît întrucît ele sînt conforme cu legea'' (comentariu la art. 67 și 107 din Constituțiunea belgică de J.B. Bivot[2]). Capitațiunea s-a zis că nu este *haraci*; eu zic că este aceea ce în Turcia se numesc haraci, aceea ce în Germania se numea *Kopfsteier*. S-a zis că ea vine de la *caput familias*; aceasta este neesact. Cuvîntul se derivă de la *caput*, adică pe fiecare cap; iată definițiunea acestui cuvînt în o carte ce face autoritate: *Dicționarul politic* al lui Garnier Pagès[3].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 34, p. 2, col. 1–2; p. 4, col. 1–2; p. 5, col. 2.

NOTE

[1] Proiectul de lege se referă la recompensa foștilor ostași care la 13 septembrie 1848 au opus rezistență armatei turcești, intrată în București.

[2] J. B. Bivot, *Commentaire sur la constitution belge*, troisième édition revue et augumentée, Bruxelles, 1858, IV + 82 p.

[3] Garnier Pagès, *Dictionnaire politique. Encyclopédie du langage et de la science politique*..., V-ème édition, Paris, 1875, XXIV + 944 p.
Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.* nr. 811.

*Discurs referitor la art. 1 din proiectul de Constituție**

Domnilor, cînd s-a luat în considerațiune proiectul de Constituțiune eu am declarat că-mi rezerv dreptul ca la esaminarea fiecărui articol în parte să intru și în considerări generale. Pe temeiul acesta, odată cu prezintarea amandamentelor la deosebite articole din proiect, am onoare a vă arăta și opiniunile mele asupra capitului 1 din Constituțiune pentru *Unirea Principatelor sub un principe strein*[1].

Dup-aceasta se exprimă în scris în următoriul chip:

Domnilor, ca autoriu al tuturor propunerilor făcute în sînul Adunării ad-hoc și al Adunării elective din Moldova în favoarea Unirii Principatelor Unite sub un principe strein, și care adoptate de Adunare sau în mare majoritate sau chiar în unanimitate s-au transformat în însuși voturi ale reprezentațiunii naționale din Moldova, și anume: votul memorabil din 7 octombrie anul 1857 și voturile din 4 și 28 ianuarie și din 24 martie anul 1859, eu sînt angajat prin convicțiunile unei întregi viețe, prin toate antecedentele vieții mele politice, prin onoare, ca și acum și-n viitoriu să profesez și să susțin marele adevăr, religiunea politică a națiunii române, că numai Unirea Principatelor sub un principe strein poate asigura independența din afară și stabilitatea din întru a Patriei mele.

Această religiune politică, domnilor, nu o profesez de astăzi sau de ieri. Cu douăzeci de ani mai înainte, în 1837, în *Istoria Țărelor Române*[2] am pledat cauza Unirii. La 1840 am fundat „Dacia literarie", menită de a pregăti Unirea între deosebitele ramuri ale familiei române[3]. La 1848, ca redactor al *Dorințelor partidei naționale din Moldova* emigrată în Cernăuți[4], am înscris ca cea mai mare dorință, ca coroana marelor reforme: Unirea Principatelor. La 1855, am fundat „Steaua Dunării", cel întîi ziariu politic, pe al căruia steag era înscris: Unirea sub un principe strein[5]. La 1856 și 1857, cînd unioniștii erau persecutați în averea și în persoanele lor, eu am fost membru activ al Comitetului central al Unirii din Iași[6]; partea ce am luat la lucrările Divanului ad-hoc o arată buletinele ședințelor acestei Adunări adevărat naționale. La deschiderea Adunării elective, şi către colegii mei, şi către căimăcămie, am propus, decît să decretăm şi să facem Unirea Principatelor cu un principe strein, mai bine de a păşi la alegerea unui domn pămîntean convenţional. Aceste acte sînt de cunoştinţă publică; renegîndu-le astăzi, eu m-aş lepăda de titlurile cele mai scumpe ale vieţii mele, de proprietatea cea mai preţioasă a copiilor mei. Legat prin tot trecutul meu către politică unionistă şi otărît de a o urmări pînă la finitul vieţei mele, fără prezumptiune, mă socot în drit să vorbesc mai cu tărie în această cauză şi să reclam onoarea de a fi crezut, cînd [î]mi voi espune opiniunile mele în privinţa Unirii complecte a Principatelor sub un principe strein, care se propune de proiectul Constituţiunii.

---

* Ședința din 31 iulie 1859.

Proiectul Comitetului este bazat pe ideea, pe trebuinţa Unirii; nici că se putea aştepta altfel de la o Adunare de români, şi mai ales de la Comisiunea centrală, corpul politic al Principatelor, carele prin însuşi principiul şi condiţiunile înfiinţării sale trebuie să fie *esenţial unionistă.*

Onorabilul meu coleg domnul Brăiloiu, autoriul raportului Comitetului, n-a fost, dar, numai elocvent, ci a fost şi adevărat, ci a reprodus în chipul cel mai esact aceea ce fiecare inimă simţeşte, aceea ce fiecare judecă, aceea ce fiecare gură mărturiseşte: „Deşi prin îndoita alegere a domnului Alesandru Ioan I, ne-a zis d[omnia]-lui, s-a înlăturat o pricină însemnată de diviziuni, nu putem încă zice că Unirea este statornicită pe bazele ei esenţiale. În adevăr, mechanismul organelor politice şi administraţiunea superioară se află tot într-o stare de dualitate, anomalie politică din care pot izvorî pericole foarte serioase şi ameninţătoare pentru liniştea publică şi pentru noul ordin de lucruri. Această stare de lucruri de nu se va modifica prin Constituţiune putea să ne ducă la două estremităţi, care deopotrivă sînt de fire a compromite esistenţa guvernului; căci, pe cît timp vor esista două Adunări şi două administraţiuni separate, aceasta singură este îndestulă pricină de a produce tendinţe separatiste, şi o ocaziune, un eveniment politic neprevăzut şi chiar ambiţiunea unui om poate aduce lupta între Adunări spre a desfiinţa nodul de unire, rămas izolat într-o organizaţiune separatistă.

Pe de altă parte, tendinţele unioniste negăsind îndestularea lor în organizaţiunea politică se vor vedea împinse la luptă în contra instituţiunilor, şi aşa Principatele, prin singurul defect al instituţiunilor ce sînt contrarii şi aspiraţiunilor noastre naţionale, şi condiţiunilor de forţă a unui guvern, se vor vedea espuse la turburare şi la slăbiciune politică.

Ca să fugim de aseminea pericule, ca să întemeiem guvernul în principiul său, avem o lege supremă de necesitate şi viaţă a îndeplini, aceea de a desăvîrşi Unirea politică a Principatelor, întrunind Adunările ce sînt despărţite şi formînd un singur ministeriu, o singură administraţiune".

Onorabilul meu coleg ierte-mi această lungă citaţiune din raportul său; însă mi-ar fi fost cu neputinţă de a caracteriza mai bine toată greua situaţiune în care ne aflăm şi datoria ce avem ca să facem tot ce ne este prin putinţă, însă fără a compromite ţara, spre a ieşi din o stare de lucruri critică şi nemulţămitoare.

Deie-mi voie şi domnul Gr[igore] Sturdza ca să-i mulţumesc pentru că spre a sprijini marea şi naţionala idee a Unirii v-a cetit, domnilor, una din propunerile mele unioniste, şi anume: propunerea ce la 24 martie trecut am făcut Adunării din Iaşi de a se declara că după însuşi art. 27 şi 32 din Convenţiune[7] Comisiunii centrale este încredinţată misiunea de *a pregăti* şi de a face Unirea Principatelor.

Această propunere transformată în vot al Adunării, cetindu-v-o domnul Gr[igore] Sturdza, m-a răzbunat de meschinele şi neîntemeiatele insinuaţiuni ce s-au făcut în contră-i chiar în sînul Comisiunii centrale în nefiinţa mea, atunci cînd eu eram bolnav şi prin urmare cînd nu puteam răspunde. Domnul Sturdza, arătînd această propunere ca puternicul argument în favoarea Unirii şi a misiunii ce are Comisiunea centrală de a o pregăti şi a o face, i-a dat adevăratul simţ ce-l comportă, i-a arătat adevărata ţintire şi neapărata trebuinţă ce a motivat-o : nevoia ca să sfîrşim în întru cu dualismul, care paralizează tot progresul, care ţine ţara slabă în faţa eventualităţilor din afară, care denaturează Convenţiunea, aplicîndu-o într-un feliu într-un Principat şi altfeliu în celulalt, care chiar ţinînd guvernămîntul despărţit îi ridică toată autoritatea, toată tăria, spre a putea pune în stare practică marele principii de dreptate, de egalitate şi de libertate proclamate prin art. 46 din Convenţiune. Iată, domnilor, adevărata idee care a prezidat la facerea acestei propuneri : ea n-a fost nici o doleanţă ascunsă şi vicleană în contra persoanei domnului Alesandru Ioan I, cum oamenii nerăbdători de a reajunge la putere s-au silit de a o arăta, nici un mijloc indirect de a mă face creditoriu statului pentru o moşie, imputare la care răspunde toată viaţa mea ; nici o ridicularizaţiune a Constituţiunii. Ea a fost simplu şi curat echoul acelui glas carele strigă neîncetat în toate laturile României : *în Unire stă ţăria.*

Aşadară, marea misiune a Comisiunii centrale este de a pregăti şi a face Unirea ; şi Comisiunea, întru cît va face să predomnească în lucrările sale această idee unionistă şi la caz favorabil să se şi rostească că timpul facerii Unirii a sosit, nu va face decît a răspunde la aşteptările ţărei.

Domnilor, în şedinţele trecute eu n-am luat parte la discuţiunile ce au urmat în sînul Comisiunii centrale în privinţa proiectului de Constituţiune. Eu m-am mărginit a vota pentru luarea sa în consideraţiune. Aceasta voi face pururea cu orice lucrare care va fi inspirată de ideea unionistă. Mi-am păstrat însă dritul de a-mi rosti opiniunea asupra chestiunii Unirii cu ocaziunea discuţiunii articolilor proiectului îndeosebi.

Eu am ascultat cu toată atenţiunea toată dezbaterea ce a urmat în şedinţele trecute. Combinîndu-le toate, am venit la rezultatul mulţumitoriu şi de care nici nu mă puteam îndoi că şi în sînul Comisiunii centrale, ca şi în toată ţara, Unirea Principatelor sub un principe strein se priveşte ca paladiul naţionalităţii române. Domn, camere, ocîrmuitori şi ocîrmuiţi, toate treptele naţiunii române mărturisesc acest adevăr. Astăzi nu mai sînt separatişti. În privirea principiului că numai Unirea cu principele strein ne poate da stabilitatea, sîntem, dar, toţi unanimi ; singura deosebire ce din toate dezbaterile rezultă că esistă în sînul Comisiunii centrale, ca şi în ţară, este *oportunitatea* sau *neoportunitatea* aplicaţiunii. Partizan al libertăţii absolute al opiniunilor, eu respectez cu deplinătate opiniunea acelora carii cred că momentul nu este prea tîrziu sau prea timpuriu, ba că chiar este favorabil pentru a proclama Unirea cu principe strein, cu condiţiune însă ca să se respecteze şi opiniunea acelora cari cred că momentul pentru a se opera o aseminea răsturnare silnică a Convenţiunii subscrisă de cele mai mari puteri ale Europei a trecut sau că n-a sosit încă.

După ce am ascultat opiniunile ce s-au arătat aice şi *pro* şi *contra*, daţi-mi voie, domnilor, să esprim cu francheţă şi opiniunea mea. Ea vă este cunoscută şi prin propunerea mea din 24 martie care cere *pregătirea Unirii*, facerea ei *de facto* înaintea facerii ei *de jure*, şi prin cuvintele ce am avut onoare de a vă adresa cînd, cu ocaziunea discuţiunii asupra regulamentului din întru al Comisiunii, se atingea de strămutarea din Focșani a Comisiunii centrale; eu am zis atunce și o repet și astăzi: „Comisiunea centrală are misiunea de a face Unirea, însă Unirea trebuie făcută astfeliu ca ea să dure, iar nu să se desfacă. După părerea mea, Comisiunea trebuie mai întîi să se grăbească de *a pregăti* acele instituțiuni sociale care să întărească națiunea, care să-i dea garanții, care să intereseze la facerea și la apărarea Unirii toate clasele societății".

Făcut-am însă ceva din aceste pînă acum? Nu; separatismul îl vedem domnind de la o margine pînă la cealaltă a Principatelor, zise însă Unite. El domnește nu numai în legi, care tot sînt încă cele vechi, adică întemeiate pe dualitate, dar chiar și modul de lucrare al ministerielor, care însă pretind a fi reprezi[n]tante ale politicii unioniste. Esemplu-l avem sub ochi. Una și aceeași Convențiune într-un Principat se aplică într-un chip diametral opus acelui întrebuințat în celalt Principat. Comisiunea centrală aseminea pînă acum n-a făcut nimic spre a *pregăti* Unirea înainte de a o face, adică de a o proclama!

Însă mi se va răspunde: n-a fost timpul; și, lăsînd să treacă timpul, poate că mai tîrziu nu vom mai avea ocaziunea favorabilă actuală! Așadar, să venim la chestiunea de *oportunitate*, care predominește și absoarbe toate celelalte considerațiuni.

Ca chestiune de oportunitate și de neoportunitate, eu o subdiviz în două: chestiune din întru și chestiune din afară.

Ca chestiune din întru, și dacă n-ar fi decît chestiunea din întru, momentul de a face Unirea, și însuși de a ne da un principe strein, este și va fi pururea timpul oportun, căci a împlini marile dorințe și trebuințe ale națiunii este pururea oportun. Pentru Moldova avem șapte luni și pentru Țara Românească avem șase luni în urma noastră, timpi prețioși care s-au lăsat să treacă în zadar, spre marea noastră deconsiderare în din afară și spre marea noastră pagubă în din întru. Cauza acestei inerții să n-o căutăm nicăiri decît în dualismul legilor, în lipsa de curagiu sau de inițiativă a Adunărilor și a administrațiunii pentru a aborda reformele sociale, și mai ales în lipsa de omogenitate, de energie și de spirit adevărat unionist al guvernului nostru. Întru cît privește, dar, chestiunea din întru, momentul ar fi oportun. Nu este însă așa și întru cît privește chestiunea din afară; aice, în toată francheța și în rizicu[l] de a fi suspectat de separatist, declar că timpul astăzi mai mult decît orișicînd este neoportun.

Timpul favorabil pentru a ne da Unirea și mai ales cu principe strein n-a sosit încă, ba chiar pot zice că deocamdată a trecut. Au fost momente favorabile pentru ca să facem Unirea și să ne dăm și principele strein. Aceasta a fost în timpul căimăcăniilor interimare[8]. Istoria în nepărtinirea sa judice și pedepsească pe acei cari pentru ambițiuni personale au împiedicat realizarea marei idei.

A fost timpul să ne dăm măcar Unirea. Acest timp a fost și a trebuit să fie în urma îndoitei alegeri, în urma votului din 24 ianuarie, atunce cînd Adunarea din Iași striga în unanimitate către sora sa din București: *la Focșani, la Focșani*. Nu eu și amicii mei politici am împiedicat întrunirea camerelor, din care ar fi ieșit Unirea țărelor. Crez că atunce, dacă am fi arătat energie, Europa, spre a mă servi de espresiunea amicului meu domnul Steege, *pe lîngă miie ne-ar fi dat și suta.*

A mai fost timpul favorabil și în ziua de 24 martie, cînd ministeriul Moldaviei a fost aderat la propunerea mea de a se deschide cu o oră mai înainte Comisiunea centrală și de a i se pune înainte marea misiune ce avea. Eram în agiunul resbelului Italiei[9]; conferințele nu hotărîseră încă asupra factului din 5 și 24 ianuarie; poporul nostru era încă în entusiasmul victoriei sale. Întrigile oamenilor ce lucrează în întuneric și coalițiunile ambițioșilor au răsturnat ministeriul din Iași, ce voia a merge înainte[10], și Comisiunea centrală s-a deschis de-abia la 10 mai.

Toate împregiurările favorabile ce le aveam, acum nu mai sînt. Resbelul în interval s-a început și s-a sfîrșit; puterile beligerante și-au dat mîna. Pacea s-a subscris. Fiecare din puteri este otărîtă să facă concesiuni celeilalte; ele nu mai sînt dispuse de a vedea rădicîndu-se nouă greutăți; ele, dimpotrivă, caută să sfîrșească și cu cele vechi, cu orice preț, chiar tăind prin întregul. În privința Principatelor, în momentul actual, puterile europene trebuie să se fi rostit. Sînt acum mai multe zile de cînd ministeriul englez a încunoștiințat pe camere, și imperatoriul Napoleon a declarat ministrului otoman că chestiunea îndoitei alegeri a domnului Cuza avea a se otărî în cursul săptămînei de la 9/21 iuliu pînă la 18/30 iuliu[11]. Această săptămînă este trecută. Ei bine, domnilor, socotiți că este prudent, că este folositor, că este moment favorabil, că acum fără amici din afară, fără nici o organizațiune din întru, cu toate clasele societății îngrijite și întărîtate unele în contra altora, cu o criză financiară din cele mai grozave, cu o administrațiune care nu este la înălțimea situațiunii, să repunem pe tapet chestiunea, și încă ce chestiune? *Unirea Principatelor cu un principe strein,* chestiunea cea mai arzătoare, chestiunea care în alte timpuri și mai favorabile, și la conferințele de Viena și la cele dintîi din Paris, a fost combătută cu atîta îndărătnicie de Austria și de Turcia, și care acum la a doua conferință din Paris, la subscrierea Convențiunii din 7/19 august 1858, s-a apărat atît de puțin chiar de puterile cele mai binevoitoare nouă, nemaipomenind de acele care chiar din început numai în aparență au fost sprijinitoarele Unirii?

Alții mai bine decît mine au arătat periculele din afară ce prin o silnică ieșire din Convențiune am putea atrage asupra țărei noastre, îndestul de nenorocită pentru a nu putea fără streini a otărî soarta sa și a-și îndeplini dorințele ei cele mai vii, cele mai naționale, cele mai neapărate. Eu mă voi mărgini numai a zice: în cugetul meu, în deplina mea convicțiune, socot că este inoportun pentru țară, socot că putem pune în pericul chiar și ce am dobîndit proclamînd Unirea Principatelor cu un feliu de somațiune cătră domn ca în momente atît de nefavorabile să-și îndeplinească făgăduința dată, făgăduință care, cît pentru mine, cred că în momente bune o va și ținea, *făgăduință de a se scobori de pe tron și de a ne da principele strein* [12].

Prin aceasta eu nu zic că trebuie să ne lepădăm de religiunea politică a națiunii noastre; că singuri cu mîinile noastre trebuie să înscriem în capul Constituțiunii noastre osîndirea dorințelor noastre celor mai vii și neapărate: să înscriem separatismul. Nu; aceasta nu trebuie să o facem, și cît pentru mine aș prefera mai bine să-mi taie mîinile decît să comit un aseminea sacrilegiu.

Datoria Comisiunii centrale este ca sus și tare să profeseze dorințele și trebuințele națiunii, și la moment favorabil să le și realizeze. Însă totodată datoria noastră, a celor în care țara vede inima și inteligența națiunii, este ca să ținem seamă și de starea Europei, și de plecările și interesele puterilor în privința noastră, și de situațiunea din întru și, prin urmare, să ne ferim de orice pas pripit, de orice măsură imprudentă, care răsturnînd silnic o Convenţiune subscrisă de întreaga Europă ar putea să aducă asupra ţărei noastre nouă vifore, nouă pericule. Să ne dăm astăzi ce putem să ne dăm fără pericul şi să lăsăm zilei viitoare ce este a viitorului.

Chestiunea principelui strein este o chestiune la care nu numai Principatele, dar şi Europa este interesată. În zadar îl vom voi, fără voia Europei nu ni-l vom putea da. În principele strein, Turcia, cu drept sau nedrept, a văzut şi vede independinţa absolută a Principatelor, rumperea legămintelor secularii a noastre cu Înalta Poartă. Fiecare simte, din noi, că în starea lucrurilor actuale principele strein cu greu îl vom avea; a-l cere, dar, astăzi, a înscrie în însăşi Constituţiune Unirea cu principe strein, ca parte îndatoritoare, ar fi, dar, după părerea mea un vot steril în bine şi mănos numai în rele. Cum am zis, această chestiune priveşte de aproape interesele puterilor streine şi fără voia lor proclamaţiunea principelui strein de către Comisiunea centrală ne-ar conduce înapoi, iar nu înainte.

Unirea administraţiunii, unirea ministeriilor şi a Camerelor se poate privi ca o chestiune mai mult din întru decît din afară; cu toate întîmpinările diplomaţiei austro-turceşti, ea este o consecinţă a îndoitei alegeri, o transformaţiune care esenţial nu jigneşte poziţiunea politică a Principatelor către Înalta Poartă şi către puterile garante. Eu crez că în autonomia noastră putem, că chiar trebuie în momente favorabile ca să facem o asemenea reformă. Ea este neapărată; întocmai ca şi domnul Brăiloiu o declar o condiţiune de viaţă, o necesitate de întîiul ordin pentru fericirea şi propăşirea noastră în întru. O aseminea Unire nu este tot ce voim, însă este un pas înainte spre ce voim! Ca Comisiunea centrală compusă de delegaţi ai unui domn unionist şi a două Camere unioniste, cu misiunea de a pregăti Unirea, sîntem datori în proiectul Constituţiunii a opina pentru unirea ministeriilor şi a Camerelor; însă datoria noastră este ca proiectul Constituţiunii să fie aşa aşternut, încît să lăsăm Camerelor şi puterii esecutive care ne-au ales toată independinţa şi toată libertatea acţiunilor.

Noi avem a face proiectul, însă el nu se poate pune în lucrare decît cu cooperaţiunea domnului şi a Camerelor, cărora mai cu deosebire trebuie lăsată facultatea de a preţui momentul oportun al punerii în lucrare. Această rezervă trebuie neapărat să fie bine lămurită în Constituţiune.

Povăţuit, dar, de datoria supremă ce avem de a mărturisi cu toată ţara religiunea sa politică, de a pregăti Unirea, de a o face chiar, însă în momente favorabile, cu condiţiuni care să o facă durabilă, iar nu să o periculeze, şi poate şi cu dînsa şi foloasele ce le avem dobîndite prin Convenţiunea din 7/19 august 1858, şi într-un spirit de împăcare, în dorinţa de a ajunge la unanimitate, de vreme ce se rosteşte întocmai cu comitetul principiul Unirii cu principele strein şi se ţine seama totodată şi de scrupulele noastre în privinţa neoportunităţei aplicaţiunii acestui principiu, eu am onoare de a vă supune, domnilor, o serie de amandamente la proiectul de Constituţiune, la care au aderat şi amicii mei politici.

Amandamentele la art. 34, 40, 41, 42 şi 43 din proiect şi adaosul ce se propune a se pune în capul proiectului arată Europei şi Înaltei Porţi dorinţele şi trebuinţele naţiunii noastre, dar totodată ele protestează* despre respectul nostru pentru drepturile seculare ale Înaltei Porţi şi pentru verdictul Europei[13].

---

* Încredinţează.

Aceste amandamente adoptate şi cele de la 40, 42 şi 43 puse numai ca articule în de afară de complexul Constituţiunii, ca dispoziţiuni viitoare, iar art. 41[14] ştergîndu-se cu totul, vom pune guvernămîntul în poziţiune să facă tot ce-i va fi prin putinţă spre a ne conduce la rezultat, fără însă a rumpe în vizieră cu Europa şi fără a lega de ele aplicaţiunea Constituţiunii. Proiectul precum este aşternut de comitet ar fi putut poate pune pe domn în necesitate ca pentru unul sau două articule să întîrzie a sancţiona Constituţiunea şi aşa a lipsi ţara de binefacerile ei. Amandamentele mele, lăsînd chestiunea principelui strein pentru eventualităţi viitoare şi subordonînd alegerea la votul Europei, asigurează puterile despre orice silnică schimbare a condiţiunii politice a Principatelor Unite, lasă domnului toată iniţiativa pentru a conduce la bun finit patrioticele sale făgăduinţe şi-i dă şi încredinţări despre spiritul dezbrăcat de orice ostilitate în privinţa persoanei sale, ostilitate care sînt sigur că este departe de cugetarea fiecăruia din noi, dar care în chipul cum este redijat art. 34 din proiect[15] s-ar fi putut interpreta în acest simţ.

Înscriind în cuprinsul Constituţiunii seria de legi organice care formează programul lucrărilor Comisiunii centrale şi care, făcute, nu numai vor pregăti, dar şi vor face de fact Unirea deplină şi nedespărţită a Principatelor, Comisiunea centrală va arăta ţărei că ea a înţeles şi-şi împlineşte misiunea sa; şi aşa, pe de o parte Comisiunea centrală pregătind aceste legiuiri de unificare şi pe de altă parte proiectul de Constituţiune votîndu-se de puterea legislativă şi sancţionîndu-se de puterea esecutivă, vom putea zice Europei, cu recunoştinţă, dar totodată şi cu drit de a fi ascultaţi: „Am răspuns la aşteptările voastre, am dezvoltat binefăcătoarele principii ce aţi pus în Convenţiunea din 7/19 august 1858; însă vedeţi neîndeplinirile ei, ţineţi-ne seamă de trebuinţele noastre; daţi-ne voie să împlinim misiunea ce şi noi ca fiecare popul avem pe pămînt. Naţiune care pururea am respectat drepturile altora, lăsaţi-ne să ne dezvoltăm în pace; lăsaţi-ne să trăim cu viaţa noastră şi cu legile ce-i sînt neapărate pentru păstrarea şi întărirea ei!".

Ca să avem dreptul de a adresa Europei aceste cuvinte, să ne apucăm, dar, serios de reformele din întru, temelia cea mai puternică, neapărata pregătire a Unirii politice. Aceasta stă în mîinile noastre singure. Dacă Europa este geloasă de respectarea stipulaţiunilor politice ale Convenţiunii, dacă ea reclamă dritul de *aprobaţiune* sau de *veto* în schimbarea acestora, în reformele din întru, [în] îmbunătăţirile sociale ea ne-a lăsat toată libertatea. Pe acest tărîm noi sîntem deplini autonomi. Aicea putem lucra nu numai cu capul, dar şi cu inima. La lucru, dar, domnilor; să gîndim că iată se apropie anul de cînd şapte puteri streine au închezăşuit populului nostru marile principii din 1789, care au făcut giurul lumii[16] şi care astăzi sînt baza organizaţiunii staturilor cele mai monarhice, şi că pînă acum nouă zecimi din acest popol, încă cu numele măcar n-a agiuns a cunoaşte aceste mari libertăţi.

Regimul trecut se păstrează încă în toată întregimea sa şi, dacă se poate zice, răul încă a sporit. Legile nouă nu s-au făcut încă, şi cele vechi nu se mai respectează. Inima şi inteligenţa naţiunii, să nu uităm că reformele trebuie să purceadă de sus şi în timp propice. Să plecăm ochii noştri către acele gloate multe şi amărîte, care pînă acum de la patrie n-au cunoscut decît dări și asupriri. Pe lîngă îndatoriri să le dăm acum și drepturi. Să facem ca și pentru dînșii să răsară soarele emancipațiunii. Întru cîtă vreme nu vom emancipa poporul, nu ne vom emancipa țara. Să arătăm, dar, lumii că ce voim nu voim numai pentru noi, numai pentru clasa noastră, ci pentru întreaga națiune. Prin desființarea unui regim social de mult osîndit de toată Europa, prin îmbunătățiri reale și conforme cu Convențiunea și cu spiritul de civilizațiune modernă, să rădicăm clasele de jos, să facem ca și pentru dînsele cuvîntul de libertate, de egalitate și de dreptate să agiungă a fi un adevăr; să le dăm o patrie. Și făcînd așa vom reaprinde în inimile lor schinteia naționalității, astăzi mai stinsă prin împilări seculare; și făcînd așa atunce vom fi tari, vom putea merge cît de departe, căci națiunea întreagă va fi cu noi. Și *tari* și *uniți*, încă cu ochii noștri vom putea vedea *pămîntul* făgăduinței[17].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 35, p. 1, col. 1 – p. 6, col. 1.

NOTE

[1] Referitor la textul articolului 1 din proiectul de Constituție vezi mai jos nota 1 de la p. 164. În legătură cu prințul străin, vezi cuvîntările și notele de la p. 25, 31 (nota 12), 34 (nota 3), 116 (nota 2), 228, 231 (nota 2) și 267.

[2] M. de Kogălniceanu, *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques transdanubiens*, Berlin, 1837, XX + 470 p.

[3] „Dacia literară" a fost fondată de Kogălniceanu în 1840. În programul datat 30 ianuarie se arăta că revista este pur literară și își propune să valorifice producțiile beletristice „din orice parte a Daciei, numai să fie bune". De asemeni în program se preciza că „foaia noastră va fi un repertoriu general al literaturii românești, în carele, ca într-o oglindă, se vor vede scriitorii moldoveni, munteni, ardeleni, bănățeni, bucovineni, fieștecarele cu ideile sale, cu limba sa, cu chipul său". Principiul călăuzitor al publicației era acela de a evita orice discuții care ar putea să ducă la dezbinare („literatura are trebuință de unire, iar nu de dezbinare"). Țelul final al revistei era „realizația dorinții ca românii să aibă o limbă și o literatură comună pentru toți". Pentru textul integral și comentarii, vezi : Mihail Kogălniceanu, *Opere*, I, *Beletristica, studii literare, culturale și sociale*. Text stabilit, studiu introductiv, note și comentarii de Dan Simonescu, București, 1974, p. 221–225.

[4] *Dorințele partidei naționale în Moldova*, (Cernăuți), august 1848, 104 p. Retipărite sub titlul : *Dorințele partidei naționale din Moldova redactate la anul 1848 și reeditate acum din nou de Comitetul opozițiunei unite din Iași*. Cu o prefață și note de George Mîrzescu, Iași, 1883.

[5] „Steaua Dunării" și-a început apariția la 1 octombrie 1855 și a continuat cu unele întreruperi pînă la 2 ianuarie 1859. În programul ziarului se arăta că „politica sa nu poate să fie decît politica seculară a românilor [...] politică care se rezumă în aceste cuvinte : *autonomia Principatelor, Unirea Principatelor*". După ce se expunea pe scurt dreptul poporului român de a trăi unit, se arăta că „Unirea Principatelor a fost visul de aur, țelul isprăvilor a marilor bărbați ai României, a lui Iancu Huniad, ca și a lui Ștefan cel Mare, ca și a lui Mihai Viteazul, a lui Vasile vodă, ca și a lui Matei Basarab. Unirea Principatelor a fost țelul gîndirilor și a celor mai străluciți dintre domnii fanarioți". În continuare, se arăta că și Regulamentul organic recunoștea avantajele unirii : „Unirea Principatelor este, dar, dorința vie și logică a marii majorități a românilor. « Steaua Dunării » este jurnalul Unirei". Pentru textul integral și comentarii, vezi Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 233–238.

[6] Comitetul central al Unirii din Iași a fost înființat la 10 mai 1856. Actul de înființare cuprindea 3 puncte. Primul punct, art. 1 și 2, stipula Unirea Principatelor sub un prinț străin și stabilirea capitalei în mijlocul țării. Punctul 2 stabilea mijloacele de propagandă în vederea realizării acestui ideal, iar în punctul 3 se hotăra ca lucrările societății „să se încredințeze unui comitet diriguitor", precum și secretarilor societății. *Acte și documente*..., vol. III, p. 531–532.

[7] Articolul 27 din Convenție stabilea locul de reședință al Comisiei centrale, numărul membrilor și sistemul lor de recrutare. Articolul 32 prevedea : „Les dispositions constitutives de la nouvelle organisation des Principautés sont placées sous la sauvegarde de la Commission centrale". *Acte și documente*..., vol. VII, p. 310–311.

[8] Căimăcămiile interimare au fost instalate în toamna anului 1858. La București căimăcămia era formată din Ion Manu, Emanoil Băleanu și I. Al. Filipescu (instalați la 18/30 octombrie), iar în Moldova din Anastase Panu, Vasile Sturdza și Ștefan Catargiu.

[9] Aluzie la războiul pentru unitatea Italiei, împotriva Austriei.

[10] M. Kogălniceanu se referă la căderea guvernului condus de Vasile Sturdza (6 martie 1859). Această cădere a avut loc în urma unui vot de blam dat de Adunarea Moldovei, nemulţumită de legea prin care se introducea un impozit de 5 000 000 de lei asupra proprietăţii funciare – prima lege care stabilea un impozit asupra pămîntului moşiilor („Monitorul oficial al Moldovei" din 12 februarie 1859); cf. şi C. C. Giurescu, *Viaţa şi opera lui Cuza Vodă*, Bucureşti, 1966, p. 86–87.

[11] La Conferinţa de la Paris, Franţa s-a declarat de acord cu Unirea sub un principe străin. Turcia rămînea mai departe adeptă a separării celor două Principate, fiind susţinută şi de Austria; Rusia sprijinea atitudinea Franţei, iar Anglia, prin reprezentantul ei, lordul Henry Richard-Charles Cowley, susţinea că „Unirea avea să aducă prea multe greutăţi şi neajunsuri"; era însă cu putinţă, păstrînd totuşi separaţia celor două provincii, să se realizeze poate o „asimilare a aşezămintelor administrative". Delegatul Prusiei a avut de asemenea o atitudine oscilantă, în timp ce reprezentantul Sardiniei s-a declarat pentru Unire. Riker arată: „E îndoielnic că vreunul dintre delegaţi luă cu adevărat în serios pledoariile în favoarea Unirii". În cadrul acestei conferinţe, „Rusia nu căuta decît să evite cu diplomaţie a se angaja în vreo direcţie [...]. Cît despre Walewski, el ştia că fără Anglia nu izbutea a face această propunere acceptată [...]. Era deocamdată suficient că punctul de vedere francez fusese consemnat şi că în ziua în care protocoalele vor fi date publicităţii moldo-valahii nu se vor mai îndoi de simpatia pe care Franţa o păstra încă faţă de cauza lor". T. W. Riker, *Cum s-a înfăptuit România...*, p. 206–207.

[12] Mijlocirea adresată de Alexandru Ioan I, domn al Moldovei şi al Valahiei, către puterile garante în ziua de 25 ianuarie/6 februarie 1859, Iaşi:

„Adunarea electivă a Moldovei, în seanţa din 5 ghenarie, ne-a ales, în unanimitate, domn al Moldovei. Acest onor nesperat de mine îmi impunea datoria către ţară de a consacra toate puterile mele în serviciul ţărei mele şi nu m-am stînjenit nici un moment de a lua greaua sarcină a guvernului. Astăzi Adunarea electivă a Valahiei concentrează asemenea asupra persoanei mele unanimitatea sufragelor ei, proclamîndu-mă domn al Ţărei Româneşti. Din această hotărîre a ambelor Adunări naţionale, surori prin atîtea titluri şi mai ales prin simţirea patriotismului, izvorăşte o semnificaţie îndestul de vederată pentru toţi, adică Unirea completă a Principatelor, pe care naţia română a voit a o întemeia. Eu nu pot atribui alt înţeles alegerei mele, şi cred că compatrioţii mei m-au ales ca reprezentant al acestei idei măreţe, de a cărei realizare ţara leagă fericirea sa[...].

Întemeindu-mă din nou pe votul Adunărilor ad-hoc, rotit din nou de Adunarea Moldovei în seanţa sa din 5 ghenarie, constat încă o dată că ţara a cerut Unirea cu un prinţ străin. Cît pentru mine personal, am lucrat totdauna la succesul acestei combinări, şi alegerea mea nu a putut slăbi nicicum convingerile mele de mai înainte. Lipsit de ambiţie personală şi nedorind alta decît binele ţărei mele, aşa precum ea îl înţelege şi îl cere, nu am trebuinţă de a declara că voi fi totdeauna gata de a mă întoarce la viaţa privată şi că nu voi considera retragerea mea ca un sacrificiu, dacă marile puteri, luînd în băgare de seamă dorinţele legitime ale unei naţii ce aspiră a se dezvolta şi care vede dinaintea sa deschizîndu-se calea unui nou viitor, ar consimţi prin a lor hotărîre o combinaţie ce pentru această naţie ar îndeplini toate sperările ei [...]". *Acte şi documente...*, vol. VIII, p. 639–640.

[13] Se referă la cele spuse de Şt. Golescu, L. Steege, D. Răducanu Rosetti, C. Brăiloiu, Gr. Arghiropulo cu privire la problema domnului străin, prevăzută în articolele citate de Kogălniceanu. Oratorii au făcut propunerea, nu amendamentul, de a se renunţa la ideea domnului străin, întrucît aceasta nefiind agreată de marile puteri putea compromite Unirea. (Şedinţa din 21 iulie 1859.) *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 32, p. 1, col. 2 – p. 11, col. 1.

[14] Referitor la textul articolului 41 vezi mai jos p. 165.

[15] Pentru articolul 34 din proiect vezi mai jos p. 164.

[16] Aluzie la principiile revoluţiei franceze.

[17] În problema principelui străin, vezi şi discursul lui Kogălniceanu din 17 septembrie 1859 (p. 228) şi notele respective. Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 813.

*Amendamente la proiectul de Constituţiune**

În capul Constituţiunii:

În prezinţa Sîntei Treimi.

Naţiunea română din Principatele Unite Moldova şi Valahia prin legiuitele sale organe proclamă suveranitatea şi autonomia sa, precum şi integritatea şi neutralitatea pămîntului său.

* Şedinţa din 31 iulie 1859.

Naţiunea română respectează legămintele sale secularie cu Imperiul otoman întocmai după capitulaţiunile închiate cu Înalta Poartă în anii 1393, 1460, 1511 şi 1634 şi puse sub garanţia colectivă a marelor puteri europene.

Art. 1 să se modifice[1] :

Principatele Moldavia şi Valahia constituă un singur stat, guvernat de un singur domn, sub nume de Principatele Unite ale României.

Art. 2 să se modifice :

Cea întîi datorie al guvernului este de a pune toate stăruinţele pentru a desăvîrşi, a întări şi a apăra Unirea Principatelor în un singur stat.

Înaintea titlului II să se pună :

Pămîntul Principatelor Unite este nealienabil. Marginile statului, a districtelor, a oraşelor şi a comunelor, după înfiinţarea lor, nu se pot nici micşora, nici schimba decît în puterea unei legi.

Art. 5 să se modifice :

Libertatea individuală este garantată. Nimeni nu poate fi reţinut, arestat sau prigonit decît conform legii şi în cazurile prevăzute de lege.

Nimeni nu poate fi substras fără voia sa de la fireştii săi judecători.

Afară de cazul de vină vegheată (*flagrant délict*) nimeni nu poate fi arestat decît în puterea unui mandat judecătoresc motivat şi care trebuie să fie comunicat în momentul arestării sau cel mult 24 ore după arestare.

Călcători[i] acestor drepturi vor fi pedepsiţi potrivit legii.

Art. 6 să se modifice :

Toate privilegiurile, scutirile sau monopolurile de clasă sînt desfiinţate pentru totdauna în statul român. O lege specială va preciza amărunţimile acestor aboliţiuni.

Ranguri de boieri nu se vor mai da, nici primi în viitor.

Titularii actuali nu mai păstrează nici un privilegiu. Titlurile de nobleţe străină, precum : principi, cnezi, grafi, baroni şi alte asemenea, ca contrarie vechiului aşezămînt al ţărei, sînt şi rămîn nepriimite în statul român.

Această dispoziţiune nu priveşte pe străini.

Art. 7 să se modifice :

Românii din Principatele Unite de orice rit creştin se bucură dopotrivă de toate drepturile politice.

Art. 11 şi 12 să se modifice într-unu[l] :

Nici o pedeapsă nu poate fi înfiinţată, nici aplicată decît în puterea unei legi.

Domiciliul este neviolabil. Nici o vizitare a domiciliului nu se poate face decît în cazurile anume prevăzute de lege şi potrivit formelor de ea prescrise.

Călcătorii acestor drepturi se vor pedepsi potrivit legii.

După acest articol să se adaoge un nou articol :

Toţi românii fără deosebire sînt liberi de a-şi transmite domiciliul şi a călători înăuntru sau afară din ţară precum interesele lor personale i-ar povăţui, fără ca ei să poată fi împedicaţi, afară decît în cazurile anume prevăzute de lege.

Art. 13 să se modifice după textul Convenţiunii :

Nimeni nu poate fi expropriat decît legiuit, pentru cauza de interes public şi cu despăgubire dreaptă şi prealabilă.

Art. 15 să se modifice:

Pedeapsa morţii nu va putea fi reaşezată; pedeapsa bătăii este desfiinţată; moartea civilă rămîne necunoscută în România.

Art. 16 să se modifice:

Secretul scrisorilor este neviolabil sub pedeapsa prevăzută de lege.

Art. 17 să se modifice:

Religiunea ortodoxă a Răsăritului este religiunea majorităţii poporului român.

Libertatea celorlalte religiuni şi culturi recunoscute, cu restricţiunile prevăzute prin capitulaţiuni, este garantată.

O lege specială va regula:

1. Recunoaşterea neatîrnării bisericei ortodoxe române din Principatele Unite de orice chiriarhie străină, păstrîndu-se însă unitatea cu biserica ecumenică a Răsăritului în privinţa dogmelor.

2. Înfiinţarea unei singure autorităţi sinodale centrale şi compusă în coprinderea canoanelor apostolice pentru a ocîrmui trebile spirituale, canonice şi disciplinare ale bisericei ortodoxe din Principatele Unite.

3. Reorganizarea sistemului educaţiunii clerului ortodox.

O altă lege va regula poziţiunea bisericei catolice şi a celorlalte culturi creştine recunoscute în Principatele Unite, naţionalizarea clerurilor acestor religiuni şi neatîrnarea acestora de vreo protecţiune străină.

Clerul superior şi instituţiunile de instrucţiune religioasă a tuturor culturilor creştine se vor întreţine de către stat, iar clerul parohial al acestora se va plăti de către comune.

Art. 122 să se prefacă în articol următoriu şi să se pună în urma art. 17:

Actele statului civil trec de la cler către autorităţile civile.

Căsătoria civilă este adoptată, ea va trebui a precede pururea căsătoria bisericească.

Despărţeniile nu se vor mai încuviinţa de către biserică decît în urma sentinţei tribunalelor civile.

Art. 18 să se modifice:

Rostirea ideilor în toată materia este garantată fiecăruia, cu înfrînarea însă a delictelor prevăzute de lege şi care s-ar cauza prin eserciţiul acestei libertăţi. Învăţătura este liberă, orice măsură preventivă este oprită. Numai legea poate regula înfrînarea delictelor ce ar rezulta din această libertate.

Pentru deschiderea unui institut de învăţătură, singura formalitate cerută este supunerea la un esamen de capacitate şi dovadă de întrebuinţarea drepturilor civile.

Art. 19 să se modifice:

Învăţătura primară este obligatoare pentru fiecare român.

Şcoli primare se vor înfiinţa îndată în toate comunele.

O lege va regula cele de cuviinţă în privirea organizării instrucţiunii publice dată cu cheltuiala statului.

Art. 20 să se modifice:

Presa este liberă; censura nu poate fi niciodată aşezată. Cînd autorul este cunoscut şi domiciliat pe teritoriul român, editorul, tipograful sau împărţitorul nu poate fi urmărit.

Delictele de presă se vor judeca de tribunalul juraţilor (juriul). Pînă la înfiinţarea acestuia, delictele comise de presă se vor judeca de tribunalele astăzi îndrituite. Numai românii pot fi redactori sau garanți responsabili de ziare politice.

Art. 21 să se modifice:

Românii au dreptul de a se aduna în liniște și fără arme conformîndu-se legilor care vor regula eserciţiul acestui drit, fără însă a-l supune la o autorizațiune prealabilă; această dispoziţiune nu se aplică la adunările din strade, care rămîn supuse legilor poliţienești.

Românii au dreptul de a se asocia; acest drept nu poate fi supus la nici o măsură preventivă.

Societățile secrete sînt oprite.

La art. 22 să se suprime cel după urmă paragraf ca dînd loc la echivocitate, rămîind în următorul chip:

Fiecare are drept de a se adresa la autoritățile publice prin petițiuni subscrise de către una sau mai multe persoane, neputînd însă petiţiona decît în numele subscrișilor.

Art. 23 să se modifice:

Sub răspunderea prevăzută de legi și fără autorizaţiunea prealabilă, fiecare are dreptul de a urmări înaintea instanţelor judecătorești competente pe funcționarii publici pentru lucrările făcute de ei în eserciţiul funcţiunilor lor, fără însă a jicni cele statornicite de Constituţiune și de o anume lege în privința responsabilității miniștrilor.

Art. 24 să se modifice în următorul chip:

Fără autorizaţiunea guvernului, nici un român nu poate intra în serviciul unui stat străin fără ca însuși prin aceasta să-și pearză naționalitatea.

Nici un român în Principatele Unite, întru cît nu se leapădă de naționalitatea sa sau nu o perde, nu poate atîrna, nici a fi reclamat de vreo autoritate străină, ci atîrnă numai de autoritățile române.

Pentru crime comise în străinătate, românul refugiat în patria sa nu poate fi estradat decît esistînd reciprocitate de estradiţiune.

Art. 30 se modifică:

Un proiect de lege respins nu se va mai putea înfățișa Adunării tot în acea sesiune. Un proiect de lege respins de trei ori nu se mai poate înfățișa Adunării în aceeași legislatură.

Interpretaţiunea legilor se cuvine a se face numai de puterea legiuitoare.

Art. 32 se modifică:

Puterea juecătorească se esercită de curți și tribunale instituite prin anume lege. Hotărîrile se dau și judecăţile se esecută în numele domnitorului.

Art. 34 se modifică:

Puterea constituțională domnească este încredințată Înălțimii-Sale domnului Alexandru Ioan I, alesul cu voturile din 5 și 24 ianuarie 1859.

Art. 35 să se modifice:

Domnul guvernează cu concursul miniștrilor numiți de dînsul. El sancționează și promulgă legile, el poate refuza sancțiunea sa.

El are dreptul d-a ierta și a micșora pedepsele în materii criminale, fără însă a putea suspenda cursul urmăririi sau a judecății, ori a interveni altfel în administrarea justiției.

El pregătește prin miniștrii săi budgetele și le supune deliberațiunilor Adunării generale.

El face trebuincioasele regulamente pentru esecutarea legilor, fără însă să poată vrodată modifica sau suspenda legile, nici să poată scuti pe cineva de aplicarea lor.

El numește în toate funcțiunile administrațiunii publice după o anume lege; nu poate crea însă o nouă funcțiune fără o lege specială. El este capul puterii armate. El conferează gradurile militare, însă în conformitate cu legea pentru aceasta. El va confera decorațiunea română a căria instituire și condițiuni de descernare vor forma obiectul unei anume legi. El are dreptul de a face monetă conform unei legi speciale. El încheie cu statele străine convențiunile necesarii pentru comerciu, navigațiune și alte asemenea. Însă, pentru ca aceste acte să aibe autoritate îndatoritoare, trebuie mai întîi a fi supuse puterii legislative și aprobate de ea. El aplică legile votate de puterea legislativă și întărite de el, o lună după publicarea lor în ,,Monitorul oficial'', iar în cazuri urgente 3 zile după a lor publicare. El nu poate destitui sau suspenda vrun funcționar municipal și comunal decît după o vină constatată judecătorește. El nu poate dizolva sau suspenda consiliurile ținutale, municipale sau comunale decît pe un termen prevăzut de lege, care totdodată va hotărî timpul realegerii sau revocării lor.

La finitul art. 38 să se adauge:

Domnul, la deschiderea fiecăreia sesiune ordinare a Adunării, îi dă prin un mesagiu lămurire despre starea țării.

Domnul nu se poate depărta din coprinderea teritoriului Principatelor Unite fără încuviințarea Adunării generale.

La art. 40 să se șteargă cuvintele:

Și pînă la instalarea principelui străin, și să se puie la finitul Constituțiunii ca articol provizoriu.

Art. 41, 42 și 43 să modifică în unul și se pune la finit:

De îndată ministerul în termen de 21 de zile va convoca o Adunare generală estraordinară compusă de deputații din toate clasele societății române. Așezămîntul electoral care au servit pentru alegerile deputaților la Adunarea ad-hoc va servi drept normă și la alegerea acestei Adunări generale estraordinare. Ea se va întruni în termen de 10 zile după săvîrșirea alegerilor. În cele 8 zile după întrunire ea va emite un vot pentru numirea unui principe străin cu ereditate luat din una din familiile domnitoare în Europa, afară din staturile megieșite cu Principatele Unite.

Prezența a trei pătrimi din numărul membrilor înscriși va fi cerută spre a procede la alegerea domnului.

Maioritatea absolută a membrilor prezenți va fi neapărată spre a putea avea votul tărie.

În cazu[l] cînd în cele 8 zile după întrunire nu se va fi făcut alegerea, a noua zi la amiazăzi Adunarea va procede la alegere oricare ar fi numărul membrilor de față.

Îndată după alegere, Adunarea va numi din sînul său două deputațiuni compuse din toate clasele, una însărcinată de a espune Înaltei Porți și reprezentanților puterilor garante necesitatea de viață a națiunii române de a-și împlini marea dorință și trebuință, adecă stabilitatea prin ereditatea tronului și principe străin, și alta de a prezenta domnului Românei actul alegerii.

Domnul nu va putea lua cîrma guvernămîntului decît după ce va face cu solemnitate înaintea Adunării estraordinare jurămîntul următor:

„Jur în numele prea Sîntei Treimi că voi păzi cu sînţenie Constituţiunea şi legile statului român, că voi păstra, întări şi apăra Unirea Principatelor Unite cu orice preţ, că voi păzi autonomia, integritatea şi neutralitatea ţărei în contra a orice loviri; aşa Dumnezeu şi poporul român să ne fie întru ajutor".

Acest jurămînt se va subscrie de domn şi se va păstra în archivele naţionale.

Îndată după săvîrşirea acestui act, Adunarea estraordinară se dizolvează, neavînd ea alte atribuţiuni decît acele privitoare la alegerea domnului şi la instalarea sa pe tronul statului român.

La art. 50 subscrişii sîntem de opiniune că :

Domnul nu poate să ierte, nici să micşoreze pedeapsa otărîtă miniştrilor de Înalta curte de justiţie şi de casaţiune decît numai în puterea mijlocirii Adunării generale.

Art. 52 să se modifice :

Mitropoliţii şi episcopii eparhioţi sînt de drit membri ai Adunării. Preşedinţa Adunării se cuvine mitropoliţilor. Vicepreşedintele şi secretarii se aleg de Adunare.

Art. 55 să se modifice :

Deputatul care după alegerea sa va priimi în timpul mandatului său vro funcţiune salariată din acele [ne]compatibile cu mandatul său de deputat, vro decoraţiune sau gratificaţiune, prin însuşi aceasta este demisionat din Adunare şi nu poate reveni pe băncile ei decît supuindu-se din nou la a doua alegere în acelaşi colegiu electoral unde au fost mai înainte ales deputat. O lege specială va otărî necompatibilitatea mandatului de deputat cu unele din funcţiunile statului.

La art. 56 să se şteargă cuvîntul : prigonit — fiind o taftologie a cuvîntului urmărit.

Alinea* din urmă a art. 60 să se şteargă, adică cuvintele : aceasta se va urma şi la cazurile prevăzute în art. 42 din Constituţiune.

La art. 63 să se zică :

Şedinţele Adunării generale sînt publice. Adunarea însă se poate constitui în comitet secret cînd preşedintele sau 10 deputaţi vor cere-o ; în aseminea caz ea otăreşte prin majoritate absolută de două treimi dacă cererea se poate aproba sau nu şi dacă discuţiunea urmată în comitet secret să se aducă la cunoştinţa generală în şedinţa publică sau prin publicare în „Monitor".

Adunările în secţiuni sînt totdauna secrete.

La art. 67 periodul din urmă să se modifice în simţul opiniunii minorităţii, adecă :

Adunarea generală nu poate ţine şedinţe şi da otărîri fără să fie faţă cel puţin jumătate şi unul din întregul număr al deputaţilor otărîţi de lege pentru completul Adunării.

Art. 70 să se desfiinţeze privind Regulamentul interior al Adunării.

Art. 72 să se modifice :

Nici o putere înarmată nu se poate pune în apropiere, împrejurul sau la uşile Adunării fără învoirea ei. Toţi acei ce vor călca această prescripţiune se vor pedepsi ca surpători ai reprezentaţiunii naţionale.

Art. 78 să se modifice în următorul chip :

---

* Alineatul.

Alegerea mitropoliților și episcopilor bisericei române va urma a se face din toți membrii clerului pămîntean prin o Adunare generală estraordinară a țărei și se va întări de către capul statului.

Aceasta Adunare va fi formată de deputații Adunării legislative, de Sinodul și de reprezentanții estraordinari ai clerului mirean și monahic din eparhia văduvă, potrivit puntului 6 din dorințele rostite de Adunarea ad-hoc a Moldovei în 20/1 dechembre — ianuarie 1857/58.

Singurele condițiuni de elegibilitate ce se vor cere vor fi vîrsta de 35 ani, calitate de pămîntean, pietatea, moralitatea și capacitatea dovedită prin acte.

La art. 79 să se prefacă întîiul alineat în următoriul chip : Comisiunea centrală se compune din 16 membri, 8 aleși de către puterea legislativă din sînul ei și alți 8 de către puterea esecutivă.

Între funcționarii înalți să se numere și inginerii de șef, inspectorii generali ai instrucțiunii publice, directorii de Academie și prefecții districtelor și a rezidențelor București și Iași, nu mai puțin și agenții oficiali ai statului în streinătate.

Art. 83 să se modifice :

Prerogativa neviolabilității însușite membrilor Adunării generale în timpul sesiunii o au și membrii Comisiunii centrale în cursul mandatului lor. Așadar, în acel timp nici un comisar nu poate fi urmărit sau arestat decît cu învoirea Comisiunii centrale dată prin vot pe față cu majoritate de două treimi a membrilor aflați în ședință și cu escluderea votului membrului reclamat.

Art. 94 să se precizeze :

Că funcțiunile președintelui Comisiunii centrale sînt pe un an, putînd însă a fi reînnoite.

Art. 99 să se modifice :

Proiectele elaborate de Comisiunea centrală se trimit prin mijlocirea domnului în deliberațiunea Adunării și numai după ce se vor priimi de acest corp și vor dobîndi sancțiunea domnească se pun în lucrare.

Proiectele de finanțe se trimit de domn mai întîi deliberațiunilor Adunării generale, după aceea ele se comunică Comisiunii centrale spre a se rosti dacă nu sînt contrarie Constituțiunii, cînd apoi se supun sancțiunii domnului.

Art. 109 alinea din urmă să se șteargă, neavînd Comisiunea centrală drit de curte judecătorească.

Art. 110 să se modifice :

Juriul (tribunalul juraților) se va introduce cît mai curînd în procesele criminale și de presă. O lege specială va statua organizațiunea juriului.

Un nou articol : Ministeriul Public se înființează în toată întinderea Principatelor Unite.

Un nou articol : Legea organizațiunii ramului judiciar va hotărî numărul curților și a tribunalelor, compunerea, rezidența și atributele lor, astfel că darea justiției să fie mai grabnică, că procedura să se simplifice și numărul instanțelor în apel să se micșoreze.

La art. 112 se admite opiniunea domnului Tell, adecă :

Că în cercetarea delictelor politice sau de presă, pentru a se hotărî cercetarea cauzei cu ușile închise, este trebuință de unanimitatea tribunalului.

La art. 114 să se facă următoarea modificare :

Domnul numește pe toți membrii curților și tribunalelor judecătorești. O singură escepțiune se face, în cît se atinge de Curtea de casațiune. La înființarea ei jumătate din membri se vor numi de către domn și jumătate de către Adunarea generală.

Din aceștia prezidentul se va alege de însăși Curtea. La caz de vacanță ulterioară, Curtea de casațiune se complectează prin membrii aleși de ea însăși dintre prezidenții Curților de apel.

Domnul numește și depărtează pe funcționarii Ministeriului Public așezați lîngă curțile și tribunalele judiciare și polițienești. Legea inamovibilității nu se aplică la acești magistrați.

Art. 116 alinea I-i să se modifice:

Militarii pentru crime și delicte altele decît cele privitoare la disciplină sînt supuși tribunalelor regulate statornicite pentru toți cetățenii și se judecă după legile comune. Jurisdicțiune militară nu esistă decît pentru cazurile de disciplină; ea se va regula prin o lege specială.

Art. 120 să se modifice:

Consiliul ținutal este compus de toți deputații ținutului și de delegați direcți ai consiliilor municipale și ai consiliilor comunale.

Numărul delegaților se va fixa prin legea organizațiunii a acestor consiliuri. Prefectul districtului în consiliile ținutale are însușirea de comisar guvernului.

Să se adauge încă un articol:

Consiliile municipale se aleg direct de către orașe. Consiliile comunale se aleg direct de către comune.

Legea determinează însușirile alegătorilor și ale eligibililor. Consiliile municipale și consiliile comunale aleg din sînul lor pe deosebiții funcționari municipali și comunali, însărcinați cu ocîrmuirea orașelor și a comunelor.

Art. 122 să se suprime ca înlocuit prin art. 17.

În capul art. 123 să se pună:

Orice dare este așezată numai în privința folosului public, al statului, ținutului sau comunei.

Fiecare contribuiește la dările publice în proporțiune cu averea sa.

Dările directe nu se votează și nu se încuviințează de puterea legislativă decît pe un an. Acele indirecte se pot vota pînă la șase ani.

Art. 124 să se modifice în următoriul chip:

Budgetul veniturilor și acela al cheltuielilor statului pregătit în tot anul prin îngrijirea puterii esecutive și supus Adunării generale, care-l va putea modifica, nu va fi încă definitiv decît după ce va fi votat de Adunare, dechiarat de Comisiunea centrală că este conform Constituțiunii și întărit de domn. Budgetul se votează numai pe un an. Daca budgetul nu se votează în termenul cuvenit, puterea esecutivă îndestulează serviciile publice conform budgetului anului trecut, fără însă ca aceasta să poată urma pe mai mulți de doi ani.

Art. 125: Diferitele fonduri provenite pînă acum din case speciale și de care guvernul dispune sub diferite titluri vor trebui să fie coprinse în budgetul general al veniturilor statului fără însă a se atinge de veniturile speciale ale ținuturilor, municipalităților și ale comunelor, care niciodată nu se pot întrebuința decît în interesele lor respective.

Art. 29* să se suprime ca coprins în art. 123.

---

* Citește *129*.

Art. 132 să se modifice în următoriul chip :

Averile monastirilor închinate și neînchinate, ale schiturilor și ale bisericilor se vor administra de acum înainte toate și fără nici o esceptiune de Minist[e]rul Culturilor.

O lege specială va regula partea de venituri ce va da statul pe tot anul acestor așezăminte religioase pentru întreținerea lor, precum și ajutorul menit monastirilor, locurilor sînte la care unele din monastirile țărei sînt închinate.

Tot această lege va regula numărul monastirilor cu comunități religioase ce vor trebui a fi păstrate în fiecare eparhie, numărul membrilor acestor comunități și condițiunile admiterii lor.

Partea din venituri care, după îndestularea trebuințelor religioase mai sus citate, va rămînea disponibilă se va întrebuința pentru întreținerea așezămintelor de binefacere și de instrucțiune publică. Toate aceste venituri și cheltuieli vor figura în budgetul general al statului, după budgetul special ce va face pe tot anul Ministeriul Culturilor.

Art. 133 să se desființeze fiind coprins în alt articol.

Înaintea articolului 134 se va pune un articol nou :

Puterea armată națională se va organiza în privirea neutralității și a sistemului de apărare a Principatelor Unite. Puterea armată întrebuințată pentru a păstra și pentru a reașeza ordinul înăuntru nu va putea fi pusă în mișcare decît după cererea autorităților civile, după anume regule statornicite de puterea legislativă.

Art. 134 pînă la art. 139 inclusiv se vor modifica în următoriul chip :

Fiecare român este îndatorit a servi în armată în modul și în timpul prevăzut de lege.

Modul formării armatei de linie și a rezervei sale este determinat de lege. Ea regulează înaintarea, drepturile și îndatoririle militarilor.

Budgetul armatei este votat în tot anul, precum și contingentul oamenilor ce se cheamă sub steaguri în tot anul. Legea care fixează nu are putere decît pe un an, dacă nu se rennoiește. Organizațiunea trupelor în special însărcinate cu menținerea ordinului din năuntru și cu paza granițelor este asemenea regulată de lege.

Art. 141 să se modifice :

Nici o trupă străină nu poate fi admisă în serviciul statului, nici poate ocupa pămîntul României sau a trece pe el.

Art. 144 să se modifice :

Colorile Principatelor Unite vor urma a fi albastru, galben și roșu.

Art. 145 să se modifice :

Rezidența obicinuită a domnului și a marilor corpuri ale statului este orașul București.

În urma art. 147 se va adăuga un articol nou :

După regularea sistemului contribuțiunilor prin legea finanțiară, legea electorală actuală și cu anexele ei aici alăturate se va supune unei reforme, avînd de țintă întinderea drepturilor electorale, cu păstrarea însă a principiului unui cens determinat.

În locul art. 149 se va pune articolul următor, iar art. 149 se va pune la finitul proiectului.

Adunarea legislativă are dreptul de a declara că este loc de a se supune reviziunii totalul sau o parte din Constituțiunea actuală. Aceasta declarațiune trebuie însă a fi formulată de Adunare prin o majoritate de două treimi și după trei cetiri a propunerii făcută din 15 în 15 zile în ședința publică.

Îndată ce această declarațiune s-a făcut și s-a aprobat de puterea esecutivă, Adunarea este dizolvată de drit și alta este convocată în termen de trei luni.

Adunarea nouă procede la modificațiunile trebuitoare; ele însă nu se adoptă decît întru cît adună majoritatea de două treimi a voturilor și sancționarea domnului. Nuoa Adunare nu are alte atribuțiuni decît reviziunea Constituțiunii, după care ea se dizolvă.

Art. 152 să se completeze astfel:

Comisiunea centrală se va ocupa mai cu deosebire și cît mai în grabă cu proiectarea legilor organice privitoare la obiectele următoare:

Reviziunea legii ce regulează raporturile dintre proprietarii de pămînt și cultivatori spre a îmbunătăți starea țăranilor.

Precizarea abolițiunilor monopolurilor, scutirilor și a privilegiilor.

Reviziunea legii naturalizațiunii adaptînd-o cu spiritul Constituțiunii actuale.

Organizațiunea părții judiciare, a Curții de casațiune, a juriului și a Ministeriului Public.

Legea finanțelor și înființarea Curții de control. Organizațiunea ținutală, municipală și comunală.

Organizațiunea armatei, drepturile de înaintare și de retragere și Codul penal militar.

Organizațiunea autorității sinodale a bisericii ortodoxe române, a administrațiunii averilor monastirilor închinate și neînchinate și instrucțiunea religioasă.

Regularea trebilor bisericii catolice și a celorlalte culturi creștine.

Instrucțiunea publică și înființarea unei universități, putînd da graduri academice.

Organizațiunea serviciului sanitar.

Facerea monetei și statornicirea sistemului metric decimal pentru greutăți și măsuri.

Statutele decorațiunii române.

Responsabilitatea miniștrilor și a celorlalți agenți ai autorității publice.

Reorganizațiunea ministeriilor și a atributelor lor, și îndeosebi a Ministeriului din Năuntru cu privire de a i se răstrînge atributele.

Regularea pensiunilor.

Necesitatea dezvoltării căilor de comunicațiune prin drumuri de fer, canaluri etc.

Încuragiarea formării unei marine de comerciu și deschiderea de porturi de mare.

Înlesnirea și înaintarea agriculturei și a comerciului prin înființarea de comiții agricole, espozițiuni publice, bance și alte institute de credit.

Condițiunile de admisibilitate și de înaintare în funcțiunile administrațiunii publice, însemnata sporire a lefilor funcționarilor și oprirea cumulului sau necompatibilitatea funcțiunilor între ele.

Regularea modului după care Comisiunea centrală să judece conflictele dintre partea administrativă și partea judecătorească, precum și conflictele dintre acestea cu autoritățile ținutale, municipale și comunale.

Legea pentru mine, ape și păduri.

Legea pentru oprirea năvălirii jidovilor străini şi graduala emancipare a celor pămînteni.

Subscrişi : M. Kogălniceanu, Gr. Arghiropulo, Ştefan Golescu, L. Steege

Protocoalele Comisiunii..., nr. 35, p. 17, col. 1 – p. 21, col. 2.

NOTE

[1] Pentru mai uşoara urmărire a amendamentelor propuse de M. Kogălniceanu, dăm în continuare articolele din proiectul de Constituţie la care se referă aceste amendamente.

Art. 1. Principatele Moldova şi Ţara Românească constitue de acum înainte un singur stat, guvernat de un singur domn, sub nume de Principatele Unite ale Românici.

Art. 2. Cea întîi datorie a guvernului este de a desăvîrşi, de a întări şi de a apăra Unirea Principatelor în un singur stat, ca paladiul naţionalităţii române.

Art. 5. Libertatea individuală este garantată.

Nimeni nu poate fi reţinut, arestat sau prigonit decît conform legii.

Nimeni nu poate fi substras fără voia sa de la legiuiţii săi judecători.

Art. 6. Toate privilegiile, scutirile sau monopolurile de clase sînt desfiinţate pentru totdauna în statul român şi nu se mai poate, de acum înainte, nici da, nici primi ranguri de boierie.

Art. 7. Românii din Principatele Unite, de toate riturile creştine, se bucură deopotrivă de drepturile politice.

Art. 11. Nici o pedeapsă nu poate fi înfiinţată, nici aplicată, decît în puterea unei legi.

Art. 12. Domiciliul este neviolabil. Locuinţa este nesupusă încălcării; nici o vizitare a domiciliului nu poate a se face decît în cazurile anume prevăzute de legi şi potrivit formelor de ea prescrise.

Art. 13. Nimeni nu poate fi espropriat decît pentru o cauză de interes public, precum pentru aşezarea de şosele, strade, drumuri de fer, canaluri şi alte de asemenea. Aceasta se poate face însă numai în cazurile şi prin chipuri hotărîte de lege şi priimindu-şi proprietariul o dreaptă şi înainte plătită despăgubire.

Art. 15. Nici o lege nu va putea înfiinţa moartea civilă.

Art. 16. Secretul scrisorilor este neviolabil.

Art. 17. Libertatea religiunilor şi a cultelor recunoscute, precum şi a rostirii ideilor sînt garantate fiecăruia, fără a împiedica însă înfrînarea delictelor ce s-ar pricinui prin esercitarea acestor libertăţi.

Art. 18. Învăţătura este liberă; numai legea poate regula înfrînarea delictelor ce ar rezulta din această libertate.

Oricine însă va voi să deschiză un institut de învăţătură trebuie să se supună mai întîi la un esamen de capacitate.

Art. 19. Învăţătura primarie este obligatorie pentru fiecare român şi împlinirea acestei îndatoriri trebuie să devie posibilă prin aşezarea de şcoli primarie în toate comunele. O lege va regula cele de cuviinţă asupra învăţăturei publice dată cu cheltuiala statului.

Art. 20. Presa este liberă; censura nu va putea fi niciodată aşezată. Delictele ce s-ar pricinui prin esercitarea acestei libertăţi se vor înfrîna numai conform legii penale.

De aceea fiecare este dator a subscrie articolele ce va publica.

Numai românii pot fi redactori responsabili de ziare.

Art. 21. Românii au dreptul să se adune şi pentru a trata chestiuni politice în casele lor, în linişte, fără arme şi fără a turbura ordinul public.

Art. 22. Fiecare are dreptul de a se adresa la autorităţile publice prin petiţiuni subscrise de către una sau mai multe persoane.

Petiţiuni sub nume colectiv se pot adresa numai de cătră autorităţile constituite.

Art. 23. Sub răspunderea prevăzută de legi şi în puterea lor, fiecare are dreptul de a urmări la instanţele competente pe funcţionarii publici pentru lucrările lor administrative, fără însă a jigni cele statornicite de Constituţiune în privirea miniştrilor.

Art. 24. Nici un român în Principatele Unite nu poate atîrna şi nu poate fi nici apărat, nici reclamat de vro autoritate străină, ci atîrnă numai de autorităţile române.

Art. 30. Un proiect de lege respins nu se va mai putea înfăţişa Adunării tot în aceeaşi sesiune.

Art. 32. Puterea judecătorească încredinţată magistraţilor numiţi de domn după Constituţiune se esercită în numele lui.

Art. 34. Puterea constituţională domnească este încredinţată M. S. domnului Alessandru Ioan I, alesul cu voturile Adunărilor din 5 şi 24 ianuariu 1859.

Îndată însă ce se va putea dobîndi un principe străin hereditariu, conform dorinţelor esprimate atît de Divanurile ad-hoc din anul 1857, cît şi de însuşi M. S. domnitoriul şi Adunările generale, puterea constituţională domnească se va esercita de M. S. în numele principelui străin pînă la instalarea acestuia.

Art. 35. Domnul guvernează cu concursul miniştrilor numiţi de dînsul.

El sancţionează şi promulgă legile, el poate refuza sancţiunea sa.

El are dreptul de a ierta şi a micşora pedepsele în materii criminale, fără a putea interveni altfeliu în administraţiunea justiţiei.

El pregăteşte budgetele şi le supune deliberaţiunilor Adunării generale.

El numeşte în toate funcţiunile administraţiunei publice; nu poate însă crea o nouă funcţiune fără o lege specială.

El face trebuincioasele regulamente pentru esecutarea legilor, fără însă să le poată vreodată suspenda, nici să poată scuti pe cineva de aplicarea lor.

Art. 38. Adunarea va fi convocată de către domn şi trebuie să fie întrunită în tot anul la întîia duminică a lunei lui decembre. Cursul fiecăreia sesiuni ordinarie este de trei luni. Domnul poate să prelungească sesiunea ordinarie a Adunării dacă cere trebuinţa. Asemenea poate să o proroage, însă nu mai mult decît o dată într-o sesiune şi nu pe mai mult timp decît pe o lună, afară numai dacă va avea consimţimentul Adunării.

El poate să convoace Adunarea şi în sesiune estraordinarie sau să o dizolve. În acest după urmă caz el este datoriu a convoca o nouă Adunare, care va trebui să fie întrunită pînă în trei luni.

Art. 40. La caz de vacanţă şi pînă la instalarea principelui strein, administraţiunea va fi încredinţată Consiliului de Miniştri, carele de drit va intra în eserciţiu. Atribuţiunile acestui Consiliu, curat administrative, vor fi mărginite în espediarea afacerilor fără a putea schimba pe funcţionari, decît numai pentru delicte constatate judecătoreşte. În asemenea caz el nu-i va înlocui decît provizoriu.

Art. 41. La caz de vacanţă, înainte de a se aşeza un singur Consiliu de Miniştri pentru Principatele Unite, ambele Adunări împreună cu deputaţii din Comisiunea centrală se vor întruni şi vor numi pentru statul nostru român un singur Consiliu de Miniştri, ales din ambele ministerii în fiinţă. Acest Consiliu va funcţiona potrivit articolului precedent.

Art. 42. La caz de vacanţă, întîmplîndu-se ca Adunarea să fie întrunită, ea va fi datoare a alege pînă în 8 zile dintr-o dinastie domnitoare de ale Europei un principe strein cu ereditatea tronului.

Iar nefiind întrunită Adunarea, ea se va întruni în termen de 10 zile. În cazu[l] cînd ea ar fi dizolvată, se va păşi către nouă alegeri în termen de 15 zile, şi noua Adunare de asemenea se va întruni în termen de 10 zile. În cele 8 zile de la întrunirea ei, ea va fi datoare să proceadă la alegerea principelui strein. Prezenţa a trei pătrimi din numărul membrilor înscrişi va fi cerută spre a procede la alegere. În cazu[l] cînd în opt zile nu s-ar face alegerea, în a noua zi la amiază Adunarea va păşi la alegere orişicare ar fi numărul membrilor de faţă.

Art. 43. Domnul nu va putea lua cîrma guvernului decît după ce va face, cu solemnitate, înaintea Adunării generale şi a Comisiunei centrale întrunite jurămîntul următor:

„Jur în numele prea Sf. Treimi că voi păzi cu sînţenie Constituţiunea şi legile ţărei, că voi întări şi voi apăra Unirea Principatelor în un singur stat român, drepturile acestui stat şi autonomia lui".

Acest jurămînt rostit se va subscrie de domn şi se va păstra în archiva Adunării generale.

Art. 50. Domnul nu poate să ierte, nici să micşoreze pedeapsa hotărîtă miniştrilor de către Curtea de casaţiune decît numai în puterea mijlocirii Adunării generale sau a Comisiunii centrale.

Art. 52. Mitropoliţii şi episcopii eparhioţi sînt de drit membri ai Adunării. Preşedinţa Adunării se cuvine alternativ fiecăruia din ambii mitropoliţi; vicepreşedinţii şi secretarii se aleg de Adunare.

Art. 55. Deputatul care după alegerea sa va primi în timpul mandatului său vrun post salariat sau vro decoraţiune încetează numaidecît de a lua parte la şedinţele Adunării şi nu poate reintra în funcţiunea sa de deputat decît după o nouă alegere.

O lege specială va determina necompatibilitatea mandatului de deputat cu sarcina unora din funcţiunile publice.

Art. 56. Nici un membru al Adunării nu poate în orice timp a fi prigonit, urmărit sau arestat pentru voturile sau opiniunile emise de el în eserciţiul mandatului său.

Art. 63. Şedinţele Adunării generale sînt publice. Cu toate acestea, Adunarea se poate constitui în comitet secret cînd preşedintele sau 10 membri o vor cere. În asemenea caz, ea hotărăşte prin maioritate absolută dacă şedinţa cea secretă trebuie să fie reîncepută asupra aceluiaşi sujet în şedinţa publică.

Adunările în secţiuni sînt totdeauna secrete.

Art. 67. Adunarea generală nu poate da hotărîri decît prin maioritate absolută a voturilor.

Cînd voturile sînt împărţite în două părţi egale, propunerile cele supuse deliberării se socotesc de respinse.

Adunarea generală nu poate da hotărîri fără ca să fie faţă cel puţin două treimi din membrii înscrişi.

> *Opiniunea minorităţii*
>
> Adunarea generală nu poate da hotărîri fără ca să fie faţă cel puţin jumătate şi unul din întregul număr al membrilor de care se compune Adunarea.
>
> G. Sturdza

Art. 70. Dacă un deputat lipseşte şase şedinţe d-a rîndul fără a fi priimit congediu de la Adunare, sau cel puţin fără să o fi încunoştinţat prin înscris despre legiuita împedicare, atunci deputatul prin însăşi lipsirea sa se prezume demisionat, rămînîndu-i dreptul de a justifica către Adunare lipsirea sa pînă în 15 zile.

Art. 72. Nici o putere armată nu se poate pune pe la uşile Adunării fără învoirea ei.

Art. 78. Adunarea generală întrunită cu Comisiunea centrală alege la caz de vacanţă pe mitropoliţi şi pe episcopii eparhioţi numai dintre membrii clerului pămîntean, carii vor fi cunoscuţi prin pietatea lor esemplară, prin patriotismu[l] şi prin capacitatea lor.

Aceste alegeri vor fi supuse sancţionării domnului.

Art. 79. Comisiunea centrală se compune de 16 membri, opt aleşi de către Adunare din sînul ei şi opt aleşi de către domn dintre foştii sau actualii membri [ai] Adunării generale, sau dintre foştii membri ai Comisiunii centrale, sau dintre persoanele care vor fi fost împlinit funcţiuni înalte în ţară, şi anume : miniştri, directori la ministerii, membri la vro curte judecătorească, procurori la Înalta curte, protomedici şi ofiţeri superiori.

Art. 83. Prerogativa inviolabilităţii însuşită membrilor Adunării generale în timpul sesiunii o au membrii Comisiunii centrale în tot cursul mandatului lor.

Art. 94. Comisiunea centrală numeşte pe preşedintele ei; în cazu[l] cînd voturile se împart deopotrivă între doi candidaţi, atunci se hotăreşte prin sorţi.

Funcţiunile preşedintelui încetează cu mandatul său de membru al Comisiunii centrale. Ele pot fi reînnoite. În caz de împărţire egală a voturilor în deliberaţiunile sale, votul preşedintelui este precumpănitoriu.

Comisiunea centrală îşi face singură budgetul, şi cheltuielele ei de orice feliu se pun în sarcina statului.

Art. 99. Domnul trimite Comisiunii centrale toate propunerile care i s-ar părea de folos a le preface în proiecte de legi.

Proiectele de legi pregătite de Comisiunea centrală se supun prin mijlocirea domnului la deliberarea Adunării generale.

Art. 109. Curtea de casaţiune va esercita un drept de censură şi de disciplină asupra curţilor de apel şi a tribunalelor.

În materie penală, ea va avea drept de jurisdicţiune esclusiv asupra membrilor săi, iar pentru crimine şi delicte politice Curtea de casaţiune întrunită cu Comisiunea centrală au dreptul de a judeca în comun pe membrii lor.

Art. 110. Curtea de casaţiune în acord cu Comisiunea centrală vor hotărî cînd poate să se introducă juraţii. Aceasta se va face atunci prin o anume lege.

Art. 112. Şedinţele tuturor instanţelor judecătoreşti sînt publice, afară numai cînd publicitatea lor ar putea ameninţa bunele moravuri sau linişte publică, la care întîmplare tribunalu[l] trebuie să declare aceasta prin închiere de jurnal.

Un asemenea jurnal, cînd se atinge de cercetarea delictelor politice şi de presă, nu se poate încheia decît prin majoritatea de două treimi a judecătorilor.

> *Opiniunea minorităţilor*
>
> În loc de două treimi cer unanimitatea.
>
> Subscris : Chr. Tell
>
> Cer să lipsească cu totul alineatul din urmă al articolului 112.
>
> Subscris : C.N. Brăiloiu

Art. 114. Domnul numeşte şi depărtează pe funcţionarii Ministeriului Public [procurori] aşezaţi lîngă curţile judecătoreşti şi tribunale.

Legea inamovibilităţii nu se aplică la aceşti funcţionari.

Art. 116. Jurisdicţiunile militare se regulează prin legi speciale.

Legea asemenea hotărăşte locurile unde urmează a fi statornicite tribunalele de comerciu şi regulează organizaţiunea şi atribuţiunile lor, chipul numirii membrilor lor şi timpul cît au a funcţiona aceştia.

Art. 120. Consiliul ţinutal este compus de toţi deputaţii ţinutului, de membrii consiliului municipal din rezidenţa ţinutală şi de delegaţii consiliilor comunale, unul de fiecare ocol, şi de prefectul ţinutului.

Art. 122. Actele stării civile făcute de cler se trec de îndată în registrele consiliilor municipale la oraşe şi comunale, la sate, care dimpreună cu clerul sînt răspunzători de esactitatea lor. Guvernul are tot dreptul a controla aceste lucrări.

Art. 123. Nici o dare în trebuinţa statului nu se va putea pune sau lua decît numai în puterea unei anume legi încuviinţată de Adunarea generală şi de Comisiunea centrală şi sancţionată de domn.

Afară de escepţiunile hotărîte de lege, nici o sarcină, nici o dare ţinutală, municipală sau comunală nu se poate aşeza decît cu învoirea consiliilor respective.

Dările locale votate de consiliile ţinutale, municipale şi comunale trebuie să primească consecraţiunea puterii legiuitoare şi a domnului.

Art. 124. Budgetul veniturilor şi acela al cheltuielelor pregătit în tot anul prin îngrijirea domnului şi supus Adunării generale, care-l va putea amenda, nu va fi definitiv decît după ce va fi votat de Adunarea generală.

Dacă budgetul nu s-ar vota în timpul cuvenit, puterea esecutivă va îndestula serviciile publice conform budgetului din anul trecut.

Art. 125. Diferite fonduri provenite pînă acum din case speciale şi de care guvernul dispunea sub diferite titluri va trebui să fie cuprinse în budgetul general al veniturilor, fără însă a atinge drepturile consiliilor ţinutale, municipale şi comunale.

Art. 129. Numai domnul şi Comisiunea centrală au iniţiativa legislativă.

Art. 132. Averile monastirilor închinate şi neînchinate se vor administra de acum înainte toate, fără nici o escepţiune, de Ministeriul Cultului.

O lege specială va regula partea din venituri ce va da statul pe tot anul acelor monastiri pentru întreţinerea lor şi agiutoarele monastirilor locurilor sfinte după actele de danie ctitoreşti.

Partea din venituri care după aceasta va rămînea disponibilă se va întrebuinţa pentru întreţinerea aşezămintelor de binefacere şi de instrucţiune publică.

Toate aceste venituri şi cheltuieli vor figura în budgetul general al statului, după budgetul special ce va face pe tot anul Ministeriul Cultului.

Art. 133. Lefile clerului mirean se vor plăti de către municipalităţi şi comune după cum se va regula prin o anume lege.

Art. 134. Armata de linie se recrutează prin conscripţiune.

Art. 135. Legea conscripţiunii va statornici modul recrutaţiunii armatei de linie pe principiele următoare :

1. Conscripţiunea trebuie să se facă numai prin sorţi, fără a fi oprite angajametele voluntarie.
2. Din una mie de suflete trebuie să se ia doi recruţi pe tot anul.
3. Timpul de serviciu este de şase ani.
4. După şase ani de serviciu, soldaţii ieşiţi se numără în rezerva de linie optusprezece ani.
5. În timp de pace soldaţii de la rezervă sînt chemaţi la manopere numai o dată pe an, toamna, după lucrul cîmpului.
6. În timp de resbel soldaţii de la rezervă sînt chemaţi sub steag pentru a pune pe picior de resbel armata de linie, al căria efectiv în timp de pace nu trebuie să treacă peste jumătate din numărul cerut pentru a fi în complet fiecare batalion.

Chemarea soldaţilor de la rezervă se face începînd de la cei mai în urmă ieşiţi din linie.

Art. 136. O lege specială va regula drepturile şi îndatoririle soldaţilor de la rezervă.

Art. 137. Legea regulează înaintirea în graduri, drepturile şi îndatoririle militarilor.

Art. 138. Instituţiunea cordonaşilor* şi a dorobanţilor se va aplica în tot statul român sub numele comun de guardian şi după o anume lege pe principiile următoare :

1. Din patru sute cincizeci de familii se vor angaja pe tot anul trei guardiani pedeştri şi un guardian călare, cu condiţiunile hotărîte de lege. Neangajîndu-se de bunăvoie, se vor lua prin sorţi.
2. Guardianul este dator a servi statului a patra săptămînă, rămîind trei săptămîni în dispoziţiunea lui.

* Grănicerilor.

3. Guardianii vor fi împărţiţi pe ţinuturi în regimente, batalioane şi escadroane, şi vor avea ofiţeri carii vor fi servit în armata de linie, fără a opri avansementul guardianilor carii ar merita o asemenea distincţiune.

4. Guardianii pedeştri şi călări vor face în timp de pace pe la prefecturele ţinuturilor unde locuiesc serviciu jandarmeriei şi esercițiul serviciului de front.

5. În timp de resbel guardianii vor fi întruniţi în parte sau în totalitate, după trebuinţă, la care caz fiecare guardian este datoriu a servi neîntrerupt.

6. O dată pe an, toamna, după lucrul cîmpului, guardianii vor fi întruniţi pentru a face manopere.

7. Timpul se serviciu a unui guardian este de şase ani.

8. După şase ani de serviciu guardianii ieşiţi se numără în rezerva guardianilor optusprezece ani.

9. În timp de pace guardianii de la rezervă sînt chemaţi la manopere numai o dată pe an, toamna, după lucrul cîmpului.

10. În timp de resbel guardianii de la rezervă sînt chemaţi sub steag după trebuinţă, în parte sau în totalitate, pentru a completa batalioanele şi escadroanele de guardiani.

Chemarea guardianilor de la rezervă se face începînd de la cei mai în urmă ieşiţi din serviciu.

Art. 139. O lege specială va regula drepturile şi îndatoririle guardianilor.

Art. 141. Nici o trupă streină nu poate fi admisă în serviciul statului, nici poate ocupa pămîntul României, nici poate trece pe el decît în puterea unei anume legi.

Art. 144. Colorile naţiunii române sînt : albastru, galben şi roşu, aşezate în sensul vertical.

Steagul tricolor va purta o banderolă albastru deschis, conform modelului anexat la Constituţiunea de faţă.

Marca ţărei este : vulturul cu capul de zimbru în pept şi cu inscripţiunea împregiur : *În unire virtutea.*

Art. 145. Capitala României este Bucureştii, unde trebuie să-şi aibă guvernul scaunul său şi unde trebuie să rezideze corpurile mari al statului.

Art. 147. Nici o lege, nici un regulament de administraţiune generală sau locală nu pot fi îndatoritoare decît după ce se vor publica în chipul hotărît de lege.

Art. 149. Această Constituţiune este pusă sub scutul şi sub apărarea întregei naţiuni române.

Art. 152. Comisiunea centrală se va ocupa cît se va putea mai fără întîrziere de a face legi speciale asupra următoarelor obiecte :

1. Pentru aşezarea dărilor.

2. Pentru reviziunea legii care regulează relaţiunile proprietarilor de pămînt cu lucrătorii, spre a îmbunătăţi starea ţăranilor.

3. Pentru înfiinţarea de bance teritoriale spre înlesnirea lucrătorilor de pămînt, şi pentru înfiinţarea de societăţi care să cumpere de la mezat moşii întregi şi să le vînză în părţi mici, spre a înlesni şi a activa cît se poate mai mult împroprietărirea locuitorilor ce ar voi a se împroprietări.

4. Pentru a constitui Înalta curte de justiţie şi de casaţiune.

5. Pentru organizarea instrucţiunii publice.

6. Pentru organizarea puterii armate după principiile aşezate prin Constituţiune.

7. Pentru organizaţiunea consiliilor ţinutale, municipale şi comunale, după Constituţiune.

8. Pentru răspunderea ce cade asupra miniştrilor şi asupra celor[l]alţi funcţionari ai statului.

9. Pentru organizaţiunea judecătorească, hotărînd condiţiunile de admisibilitate şi de înaintire în magistratură şi luînd de bază aplicarea progresivă a principiului inamovibilităţii.

10. Pentru pensiuni.

11. Asupra necompatibilităţii mandatului de deputat cu sarcina unora din funcţiunile publice.

12. Asupra necompatibilităţii funcţiunilor între ele.

13. Asupra tribunalelor milităreşti.

14. Asupra organizării Curţii de control.

15. Asupra întrebuinţării veniturilor monastireşti potrivit art. 132 de Constituţiune.

16. Asupra condiţiunilor de admisibilitate şi de înaintare în funcţiunile administraţiunii publice.

17. Asupra modului după care Comisiunea centrală va judeca conflictele între partea administrativă şi judecătorească, precum şi conflictele dintre acestea cu consiliurile ţinutale, municipale şi comunale.

Dintre toate amendamentele propuse au fost acceptate cele referitoare la următoarele articole : 5,*6 (7), 9 (10), 12 (13), 14 (articol nou), 17 (20), 122, 16, 21 (25), 22 (26), 23 (27), 24 (28), 30 (34), 32 (36), 34 (38), 35 (39), 38 (42), 45 (46), 49 (50), 52 (53), 67 (68), 70 (71), 109 (103), 111 (104, se adoptă numai aliniatul 2 din amendament), 112 (108), 116 (112), 118 (114), 119 (115), 123 (118), 124 (119), 129 (124), 138 (131), 144 (135), 145 (136), 147 (139), 149 (141), 152 (144).

În final proiectul cu modificările survenite în urma discuțiilor a fost adoptat în ședința din 9 octombrie 1859. *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 24, p. 3, col. 1 – p. 14, col. 1.

* Cifrele din paranteză reprezintă numărul nou primit de articolul respectiv în urma discuțiilor.

*Intervenție referitoare la „Titlul II" din proiectul de Constituție privind inalienabilitatea teritoriului statului**

Chestiunea hotarelor țării s-a tratat de Adunarea ad-hoc din Moldova cu mult patriotism, prudență politică. În proiectul de Constituție s-a lăsat deschisă chestiunea Basarabiei și a Bucovinei. Chestiunea este asemenea lăsată deschisă și în amendamentul meu [1]. El nu închide drepturile Principatelor, dar el totodată țintește de a păstra ceea ce avem.

Cuvîntul de nealienabil este cel mai bun, cel mai nimerit. El este cuvîntul tehnic întrebuințat și în legile Franciei, căci și în Francia se află acea lege de a nu se putea înstrăina teritoriul. Prin urmare, să păstrăm și noi acest cuvînt ca așa să nu se poată da administrațiunii dreptul de a înstrăina nici o parte de pămînt, precum s-a făcut în mai multe locuri. Așadară, să lăsăm deschisă chestiunea cea mare a hotarelor țării, dar să păstrăm cuvîntul de nealienabil, care ne asigură deocamdată hotarele actuale și împiedică ca vreo rectificare de margini să se facă altfel decît cu învoirea Camerelor.

Asemenea propun ca teritoriul unui ținut sau județ să nu se poată schimba decît cu învoirea puterii legislative. În cît privește marginile comunelor, eu declar că nu am înțeles decît marginile lor administrative, fără a mă atinge de chestiunea emancipării comunelor.

Așadar, zic că hotarele comunelor să nu poată a se schimba după înființarea comunelor. Atunce numai va intra cazul prevăzut de amandamentul meu, după care o comună să nu poată, fără o lege, adăogi sau scădea teritoriul juridicțiunii sale.

Protocoalele Comisiunii..., nr. 36, p. 1, col. 2 – p. 2

NOTE

[1] „Domnul Kogălniceanu propune ca naintea titlului II să se pună următorul articol din seria amendamentelor d[omniei]-sale : « Pămîntul Principatelor Unite este nealienabil. Marginile statului, ale districtelor, ale orașelor și ale comunelor, după înființarea lor, nu se pot nici micșora, nici schimba, decît în puterea unei legi »". *Ibidem*, p. 1, col. 1.

---

* Ședința din 1 august 1859.

*Intervenţii în legătură cu art. 5 din proiectul de Constituţie, referitor la libertatea individuală**

Domnilor, ieri domnul Florescu a protestat despre spiritul de conciliaţiune ce insuflă pe toţi membrii Comisiunii centrale; au mai declarat că atît d[omnia]-lui, cît şi amicii săi politici primesc în principiu cele mai multe din amendamentele noastre. Sînt sigur că d[omnia]-lui şi astăzi este însufleţit de aceste sentimente şi că, acolo unde amandamentele noastre ar fi vrednice de a se lua în consideraţiune, d[omnia]-lui va fi cel întîi, precum a şi făcut-o, carele va opina pentru priimirea lor.

Întemeindu-mă pe această declaraţiune, apoi eu zic că dacă este vreun amandament care ar fi trebuit să nu aducă nici o discuţiune, ci să se priimească în unanimitate, este amandamentul de astăzi, care este din cuvînt în cuvînt textual reprodus din Constituţiunea belgică; articolul care asigură inviolabilitatea libertăţii individuale, libertate care în ţara noastră s-a călcat mai mult la cei puternici decît la cei slabi, o libertate, domnilor, care trebuie să o preţuim şi să o consfinţim cu o oră mai nainte, pentru cel de pe urmă cetăţean deopotrivă ca şi pentru cel întîi membru al statului.

Cu durere am văzut pe domnul Brăiloiu combătîndu-o prin cuvinte atît de slabe ca acele, adică, că : dacă s-ar adăoga fraza şi *cazurile prevăzute de legi*, am ajunge la un ce anormal şi am da amploiaţilor subalterni ocaziune de răstălmăcire. Zic : asemine slabă este obiecţiunea că garanţia din urmă a amandamentului, că adică nimeni nu poate fi arestat decît cu un mandat judecătoresc, nu se cuvine a lua parte în o Constituţiune, ci în legile organice.

Domnilor, nu de astăzi se obicinuieşte ca o chestiune care nu place să se amîne sau să se zică că nu este locul ei aice.

Cînd se atinge de o chestiune atît de importantă, ca aceea a libertăţii individuale, care a fost şi este atît de des călcată la noi, socot că nu putem fi îndestul de lămuriţi, îndestul de prevăzători. Ce vă propune amandamentul meu? Vă cere ca în loc de judecători legiuiţi să se zică judecători *fireşti*, căci şi judecătorii din Bacău sau din Bucureşti sînt judecători *legiuiţi*, şi cu toate aceste ei nu sînt legiuiţi pentru mine; pentru mine legiuiţi sînt numai fireştii mei judecători, acei de la forul locuinţei mele.

Cele mai bune comentarii ale Constituţiunii belgice, pre care pretindeţi că aţi luat-o de model, zic că espresiunea de *fireşti* este mai bună decît acea de *legiuiţi*. Eu mă mir asemine că d[umnea]voastră combateţi al 3-lea paragraf al amandamentului meu[1], care la orice arestare cere un mandat judecătoresc şi care este textual reprodus din Constituţiunea belgică. Ziceţi că v-aţi ţinut de Constituţiunea belgică; dacă o copiaţi, copiaţi-o bine, şi mai ales acolo unde ea asigurează libertăţile cetăţenilor.

Cînd am pus această clauză în amandamentul meu, eu m-am gîndit mai ales la sutele de oameni carii şi astăzi sînt arestaţi unii cu vină sau fără vină, alţii aduşi numai ca marturi; m-am gîndit la popul, care pe capriciu, după plac, cu uşurătate se aduce la judecători de administratori, de subprefecţi, ba ades de chiar un simplu jandarm, şi adus fără ca chiar acei ce ordonează arestarea să cunoscă motivele acesteia.

---

* Şedinţa din 1 august 1859.

Voi să vă citez un fapt de cele mai neominoase, din cele mai crude, un fapt cel mai barbar din cîte am putut vedea, ba chiar auzi pînă acum.

În zilele trecute o femeie s-a citat ca martură într-o pricină de răpire de feciorie din ţinutul Bacău. Un jandarm s-a comandat s-o aducă din depărtare de cîteva ore; ea era leuză, avînd la pieptul ei un copil de la 15—20 zile; cu toate aceste, ea pe o ploaie grozavă s-a adus pe jos şi fără vină s-a închis în grozavul gros al prefecturii. Copilul răcise, peste noapte muri şi a doua zi biata mumă, nevinovată, simplă martură, nu avu măcar voia să-şi întovărăşească copilul la mormînt.

Iată, domnilor, cum se păzeşte Convenţiunea, cum i se aplică în Moldova inchizăşluirile cele mai sacre. Şi cînd d[umnea]voastră sînteţi chemaţi, aveţi datorie să prevedeţi, să împiedicaţi toate cazurile care ar putea prelungi arbitraritatea funcţionarilor, care ar face libertatea individuală iluzorie, care ne-ar lăsa în prada jandarmilor şi chiar pre noi, şi pre noi poate mai mult decît pre alţii, vine domnul Brăiloiu de respinge sacra garanţie, sub slabul pretest că nu este la locul său.

D[omnia]-lui negreşit că este învăţat, că a meditat asupra constituţiunilor; îmi va da însă voie ca să-i prefer pe ilustrii bărbaţi care au redijat Constituţiunea belgică, în care această garanţie se află; îmi va da voie pre aceştia să-i ţin mai competenţi decît d[omnia]-lui, căci ei nu numai au făcut Constituţiunea, dar au şi fundat neatîrnarea patriei lor. Cînd văd, dar, atîta luptă acolo unde ea nu poate fi, cînd un asemenea amandament ce asigurează libertatea fiecăruia întîmpină atîtea greutăţi pentru a fi primit, ce să mai cred din acel spirit de conciliaţiune care se proclamă atît de des şi se dovedeşte atît de puţin!

Mai mult decît orişicînd, eu sînt, dar, în tot dreptul să zic că este un *parti pris*, o hotărîre sistematică de a respinge orice propunere, nu pentru că este rea, dar pentru că vine de la noi.

Fiind aşa, apoi este de prisos să mai discutăm. Eu sînt foarte uşor asupra cuvintelor; dar aice se atinge de un mare principiu, la care ţin şi voi ţine ca la o parte din religiunea mea politică. Dacă d[umnea]voastră respingeţi şi acest amandament, apoi, cel puţin pentru mine, eu încetez de a lua parte la lucrarea de faţă. Sînteţi în majoritate, votaţi, dar, înainte, căci cît pentru mine eu nu mai zic nimic.

I. Florescu *acceptă amendamentul propus de M. Kogălniceanu (introducerea cuvintelor „judecători fireşti'' în art. 5), însă condamnă refuzul acestuia de a da lămuriri, în legătură cu amendamentele ce face, cînd i se cer.*
C. Brăiloiu *arată că M. Kogălniceanu vrea să-şi impună amendamentul, lucru cu care nu este de acord. În continuare arată că amendamentul este reprodus după Constituţia Belgiei şi că el fusese lăsat la o parte de către redactorii proiectului, fiind socotit ca necorespunzător realităţilor noastre.*
Gr. Sturdza *condamnă atitudinea lui Kogălniceanu şi arată că, în ceea ce priveşte redactarea articolului, aceasta nu a fost făcută conform amendamentului.*
V. Mălinescu *susţine propunerile lui M. Kogălniceanu.*
I. Florescu *combate părerea lui M. Kogălniceanu de a i se admite amendamentul fără a fi discutat.*

Domnilor, protocoalele se vor tipări şi într-însele naţiunea va vedea care din noi fac discuţiuni de amoriu propriu şi lupte de cuvinte, stîrnind prin aceasta o foarte mare împedicare înaintării lucrărilor noastre. Naţiunea va vedea dacă aice este o chestiune de amoriu propriu. Eu cu Constituţiunea belgică în mînă viu şi zic că am dreptul de a reclama toate garanţiile pentru libertatea individuală. Eu nu am atacat nici pe domnul Florescu, nici pe domnul Brăiloiu, dar şi acum declar că în respingerea alineatului III prin care libertatea individuală se face iluzorie voi vedea un *parti pris*.

Eu cunosc și respectez dreptul fiecăruia de a se rosti spre a putea dobîndi deslușirea cuvenită. Deslușiri le-am dat și le dau.

Cuvinte și formule de redacțiuni le sacrific cu bucurie, dar din chestiunea de principiu, dar din garanțiile libertății individuale nu cedez o iotă. O asemine garanție nu o pot amîna pe *a doua zi* sau pe *a treia zi*. Eu singur am fost de multe ori arestat, închis, călcat în libertatea mea; voi a mă păzi în viitoriu pe mine, pe copiii mei, pe concetățenii mei și, prin urmare, și pe d[umnea]voastră.

L. Steege *combate atitudinea lui Kogălniceanu. Arată că obiecțiunea ridicată de C. Brăiloiu referitoare la lipsa de organizare a comunelor este valabilă numai pentru momentul respectiv, în viitor ea urmînd să fie lichidată. Susține amendamentul.*

C. Brăiloiu *arată că nu este vorba de organizarea comunală, ci de cea judecătorească și de aceea crede că amendamentul nu se poate aplica. Cît privește problema arestărilor, ea își are locul în „codica criminală".*

R. Rosetti *e împotriva amendamentului.*

P. Rosetti: *„Dacă nu ar fi propus domnul Kogălniceanu aceasta, eu aș fi propus-o".*

Gr. Sturdza *respinge afirmațiile lui Kogălniceanu și arată că luarea la cuvînt a lui C. Brăiloiu ridică numai o problemă de redactare a articolului. Cere să se pună articolele la vot.*

Domnilor, defiez ca în toate protocoalele să mi se arate că o dată am întrebuințat espresiunea de *acuzațiune*. Eu nu sînt aice acuzatorul nimănui; declin această misiune. Sînt legislator ca și d[umnea]voastră și am drept să-mi spun opiniunea mea franc și sincer. Cereți de la mine orice concesiune, însă nu acele de principii; și, dar, în rizic de a rădica noi furtuni, declar că în respingerea garanțiilor libertății individuale voi vedea un *parti pris* și, prin urmare, mă voi abține de a lua parte la discusiuni asupra proiectului de Constituțiune.

Cum să nu fiu în îngrijire, cum să nu mă lupt, cînd văd că d[umnea]voastră veniți de acasă cu subamandamente discutate și înțelese între d[umnea]voastră. În cazul de față n-am văzut pre domnul Florescu cerînd să se pună la vot subamandament neapucat a se pune chiar pe biurou? Eu cer să se treacă aceasta în protocol[2].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 36, p. 5, col. 2; p. 6, col. 2; p. 8, col. 1–2; p. 9, col. 2.

NOTE

[1] Vezi, în volumul de față, lista amendamentelor la p. 154 și urm.

[2] Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 820.

*Proiect de adresă către domn referitor la abaterile ambelor ministere de la textul Convenției**

Preaînălțate Doamne!

Regimul constituțional mai mult sau mai puțin dezvoltat a fost pururea forma guvernului adoptat în Principatele Moldova și Țara Romånească. Mai presus decît toate libertăţile publice, românii au ţinut şi ţin la dreptul de a nu fi supuşi decît la legile şi la dările votate de puterea lor legiuitoare.

---

* Ședința din 2 august 1859.

O asemenea putere legiuitoare a fost pururea în ţara noastră despărţită de puterea esecutivă; şi, chiar cînd autonomia Principatelor era sfîşiată, încă despărţirea acestor puteri a fost păstrată, cel puţin în principiu.

Convenţiunea din 7/19 august 1858, consolidînd Principatelor Unite autonomia lor, le-au sancţionat şi le-au dezvoltat totodată guvernămîntului constituţional în toată vigoarea sa. România este astăzi un stat deplin constituţional. Chiar cînd înaltele puteri europene n-ar fi dat patriei noastre alte binefaceri, însuşi şi numai aceasta ar ajunge ca să păstreze în inimile noastre şi ale urmaşilor noştri neşterse numele ilustrilor autori ai Convenţiunii din 7/19 august 1858. La păstrarea şi la dezvoltarea guvernului constituţional, românii sînt, dar, în tot dreptul să ţie mai presus de toate celelalte libertăţi publice, ca unul ce le rezumă şi le închizeşluieşte pre toate.

Înălţimea-Voastră aţi simţit atît de bine acest mare adevăr încît cel întîi cuvînt ce îndată după suirea voastră pe tronul ambelor Principate aţi adresat ţărei a fost făgăduinţa că veţi fi domn constituţional.

Această făgăduinţă este cel mai puternic legămînt între Înălţimea-Voastră şi între naţiune; această făgăduinţă, Comisiunea centrală a Principatelor Unite are de sacra datorie de a mărturisi că Înălţimea-Voastră aţi ţinut-o şi o ţineţi. Prin art. 14 şi 15 al Convenţiunii[1], chemat de a cîrmui cu concursul de miniştri responsabili şi, prin urmare, investiţi de o întinsă libertate de acţiune, Înălţimea-Voastră aţi dat dovezi eclatante că nu voiţi a guverna decît prin miniştri, care sînt espresiunea Adunărilor, către care ei sînt responsabili, şi în sfera atribuţiunilor lor le-aţi lăsat toată latitudinea.

Comisiunea centrală, chemată prin art. 32 din Convenţiune[2] de a priveghea la intacta păstrare a dispoziţiunilor constitutive ale nouei organizaţiuni a Principatelor Unite şi de a informa pe domnitoriu de orice abatere din ele, socoteşte a împlini o datorie şi către Înălţimea-Voastră şi către ţară aducîndu-vă la cunoştinţă că ministeriul, şi mai ales cel din Moldova, şi-a întins libertatea de acţiune peste hotarele ce sînt îngăduite administraţiunii prin Convenţiune, călcînd în atributele puterii legiuitoare.

De-abia înfiinţat, ministeriul actual din Iaşi au rostit în numele Înălţimii-Voastre închiderea Adunării fără a-i supune budgetul veniturilor şi cheltuielelor statului, şi pe formala declaraţiune de a o reconvoca îndată ce va avea pregătite proiecte de legi. Şi îndată după aceasta s-au şi transformat în corp legislator, încît astăzi prin măsuri administrative se fac şi se oboară legi, se pun nouă dări sau se continuă dări votate numai provizoriu pentru anumite destinaţiuni, astăzi contenite; se înfiinţează posturi însemnate, la care se afectează sume şi mai însemnate, toate acestea fără concursul, fără ştiinţa şi aprobaţiunea puterii legiuitoare. O simplă enumeraţiune de acte va ajunge a arăta Înălţimii-Voastre deviaţiunile ministeriului din Iaşi şi din regimul constituţional ce s-au întemeiat în Principatele Unite prin Convenţiunea din 7/19 august 1858.

1-i. „Monitorul" nr. 64 publică despărţirea atributelor ministrului trebilor militare de acele ale comandantului oştirii, care pînă acum, după legiuirea regulamentară, erau întrunite. Înfiinţarea nouei funcţiuni şi lefile şi cheltuielele reclamate de această funcţiune sînt decretate prin simpla încheiere a Consiliului de Miniştri.

2-lea. „Monitorul" nr. 65 publică o altă măsură administrativă a ministerului prin care îndatorirea lăcuitorilor dajdici de a da trei zile la lucrarea drumurilor mari se preface în o dare personală de 16 lei şi se îndatorează la această dare şi clasele care pînă acum prin legi erau scutite de ea şi, prin urmare, numai prin o altă lege puteau fi supuse la ea. Această măsură este iarăşi luată fără participaţiunea puterii legiuitoare, cînd însuşi ministeriul prin declaraţiune făcută în sînul Adunării şi cuprinsă în „Monitoriul oficial" nr. 66 au recunoscut că o asemenea dispoziţiune nu se poate face decît prin o anume lege.

3-lea. „Monitorul oficial" nr. 66 publică formarea unui batalion de soldaţi lucrători sau de geniu împărţiţi în companii comandate de ingineri cu rang de ofiţeri, afectîndu-se la aceste trupe drepturi şi legi nevotate de puterea legiuitoare.

4-lea. Tot nr. „Monitorului" mai sus citat cuprinde o altă măsură administrativă, prin care proprietarii fonciari se îndatoresc de a plăti darea volnicilor slujbaşi care sînt lăsaţi în dispoziţiunea lor prin o lege şi care, prin urmare, nu li se pot lua decît prin o altă lege.

5-lea. „Monitorul oficial" nr. 73 şi 75 publică măsurele administrative prin carii se ordonează facerea recensementului populaţiunii, se înfiinţează pentru aceasta o Direcţiune centrală de statistică (atribut ce după lege era al Ministerului Financiar şi a altor ministerie şi care se trece la Departamentul din Întru); se mai înfiinţează 80 de delegaţi pe la comisiunile ţinutale şi 15 revizori şi pentru întreţinerea acestora se afectează tot prin dispoziţiune administrativă însemnate fonduri din casa statului.

6-lea. „Buletinul oficial" nr. 54 şi fără inserţiune şi în „Monitor" publică darea în adjudicaţiune pe anul 1860 a venitului pe băuturi din deosebitele oraşe ale Moldovei. Aceasta dare sub guvernul domnului Grigorie Ghica s-au fost votat de Divanul estraordinariu numai provizoriu şi pentru o anume destinaţiune, plata unei reclamaţiuni băneşti a guvernului rusesc pentru ocupaţiunea din 1848 şi 1849. Această reclamaţiune contenind de a se mai plăti de la anul 1855, darea pe băuturi a trebuit să cadă. În sfîrşit, au urmat încheiere sub guvernul căimăcăniei, că darea pe băuturi să contenească cu desăvîrşire de la 1-i ianuarie 1860. Ministerul actual însă au reînfiinţat fără temei de legi şi numai prin simplă încheiere administrativă această dare, oborîtă de către guvernul provizoriu trecut, cînd art. 25 din Convenţiune[3] zice că nici o impoziţiune nu se va putea stabili sau lua dacă nu va fi fost priimită de Adunare. Comisiunea centrală socoate a se abstine de a se întinde mai departe în enumeraţiunea abaterilor făcute de ministeriul din Moldova din calea constituţională.

Comisiunea centrală este departe de a se rosti în principiu în contra celor mai multe din dispoziţiunile luate de ministeriu, ca unele ce sînt reclamate de noul ordin de lucruri întrodus în Principate. Ea se socoteşte numai în contra modului neconstituţional cu care ele se aplică.

În adevăr, dacă ministeriul îşi însuşeşte misiunea de putere legislativă, la ce atunci ar mai servi Adunarea electivă şi Comisiunea centrală?

La ce prin însuși mesajul pentru închiderea Adunării ministeriul au luat îndatorirea de a o redeschide îndată ce va avea gata proiectele de reformă, cînd abia Adunarea închisă ministeriul s-au grăbit de a opera aceste reforme prin ordonanțe administrative? Urmînd așa, apoi ce ar deveni guvernul constituțional în care și Europa și întreaga țară văd mijlocul cel mai puternic și cel mai priincios pentru a rîdica națiunea și societatea noastră? Comisiunea centrală, ca toată țara, înțelege neapărata trebuință de a se pune cu o oară mai nainte în stare practică reformele reclamate de principiele egalitare coprinse în art. 46 al Convențiunii.

Însuflețită de aceasta convicțiune, Comisiunea centrală înțelege și pozițiunea și nerăbdarea ministeriului, îmboldită prin opiniunea publică, care reclamă și așteaptă o mai grabnică aplicațiune a Convențiunii; însă totuși prin aceasta ea nu poate încuviința neconstituționalitatea actelor ministeriale, căci Adunarea era deschisă și ministeriul n-avea decît să-i înfățișeze proiectele sale de reforme, proiecte care se văd că au fost gata, de vreme ce a doua zi după închiderea sesiunii el s-au grăbit de a le și pune în lucrare.

Aceasta cale, calea ordonanțelor, ministeriul din Țara Românească au fost mai scrupulos de a o aborda. Ministeriul din București au făcut prin proiecte de lege înfățișate corpului legislativ aceea ce ministeriul din Iași au găsit de cuviință de a face prin simple ordonanțe și reglemente administrative.

Dacă ministeriul din Țara Românească ar fi urmat în toate lucrările sale pe calea constituțională apucată din început, Comisiunea centrală s-ar fi socotit norocită de a se vedea în privința sa scutită de datorința ce-i este prescrisă prin art. 32 al Convențiunii. Însă sînt oarecare facturi și în privința acestui ministeriu pe care Comisiunea centrală nu poate a nu le aduce la cunoștința Înălțimii-Voastre.

1-i. „Monitorul'' nr. 66 publică raportul Ministeriului Interior de la 1-i ianuarie prin care se desființează Eforia drumurilor întocmită prin legiuirea din 22 noiembrie 1851.

2-lea. „Monitorul'' nr. 69 coprinde un alt raport al aceluiași Ministeriu din Năuntru prin care se desființează Comisiunea tecnică și se numesc amploiați fără esamen și concurs. Tot prin aceste dispozițiuni administrative se înființează posturi nouă cu emolumente* neprevăzute de vro legiuire.

3-lea. Ministeriul apoi să servează *ad libitum* de îndatorirea ce are prin art. 37 din Convențiune[4] de a trimite la Comisiunea centrală toate proiectele de legi, chiar și de un interes local, mai înainte de a le supune sancțiunii domnului, și aceasta spre a se aprețui dacă ele sînt compatibile cu dispozițiunile constitutive ale nouei organizațiuni. Unele din proiectele votate de Adunare s-au trimis Comisiunii centrale spre opinare, precum legea pentru recrutațiune, iar altele fără a se întreba de Comisiunea centrală s-au și pus în aplicațiune imediată, precum legea care supune la darea personală pe clasele scutite pînă acum.

4-lea. Un alt act de neconstituționalitate și care este comun ambelor ministerie este orînduirea de-a dreptul a subadministratorilor (subprefecților), atît în Moldova, cît și în Țara Românească. Aceste posturi prin o lege ce nu este încă oborîtă prin o altă lege sînt lăsate în alegerea plășilor și a ocoalelor, puterea esecutivă neavînd alt drit decît de a-i întări.

---

* Profituri, avantaje.

Astăzi însă în toată întinderea Principatelor Unite numirea acestor funcţionari mai importanţi decît se crede este lăsată în dispoziţiunea miniştrilor din năutru, ba adese şi a însuşi ocîrmuitorilor districtelor.

Acestea sînt acte, Prea înălţate Doamne, pe care, dacă le-am trece cu tăcere, Comisiunea centrală ar lipsi cele mai sacre a sale datorii şi către ţara, care este însetată de legalitate, şi către puterile subscriitoare Convenţiunii, care ne-au garantat guvernul constituţional pentru ca să-l menţinem şi să-l dezvoltăm, şi către Înălţimea-Voastră, care ca domn constituţional aflaţi şi veţi afla pururea cea mai mare putere şi întărirea tronului vostru în însuşi instituţiunile constituţionale.

Aceste deviaţiuni ale ambelor ministerie îndeamnă pe Comisiunea centrală ca să le aducă la cunoştinţa Înălţimii-Voastre, căci, dacă li s-ar învoi ca prin măsuri administrative să desfiinţeze dispoziţiuni de lege sub singurul cuvînt că ele sînt contrarie Convenţiunii, ar rezulta din aceasta că miniştrii singuri fără concursul Adunării şi a Comisiunii centrale şi-ar însuşi dreptul de a decide constituţionalitatea sau neconstituţionalitatea unei legiuiri în fiinţă, şi consecvinţa logică ar fi că puterea esecutivă ar putea să adauge sau să scadă la legiuiri fără coöperaţiunea puterii legiuitoare.

Atunci în locul mecanismului constituţional s-ar pune în practică mecanismul administrativ ca judecător suprem şi Camerele ar rămînea fără cuvînt de a mai fi.

Comisiunea centrală în poziţiunea cei-a făcut Convenţiunea este însuşită de a preţui lucrurile în însuşi lumina, în însuşi adevărul lor. Şi aducînd la cunoştinţa Înălţimii-Voastre împrejurările mai sus descrise ea n-o face decît a se ţine strict în cercul obligaţiunilor ce-i sînt prescrise de art. 32 din Convenţiune, obligaţiuni de la care ea nu s-ar putea depărta decît în rizicul de a nu mai merita încrederea Înălţimii-Voastre şi a Ţărei.

Comisiunea centrală are puternica convicţiune că Înălţimea-Voastră veţi preţui toată curăţenia sentimentelor de care, făcînd acest pas, ea este însufleţită, sentimente care decurg mai cu osebire din dorinţa unanimă a Înălţimii-Voastre şi a ţărei ca domnia Înălţimii-Voastre să fie o epocă de legalitate, de libertate şi de consolidare a instituţiunilor constituţionale, singurul regim ce poate pregăti şi face fericirea şi mulţămirea naţiunii române.

Subscrişi : C. N. Brăiloiu, Kogălniceanu, Florescu

Protocoalele Comisiunii..., nr. 37, p. 5, col. 1 – p. 7, col. 2; nr. 38, p. 1, col. 1.

NOTE

[1] Articolele 14 şi 15 din Convenţia de la Paris (19 august 1858) prevedeau :
„14. L'Hospodar gouverne avec le concours des ministres nommés par lui. Il a le droit de grâce et celui de commuer les peines en matière criminelle, sans pouvoir intervenir autrement dans l'administration de la justice. Il prépare les lois d'intérêt spécial à la Principauté et notamment les budget et les soumet aux délibérations de l'Assemblée. Il nomme à tous les emplois d'administration publique et fait règlements nécessaires pour l'exécution des lois. La liste civile de chaque Hospodar sera votée par l'Assemblée, une fois pour toutes, lors de son avènement.
15. Tout acte émanant de l'Hospodar doit être contre-signé par les ministres compétents. Les ministres seront responsables de la violation des lois et particulièrement de toute dissipation des deniers publics. Ils seront justiciables de la Haute cour de justice et de cassation. Les poursuits pourront être provoquées par l'Hospodar ou par l'Assemblée. La mise en acusation des ministres ne pourra être prononcée qu'à la majorité des deux tiers des membres présents". *Acte şi documente...*, vol. VII, p. 309.

[2] Referitor la textul articolului 32 din Convenţie vezi mai sus nota 3 de la p. 125 a volumului de faţă.

[3] Articolul 25 din Convenţie prevedea: „Acun impôt ne pourra être établi ou perçu s'il n'a été consenti par Assemblée". *Ibidem*, p. 310.

[4] Articolul 37 din Convenţie prevedea: „Les lois d'intérêt special à chacune des Principautés ne seront sanctionnées par l'Hospodar qu'après avoir été communiquées par lui à la Commission centrale, qui aura à apprécier si elles sont compatibles avec les dispositions constitutives de la nouvelle organisation". *Ibidem*, p. 312.

*Intervenţie cu privire la abuzurile care s-au făcut în administrarea averilor mănăstireşti**

Abuzurile care s-au comis în monastirile Moldovei ce se administrează singure sînt de notorietate publică[1].

În adevăr, este o lege care zice că unele din monastiri se lasă independente în cît priveşte averea materială. Însă totodată legea le pune condiţiuni la păstrarea acestei independinţe. Mai există apoi o altă lege care dă Departamentului Cultului dreptul de inspecţiune asupra acestor monastiri.

Guvernele trecute pururea au avut dritul, şi l-au şi întrebuinţat, de a supune administraţiunii Departamentului Culturilor toate din acele monastiri care nu ş-au împlinit condiţiunile.

Astfeliu în 1848 domnul Mihail Sturdza a supus monastirea Neamţului Departamentului Bisericesc, şi, dacă mai pe urmă domnul Grigore Ghica i-au dat înapoi printr-un hrisov administrarea averilor ei[2], aceasta înapoiere a lipit-o cu anume condiţiuni privitoare mai ales la reforma din întru, la facerea seminariului, la rădicarea de şcoli publice, toate atîrnate de Ministeriul Cultului. Însă, după căderea domnului Ghica de pe tron, călugării, prin bani, au izbutit de s-au desfiinţat toate acele aşezăminte, şcoale, seminariu, casă de nebuni şi altele. Răul a ajuns a fi atîta de mare încît chiar guvernul caimacamului Vogoridi a trimis o comisiune ca să meargă acolo şi să statornicească acele şcoli, acele aşezăminte.

Stariţul împotrivindu-se de a primi chiar comisiunea şi punîndu-se în stare de revoltă, a urmat încheierea guvernului căimăcămesc ca stariţul să se pedepsească şi guvernul să intre în trebile materiale ale monastirii, făcîndu-i budget, reaşezînd aşezămintele de binefaceri şi supuind prin urmare chinoviul regimului legii comune. Astăzi guvernul n-au făcut decît a urma a îndeplini măsurile ce s-au fost luat de guvernele trecute.

Convenţiunea zice apoi că toate veniturile de care statul dispune să se întrunească şi să figure în budgetul general al statului. În cît priveşte luarea moşiilor înconjuratoare celorlalte monastiri sau vetrele, guvernul asemine n-au avut trebuinţă de o lege.

În Ţara Românească legea zice că vetrele să se lase pe seama egumenilor, iar la noi în Moldova legea zice că pentru aceste moşii, dînd acelaşi preţ ca şi alţii, egumenii să se prefere. Contrariu legii, egumenii au izbutit prin hrisoave administrarive a-şi însuşi aceste moşii întregi şi cu preţuri înjositoare.

Guvernul a fost, dar, în tot dreptul să reaşeze legea în vigoarea sa. Adresîndu-ne către domn[3], ţelul nostru este mai mult viitorul decît trecutul; sub pretest de ilegalitate să nu imputăm ministeriului fapte care sînt legale, care trebuie a fi făcute, care au opiniunea publică pentru sine.

---

* Şedinţa din 4 august 1859.

Esemplele de deviaţiune ce am citat în adresă sînt îndestule. Să ne abţinem de acele care dau loc la interpretare şi care, departe de a întări, ar slăbi pasul ce facem.

Protocoalele Comisiunii..., nr. 37, p. 1, col. 1–2; p. 2, col. 1.

NOTE

[1] Intervenţia aceasta este un răspuns la interpelarea lui Petru Rosetti, redactată în felul următor: „Pentru ce nu se pomineşte nimica în adresă despre luarea averilor monastireşti din stăpînirea lor de către guvern? Căci ministeriul socot că ar fi trebuit să facă cunoscut pe ce se întemeiază, iar nu de a pune în vigoare o lege fără consimţămîntul puterilor legiuitoare". *Ibidem.*

[2] Vezi Theodor Codrescu, *Uricariul sau colecţiune de diferite acte care pot servi la istoria românilor. De...*, vol. IX, Iaşi, 1887, p. 302–314. În legătură cu aceste probleme, vezi mai jos şi discursul următor, precum şi cel de la p. 183 şi notele şi trimiterile respective.

[3] Vezi mai sus proiectul de adresă către domn, citit în şedinţa din 2 august 1859 (p. 172).

*Intervenţie în care arată că adresa către domn urmăreşte introducerea legalităţii şi în administrarea averilor mănăstireşti**

Care este ţelul nostru? Să reîntemeiem legalitatea sau să reîntemeiem abuzurile? În cazul monastirilor orice moţiune am face în zisa adresă către domn[1] n-ar ţinti decît a reintroduce o stare de lucruri osîndită de toată ţara. În cît priveşte contractele de arendă, domnul Brăiloiu nu este bine informat[2]. Ordonanţa domnească respectează cu scrupulozitate toate contractele făcute cu bună-credinţă şi sub garanţia legilor. Cît pentru mine, domnilor, eu n-aş voi ca prin adresa noastră să dăm loc a se restatornici abuzurile ce s-au făcut în trecut, căci am citat îndestule esemple evidenţe unde ministeriul nu poate a ne contrazice. Să ne oprim aice.

Opiniunea publică a aplaudat măsura luată de guvern în privirea monastirilor. Să ne ferim să ni se impute că pentru o chestiune de formă, care încă se poate interpreta, voim să apărăm, ba chiar să restatornicim vechile abuzuri, care au compromis nu numai clerul, dar şi religiunea.

Aţi putea crede, domnilor, că în Moldova, într-o ţară aşa de binecuvîntată de Dumnezeu, aşa de îmbelşugată, există proletariatul în toată puterea cuvîntului? Ei bine, vă spui şi vă voi dovedi-o că în monastirea Văratecul există 500 femei care mor de foame. Departe, dar, de a osîndi pe ministeriu în această chestiune, eu, cît pentru mine, nu pot decît a-l aplauda[3].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 37, p. 2, col. 1.

---

* Şedinţa din 4 august 1859.

NOTE

[1] Vezi mai sus proiectul prezentat în ședința din 2 august (p. 172).

[2] C. Brăiloiu ceruse să se prezinte legislația în vigoare, în baza căreia s-au anulat unele contracte de arendare considerate ca ilegale. *Ibidem*, p. 1, col. 2 – p. 2, col. 1.

[3] Vezi și intervenția precedentă

*Intervenții în care arată că este gata a atenua stilul în care este redactat proiectul de adresă către domn referitor la unele abateri ale guvernului de la textul Convenției**

Domnilor, precum am declarat-o din început, o declar și acum. Intențiunea noastră este ca în această adresă să întrebuințăm terminele cele mai blînde, cele mai dezbrăcate de orice spirit de ostilitate. Dacă, dar, se poate amenda acest alineat, eu priimesc modificarea sa.

Domnul președinte : Și eu mă unesc pentru amendare.

Pozițiunea noastră este foarte delicată. Fiecare din noi dorește ca nu cumva acest act să se poată rău interpreta. Eu socot că nu voim să ne uităm la trecut, ci voim numai ca pe viitor să restatornicim legalitatea. Aș dori ca adresa să fie redijată într-un chip cît s-ar putea mai blînd, atît de blînd încît să nu înfățișeze macar umbră de bănuială că ar ținti a rădica guvernului greutăți pentru a merge înainte, și așa a ține țara în *statu quo*. De aceea sînt gata a priimi orice modificare.

Însă nu e vina noastră dacă acest act este importent, și nu noi, ci actele ministeriului l-au făcut importent. Eu merg pînă acolo că aș priimi chiar calea ordonanțelor numai ca să vedem odată puse în stare practică foloasele Convențiunii. Însă, dacă miniștrii au voit a ieși din prescripțiunile a orice legiuiri constituționale, atunce să fi avut măcar energia ca să meargă pînă la sfîrșit, iar nu să se oprească în mijlocul drumului. Să fi făcut în bine ceea ce miniștrii lui Carol X [1] au făcut în rău. Prin o serie de ordonanțe să fi pus în aplicațiune tot art. 46 [2] al Convențiunii. Să fii desființat capitațiunea [3] sau s-o fi făcut generală pentru toți, să fi așezat recrutațiunea pentru toate clasele și să fi desființat monopolurile, privelegiurile și scutirile, iar nu să ne deie slabe paliative, niște pospoiele. Dacă n-au avut energie să o facă aceasta, au trebuit** să se țină de drumul păzit de ministeriul din Țara Românească. Și așa, în respectul său către lege, să se fi adresat către Adunare, iar nu să o închiză cu făgăduința că atunci cînd va avea proiecte o va reconvoca, și a doua zi după închidere să zică că art. 47 [4] din Convențiune îi dă dritul să-și aplice proiectele prin simple ordonanțe administrative. Eu aș fi înțeles ordonanțele dacă prin ele ministeriul ar fi împlinit dorințele țării. Însă el a venit numai de a dat rău esemplu al călcării Convențiunii, fără să facă ceva bun, fără să fie măcar consecvent, fără să ne scoată din statul quo. Cu toate acestea, domnilor, eu nevrînd a readuce lucrurile în starea de mai nainte, din contră declar că primesc orice schimbare veți voi a face proiectului de adresă cu scop de a-l dezbrăca de tot prepusul de ostilitate în contra noului ordin de lucruri.

---

* Ședința din 5 august 1859.

** Citește : *ar fi trebuit.*

Domnul Steege : Cînd am făcut observările mele am avut în vedere pasagiul ce s-a șters d-atuncea. Cu toate acestea repet că nu cred că ar fi urmat vreo rea-voință din partea ministeriului de a închide Adunările, de vreme ce deputații, după o sesiune destul de prelungită, erau acum nerăbdători de a se împrăștia.

Ca deputat, domnilor, sînt dator a apăra onoarea colegilor mei și mai ales a amicilor mei politici, și zic că, dacă au fost cîteva ședințe necomplecte, aceasta au provenit din niște cauze, din niște manevre care prefer a le trece sub tăcere, dar care în tot cazul nu pot cădea în sarcina întregei Adunări. O declar că nu deputații indipendenți au lipsit de la Cameră, că nu ei au cerut închiderea Adunării. Ș-apoi ce era să facă Camera? Ea n-are inițiativă. Ea nu poate discuta decît asupra proiectelor ce se înfățișează de guvern. Toate proiectele ce ministeriul i-au înfățișat au fost încuviințate. Fără să intru în cauza închiderii Adunării, voi zice că totalul ei nu au cerut închiderea sesiunii și nici au meritat asemine ofensă de a se închide pe temei că nu sînt proiectele gata și pe făgăduințe de reconvocare îndată ce proiectele vor fi gata. În asemine caz ministeriul trebuia să-și ţină cuvîntul ce l-au dat.

Dacă eu sînt ostil ministeriului, aceasta este numai în punctul de vedere al legalității călcate, iar nicidecum ca om de partidă sau ca interesat în chestiune. Însă apărarea ce se face ministeriului din partea domnului Steege eu înțeleg. Ea este o chestiune de delicateță. Pentru mine această chestiune nu poate fi. De aceea nici că pot ţine alt limbagiu. Oamenii ce au ţinut la un guvern constituțional, acei care în viața lor au avut atîtea lupte pentru dobîndirea sa, nu merită ca chiar a doua zi după promulgarea acestui regim să li se facă această ofensă d-a se vedea reveniți la regimul absolut, ofensă d-a li se zice să fie deputați muți, să fie membri ai unei Adunări ca în timpul domnilor reglementari. Miniștrii ce ne-au adus sub asemine regim nu au răspuns nici la încrederea domnului, nici la așteptarea țărei. Socot, dar, că aicea nu încape luptă de fraze, și cît pentru mine declar că dacă aș fi fost în Adunare aș fi ţinut în privirea ministeriului un limbagiu și mai energic.

Domnul Steege [după ce arată că prelungirea sesiunii Adunării ar fi întîmpinat dificultăți, iar în ceea ce privește prezentarea bugetului ar fi fost de urmat numai două alternative : prezentarea unui buget serios, a cărui elaborare ar fi necesitat un timp îndelungat, sau a unui buget „fictiv”, care ar fi fost „un budget imposibil”] : De aceea, domnilor, nu aș voi a face ministeriului din Moldova o mustrare așa de aspră că n-a prezentat budgetul, căci cunosc cu cîtă greutate ar fi trebuit să se lupte pentru a face un budget real și care n-ar fi numai un șir de cifre mincinoase.
Domnul Grigore Sturdza : Domnilor, eu aș voi să întreb ce modificări, propune domnul Steege și în urmă să vedem de trebuie să le admitem sau nu.
Domnul Florescu : Domnilor, eu nu sînt de opiniunea acelora ce incriminează trecutul. Eu zic că trecutu[l] nu mai este al nostru, ci viitorul ; spre a asigura, dar, viitorul mijlocul cel mai bun este acela de a ne folosi de greșeli ce s-au putut comite în trecut [...].
Ca membru ce am fost al comitetului de redacțiune a adresei, zic cu domnul Kogălniceanu că noi am căutat espresiunile cele mai modeste, cele mai consiliabile : am căutat expresiuni cît s-a putut mai blînde, și cu toate acestea priimim orice espresiuni s-ar găsi mai norocite. Noi nu ţinem, domnilor, decît la principiu[...].

Domnilor, mie-mi pare foarte rău că chestiunea se aprinde și că, în loc să ne silim de a îmblînzi lucrurile prin contestațiunea ce se face unor acte evidente ca soarele, venim de a înăspri situațiunea destul de grea și fără asta.

Cel mai mare drept al Adunărilor este de a vota budgetul statului și de a cerceta toate cheltuielele lui. Dreptul acesta, Adunarea închizîndu-se, nu l-a putut esercita. Acesta este un fact netăgăduit, cu toate ce aţi putea zice, căci ce s-a putut face în Bucureşti ar fi putut să se facă şi în Iaşi, adică să se înfăţişeze budgetul. Eu însă mă priimesc a ţine seama de greutăţile ce ministeriul de trei ori schimbat au putut întîmpina în pregătirea budgetului. Dar nu mă siliţi să merg mai departe cu concesiunile. Proiectul adresei ţiind seamă de această greutate s-a mărginit a menţine acest fact numai într-un chip incidenţial şi nescriindu-l în rîndul deviaţiunilor pozitive. Cît pentru mine, domnilor, eu privesc neînfăţişarea budgetului la Adunare ca cea mai mare deviaţiune din regimul constituţional. Cu toate acestea, nevoind să împiedicăm guvernul în marşa sa, mai ales în o chestiune atît de gravă ca aceea a budgetului, noi ne mărginim, cum vedeţi, în o singură frază, cînd dumneavoastră ştiţi cum că după Convenţiune numai acel venit votat de Adunare, numai aceea cheltuială aprobată de Adunare sînt îndatoritoare pentru contribuabili. În adresa noastră e de datorie să căutăm espresiunile cele mai blînde ca să nu dăm domnului cea mai mică bănuială că am vrea să-i îngreuiem marea misiune, dar totodată să ne facem şi datoria noastră, datorie la care ne cheamă chiar locul ce-l ocupăm. Eu nu voiesc ca să fiu acuzat de ţară şi de Adunare ca membru al Comisiunii centrale ieşit din sînul Adunării că eu am văzut trecînd sub ochii mei deviaţiunile ministeriului şi nu mi-am împlinit datoria ce-mi este impusă prin art. 32 din Convenţiune[5].

Domnul Grigore Sturdza : Domnilor, după regulament eu ştiu că, dacă trei membri cer închiderea discuţiunii, domnul preşedinte[6] trebuie să consulte Comisiunea despre aceasta.

Domnul Arsache : Domnilor, aş voi să rog pe domnul Steege a propune un amandament.

Eu cît pentru mine mi-am spus opiniunile. Propui, dar, ca orice modificare va voi a face domnul Steege să o primim.

Domnul Steege : Domnilor, este netăgăduit că ministeriul n-au înfăţişat budgetul ; oricum se va preţui această abstinere, ea este în fapt, prin urmare m-aş mulţumi să lipsească numai cuvîntul *măcar*.
Se consultă Adunarea pentru ştergerea zisului cuvînt şi se adoptă.
Domnul Mălinescu : Domnilor, nu ştiu cum am face ca să nu prelungim aşa de mult discuţiunea. Aş vrea să rezum chestiunea în cîteva cuvinte. Întîi gîndesc că nimenea nu este ostil ministeriului ca ministeriul. Al doilea, că toţi sînt în acord a crede că ministeriul a ieşit din calea legală prin cîteva acte neconstituţionale. Al treilea, că ministeriul dacă au făcut oarecare alunecări trebuie a i se aduce aminte ca să nu le mai facă şi pe viitor. Şi, în sfîrşit, că în această chestiune de constituţionalitate domnitoriul nu face nicidecum parte.
După premizele ce espusei, eu crez, domnilor, că, dacă adresa ce facem ar avea un aer de acuzaţiune formală, ne-am pune în contrazicere cu noi înşine. De credem însă că ministeriul în adevăr au făcut încălcări grave în contra Constituţiunii, atunci sîntem datori a-i face o acuzare formală. De credem însă că ministeriul au făcut oarecare alunecări fără a călca în vreun chip grav, atuncea adresa trebuie făcută într-un chip mai blînd şi de a se evita [în] redacţiunea ei chiar şi aparenţa de a fi îndreptată în contra domnului.

Domnilor, necontenit văd vorbe de bănuieli. Din parte-mi eu le resping cu desăvîrşire. Nu eu am pus pe tapet o chestiune atît de arzătoare, eu nu am nici un sentiment de ostilitate în contra ministeriului ca ministeriu, întocmai ca şi onoratul meu amic.

Domnul Mălinescu pune teoria de violaţiune gravă a Convenţiunii şi de simple alunecări, şi zice totodată că în asemenea caz adresa trebuie să fie redijată într-un chip mai blînd. De la început ni se zice aceasta, de la început noi am declarat că priimim orice schimbare, orice îmblînzire a adresei, şi cu toate acestea nimene nu ne înfăţişează un singur amandament.

Domnilor, dumneavoastră vreţi a face o modificare, iată adresa aicea. Propuneţi ce modificare voiţi a se face, căci eu de mai nainte o primesc. Resping însă de la mine orice bănuială că aş voi cu această remonstraţie* a mă sui mai sus de ministeriu. Nu voi să poată avea acest act într-însul cea mai mică răstălmăcire. Eu rog, dar, pe toţi colegii mei să binevoiască a propune o modificare. Dar, în cît, domnilor, ne mărginim la simple reflexiuni fără a spune lămurit şi ce voim, eu nu sînt năzdrăvan spre a ghici dorinţele altora. S-a votat de întreaga Comisiune facerea unei adrese către domn. Acum nu mai este timpul să intrăm într-o discusiune terminată. Acum este numai de a discuta forma de redacţiune. Dacă proiectul alăturat nu place, propuie-se altul; eu nu fac din aceasta o chestiune de amor propriu. Declar încă o dată că primesc orice contraproiect şi orice amandament, numai să se înfăţişeze.

Protocoalele Comisiunii..., nr. 38, p. 1, col. 2 – p. 4, col. 1–2.

NOTE

[1] Carol al X-lea, rege al Franţei (1824–1830). În timpul său Parlamentul a refuzat încrederea cabinetului Polignac. De aceea, Camera a fost dizolvată şi s-au făcut noi alegeri, care au fost cîştigate de opoziţie. Ca urmare, noua Cameră a fost dizolvată înainte de a se constitui. Totodată regele a suprimat libertatea presei. În urma măsurilor luate, s-a ajuns la revoluţia din 1830.

[2] Vezi nota 2 de la p. 291.

[3] Impozitul personal de 30 de lei plătit de ţărani şi de toţi locuitorii ţării care nu intrau în alte categorii fiscale, creat prin Regulamentele organice.

[4] Articolul 47 prevedea: „Jusqu'à ce qu'il ait été procédé à la revision prévue par l'art. 35, la législation actuellement en vigueur dans les Principautés est maintenue dans les dispositions qui ne sont pas contraires aux stipulations de la présente Convention". *Acte şi documente*..., vol. VII, p. 313 –314.

[5] Pentru conţinutul articolului 32 din Convenţie, cf. supra p. 125, nota 3.

[6] Preşedinte era Radu Rosetti.

*Intervenţie în care susţine necesitatea aplicării Convenţiei de la Paris, în toată plenitudinea ei***

Domnilor, domnul Steege pune aice pe tapet o teorie combătută de d[omnia-lui][1], dar şi chiar de însuşi ministru[1], care a declarat în Adunare că art. 46[2] din Convenţiune nu se poate pune în aplicaţiune decît prin legi. Acum însă tot acelaşi ministeriu vine şi-l pune în aplicaţiune prin ordonanţe. Ei bine, fie ş-aşa. Eu mă primesc, cum am mai zis-o, să înţeleg că ministeriul ş-a însuşit dritul de a pune în aplicaţiune aceste reforme prin ordonanţe, în temeiul art. 47[3] din Convenţiune. Însă el este osîndit în două feluri.

Că, dacă au luat drumul ordonanţelor, el a trebuit să meargă pînă la sfîrşit. Să aplice Convenţiunea în toată vigoarea ei şi în toată întregimea ei. El a aplicat-o numai în chestiunile secundarie şi într-un chip imperfect — la desfiinţarea feciorilor boiereşti şi la prefacerea facultativă a lucrului şoselelor în bani — şi într-un chip neîndatorîtoriu pentru toţi. Iar cînd a fost vorba să o aplice în părţile cele mai importante, precum în privinţa reclamaţiunii şi a contribuţiunii personale, a desfiinţării monopolurilor, el s-a oprit dinaintea statului quo, lăsînd prin urmare asupra claselor rurale sarcinile cele mai grele ale reglementului. Cu toate acestea, cum am zis-o, o zic că n-aş voi a-l învinovăţi şi pentru micele reforme ce au făcut.

---

* Vezi fr. *remontrance*, avertisment, observaţie cu caracter critic.

** Şedinţa din 5 august 1859.

Însă iată că, cade asupră-i a doua osîndă. Aceasta este purtarea ministeriului din Ţara Românească, care a făcut proiectele sale de reformă, le-a supus încuviinţării Adunării şi numai după ce a primit votul acesteia le-a pus în aplicaţiune. Ministeriul din Bucureşti, deşi păzînd forma legală, în reforme a mers cu toate acestea mai departe decît ministeriul din Iaşi. El a supus pe toţi la bir, pe toţi la conscripţiune — reforme mari şi cu adevărat egalitare, dinaintea cărora ministeriul din Iaşi s-a oprit.

Domnilor, ori sîntem unionişti, ori nu. Dacă sîntem unionişti, apoi trebuie să combatem separatismul sub orice formă îl găsim. O singură şi aceeaşi Convenţiune se aplică într-un chip de un ministeriu şi altfel de cel[l]alt.

O îndoită şi contrazicătoare aplicaţiune nu va aduce oare şi contrazicătoare rezultate? Dacă s-a luat calea ordonanţelor, cel puţin să se fi adoptat acelaşi mod în ambele Principate, iar nu noi moldovenii să fim siliţi a înghiţi ca bun şi legal aceea ce însuşi ministeriul de peste Milcov declară ca rău şi ilegal, adică ordonanţele în loc de legi.

Protocoalele Comisiunii..., nr. 38, p. 7, col. 2 — p. 8, col. 1.

NOTE

[1] Ludovic Steege îi ceruse lui M. Kogălniceanu să arate în ce măsură punctul 2 din enumerarea încălcărilor prevederilor Convenţiei de către guvernul din Moldova şi cel din Ţara Românească, expuse în proiectul de adresă către domn (vezi mai sus p. 172), respecta articolul 47 al Convenţiei. *Ibidem*, p. 7, col. 1.

[2] Referitor la textul articolului 46 din Convenţia de la Paris vezi mai jos nota 2 de la p. 291.

[3] Referitor la textul articolului 47 din Convenţia de la Paris, vezi mai sus nota 4 de la p. 182.

*Discurs cu privire la situaţia mănăstirilor pămîntene neînchinate**

Domnilor, chestiunea care ne preocupă astăzi şi pe care socot că eu am apărat-o îndestul, deşi eu mă văd pus de către însuşi amicii mei politici într-o poziţiune personală grea şi curioasă totodată, este de a şti dacă guvernul are datoria sau nu să fie constituţional şi, prin urmare, să respecteze sau să calce în picioare închezăşluirile constituţionale? Aice nu este vorba de a restatornici trecutul şi de a reaşeza privilegiile şi scutirile prescrise de Regulement şi oborîte în principiu de Convenţiune[1]. Nu cred că unul dintre noi o voieşte aceasta. Precum a zis domnul Florescu, să nu mai gîndim la trecut, ci la viitorul nostru. Ca să statornicim, dar, viitorul, ca să ferim în viitor ca ceea ce s-a făcut înspre bine să nu se facă înspre rău, ca să nu dăm esemplul călcării legalității chiar pentru chip bun, trebuie să cerem respectarea principiilor constituționale; aice se oprește misiunea noastră. Să luăm esemple din actele trecutului, dar nu să reașezăm trecutul.

---

* Şedinţa din 5 august 1859.

Povățuiți de această idee, noi am declarat că mai toate acele măsuri ale ministeriului sînt bune în principiu și nu m-am rostit decît în contra modului neconstituțional cu care ele s-au aplicat.

Dacă este vreuna din aceste măsuri asupra căria nu trebuie să fie din partea noastră cea mai mică bănuială, cea mai ușoară descuviințare, aceasta este ordonanța care a pus un capăt stării de lucruri scandaloase a monastirilor pămîntene neînchinate din Moldavia. Pentru orice guvern național lăsarea averilor acestor monastiri în mîna călugărilor ar fi fost o crimă, căci colosalele venituri se întrebuințau nu numai în folosul personal[2], dar chiar spre paguba națiunii și a religiunii.

Aceste monastiri, în loc de a fi centru de morală, de pietate, de știință, de ospitalitate și de naționalitate, ajunseseră a fi lăcașul corupțiunii cei mai întinse, a neștiinței cei mai complecte, un cuib de dușmani ai naționalității noastre. De cîte ori am avut în țară armate streine, călugării din monastirea Neamțului au fost cei întîi carii le-au ieșit nu numai cu pîne și cu sare, dar și cu toate mijloacele colosalelor averi date ei, însă pentru țara noastră, pentru pămînteni, iar nu pentru streini. Boi, erghelii de cai, producte, pînă și îmbrăcăminte, călugării au dat armiilor streine. Dezertorii și spionii în zidurile lor au găsit adăpost. În urma întîmplărilor din 1854, domnul Grig[orie] Ghica reviind în țară a trimis în monastirea Neamțului pe fericitul întru pomenire *Dimitrie Ralet* ca să constateze starea chinoviului. El a găsit în monastire spioni streini, refugiți ascunși și apărați de călugări; la starițul a găsit corespondințele cele mai compromițătoare pentru interesul țărei. Referind domnului despre toate abuzurile și neorînduielele făcute, răposatul Grig[orie] Ghica a înlocuit pre vinovatul stariț prin arhimandritul Dionisie și a pus monastirea sub controlul guvernului. Noul stareț servindu-se de puterea care i se dase s-a încercat a reașeza monastirea pe calea progresului; a silit-o ca să deschiză un seminar, a înființat un gimnaziu în Tîrgul Neamțului, a reformat spitalul d-acolo, cel mai frumos edificiu din țara Moldovei, ce-l datorim starițului Neonil, cel de pe urmă bărbat adevărat călugăr ce a avut Moldova. În sfîrșit, monastirea începuse a înțelege trebuințele civilizațiunii, începuse a înțelege că veniturile ei erau menite pentru folosu[l] public, iar nu pentru folos privat. Însă d-abia domnul Grigorie Ghica căzu, și răul reveni deasupra.

Dionisie a fost izgonit; un nou stariț, arhimandritul Gherasim, l-a înlocuit. Acesta a declarat resbel tutulor așezămintelor publice rădicate de predecesorul său. În lăuntrul monastirii se zidise o încăpere nouă pentru seminar, pe care, ca un semn de recunoștință către țară, se pusese marca națională. Cel dîntîi act ce au făcut călugării după izgonirea lui Dionisie a fost să arunce de pe fronton marca țărei și din seminar să facă o școală, ce nici măcar elementară nu se poate numi. În nerăbdarea lor de a sfărîma așezămintele de învățături, călugării au cheltuit mii de galbeni spre a căpăta hrisoave de la caimacamul Teodor Balși spărgătoare acestor așezăminte. Persoane demne de toată credința m-au asigurat că la ocaziunea luării arhivei monastirii Neamțului pe seama Departamentului Culturilor s-au găsit corespondințe foarte compromițătoare pentru unele persoane, care au speculat pururea înrîurirea lor pe lîngă ocîrmuiri.

Între altele ar fi găsit o petițiune scrisă chiar cu mîna cămărașului monastirii, din care rezultă că s-au cheltuit o sumă de 3 000 galbeni prin d[omnia]-lui vornicul N.D. numai pentru dobîndirea hrisovului desființător școalelor din Tîrgul Neamțului. Factul este că, aducîndu-se acel hrisov în monastire, actul a fost priimit cu aclamațiuni de bucurie; că a doua zi starițul Gherasim și cu soborul au serbat un *Te Deum* mulțumitor provedienței că în Moldova era o școală mai puțin.

În Tîrgul Neamțului, cum am avut onoarea a vă spune, se înființase un gimnaziu, cu internat, în care era întruniți copii din mai multe locuri depărtate. A doua zi după *Te Deum* a venit călugărul N. cu bățul în mînă și pe un ger de 30 graduri, căci era iarnă, și a izgonit pe acești prunci, fără să se întrebe măcar ce vor deveni nevinovatele ființe. Tîrgoveții din Neamțul, între care și chiar evrei, au fost mai creștini decît călugării; ei au găzduit și au hrănit pe copii pînă ce au venit părinții lor de i-au luat. Indignațiunea a fost așa de mare, încît orășanii din Tîrgul Neamțului la cel întîi moment erau hotărîți să meargă să sfarăme în putere acel lăcaș al ignoranței, încît să nu rămînă peatră pe peatră. Strigătile opiniunii publice în contra acestor oameni corupți și răi cetățeni au ajuns a fi așa de mari, încît însuși caimacamul Vogoridi a fost silit să deie un ofis prin care a orînduit o comisiune prezidată de respectabilul Grigori Cuza, și în care făceam și eu parte, cu îndatorire ca să punem un capăt scandalului, să reașezăm instituturile de folos public, să facem budgetul monastirii și să întărim în ea autoritatea guvernului. Starițul însă s-a pus în stare de revoltă, după care a urmat din partea caimacamului un ofis către mine, ca să destituez pe rebelul stariț, și un alt ofis către Consiliul Miniștrilor ca să repună în aplicațiune măsura decretată de domnul Mihail Sturdza încă în 1848 [3].

Guvernul actual n-a făcut, dar, decît de a pune în aplicațiune cele de mai înainte hotărîte. O asemine stare de lucruri merită toată osînda noastră; prin urmare, eu mă opun cu hotărîre ca să se înscrie în rîndul deviațiunilor precurmarea unor asemine abuzuri, în contra cărora toată țara s-a rădicat.

Aici nu încape chestiune de *competință*. V-am arătat că sub alt punct de vedere sînt rațiuni *pro* și *contra*. Dar factul în sine merită toată aprobațiunea noastră; în ochii mei ministeriul nu putea să mai tolereze starea scandaloasă în care căzuseră monastirile chinovii, cel puțin cele mai multe. Rostindu-ne chiar în chipul cel mai ușor în contra măsurii adoptată de guvern, am arătat, ne-am pune în caz de a fi bănuiți că voim prin *formă* a apăra *fondul*. Aceasta nu o voi face niciodată. Rostindu-ne în această chestiune, am slăbi adresa noastră, am da drept ministeriului să ne acuze în fața țărei că scopul nostru nu este altul decît a păstra *statu quo*. Cît pentru mine, resping departe o asemine imputare. Ca să vedeți, domnilor, în ce stare a fost și monastirile de călugărițe, vă voi spune că rectoriul seminariului din Huși, un bărbat venerabil în toată puterea cuvîntului, împreună cu ministrul cultului au mers la monastirea Varaticul și iată ce au găsit în această monastire. Dați-mi voie să vă cetesc procesul-verbal redijat atunce, iată-l:

„Anul 1859, iuniu 20, potrivit jurnalului încheiat la 17 iuniu de comisia regulătoare averilor monastirești, subscrișii: ministru al cultului [4] și rectorul seminariului de Huși, în 18 și 19 a curentei luni cercetînd starea monastirii Varaticul în privirea iconomică, precum și starea monahiilor petrecătoare aicea, am vizitat mai întîi mai multe zeci de chili și am găsit :

1. Multe maici bătrîne, care după mai mulți ani de servicie în ascultările monastirii ajungînd în neputință, sînt lăsate fără nici un ajutor din partea monastirii, contra tuturor legilor de dreptate, pentru că ele acum nu mai pot servi, încît aceste prea nenorocite ființe, flămînde și strănțiroase, trăiesc numai din mila unora din maicile particulare, care din timp în timp le miluiesc dupre putință. Una dintre aceste cu deosebire ne-a implut de jale : o bătrînă de 90 ani, gîrbovă de bătrînețe, abia mișcîndu-se, acoperită numai cu o dulamă străveche, cu lacrămi își spune mizeria sa și ascultările ce au făcut în monastire tocmai de la înființarea ei și tînguindu-se asupra nedreptății omenești invoca mila cerească. Alta, tot în asemene poziție, ne spune cu mare plăcere de începutul acestui chinoviu, de ctitorii ei primitivi, cu care a lucrat împreună la zidirea monastirii, dar astăzi monastirea nu-și mai aduce aminte de ea.

A treia pare ca convinsă că în lumea aceasta nu poate avea altă soartă decît mizeria, rîdea cu naivitate de cercetările ce-i făcea domnul ministru, despre chipul cum trăiește și de aceea ce ar dori pentru esistența sa zilnică. A patra, mirîndu-se de aceeași cercetare, a răspuns cu religiozitate la făgăduințele de soartă mai bună prin cuvintele : Se vede că Dumnezeu nu uită pînă în sfîrșit strigarea săracului !

Aceasta este soarta tuturor bătrînelor sărace, care nu au ajutoruri de pe la rudeniile lor de pe afară.

2. Multe sărace bolnave, care zac fără de nici o căutare atît pentru hrană, cît și pentru vindecare ; căci nici nu este o casă obștească pentru bolnave și neputincioase, precum neapărat ar trebui să fie la un asemine institut de pietate. Toată căutarea maicilor bolnave și neputincioase se mărginește aice în mila unei ucenice, care lucrează cu mînele spre a agonisi hrana sa și a neputincioasei sale starițe și în loc de tot medicamentul a-i da cîte o cupă de apă. Acele bolnave sînt încă norocite care au asemine ajutoruri, dar sînt și de acele care zac cu totul singure ; una a trebuit singură să se rădice din patul durerii spre a ne deschide ușa. Alta ne-a spus că zace de 9 luni de zile, fără nici un ajutoriu din partea monastirii, subt cuvînt că ea a fost ucenică a unei maice Micleasca și că, prin urmare, monastirea nu ar fi avînd către ea nici o datorie, privind totul numai pe foasta ei stariță. A treia, cu picioarele umflate și oloagă, la întrebarea domnului ministru de o vizitează vreodată maicile superioare, care datoresc a îngriji de bolnave, a răspuns că ea numai o dată a văzut pe maica starița pe fereastră din întîmplare, iar pe celelalte superioare le știe numai din auz. Alta ne spune că, cu toată neputința sa, are un mare apetit de mîncare, încît plînge de foame cînd ucenica sa întîrzie a-i veni cu ceva de mîncare cerșitorită pe la maicile generoase și a și arătat anume pe cîteva din acele inimi nobile, care-i sînt mînă de ajutoriu. Cu un cuvînt, starea bolnavelor și a neputincioaselor în monastirea Văraticul este așa de jălit, încît nu și-ar putea cineva închipui că într-o țară așa binecuvîntată de Dumnezeu și într-un popor așa de milostiv să se afle atîta mizeritate și indiferentism din partea persoanelor ce dispun de averea monastirii, hărăzită de ctitori cu preferință pentru binefaceri.

3. O foarte mare nedreptate la împărțeala productelor ce se iau de pe moșie pentru ținerea soborului ; afară de unele maice de prin deosebitele ascultări care capătă anual pînă la 4—5 dimirlii de pîne, popușoi și grîu, 4—5 oca lînă pentru îmbrăcăminte și alte puține producte,

toată cealaltă mulțime capătă de la monastire pe un an 2—3 dimirlii de pîne, de trei sau patru ori pe an cîte o mînă de brînză, cîte una oca de lînă, cîte un căuș sau două de fasole, cîte o litră de vin, bătrînelor în toată ziua, iar celelalte sîmbăta și dumineca; care toate aceste se priimesc nu atîta ca mijloace de viețuire, ci, precum se zice aicea: ca de blagoslovenie de la monastire, adică ca un ce sfînt, cu care se sfințește aceea ce le capătă prin propriile ostenele sau din milă; am găsit și de acele cărora nu li se dă nici atîta. La întrebarea adresată lor de domnul ministru: ce se face cu averea monastirii, dacă ea nu se întrebuințează pentru ținerea soborului? Unele răspundea cu simplitate că ele de cînd se află în monastire știu că monastirea este săracă, altele că se folosesc de ea proestoasele, prin a cărora mînă trece totul; iar altele, că averea se cheltuiește mai mult cu vitele și cu argații monastirii. Dar ce se face cu fructul de la vite? Nu se știe. Alăturînd veniturile monastirești cu aceea ce capătă soborul din ele, nu poate a nu se vedea nedreptatea, nechibzuirea și reaua-credință cu care se administrează averea acestei monastiri, căci numai aceea ce se cheltuiește anual cu ținerea nefolositoare a unui însemnătoriu număr de vite și argați este de-ajuns a ține soborul cu îndestulare în privirea hrănii și a îmbrăcăminții; ba încă o maică spunea că în anii trecuți s-au vîndut o moșioară, anume Drăgoești, cu 40 000 lei, care s-au cheltuit tot cu ținerea vitelor. Am aflat că chiar cu ținerea bisericelor se cheltuiește mai mult de la ajutoruri particulare.

4. De asemenea o mare nedreptate se face mai ales sărăcimii, care procură puținele mijloace de viețuire cu lucrul mînelor. Prin monopolul dughenii, unde nimenea nu poate aduce ceva de vînzare din obiectele hrănii, afară de antreprenorul ce ține acea dugheană și carele vinde la săraci cum voiește, spune că au venit în mai multe rînduri trăsuri cu pește de vînzare cu un preț mai jos decît la dugheană, dar a trebuit să le întoarcă îndărăt, fără a-i fi slobod cuiva să cumpere decît de la dugheana monopolistă. Aice iarăși este o dovadă de indeferentismul către sărăcime a administrațiunii monastirești. Alt abuz este și în aceea că antreprenorul dughenii ține acolo totodată și crîșmă de băutură pentru locuitorii de prin prejur, lucrul ce nu poate fi privit decît ca necuviincios, mai ales cînd el ține în antrepriză și crîșma din sat, unde ar trebui să se facă vînzare de băutură pentru locuitori.

5. Lipsa mijloacelor de viețuire și a căutării de neputincioase și bătrîne este totodată cauza înmulțirii peste măsură a acestui sobor, căci fiecare maică ce are chilia sa, pentru procurarea mijloacelor de viețuire și în vederea neputințelor boalei și a bătrîneței, caută a oploși pe lîngă sine un număr de trei-patru fete, sau și mai multe, cu a cărora ostinele de zi și noapte capătă puținele mijloace de viețuire, atît pentru sine, cît și pentru servitoarele sale, și la caz de neputință nu este cu totul părăsită; dar, spre a avea pe lîngă sine în toată viața pe aceste fiice serve, întrebuințează toate chipurile a le călugări și a le lega cu metania pe totdeauna, de aceea fiecare an adauge soborul cu mai multe zecimi de călugărițe tinere sortite a suferi fără nici un scop folositoriu societății.

6. În ramul iconomic s-au găsit cea mai mare dezordine; afară de catagrafia bisericilor nu s-a aflat nici o listă de lucrările gospodăriei de vite, precum nici de productele ce au intrat la monastire pe anul de față, chiar nici de a lor consumare, așa încît au trebuit toate a se face din nou de către subscrișii, care se și alăturează aice, anume: lista de vite sub litera

a), lista de producte sub litera c) și catagrafia bisericii sub litera d).
(Subscrișii :) Ministru[l] cultului A. Teriachiu. Arhimandritul Melchisedec".

Domnilor, v-am vorbit numai despre starea economică a monastirilor; cît despre starea morală, ca ortodox și român mă abțin...Nu voiesc ca în protocoalele noastre streinii să cetească o stare de lucruri în toată puterea cuvîntului dureros... S-a vorbit despre vitele monastirilor, că ele s-ar vinde cu un preț înjosit și că s-ar fi împerecheat cîțiva speculanți spre a le cumpăra cu nimic. Și eu am auzit că s-a format asemenea societate cu un scop care negreșit că nu este din cele mai lăudabile. Însă mi s-a întîmplat a dobîndi dovada că guvernul a luat măsuri spre a zădărnici planurile antreprenorilor. Vitele s-au prețeluit prin esperți după forma cerută de legi și s-a hotărît ca vitele să nu se vînză cu prețuri mai înjosite.

Spre a mă rezuma, domnilor, vă declar că scopul adresei este restatornicirea legalității pe viitoriu, iar nu restatornicirea abuzurilor trecute. Aceasta se aplică mai cu deosebire la chestiunea monastirilor pămîntene neînchinate. Rostindu-ne în contra măsurei luate de ministeriu, toată țara va fi în contra noastră; ea va zice că noi sub masca constituționalității voim să ocîrmuim niște lucruri pe care țara le dezaprobează. Eu, care am apărat cu corpul și cu sufletul legalitatea pentru țara mea, socotesc că numai puterile legiuitoare au dreptul să facă legi, dar totodată vă declar că în privința monastirilor, dacă aș fi fost ministru, aș fi făcut asemene, chiar în risc de a fi trimis înaintea Curții de casațiune, chiar în risc de a fi osîndit. Atîta scandalul era de mare, și atîta trebuința reclama vindecare[5].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 38, p. 10, col. 2 – p. 14, col. 1.

NOTE

[1] Aluzie la articolul 46 din Convenția de la Paris, care desființa toate privilegiile de clasă.

[2] Un exemplu elocvent în acest sens îl dă Manolache Costache Epureanu în ședința Adunării deputaților din Iași, din ziua de 27 aprilie 1860. El arată că mănăstirea Neamțu avea peste Prut mai multe moșii de care dispunea fără nici un fel de acte un călugăr, Teofan. Acest călugăr le exploata fără să plătească nici un fel de arenzi, ba chiar și „le-a imposesuit" și amenința că le va vinde. *M. O.*, nr. 178/1860, p. 137, col. 2. Pentru modul de viață în general, sub aspect religios, cultural, economic, vezi așezămîntul lui Mihail Sturdza pentru mănăstirea Neamțu, dat la 4 mai 1843. Theodor Codrescu, *Uricariul...*, vol. IX, p. 179–211. În ceea ce privește administrarea moșiilor care aparțineau mănăstirii, vezi și hrisoavele lui Grigore Alexandru Ghica din 27 mai 1850 și 30 ianuarie 1855. *Ibidem*, p. 302–314.

[3] În 1855, în urma decesului stareţului Neonil, domnitorul Grigore Alexandru Ghica a luat o serie de măsuri pentru a readuce mănăstirea Neamțu la ceea ce fusese odinioară : un focar de cultură (cf. „Gazeta de Moldavia", nr. 40/1855, p. 155). Totodată arhimandritul Dionisie Romano a fost numit locțiitor de egumen („Buletin, foaie oficială", 1855, p. 157, și „Zimbrul", 1855, p. 397–398). Instalarea arhimandritului a dus la împărțirea obștii de călugări din mănăstire în două grupuri. De o parte s-au grupat călugării cu sentimente patriotice, naționale, partizani ai Unirii, care simpatizau pe noul egumen. Celălalt grup era format din călugării retrograzi, adversari ai ideilor unioniste, susținuți de boierii conservatori, și dușmani înverșunați ai noului stareț.

Personalitatea lui Dionisie Romano a fost subliniată de o serie de ziare, cum au fost : „Foiletonul Zimbrului", 1855, p. 249–253, 257–259, și „Foaia pentru minte...", 1855, p. 262–263, 273–275, 277–278, care au publicat cuvîntarea rostită de protosinghelul Varlaam cu ocazia instalării stareţului. De asemeni, ziarul „Zimbrul", 1855, p. 429, a publicat un comentariu al lui Teodor Codrescu, în care acesta își arăta prețuirea față de noul numit. Un an mai tîrziu, Codrescu făcea aprecieri dintre cele mai elogioase la adresa activității depuse de Dionisie Romano ca stareț la mănăstirea Neamțului. Totodată îl îndemna să lucreze în continuare cu aceeași abnegație, spre a-i face să tacă pe cei care îl cleveteau („Zimbrul", nr. 59/1856, p. 1 ; reprodus și în „Gazeta Transilvaniei", nr. 24/1856, p. 95). În același an (1856), domnitorul Grigore Al. Ghica a făcut o vizită la mănăstire, cu care prilej egumenul i-a înmînat un memoriu privind activitatea depusă în mănăstire și așezămintele pendinte de ea. Din el reieșea că starețul crease un curs de agronomie, un spital, un seminar, o bibliotecă, o tipografie și o fabrică de postav. Aceste instituții fuseseră preconizate prin așezămîntul din 1843, însă, în realitate, ele luaseră ființă numai în 1855, cînd se hotărîse ca mănăstirea, din veniturile realizate pe proprietățile ei, să susțină o școală primară, un gimnaziu, o „facultate de teologie cu 4 clase", o grădină botanică și o fermă model. Școala primară și gimnaziul au funcționat la Tîrgul Neamț. Existența acestor așezăminte a fost scurtă, fiind desființate sub cuvînt că nu aveau posibilități de întreținere (cf. *Școalele și Mănăstirea Neamțul* în „Foaie pentru minte...", 1858, p. 124, 131—132). Pentru întreaga sa activitate și realizările obținute, Dionisie Romano a primit un ofis de mulțumire din partea domnului, publicat în mai multe periodice, dintre care cităm : „Gazeta de Moldavia", 1856, p. 85 ; „Zimbrul", nr. 59/1856, p. 1—2 ; „Foaie pentru minte...", 1856, p. 45, ș. a.

După scurtă vreme, adversarii egumenului pornesc o serie de intrigi și izbutesc să-l determine pe mitropolit să-l destituie și să-l aresteze pe stareț și totodată să instituie o comisie de anchetă. Concluzia comisiei de anchetă a fost că, pentru a se putea restabili ordinea în mănăstire, starețul Dionisie trebuia să fie înlăturat ca „nedem și clevetitor". De aici a izbucnit un adevărat scandal, presa unionistă luînd apărarea starețului (cf. „Zimbrul" nr. 149/1856, p. 1 ; nr. 150/1856 p. 2 : G. Sion, *Domnule redactor* ; și nr. 168, 1856, p. 1). Scandalul a fost declanșat de către călugării „cei mai bogați", care administrau bunurile mănăstirii și care fuseseră admonestați de către stareț pentru nereguli. Ei s-au plîns caimacamului (textul plîngerii lor a fost publicat de ziarul antiunionist „Nepărtenitorul", suplimentul nr. 1/1856, p. 1). În fața acestei situații, „Steaua Dunării" (nr. 58/1856, p. 231 ; nr. 61/1856, p. 244 ; nr. 63/1856, p. 249) ia apărarea atît a starețului demis, cît și a ziarului „Zimbrul", pe care, întrucît luase partea lui Dionisie Romano, mitropolitul ceruse să fie dat în judecată. În locul lui Dionisie Romano a fost numit starețul Gherasim, cu vederi cu totul retrograde, a cărui numire a fost salutată însă de către ziarul „Gazeta de Moldavia" (1856, p. 277). Sub oblăduirea acestui stareț, anarhia a reînceput. (Atitudinea reacționară a lui și a unui grup de călugări s-a manifestat și cu prilejul luptelor pentru Unire. Acest fapt este subliniat și de primul ministru Manolache Costache Epureanu în ședința Adunării deputaților din Iași din 27 IV 1860.) Situația a determinat guvernul să numească o nouă comisie de anchetă în 1858. La primirea acestei vești, conducerea mănăstirii, printr-o scrisoare, a cerut intervenția autorităților rusești. După cum arăta însă primul ministru, autoritățile rusești n-au dat curs solicitării. De altfel chiar după alegerea lui Cuza, în cadrul mănăstirii frămîntările antiunioniste au continuat să antreneze o parte a călugărilor, care își manifestau fățiș ostilitatea și față de domn, fiind încurajați în acest sens chiar de mitropolit. Cf. *Mesagii și proclamații ale lui Cuza Vodă*, Vălenii de Munte, 1910, p. 44.

[4] Ministrul cultelor era Al. Teriachiu.

[5] Pentru problema mănăstirilor din Moldova în ansamblul ei vezi și discursurile (cu notele respective) de la p. 34, 177, 183, 240, 294, 316, 414.

Pentru alte editări vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 825.

*Intervenții în legătură cu art. 10 din proiectul de Constituție, referitor la naturalizări, opunîndu-se acordării de drepturi civile pentru străini**

Domnilor, amandamentul domnului Mălinescu[1] tratează numai o parte din chestiunea ridicată prin art. 10 al proiectului de Constituțiune. Eu mai dinainte declar că-l adoptez și-l însușesc spre a-l pune în un amandament general la art. 9 din Constituțiune.

Amandamentul domnului Steege[2] cuprinde toate principiele carele profesez și eu, dar are două lacune : întîi nu cuprinde principiul adoptat de domnul Mălinescu şi al doilea propune recunoaşterea drepturilor civile pentru toţi streinii. Aceasta este o prea mare latitudine, pe care n-o pot priimi, căci chiar în ţărele unde nu urmează jurisdicţiunea consulară streinii n-au toate drepturile civile recunoscute pămîntenilor. Prin urmare, mai ales la noi şi în cîtă vreme vom avea amestecul consulilor, nu pot recunoaşte streinilor plenitudinea drepturilor civile. Iată cauzele pentru care nu priimesc simplu şi curat amandamentul domnului Mălinescu şi al domnului Steege. Asemene n-am voit ca-n Constituţiune să figure stagiul de zece sau de şapte ani, fiindcă aceasta ar rădica o nouă discuţiune şi în loc de a ne înţelege ar face o mai mare încurcătură, căci unul din noi ar fi pentru stagiul de zece ani, altul pentru stagiul de şapte ani; unul pentru mai mult şi altul pentru mai puţin, şi astfel în loc să venim la înţelegere am venit în o mare confuziune. Fixarea anilor trebuitori pentru împămîntenire este de atributul legii speciale, iar nu a Constituţiunii. Modificaţiunea care sub formă de subamandament vă înfăţişez nu face decît a împăca şi a întruni la un loc aceste două amandamente.

---

* Ședința din 20 august 1859.

Domnul Kogălniceanu citeşte următoriul subamandament, sprijinit de domnii Gr[igore] Sturdza, Radu Rosetti, Brăiloiu şi Tell:

„Naturalizaţiunea mică se dă conform legii, de puterea judecătorească, iar naturalizaţiunea cea mare se dă numai de puterea legislativă. Numai naturalizaţiunea cea mare pune pe streini într-o linie cu românul spre a se putea bucura de toate drepturile politice, precum şi de drepturi de a poseda moşii.

Naturalizaţiunea cea mare se dă numai la streini de religiune creştină.

Tot românul de origine, fără privire cătră locul naşterii sale, prin simplă cerere adresată puterii legislative şi cu dovadă de lepădarea sa de protecţiune streină, poate dobîndi prin act de naturalitate drepturile de cetăţean al Principatelor Unite.

Aceste drepturi se recunosc şi streinilor născuţi în Principatele Unite din părinţi stabiliţi în ţară şi carii ajunşi în vîrsta legiuită vor cere de la puterea legislativă şi vor dobîndi prin act de naturalitate înscrierea lor între cetăţenii Principatelor Unite.

O lege specială va dezvolta acest principiu".

L. Steege *arată deosebirile dintre amendamentul său şi subamendamentul lui Kogălniceanu. De asemeni justifică propunerea făcută în amendament de a se acorda drepturi civile străinilor stabiliţi în Principate, cu excepţia dreptului de a cumpăra moşii, prin aceea că i-ar face mai ataşaţi de ţară.*

Domnul Brăiloiu: Domnilor, eu pe cît cunosc legislaţiunea noastră, streinul domiciliat nu este poprit de a esercita unele drepturi civile îndeplinind oarecare formalitate, precum de a se înscrie la o corporaţiune. Chestiunea însă merită un esamen şi trebuie a se regula mai cu lămurire la formarea unei legi speciale. Cît pentru stagiul streinului ce voieşte a se naturaliza, este prevăzut şi de Regulamentul organic şi, prin urmare, nu văd deocamdată în legislaţiunea de astăzi lacune care ar trebui să se îndeplinească prin Constituţiune şi putem, dar, aştepta dezvoltările ce se pot da prin o lege specială. Pînă acum, poziţiunea streinilor nu se vatămă întru nimic.

Domnilor, cînd v-am înfăţişat subamandamentul eu nu mi-am însuşit nicidecum dritul de a fi autorul esclusiv al acestui act. Din contră, v-am arătat că eu nu făceam alta decît a întrupa amandamentul domnului Mălinescu cu amandamentul domnului Steege.

În amandamentul domnului Mălinescu nu se găsesc acele principie care sînt în amandamentul domnului Steege, şi viceversa. Amandamentul domnului Mălinescu este mai esplicit decît al domnului Steege într-un caz important, acela care declară că tot românul de origine, fie din orice provincie, prin singură declarațiune că se leapădă de protecțiunea streină de care atîrnă, poate să cîștige naturalizarea în Principatele Unite și așa să intre în toate drepturile cetățenești. Domnul Steege zice să streinii pretutindenea se bucură de dreptul de a cumpăra moșii. Eu îi voi arăta că sînt staturi mari și puternice care tăgăduiesc streinilor acest drept. În Rusia streinii nu numai că nu pot cumpăra moșii de veci, dar nici măcar în arendă nu pot lua moșii. În Austria asemine nu poate nimene a avea acest drept de a cumpăra moșii fără a se face supus mixt, și spre aceasta voi da dovadă pre fostul domn Mihail Sturdza, carele cînd a luat în schimb moșiile monastirii Slatina aflate în Bucovina a trebuit a se înscrie în tabula Bucovinei ca supus mixt.

Domnul Steege a mai citat de esemplu Anglia și a zis că acolo îndată ce cineva face o declarațiune că se leapădă de naționalitatea streină i se acordă drepturi civile și mai ales acela de a cumpăra moșii. Domnilor, cînd vom veni și noi în pozițiunea Angliei atunce vom putea acorda streinilor aceste drepturi, de care se bucură acolo. Dar astăzi, cînd noi sîntem în lupte cu toate puterile pentru jurisdicțiunea consulară, cînd patru consuli vin în Moldova și contestează guvernului pînă și dreptul de a supune la patentă pe streinii ce speculă cu de-amăruntul, un drept care este cunoscut și esercitat în Valahia, cum să nu fim prudenți? Singurul general-consul al Prusiei a priimit ordinul de a nu se opune la măsura guvernului și încă numai în cazul cînd și ceilalți consuli nu se vor opune la supunerea streinilor la darea pe patentă. Cum putem noi, domnilor, a veni și a recunoaște drepturi civile streinilor, cînd ei atîrnă de jurisdicțiunea consulară și cînd consulii lor întind pretențiunile lor chiar pînă de a reclama punerea în lucrare a capitulațiunilor comerciale încheiate de puterile streine cu Înalta Poartă, capitulațiuni care în Principate nici chiar în timpul fanarioților n-au avut lucrare. Lepede-se mai întîi streinii de jurisdicțiunea consulară, supuie-se la toate îndatoririle comunale, municipale și ale statului, și atunce noi vom recunoaște streinilor drepturile civile, acele care le au și în alte țări, căci chiar și acolo streinii încă nu au toate drepturile civile. Pentru esemplu, un strein nu poate figura ca martor înaintea unui notariu. La noi toate drepturile civile se dau prin naturalizarea mică. Domnul Steege propune în amandamentul său trei cazuri ca în alte țări. În starea actuală a lucrurilor, noi în Principate nu putem admite decît două cazuri: naturalizarea cea mică și naturalizarea cea mare. Cînd vom veni de a vorbi de o lege specială pentru pozițiunea streinilor, atunce vom cerceta ce drepturi putem să le dăm streinilor în țara noastră. A ne rosti de pe acum, a le da drepturi ar fi nepolitic, astăzi cînd ei se referă la toate puterile, cînd chiar spre a-i supune la îndatorirea de a mătura ulițele sîntem nevoiți de a chema ajutoriul caporalilor consulatelor. Supuie-se streinii la îndatoririle pămîntenilor; iaie parte la toate trebuințele statului și atunce ne vom îngrija și de pozițiunea lor și le vom acorda drepturi civile și orice avantaje. Cum vedeți, domnilor, eu n-am avut nicidecum pretențiunea de a fi autorul esclusiv al amandamentului, ci am voit numai de a înlătura aceea ce din amandamentele amicilor mei mi s-a părut nepotrivit sau nelămurit.

Protocoalele Comisiunii . . ., nr. 41, p. 6, col. 1— p. 8, col. 1.

NOTE

[1] Amendamentul lui V. Mălinescu susținut de Ștefan Golescu și Chr. Tell prevedea : „Tot românul de origine, fie din orice provincie, prin simpla declarațiune că s-a lepădat de protecțiunea streină de care atîrnă, intră în toate drepturile celorlalți cetățeni”.

[2] Amendamentul lui L. Steege susținut de Șt. Golescu și Gr. Arghiropulo prevedea : „Străinul domiciliat în Principatele Unite se folosește de toate driturile civile.

Naturalizațiunea este mică sau mare ; ea se poate dobîndi de creștinii de orice rit.

Naturalizațiunea cea mică conferă străinului toate driturile unui român, afară de cele politice și dreptul de a avea moșii. Cererea se face la tribunalul civil al ținutului unde străinul este domiciliat și se poate acorda nemijlocit. Cererea trebuie a fi însoțită de dovezi legalizate de Ministeriul Trebilor Străine că postulantul este liber de protecțiunea de care atîrnă.

Numai naturalizațiunea cea mare pune pe străinul într-o linie cu românul spre a se putea bucura de toate driturile politice. Această naturalizațiune se conferă de către Adunarea generală după un stagiu de 10 ani, și de 7 ani pentru străinul însoțit cu o româncă. Stagiul se socotește de la data cererii date tribunalului.

Românii născuți în străinătate din părinți stabiliți în țară și străinii născuți în România nu vor avea trebuință decît de o simplă declarațiune, dată după ajungerea în vîrsta legiuită, pentru a li se putea recunoaște prin litere de naturalitate libera întrebuințare a driturilor civile și politice în Principatele Unite întocmai ca românii.

O lege specială va regula amănunțimile acestor dispozițiuni”. *Protocoale Comisiunii . . .*, nr. 41, p.4, col. 1—2. Cf. și p. 63, nota 6.

*Intervenție în legătură cu art. 11 din proiectul de Constituție, privind admisibilitatea românilor și străinilor în funcțiuni publice**

Domnilor, eu sînt cel întîiul care recunosc că încă mult timp vom avea trebuință de ajutoriul streinilor și vom fi siliți a priimi streini în serviciul multor ramure ale administrațiunii publice[1]. De aceea m-am și esprimat pentru adăugirea cuvintelor : *statornicite de legi*, căci cînd vom statornici o lege privitoare la funcțiunile publice vom apreția care sînt acele ramure ale administrațiunii unde ar putea să intre streinii și unde nu. Tot atunce vom statornici condițiunile admisibilității acelor posturi unde ei trebuie a fi priimiți. Mai înainte de toate trebuie să fim geloși de autonomia noastră. În hotărîrea condițiunilor de admisibilitate a streinilor trebuie să prevedem scandalele de mai înainte. Am văzut streini în funcțiuni civile și chiar militare nerecunoscînd dreptul guvernului de a esercita autoritatea sa asupră-le și de a-i reprimanda. Am văzut pe acești funcționari reclamînd intervențiunea consulilor chiar în cazul cînd guvernul avea drept de a le face mustrare pentru fapte neregulate a serviciului lor. S-a fost priimit cîțiva subofițeri austriaci ca instructori de artilerie. Unul din aceștia s-a fost bătut de cătră comandirul bateriei ; toată lumea, și eu unul, am osîndit brutalitatea șefului. Guvernul a pedepsit pe acel șef, însă consulul austriac nu s-a mulțumit cu atîta. A telegrafiat la Viena și, după instrucțiunile venite de acolo, șeful statului, căci așa se califica domnul Vogoridi, s-a priimit ca împreună cu comandantul armatei și cu adiutanții săi în plină uniformă să meargă și să facă scuză consulului austriac în ființa întregei colonii austriace, compusă din jidani. Eu nu zic că nu trebuie a priimi în funcțiuni publice pe streini și asemine nu pregiudic chestiunea streinilor carii astăzi sînt în funcțiuni ; dar și pentru aceștia cînd va veni timpul voi pune condițiunea *sine qua non* a unei declarațiuni formale că vor recunoaște dreptul și jurisdicțiunea țărei și că în chestiunile serviciului lor nu vor cere intervențiunea consulară. Mai adaug totodată, domnilor, că eu recunosc trebuința de a priimi streini în mai multe ramure ale administrațiunii, dar voiesc ca ei să nu fie priimiți în funcțiuni decît în cazurile prevăzute de legi; cînd țara va găsi în fiii săi mai multe capacități, mai multe specialități, atunce guvernul negreșit că va trebui a fi mai restrîns în priimirea streinilor. Dar astăzi nu ne putem rosti într-un chip absolut în contra admiterii lor [2].

---

* Ședința din 20 august 1859.

Protocoalele Comisiunii ..., nr. 41, p. 8, col.2—p. 9, col. 2

NOTE

[1] În legătură cu drepturile străinilor, vezi și discursurile de la p. 50 și 189.

[2] Articolul 10, devenit 11 prin schimbarea numerotației, avea următorul cuprins: „Numai românii pot fi admiși în funcțiuni civile sau militare. Străinii nu se pot bucura de asemenea drepturi decît în cazuri particulare statornicite pentru anume împregiurări". *Ibidem*, nr. 24, p. 3, col. 2.

*Intervenție la art. 13 din proiectul de Constituție, referitor la dreptul de expropriere**

Domnilor, amandamentul l-am propus întemeiat pe rostirea Convențiunii, întemeiat pe rostirea Constituțiunii Belgiei, care s-a luat de model, întemeiat pe toate constituțiunile din lume, întemeiat pe faptul că nu esistă numai o proprietate, proprietatea fonciară, ci mai multe proprietăți. Tocmai, dar, acei cari pretind a avea monopolul apărării proprietății ar trebui să apere proprietatea sub orice formă ea se înfățișează. Însă, cum am zis, sînt deosebite proprietăți și toate sînt sînte. Pe cît moșia unui bogat este sîntă, pe atîta trebuie să fie sîntă și munca celui mai sărac [brațele lui]. Trebuie, dar, și una și alta a fi deopotrivă respectate, precum le respectă și Convențiunea. Dacă nevoia ne-ar sili ca să ieșim din Convențiune în chestiuni naționale, în chestiunile de garanții constituționale și mai ales de reforme sociale mă voi opune din toate puterile mele în contra a orice modificări. Cu articolul precum este redijat de comitet, chiar mai că ar fi în drept d-a se zice că streinii au fost mai darnici decît noi. Văd că se atinge chestiunea țăranilor, de care eu m-am ferit. Aceasta chestiune nu voiesc să o tratez într-un chip incidental, pe fereastră. Cînd va veni timpul vom aduce-o pe ușa cea mare. Dar, precum eu nu voiesc prin amandamentul meu a pregiudica chestiunea aceasta *pro*, aseminea nu voiesc ca articolul comitetului să o pregiudice *contra*; eu merg mai departe și vă declar că atunce cînd va veni chestiunea țăranilor pe tapet nu mă voi servi drept argument de amandamentul meu.

Domnul Florescu a zis foarte nimerit că ar fi trist și slab pentru aceia carii voiesc a sprijini împroprietărirea țăranilor de a nu a avea alt argument în această chestiune fără numai acest articol. Cît pentru cuvintele mari şi pompoase de idei *subversive*, de reforme *comuniste şi socialiste* şi alte aseminea cu care s-a servit domnul Brăiloiu [1], eu îi voi răspunde că aceste cuvinte au figurat pururea în gura acelora carii s-au opus la reformele cele mai drepte, cele mai neapărate, dar că aceste cuvinte şi-au făcut timpul lor şi nu mai sparie pre nime, nici, dar, îi voi răspunde. Mă mărginesc numai a întreba pe domnul Brăiloiu dacă pe imperatorul Franciei [sic!] Joseph [2], dacă pe imperatorul Alesandru[al] II-lea îi socoteşte de comunişti? Fiindcă unul a făcut şi altul se ocupă de a face emanciparea ţăranilor.

---

* Ședința din 20 august 1859.

Cînd [domnia]-lui îmi va răspunde la acestea, apoi atunce îi voi răspunde şi eu ceea ce înţeleg cu amandamentul meu la art. 13[3].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 41, p. 12, col. 2 – p. 13, col. 1.

NOTE

[1] C. Brăiloiu susţinea că introducerea ideii de expropriere în Constituţie constituia un suport pentru partizanii necesităţii împroprietăririi ţăranilor. După părerea lui, inserarea acestei prevederi ducea la violarea „libertăţii omului". Contrar celor susţinute de M. Kogălniceanu, Brăiloiu arăta că, „în orice stat unde s-a primit cuvîntul de espropriare în privinţa proprietăţii, se ştie ce implică acest cuvînt şi el nu are nicicum caracterul ideilor comuniste şi sociale". *Ibidem*, p. 12, col. 1.

[2] Este vorba de Franz-Iosif, împăratul Austriei, în domnia căruia s-a desfiinţat iobăgia sub presiunea revoluţiei din 1848.

[3] Cf. şi intervenţia următoare.

*Intervenţie în care susţine necesitatea introducerii ideii de expropriere în Constituţie**

Domnilor, eu am zis în amandamentul meu că nu mă voi servi de acest articol cînd vom delibera pentru chestiunea ţăranilor şi cînd vom face o lege specială pentru aceasta. Şi dacă am propus amandamentul acesta este că eu nu sînt aice să apăr numai o proprietate, proprietatea funciară, ci toate proprietăţile. Apărînd proprietatea eu nu înţeleg espropriarea decît pentru interes public şi o despăgubire prealabilă.

Cum vedeţi, eu merg mai departe decît şi cei mai înfocaţi apărători ai proprietăţii, căci o apăr oriunde o găsesc şi sub orice formă ea se înfăţişează.

Amandamentul meu nu este nou. Nu introduce un nou principiu în legislaţiunea noastră. În Moldova principiul esproprierii pentru binele public esistă de la anul 1816. Iată ce zice § 479 din Condica lui Calimach: „Cînd binele obştesc cere neapărat, se îndatoresc mădulările statului a lăsa desăvîrşită proprietatea unui lucru luîndu-şi cea cu împregiurările potrivită despăgubire". Acest § s-a pus în aplicare de multe ori de domn, înaintea Reglementului. Spre esemplu, cînd s-a aşezat apă-ducul apelor în Iaşi; la facerea Reglementului, cînd Epitropia Sfîntul Spiridon din Iaşi s-a espropriat de o cîtime sare ce avea drit de a trage de la ocne, dîndu-i-se o despăgubire anuală în bani, ce şi astăzi o trage din vistierie. S-a pus în aplicare şi în urma Reglementului sub Michail Sturdza şi Ghica vodă, cînd s-a luat o parte de pămînt de lîngă Iaşi a familiei Moruzzi pentru facerea grădinei publice. În temeiul art. 47 din Condica civilă [1] s-a giudicat Eforia de Iaşi; eu am avut onoare să pledez cauza aceasta la Curtea înaltă şi Eforia a cîştigat dreptul de a conserva acest pămînt ca grădină publică, despăgubindu-se în bani vechiul proprietariu.

---

* Şedinţa din 20 august 1859.

Legea cuprinsă în Convenţiune, care otărește principiele espropriețațiunii pentru cauză de interes public, nefiind, dar, decît o lege cuprinsă în toate constituţiunile şi recunoscută şi de legea veche, ţara trebuie să o păstreze cum am mai zis. Eu înţeleg că Convenţiunea se poate modifica în chestiuni naţionale şi că sîntem datori să-i dezvoltăm principiele în interesul naţiunii noastre, însă în cît priveşte drepturile asigurate românilor îndeobşte noi sîntem datori a păzi aceste principie, iar nu a le întoarce în folosul unei singure clase, a stăpînitorilor de moşii. Să lăsăm, dar, chestiunea ţăranilor la locul ei, căci cum a zis domnul Florescu o mai repet şi eu acum, că trist şi ruşinos ar fi şi pentru acei ce iubesc împroprietărirea ţăranilor, şi pentru acei ce nu o voiesc de a nu avea alt argument decît art. 13 din proiectul Constituţiunii [2].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 41, p. 15, col. 1—2.

NOTE

[1] Articolul 47 avea următorul cuprins : „Deosebirea credinţelor nu are nici o înrîurire la particularnicile drituri, dacă de către legi pentru oareşcare alte princini nu s-a hotărît vreo deosebire (§ 45 şi 90)". *Codică civilă a Principatului Moldovei*, ediţia a doua, Iaşi, 1851, p. 12.

[2] Cf. şi intervenţia precedentă. Amendamentul a fost retras.

*Intervenţie la art. 17 din proiectul de Constituţie, referitor la pedeapsa cu moartea**

Chestiunea pedepsei morţii s-au tratat de legislatorii şi filosofii cei mai mari din veacul al 19-lea. Ea se esaminează ca chestiune de drit şi ca chestiune de utilitate. Ca chestiune de drit, puţini astăzi mai sprijinesc pedeapsa morţii. Dovadă că şi chiar d[umnea]voastră declaraţi în principiu desfiinţarea ei. Societatea nu are dreptul a lua aceea ce nu poate da; acolo unde societatea o aplică, ea o face nu pentru că are dritul, dar pentru că are puterea.

În armată, cu săbii şi baionete ea o esecută asupra unui om slab, izolat şi adeseori chiar legat. Puţini astăzi mai recunosc societăţii dreptul talionului, dreptul de a scoate ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, viaţă pentru viaţă. Moraliştii osîndesc pedeapsa morţii şi în privire că previnează posibilitatea căinţei, ba chiar de multe ori pedepsesc un pocăit. În aseminea caz societatea, după espresiunea lui Lamenais, osîndeşte un nevinovat.

Venim acum la chestiunea de utilitate. Nici în această privire pedeapsa morţii nu poate fi admisă. Noi vedem că cu cît societatea înaintează în civilizaţiune, cu atîta caracterul se întăreşte şi prin urmare moartea se face mai puţin înspăimîntătoare. Oamenii învăţaţi prin ştiinţă, prin istorie au văzut cît viaţa este trecătoare: puţin se tem de moarte; civilizaţiunea, amorul propriu le dă acest curagiu. Religiunea şi filosofia care ne arată că după această viaţă, că afară de această lume mai este ceva întăresc încă acest curagiu. Pentru omul învăţat, pentru omul filosof, pentru omul religios moartea puţin sparie.

---

* Şedinţa din 24 august 1859.

Venim acum la cealaltă parte a medaliei, la viţiurile civilizaţiunii, la stîrnirea poftelor, la setea de a le îndestula cu orice preţ, şi prin urmare la sporirea crimelor; şi pe acestea nu le poate stavila pedeapsa morţii. Gloata nu se mai teme de moarte. Uitaţi-vă ce se petrece în staturile bătrîne ale Europei. În Englitera ştiţi că esistă spînzurătoare pentru cel mai mic furtişag. Ei bine, nicăiri nu se comit mai multe furtişaguri decît chiar împrejurul locului unde se face esecutarea. Spînzurătoarea atrage ca la un iarmaroc (bîlci) pre toţi pungaşii din Londra. Prin urmare, domnilor, dacă pedeapsa morţii nu a ajuns de a nu mai fi spăimîntătoare nici pentru clasele înalte şi morale ale societăţii, nici pentru clasele demoralizate, ba încă mai puţin spăimîntătoare ea trebuie să fie pentru militari, acei a căror chiar profesiunea este de a înfrunta moartea.

Domnul Sturdza atribuie militarilor o onoare care nu ar avea-o civilii. Împuşcarea ar fi o onoare.

Eu socot că aice este o greşeală. Dar, primind pentru un moment ca soldatul să aibă o onoare deosebită, eu încă resping şi pentru militari pedeapsa morţii. Căci, dacă pentru soldat pedeapsa morţii este o onoare, eu nu o dau soldatului care a călcat onoarea. Nu ştiu pentru ce soldatul ce a comis a crimă, o faptă neonestă, ar avea un privilegiu mai mult decît civilul. Un civil comite o crimă şi el primeşte o pedeapsă dezonorantă. Un militar comite o crimă şi el să primească o onoare? Dacă noi rădicăm pedeapsa morţii pentru trădătorul patriei sale, dacă noi rădicăm pedeapsa morţii pentru acel ce au stîrnit resbelul civil, pentru acel ce au tulburat sau au atacat societatea, pentru ce să o aplicăm pentru militari, carii cele mai multe dăţi nu comit decît vini de disciplină; şi apoi, oare disciplina numai prin pedeapsa morţii se păstrează? Eu socot că nu.

Soldatul merge la resbel cu bucurie; acela care aleargă înaintea gloanţelor inamicului, acela nu se teme de puşcă, pentru el aceasta nu este o pedeapsă. Dimpotrivă, cred că, între osînda de a purta ghiuleaua la picior sau de a fi secuestrat din societate pentru toată viaţa lui şi între pedeapsa de a fi împuşcat, puţini soldaţi ar prefera muncile publice sau închisoarea pe viaţă. De aceea, domnilor, zic că, dacă noi rădicăm pedeapsa morţii pentru crimele politice, pentru crimele civile, cred că o putem foarte lesne rădica şi de la militari. Legislatorilor, domnilor, de la 1832 trebuie în cazul de faţă să le dau lauda ce merită. Ei au respins din Regulament tribunalele esceptionale pentru militari, ei au supus şi pe soldaţi jurisdicţiunii civile, ei au privit în soldaţi nu mercenari, ci *cetăţeni*. Aceasta au fost un pas de progres, la care ţintesc şi alte naţiuni mai civilizate decît noi, adecă să transformeze soldaţii lor în cetăţeni[1].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 43, p. 10, col. 1–2.

NOTE

[1] Amendamentul a fost respins. Cf. şi intervenţia următoare.

*Intervenție în care combate aplicarea pedepsei cu moartea în armată**

Domnilor, eu nu am nici un interes, nici plecare de inimă să apăr autorii Regulamentului, însă nu pot aproba imputarea că ei nu ar fi voit ca să avem o armată. Dacă nu autorii, dar cel puțin oamenii care au susținut Regulamentul, carii au ocîrmuit după sistemul Regulamentului, totuși au pus bazele unei armate naționale [1]. Ei au organizat în Țara Românească dorobanții și grănicerii, ei au făcut și alte așezăminte militare, pe care noi vedem că chiar streinii le laudă și pe care acum voim a le introduce în ambele țări. Prin urmare, nu ar trebui să-i învinovățim că n-au voit să întemeieze o armată națională, cel puțin în principiu. În atîtea alte privințe ei au destule păcate asupra conștiinței lor, să nu le mai atribuim și pe acestea.

Domnul Florescu au zis că pentru pedepsirea soldatului trebuie o grabnică dreptate. Prin aceasta, dar, d[omnia]-lui recunoaște că pedepsa de moarte este o dreptate. Dacă ea este o dreptate pentru militari, trebuie să fie dreptate și pentru civili, și prin urmare iată că vine a recunoaște pedeapsa morții de dreaptă și așa îi aprobează principiul.

Domnul Gr[igore] Sturdza au venit și au făcut întrebare domnului Steege daca civilii voiesc să aibă onoarea de a fi împușcați. Eu încă o dată nu mă unesc cu teoria unei aseminea onoare excepționale. Dacă împușcarea este o onoare, eu nu voi să o dau soldatului neonest — acestuia îi trebuie o pedeapsă dezonorantă, dar nu o onoare. Criminalul se lovește cu infamie, iar nu se acopere cu onoare. Nu primesc o aseminea solidaritate între soldații ce au călcat legile onoarei și între soldații ce o respectează.

Duca de Malacof [2], duca de Magenta [3] nu pot să aibă nici o solidaritate cu soldații care călcînd legile onoarei trag ghiuleaua sau servează în batalioanele de disciplină. Domnul Sturdza au mai zis că soldatul este martirul onoarei; așa este ! Însă soldatul acela carele rabdă, care moare pentru onoare, însă nu acela carele calcă onoarea, căci acela nu este decît criminal, carele prin însuși călcarea onoarei au contenit de a fi soldat; [este] un om vinovat ce trebuie pedepsit spre a se îndrepta sau, dacă nu se îndreaptă, ce trebuie a fi închis, pus în neputință de a mai greși societății. Un soldat se presupune că este onoarea însuși — uniforma lui o dovedește. Însă, îndată ce el calcă onoarea, nu mai este soldat. De aceea se și rup de pe el semnele militărești.

S-au mai zis că numai moartea poate să susțină disciplina între soldați. Dacă noi vedem leacul numai în pedeapsa morții, apoi să o adoptăm și în armata noastră.

Domnul Gr[igore] Sturdza au zis că numai pedeapsa de moarte ține disciplina în armata franceză.

Domnul Gr. Sturdza întrerupe zicînd : Nu.

Eu cred că și fără pedeapsa de moarte armata Franciei ar fi tot așa de valoroasă, tot așa de eroică. Eu cred că și fără pedeapsa de moarte soldatul francez ar fi cel întîiul soldat din lume. Aceasta provine că soldatul francez este acela care se apropie mai mult de cetățean ; este că el are sentimentul iubirei patriei, a naționalității, a onoarei. Socot că fiecare armată se poate disciplina avînd șefi vrednici, cari să se silească să rădice caracterul și demnitatea soldaților, să dezvolteze în inima lor amorul patriei și datoria onoarei.

---

* Ședința din 24 august 1859.

Domnul Brăiloiu au zis că armata face un trup esceptional în societate; prin deducțiune ar fi, dar, un trup străin. Ei bine, eu zic că, dacă armata este un trup străin, atunci ar forma un corp de condotieri, de sviteri în serviciul regelui de Neapoli.

Cît pentru oștirea noastră, eu nu voiesc să fie un trup esceptional în țara noastră, ci să fie un trup omogen, care să simță, să sufere, să se bucure împreună cu națiunea din care trebuie să facă parte. Mai adaog după acestea că, dacă armata Franciei este așa de valoroasă, este tocmai pentru că ea nu este un trup esceptional, ci că ea este o parte întregitoare a națiunii, luînd parte la tot ce privește binele și gloria Franciei[4].

Protocoalele Comisiunii ..., nr. 43, p. 13, col. 1 — p. 14, col. 1.

NOTE

[1] În ceea ce privește organizarea armatei în Țara Românească și Moldova prin prevederile Regulamentelor organice, vezi Regulamentul organic al Valahiei, cap. IX „Regulamentul ostășesc" și Regulamentul organic al Moldovei, cap. VII „Regulamentul jandarmeriei". În *Regulamentele organice* ..., p. 133 — 164, 291 — 313.

[2] A. Pélissier, duce de Malacof, mareșal al Franței (1794—1864). A comandat trupele franceze la cucerirea Sevastopolului în 1885.

[3] Patrice de Mac-Mahon, duce de Magenta, mareșal al Franței (1808—1893). Luptă în războiul Crimeii și cucerește Malacovul.

[4] Cf. și intervenția precedentă.

*Propune redactarea unui proiect de lege privind presa din ambele Principate**

Propunere. Considerînd că misiunea Comisiunii centrale este de a unifica îndată legile din ambele Principate Unite și că Comisiunea a și pășit la această unificare prin priimirea propunerii de a se adopta condicele criminală, comercială și cea civilă a domnului Calimah[1] pentru ambele Principate Unite.

Considerînd că în Moldova delictele de presă se judecă numai de Divanul domnesc, iar în Țara Românească de către instanțele criminale, ca toate delictele de obște.

Considerînd că Adunarea Țării Românești, respingînd proiectul înfățișat de ministeriu, a lăsat Comisiunii centrale misiunea de a face proiectul pentru presă, ca o legiuire de interes comun ambelor țări unite.

Pentru aceste motive propui on[oratei] Comisiuni un proiect de lege de presă, îndatorîndu-l a institui tribunal de jurați pentru judecarea proceselor de presă.

(Subscriși:) Ștefan Golescu, L. Steege, G. Arghiropulo, Eug. Predescu, Kogălniceanu

Protocoalele Comisiunii ..., nr. 44, p. 3, col. 1 — 2.

---

* Ședința din 26 august 1859.

NOTE

[1] *Codul Calimach*, ediţie critică, Bucureşti, Editura Academiei R.P.R., 1958, 1 016 p.

*Intervenţie în legătură cu atribuţiile Consiliului de Miniştri al Moldovei în lipsa domnului din Iaşi**

Domnilor, mai înainte de toate, unindu-mă cu observaţiunile foarte drepte ale domnului Brăiloiu, viu a chema mai în special băgarea de seamă a Comisiunii centrale asupra zicerii din adresa ministeriului că Consiliul de Miniştri este însărcinat de a cîrmui în lipsa domnului din ţară. Această zicere îmi pare foarte curioasă, şi mai curioasă încă teoria ce ar rezulta din ea, adecă, că domnul nefiind în Iaşi, ci în Bucureşti sau la Floreşti, nu ar fi în ţară şi că atunci ar trebui să încredinţeze Consiliului sau altuicuiva administrarea ţărei. Eu nu pot nicidecum priimi o asemenea teorie, căci ea ar fi sinonimă cu teoria şi chiar cu pretenţiunea guvernului turcesc că domnul cînd iese din un Principat şi trece în celulalt să se socoată ca lipsind din ţară şi dator de a încredinţa frînele guvernului unui caimacam.

De îndată ce teoria profesată de ministeriul din Iaşi s-ar priimi, pentru mine atunci ori caimacamul, ori Consiliul de Miniştri, ce n-ar fi decît o căimăcămie de şapte, ar fi totuna. Europa a respins pretenţiunea Înaltei Porţi; să respingem şi noi pretenţiunea ministeriului Moldaviei de a voi a se erige în putere ocîrmuitoare a ţărei în lipsa domnului, în căimăcămie. Pentru mine şi pentru întreaga naţiune, domnul tot în ţară este fie el în Bucureşti, ori în Iaşi, şi oriunde în marginile Principatelor Unite. Aşa pînă acum a înţeles-o şi ministeriul, căci am văzut în „Monitor'' mai multe ordinanţe cu data din Bucureşti, din Floreşti şi din alte localităţi ale Ţărei Româneşti şi privitoare la trebile din Moldova. Cum, dar, ministeriul vine acum să ne zică că Măria-Sa lipseşte şi că Consiliul Miniştrilor l-a înlocuit în trebile Moldaviei? După Convenţiune domnul ocîrmuieşte cu miniştrii; din aceasta rezultă că miniştrii nu pot ocîrmui fără domn. Un aseminea drit eu, dar, nu le recunosc şi chem toată băgarea de seamă a Comisiunii asupra noului act de neregularitate al ministeriului din Iaşi. El dă loc la antecedente fatale. Îmi pare rău că ministeriul de Moldova prin chipul uşor cu care înaintează lucrările sale, prin puterile ce ades îşi însuşeşte peste competinţa sa aduce coliziuni atît de des între dînsul şi între Comisiunea centrală[1]. Îmi pare rău că nu ia de model pe ministeriul din Bucureşti, carele cel puţin în păzirea formelor constituţionale este cu deosebire scrupulos.

Încă o dată, eu cu desăvîrşire mă rostesc în contra teoriei că domnul nefiind în Iaşi ar lipsi din ţară şi că în aseminea caz domnii miniştri ar putea a-şi însuşi rolul de caimacam.

Protocoalele comisiunii ..., nr. 45, p. 2, col. 2 — p. 3, col. 1.

NOTE

[1] Guvernul Moldovei înaintase Comisiei centrale „un proiect de lege pentru reorganizarea administrativă'' fără a avea şi „deosebită ordonanţă a Înălţimii-Sale domnul'', proiect în care erau incluse şi ideile pe care le combate Kogălniceanu.

---

* Şedinţa din 28 august 1859.

*Moțiunea pentru deschiderea unui port la Marea Neagră**

Luînd în considerațiune că comerciul este sufletul unei națiuni și că, cu cît comerciul se dezvoltează într-o țară, cu atît se dezvoltează mai mult și bunăstarea populațiunii.

Luînd în considerațiune că cel mai mare ram al comerciului Principatelor Unite este esportațiunea productelor agricole și că datoria guvernului este de a înlesni în toate chipurile această esportațiune.

Luînd în considerațiune că comerciul grînelor și esportațiunea lor suferă mari greutăți din cauza lipsei căilor de comunicație și mai cu deosebire a unui port deschis în toate anotimpurile.

Luînd în considerațiune că un port pe Marea Neagră ar ușura și înlesni mult această esportațiune, făcînd-o putincioasă și în timpurile de iarnă, cînd porturile de pe Dunăre cele mai multe dăți sînt închise.

Luînd în considerațiune că un port pe mare ar face și mai scurtă și mai îndemînatică navigațiunea corăbiilor streine, care astăzi sînt luni întregi reținute în cotiturile Dunării, lucru ce scumpește și pune productele noastre în neputință de a susține concurința cu productele Rusiei, care găsesc mare ușurință de esportațiune în porturile Odesei, Taganrog etc.

Luînd în considerațiune că țărmul maritim de pe partea Besarabiei înapoiată Principatelor Unite, după declarațiunea multora, ar înfățișa locuri îndemînatice pentru deschiderea de port.

Luînd în considerațiune că, așa fiind, apoi interesul vital al țărei cere ca cu orice sacrificiu și cu o oră mai nainte Principatele Unite să deschiză asemine porturi comerciale, pe temeiul art. 32 din Convențiune [1], care îndrituiește pe Comisiunea centrală de a se sugera domnului îmbunătățirile ce ar fi de introdus în deosebitele ramuri ale administrațiunii.

Subscrisul propune ca Comisiunea centrală să binevoiască a chema luarea-aminte a guvernului asupra folosului mare și necalculabil ce ar rezulta pentru Principatele Unite din deschiderea unui port maritim și, dar, a-l și invita ca de îndată să rînduiască o comisiune de persoane speciale care să studieze țărmurile maritime ale Besarabiei moldovene și, găsind locuri favorabile pentru înființarea unui asemine port, să se și facă proiectul cuvenit pentru deschiderea sa, care proiect împreună cu estimațiunea cheltuielilor trebuitoare să se înfățișeze în timpul cel mai scurt puterii legislative.

(Subsemnați :) M. Kogălniceanu, Gr. Arghiropulo, E. Predescu

Protocoalele Comisiunii . . ., nr. 46, p. 2, col. 1

NOTE

[1] Referitor la textul articolului 32 din Convenția de la Paris vezi mai sus nota 3 de la p. 125.

*Intervenție în legătură cu regimul drumurilor și al apelor curgătoare prevăzut în art. 15 din proiectul de Constituție***

Domnilor, ca să putem ști dacă șoselele și drumurile sînt proprietatea statului sau numai întrebuințarea lor este de domeniul public, precum o sprijin eu, trebuie să venim la origine. Amicul meu domnul Mălinescu v-a zis că în Francia șoselele și rîurile sînt proprietatea statului. Așa este. Însă să vedeți pentru ce : șoselele, domnilor, au început a se face în Francia într-o epocă foarte veche, cînd încă proprietatea privată nu era constituită, cel puțin cum ea este astăzi. Este sigur că șoselele și drumurile lucrate au început a se face în Francia încă din epoca cînd tot pămîntul era fief al statului. În urmă lucrurile s-au schimbat. Fiefele s-au transformat în proprietate particulară de către rege sau de către marii feudatori. Cînd s-au transformat fiefele în proprietăți particulare, statul și-au rezervat drumurile și șoselele ca proprietate a sa. Iată starea de lucruri ce rezultă din însuși ordonanța care ne-au citat-o domnul Mălinescu. Esemplul Franciei nu este, dar, ceva care să aibă asemănare cu starea lucrurilor din țara noastră. Din ordonanța citată rezultă aseminea că rîurile în Francia sînt o proprietate a statului atît de absolută încît proprietarii riverani se pedepsesc pînă și pentru gunoiul ce aruncă în apă, și aseminea erau popriți de a abate apele pentru trebuințele lor. Pescuitul era aseminea un drit al statului. Vă întreb dacă această stare de lucru esistă și la noi, pentru ca să putem veni la consecuința că drumurile și rîurile sînt și se pot declara de proprietatea statului.

---

* Ședința din 31 august 1859.
** Ședința din 3 septembrie 1859.

Atunci pe cînd domnii noștri dăruiau pe boieri și monastiri cu moșii declarat-au ei drumurile și rîurile ca proprietatea statului? Nu, căci făcînd-o așa atunci ar fi trebuit ca și moșiile să se privească ca o proprietate absolută în simțul occidental. Proprietatea funciară cum este în Francia au început însă a se regula la noi de-abia de la Regulament. Căile de comunicare n-au avut, dar, trebuință de a se declara de proprietate a statului, nefiind nici proprietate absolută privată. Căile de comunicațiune au fost și au rămas pururea, precum ele sînt și astăzi, de întrebuințarea obștei, de domeniul public cum se zice.

Domnul Mălinescu au citat factul că în Francia cînd să părăsește o șosea guvernul vinde locul în folosul său. Dar de ce se face aceasta? Fiindcă acolo cînd statul vrea să facă o șosea nouă el cumpără locul și, prin urmare, dacă are datoria să cumpere locul ce-i trebuie are și dreptul de a vinde locul ce nu-i mai trebuie. La noi însă nu este așa. Niciodată statul n-au fost îndatorit pentru nouăle căi de comunicațiune să cumpere pămîntul trebuitor, fiind dator fiecare stăpîn de moșie să învoiască fără plată deschiderea drumurilor trebuitoare și să sufere șerbia liberei lor întrebuințări.

În cît privește rîurile, chestiunea este prevăzută de legile noastre civile, care au o teorie despre ele cu totul alta de ceea ce este în Francia. Iată ce zice Condica civilă a Moldaviei § 543 : „Insula ce se formează într-un rîu mare se cuvine statului”. Iată mai jos definițiunea dată de § 544 : „Dacă se formează o insulă la mijlocul unui rîu mai mic se cuvine dritul ocupației ei proprietarilor de moșie ce se află în preajma ei de pe amîndouă malurile rîului ; deci insula se împarte prin diametru în două drepte părți, din care una se stăpînește de către proprietarii unui mal, iar cealaltă de către proprietarii celuilalt mal”.

Comparați, domnilor, legislațiunea noastră civilă cu ordonanța din Francia citată de domnul Mălinescu [1] și după care se pedepsea pînă și proprietarul care arunca gunoi în apă, și din aceasta comparațiune vom vedea marea deosebire ce esistă între rîurile din Francia și între ale noastre

Acolo ele sînt proprietate a statului, aici ele fac parte din moșiile riverane. Prin urmare, cum noi am putea schimba deodată condițiunile rîurilor noastre, declarîndu-le proprietatea statului, şi aceasta fără cuvenita despăgubire către îndrituiţi? După opiniunea mea, nicăiri, domnilor, legislaţiunea care ocîrmuieşte astăzi rîurile, şoselele şi căile de comunicaţiune nu este mai liberală decît în Principate, fiindcă dă statului putinţa de a înmulţi căile de comunicaţiune pe uscat şi pe apă fără nici un sacrificiu bănesc şi spre cea mai mare înlesnire a servitiului public.

Dacă, dimpotrivă, am adopta principiul cuprins în amandamentul onor[abilului] meu amic, vom face un rău în ambele cazuri: dacă vom adopta că şoselele, drumurile şi rîurile sînt proprietatea statului într-un chip absolut şi fără despăgubire, prin aceasta am face o spoliaţiune; dacă din contră vom priimi ca aceasta să se facă cu despăgubire, să gîndim la ce cheltuieli espunem statul, cînd mai ales ţara are trebuinţă de a deschide atîtea şi atîtea canaluri şi drumuri. Şi, prin urmare, eu opinez pentru păstrarea stării actuale a lucrurilor, adecă că toate rîurile şi drumurile, în cît priveşte întrebuinţarea lor, sînt de domeniul public şi după care statul are dreptul de a deschide canaluri, a curăţi rîurile, a face drumuri nouă şi a îmbunătăţi pe cele vechi fără despăgubire [2].

Protocoalele Comisiunii . . ., nr. 49, p. 4, col. 1-2 — p. 5, col. 2.

NOTE

[1] Dăm mai jos textul lui Vasile Mălinescu, cu extrasele din legislaţia Franţei la care se referă M. Kogălniceanu:

„Vorbesc de Francia. Iată ce zice o ordonanţă regească din 1669, tit. 27, art. 41: « Declarăm proprietatea tutulor fluviilor şi rîurilor purtînd vase prin adîncimea lor fără artificiu şi fără lucrări de mînă, în regatul şi pămîntul de sub ascultarea noastră, a face parte din domeniile coroanei noastre, fără privire la orice titlu de stăpînire contrară.

Art. 42. Nimenea, fie proprietar sau arendaş, nu va putea face moară, stavile ş c.l., nici orice altă împedicare vătămătoare pe cursurile apei, pe fluviile şi rîurile navigabile şi plutitoare, nici să arunce verice gunoaie sub pedeapsă ş.c.l.

Art. 43. Cei ce au durat mori ş.c.l. sînt îndatoriţi de a le dărîma; de nu, vor fi dărîmate pe socoteala lor.

Art. 44. Este oprit oricărei persoane de a abate apa din rîurile navigabile sau plutitoare, sau de a le slăbi cursul, sub osînda de a fi pedepsite ca uzurpătoare şi condemnate ş.c.l. (Cond. civil., 644).

Încheierea directoriului esecutiv din 13 Nivoseanul V.

Art. 1. Legile şi regulamentele (în privinţa apelor) se vor esecuta după forma şi cuprinderea lor »

Un alt articol mai departe zice: « De aseminea sînt îndatoraţi toţi proprietarii mărginaşi cu rîurile şi rîuleţele plutitoare de a lăsa de-a lungul malurilor patru palme de loc pentru trecerea oamenilor întrebuinţaţi la conducerea plutelor ».

Un alineat repetă iarăşi: « Nimeni nu poate abate apa » ş.c.l.

Un altul: « De asemenea nu este iertat a scoate nisip » ş.c.l.

Legea din 1-i decembre 1790, tratînd despre materia aceasta, este şi mai esplicită. Ea sună precum urmează: *Drumurile publice.* Vedeţi bine, domnilor, vorba nu e numai de şosele. « Drumurile publice, uliţele şi pieţele de prin oraşe, fluviile şi rîurile navigabile şi plutitoare, ţărmurile, adăposturile mării şi în general toate porţiunile de pămînt naţional care nu sînt susceptibile a fi proprietate privată sînt considerate ca *făcînd parte din dominiile publice* ». Nu se zice nici că sînt şerbite, nici că ar fi spre întrebuinţarea publicului, ci fac parte din dominiile publice.

Întru cît priveşte drumurile vecinate (de la sat la sat), legea franceză le recunoaşte ca proprietate a comunelor, afară de cazurile cînd ele ar deveni trebuitoare serviciului public; atunci intră şi acestea în rîndul dominiilor publice". *Protocoalele Comisiunii* . . ., nr. 49, p. 3, col. 2 — p.4, col. 1.

[2] Vezi şi intervenţia următoare.

*Intervenție la art. 15 din proiectul de Constituție, referitor la regimul rîurilor și drumurilor**

În urma articolului despre espropriarea în cazul de interes public și a amandamentului domnului Mălinescu, este neapărat ca să stipulăm un principiu și despre rîuri, șosele și alte căi de comunicațiune. Propunerea mea era un subamandament la propunerea domnului Mălinescu; aceasta s-au respins.

Așadar, subamandamentul meu se face amandament. El declară, întocmai cu Codica civilă, că tot rîul care este flotabil sau navigabil, precum Moldova, Siretul, Oltul i alte aseminea rîuri, sînt de dominiul public în cît privește întrebuințarea lor. Aceste rîuri nu sînt proprietatea absolută a statului, căci, fiind așa, apoi tot statul ar avea și monopolul pescuitului, cînd acesta este al publicului. Dovadă este că însuși proprietarii riverani nu îl pot împiedica altora. Că statul nu e proprietar absolut al rîurilor o dovedește chiar esemplul domnului Mălinescu pentru poduri făcute pe rîuri. Aceste nu sînt proprietăți ale statului. Statul pune numai nart ** pentru trecerea drumeților, întocmai ca la carne, ca la lumînări; el se servește de dritul ce are de a nu lăsa trebuința publică în arbitrariul proprietarilor.

Statul nu intervine decît spre a zice proprietarilor riverani: faceți poduri bune, nu luați dări mari; atîta este dreptul statului. Numai cînd proprietarii nu se conformă acestor zise statul intervine și face pod și ia brudină (taxă). Vă citez spre esemplu că pe Prut sînt mai multe poduri. Ei bine, numai la gura Prutului este un pod al statului, pentru că aici nefăcîndu-se de proprietari l-au făcut statul, iar toate celelalte poduri sînt particulare. Prin urmare, legislațiunea actuală în ochii mei fiind îndestulătoare, pentru a corespunde la toate trebuințele societății, eu sînt de socotință de a se păstra. Amandamentul meu, puind anume că libera întrebuițare a rîurilor este de dominiul public, prin însuși aceasta mai zice că toate pedicele particulare rădicate spre a stăvili sau a îngreuia libera întrebuințare, precum iezături (zăgaz), mori, poduri făcute prea jos, trebuie de îndată a fi înlăturate ca abuziv făcute.

Vin acum a esplica ce înțeleg sub numele de flotabil și navigabil și totodată a întîmpina cele zise de domnul Mălinescu în privirea împiedicărilor ce s-ar putea rădica de către proprietarii riverani. Flotabil vrea să zică tot rîul ce se poate pune în stare de a purta plute; navigabil este tot rîul ce se poate pune în stare spre a putea duce vase. Prin urmare, orice rîu ce s-ar putea face prin construcțiuni sau lucrări de artă plutibil sau navigabil cade în plasa rîurilor coprinse în amandamentul meu. Statul are dreptul să apere interesul public. Chiar după legislațiunea actuală în Principate statul are dreptul a face rîurile navigabile sau plutibile. Nimeni din proprietari nu au putut să oprească statul de la întrebuințarea acestui drept. Statul au dat căpitanului Magnan pe Siret și pe Prut un privilegiu de navigațiune cu vapor mai nainte d-a se [da] acestași privilegiu răposatului Codreanu din Bîrlad.

Nimeni dintre proprietari n-au rădicat glasul în contra acestor privilegie. Cu toată protestațiunea diplomației austriace, concesiunea dată căpitanului Magnan este legală. Dacă acum nu se pune în lucrare, este vina concesionarului, care s-au încurcat în alte speculațiuni în Servia.

---

* Ședința din 3 septembrie 1859.

** Preț oficial.

Eu socot, dar, că amandamentul meu este departe de a îndritui pe vreun particular ca să împedice pe stat în toate măsurele ce ar voi a lua spre a deschide sau a îmbunătăți flotabilitatea sau navigabilitatea rîurilor noastre[1].

Protocoalele Comisiunii ..., nr. 49, p. 7, col. 1 – 2.

NOTE

[1] Vezi și intervenția precedentă.

*Intervenții în legătură cu regimul actelor de stare civilă**

Domnul Kogălniceanu citește următorul amandament din seria d[omniei] sale

Actele statului civil trec de la cler către autoritățile civile.

Căsătoria civilă este adoptată; ea va trebui a preceda pururea căsătoria bisericească.

Despărțeniile nu se vor mai încuviința de către biserică decît în urma sentinței tribunalelor civile.

D[omnia]-lui urmează a zice:

Aici sînt două cazuri: întîi actele statului civil în general și apoi căsătoria civilă în special. Cer dîntîi trecerea de la cler către autoritățile civile a actelor statului civil, ca așa să fie în singurul control al puterii civile.

Însuși după legile actuale, păstrătorii acestor acte sînt în instanța lui preoții și protoierei (protopopii), iar în a doua instanță sînt administratorii districtelor.

A fost curioasă legislațiunea Regulamentului cînd a presupus că în Principate nu ar esista decît o populațiune de o singură religiune, acea ortodoxă.

În eroarea acesta, Regulamentul a încredințat numai ierarhiei eclesiastice ortodoxe ținerea registrelor statului civil, dînd apoi controlul ispravnicilor[1]. Dacă administratorii ar fi avut și dreptul de îndreptare și de judecată asupra pricinuitorilor de neorînduială în actele cele mai importante ale societății umane, legea actuală ar fi fost îndestulătoare. Însă nu este așa; cînd aceste acte nu se găseau în bună regulă, administratorii raportau Ministeriului din Întru, care se adresa către mitropolit sau episcop eparhiot ca să pedepsească pe protoierei. Judecați, domnilor, din această complicațiune de persoane și de atribuțiuni, cîte metehne, cîte abuzuri pot să se facă în ținerea unor acte, de la care izvorăsc toate legăturile societății. Trebuie, dar, ca clerul să fie desărcinat de această îndatorire, cu atît mai mult că populațiunea noastră este de deosebite religiuni. Trebuie, dar, ca, fără privire către confesiuni, să concentrăm ținerea actelor civile în mînele autorităților civile, adică în mînele magistraților municipali și comunali.

---

* Ședința din 3 septembrie 1859.

În cît privește amănunțimile, adică cum să se facă, cum să se țină registrele și celelalte amănunțimi ale actelor civile, va fi treaba Codicei de procedură civilă și a reglementelor administrative.

C. Brăiloiu *susține ca actele de stare civilă să fie întocmite de către clerici și păstrate de către consiliile municipale. Întocmirea lor de către autoritatea laică ar aduce „o lovire ideilor religioase".*

Eu v-aș propune ca să menținem textul amandamentului. Dacă frasa mea, aceea că *actele civile trec de la cler*, e să aducă supărare părinților episcopi, asta mă preocupă prea puțin. Clerul are să audă adesea cuvinte foarte aspre. Însă, spre împăcare, eu priimesc a zice că actele statului civil se vor ținea de autoritățile civile. Acum întreb care sînt acele autorități civile? De aceea, spre a răspunde la cazul espus de domnul Brăiloiu, adaug că trebuie ținută espresiunea autoritățile civile, municipale și comunale. În Francia aceste acte se țin de către mairi*, carii și ei fac parte din amploiații municipali sau comunali. Cum am mai zis, se înțelege că o lege îndeosebi va regula modul aplicațiunii.

Ca să ne apucăm a regula toate chestiunile, am intra în Codica civilă, în Codica de procedură civilă, pe care Dumnezeu știe cînd o să le facem; pînă atunci eu crez că trebuie să priimim textul amandamentului. Îndată ce vom zice aceasta, otărîm chestiunea.

I. Florescu. *propune ca votarea să se facă prin ridicare de mînă.*

Domnilor, alineatul II al subamandamentului domnului Grig[ore] Sturdza[2] socot că în loc de a simplifica chestiunea o încurcă și mai rău. Și aș voi ca acel alineat să fie păstrat, după cum a zis și domnul Brăiloiu, pînă la facerea unei legi speciale în privința căsătoriei.

Dați-mi voie, domnilor, să abordez chestiunea ridicată de amandamentul meu. Iată ce se zice în aceasta:

„Căsătoria civilă este adoptată; ea trebuie să preceadă căsătoria bisericească".

Vedeți, dar, că acest amandament, departe de a jigni consecrațiunea bisericească a căsătoriei, o leagă pînă în oarecare grad cu căsătoria civilă și totdodată vine să tămăduiască un rău foarte mare, care dărapănă familia și care din zi în zi se face și mai mare. Tocmai dacă voiți să fiți conservatori în simțul nobil al cuvîntului, trebuie, domnilor, să primiți principiul căsătoriei civile, căci în starea actuală a societății noastre numai căsătoria civilă poate păstra familia.

Ce este căsătoria, domnilor? După definițiunea paragrafului 63 din Codica civilă a Moldovei[3], „căsătoria este o tocmeală, un contract prin care două persoane, parte bărbătească și femeiască, arată cu un chip legiuit voința de a viețui într-o legiuită însoțire cu dragoste, cu cinste și cu frica lui Dumnezeu, și de a produce prunci"! În această definițiune se unesc, domnilor, religiunea, moral și societatea; frica lui Dumnezeu, cinstea și producerea pruncilor, creșterea lor și înmulțirea societății.

În starea actuală a lucrurilor, legămintele căsătorești, cum ele se fac, nu mai împlinesc nicium aceste condițiuni; progresul societății civile, pe de altă parte starea de degradare în care a căzut clerul, desfrînarea moravurilor au zdruncinat cu desăvîrșire temeliile căsătoriei și, prin urmare, temeliile familiei și ale însuși societății. Mîntuirea o văz numai în căsătoria civilă, care trebuie să fie îndatoritoare și care în tot cazul trebuie să preceadă căsătoria bisericească.

---

* Primari.

Mă esplic, domnilor. În timpurile păgînilor femeia se privea [ca] o proprietate, un lucru al bărbatului; i se tăgăduia pînă și sufletul. Religiunea evreilor clasifica femeia alăturea cu alte animale, ceea ce se vede din Decalogul, carele zice „Nu vei fura femeia, nu vei fura boul, nici asinul etc.". Adam zice Evei: „Tu ești osul oaselor mele, tu ești carnea cărnii mele". La romani femeia era pururea nevîrsnică, atîrnînd ori de părinte, ori de frate, ori de bărbat. Religiunea creștină mai întîi a ridicat femeia, i-a recunoscut un suflet, i-a dat în societate un loc alături cu bărbatul, zicîndu-i: „Tu ești sufletul sufletului meu".

Țelul căsătoriei este mai ales în privința folosului, a înmulțirii societății de aici de pe pămînt, producțiunea copiilor într-un chip cinstit și cu frica lui Dumnezeu și creșterea lor pentru binele națiunii și a omenirii. Cum vedeți, dar, domnilor, țelul căsătoriei este *eminent* societatea terestră. Este, dar, neapărat ca societatea să intervină să prezide la alcătuirea tocmelei căsătorești.

Dar îmi veți zice, domnilor, poate, că veacuri întregi și în multe țări căsătoriile se făceau și se fac încă sub auspiciile și binecuvîntarea religiunii. Așa este, domnilor, însă luați seama că în timpii antici biserica nu reprezinta numai interesele cerului, dar și ale pămîntului. Astfel vedem, de esemplu, că biserica era ocîrmuitoare a lucrărilor publice, a așezămintelor de binefaceri, de instrucțiune și alte aseminea. Pentru ce, cînd se făcea o fundațiune, o școală, un spital, se supunea bisericei? Fiindcă atunci autoritatea religioasă era mai puternică decît autoritatea civilă, fiindcă despoții și domnii își plecau capul dinaintea preotului, fiindcă biserica apăra și păstra mai bine decît statul.

Biserica cel puțin în Orient, și în special în Principate, a avut în secolul de mijloc și alte drepturi. Clerul, dacă nu compunea tot tribunalul judecătorilor, dar cel puțin era prezidenții acestor tribunale și tîlcuitorii legii; în alte cuvinte, aceea ce se numește jurisconsulții statului. Acesta era lucru firesc; puterea instrucțiunii ce era în țară se găsea în cler. Pînă în timpurile noastre, tribunalele districtelor erau prezidate de protoierei, și Divanurile de mitropoliți.

Astfel vedem pe clerul Principatelor avînd în mîna sa și justiția civilă, și acea penală. După organizațiunea judiciară de pe atunci, boierii judecători nu avea altă competință decît de a se rosti asupra factului. Mitropolitul sau păstoriul deschidea apoi legea și rostea sentința. Despre această procedură păstrăm mai multe dovezi.

Dați-mi voie să vă citez unul din esemplele cele mai recente. În domnia lui Constantin Muruz în Moldova doi boieri, Bogdan și Cuza, au fost urzit un complet în contra domnului. Descoperiți, ei fură trădați în judecata Divanului țărei.

Într-o compunere în *stihuri*, s-au păstrat toată amînunțimile acestui proces[4]. Domnul Muruz fu în persoană acuzatorul boierilor conjurați. El își încheie rechizitorul său cu aceste cuvinte: Boierilor, țara este cangrenată; tăiați brațul mai nainte de a ajunge răul la inimă. Boierii declarară pe Bogdan și pe Cuza de vinovați și atunci mitropolitul, deschizînd *sfînta pravilă*, declară că la aseminea vină pedeapsa este moartea. Și Bogdan și Cuza fură descăpățînați.

Însă în cursul secolului, în Orient ca și în Occident, societatea civilă a mers pururea înainte, înlocuind gradual societatea religioasă. Biserica necontenit s-a tras înaintea statului. Instituțiunile publice, instituțiunile de binefacere, justiția, învățătura publică s-au luat de la cler și au trecut la autoritățile civile, căci interesele pămîntului din ce în ce au țintit a se despărți de interesele cleriului. Acum a venit timpul ca să luăm din mîna puterii bisericești și contractul familiei, alcătuirea cea mai eminentă socială, cea mai eminentă civilă. Aceasta mai ales în țara noastră este neapărat. La noi clerul n-a mers cu veacul, și veacul l-a lăsat în urmă. Toate clasele societății noastre au mers înainte, numai clerul și țăranii au stat pe loc. Clerul a fost rău conservator al puterii sale; el a înțeles rău chiar legea *Evangheliei*; țiindu-se numai de literă, a perdut simțul sîntei cărți. Clerul superior, imitînd pe clerul bizantin, a lucrat chiar în contra interesului națiunii noastre. În loc să caute a întruni deosebitele populațiuni ce locuiesc în pămîntul nostru, prin escluziunile sale, prin stavilele puse însoțirilor mixte, a păstrat seculi întregi barieră între dînsele, și așa națiunea a rămas despărțită și sfîșiată.

Armenii, domnilor, au venit în țara noastră la 1402 sub prințul Alexandru cel Bun[5]. Sînt trecute patru veacuri acum de cînd ei sînt așezați în patria noastră și ei au rămas tot streini, pentru că clerul nu le-a permis a se însoți cu pămîntenii.

Mai înainte încă de Ștefan cel Mare în Moldova avem o populațiune întreagă de catolici, cea mai mare parte adevărați români de origine; pe atuncea libertatea culturilor esista fără restricțiune; religiunea catolică era pusă pe un picior de egalitate cu religiunea ortodoxă. Ștefan cel Mare era în corespondință intimă cu papa de la Roma, care îi dete chiar titlul de apărător al creștinității. Însuși Ștefan cel Mare era însoțit cu o catolică, doamna Marghita. Ei bine, pînă astăzi populațiunea catolică este ținută izolată în Moldova, pentru că prin pedicele ce sub domnii streini s-au suscitat însoțitorilor* între ortodoxi și catolici ambele populațiuni au rămas despărțite. Prigoniți în religiunea lor, românii catolici trebuia chiar preot să-și aducă din Transilvania sau Ungaria, și așa românii catolici și-au perdut chiar și numele național, poreclindu-se astăzi *unguri* după naționalitatea preoților unguri. Aceasta nu este singura vină ce cade în sarcina clerului. Mai este desăvîrșita slăbire a legămintelor căsătorești, mulțumită ușurinței cu care binecuvîntează căsătoriile și a ușurinței cu care permite despărțeniile. Despărțeniile, domnilor, rod societatea moldoveană ca o cangrenă. Tribunalele spirituale care le rostesc au perdut cu desăvîrșire simțul datorințelor lor și către religiune, și către societate. Despărțeniile au compromis clerul cu desăvîrșire, încît însuși mitropoliții noștri au cerut ca acestea să se hotărească de putera civilă.

Interesul societății, păstrarea familiei cere ca să adoptăm căsătoria civilă. Numai ea poate reîntoarce însoțirii caracterul ei de nedisolubilitate; numai căsătoria civilă va putea întruni deosebitele aglomerațiuni de populațiune într-un singur trup și suflet, numit *națiunea română*.

Aceasta n-a vroit s-o înțeleagă clerul nostru.

Luîndu-se după greci, rău înțelegînd canoanele, clerul, în Moldavia mai ales, a preferat să tolereze concubinagiul decît să încuviințeze căsătoriile mixte. Dați-mi voie să vă citez un fact contimpuran și care va fi o eternă acuzațiune în contra episcopatului Moldovei. Episcopul de Roman, răposatul Veniamin Roset, a făcut o anafora către domnul Grigorie Ghica, cu data din 5 septembrie 1850; prin aceasta cerea de la guvern nu numai oprirea, dar chiar şi ne[re]cunoaşterea căsătoriilor mixte, în Moldova, domnilor, unde avem aproape de 100 000 de catolici, mai atîţia lipoveni, o mulţime de armeni, şi guvernul a avut slăbiciunea de a consfinţi o asemenea anafora.

---

* Citește: *însoțirilor.*

Gîndiţi-vă, domnilor, ce rău mare a trebuit să producă acest act în societate, căci pentru căsătoriile mixte de mai nainte făcute, dacă ar fi ca tribunalele să aplice textual această anaforă, apoi am vedea sute de femei din toate clasele declarate de ţiitori şi mii de copii dezbrăcaţi de drepturile şi numele unor fii legiuiţi. De atunci, domnilor, căsătoriile mixte nemaipriimind binecuvîntarea bisericii, concubinagiul, mai ales în clasele de jos, s-a făcut o stare normală pretutindenea unde populaţiunea de deosebite rituri este aglomerată.

Ca să credem că am putea, prin învăţătura clerului, să îndreptăm starea aceasta de lucruri este prea tîrziu. Pentru ca clerul să revină la virtuţile antice, pentru ca ele să priimească a face concesiuni secolului, se cere mult timp, şi pînă atunci răul s-ar face aşa de mare, încît nimeni nu l-ar mai putea tămădui. Trebuie, dar, ca societatea să intervină şi, prin urmare, trebuie să dăm căsătoriei autoritatea legii, de vreme ce autoritatea bisericei nu mai este îndestulătoare.

Propui, dar, căsătoria civilă.

Toate naţiunile care au voit să emancipeze societatea au adoptat căsătoria civilă. Francia a proclamat-o, Belgia a priimit-o, Germania Renană aseminea. Piemontul a adoptat-o.

Cel întîi act al legaţiunilor romane a fost ca să adopte Codul civil al Franciei şi, prin urmare, şi căsătoria civilă. Ce dintîi cerere de îmbunătăţire ce a făcut papei, Napoleon III fiind prezident, a fost aseminea introducerea Codicei civile franceze. Prin urmare, şi noi care voim egalitatea, care voim îmbunătăţirea şi moralizarea societăţii, trebuie să începem mai întîi întru a îmbunătăţi familia, care este căzută, căci de la ea purcede tot; fără familie, nu vom avea societate, nu vom avea naţiune. Aţi luat de model Constituţiunea belgică, conformaţi-vă cu ea şi în ceea ce priveşte căsătoria. Această constituţiune îndestulează trebuinţa societăţii civile şi ţine totodată seamă şi de scrupulul conştiinţei, mărginindu-se a declara că, căsătoria civilă precede căsătoria religioasă.

L. Steege *susţine căsătoria civilă şi trecerea actelor de stare civilă de la biserică în sarcina administraţiei laice.*

C. Tell *arată că, de îndată ce se prevede în Constituţie principiul căsătoriei mixte (de religii diferite), nu mai este necesar să se prevadă şi căsătoria civilă.*

Gr. Arghiropulo *cere să se introducă în mod obligatoriu căsătoria civilă, care să preceadă pe cea religioasă.*

A. Arsache *doreşte să se prevadă în proiect căsătoria religioasă.*

Domnilor, s-a zis că amandamentul meu, legînd căsătoria civilă de căsătoria bisericească, nu propune vreo modificare în starea actuală a lucrurilor.

Amandamentul meu, domnilor, nu numai că propune o schimbare, dar el merge şi mai departe şi face o răsturnare chiar a legii actuale, căci înlocuieşte legea bisericească prin cea civilă[6]; este o măsură aşa de radicală încît, precum a înţeles şi domnul Brăiloiu, mărgineşte căsătoria numai în cercul legilor civile.

Domnilor, puterea legii bisericeşti astăzi nu mai esistă. Ea este căzută în discredit, de aceea propui punerea şi moralitatea legii civile. Astăzi, domnilor, cel puţin în Moldova, căsătoria, actul civil cel mai mare, atîrnă numai de autoritatea spirituală; societatea civilă, atît de interesată la un asemine act important, nu poate comanda acestei autorităţi spirituale ; societatea civilă vede şi rabdă abuzurile şi nu le poate îndrepta.

Iată ce zice Codica civilă a Moldovei :

Paragraful 113 ,,Întîmplîndu-se îndoială pentru vreo însoţire, de au fost din început puternică sau nu, cercetarea se cuvine întru aceasta dicasteriei duhovniceşti a locului, unde însoţiţii au statornicit a lor locuinţă''[7].

Pe temeiul acestui paragraf s-au văzut în Moldova căsătorii recunoscute de dicasterie, chiar şi de acele care nu pot fi nicidecum legale, nici înaintea legii bisericeşti, nici înaintea legii civile. Biserica cu paragraful 113 a încuviinţat căsătorii pînă şi pe cele mai neiertate. Autoritatea civilă a plecat capul, şi astăzi se găsesc în ţara noastră şi se toletolerează însoţiri care în alte ţări s-ar fi pedepsit cu muncile publice.

Aşadar, din cauza acestui paragraf 113, autoritatea civilă se vede pusă în neputinţă de a păzi chiar moralitatea publică.

Simonia* a muşcat clerul nostru ; cazurile de despărţenie au contribuit mai cu osebire la aceasta. Membrii din cler, acei virtuoşi şi adevăraţi interesaţi la păstrarea puterii morale şi a demnităţii bisericeşti, simţind aceasta, au cerut ei înşuşi ca să fie desărcinaţi de îndatorirea de a judeca cazurile de despărţenie. Avem esemplu pe venerabilul mitropolit Veniamin[8], carele prin o anafora către domnul Mihai Sturdza a făcut această cerere. Pe temeiul acestei anaforale, comisiunea de legi rînduită de acest domn, în partea întîi a noii Codice civilă prelucrată, a şi întrodus *de facto*, de nu *de jure*, căsătoria civilă. Şi această prescripţiune, domnilor, a fost atît de bine văzută, încît însuşi Divanul ad-hoc al Convenţiunii de Balta Liman a adoptat-o.

Asemine, cea dintîi anafora ce mitropolitul actual[9] a adresat m[ăriei]-sale Alexandru Ioan I a privit acestaşi caz.

Aşadar, cînd chiar singură biserica cere a fi liberată de această sarcină, cum putem noi să respingem o asemenea cerere, adică, ca căsătoria să fie încungiurată de toate formele civile?

Belgia negreşit că este o ţară unde sentimentul religios este foarte mare, foarte viu, şi unde populaţiunea catolică merge pînă la bigotism, şi încă se află statornicită în ea căsătoria civilă. Congresul Belgiei din 1830 a dispărţit cu curagiu societatea religioasă de societatea civilă şi aşa a deosebit căsătoria civilă de căsătoria religioasă. Domnul Nathomb, şeful partidei catolice din Belgia, departe de a descuviinţa actul congresului, îl laudă. Iată ce zice în scrierea sa *Essai historique et politique sur la révolution Belge :*

,,Le congrès belge a hardiment séparé la société religieuse de la société civile ; il n'a proclamé ni religion d'État, ni religion de majorité... Il a, avec la même hardiesse, attribué à la société civile toutes ses libertés... Il a voulu mettre un terme aux querelles religieuses en les plaçant en dehors de l'action gouvernementale, aux querelles politiques, en empruntant à la république toutes ses libertés, à la monarchie toutes ses garanties''.

Eu aş dori, domnilor, ca în ţara mea să fie atîta simţămînt religios cît este în Belgia. Adaug, dar, a sprijini căsătoria civilă, şi aceasta mai ales în privirea despărţeniilor, care în Moldova s-au făcut o ramură de speculaţiune. Otărîrile dicasteriilor nu mai respectează nici gradurile de rudenie, nici îngrădirile canonice ; uşori la cununie, preoţii sînt mai uşori la despărţenie. Cîteodată preoţii, slabi şi luaţi de la ţară, se pedepsesc, dar însoţiţii, cînd mai ales aceştia sînt puternici, rămîn cu cununia bună.

---

* Traficul cu cele sfinte.

Domnilor, ţineţi seamă de această tristă stare de lucruri a societăţii noastre.

Dacă căsătoria şi despărţirile nu se vor da autorităţii civile, nu mai esistă căsătorie, şi societatea se demoralizează cu desăvîrşire. De voiţi întărirea naţiunii, moralizaţi societatea. Prin amandamentul nostru, nu se jignesc simţimintele religioase ale naţiunii române. Căsătoria civilă este îndatoritoare pentru toţi cetăţenii. Creştinii însă nu se opresc, din contra ei au toţi libertatea de a se cununa şi bisericeşte; de aceea şi se zice în amandament: căsătoria civilă precede pururea căsătoria bisericească. Căsătoria civilă singură astăzi poate apăra familia, dă un nume copiilor şi apără averea şi drepturile lor.

S-a mai zis că căsătoria civilă nu are în sine moralitate. Moralitatea, domnilor, se ţine, se sporeşte prin respectarea legilor, şi, în cîtă vreme legile nu se păstrează, moralitatea este atacată şi societatea cade. În conştiinţea mea, cred că nu putem vindeca rana decît prin puterea legilor civile, căci indiferentismul religios şi abuzurile clerului au slăbit puterea legii bisericeşti.

Cer şi sprijin căsătoria civilă.

V. Mălinescu *arată că susține amendamentul referitor la căsătoria civilă, pentru „a micşora puterea despotică a capilor clerului, de care au abuzat. Acesta este scopul fățiș al amandamentului. Cine voiește, dar, a stăvila un abuz de putere va fi pentru; cine nu, poate fi contra amandamentului".*

L. Steege *declară că respectă autoritatea bisericii ortodoxe, pe care o dorește și în viitor, însă actele de stare civilă nu pot fi ținute cu exactitate decît de autoritățile administrative laice.*

Domnilor, eu vă rog să-mi spuneţi: priimindu-se de a se păstra căsătoria ca act esclusiv religios, ce este a se face cînd un preot ortodox se va opune de a celebra o căsătorie mixtă, pe temeiul art. 91[10] din Codica civilă a Moldovei, care opreşte căsătoria între ortodoxi şi între eterodoxi?

În aseminea caz, poate societatea civilă să-i poruncească de a săvîrşi şi o asimenea căsătorie, cînd tot noi am adoptat principiul că biserica este neatîrnată? Putem noi impune aceasta şi preotului catolic? Cînd el nu se priimeşte a da binecuvîntarea cununiei decît numai cu condiţiune[a] ca copiii ce se vor naşte dintr-o căsătorie mixtă să se crească în legea catolică? Ce se va face atunci autoritatea civilă ca să pună în aplicaţiune prescripţiunea propusă, că, căsătoriile mixte între ortodoxi şi eterodoxi sînt legale în statul României?

După părerea mea, fără căsătoria civilă această prescripţiune ar fi o literă moartă.

Gr. Sturdza *prezintă un subamendament care cere să se introducă obligativitatea căsătoriei civile premergătoare celei religioase și respectarea căsătoriilor mixte.*

Gr. Arghiropulo *cere să se precizeze formalitățile pe care le preconizează subamendamentul prezentat de Gr. Sturdza pentru căsătoria civilă.*

Domnilor, trebuie să credem că toţi în Comisiunea centrală sîntem însuflaţi de aceleaşi sentimente religioase de care este şi domnul Grig[ore] Sturdza. Eu nu ştiu de ce domnul Grig[ore] Sturdza zice că propunerea noastră în favoarea căsătoriei civile ar fi ostilă religiunii. Toţi sîntem creştini şi voim a respecta religiunea părinţilor noştri; dar totodată sîntem şi legislatori, şi tocmai ca creştini şi legislatori trebuie să ferim religiunea de tot ce-i poate compromite puterea sublimă. Domnul Sturdza ar putea combate amendamentul meu cu alte argumente decît acele că ar conduce de a face a crede că noi am vroi suprimarea religiunii. Vin acum la zicerea domnului raportator că legea viitoare va prevedea ce este de făcut cînd preoţii nu vor voi să serbeze căsătorii mixte. Această amînare nu ridică greutatea ; nu mă convinge că trebuie să admitem în Constituţiune un principiu care îl cred neaplicabil.

Se zice că căsătoria mixtă este cunoscută de legală, însă pentru ca să fie legală trebuie mai întîi a fi căsătorie. Apoi dacă căsătoria civilă se respinge, nimene nu poate săvîrşi căsătorie decît biserica, şi, prin urmare, cînd biserica o refuză atunci nu este căsătorie. Declarînd că poate să fie o căsătorie legală şi fără voia preoţilor, iată că fără să voiţi veniţi la căsătoria civilă.

O mai repet, domnilor, de îndată ce declaraţi că, căsătoriile mixte între ortodoxi şi între eterodoxi sînt legale şi că totodată păstraţi şi bisericii dritul esclusiv de a face căsătoria legală, ca act esclusiv religios, prin această contradicţiune ori căsătoriile mixte se fac cu neputinţă, ori fără voinţa noastră tot ajungem la căsătoria civilă.

Gr. Sturdza *arată că prin subamendamentul său doreşte „să se consacre căsătoriile de biserică după religiunea părinţilor noştri şi să fie totodată încungiurate de toate formalităţile civile necesarie pentru a le da garanţia cuvenită".*

Domnilor, resping cu totul imputarea de ateism ce se adresează căsătoriei civile. Aseminea este o eroare de a pretinde că în Francia căsătoria civilă s-a instituit cînd religiunea creştină era suprimată. Măritişul civil s-a înfiinţat în Francia cînd catolicismul era încă în picioare ; şi socot că Napoleon, care a restatornicit în Francia altarele creştine, care a încheiat concordatul cu papa, autorul codului model al tuturor codurilor, cuprinzînd în el căsătoria civilă, a fost cu totul departe de a fi ateu şi de a patrona ateismul.

Amandamentul meu nu leagă deloc căsătoria civilă cu cea religioasă, dar ţinea seamă de simţimentele religioase ale fiecăruia, nu numai neînlăturînd, dar chiar recomandînd şi căsătoria bisericească. De aceea amandamentul meu este reprodus textual din Constituţiunea Belgiei, care nu leagă căsătoria civilă de cea religioasă şi zice numai : căsătoria civilă precede pururea căsătoria bisericească.

Prin urmare, adaug încă o dată, eu nu văz că, căsătoria civilă este predicarea ateismului[11].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 49, p. 7, col. 1 — p. 8, col. 2 ; p. 9, col. 1 — p. 11, col. 1 ; p. 14, col. 1 — p. 15, col. 1 ; p. 16, col. 1—2 ; p. 17, col. 1—2.

N O T E

[1] Regulamentul organic al Moldovei, în capitolul IV intitulat „Despre acturile mitricei pentru cei ce se nasc, căsătoresc şi mor", prevedea : „. . . Îngrijirea acestei părţi se cuvine a o avea mitropolitul şi eparhioţii episcopi, cari vor priveghea neîncetat întru a se împlini de protoierei şi ierei [preoţi n.n.] cu toată scumpătatea cele hotărîte prin aceste puneri la cale [. . .] protoiereii de prin ţinuturi vor priveghea cu dinadinsul pentru a se face de ierei acturile pentru naştire, căsătorie şi răposare a poporănilor lor", Anual protoiereii trebuiau să prezinte mitricile spre verificare ispravnicilor de judeţ. *Regulamentele organice* . . ., p. 270.

[2] Textul alineatului 2 din subamendament : „Codica civică va determina cazurile de desfacere a căsătoriilor şi va regula procedura după care au a se da hotărîrile de despărţenie", *Protocoalele Comisiunii*. . ., nr. 49, p. 5.

[3] *Codicele civil al Moldovei*, ediţiunea III, Iaşi, 1862, p. 20.

[4] Descrierea o face Enachi Kogălniceanu în lucrarea : *Stihuri asupra peirei lui Manolache Bogdan vel vornic şi a lui Ion Cuza biv vel spătar, cari cu urgie împărătească şi de sabia domnească s-au săvîrşit, în domnia măriei-sale Constantin Dimitru Moruz v.v. în anul 1778, august 18.* Versurile au fost publicate în *Cronicele României sau letopiseţele Moldaviei şi Vala-*

hiei, a doua ediţiune ... publicate de Michail Kogălniceanu, tom. III, Bucureşti, 1874, p. 281–295 (vezi şi N. Iorga, *Histoire des Roumains et de la romanité orientale*, vol. VII, *Les révolutionnaires*, Bucarest, 1944, p. 9–10. Tot aici vezi şi bibliografia mai amănunţită).

[5] În legătură cu venirea armenilor, vezi în volumul de faţă nota 4 de la p. 42.

[6] Kogălniceanu pe bună dreptate subliniază importanţa amendamentului său, care dă prioritate ca importanţă căsătoriei civile faţă de cea religioasă. A fost un pas foarte important pe calea modernizării vieţii sociale.

[7] *Codicele civil*..., p. 29.

[8] Veniamin Costache a fost mitropolit al Moldovei între 1803–1808 şi 1812–1842, cu o întrerupere în 1821–1822, cînd, fiind amestecat în răscoala din 1821 ca susţinător al cauzei eteriştilor, de teama turcilor s-a refugiat în Basarabia. De aici a fost rechemat de către domnitorul Ioniţă Sandu Sturdza şi a rămas în scaunul mitropolitan pînă în 1842.

[9] Mitropolitul Sofronie Miclescu, născut la 1790, decedat la 1863. Episcop de Huşi, 1826–1850. Mitropolit al Moldovei, 1851–1860.

[10] Articolul 91 din Codicele civil prevedea că ,,nu este slobod a se face alcătuirea căsătoriei între creştini şi între necreştini, precum nici între pravoslavnici şi între cei de altă dogmă" [adică neortodocşi, n.n.]. *Codicele civil*..., p. 24–25.

[11] Amendamentul lui Kogălniceanu a fost respins.

Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 866.

---

*Discurs referitor la art. 24 din proiectul de Constituţie, privitor la libertatea presei**

Domnilor, voi fi foarte scurt. Domnul Brăiloiu în şedinţele din urmă, la mai multe articole privitoare la libertăţile românilor, s-a rostit împreună cu noi toţi contra *măsurelor preventive*; acum tot d[omnia]-lui se rosteşte pentru măsurele preventive. Dacă este loc, domnilor, ca undeva măsurele preventive să fie respinse, este tocmai pentru libertatea presei, căci măsurele preventive ar paraliza-o şi ar face-o cu totul iluzorie. Domnul Brăiloiu a apărat opiniunea domnului Tell, care cere subscrierea autorului la toate articolele ce se publică; înţeleg ideea morală care a motivat opiniunea domnului Tell; înţeleg că d[omnia]-lui, ca şi mine, voieşte a moraliza presa, dar eu sînt de părere că subscrierea îndatoritoare a articolelor nu poate moraliza presa; moralitatea trebuie căutată aiurea, în dezvoltarea opiniunii publice, şi mai ales în cea mai mare şi mai întinsă libertate a presei, care formează opiniunea publică şi ucide presa cea rea. Subscrierea nu tămăduie răul. Precum astăzi se găsesc garanţi carii subscriu numere de ziare pe care nu le-au făcut, tot aşa se vor găsi oameni carii să priimească a subscrie articole fără să le fi scris, fără să le fi citit. Subscrierea obligatorie, după opiniunea mea şi după esemplul celorlalte state, n-ar face decît a înjosi discuţiunea de principie, transformînd-o în discuţiuni de persoane. Subscrierea ar face discuţiunea subiectivă, cînd nesubscrierea o păstrează obiectivă. Făcîndu-se subscrierea obligatorie, nu opiniunea, nu o partidă, căci ce este un ziar decît espresiunea unei partizi, ar discuta cu o altă opiniune sau partidă, ci un nume ar discuta cu un alt nume. În asemine caz, cîte persoane de talent n-ar mai voi a intra în polemica presei? Esemplele din afară ne mai arată că, unde subscrierea este cerută, nu este libertate de presă. Luaţi, domnilor, seama că în Anglia, unde nu se subscriu articolele, este cea mai mare libertate de presă și, din contra, uitați-vă că în Francia, de cînd subscrierea s-a făcut îndatoritoare, libertatea de tipar nu mai esistă.

---

* Şedinţa din 4 septembrie 1859.

Vin acum la chestiunea juriului. Domnul Brăiloiu zice că în împregiurările actuale nu s-ar găsi elementele necesarie la noi spre instituirea unui juriu; ar fi foarte trist, domnilor, ca la noi să nu se găsească elemente pentru a compune un tribunal de jurați. Prin aceasta am declara lumii că încă mai puțin s-ar găsi în Principatele Unite elemente pentru un guvern reprezentativ. Este mai ușor a se găsi elemente pentru un juriu decît pentru formarea unui corp legiuitor; de la juriu nu se cere știință decît *bunul simț*; aceasta nu este opiniunea mea, ci a persoanelor ce fac autoritate în această materie. Dați-mi voie, domnilor, să vă citesc cîteva pasage dintr-un scriitor a căruia nume numai, este o putere: domnul Hello, consilier la Curtea de casațiune în Francia. Iată ce zice în scrierea sa *Du régime constitutionnel*[1]: „Ce que la loi recherche quand elle remplace les tribunaux ordinaires par le jury, c'est le sens commun. Qu'on ne s'offense point de cette explication; le sens commun, cette faculté de juger raisonnablement des choses et des personnes, s'altère chez tous les hommes par les prejugés de leur état et de leur éducation, et notre esprit se blase ou se fausse, selon le genre d'exercice que nous lui donnons... Le danger des tribunaux ordinaires pour le jugement des crimes est dans l'habitude même d'en connaître. On croit voir partout ce que l'on voit chaque jour, et les yeux auxquels la société ne découvre que ses plaies n'en apeçoivent pas les parties saines. Le juge, dont la vie se passe dans une sorte de familiarité avec la perversité humaine, y contracte une misanthropie qui le rend trop faible sur la preuve, et trop sévère pour la peine; l'espèce entière est en prévention devant lui, et la présomption d'innocence s'affaiblit jusqu'à s'éteindre. C'est donc avec une profonde connaissance du cœur humain que nos lois demandent au jury cette naïveté d'impression qui laisse presque toutes ses chanses à la vérité...

La raison qui attribue au jury les délits de la presse n'est pas transitoire; elle est permanente comme la nature même des choses. Quand on applique la législation pénale aux écarts de l'intelligence, la difficulté est de discerner l'erreur du délit; si le délit était nécessairement dans l'erreur, la liberté de la presse ne serait plus que le droit de publier sa pensés à la condition d'être infaillible. Or, de tous les hommes, les moins propres à observer cette démarcation entre la proportion fausse et la proportion subversive, ce sont ceux qui se vouent par leur état à l'étude des lois et de la doctrine; toute proposition mal sonnante est subversive à leurs yeux... Voilà comment il arrive que le meilleur juge de la doctrine est précisément le plus mauvais juge du délit, et que *le sens commun* peut différer du sens particulier du magistrat; c'est que celui-ci porte un esprit absolu dans les choses du monde les plus relatives".

Acum, domnilor, dați-mi voie să vă citez și opiniunea unui alt autor francez, care nu este mai puțin competent în această materie; acesta este domnul I. Berriat Saint-Prix[2]. În comentariul său despre Charta constituțională din 1830 el zice: „Une expérience de 40 ans en France, de plusieurs siècles en Angleterre, autorise à considérer l'institution du jury comme quelque chose de mieux qu'un essai aventureux...La cause principale de la popularité du jury, il faut bien l'avouer, n'est pas inhérente à cette institution; c'est surtout parce qu'elle fournit au peuple le moyen de choisir ses juges et de paralyser indirectement les lois oppressives, qu'on y est si fort attaché en France et en Angleterre....Indépendamment de cette influence indirecte sur la législation, et qui est utile à cause de l'imperfection de la machine gouvernementale, le jury a des avantages qui lui sont tout-à-fait propres (Benthom, *Organis. jud.*, chap. 29); 1°) il présente une haute garantie d'impartialité. Par suite des récusations, il est probable que les jurés sont tous étrangers à l'accusateur et à l'acussé ; ils le sont le plus souvent les uns aux autres, aussi bien qu'aux juges, en sorte qu'il n'y a point entre eux de connivence. Leurs fonctions sont momentanées ; ils sont dès lors portés à les remplir avec toute l'attention dont ils sont capables, et l'habitude de voir tous les jours des criminels n'a pu émousser leur sensibilité, comme cela s'observe quelquefois chez les juges permanents ; 2°) le jury est le tribunal le plus indépendant possible du gouvernement, et sous ce rapport le plus propre à juger les délits de la presse et les délits politiques".

Pe lîngă opiniunile unor autori eminenți ce v-am arătat, dați-mi voie, domnilor, să vă spun că juriul este apoi și o instituțiune eminent națională. Întocmai cum l-au avut englezii, l-au avut și părinții noștri. Eu nu zic că l-am avut cum el este astăzi organizat, dar l-am avut cum l-au avut toate popoarele în originea sa. Este treaba noastră ca reîntorcîndu-l să-i dăm dezvoltările dovedite de bune prin esperiență. Juriul în Anglia dintîi era numai un număr de martori care se aducea de împricinați și jura ceea ce cunoștea în vreo pricină ; jura vinovăția sau nevinovăția cuiva. Iată originea juriului în simplicitatea sa. Un aseminea juriu l-am avut și noi. Dați-mi voie să vă citez două esemple trase din „Magazinul istoric" a lui Bălcescu. La 1483 domnul Ioan Vlad* slobozi o carte de judecată monastirii Tismana, în care se vede aplicîndu-se juriul de 12 boieri, și apoi de 24 boieri, mărturisind sub jurămînt în o chestiune de Mar. Tot în „Magazinul istoric"[3], găsim o altă carte de judecată a lui otatei Basarab din 1633, dată jupînesei Maria într-o chestiune criminală, în care se vede că am avut nu numai *jurați*, dar și *jurate*, adică femei, rostindu-se ca tribunal despre vinovăția sau nevinovăția zisei jupînese. Crimele și delictele între supușii micști se judeca în Moldova iarăși de jurați. Avem drept dovadă un tractat ce esistă în Biblioteca jagelonă din Cracovia, tractat încheiat între Ștefăniță vodă și regele Poloniei ; după această tocmeală, în fiecare an se înființa un tribunal mixt, o dată la Camenița, altă dată la Hotin[4]. Dinaintea acestui tribunal se judecau toate cauzele de la otarele ambelor țări, unde erau interesați supușii micști. Tractatul prevede compunerea și procedura tribunalului, adevărata Curte de asise**. Dacă un pîrît, zice tractatul, va aduce 12 bărbați onești și cu frica lui Dumnezeu și că aceștia vor jura despre nevinovăția sa, el de îndată va fi pus în libertate. Iată, domnilor, juriul în toată puterea sa. Un aseminea juriu îl putem avea și astăzi, căci ce este un jurat? Un om care se rostește asupra *factului* vinovăției sau a nevinovăției, *un judecător al factului*. O aseminea instituțiune care au avut-o părinții noștri, s-o priimim, dar, și noi, și neperfectă să o facem noi perfectă. Încă o dată, adaug, ar fi trist pentru țara noastră ca să respingem juriul sub cuvîntul că nu am găsi elementele cuvenite pentru înființarea sa, căci printr-aceasta nu am face alta decît a mărturisi Europei că am avea încă mai puține elemente pentru guvernul reprezentativ[5].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 50, p. 4, col. 1 — p. 6, col. 1.

---

* Vlad Călugărul.

** Din fr. *cour d'assises* = curte cu juri.

NOTE

[1] C. G. Hello, *Du régime constitutionnel dans ses rapports avec l'état actuel de la science sociale et politique*, 3-ème édition entièrement refondue, 2 vol., [f. 1.], 1848 (apud Otto Lorenz, *Catalogue général de la librairie française...*, vol. II, Paris, 1892).

[2] Citatul probabil a fost luat din lucrarea lui Berriat Saint-Prix *Théorie du droit constitutionnel français. Esprit des Constitutions de 1848 et de 1852 et des Senatus Consultus organiques, précédés d'un essai sur le pouvoir constituant et d'un précis historique des constitutions françaises*, [f. 1.], 1853 (apud Otto Lorenz, *op. cit.*, vol. I, Paris, 1892).

[3] ,,Magazin istoric pentru Dacia'', tom, I. București, 1845, p. 206–209.

[4] M. Kogălniceanu se referă la tratatul încheiat în 1517 între Moldova și Polonia. Pentru amănunte sub acest aspect, vezi Horia Ursu, *Moldova în contextul politic european (1517–1527)*, București, 1972, p. 25–26. În aceeași lucrare și bibliografia.

[5] Opiniile în legătură cu libertatea presei erau împărțite. Unii o susțineau, de exemplu ,,Gazeta Transilvaniei'', care în 1859 sublinia libertatea totală a presei din Țara Românească și Moldova, dînd ca exemplu ,,Tribuna română din Iași'', precum și publicațiile ,,Nichipercea'' și ,,Spiriduș'', puteau publica materiale antiguvernamentale (cf. p. 153). Atitudinea ziarului transilvănean este explicabilă dacă ne gîndim la cenzura aspră la care era supusă presa românească din aceasta provincie. În același timp însă, ziarul bucureștean ,,Dîmbovița'', condus de Dimitrie Bolintineanu, urmărind dezbaterile de la Focșani, sublinia că această libertate trebuie să cunosacă unele îngrădiri, întrucît oamenii sînt inclinați să abuzeze de ea. Cf. 1859, p. 384–385.

Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 872. Cf. și p. 62, nota 1 și p. 63, nota 2.

În final s-a admis amendamentul lui Gr. Sturdza susținut de Kogălniceanu. În problema juraților, vezi mai jos discursul din 24 septembrie 1859 (p. 234).

*Intervenții cu privire la art. 21 din proiectul de Constituție, referitor la libertatea întrunirilor**

Espunerea care a făcut-o domnul raportor este cu totul înțeleaptă și conformă cu chipul de privire la amandamentul nostru[1]; însă socot că articolul din proiect nu încheză̦șluiește îndestul dreptul întrunirii în toate cazurile, precum îl încheză̦șluiește amandamentul nostru. Redacțiunea propusă de noi este luată din cuvînt în cuvînt după art. 19 al Constituțiunei Belgiei; o socot, dar, mai completă decît proiectul.

I. Că nu țintește a mărgini acest drept în chestiuni politice.

II. Că învoiește și alte întruniri, nu numai pe acele din case, dar și pe acele d-afară, cu deosebire că pe aceste din urmă le supune legilor polițienești. A încuviința numai întrunirile din case ar fi a face din aseminea întruniri monopolul numai acelora carii ar avea saloane și, prin urmare, monopolul bogaților. Sînt persoane care nu au casele lor și care simt și ele trebuința întrunirilor, poate și mai mult decît cei în case mari. După redacțiunea proiectului acestuia, n-ar putea ținea întruniri. Fără a merge mai departe, noi vedem că în Țara Românească în timpul caimacamului Ghyca[2] s-au făcut întruniri unioniste de sute și de mii de cetățeni în saloane năimite. Acestea s-au făcut și în Moldova chiar sub caimacamul Vogoridi. Nimene n-a îndrăznit a opri aseminea întruniri, pentru că dritul întrunirii este tot atît de vechi la noi cît și însuși Principatele. Pe la sate, toate trebile comunale nu se fac în adunări comunale, la razele soarelui?

---

* Ședința din 11 septembrie 1859.

Susțin, dar, textul amandamentului; altumintrelea un guvern șicanor ar putea să mărginească acest drept numai în favoarea acelora cu case particulare, cînd eu după amandamentul meu dau acest drit și acelor ce n-au case. Iată coprinderea lui:

Românii au dreptul de a se aduna în liniște și fără arme conformîndu-se legilor care vor regula esercițiul acestui drit, fără însă a-l supune la o autorizațiune prealabilă; această dispozițiune nu se aplică la adunările din strade, care rămîn supuse legilor polițienești.

Românii au dreptul de a se asocia; acest drept nu poate fi supus la nici o măsură preventivă.

Societățile secrete sînt oprite.

Eu însumi recunosc că dritul de întrunire este un drit care în privirea păzirii ordinei publice are trebuință de a fi regulat prin legi, însă, odată ce legea l-a regulat, nu voiesc ca el să fie sau supus unei autorizațiuni prealabile, sau monopolizat numai pentru boieri în saloane.

Aseminea văz că proiectul a lăsat ceva din art. 20 al Constituțiunii Belgiei, care zice: „Les belges ont le droit de s'associer; ce droit ne peut être soumis à aucune mesure preventive".

Eu sînt nu numai pentru dreptul de întrunire, dar și pentru dreptul de asociere. In Belgia sînt societăți pentru răspîndirea principielor constituționale, a instrucțiunii publice, pentru dezvoltarea industriei și alte aseminea. Am văzut chiar membri ai guvernului, chiar membri ai Camerilor făcînd parte din aseminea societăți, precum acei ai *Societății constituționale liberale.*

Acest drept trebuie să-l închezășluim și compatrioților noștri, ca un puternic mijloc pentru dezvoltarea vieții politice la noi. Să se înțeleagă însă că prin acest articol nu înțeleg și asociațiuni civile și comerciale, care rămîn supuse Condicei civile și de comerciu.

Gr. Sturdza, *susținut de Kogălniceanu și Arghiropulo, propune un subamendament pe care îl și explică, referitor la condițiile în care cetățenii pot face adunări în care să discute și probleme politice.*

C. Brăiloiu *găsește că atît amendamentul, cît și subamendamentul sînt inutile, textul proiectului fiind suficient de precis. Se opune de a se prevedea în Constituție dreptul de a face întruniri politice în stradă.*

V. Mălinescu *declară că este împotriva atît a articolului, cît și a modificărilor propuse, întrucît acestea limitează libertățile cetățenești. El propune un amendament prin care „cere libertatea absolută a întrunirilor, mărginită numai cît se atinge de securitatea publică".*

Gr. Sturdza *arată că amendamentul propus de V. Mălinescu este mai puțin liberal decît articolul însuși și modificările propuse mai înainte.*

Nu numai noi, dar și streinii comparează țările noastre cu Belgia. Socot că toate stăruințele noastre trebuie să fie ca Principatele Române să ajungă a merita numele ce li s-au dat de mai multe ori: Belgia Orientului. Cel întîi pas spre aceasta este să ne apropiem legile minunate ale Belgiei.

Povățuit, dar, de Constituțiunea Belgiei, pe care și comitetul a luat-o drept model, am redijat amandamentul care am avut onoare de a vi-l supune. Departe de a combate ideea comitetului, demnă de toată lauda, amandamentul nostru ținteşte numai a o dezvolta; încît, pentru mine, eu o declar sinceramente că, cu cît asemănarea între Constituțiunea ce voim să ne dăm și între aceea care am luat-o de model va fi mai mare, cu cît copiarea va fi mai textuală, cu atît lucrarea în ochii mei și cred și ai țărei va fi mai plăcută, și de aceea nu m-am sfiit de a propune copiarea textuală a art. 19 și 20.

Subamandamentul domnului Grig[ore] Sturdza[3] nemodificînd nicicum spiritul ce a însuflat pe legislatorii streini, eu m-am grăbit de a-l subscrie şi de a-l accepta.

Cît pentru apreţiaţiunile făcute de domnul Brăiloiu în privinţa adunărilor, răspund că aceasta este o chestiune de temperament, de apreţiaţiune personală politică. D[omnia]-lui, nepriimind adunările din uliţă, este liber să o facă şi să o zică, ca unul ce nu a luat parte niciodată la ele; eu însă, care, fără a fi om de uliţă, am luat o parte la ele şi cu oamenii cei mai eminenţi ai ţărei mele, şi anume cu ocaziunea venirii comisarilor europeani în Moldavia; eu, care din ispită* am văzut că aceste întruniri au contribuit mult la dezvoltarea simţimentului politic şi naţional şi că acestor adunări datorim în mare parte voturile Adunărilor din 7 şi 9 octombrie 1857[4]; eu, care am convicţiunea de a crede că libertatea este o mai bună închezăşluire pentru ordinul public decît compresiunea, nu pot vota pentru restricţiunea dritului de întrunire, al căria rezultat cel mai mare este că acestui drept datorim că astăzi ne aflăm împreună, munteni şi moldoveni, ca să tratăm interesele comune ale patriei noastre.

Dar înţeleg că aseminea drit poate să aibă şi partea sa periculoasă şi de aceea am propus amandamentul şi am subscris subamandamentul care prevede toate măsurile cerute de interesul liniştii publice, adecă, întocmai ca în Constituţiunea belgică, supunerea adunărilor din strade la legile poliţieneşti.

Vin acum la cele zise de onorabilul meu amic domnul Mălinescu. Eu mă mir unde a văzut d[omnia]-lui în amandament şi în subamandament că cerem *măsuri preventive*. Eu sînt pentru copiarea textuală a Constituţiunii belgice, iar în cît priveşte cuvîntul de *paisiblement*, dacă voiţi a-l şterge, eu mă priimesc.

În cît priveşte asociaţiunea, eu vă declar că sînt pentru acest drept, în toată puterea cuvîntului, căci viaţa politică s-a dezvoltat numai acolo unde dreptul de asociaţiune a fost liber şi real; sînt, dar, cu totul pentru dreptul de întruniri şi asociaţiuni şi, pentru că în Codica criminală din Ţara Românească, înfiinţată sub un regim care negreşit că nu era liberal, nu s-a reprodus dispoziţiunea Codicei penale a Franciei că nici o asociaţiune, chiar pentru obiecte religioase şi literarie, nu se poate forma decît cu autorizaţiune prealabilă a guvernului, acesta nu este un motiv pentru noi, chemaţi de a aşeza în ţara noastră libertăţile staturilor constituţionale, ca să ne oprim de o legiuire ce nu-şi are cuvîntul de a se păstra[5].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 53, p. 1, col. 1 — p. 2, col. 1 ; p. 3, col. 2 — p. 4, col. 2.

NOTE

[1] Raportor era Grigore Sturdza. El arătase că „la noi totdeauna cetăţenii au avut dreptul de a se aduna în casele lor şi nu s-a simţit trebuinţa a se regula acest drit prin o lege. Însă mai multe întîmplări din timpii din urmă ne-au făcut o datorie a pune în Constituţiune că românii se pot aduna şi pentru a trata chestiuni politice, căci în timpul căimăcămiei domnului Vogoridi s-au călcat multe domiciliuri şi s-au violat libertatea individuală în chipul cel mai neiertat, pentru a împiedica pe pămîntean de a se ocupa cu asemenea chestiuni. Fiecare român are dreptul de a trata despre politica ţărei sale cu compatrioţii săi". *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 53, p. 1, col. 1.

* Experienţă.

[2] Este vorba de fostul domn și apoi caimacam Alexandru Ghica (1834—1842 și 1856—1858).

[3] Textul subamendamentului: „Românii au dreptul de a se aduna fără arme prin case, pentru a trata și chestiuni politice. Adunările afară din case conformîndu-se legilor care vor regula eserciţiul acestui drit vor rămîne supuse legilor poliţienești. Românii au dreptul de a se asocia; acest drept nu poate fi supus la nici o măsură prevenitivă". *Ibidem*, nr. 50, p. 3, col. 1.

[4] În ziua de 7 octombrie Divanul ad-hoc al Moldovei a votat programul politic: autonomia ţării, unirea sub principe străin, regim constituţional. Vezi mai sus p. 25. În ziua de 9 octombrie 1857 Divanul ad-hoc din București a votat de asemeni programul în patru puncte:

1. „Chezășuirea autonomiei și a drepturilor noastre internaţionale", precum și neutralitatea teritoriului moldo-român.
2. „Unirea ţărilor România și Moldova într-un singur stat și sub un singur guvern".
3. „Principe străin cu moștenirea tronului, ales dintr-o familie domnitoare d-ale Europei, ai căruia moștenitori născuţi în ţară am dori să fie crescuţi în religia ţării".
4. „Guvern constituţional reprezentînd și, după datinile cele vechi ale ţării, o singură Adunare obștească, care va fi întocmită pe o bază electorală îndestul de largă, încît să reprezente interesele generale ale populaţiei române". *Acte și documente...*, vol. VI$_1$, p. 43—44.

[5] Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 873.

*Intervenţie în care susţine amendamentul propus la art. 27 din proiectul de Constituţie, referitor la dreptul de a urmări în faţa instanţelor competente pe funcţionarii publici pentru ilegalităţile comise în activitatea lor**

Amandamentul ce propun ţintește la un caz special ce nu este prevăzut în proiect și aș dori să fie prevăzut. Cazul este că funcţionarul ce au comis o ilegalitate să poată fi urmărit de strîmbătăţi fără autorizaţiune prealabilă. Pretutindeni unde guvernul a căutat ca să facă responsabilitatea miniștrilor și a funcţilonarilor iluzorie s-au silit să impedice facerea unei legi despre responsabilitate sau cel puţin au pus autorizaţiunea prealabilă în condiţiunea urmăririi unui funcţionar. Pe cîtă vreme urmărirea nu e liberă, responsabilitatea e iluzorie; de aceea art. 24 din Constituţiunea Belgiei zice: „Nulle autorisation préalable n'est nécessaire pour exercer des poursuites contre les fonction[n]aires publics".

Acest articol m-au povăţuit a redije amandamentul, căci precum am zis acolo unde este responsabilitate reală nu se cere autorizaţiune prealabilă și viceversa. Dacă este o ţară unde trebuie a se da dreptul fiecărui cetăţean de a urmări funcţionarii ce au făcut abuz, acea ţară este Principatele Unite.

Tocmai de cînd Convenţiunea au pus principiul responsabilităţii, funcţionarii s-au făcut mai neresponsabili decît totdeauna. Fiecare funcţionar, la orice tînguire asupra lucrărilor sale, răspunde că este responsabil. Așa toţi amploaiaţii, de la miniștri și pînă la privighetori de ocoale (subadministratori), cu vorba sînt răspunzători și în faptă nimene nu răspunde. Responsabilitatea miniștrilor esistă numai pe hîrtie, căci nefiind încă făcută legea responsabilităţii nu știe nimene cum și unde să-i tragă la judecată. Domnul nu se amestecă fiindcă este domn constituţional.

---

* Ședinţa din 11 septembrie 1859.

Adunarea nu se amestecă fiindcă nu are făcută legea. Tribunalele nu se amestecă căci ele se povățuiesc încă de legile vechi. Și așa toată lumea în genere este responsabilă și în faptă nu răspunde nimene.

Leacul, dar, este în adoptarea art. 24 din Constituțiunea Belgiei. Trebuie să întemeiem o responsabilitate reală. Aceasta va fi cînd fiecare funcționar va putea fi tras în judecată de către orice particular fără cea mai mică autorizațiune; altmitrelea funcționarii vor urma a fi mai puțin responsabili decît chiar în timpul Regulamentului.

Protocoalele Comisiunii..., nr. 53, p. 5, col. 2.

*Intervenție și amendament la art. 28 din proiectul de Constituție, referitor la dreptul românilor de a se angaja în servicii străine și interzicerea autorităților străine de a-i umări pe români în țară pentru crime comise în afara granițelor**

Aici am propus două nouă dispozițiuni care să completeze articolul din proiect. În cîtă vreme Principatele au fost în pozițiune precarie, cum au fost pînă acum, s-a putut lăsa românilor o latitudine de a intra în serviciul strein. Astăzi, cînd e vorba de organizarea definitivă a patriei noastre, trebuie să procedăm și în cazul de față. Trebuie să introducem și la noi, în privirea intrării românilor în serviciu strein, legiuirea ce esistă pretutindinea : aceea că nici un român să nu poată servi în staturi streine fără autorizațiunea prealabilă a guvernului. Lăsînd acest caz neprăvăzut, am putea veni în conflicte internaționale, ba chiar a jigni însuși interesele țării noastre. S-ar putea întîmpla ca românii să serve în contra unor puteri care ne sînt favorabile, precum spre esemplu am văzut în cel din urmă resbel din Italia servind în armata austriacă. Deci, cer ca Constituția să prevază ca să nu fie iertat nici un român a priimi nu numai nici serviciuri, dar nici o decorațiune sau răsplătire de la străini fără autorizațiunea guvernului. Principatele sînt înconjurate de trei puteri care voiesc a avea înrîurire în țara noastră. Trebuie să înlăturam, dar, toate mijloacele prin care aseminea înrîuriri s-ar putea esercita. Dispozițiunile ce vă propun țintesc la acest rezultat. Aseminea trebuie să prevedem stipulațiunea că nici un român nu poate să fie reclamat de autorități străine, afară dacă ș-au pierdut naționalitatea sa sau dacă au făcut o crimă într-un stat străin în care țara noastră ar avea tocmeală de estradițiune. Acesta este scopul amandamentului meu :

Fără autorizațiunea guvernului nici un român nu poate intra în serviciul unui stat străin fără ca însuși prin aceasta să-și piarză naționalitatea sa.

Nici un român în Principatele Unite, întru cît nu se leapădă de naționalitatea sa sau nu o perde, nu poate atîrna, nici a fi reclamat de vro autoritate străină, ci atîrnă numai de autoritățile române.

Pentru crime comise în străinătate, românul refugiat în patria sa nu poate fi estradat decît esistînd reciprocitate de estradițiune[1].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 53, p. 6, col. 1–2.

---

* Ședința din 11 septembrie 1859.

NOTE

[1] Pentru articolul 24, devenit 28, din proiectul de Constituţie vezi mai sus p. 164.

*Intervenţie în care susţine amendamentul propus la art. 34 din proiectul de Constituţie, referitor la regimul proiectelor de legi respinse de Adunare**

Domnilor, amandamentul nostru este foarte esplicit şi într-un punct, şi-ntr-altul.

În punctul dintîi zice curat că un proiect înfăţişat de trei ori şi respins de către Adunare nu mai poate a i se înfăţişa de a patra oară. Se înţelege că prin aceasta nu înţeleg şi acele proiecte care, ţinînd seama de obiecţiunile Adunării şi coprinzînd modificările cerute de aceasta, s-ar înfăţişa din nou. În aseminea caz proiectul ar deveni un proiect cu totul nou. Susţin, dar, întîiul alineat al amandamentului meu întemeindu-mă mai ales pe trecut. Eu[nu] ţin a nu priimi ispitele trecutului. În timpul Adunărilor reglementare, şi în Moldova şi în Ţara Românească am văzut proiecte respinse o dată, de două şi de trei ori. Guvernul însă au pîndit momentul cînd au putut căpăta o majoritate facticie, cînd lipsea din Adunare acei ce se opunea mai mult la adoptare şi aşa au izbutit a căpăta un vot de surprindere. Ei bine, se poate zice că un aseminea proiect era espresiunea liberă a Adunării? Un aseminea proiect, domnilor, credeţi că avea opiniunea publică, puterea morală?

Eu[nu] sînt pentru desele schimbări ale Adunărilor. Dar sînt momente grave, sînt crize cînd o aseminea măsură este neapărată. Cînd conflictul între guvern şi Adunare se face serios, atunci guvernul este în tot dreptul şi în toată datoria ca să facă apel la ţară prin convocarea unei alte Adunări. Unul din aseminea cazuri este cînd urmează divergință între ambele puteri asupra unui proiect pe care guvernul îl socoate folositor şi Camera îl crede pernicios. În aseminea caz otărîrea pricinei se cuvine a se da de o nouă Adunare.

Cum am avut onoare a vă zice, această chestiune s-au tratat şi în Adunarea ad-hoc a Moldaviei. Adunarea au mers şi mai departe decît amandamentul meu. După propunerea domnului Grigoriu, a votat că proiectul respins de două ori de Adunare nu mai poate a se înfăţişa aceleiaşi Adunări şi că, un proiect votat de Adunare într-o îndoită legislatură, domnul să fie dator a-l sancţiona. Iată chiar votul Adunării dat în şedinţa din 20 noiembrie 1857 :

III. „Dreptul pentru domn de a întări legile votate de Adunare, de a le înapoi Adunării spre dezbatere pentru a doua oară şi, la caz de refuz din partea Adunării, de a rosti disoluţiunea ei, ordonînd prin aceeaşi ordonanţă nouă alegeri.

IV. Îndatoria domnitorului de a întări legile votate de Adunare într-o îndoită legislatură"[1].

Noi nu sîntem aici ca să rădicăm puterii legislative toată tăria şi să dăm puterii esecutive drepturi mai mari decît a înţeles Adunarea cea mai largă ce am avut ca să i le acorde. Cînd odată Adunarea s-a refuzat de trei ori a priimi un proiect de legiuire, este învederat că în conștiința sa era convinsă că proiectul nu era admisibil. Cînd guvernul tot stăruiește în credința sa de a crede proiectul folositor, el nu trebuie să se mai adreseze la o Adunare care și-a rostit îndestul opiniunea sa. Drumul său este atunci să facă apel la țară prin desființarea Adunării și procederea la nouă alegeri.

---

* Şedinţa din 11 septembrie 1859.

Vin acum la punctul al doilea al amandamentului meu, *despre interpretarea legilor*. Eu sînt cu totul de părerea domnului Brăiloiu, că adecă legile nu se pot interpreta de către puterea esecutivă *par voie d'autorité*. Însă scopul amandamentului meu este ca acest caz să fie bine deslușit. Vă aduceți aminte, domnilor, că noi am contestat, și cu tot cuvîntul, ministeriului dreptul de a interpreta Convențiunea. Aceea ce am făcut prin o adresă, să o facem și prin Constituțiunea noastră, să facem aceea ce esistă și în alte constituțiuni, d. e. a Belgiei.

În cît privește interpretarea legilor civile și penale prin otărîrile tribunalelor, de vreme ce o să organizăm tribunalele noastre și o să avem o Curte de casațiune și aceasta are să întemeieze o doctrină, eu nu mă opun la cele zise de domnul Brăiloiu[2], cu toate că după Reglement, chiar în cazul acesta, dreptul de interpretare este dat numai puterii legislative.

Iată în privința aceasta ce zice Regulamentul din Moldova, art. 318 : „Ca, pentru cazurile neprevăzute de legi și instrucțiunile date, Logofeția Dreptății să facă un memoar și să-l supună domnului, după care apoi domnul să-l dea în obșteasca obicinuita Adunare ș. c. l.".

Protocoalele Comisiunii..., nr. 53, p. 12, col. 1 — p. 13, col. 2.

NOTE

[1] D. Grigoriu prezentase în Divanul ad-hoc (ședința din 20 noiembrie 1857) următorul amendament la propunerea lui M. Kogălniceanu (vezi mai sus textul de la p. 69) :

„Luînd în privire la art. III din proiectul de încheiare al domnului Kogălniceanu că se dă domnitorului dritul de un veto absolut, căci zice că domnitorul are dritul de a refuza întărirea legii, de a întoarce în de iznoavă dezbatere și la caz de refuz de a rosti disoluția Adunării, iar după înființarea acestei după urmă Adunări nu zice nimica, cum să se urmeze cu legea care a motivat disoluția Adunării, care aceasta ar fi a paraliza voința Adunării.

Luînd în privire că asemenea absolută prerogativă nu este compatibilă cu binele țării, căci ar lăsa puterea legiuitoare subordinată puterii executive.

Luînd în privire că disoluți a Adunării este un apel la alegători, în caz cînd puterea esecutivă socoate că legea votată nu este bună pentru țară, și a lăsa puterii esecutive dritul de a desființa necontenit Adunarea legislativă și prin urmare un veto absolut, asta însemnează nebăgare în seamă a voinței țării întrebată prin noua alegere.

Subiscălitul are onoare de a propune în locul articolului III următoarea redacție, iar articolul al IV[-lea] din proiect să capete nr. V.

Recunoașterea pentru domnitor :

a) A dreptului de a întări legile votate de Adunare.
b) De a le înapoia Adunării spre dezbatere pentru o a doua oară și,
c) La caz de refuz din partea Adunării, de a rosti disoluția ei, ordonînd prin aceeași ordonanță nouă alegere.
c) Îndatorirea domnitorului de a întări legile votate de Adunare într-o îndoită legislatură".

(Subscris) D. Grigoriu". *Acte și documente...*, vol. VI_1, p. 282–283.

Amendamentul a fost acceptat de Adunare.

[2] C. Brăiloiu, relativ la interpretarea legilor, a spus următoarele :

„Cît pentru interpretarea legilor să-mi dea voie domnul Kogălniceanu a-i arăta că aici a făcut oarecare greșeli. Constituțiunea Belgiei, care servă de bază amandamentului d[omniei]-sale, mărginește în atribuțiunea puterii legislative interpretarea legilor numai cînd este să se facă par *voie d'autorité* (adecă în putere de autoritate). Aceasta dispozițiune s-a adoptat în

Belgia şi în Francia numai ca să pună un capăt abuzului exercitat mai nainte de parlamente şi de autoritatea administrativă de a interpreta legile cu putere de autoritate legislativă. Interpretarea legilor însă se poate face şi *par voie de doctrine*, care este un atribut recunoscut în toate statele puterii judecătoreşti şi mai cu seamă tribunalelor de înaltă treaptă, precum Curtea de casaţiune. Dacă noi am introduce în Constituţiune dispoziţiunea absolută ca interpretarea legilor în genere să se facă numai de corpurile legislative, s-ar produce mai întîi un mare inconvenient, că puterea legiuitoare ar fi mai mult preocupată de a preface legea existentă şi sub pretext de explicare să facă alta nouă. Sau poate să se preocupe de persoanele interesate în proces, şi sub o asemenea preocupare să dea o interpretare părtinitoare, căci în asemenea cazuri legiuitoriul nu se află în condiţiunele normale de a legiui, precum cînd este preocupat de un interes general, care cere stabilirea legislativă a unui nou ordin de lucruri, într-o ramură oarecare a legislaţiunii.

Pe de altă parte, dacă se va zice în Constituţiune într-un chip absolut că interpretaţiunea legilor este de atribuţiune esclusivă a puterii legislative, nu văz de ce folos ar mai putea fi Curtea de casaţiune ce voim a înfiinţa, care este mai cu seamă chemată a menţine o uniformitate de doctrină tocmai în interpretarea legilor şi în aplicarea lor de către instanţiele inferioare.

Resping, dar, amandamentul în partea dintîi, iar în partea a doua, dacă voieşte numai a împiedica obiceiul luat pînă aici de către autoritatea administrativă de a interpreta legile, în putere de autoritate, cer să se modifice în acest înţeles întocmai precum este în Constituţiunea Belgiei, de unde s-a copiat şi care a avut aceeaşi ţintă". *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 53, p. 11, col. 2 – p. 12, col. 1.

Amendamentul lui Kogălniceanu a fost acceptat.

*Intervenţie cu privire la art. 42 din proiectul de Constituţie, referitor la mesajul domnului şi dreptul acestuia de a părăsi teritoriul ţării**

Domnilor, eu nu sînt aşa de guvernamental ca domnul Brăiloiu. Sînt, dar, silit a-mi sprijini amandamentul. Dacă precedentul preşedintelui Staturilor Republicane ale Americei de Nord nu place domnului Brăiloiu[1], îmi voi lua libertatea de a-i da altă pildă, ducîndu-l tocmai acolo unde-i place, la domnul reglementar. Cu o întreagă colecţiune publicată în timpul domnului Mihail Sturdza, asemenea şi cu mai multe publicaţiuni oficiale din timpurile domnilor Bibescu şi Ştirbei, eu voi dovedi onor[abilului] meu coleg că întocmai ca în toate staturile constituţionale, la deschiderea fiecăria sesiuni a Adunării domnul îi dă seamă de starea ţărei intrînd în toate amănuntele administraţiunii, spre esemplu despre afacerile din năuntru şi de afară, despre justiţie, despre comerciu, despre agricultură, despre starea finanţelor etc.

O mai repet, domnilor, dacă nu place pilda republicelor americane şi a statelor constituţionale, să ne placă măcar ce s-a urmat în timpul domnilor reglementari. Cît pentru o altă mărginire ce se coprinde în amandamentul meu, adică, că domnul să nu poată ieşi afară din ţară fără încuviinţarea Adunării, eu propun această mărginire nu că doară voiesc să rădic domnului un drept ce-l am recunoscut celui de pe urmă cetăţean, dar pentru că, domnul fiind reprezentantul suveranităţii naţiunii, vreau să apăr această suveranitate, această demnitate a naţiunii în toate cazurile, în toate eventualităţile. Chiar astăzi vedem că urmează stăruinţe ca domnul să meargă să priimească învestitura în Constantinopoli. Ei bine, cu convenţia în mînă, care recunoaşte capitulaţiunile noastre, nu mai voiesc să mai văz domn sărutînd poala sultanului. Domnul este al ţărei și, prin urmare, voi să-l fac solidar cu țara ; voi ca el să nu poată dispune de demnitatea ei fără consimțimîntul reprezentațiunii ei. Făcînd această restricțiune, eu apăr însuși pe domn. Eu propun un lucru ce nu este fără antecedent în țărele noastre. Cînd au fost izbucnit resbelul între Rusia și Turcia, domnii Știrbei și Ghica au fost chemați la Poartă. Divanul ad-hoc din Moldavia, nu vreu să specific dacă aceasta au făcut-o din propriul său îndemn sau din îndemnul altora, au arătat domnului Ghica că el nu poate în împrejurări așa critice a lăsa țara. Domnul au comunicat Porții această hotărîre a Divanului și Poarta au trebuit să priimească scuza de valabilă. Ce s-au făcut atunci în rău, doresc ca în viitor să se facă în bine.

---

* Şedinţa din 15 septembrie 1859.

Protocoalele Comisiunii..., nr. 55, p. 7, col. 2 — p. 8, col. 1.

NOTE

[1] Amendamentul propus de Kogălniceanu la articolul 38, devenit 42, între altele spunea : ,,Domnul la deschiderea fiecării sesiuni ordinarie a Adunării îi dă prin un mesagiu lămurire despre starea țărei''. Această propunere a fost combătută de C. Brăiloiu, care arăta : ,,[...] Nu voiu nicidecum să îndatorez pe domn ca să vie însuși să dea Adunărilor deslușiri în *extenso*, în forma mesagielor președintelui Republicii Americane. Deși această republică este însemnată, puternică și foarte mare, însă condițiile politice de putere a domnului nu-l iartă de a se pune ore întregi în fața Adunării spre a-i desfășura în *comptes rendus* detaliate starea tutulor ramurilor administrațiunii. Președintele Statelor Unite, și de face aceasta în mesagele sale, n-are însă dreptul de a convoca Adunările, n-are nici o parte de suveranitate, precum de a propune și a sancționa legile după voință ; n-are nici el, nici ministrii săi intrare în Adunare. Prin urmare, diferența de atribuțiuni trage cu sine și diferența de comunicațiuni între capul statului cu Adunările. Ceea ce este pentru președintele Statelor Unite o îndatorire firească și regulată ar fi pentru domnul român o anomalie și un inconvenient [...]''. *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 53, p. 7, col. 1.

*Intervenții în care se opune la luarea în discuție a chestiunii țărănești pînă nu se vor primi lămuriri suficiente din partea guvernului**

Eu nu sînt de părere a intra în cercetarea acestei chestiuni tocmai pentru că este foarte mare, precum și însuși guvernul o declară, pînă ce mai întîi guvernul nu ne va trimite părerea sa cum înțelege că trebuie să se facă această îmbunătățire. Arătînd această opiniune, eu mă întemeiez pe mai multe antecedente, date chiar de guvernul din Iași. Trimețîndu-ne propuneri pentru organizațiunea Curții de casațiune, pentru instituțiunile municipale și comunale, ministeriul nu s-a mărginit, ca astă dată, în o simplă invitațiune ca să ne ocupăm de acele proiecte, ci ne-a trimis adevărate proiecte de legi. Dacă este o chestiune în care guvernul trebuie să-și espuie chipul său de privire, acesta este în chestiunea țăranilor ; căci, ca mare gospodar al țărei, el este mai mult decît oricine în pozițiune de a cunoaște de aproape neîndeplinirile legii care actual regulează drepturile reciproce ale stăpînilor de moșii și ale țăranilor și, prin urmare, mijloacele de îmbunătățire a soartei acestor din urmă.

Gr. Sturdza *arată că pentru ca o chestiune să poată fi luată în dezbatere trebuie ca guvernul să trimită propuneri, ,,iară nu numai niște simple recomandațiuni''.*

---

* Ședința din 16 septembrie 1859.

C. Brăiloiu *respinge observațiile atît ale lui M Kogălniceanu, cît și cele ale lui Gr. Sturdza și arată că nu vede nici un fel de impediment pentru luarea în discuție a chestiunii.*

Domnilor, dacă este o chestiune arzătoare în Principate, este aceasta care ne-o recomandă domnitorul prin acest mesagiu. Pentru ca o chestiune așa de gravă să primească o soluțiune mulțămitoare, și o soluțiune care să împace două clase ce astăzi formează două tabere dușmane, nu sînt de-ajuns luminile noastre. Cu cît vom avea mai multe lămuriri, mai multe păreri, cu atît lucrarea noastră va fi mai matură. De cea mai mare necesitate, după opiniunea mea, ar fi, în tot cazul, să avem părerea ministeriului. Pe onor[abilul] domn Brăiloiu, carele astăzi combate opiniunea mea, îl rog să-și aducă aminte că mai deunăzi sprijinea o opiniune contra aceleia ce astăzi susține. D[omnia]-lui sprijinea, mi se pare, că în toate chestiunile de interes comun ambele ministerie, chiar să fi fost doi domni, după Convențiune trebuie să se înțeleagă mai întîi asupra propunerilor ce voia a se preface de Comisiunea centrală în proiecte de legi de interes comun, și că aceasta cu atît mai mult este neapărat acum cînd avem un singur domn.

Pentru ce aceasta? Pentru ca privirile lor să fie omogene, pentru ca să deie Comisiunii centrale un *canevas*, o țesătură omogenă. Dacă este vreo chestiune unde toate puterile statului trebuie să se înțeleagă, aceasta este în chestiunea de față; și, tocmai spre a ne feri de aceleași *conflicte* de care domnul Brăiloiu voiește ca să ne ferim, trebuie să cunoaștem puntul de vedere al guvernului în chestiunea țăranilor.

Chiar dacă guvernul nu se socoate dator a ne spune opiniunea sa, noi tot trebuie să cerem de la el studie pregătitoare, prin comitete numite într-adins. În chestiunea de față știți că legea din Țara Românească din 1851 diferă mult de aceea din Moldova tot din acea epocă[1]; datoria noastră fiind să unificăm acea lege, trebuie să avem înainte toate părerile, toate luminile, toate lipsurile, toate tînguirile, vie de la o parte, vie de la o altă. Nimeni nu este în stare de a ni le da mai bine decît puterea esecutivă, și încă mai bine comitete districtuale într-adins numite. Eu sprijin că nu ne depărtăm nicidecum din sfera atribuțiunilor noastre dacă vom cere de la guvern a ne da părerea sa în această chestiune sau mai bine o studiere prealabilă a chestiunii în toată țara.

A. Arsache *arată că interpretarea citată de Kogălniceanu pentru articolul 35 din Convențiune*[2] *s-a dat numai de guvernul din Moldova.*

Gr. Sturdza *combate interpretarea pe care Arsache o dă articolului 35 din Convențiune și își susține părerea emisă mai dinainte.*

V. Mălinescu *crede că se pot începe lucrările „fără a mai cere vreo lămurire sau opiniune de la ministerie".*

Șt. Golescu, *întreabă dacă și comitetul este de părere că este necesar să se ceară lămuriri ministerelor.*

A. Arsache: *„Comitetul dacă ar fi avut trebuință ar fi cerut asemenea științe, precum a făcut și pînă acum".*

E. Predescu *arată pentru ce găsește foarte întemeiată propunerea lui Kogălniceanu de a se consulta guvernele.*

Domnul Kogălniceanu, susținut de domnii Predescu și Arghiropulo, propune o moțiune în chipul următor:

Subscrișii sînt de socotință ca Comisiunea centrală, înainte de a păși la facerea unui proiect privitoriu la reviziunea legii statornicitoare drepturilor și îndatoririlor dintre proprietarii de moșii și cultivatori, spre îmbunătățirea stării țăranilor, să ceară de la guvern ca această chestiune să se studieze mai înainte de ambele ministerie, fie de-a dreptul, fie prin comisii locale, și apoi să se trimiță Comisiunii rezultatul studielor făcute de puterea esecutivă, ca una ce este pusă în poziţiune de a cunoaşte mai de aproape şi interesele proprietarilor de moşii, şi interesele cultivatorilor, întocmai precum s-a făcut şi părerile ministeriului Moldaviei în privinţa Curţii de casaţiune şi a organizaţiunii consilielor ţinutale.

C. Tell *cere suspendarea şedinţei.*

C. Brăiloiu *arată că nu vede ce informaţii s-ar putea cere guvernelor, fiind vorba „de o chestiune de interes privat".*

Gr. Sturdza *răspunde lui Şt. Golescu că s-au cerut informaţii necesare prin Comitetul financiar.*

Şt. Golescu *arată că nu este satisfăcut de răspunsul primit şi precizează că vrea să ştie dacă prin concluziile comitetului se cer aceste informaţii.*

V. Mălinescu *găseşte că este tardiv a se cere nişte informaţii pe care trebuia să le aibă înainte de însărcinarea comitetului cu studiul problemei. Dacă acum, se cer informaţiile, s-ar putea interpreta că Adunarea vrea să prelungească rezolvarea problemei.*

Gr. Sturdza *arată că guvernul trebuie să facă „o adevărată propunere" în loc de o „simplă recomandaţiune".*

Eu nu cer numaidecît un proiect de lege; dar, dacă pe temeiul art. 8 din regulamentul interior[3] orice membru al Comisiunii are dreptul a cere lămuriri de la orice autoritate pentru orice chestiune, cum n-ar putea şi Comisiunea centrală să ceară de la guvern asemenea lămuriri? Eu n-aş voi ca tocmai în această chestiune atît de gravă Comisiunea centrală să facă proiectul său într-un chip cu totul neatîrnat şi fără a cunoaşte privirile guvernului. Acest proiect neplăcîndu-i, guvernul ar putea să-l întrebuinţeze înaintea ţărei ca o armă în contra Comisiunii centrale.

E. Predescu *arată că informaţiuni de acest gen se pot cere oricînd.*

L. Steege *găseşte întemeiată propunerea lui Kogălniceanu de a se cere informaţii guvernelor.*

Convenţiunea nu prevede ca neapărat guvernul să aibă iniţiativa propunerilor.

A. Arsache *susţine că lămuririle din partea guvernelor nu sînt necesare.*

Cînd trimitem ministeriului unul din proiectele noastre, îi trimitem şi protocolul care cuprinde discuţiunea ce a urmat în această privinţă. Aceasta o facem pentru ca guvernul să cunoască chipul de privire, nu numai a Comisiunii, dar şi a fiecăruia membru îndeosebi. Ceea ce facem în relaţiunile noastre către guvern, sîntem în tot dreptul să o cerem şi noi de la guvern în relaţiunile sale cu Comisiunea centrală, şi aceasta pentru ca şi noi să cunoaştem chipul său de privire în chestiunile ce voieşte ca să fie prefăcute în proiecte de legi. Mesagiul domnesc zice : „Asupra raportului Consiliului nostru de Miniştri etc."... Ei bine, noi n-avem sub ochii noştri nici măcar raportul acesta.

Comisiunea centrală nu poate să îndatorească pe guvern a lua iniţiativa în cutare sau cutare obiect; dar, de vreme ce el a luat-o singur, avem dreptate să-i cerem să ne comunice şi opiniunile sale. Eu stăruiesc a crede că în chestiunea ţăranilor nu am putea avea îndestule lumini. Sîntem 16 oameni aici, închişi în patru păreţi, într-un oraş fără viaţă politică, departe de tot centrul de oameni speciali, în neputinţă de a fi în comunicaţiune şi cu guvernul, şi cu amicii noştri politici. Lăsaţi numai nouă înşine, putem greşi, putem lua o direcţiune care să nu poată fi în concordie cu părerile guvernului, cu trebuinţele unei clase numeroase, care nu este reprezentată în sînul Comisiunii.

Noi nu cunoaştem decît interesele clasei noastre, a proprietarilor. Nu este, dar, mai bine, chiar pentru demnitatea noastră, pentru păstrarea autorităţii morale a corpului din care avem onoare de a face parte, ca să cunoaştem şi părerile guvernului şi a ţărei?

Eu nu mă împotrivesc ca să înaintăm lucrarea; dar, tocmai pentru ca lucrarea noastră să fie solidă, să fie bine priimită de guvern şi de ţară, cer studierea prealabilă a chestiunii. Altminterele, ne punem în pericol să ne vedem proiectul înapoiat.

Gr. Sturdza *arată că „propunerea" nu se poate pune la vot, întrucît abia a fost citită.*

Nu e propunere, ci moţiune.

L. Steege: *„Mai nainte d-a se pune la vot moţiunea domnului Kogălniceanu, ar trebui, socot, ca să se consulte Comisiunea de se crede îndestul de luminată spre a se pronunţa în chestiune".*
A. Arsache: *„Pînă acum nu s-a urmat aşa".*

Eu mă mir cum domnul Arsache vine a împedica întrebarea dacă Comisiunea este luminată sau nu asupra moţiunii mele, şi aceasta sub cuvînt că pînă acum nu s-a urmat aşa, în vreme ce regulamentul zice curat că, înainte de a se pune la vot, să se întrebe Comisiunea de este îndestul de luminată sau dacă mai are cineva a vorbi.

L. Steege *găseşte întemeiată şi susţine propunerea lui Kogălniceanu.*
Gr. Arghiropulo *sprijină moţiunea, arătînd că, singură, Comisiunea nu trebuie să-şi ia răspunderea într-o chestiune aşa de importantă.*
Petre Rosetti *declară că lămuririle primite, fiind variate, nu pot constitui o bază serioasă de studiu.*
Gr. Arghiropulo *arată că şi în Rusia cînd se discută o problemă similară se cer lămuriri „prin comisiuni ţinutale".*

Domnul Petru Rosetti a zis că ce lumini am putea trage din o studiere făcută de comitete compuse de proprietari şi de ţărani, fiindcă o parte ar zice unele şi o parte altele. Dacă d[omnia]-lui descuviinţează această procedură, apoi trebuie să închidem şi uşa tuturor tribunalelor, căci şi acolo o parte zice una, şi cealaltă parte zice alta. Cu toate acestea, tribunalele nu se luminează decît prin lupta opiniunilor contrazicătoare, şi numai împlinindu-se marele dicton al judecătorilor, *audiatur et altera pars*, pot da o otărîre nepărtinitoare. Tocmai aceasta să o facem şi noi, să ştim ce zic unii şi alţii; numai aşa vom dovedi ţărei că am otărît chestiunea nu ca împricinaţi, ci ca judecători nepărtinitori. Motivul ce face pe domnul Rosetti a respinge aceasta, pre mine mă face a o sprijini.

Gr. Sturdza *găseşte că nu este nimerită comparaţia făcută de Petre Rosetti, întrucît „Rusia este lipsită de corpuri legiuitoare".*
L. Steege *susţine a se cere informaţii de la guvern, găsind aceasta absolut necesar. În susţinerea tezei se dă exemplul Franţei, unde astfel de informaţii se iau din societăţile agricole.*

Întru sprijinirea ziselor domnilor Arghiropulo şi Steege, vin a arăta domnului Sturdza că, dacă esemplul Rusiei nu i se pare ca o idee norocită, apoi cred că esemplul Angliei va avea toată aprobaţiunea d[omniei]-sale. Nu cunosc o singură chestiune mare care în Anglia să se trateze de către corpurile legislative mai nainte de-a fi supusă studierii comisiunilor locale şi anchetelor prealabile.

Chestiunea ţăranilor la noi, toată lumea ştie că[în] Divanul ad-hoc din Ţara Românească nu s-a studiat. În Moldova ea s-a tratat foarte incomplect, căci timpul şi împrejurările nu ne ierta: la uşile Adunării ad-hoc bubuia separatismul, luptîndu-se cu uniunea[sic !], iar în lăuntrul ei urele claselor înlocuiseră nepărtinirea şi indipendinţa legislatorilor. Nu cred, dar, că s-ar putea face ceva mai bine decît de a imita pe Anglia, şi prin urmare sprijin moţiunea mea.

A. Arsache *combate exemplul pe care îl dă L. Steege cu societăţile agricole din Franţa.* **Gr. Sturdza** *respinge exemplele aduse de L. Steege şi M. Kogălniceanu cu situaţiile din Franţa şi Anglia şi arată că nu trebuie să se dea posibilitate guvernului de a propune „ca opiniunea ţării ideile comisiunilor pe care le-ar numi el însuşi”.*

Domnul Grig[ore] Sturdza combate o teorie care nu este în moţiunea mea. D[omnia]-lui, de ar fi voit să-şi dea puţină osteneală, ar fi văzut că moţiunea mea nu cuprinde nicidecum că comisiunile de anchetă să fie numite de guvern[4].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 56. p. 1, col. 1–2 ; p. 2, col. 1–2 ; p. 3, col. 1–2 ; p. 4, col. 1–2 ; p. 5, col. 1–2; p. 6, col. 1–2.

NOTE

[1] Legiuirea din 1851 din Ţara Românească reglementa în primul rînd suprafeţele de pămînt pe care proprietarii trebuiau să le dea ţăranilor, în funcţie de numărul de vite (4 boi şi o vacă, 2 boi şi o vacă, o vacă), precum şi suprafaţa pentru loc de casă şi grădină.

În schimbul suprafeţelor primite, ţăranul, care era considerat ca chiriaş pe pămîntul stăpînului, trebuia să presteze cu vitele de muncă 22 de zile pe an, grupate în 3 anotimpuri, ziua de muncă fiind lucrată cu nartul stabilit de lege.

Pe lîngă aceasta, ţăranul dădea dijmă 1/10 din produsele de arătură şi 1/5 din cositură, care trebuia şi transportată la curtea stăpînului. Pentru orice suprafaţe suplimentare de care ar fi avut nevoie ţăranul, se făceau învoieli libere.

Legea prevedea că săteanul, în anumite condiţii precizate de lege, foarte grele, se putea strămuta, în acelaşi timp însă acorda şi proprietarului dreptul de a îndepărta, cînd interesele îi dictau, sătenii de pe moşie. De asemenea, se menţineau în continuare monopolurile comerciale ale stăpînilor pe moşie. *Acte şi legiuiri privitoare la chestia ţărănească*, Seria I..., Adunate de D. C. Sturdza-Scheeanu, vol. I, Bucureşti, 1907, p. 599–710.

Legiuirea din Moldova prevedea că pentru pămîntul primit de la proprietar ţăranii vor presta numai munci cu vitele, „nu vor fi supăraţi cu darea de dijmă de pe pămîntul hotărît lor şi vitelor lor spre hrană, nici în natură, nici în bani”. De asemenea erau scutiţi de orice alte obligaţii în muncă pe care le avuseseră pînă atunci faţă de proprietari. Dijme urmau să dea numai din produsele viilor şi livezilor. În afară treburilor stabilite a fi prestate cu vitele, legea mai prevedea obligaţia pentru ţărani de a presta 4 zile pe an cu braţele la diferite munci.

Legiuirea reglementa atît nartul ţăranilor, cît şi suprafaţa de pămînt pe care stăpînul era obligat să le-o asigure. Ca şi în Ţara Românească, se menţinea monopolul comerţului cu băuturi, carne, băcănii etc. pentru proprietar. *Acte şi legiuiri...*, vol. I, p. 536–546.

După cum se vede existau deosebiri, aşa cum susţinea şi Kogălniceanu, între cele două legiuiri. Deosebit de important este faptul că în Moldova se desfiinţase dijma din produsele agricole, la care rămîneau obligaţi ţăranii din Ţara Românească.

[2] Articolul 35 din Convenţia de la Paris stipula sarcinile Comisiei centrale în scopul codificării şi armonizării legilor existente cu noile situaţii. De asemeni, prevedea revizuirea Regulamentelor organice, Codului civil, Codului criminal, de comerţ şi de procedură etc. *Acte şi documente...*, vol. VII, p. 312.

[3] Articolul 8 din „Regulamentul Comisiunei centrale” prevedea : „Fiecare comisariu are dreptu[l] de a cere de la autorităţi prin biroul Comisiunii toate ştiinţele care-i vor trebui, despre orice ram al administraţiunii publice, iar actul de ştiinţă dată (afară de dosare şi originale, ce trebuie a se înapoia) rămîn în arhiva Comisiunii”. *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 9, p. 18, col. 1.

[4] Problema emancipării ţăranilor era în atenţia opiniei publice din Principate. În timpul discuţiilor ce se purtau la Focşani, ziarul „Dîmboviţa” reliefa necesitatea presantă a rezolvării acestei probleme. Autorul articolului sublinia faptul că rezolvarea trebuie dată de către forurile legislative interne şi nu să se aştepte ca ea să primească o rezolvare din afară (cf. 1859, p. 387).

De altfel, încă din luna iulie acelaşi an ziarul susţinea ca această problemă să fie rezolvată în aşa fel încît ţăranii să devină adevăraţi cetăţeni (*ibidem*, p. 319). Aceste puncte de vedere coincideau cu cele ale lui Mihail Kogălniceanu, care, însă, pornind de la ideea pe care o exprimă şi în intervenţiile de faţă, că problema prezintă o importanţă capitală în dezvoltarea ţării, şi-a dat seama de două aspecte, şi anume de faptul că lipsea o informaţie serioasă asupra situaţiei reale, care să stea la baza hotărîrilor ce urmau a se lua, şi în al doilea rînd că în structura socială pe care o aveau atît Comisia centrală, cît și Adunările legislative din cele două țări, în care dominau exponenții ideilor conservatoare, soluția care s-ar fi adoptat ar fi fost defavorabilă țăranilor ; ca atare, era preferabilă amînarea soluționării pînă la ivirea unei conjuncturi mai favorabile pentru o rezolvare realistă. Cf. în volumul de față și p. 75. Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 866.

*Discurs cu privire la problema principelui străin și în legătură cu art. 44 din proiectul de Constituție**

Împărtășesc cu totul chipul de privire a domnului Sturdza : ședința oficială este singura ședință care are un rezultat pentru noi ca Comisiune centrală și pentru țară, căci numai ea are un protocol ce se publică. Din început m-am și rostit în contra amintirii în ședințele oficiale de acele înțelegeri care au urmat între noi în ședințe oficioase ; ședințe oficioase am ținut întîi pentru a veni la o înțelegere mai intimă, al doilea pentru ca să ferim ședințele oficiale de lungi discuțiuni. Înțelegerea din ședința oficioasă este între noi un angajament de onoare ca oameni privați, de care însă nu s-ar fi cuvenit a aminti în sînul Comisiunii centrale. Altmintrele, care ar fi deosebirea între ședințele oficiale și între ședințele oficioase dacă și unele, și altele se amintesc și se confundă. Din nenorocire, această confuziune s-a făcut chiar de la început, menționîndu-se în ședințele oficiale și trecîndu-se în protocoale, și aceasta într-un chip neesact, incidente și alcătuiri din ședințele oficioase, precum slujește de dovadă întîmpinarea făcută de domnul Florescu la rostirea opiniunii mele asupra Unirii cu principe strein.

Eu, dar, nu voi veni să-mi întemeiez zisele nicicum pe acele otărîte în ședințele confidențiale, pentru că aceste sînt îndatoritoare pentru noi numai în ochii noștri și întru cît numai veți voi a vă ține de dînsele. Așadar, eu nu mă reazăm nicicum pe otărîrea urmată între noi, și care acum văz că nu se ține, spre a cere ca articolele de la 40 și pînă la 43 să se amîne la sfîrșit în proiectul de Constituțiune. Aceasta o cer pe temeiul amandamentelor mele, pe temeiul misiunii care s-a încredințat comitetului de Constituțiune de a redige un proiect de Constituțiune, cu scop de a pune în armonie Convențiunea din 7/19 august 1858 și voturile Adunărilor din 5 și 24 ianuariu 1859. Iată bazele pe care au fost chemat comitetul de a lucra ; numai întru cît Constituțiunea va fi întemeiată pe aceste baze, va fi mărginită în aceste condițiuni, numai atunci ea poate avea condițiuni de vitalitate. D-aceea, domnilor, de la început am cerut de mai nainte ca articolul 40 și celelalte care privesc o stare de lucruri viitoare să se scoață din corpul Constituțiunii. Noi, cum am zis și cum s-au priimit, avem domn pe alesul din 5 și 24 ianuarie ; aceasta este un fact, prin urmare Constituțiunea trebuie să consființească acest fact. Prin aceasta eu nu zic că acesta este cel după urmă cuvînt al dorințelor noastre naționale, că trebuie să ne mărginim aci, că voturile memorabile ale Adunărilor ad-hoc din 7 și 9 octombrie 1857 nu mai sînt dorințele vii și eterne ale națiunii, nu mai au tăria lor. Eu nu sînt, domnilor, nicicum de teoria acelora cari sprijină că în anul 1857, cînd Adunările au cerut principe strein, aceasta au făcut-o numai ca un mijloc spre a dobîndi de la Europa

---

* Ședința din 17 septembrie 1859.

Unirea mai degrabă; aceea ce un om onest nu poate face, o naţiune o poate face mai puţin! Nu este nimănui iertare a veni astăzi şi a zice: în anul 1857 naţiunea română a cerut un principe strein, nu pentru că l-a vroit şi-l vrea, dar numai pentru că îl socotea ca un mijloc spre a veni la Unire; precum asemenea nu este iertat unui om de onoare de a mărturisi că au făcut un act nu pentru ca să se ţină de el, dar numai ca un mijloc ca să dobîndească ceva. Eu şi astăzi cred şi mărturisesc că numai în principe strein, în ereditatea tronului văz stabilitatea, văz mijlocul ca ţările acestea să capete indipendinţa şi să intre în marea familie a neamurilor! În cîtă vreme nu vom avea principe strein, vom fi, după cum s-a zis foarte bine de cineva, împărţiţi în prigonitori şi prigoniţi; clicele, înrîuririle ascunse, ambiţiunile meschine vor precumpăni în guvern. Servilismul va fi favorit şi indipendinţa de caracter va fi un titlu de prigonire; zic, dar, că sînt pentru principe strein şi acum ca şi totdeauna; precum nu pot a veni astăzi a tăgădui ceea ce am zis, ceea ce am proferat înaintea ţării, asemenea şi o naţiune nu poate tăgădui dorinţele ce le-a esprimat odată în faţa Europei. Cînd în adunările cele mai mari ce le-a avut ţara noastră vreodată s-au mărturisit aceste dorinţe, ele erau dorinţele naţiunii întregi şi nimica nu mă autorizează de a crede că de astăzi au contenit de a fi dorinţe a întregii naţiuni. Se află în adevăr astăzi oameni cari sînt de opiniunea că principele strein nu este neapărat. Sînt chiar oameni onorabili, chiar din amicii mei, cari au şi au avut această convicţiune; însă, între cîţiva oameni de bună-credinţă, cîţi alţii nu crez un cuvînt din ceea ce zic? În tot cazul, eu crez că numărul oamenilor cari sînt în contra principelui strein, şi astăzi mai mult decît orişicînd, este foarte mic. Dar mi se va zice că acum se formează o şcoală care vine şi cere principe pămîntean! S-au văzut, domnilor, cauzele cele mai rele avînd aderenţii săi, şi cu atît mai mult într-o ţară ca a noastră, unde educaţiunea politică a slăbit în loc de a întări fermetatea de caracter şi de convicţiuni; se poate, dar, ca şi o aseminea partidă să esiste la noi. Dacă noi am văzut pe caimacamul Vogoride că a izbutit a aduna mii de subscrieri prin care-l cerea de domn în Moldova, pentru ce să nu se găsească şi oameni cari, în vederea de a place guvernului, să nu vie şi să zică că nu le mai trebuie principe strein. Dar lese-se ţara în neatîrnarea conştiinţei sale, consulte-se ea afară de toată înrîurirea, şi sînt sigur că şi astăzi, ca şi în zilele frumoase din 7 şi 9 octombre, ea va zice mai întîi Unirea Principatelor, şi că a doua a sa dorinţă va fi ca şi atunce: principe strein!

În risc, domnilor, de a vedea răstălmăcite cuvintele mele şi de a mă vedea espus la toate atacurile, zic că religiunea politică ce am avut-o la 1857 o am şi astăzi şi voi avea-o cît voi trăi; şi socot că fiecare din noi o are căci, la redactarea adresei Comisiunii centrale către domn, am văzut pe onoarabilii mei colegi rostindu-se pentru principele strein.

Prin urmare, aici nu este chestiunea dacă voim principele strein, ci dacă îl putem avea.

Noi am văzut că Europa ni l-a refuzat la conferinţele din Paris; protocolul care s-a încheiat acum în urmă punînd condiţiuni chiar la învestitură domnului actual[1], cel puţin după ceea ce zic ziarele, şi prevăzînd măsuri coercitive la orice ieşire din Convenţiune, trebuie mai mult decît orişicînd să ne aducă aminte că prudenţa în această chestiune mai mult decît în orişicare altă trebuie să prezidă la lucrările noastre. În faţa acestor împregiurări mai mult decît critice, încît pentru mine crez că chestiunea principelui strein trebuie amînată, ca dorinţa aceasta să o păstrăm ca o schinteie sîntă pentru timpi mai favorabili. Astăzi trebuie să ne dăm ceea ce putem, să ne dăm şi să lăsăm viitorul să ne îndeplinească celelalte dorinţe. Am convincţiunea că principele strein îl vom dobîndi, dar aceasta numai în urma a mari şi îndelungi sacrificiuri, care se vor însărcina de a arăta Europei trebuinţa sa, căci şi Europa este interesată ca odată stabilitatea să se aşeze pe ţărmurile Dunării de Jos; şi numai principele strein şi ereditatea tronului ne vor putea da această stabilitate.

Pînă atunce datoria noastră este să ne întărim naţionalitatea şi societatea. Aşadar, să căutăm ca cît mai curînd să sfîrşim Constituţiunea şi s-o facem aşa, ca ea să poată fi priimită de Adunare şi sancţionată de domn.

După împrejurările în care ne aflăm astăzi, trebuie cu inima ruptă de durere să ne otărîm a despărţi din Constituţiune chestiunea principelui strein, căci altfeliu Constituţiunea noastră ar fi un act ce ar merge *ad acta*, un act pre care nu-l vom vedea pus în lucrare! De aceea am cerut şi cer că tot ce priveşte la vacanţia tronului să fie scos din cuprinsul Constituţiunii şi pus în articole deosebite, în deosebită anexă nelegată nicidecum de corpul Constituţiunii, ca aşa, dacă din împregiurări din afară sau din năuntru nu s-ar putea dobîndi principe strein, cel puţin să dobîndim o Constituţiune întemeiată, cum am zis, pe Convenţiune şi pe voturile din 5 şi 24 ianuarie!

Cer, dar, domnilor, să se şteargă din proiect articolele ce privesc această chestiune arzătoare, ca aşa cu toţii împreună să mergem înainte cu discuţiunea asupra unor articole de reforme, în care să nu fim radical despărţiţi de opiniune. Aceasta o cer cu atît mai mult că articolele ce cer a se scoate din proiect privesc cazuri cu totul viitoare, o nouă alegere, pe urmă chestiunea eredităţii, a regenţei, a minorităţii etc. Toate aceste, punîndu-se la sfîrşitul Constituţiunii ca dispoziţiuni tranzitorie, departe de a amîna, vor realiza mai degrabă dorinţele noastre pentru a ne vedea ţara şi societatea organizată şi întărită. Afară de chestiunea principelui strein, am convicţiune[a] că putem să punem în aplicaţiune Constituţiunea precum s-a votat pînă acum, fără a atrage asupra ţărei nouă complicaţiuni.

Mare moment, frumoasă epocă va fi aceea, domnilor, cînd vom vedea Constituţiunea funcţionînd. Atunce, domnilor, vom putea fi mîndri de noi, căci sînt sigur că ni se va zice cu titluri că am binemeritat de la ţara noastră. Încă o dată zic: să ne dăm astăzi ceea ce putem să ne dăm şi să lăsăm pe mîine ceea ce priveşte pe mîine. Este un proverb francez care zice: *Qui trop embrasse mal étreint.* Să nu otărîm prea multe, ca să nu venim în pericol de a nu dobîndi nimica!

Gr. Sturdza *găseşte întemeiate cele spuse de M. Kogălniceanu şi cere ca problema prevederilor referitoare la vacantarea tronului să fie rezolvată după modelul dat de Constituţia Belgiei, aceste prevederi putînd să intre într-o anexă a Constituţiei.* V. Mălinescu *prezintă o propunere, susţinută de E. Predescu şi Al. Grigoriu, ca „articolul 40, 41 şi 42 să se discute după ce se va vota Constituţiunea", discuţia actuală nefiind în problemele de fond.*

Domnul Sturdza a zis că în Constituţiunea Belgiei a văzut chestiunea de vacanţie pusă în năuntru ei; în adevăr, aşa este. Însă luaţi seama că, atunci cînd cea mai mare parte din Constituţiunea Belgiei s-a votat, chestiunea politică era otărîtă, numele regelui era cunoscut şi chiar întronat. În Belgia era, dar, un lucru normal de a se pune în Constituţiune cazurile de vacanţie. Nu este aşa şi în Principatele Unite. Nu putem, inima nu ne lasă ca să înscriem în Constituţiune cazul unei nouă alegeri de domn pămîntean, după cum o cuprinde Convențiunea; nu vroim, prudența ne oprește ca să cuprindem în aceastași Constituțiune cazul unei alegeri de principe strein. Prin urmare, puși într-o alternativă deopotrivă tristă, să lăsăm deoparte tot ce privește vacanția tronului!

Domnul Sturdza, propunînd că prin articolul 40 să se zică că cazurile de vacanție sînt cuprinse în anexa I, prin aceasta face anexa parte întregitoare din Constituțiune. Tocmai aceasta nu o pot primi, pentru că, cum am mai declarat, voiesc ca Constituțiunea să fie așa redijată, încît să poată fi pusă în lucrare și de nu s-ar dobîndi principe strein.

Constituțiunea trebuie să fie făclia care să lumineze renașterea naționalității noastre. De o vroiți aceasta, nu o compromiteți cu chestiunea principelui strein. Să ne ținem, dar, acum de o Constituțiune votată în simțul Convențiunii și a voturilor din 5 și 24 ianuarie 1859[2].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 57, p. 1, col. 2 – p. 3, col. 2; p. 4, col. 1.

NOTE

[1] Problema alegerii și investiturii domnului a fost hotărîtă în ședințele din 9 și 10 august 1858 în cadrul Conferinței de la Paris. *Acte și documente...*, vol. VII, p. 288–292.

[2] Formula principelui străin pe tronul Principatelor Unite apăruse din necesitatea consolidării situației politice interne și externe a țării. Partizanii ei apreciau că pe de o parte lupta între diferitele facțiuni boierești va deveni cu neputință, iar pe de alta prezența unui principe dintr-o casă domnitoare a Europei va mări creditul politic extern al țării. În ziarul unionist „Opiniunea" care apărea la Paris, se susținea încă din 1857 această idee (cf. articolul *Ce domnitor se cuvine Principatelor suverane Unite*, p. 10–11, 17–18, 22–23, 25–26). La p. 11, același ziar recomanda alegerea unui prinț dintr-o familie domnitoare de origine latină. Mai tîrziu, în același an, sub pseudonimul „Le paysan du Danube" se publica articolul *Du souverain futur des Principautés*, pe aceeași temă.

În evoluția evenimentelor de după 24 ianuarie 1859 adepții Unirii cereau să se renunțe pentru un timp la soluția prințului străin. În mai multe articole publicate în ziarul „Dîmbovița" din anul 1859 se scotea în evidență faptul că aducerea unui prinț străin nu s-ar fi putut realiza decît cu ajutorul puterilor străine, lucru ce ar fi atras după sine aservirea Principatelor față de ele. Dovadă în acest sens o constituia și primirea favorabilă a acestei idei in presa austriacă.

Totodată, această idee era îmbrățișată acum de către adversarii Unirii, care vedeau în ea un mijloc de slăbire a marelui act realizat. Această grupare, reprezentată și în Comisia centrală, acuza pe foștii unioniști de lipsă de seriozitate în exprimarea și menținerea ideilor. Kogălniceanu, ca de altfel toți partizanii ideilor progresiste, găsea că discuția din Comisia centrală nu-și avea locul, datorită noii conjuncturi create după 24 ianuarie. Ca atare, această idee rămînea un deziderat de viitor mai îndepărtat. În legătură cu această problemă, vezi articolele lui C. Bolliac și V. Petrone *Despre prințul strein* și *Învestitura* („Dîmbovița", 1859, p. 379–381) și, în volumul de față, p. 25, 31 (notele 12,15), 34 (nota 3), 116 (nota 2), 228, și 267.

*Intervenție cu privire la art. 51 din proiectul de Constituție, în care se arată că domnul nu poate ierta pe miniștrii condamnați de Curtea de casație**

Domnii mei, Sînt 200 de ani, mi se pare, de cînd pentru cea de pe urmă dată Adunarea Țărei Românești a acuzat și osîndit doi miniștri ca furi ai banilor țărei. Pedeapsa s-a aplicat în toată asprimea, căci li s-au tăiat capetele. De cînd aseminea pilde au contenit de a se mai face, legalitatea și moralitatea au dispărut din guvernele țărelor noastre. Nu o dată am văzut domn și miniștri luînd după plac bani din casa statului ca din bozunarul lor, fără ca nimeni să le ieie seama și să-i pedepsească. Cînd țara au fost consultată despre trebuințele ei, una din cele rostite cu unanimitate în care s-au unit toate partidele au fost *responsabilitatea miniștrilor*[1], cerută de întreaga Adunare ad-hoc a Moldaviei.

---

* Ședința din 18 septembrie 1859.

Legalitatea este singura provedință a națiunii noastre, singura provedință mîntuitoare pentru fiecare individ. Această legalitate nu va fi însă niciodată respectată întru cît timp nu vor fi pedepsiți acei ce o calcă, oricît de înaltă ar fi pozițiunea lor. Spre salvarea noastră, spre reîntemeierea legalității, Convențiunea a prevăzut responsabilitatea miniștrilor.

Domilor, introdusu-s-au legalitatea atît de mult în țărele noastre? Este astăzi fiecare ocrotit atît de mult în persoana, în onoarea, în averea sa, pentru ca să venim acum să facem această responsabilitate cu desăvîrșire iluzorie, dînd dreptul puterii esecutive, dreptul de iertare? Dar n-am văzut mai deunăzi miniștri cari și-au însușit esclusiv puterea legislativă, pretinzînd și susținînd că lor este dat dreptul de a interpreta Convențiunea și, prin urmare, desființînd legiuiri vechi, făcînd altele nouă, creînd posturi, dispuind de sume însemnate fără autorizațiunea Adunărilor? Nu vedeți în toate zilele persoanele și averile espuse la acte arbitrarie din partea funcționarilor? Și tocmai acum, cînd garanțiele constituționale pre care ni le-au închezășluit Europa se respectă atît de puțin, noi am veni să sfărîmăm singurul frîu ce-l are țara spre a ține pe guvern în legalitate?

Eu sînt mai guvernamental decît onor[abilul] preopinent; voi ca domnul să fie ca femeia lui Cesar, nu numai să nu greșească, dar să nu fie măcar sub prepus, măcar bănuită că au greșit.

Dacă vroim ca domnul să nu fie tras în răspundere cu miniștrii săi, ca el să fie acea putere mare, acea putere morală pre care toți să o pună mai presus de toate luptele și de toate prepusurile, ca domnul să fie neviolabil, precum trebuie să fie, precum el este în toate țările constituționale, apoi trebuie ca să ferim puterea domnească de *toate mijloacele de a greși*. În cauza unor miniștri declarați de țară de vinovați, domnul nu trebuie să intervină nici măcar cu dritul de iertare.

Asemine și miniștrii, numai atunci vor avea conștința și frica responsabilității lor cînd ei vor ști că nici favoarea, nici bunătatea domnului, nici înrîuririle ascunse cele mai periculoase în țara noastră nu-i vor putea scuti de asprimea legilor. *Vox populi, vox Dei.* Cînd țara acuză, însuși Dumnezeu acuză și atunci legea trebuie să pedepsească.

Alte țări, care n-au avut nenorocitul nostru trecut, încă au rîdicat șefului statului dreptul de a ierta pre miniștrii osîndiți; și noi cari de seculi n-am avut decît ca o rară esceptiune buni miniștri, noi cari am avut și avem încă atît miniștri servitori mai mult ai puterii decît ai legii, curtezani mai mult decît apărători și servitori ai națiunii, noi cari avem atîte esemple de miniștri cari în loc să fie epitropii averii publice au fost furii ei, noi am veni acum să așternem viitorul pe bazele trecutului? Dar, domnilor, așa va fi și în viitor, întru cîtă vreme responsabilitatea miniștrilor nu va fi un adevăr, întru cîtă vreme puterea esecutivă ar putea chiar prin iertare a opri aplicațiunea legii pedepsitoare.

Convențiunea otărînd că pentru a pune un ministru în stare de acuzațiune este trebuință de două treimi din voturile Adunării, prin aceasta au făcut îndestul de grea tragerea la răspundere a miniştrilor. Noi să nu o facem cu totul iluzorie recunoscînd domnului dreptul de iertare.

Aşadar, spre păzirea, spre încbezlăşuirea legalităţii, cer ca domnul să nu poată ierta pe un ministru vinovat decît numai cînd ar priimi o aseminea mijlocire de la aceea Adunare care îl va fi dat în judecată.

Protocoalele Comisiunii..., nr. 58, p. 2, col. 2—p. 3, col. 1.

NOTE

[1] În ceea ce priveşte responsabilitatea miniştrilor, vezi şi discursurile şi intervenţiile de la p. 294, 306, 331, 332.

*Intervenţie cu privire la art. 56 din proiectul de Constituţie, în care susţine incompatibilitatea mandatului de deputat cu unele funcţiuni ale statului**

Un candidat se adresează la un colegiu şi solicitează onoarea de a fi ales de reprezentant al său. În toate ţările un asemine reprezentant îşi face profesiunea sa de credinţă şi, prin urmare, îşi ia o îndatorire către colegiul său, dacă nu materială, dar cel puţin morală.

Sînt oameni care n-au nevoie a face profesiune de credinţă, dar aceia sînt rari. Oamenii care au dobîndit onoarea de a fi reprezintanţi ai naţiunii trebuie însă să fie consecvinţi cu făgăduinţele date. Regimul parlamentariu este întemeiat pe luptele partidelor : luptele între maioritate şi minoritate. În toate guvernele constituţionale vine momentul cînd partida ce era ieri în minoritate să devină maioritate. Puterea stă însă [în] punerea în maioritate. Aşadar, şefii partidei triumfatoare se cheamă la putere. Ei ajung la ministeriu, şi după legi trebuie să se supună la o a doua alegere, ca să se vază dacă ei şi ca funcţionari insuflă încrederea ce au insuflat ca particulari, dacă purtarea lor ca deputaţi se încuviinţează de colegiile care i-au ales. Noii ministri, care mai mult decît oricare alţii au trebuinţă de încadrarea publică, ei, dar, fac un nou apel la această încadrare. O nouă alegere numai, dovedeşte dacă ei au păstrat o asemine încredere. O asemine consultaţiune unde se poate face mai bine decît înaintea aceluiaşi colegiu care pentru întîiaşi dată au trimis la Cameră pre noul ministru? O nouă alegere dovedeşte ţinerea îndatoririlor luate din partea deputaţilor, păstrarea încrederii din partea alegătorilor. O nouă alegere dobîndită nu în vechiul colegiu, ci într-un alt colegiu dovedeşte din contră că fostul deputat ori nu s-a ţinut de îndatoririle luate către vechii săi alegători, ori că prin purtarea sa în Cameră a perdut încrederea lor. Un ministru, o mai adaog, este tare cînd are încrederea publică; cea mai mare dovadă că o are este o nouă alegere în colegiul în care au fost mai întîi ales. Iată scopul amendamentului meu[1].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 58, p. 9, col. 1.

---

* Şedinţa din 18 septembrie 1859.

NOTE

[1] Amandamentul avea următoarea redactare : „Deputatul care după alegerea sa va primi în timpul mandatului său vreo funcţiune salariată din acele incompatibile cu mandatul său de deputat, vreo decoraţiune sau gratificaţiune, prin însuşi aceasta este demisionat din Adunare şi nu poate reveni pe bancele ei decît supuindu-se din nou la a doua alegere în acelaşi colegiu electoral unde a fost mai nainte ales deputat. O lege specială otărăşte necompatibilitatea mandatului de deputat cu unele din funcţiunile statului". *Ibidem*, p. 8, col. **2**. Cf. mai sus şi lista amendamentelor la proiectul de Constituţie, prezentată în ziua de 31 iulie 1859 (p. 154).

Supus la vot, amendamentul a fost respins.

*Discurs în legătură cu instituirea instanţei „juraţilor"**

Precum Comisiunii centrale n-am recunoscut dreptul de a se amesteca în pricinile judecătoreşti, asemenea şi Curţii de casaţie nu pot a-i recunoaşte caracter legislativ. Comisiunea centrală este chemată de a proiecta legi şi n-are trebuinţă de tovărăşie întru aceasta. Domnul Brăiloiu a declarat că este în contra juriului pentru cuvîntul că ţara n-are elementele necesarii pentru formarea acestii instituţiuni, dînd de esemplu alegerile cele de la tribunalele de comerciu din Bucureşti, că un caz escepţional să serveze de regulă într-o chestiune atît de importantă. Dacă domnul Brăiloiu n-are alt argument în contra juriului decît răul rezultat al tribunalului de comerciu din Bucureşti, deie-mi voie a-i spune că apără o rea cauză. Nu trebuie să imputăm relele alegeri a acestor tribunale puţinului simţ al negoţiatorilor din Bucureşti pentru binele public, răul trebuie să-l căutăm în condiţiunile în care erau compuse acele tribunale. D[umneavoa]stră ştiţi cu toţii că tribunalele şi curţile de comerciu sînt instanţe inferioare sau de mijloc, care nu dau otărîri definitive, otărîrile lor merg la instanţe mai înalte şi la domn. Aceştia, ispita o dovedeşte, nici că se mai uita dacă judecăţile instanţelor de mai jos erau legale sau ba ; aceste judecăţi cele mai multe dăţi erau, dar, arbitrar sfărîmate. Se poate, dar, lesne crede că comersanţii judecători, descuragiaţi de a-şi vedea otărîrile lor nebăgate în seamă, au contenit de a se mai interesa la alegerile tribunalelor de comerciu. Ş-apoi ar fi oare un rezon să respingem juriul numai pentru cuvîntul că o clasă ca negoţianţii din Bucureşti n[e]-au arătat indeferenţă în trecut pentru buna orgaizare a unor tribunale? Mai multe esemple recente dovedesc că comersanţii din Bucureşti sînt departe de a merita imputarea ce li se adresează de onorabilul domn Brăiloiu că ar fi indiferinţi pentru lucrul public ! În tot cazul, eu nu cred ca indiferentismul lor din trecut, chiar să fi fost aşa poate, să fie un cuvînt ca să osîndim o instituţiune care la toate naţiunile a fost un mijloc de progres şi o condiţiune a îmbunătăţirilor justiţiii.

Cînd s-a tratat chestiunea pentru întroducerea juriului la procesele de presă, s-a discutat şi s-a otărît că juriul se poate admite şi în ţările noastre, căci de la membrii juriului nu se cere decît o calitate : onestitate şi bunul simţ. Repet, dar, şi astăzi aceea ce am zis atunci : dacă vom declara că nu găsim elemente pentru înfiinţarea juriului, apoi chiar printr-aceasta declarăm că mai puţine elemente putem găsi încă pentru un corp legislativ, pentru un guvern constituțional. Cînd cu ocaziunea discuțiunii reglementului nostru s-a fost propus ca comitetul Comisiunii centrale să fie îndrituit de a chema în ajutorul său oameni speciali, singur domnul Brăiloiu a declarat zicînd că ori avem toate capacitățile cuvenite ca să facem singuri proiectele de legi, ori n-avem, și atunci trebuie să abdicăm însărcinarea noastră. Apoi, dacă în țara noastră s-au putut găsi și trimite aici 16 oameni în stare de a face toate legile civile, comerciale, militare, penale, să săvîrșească toată organizațiunea Principatelor Unite, deie-mi voie onorabilul preopinent de a crede că toată capacitatea, că tot geniul Principatelor Unite nu sînt concentrate în sînul Comisiunii centrale și că într-o națiune de cinci milioane au mai rămas îndestui oameni de bine și de bun-simț spre a constitui cîteva tribunale de jurați.

---

* Şedinţa din 24 septembrie 1859.

Domnu[l] Brăiloiu a mai zis că la noi nu esistă stare de mijloc, că cu micul corp de negoțianți ce avem puțini ar fi carii ar putea compune un juriu[1]. În adevăr, dacă onorabilul preopinent voiește ca și în viitor să se consacre că tot ce nu este țăran trebuie să fie boier, atunci negreșit că poate zice că nu avem elemente de juriu, cînd mai ales d[omnia]-lui socotea că membrii juriului se iau numai dintre comersanți. Însă socotesc că viitorul va fi altfel decît a fost trecutul. Aseminea eu nu sînt de părerea onorabilului meu coleg că numai comersanții ar fi elementul din care s-ar compune un juriu.

Eu cred că starea ce chiar astăzi ne dă amploiați, judecători și profesori, ingineri, architecți, doctori etc. ne va da și jurați. Divanul estraordinar al Moldaviei, deși izvorît de la Balta Liman[2], nu s-a stînjenit a crede că țările noastre înfățișează elemente pentru înființarea juriului. Dovadă legiuirea presei din 1856 ! Prin urmare, să nu fim mai retrograzi decît boierii Divanului estraordinariu din Iași, și nu vom greși. Iar acelora carii stăruiesc a crede și astăzi că numai între boieri se găsesc oameni cu știință, capacitate și independență răspund că voi recunoaște boierilor dreptul esclusiv de a compune juriul îndată ce d[omniile]-lor mi-ar dovedi că afară din cercul boierilor nu există decît ignoranță și servilitate. Eu însă socot că timpul a sosit ca să renunțăm la ideile și la tradițiunile boierismului.

C. Brăiloiu *combate cele afirmate de M. Kogălniceanu și arată că nu se pune problema de a avea tribunale formate din boieri, ci se pune problema de „capacitate, de inteligență, de integritate, de moralitate, de esperiență și de independință".*

Tocmai precum domnul Brăiloiu a zis, pentru că otărîrile tribunalelor de comerciu merg la domn, tocmai pentru aceea comersanții nu pun o deosebită rîvînă întru buna compunere a acestor tribunale.

Aseminea, domnul Brăiloiu mi se pare că a înțeles rău cuvintele mele cînd zice că eu am rostit opiniunea că tribunalele de acuma au fost numai de boieri ; eu n-am zis-o asta, ci din contra am zis că din aceleași elemente din care se compun autoritățile noastre administrative și judecătorești, din clasa profesorilor, a inginerilor, a doctorilor etc. și chiar [a] proprietarilor, se va putea compune și juriul, iar nu cum zice domnul Brăiloiu că juriul nu s-ar putea forma decît din corpul comersanților. Singura deosebire este că astăzi tribunalele criminale se rînduiesc numai de domn, cînd, înființîndu-se juriul, aceasta se va face după anume liste și prin tragere de sorți. Dumnealui a zis că și acum se orînduiesc judecătorii din toate clasele societății, așa este; și tocmai prin aceasta însuşi domnul Brăiloiu ne face să înţelegem că avem elemente pentru introducerea juriului[3].

Protocoalele Comisiunii ..., nr. 60, p. 4, col. 2—p. 5, col. 2; p. 6, col. 1.

NOTE

[1] C. Brăiloiu susţinea că „nu numai în tribunalele de I-a, dar şi la a II-a instanţă, la Curtea de apel, sînt judecători aleşi dintre neguţiatori şi dau otăriri chiar cu desăvîrşire şi chiar pentru sume foarte însemnate, precum toate celelalte tribunale. În multe cazuri încă au atribuţiuni şi mai întinse decît tribunalele civile. Sînt iarăşi cazuri unde legea cheamă pe prigonitori a-şi forma însuşi ei prin alegerea lor tribunalele ad-hoc speciale, ale căror otăriri merg de-a dreptul la Curţile de apel, precum tribunalele de arbitri în pricini de tovărăşie. Prin urmare, este aci o greşeală de a tăgădui influinţa legală ce este dată negoţiatorilor în ordinea judecătorească".

[2] M. Kogălniceanu se referă la prevederile articolului II al Convenţiei de la Balta Liman (1849), prin care se instituia cîte un Divan în Ţara Românească şi Moldova. *Acte şi documente* ..., vol. I, p. 361—362.

[3] În problema juraţilor, cf. şi discursul de la p. 212.

Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit*, nr. 918.

Intervenţii în legătură cu organizarea avocaţilor şi recrutarea magistraţilor[*]

Nu ştiu dacă în Ţara Românească există oarecare măsuri sau reglemente de admisibilitate şi de disciplină la care avocaţii să fie datori a se supune. În Moldova avem însă un aşezămînt carele prevede un examen prealabil asupra Condicei civile şi a procedurei civile, făcut înaintea jurisconsulţilor statului, rînduiţi de Ministerul Justiţiei, carele totodată esercită asupra lor un drept de disciplină, şi la călcări grele rosteşte în contra lor chiar şi penalităţi. Sînt departe de a zice că aşezămîntul acesta este perfect, dar cel puţin este un început de organizaţiune carele dă guvernului un drept de control, şi acest drept, fiind în mîinile unui ministru bun, poate fi folositoriu. Negreşit cazul avocaţilor ar trebui organizat într-un chip mai temeinic şi uniform pentru amîndoura Principatele. Spre a ajunge la aceasta avocaţii din Moldova s-au adresat la guvernul actual cu cerere de a se înfiinţa un consiliu de disciplină, pentru care s-a şi prelucrat un anume proiect.

Domnul Arsache : Mi-aduc aminte, domnilor, că în timpul domnului Bibescu s-a făcut printr-o ordonanţă domnească o punere la cale în privinţa primirii avocaţilor. Dar această punere la cale nu s-a pus niciodată în lucrare.

Am avut onoare a vă spune că aşezămîntul actual înfăţişează multe neîndepliniri şi mai ales în privinţa uşurinţei cu care se admite cineva avocat. Dar cu toate acestea aşezămîntul este bun, pentru că prevede un esamen prealabil de ştiinţa legei civile, un jurămînt pentru pazirea datorinţelor sale, o aspră priveghere din partea Ministeriului Dreptăţii. Dacă nu se pazeşte acest aşezămînt, este altă chesiune. Dar cîte legi altele avem în ţară, bune şi complecte, şi care totuşi nu se păzesc. Este prin aceasta a zice că aceste legi sînt rele?

---

[*] Şedinţa din 25 septembrie 1859.

În timpul lucrărilor Comisiunii internaţionale, şi eu am avut onoarea a ceti raportul onorabilului sir Henry Bulver[1] — ba chiar am conlucrat la partea privitoare asupra organizaţiunii ramului judiciar în Moldavia — şi pot încredinţa că şi excelenţia-sa s-a rostit în favoarea întemeierii baroului român. Vin acum la întrebarea ce a făcut domnul Sturdza dommului Brăiloiu — de ce nu primeşte listele cerute de d[omnia]-lui?[2] De interesul societăţii este ca să nu se introducă în magistratură oameni necapabili, *des intrus*, ci să se dea societăţii închezăşluiri cît se poate mai mari că în procesele lor cetăţenii vor găsi pe băncile tribunalelor judecători buni, oneşti şi capabili. Aceasta fiind, eu sînt de opiniune a se face pentru tribunal aceea ce se face pentru fiecare armată bine organizată. Ce să face aice? Să prevăd condiţiunile de admisibilitate pentru toate gradurile de la soldat pînă la ofiţer, sau [cel] mult pînă la căpitan în armele speciale. Înaintirea se lasă apoi în aprecierea şefului statului. Aşa trebuie să fie şi la magistratură. Să prevedem ca puterea esecutivă să nu poată lua judecători de întîia instanţie decît din persoane care înfăţişează garanţii. Persoanele care va avea încrederea societăţii, persoanele care va fi propuse de consiliurile ţinutale sau de Curţile de apel, negreşit că vor fi persoane de moralitate şi de capacitate. Îndată ce apoi vom constata [că] curţile nu se pot forma decît dintre membrii tribunalelor de întîia instanţie, dintr-un cadru de oameni recomandaţi de ţară şi care ş-au făcut un studiu în judecătoriile ţinutale, putem în toată siguranţa da guvernului dreptul de a înainta din aceştia pe cei ce merită, şi la Curţile de apel, şi la Curtea de casaţiune. Pepiniera (răsadniţa) judecătorilor să fie bine aşezată, guvernul poate apoi în toată libertatea a alege din aceştia şi a-i înainta mai departe după apreciaţiunile sale, şi totuşi [sic!] ţara va ajunge a avea o bună şi inteliginţă magistratură.

Domnul Gr. Sturdza : Nu înţeleg cum domnul Kogălniceanu zice că, după subamendamentul propus, Curtea de apel se alcătuieşte tot din cadrul creat prin listele de prezentare a tribunelelor de I-a instanţie. Nu înţeleg acest chip de a interpreta acea propunere, căci, departe de a se alcătui din acel cadru, se deschide un alt cerc, care nu este nicicum mărginit în candidaţii acelor liste. Aşadar, eu poftesc pe domnul Kogălniceanu să puie această propunere în raport cu ideia d[omniei]-sale şi atunci o sprijin şi eu. Dar pînă nu va face aceasta sînt dator s-o combat, căci altfel se depărtează chiar de principiul ce-l sprijină d[omnia]-lui.

Excepţiunea care domnul Sturdza o arată nicicum nu struncină teoria mea. Tot tibunalele au să formeze marea pepinieră, marele contingent din care se va recruta personalul curţilor mai înalte. Învoirea de a se rîndui judecători la curţi şi din capul avocaţilor, departe de a fi o condiţiune de slăbire pentru magistratură, cred că va fi din contra. Judecătorii cei buni cer avocaţi buni, şi viceversă. Acest contingent, cum am mai zis-o, îl înţeleg că trebuie luat din avocaţi, nu cum sînt astăzi, ci cum au să fie, adică din oameni care au mijloacele cele mai practice spre a cunoaşte legile şi procedura, care în toate zilele sînt apărătorii legilor, carii compun Ministeriul Public, cari neapărat că chemaţi pe bancele tribunalelor va avea de datorie de a respecta şi a aplica legile pre care ca avocaţi ei le-au invocat. Amandamentul propune asemenea că se pot numi la curţi şi profesorii de la şcoalale de drit. Eu socot că această facultate, departe de a slăbi magistratura, n-ar face decît să o ridice încă mai mult la înălţimea ce i se cuvine. Domnul Gr[igore] Sturdza propune a se chema la Curţile de apel oameni care nu vor înfăţişa altu[l] decît votul de încredere al conjudețenilor lor și n-ar voi ca să cheme și pe aceia care au știința dreptății, pe aceia care singuri pot în viitoriu să ne formeze o generațiune de judecători înzestrați cu știința legilor. Iată pentru ce socot că contingentul luat dintre profesori n-ar jigni nicidecum pozițiunea ce voim să facem magistraturei române.

Protocoalele Comisiunii..., nr. 61, p. 3, col. 1—p. 4, col. 1—2.

NOTE

[1] Henry Bulwer era reprezentantul Marii Britanii în Comisia de anchetă asupra reorganizării Principatelor (1857—1858). Protocoalele asupra activității acestei comisii sînt publicate în *Acte și documente...*, vol. VI$_2$, la p. 399, 402, 405, 407, 414, 421, 426, 428, 430, 433, 447, 462, 477, 481, 482, 484, 485, 488, 502, 504, 507, 522, 523, 525, 527, 528, 532, 583, 541, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 554, 555, 556, 557.

[2] C. Brăiloiu a prezentat următorul amendament, care așa cum se arată în intervenția următoare aparține ca idee lui Kogălniceanu (*ibidem*, p. 2, col. 1—2):

„Acest amandament sprijinit de domnii Grigoriu și Radu Rosetti este în următorul chip:

Judecătorii pe la tribunale și curți se numesc de domn după rînduiala următoare:

Pentru tribunalele de întîia instanție fiecare consiliu ținutal în sesiunea sa anuală va întocmi o listă de un număr de candidați îndoit de numărul membrilor tribunalului local. O altă asemenea listă se va face și de către Curtea apelativă pentru fiecare tribunal din resortul ei. Candidații aleși trebuie să însușească calitățile de admisibilitate cerute de legea specială a organizațiunii judecătorești.

Membrii tribunalelor se vor numi de domn dintre candidații după acele liste. Președinții tribunalelor se vor numi dintre membrii lor și dintre procurorii de tribunale.

Membrii Curților de apel se numesc de domn dintre președinții de tribunale, dintre membrii Ministeriului Public de pe lîngă curți, din corpul avocaților și al profesorilor de la Facultatea de drept și dintre directorii Departamentului dreptății. Președinții Curților apelative, dintre membrii acestor curți.

Membrii Curții de casațiune, dintre președinții Curților de apel, foști miniștri ai justiții și procurori generali de la Curtea de casațiune. Președinții Curții de casațiune, dintre membrii acestii curți. Întîile numiri la Curtea de casațiune, la înființarea ei, se va face după osebită dispozițiune și rînduială, precum se va regula în legiuirea organizării ei". *Ibidem*, p. 1, col. 1—2.

Grigore Sturdza cerea ca liste de genul celor propuse de Brăiloiu pentru tribunalele de primă instanță să se întocmească și pentru magistrații Curților de apel și ai Curții de casație.

*Polemică cu Grigore Sturdza referitor la art. 115 din proiectul de Constituție, privitor la organizarea administrativă a țării**

Domnilor, eu socot că la început cînd am definit comunele am arătat că nu avem comună, și am adus mărturie pe domnii Balș și pe Miclescu, cari pe lîngă cele citate mai sus tot în sînul Adunării de Moldova au cerut înființarea comunelor. Iată ce domnul Grigore Balș a zis: „Proprietarii mari nu sînt în contra comunelor. Acestea însă se amînă la viitoarea Adunare pentru a se putea mai bine judeca atunci de cîtă libertate sînt destoinici sătenii noștri".

---

* Ședința din 25 septembrie 1859.

În urma acestora, majoritatea comitetului proprietarilor mari a votat înființarea comunelor. Cum vedeți, domnilor, cei mai aprigi apărători ai proprietății absolute, cel puțin în Adunarea ad-hoc a Moldaviei, au fost pentru înființarea comunelor, dar, fiindcă unii din noi s-au arătat împotrivitori chiar acestei reforme în marginile ei cele mai restrînse, apoi eu sînt de opiniunea domnului Florescu, să amînăm chestiunea cînd vom veni a ne ocupa de legea asupra proprietății.

Domnul Gr. Sturdza: Domnul Kogălniceanu a zis în mai multe rînduri că nu trebuie să intre chestiunile mari pe fereastră, ci pe uşe. Aşadar, această chestiune să rămîie pe cînd vom regula relațiunile proprietarilor cu lucrătorii de pămînt, cu scopul de a îmbunătăți starea sătenilor.
Eu nu găsesc că acest amendament[1] al domnului Kogălniceanu ar adăoga ceva la proiectul nostru şi nu cred că poate d[omnia]-lui dori mai mult decît mine o organizare temeinică a comunelor.

Domnilor, ați văzut foarte bine dacă am căutat eu ca să ridic chestiunea. Eu cu toată francheța am zis că sînt de ideia domnului Florescu [2] şi apoi m-am unit pentru amînare. Cu toate acestea, domnul Sturdza vine şi zice că nu crede că aş fi mai mult decît d[omnia]-lui pentru organizarea temeinică a comunelor. Dacă este aşa, de ce nu primeşte amandamentul nostru? Pentru ce s-a mărginit a pune în Constituțiune numai nişte paliative în privirea comunelor ?Eu am arătat că astăzi nu avem comune. De la 1851, mai ales în Moldova, de la legea lui Grigore Ghica, care opreşte învoielile între obştea sătenilor şi între stăpînul moşiei [3], chiar cuvîntul de grămadă, ce însemnează comună, a contenit de a mai fi în vigoare. Aşadar, de vroim instituțiuni comunale, mai întîi să facem comune. Dacă chestiunea este foarte grea, să o amînăm la cercetarea chestiunei proprietății. D[umnea]voastră vedeți că eu nu vă aduc chestiunile pe fereastră, ci pe uşa cea mare. De aceea vă şi zic : în zadar ne vom strădui a avea comuni şi a dezvolta instituțiunile comunale, pe cîtă vreme nu vom otărî chestiunea proprietății. Rog asemine pe domnul Sturdza să ne esplice lămurit, cînd zice că nu sînt comune, cînd sprijină că sînt comune, pentru că sătenii au dreptul a lua parte la alegerile sfaturilor săteşti, în care d[omnia]-lui ar vedea comune.

Domnul Gr. Sturdza: Domnilor, resping asertiunea domnului Kogălniceanu că aş fi pus în Constituțiune numai nişte paliative. Constituțiunea este față şi țara întreagă va judeca de se poate face o aseminea inculpare. D[omnia]-lui se dedă la lupte de cuvinte, fiindcă am zis că astăzi toți sătenii au dreptul de a lua parte la alegerile sfaturilor săteşti. D[omnia]-lui voieşte a-mi da aerul ca cînd aş fi zis că comunile să află astăzi constituate. Nu înțeleg cum domnul Kogălniceanu, după ce a cerut însuşi ca să tratăm chestiunea organizării teritorială a comunelor la chestiunea proprietății, apoi mai propune amandamentul de față, pe urmă retrage acest amandament şi apoi iar îl propune. Domnilor, avem mult de lucru şi ar trebui să lucrăm cu toți serios.

Domnilor, toți sîntem aici ca să lucrăm. Eu, cînd propun un amandament, îl propun serios. De vreți comune, aide să discutăm. Iar dacă se zice că nu este vreme de a le organiza comunele, atunci eu îmi trag amandamentul. Prin aceasta, departe de a prelungi discuțiunea, voiesc a o scurta [4].

Protocoalele Comisiunii ..., nr. 61, p. 9, col. 1–2; p. 10, col. 2 – p. 11, col. 2; p. 12, col. 1; p. 13, col. 1.

NOTE

[1] Subamendamentul propus de M. Kogălniceanu la articolul 115, susţinut de Ştefan Golescu şi Gr. Arghiropulo, avea următoarea redactare: „În capul articolului. Ţinuturile ca persoane morale, oraşele ca comune urbane şi satele erijate în comune rurale vor priimi instituţiuni ţinutale, municipale şi comunale". *Ibidem*, p. 10, col. 2.

[2] I. Florescu spusese următoarele: „Domnilor, fiindcă această chestiune este foarte gre şi are trebuinţă de studiat, socotesc că ar fi bine s-o lăsăm cînd s-o dezlega chestiunea proprietăţii". *Ibidem*.

[3] Referire la legiuirea lui Grigore Alexandru Ghica: „Aşezămîntul atingător de regularea dreptăţilor şi îndatoririlor proprietarilor de moşii şi a locuitorilor lucrători de pămînt". *Acte şi legiuiri privitoare la chestia ţărănească.* Seria I. *De la Vasile Lupu pînă la 1866...*, vol. I, Bucureşti, 1907, p. 536–549.

[4] În urma discuţiilor purtate, amendamentul a fost respins de Adunare.

*Amendament şi intervenţii cu privire la art. 126 din proiectul de Constituţie, referitor la administrarea averilor bisericilor şi mănăstirilor**

Am un amandament la acest articol:

„Averile monastirilor închinate şi neînchinate, a schiturilor şi a bisericilor catedrale se vor administra de acum înainte toate şi fără nici o esceptiune de Ministerul Cultelor.

O lege specială va regula partea de venituri ce va da statul pe tot anul acestor aşezăminte religioase pentru întreţinerea lor, precum şi ajutorul menit monastirilor locurilor sînte la care unele din monastirile ţării sînt închinate.

Tot această lege va regula numărul monastirilor cu comunităţi religioase ce vor trebui a fi păstrate în fiecare eparhie, numărul membrilor acestor comunităţi şi condiţiunile admiterii lor.

Partea din venituri care după îndestularea trebuinţelor religioase mai sus citate va rămîne disponibilă se va întrebuinţa pentru întreţinerea aşezămintelor de binefacere şi de instrucţiune publică.

Toate aceste venituri şi cheltuieli vor figura în budgetul general al statului dupe budgetul special ce va face pe tot anul Ministeriului Cultelor".

C. Brăiloiu *susţine ca articolul să rămînă aşa cum a fost redactat. Arată că averile mănăstirilor şi bisericilor nu pot fi administrate similar, ele avînd regimuri cu totul diferite. Numărul călugărilor trebuie limitat printr-o lege specială.*

Domnilor, după cum am zis totdeauna, o mai repet şi astăzi: dacă puterile streine în redacţiunea Convenţiunii a căutat să se conforme cît se poate mai mult cu dorinţele rostite de Adunările ad-hoc din 1857, cu atît mai mult trebuie noi să ţinem seamă de acele dorinţe. În Comisiunea centrală sîntem numai mireni, în Adunările ad-hoc a fost însă şi clerul; acolo chestiunea care stă astăzi pe tapet a fost foarte mult studiată şi discutată. Din dezbaterile Adunării moldovene a ieşit un vot unanim, la care şi clerul, şi mirenii au luat parte. Din această dorinţă votată în unanimitate vedem însă că s-a statornicit principiul că toate veniturile aşezămintelor religioase fără osebire să constituie în viitor un fond unic. Iată ce se zice la puntul 7 : „Fondul clerical atît al episcopiilor, al monastirilor fără osebire, al schiturilor, cît și al bisericilor de mir va forma o singură casă administrată de Departamentul averilor bisericești". Acest vot este îndatoritor pentru noi, el este conform și cu spiritul art. 23 din Convențiune [1]. Cu toate acestea, eu n-am cerut ca bisericile de mir să-și aibă o administrațiune aparte pentru averile lor speciale, cum se zice *la fabrique de l'église,* dar pentru bisericile catedrale și alte așezăminte religioase înzestrate cu fonduri mari cer concentrarea lor în mîna guvernului, liber ca din acele venituri să afecteze o parte mai însemnătoare pentru așezămîntul la care ele au fost hărăzite.

---

* Şedinţa din 29 septembrie 1859.

În Moldova avem biserica Sfîntul Nicolae cel Mare din Iași, care are venituri însemnate; ei bine, acestea să cîrmuiesc de Ministeriul Cultelor! Domnul Brăiloiu a venit și a zis că într-o chestiune de finanță nu încape a se vorbi de precizarea numărului membrilor comunităților religioase. Eu n-am precizat numărul acestora, ci am emis numai principiul, trimețînd amănunțimele la legea organică. Dacă în Constituțiune găsim însă un alt titlu mai bun în care putem pune principiul acesta, eu îl priimesc cu bucurie. Dar nu sînt de ideea aceea ca să amînăm pururea principiile ce nu ne plac, cînd că nu-și au locul în Constituțiune, cînd că nu se cuvine a fi înscrise în cutare sau cutare capitul. În Constituțiune trebuie să fie înscrise ca capi de capitole, *têtes de chapitres* cum zice francezul, principiile tuturor reformelor ce voim a face liber, ca amănunțimele să se reguleze mai apoi.

Într-o țară ca a noastră, unde averile monastirești sînt așa de mari că ele acoperă a treia parte din pămîntul nostru, este cu neputință ca să-i lăsăm afară din Constituțiune principiul administrării acestor averi, precum și a reformei monahismului. Însuși comitetul clerului din Adunarea Moldovei n-a stat la îndoială de a recunoaște că monahismul trebuie să fie radical reformat. Iată puntul privitor la această dorință: „Organizarea monahismului dupe niște condiții folositoare statului și religiei, potrivit și cu sîntele canoane" [2]. Tot clerul a venit și a cerut că prisosul veniturilor averilor bisericești să se întrebuințeze pentru așezămintele de utilitate publică. Prin urmare, chiar ca chestiune de finanță noi trebuie să prevedem aici concentrarea averilor monastirești și reforma ordinelor monacale. Socotesc că timpul a venit ca să avem mai bine numai 30 sau 40 de călugări, însă învățați și folositori societății, decît să avem legioane de trîntori și de ignoranți, precum sînt călugării din monastirea Neamțului.

C. Brăiloiu *combate amendamentul propus de Kogălniceanu arătînd că este o deosebire între situația bisericilor de mir și a mănăstirilor, primele fiind instituțiuni private, pe cîtă vreme mănăstirile „au un caracter de așezăminte publice și care au fost în toți timpii, de la fondarea lor, puse sub ocrotirea și priveghierea legală a guvernului".*

Este firesc ca fiecare să ție la operele sale. Cînd domnul Brăiloiu vine și zice că înțelege dragostea paternității mele pentru voturile din Divanurile ad-hoc al Moldovei, prin aceasta nu-mi zice nimica care să mă atingă. Văz de alții că țin la paternitatea altor acte mai puțin solemne și mai puțin demne de mărturisit, prin urmare să-mi fie și mie permis a ține la voturile Adunării din Moldova, fără însă, în cazul acesta, a reclama onoarea paternității, căci votul Adunării mai sus citat nu este al meu, ci al însuși clerului, și aceasta îi face o mare onoare. Domnul Brăiloiu a zis că chestiunea s-ar putea pune la dispozițiunile tranzitorii ale Constituțiunii. Să-mi dea voie onor[abilul] preopinent a-i observa că în dispoziţiunile tranzitorii se constată, se clasifică numai seria de trebuinţe ce au a fi regulate prin legi organice, iar nicicum se înscriu acolo principiile şi reformele cele mari. Aceasta trebuie să aibă loc în însuşi Constituţiunea. Trebuie, dar, ca în Constituţiune să figureze şi chestiunea averilor şi a reformei monastirilor.

Amandamentul meu atinge apoi şi o altă chestiune, aceea ca preoţii parohiali să fie plătiţi de către comune. Aceasta dovedeşte că eu din început am recunoscut că averile bisericilor de mir nu pot fi desăvîrşit centralizate în casa statului, însă totuşi doresc a păstra Ministeriului Cultelor un control superior asupra administrării acestor averi, şi cu această rezervă sînt gata a primi un subamandament.

L. Steege *arată că, deși a sprijinit și sprijină amendamentul lui Kogălniceanu, cere totuși două precizări: 1) care va fi regimul averilor bisericilor catolice și protestante, 2) ce se întîmplă cu averile mănăstirilor închinate, a căror situație se discută de către puterile europene? Dorește să se redea articolului o redacțiune care să nu silească guvernul chiar de la început să-l calce.*

A. Arsache *cere ca din veniturile averilor bisericilor de mir să se facă „o singură casă", din care să se plătească și preoții bisericilor care n-au averi.*

În privirea că urmează asupra chestiunii bisericilor de mir diferite opiniuni, eu din început am fost ca bisericile de rînd afară de catedrale să-şi aibă o deosebită administraţiune, însă sub controlul guvernului. Încît priveşte observaţiunile domnului Steege pentru bisericile de rituri eterodoxe, în cîtă vreme ele nu vor voi să se naţionalizeze, consecinţa logică este că ele nu vor avea nici un ajutor de la guvern.

Dar aceasta este o chestiune de amănunţimi şi, prin urmare, se poate amîna. Vin la chestiunea cea mai importantă, la administrarea averilor monastirilor pămîntene închinate locurilor de jos. Amicul meu domnul Steege se simte reţinut de a adopta amandamentul meu, bazîndu-se pe un period din protocoalele conferinţelor de la Paris, după care această chestiune ar fi oareşicum a se otărî de areopagiul Europei.

În adevăr, şi eu am citit acele protocoale, ştiu că călugării greci s-au silit în anii din urmă a sustrage ţărei otărîrea acestei chestiuni în deplina sa autonomie.

Însă această chestiune să împarte în două ramuri: chestiunea proprietăţii acestor averi şi chestiunea împărţirii veniturilor trase de pe aceste averi. Călugării greci prin memoare pe care le-am citit şi eu s-au încercat a sprijini că monastirile închinate şi moşiile lor ar fi proprietate absolută a monastirilor greceşti, întocmai ca proprietate privată. Însă aceasta este o pretenţie pe care ţara niciodată nu o va primi şi nici Europa nu o va putea încuviinţa, căci este cu neputinţă de a se gîndi măcar că cineva ar putea tolera de a se împroprietări nişte comunităţi streine pe o a treia parte din pămîntul Principatelor Române. Chestiunea proprietăţii rămîne, dar, afară din orice discuţie. Este altfel cu chestiunea împărţirei veniturilor între stat şi comunităţile streine. Aicea este adevăratul conflict. Noi nu otărîm aici această chestiune. Prin urmare, amandamentul meu nu crez că înfăţişează greutăţi de a fi priimit.

V. Mălinescu *arată că statul trebuie să se preocupe de administrarea averilor mănăstirești. În ceea ce privește averile bisericilor de mir, ele pot rămîne administrate de către epitropii, „dar Ministeriul Cultului să aibă asupra lor priveghiere", pentru că numai așa statul va ajunge să cunoască în amănunt toate nevoile bisericilor și preoților și să le vină în ajutor cu sume din casa veniturilor mănăstirești.*

I. Florescu *cere precizări în legătură cu amendamentul lui Kogălniceanu. Arată că nu este drept a se lua averile care au fost lăsate de donatori cu destinație specială.*

Amandamentul meu nu zice că toate veniturile să intre în casa statului, ci cere aceea ce chiar astăzi se face în Moldova și unde veniturile care prisosesc se întrebuințează în institute de binefacere. Asemine din aceste venituri trage o parte și Departamentul Lucrărilor Publice. Cît pentru întrebarea ce-mi face onorabilul domn Florescu, eu răspunz fără perifrasă că da, eu înțeleg că toate averile așezămintelor monastirești fără osebire să se concentreze în casa Departamentului Cultelor.

I. Florescu *arată că Adunarea din București a respins această propunere și cere să se respecte acel vot, fiind drept.*
L. Steege *arată că a fost de părere „a se pune sechestru pe veniturile moșiilor mănăstirești". Întrucît însă chestiunea s-a complicat, este de opinie să nu se pună „în Constituțiune într-un chip prea absolut".*

Eu am avut onoarea să dau lămuriri domnului Steege cum înțeleg conflictul ce esistă între Principate și comunitățile grecești în privirea averilor monastirilor închinate. Eu nu m-am rostit într-un chip categoric decît în ce se atinge de proprietatea acestor averi. Eu crez că proprietarul acestor averi este țara; sînt convins că și amicul meu crede ca și mine. În privirea împărțirii veniturilor, care este cazul adevărat al conflictului, eu nu m-am rostit. Cînd voi fi chemat a mă rosti, atunci voi spune opiniunea [3]. Dar viu la chestiunea ridicată de domnul Florescu; d[omnia]-lui zice că trebuie să fie consecvent cu votul Adunării din București, care ar fi otărît că averile instituțiunilor religioase particulare să nu se ia din mîna ctitorilor. Pe acest temei trebuie să fiu și eu consecvent cu votul Adunării din Moldova, care a otărît astfel*. Chestiunea averilor așezămintelor religioase fondate și ocîrmuite de particulari este strîns legată cu chestiune averilor monastirilor închinate. Care este temeiul pentru care statul vroiește a lua din mîna călugărilor streini ocîrmuirea acestor averi? Pentru că ei au fost depozitari necredincioși. Apoi oare numai streinii au fost depozitari necredincioși? Oare n-au fost și ai noștri? Fiecare secol are obiceiurile sale și trebuințele sale; trebuie oare a mai lăsa niște averi colosale în mîinile unor particulari? Nu ar fi prin aceasta a păstra un stat în stat? Ocîrmuirea acestor averi a fost rea, întocmai cu aceea a monastirilor închinate. Trebuie, dar, ca statul să se puie în locul acelor depozitari care n-au știut să ocîrmuiască averile încredințate lor și de aceea mă rostesc pentru concentrarea tutulor averilor monastirești, fără osebire, în mîna guvernului.

Gr. Sturdza *susține amendamentul, arătînd micile deosebiri pe care le are față de articolul din proiect.*

Domnilor, am fost pus în pozițiunea să cunosc toate argumentele care le-au revendicat călugări greci pentru a păstra în mîinile lor averile monastirești. Argumentul cel mai mare este că, deși prin întîmplări neatîrnate de voința lor unele din condițiunile ctitoricești nu s-au implinit, ei însă se îndatoresc a le împlini în viitor. Dacă, dar, vom admite testul comitetului, adică ca averile aceste să se ocîrmuiască după actele de danie, n-am face decît a împlini însuși cererea călugărilor. Va să zică doi secoli ei au fost depozitari necredincioși; ce ei au risipit ar rămîne bine risipit; doi secoli voința ctitorilor n-a fost respectată; doi secoli călugării streini cu veniturile de averi române au dat pilda scandalului, au combătut naționalitatea noastră, și acum am trage deasupra o cruce şi am zice : Iertaţi să fiţi ! Nu aşa, domnilor, epitropul necredincios, depozitarul rău se dezbrăca* de misiunea rău împlinită. Nerecunoscătorului i să ia darul. Tocmala nu s-a păzit, ea este ruptă. Averile sînt şi rămîn ale ţărei. Cît pentru ajutorul ce se cuvine a se da locurilor de jos, eu şi în altă Cameră am zis că Principatele nu trebuie să uite că lor le este dată misiunea de a păstra ortodoxia în orientul musulman. În privirea aşezămintelor religioase ocîrmuite de ctitori particulari, cunoaşteţi opiniunea mea ; cu toate obiecţiunile onor[abilului] domn Florescu, eu sînt pentru concentrarea lor în mîinile Departamentului Cultelor.

---

* Citește: *altfel.*

I. Florescu *arată că statul are dreptul de a controla, iar nu de a administra veniturile instituţiilor de binefacere.*

Asemine averi dăruite şi ocîrmuite de particulari se găsesc şi în Moldova, de esemplu moşiile monastirei Mogoşeşti. Ştiu că în Ţara Românească se găsesc de această categorie monastirile brîncoveneşti. Ei bine, vă declar că la estrimitate, redus de a opta între păstrarea statului quo şi înapoierea acestor averi către familiile ctitoriceşti, aş vota pentru înapoiere. Numai stat în stat nu voiesc. Norocire că depozitarii români au ocîrmuit întocmai ca şi călugării greci şi că, prin urmare, statul se află în poziţiunea cea mai favorabilă, de a se pune în locul necredincioşilor epitropi[4] !

Protocoalele Comisiunii..., nr. 63, p. 3, col. 2 — p. 8, col. 1.

NOTE

[1] Articolul 23 din Convenţia de la Paris stipula : „Les différents fonds provenant jusqu'à présent de caisses spéciales, et dont le gouvernement dispose à divers titres, devront être compris au budget général des recettes". *Acte şi documente...*, vol. VII, p. 310.

[2] Citatul este scos din „Dorinţele comitetului clerical", articolul 3, prezentate în Divanul ad-hoc al Moldovei, şedinţa din 20 decembrie 1857. *Acte şi documente...*, vol. VI_1, p. 429.

[3] Situaţia moşiilor mănăstirilor închinate a fost adusă într-o discuţie largă încă din anul 1851.

Încă de atunci s-a pus problema folosirii veniturilor realizate de pe urma exploatării acestor moşii atît în Ţara Românească, cît şi în Moldova. În această discuţie au fost antrenante atît presa din Principate, cît şi cea din Transilvania. Se arăta în mod limpede cum conducătorii acestor mănăstiri au schimbat cu totul destinaţia pe care o stabiliseră ctitorii lor în ceea ce priveşte folosirea cîştigurilor realizate. O bună parte a acestora erau întrebuinţate de egumenii greci în scopuri pur politice, care nu aveau nici o legătură nici cu ideea iniţială legată de donaţia ctitorilor, nici cu interesele ţărilor române, ba chiar foarte adesea acţionau împotriva acestor interese. Cf. „Gazeta Transilvaniei",1854, p. 91, 95—96, 399 ; 1855, p. 290—291, 295—296, 303, 319. De aceea încă din 1854 aceeaşi gazetă susţinea soluţia ca aceste averi să fie trecute în proprietatea statului, punct de vedere care se bizuia pe acţiunile guvernului din Iaşi, pornite în această direcţie (*ibidem*, p. 380—381, 384, 388, 392—393, 399). Cîteva luni mai tîrziu, guvernul Moldovei a prezentat un memoriu în care făcea propuneri în ceea ce privea reglementarea alegerii egumenilor acestor mănăstiri, arendarea moşiilor şi folosirea sumelor realizate de pe urma acestor arendări. În acest sens se preconiza ca un sfert din ele să fie luat de către fiscul local, un sfert să treacă la Departamentul Cultelor spre a fi folosit pentru reparaţiile lăcaşurilor de cult, iar jumătate să rămînă la dispoziţia „locurilor sfinte" (cf. „Zimbrul", 1855, p. 321—328, 329—336). Poarta a respins aceste propuneri, fapt subliniat de „Gazeta Transilvaniei" (1855, p. 215). Cu toate acestea, guvernul de la Iaşi, în acelaşi an, a dat dispoziţii ca 2/3 din veniturile acestor mănăstiri să rămînă în ţară (cf. „Buletin, foaie oficială", 1855, p. 293, 305—306 şi „Gazeta de Moldavia", 1855, p. 293). Această măsură a avut un ecou favorabil şi în coloanele mai multor ziare ale vremii, ca „Zimbrul", 1855, p. 878, 909—911, 913—915, 973—975, 977—978, „Gazeta Transilvaniei", 1855, 347—348, 351—355 etc. Măsura a atras după sine atît protestul Porţii, cît şi al egumenilor greci (cf. „Zimbrul", 1855, p. 1031, 1032). Ziarul „Steaua Dunării" îşi exprima totuşi speranţa că averile acestea vor fi secularizate cu toată opoziţia patriarhiei greceşti din Constantinopol (cf. 1855, p. 43). În acelaşi timp, domnitorul Grigore Alexandru Ghica a trimis pentru

* Citeşte : *se dezbracă.*

tratative la Constantinopol pe Costache Negri și pe Dimitrie Rallet. În urma stăruințelor Porții, guvernul din Iași a fost nevoit să revină asupra hotărîrii luate pînă la terminarea tratativelor. În cele din urmă, Poarta a aprobat propunerea ca veniturile bănești ale acestor mănăstiri să fie sub controlul Departamentului Cultelor (cf. „Zimbrul”, 1856, nr. 52, p. 2–3 ; nr. 56, p. 1–2). M. Kogălniceanu în discursul pe care îl ține repune în fond problema secularizării acestor averi. Un scurt istoric al mănăstirilor închinate a publicat V. Petrone sub titlul *Originea mînăstirilor dedicate (închinate)*, în „Dîmbovița”, 1859, p. 251–253, 256–257. Pentru problema secularizării vezi o foarte bogată bibliografie și la Constantin C. Giurescu, *Viața și opera lui Cuza Vodă*, București, 1966, p. 193–217. Cf. și în volumul de față p. 34 și 183.

Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 933.

[4] Propunerea lui M. Kogălniceanu a fost respinsă.

Intervenție cu privire la art. 127 din proiectul de Constituție, referitor la recrutarea armatei[*]

Domnilor, vă rog să luați în privire că țelul nostru cel mai mare este ca cu o oră mai înainte să votăm Constituțiunea și ce este a Constituțiunii ; iar cît despre ceea ce privește desvoltarea principiilor, aceasta este de atributul legilor organice. Să ne abținem, dar, de a intra în amănunțimi precum am făcut în toate chestiunile ce am votat pînă acum. Această regulă să o păzim și acum cînd sîntem chemați a trata capitulul privitoriu la armată. Să ne mărginim, dar, în principii, dintre care cel întîi este că fiecare român este supus *birului sîngelui*. Să otărîm, dar, ce armată trebuie să avem ; să otărîm cum are să fie bugetul său, să punem principiul contingentelor ordinare și estraordinare. Iar cît privește celelalte amănunțimi, să le lăsăm la legea organică. Să nu intrăm în amănunțimi nici măcar în ce se atinge de organizațiunea armatei, pentru că în organizațiunea unei armate se pot admite mai multe teorii, mai multe sisteme. Intrînd acum în ele, am ridica mai multe discuțiuni zadarnice, am pune Adunărilor o greutate mai mult pentru a admite proiectul de Constituțiune, ivindu-se fiecare deputat cu opiniunea sa într-o chestiune care mai întîi trebuie a fi studiată de oameni speciali și care trebuie să formeze obiectul unei legi speciale.

Mai deunăzi am votat fonduri pentru aducerea de oameni speciali militari din Francia, prin urmare ar fi prudinte ca și acești bărbați să ia parte la discuțiune, să fie consultați înainte de a se așterne bazele organizării armatei noastre. De competința noastră actuală este, dar, numai de a declara ce armată voim să avem.

Era în amandamentul nostru și cuvîntul de *neutralitate*, însă domnul Mălinescu a observat cu drept cuvînt că în priviri de eventualități viitoare această frasă ar fi de prisos ; am preschimbat, dar, amandamentul în următorul chip :

„Puterea armată națională se va organiza în privirea sistemului de apărare a Principatelor Unite. Puterea armată întrebuințată pentru a păstra sau pentru a reașeza ordinul înăuntru nu va putea fi pusă în mișcare decît după cererea autorităților civile, după anume regule statornicite de puterea legislativă”.

---

[*] Ședința din 29 septembrie 1859.

La organizarea armatei noastre, domnilor, trebuie să luăm aminte că nu avem misiunea de a fi concheranţi*. Chiar în timpii glorioşi ai istoriei noastre luptele noastre au fost mai ales pentru apărarea pămîntului nostru. Noi nu putem avea, dar, pretenţiunea de a avea o armată pentru conchiste; aşadar, armata noastră trebuie să fie tare numai spre a apăra pămîntul ei şi, dar, ea trebuie să fie organizată în privinţa acestei speciale misiuni. Armata română trebuie să fie poporul român înarmat. În privirea aceasta, eu nu pot admite o armată permanentă numeroasă, pentru că ea ne-ar absoarbe toate veniturile ţărei. Sînt, dar, pentru treptata sporire a ei în un chip potrivit cu mijloacele noastre financiare. Voiesc armata cea mai bună, cea mai tare, întreţinută cu chipurile cele mai prin putinţă economice.

Protocoalele Comisiunii..., nr. 63, p. 8, col. 2 — p. 9, col. 1

*Amendament şi discurs cu privire la art. 145 din proiectul de Constituţie, referitor la stabilirea capitalei ţării***

Domnul Kogălniceanu citeşte următorul amendament la articolul 145.

„Reşedinţa obişnuită a domnului şi a marelor corpuri ale statului este oraşul Bucureşti."

Domnul Kogălniceanu se esprimă în următorul chip :

Amendamentul meu, domnilor, nu se pune nici pe tărîmul luat de onor[abilul] domn Radu Rosetti[1], nici pe acel al comitetului Constituţiunii. Amendamentul meu se mărginşte a constata un fact ce esistă : factul că Bucureşti este capitala reală a Principatelor Unite şi că, prin urmare, Bucureştii trebuie să fie rezidenţa obicinuită a domnitorului lor. Aşa o înţelege ţara, aşa o înţelege Europa, şi aceasta nu de astăzi.

Cînd la 1830, în urma Păcii de Adrianopoli, s-a rînduit un comitet de boieri moldoveni şi munteni pentru a redije un Regulament organic pe baze comune ambelor Principate, ce oraş s-a ales pentru întrunirea sa? Bucureştii. Care este rezidenţa agenţilor şi consulilor generali ai puterilor europene, meniţi de a le reprezinta în Principate? Bucureşti. Cînd în puterea Tractatului de Paris s-a otărît de a se trimite la faţa locului o comisiune internaţională, însărcinată de a culege şi a studia dorinţele românilor pentru organizaţiunea patriei lor, au nu Bucureşti s-a otărît a fi locul ei de întrunire şi de lucrare?

Nu voi cita acele timpuri nenorocite de ocupaţiuni streine, cînd Principatele dobîndeau o unire factice prin concentrarea autorităţii mai înalte a ambelor ţări în mîinile unui comandant *en chef* sau presedinte plenipotenţiar; chiar atunci iarăşi Bucureşti a fost rezidenţa acestora.

Însăşi Turcia, în urma îndoitei alegeri a domnitorului nostru şi cu toate stăruinţele sale pentru a se păstra în Principatele Unite o administraţiune despărţită, nu a recunoscut că Bucureşti este şi trebuie să fie capitala României, cînd în protocolul cel din urmă, prin care s-a recunoscut îndoita alegere, ea a cerut ca la caz de o nouă violare a

---

* Cuceritori.
** Şedinţa din 1 octombrie 1859.

Convenţiunii să se trimiţă în Principate o comisiune internaţională *care găsind pe domn în Bucureşti* să-i facă observaţiuni? Iată, dar, că Europa, că chiar Turcia recunoaşte un fact evident şi netăgăduit: că Bucureştii este capul oraşelor române, este inima României, este capitala Principatelor Unite, fie administraţiunea lor unită, fie ea despărţită.

Statornicind că reşedinţa domnitorului Principatelor Unite trebuie să fie Bucureşti, noi nu facem, dar, alta decît a constata un fact şi o trebuinţă mare; totodată nu ieşim din situaţiunea lucrurilor făcute de către însuşi Europa în urma recunoaşterii îndoitei alegeri. Nu violăm, dar, Convenţiunea!

Prin urmare, nu pot îndestul să-mi esprim mirarea cînd aud pe onor[abilul] preopinent zicînd că comitetul însărcinat de a elabora proiectul de Constituţiune nu a avut misiunea de a determina locul capitalei României şi că chiar nu este de competinţa Comisiunii centrale de a otărî o asemine chestiune.

Prin aceste cuvinte, onorabilul nostru preşedinte mă sileşte ca să apăr comitetul nostru fără chiar voinţa mea. Cum, domnilor, comitetul a avut dreptul a vă propune Unirea completă şi desăvîrşită a Principatelor, trecerea guvernului în mîinile unui principe strein din dinastiile domnitoare ale Europei, ereditatea tronului, într-un cuvînt comitetul a avut competinţă să ne propuie răsturnarea a însuşi bazelor celor mai fundamentale ale Convenţiunii, şi domnul Radu Rosetti n-a zis nimica în contra acestor propuneri radicale, ba chiar le-a aprobat cu cuvîntul şi cu votul său; şi acuma tot d[omnia]-lui vine şi contestă comitetului competinţa de a se rosti într-o chestiune cu totul de localitate, o chestiune cu totul din întru, o chestiune la care Europa este puţin interesată şi care, prin urmare, se şi poate otărî în deplina noastră autonomie. Să fim, domnilor, sinceri. Dacă comitetul a avut competinţa să ne propună nu numai Unirea deplină, dar chiar şi principele strein, cu ereditatea tronului, cum el nu s-ar fi putut rosti pentru o capitală, cînd aceasta este consecinţa firească şi logică nu numai a întrunirii Principatelor, dar şi însuşi a îndoitei alegeri a unui singur domnitor?

Domnul Radu Rosetti vine şi zice că din *cauze naţionale* se opune la adoptarea articolului 145 din proiect, adică la destinarea Bucureştilor de capitală a Principatelor Unite! Din *cauze convenţionale* aş putea-o înţelege, însă pînă acum nu l-am văzut profesînd un prea mare entusiasm, un respect prea scrupulos pentru Convenţiune! Dar, cînd vine şi zice că numai cauze naţionale s-ar opune la adoptarea art. 145, dă-mi voie a-i întîmpina şi a-i zice că tocmai interesele naţionale reclamă ca domnitorul să-şi aleagă de reşedinţă oraşul Bucureşti.

Capitalele, domnilor, nu se improvizează; singur onorabilul nostru preşedinte a zis că, capitalele sînt sau rezultatul împrejurărilor, ori mai bine zicînd al seculilor, şi al dezvoltării naţionale, sau rezultatul voinţei preaputernice al unui monarh ca Petru cel Mare! Domnul Radu Rosetti uită că pe lîngă voinţa lui Petru cel Mare au trebuit încă doi secoli şi jumătate pentru ca Petersburgul să fie capitala Rusiei; şi apoi bărbaţi ca Petru cel Mare nu se nasc în toate zilele.

Aşadar, numai cazul întîi, adică: împrejurările şi dezvoltarea naţională, într-alte cuvinte interesele politice şi sociale rămîn care ar putea să ne otărască capitala! Tocmai aceste, domnilor, au făcut Bucureştii capitala *de facto* a României, pînă cînd va sosi ziua mult dorită de a fi capitala şi *de jure*.

Întocmai cum Moldova era în lupte neîntrerupte cu polonii, şi Ţara Românească era în resbele necontenite cu ungurii; precum moldovenii şi-au statornicit capitala în Suceava, aşa şi muntenii şi-au statornicit-o în Cîmpulung, Argeş şi Tîrgovişte, ca să fie mai cu apropiere de otarele duşmăneşti. Cînd timpul luptelor a trecut, cînd ocupaţiunile păcii, cînd interesele materiale şi comerciale au început a se dezvolta în ţările noastre, aceste interese au atras centrurile de populaţiune către cel mai puternic al lor agent, către artera principală a comerciului nostru, către Dunăre. Apropierii Dunării, Bucureştii datoresc mai cu deosebire dezoltarea sa; Tîrgoviştea era încă, capitala Ţării Româneşti cu numele, şi Bucureşti se şi făcuse capitala ei *de facto*. Aceasta o vedem repetîndu-se chiar actual în Moldova. În timp cînd Iaşii, cu toate că este reşedinţa puterilor statului, reşedinţa claselor bogate şi privilegiate, care produc puţin şi cheltuiesc mult, merge din zi în zi scăzînd, Galaţii care nu este reşedinţa decît a unui simplu prefect, însă fiind centrul comerciului Moldovii, din zi în zi se dezvoltează, încît Galaţii chiar astăzi a ajuns oraşul Iaşii, şi mîine îl va întrece.

Înţeleg, zice onor[abilul] preopinent, că după studii prealabile făcute, după nevoile naţionale, un corp politic ca al nostru să aibă a se pronuncia pentru una din capitalele române *sau să abandoneze pe amîndouă*, dar comitetul nostru, dar Comisiunea centrală după el, în lipsă de toate aceste, să o facă acum, nici o înţeleg, nici le recunosc o asemine competinţă.

Dar studiile prealabile sînt de mult făcute, dar nevoile naţionale sînt de mult constatate; şi de mult chestiunea s-a otărît între ambele capitale. Chiar cele ce se petrec zilnic sub ochii noştri vorbesc în favoarea Bucureştilor.

Iaşii, domnilor, nu mai are raţiunea de a fi capitala nu a Principatelor Unite, dar însuşi a Moldovii. Oraş depărtat de un rîu navigabil, fără nici o poziţiune favorabilă pentru comerciu, situat în coasta ţării, centru a unei populaţiuni jidoveşti ignorante şi streine tutulor intereselor noastre naţionale[2], Iaşii în nici într-un caz nu poate susţine comparaţiunea cu Bucureştii. Dacă din nenorocire ar fi să revenim la separatism, Iaşii nu ar putea rămîne nici măcar capitala Moldovii. În cîtă vreme Basarabia a făcut parte din Moldova, pînă la 1812 Iaşii, situat în centrul ţării, a putut servi de reşedinţa domnului şi autorităţilor statului; iar de la 1812 poziţiunea sa s-a făcut cu totul nefavorabilă pentru o capitală, fiind în depărtare de otarul muscălesc d-abia de o oră şi, prin urmare, espuşi de a cădea în mîinile streinilor într-o clipă. Aceasta am văzut-o în 1828. Într-o seară, domnul Moldovii Ion Sturdza s-a fost culcat domn şi a doua zi, în zori de zi, el se trezi rob de resbel al ruşilor, şi cu dînsul, toate autorităţile înalte, arhivele şi depozitele ţării[3].

Această poziţiune a oraşului Iaşii chiar de către foştii separatişti s-a judecat atît de nepriincioasă, încît, la caz cînd Principatele ar fi rămas despărţite, soarta Iaşilor era şi otărîtă! Mulţi din moldoveni, doritori să nu mai vază guvernul ţării espus de a fi victime unei surprinderi de noapte, ca în 1828, au fost opinat pentru strămutarea capitalei la Roman.

Cînd în Moldavia Unirea era chestiunea arzătoare a zilei, agenţii separatismului, cari se serveau de toate armele spre a combate marea şi eterna noastră dorinţă naţională, puseră înainte şi chestiunea capitalei. Noii Ieremii, ei plîngeau asupra soartei Iaşilor; împrospătînd un cîntec căzăcesc din timpul lui Vasile vodă, ei se boceau în gura mare asupra frumuseții Iașilor pierdută, asupra palaturilor săle prefăcute în ruine, asupra sărăciei locuitorilor săi, asupra stingerii unui centru de lumină; în sfîrșit, gazetele lor, broșurile lor, memoarele, propaganda lor erau pline de îngrijiri, de suspine și de lacrimi pentru viitorul bieților Iași, și cu toate aceste nimene nu s-a uitat la ele.

Iașenii au fost cei mai ardenți campioni ai Unirii și cînd s-au întrunit Adunarea ad-hoc, și cînd în ziua de 7 octombrie 1857 Unirea Principatelor s-au proclamat de întregul corp reprezintator al Moldovii, afară de două glasuri; iașenii au fost cei întîi carii la tribună au rostit religiunea politică a națiunii noastre.

Mă mir că argumentele separatiștilor să le văd acum reproduse și predicate de onor[abilul] nostru președinte, căldurosul partizan al Unirii Principatelor și al principelui strein!

În adoptarea art. 145 din Constituțiune d[omnia]-lui vede neghina rea de dezunire ce cade pe cîmpul sacru al Unirii; cu otărîrea Bucureștilor de capitală a Principatelor, d[omnia]-lui, ca și foștii separatiști, vede *amenințarea esistenții a mii de suflete și înăbușirea unui centru de viață intelectuală?* Citez textual.

Și eu, domnilor, sînt unul din viețuitorii din acel centru de viață intelectuală, și eu, domnilor, sînt unul din acei nenorociți amenințați în esistența lor prin strămutarea capitalei în București, căci casa, grădina, vie, moșie, tot cercul activității mele, a intereselor mele materiale le am toate în Iași și împrejurul Iașilor; și cu toate aceste, cînd și în ziare, și în comitete, și la tribuna națională am proclamat Unirea, eu n-am socotit nicidecum că făceam un sacrificiu patriei mele, că prin Unire aveam să-mi pierd avutul meu și al copiilor mei! Dacă s-ar fi atins numai de mine și de averea mea, poate că pentru Unire aș fi făcut un sacrificiu ca și domnul Radu Rosetti. Însă dacă aș fi presupus că Unirea avea să strice nu Moldovei, dar unei singure familii din Moldova, că Unirea avea să fie păgubitoare nu orașului Iașii, dar unui singur proprietar din Iași, vă încredințez că n-aș fi votat Unirea. Pentru mine, domnilor, ca și pentru toți acei din Moldova carii s-au luptat pentru Unire, carii și astăzi profesează această sacră religiune sinceramente, și nu cu restricțiuni mentale, spre a mă servi de espresiunea domnului Rosetti, Unirea nu poate să fie aducătoare de pagube nu unui oraș, dar unei singure familii, dar unui singur individ. Ce poate face fericirea, întărirea și îmbogățirea unei țări și unei națiuni nu poate să facă nenorocirea, slăbirea și sărăcia nimănui în parte, și zice-va oare domnul Rosetti că Unirea nu este sorgentul tutulor bunelor?

Nu, domnilor, nici Iași, nici orice alt oraș nu va pierde prin facerea Unirii sau prin stratornicirea Bucureștilor de capitală a Principatelor Unite. Au Unirea n-are să introducă putere și viață în toate vinele corpului național și special al României? Au Unirea n-are să dea o puternică impulsiune și dezvoltare tutulor bogățiilor și intereselor noastre? Au prin Unire principiile egalitare și civilizătoare coprinse în art. 46 din Constituțiune n-au să se aplice cu o energie și o ușurătate îndoită? Au prin Unire administrațiunea n-are să dobîndească o mai multă unitate de acțiune și, prin urmare, și o emulațiune și o activitate mai mare pentru binele public, pentru dezvoltarea bunei stări a districtelor și a orașelor noastre?

Cu greu, dar, ni se va putea dovedi că strămutarea domnitorului în București ar aduce după sine ruina a mii de familii din Iași, căci este știut că atunci cînd tot trupul să întărește deosebitele mădulare nu pot slăbi ![4]

Văd că onor[abilul] domn Rosetti atinge o altă combinațiune născocită în Moldova în timpul luptelor din 1857, vrea a menține *fundarea unei capitale nouă*. În adevăr, combinațiunea s-a fost pus pentru un moment pe tapet de un poet, poetul *Doinilor*. Știți însă, domnilor, că poeții sînt oamenii cei mai puțin practici din lume ! Și de aceea, nimeni adoptînd-o ca un ce serios, ideea sa, ca toate ideile nenorocite, a căzut în rîul poeziilor, în rîul uitării ! O capitală nu se improvizează, a zis-o între alte cuvinte însuși domnul Rosetti. Rămîne, dar, ca să alegem între Iași și București. Numai rostind numele acestor două orașe, mai rămîne îndoială cui se cuvine preferința ? V-am spus ce este Iașii. Dați-mi voie să vă spun părerea mea și în privirea Bucureștilor. Orașul București este de seculi făcut pentru ca să fie capitala României. Aproape de arterul principal al comerciului, al bogăției Principatelor Unite, Dunărea, pe drumul cel mare al Occidentului către Orient, cu o populațiune numeroasă, compactă și eminentă românească, Bucureștii este apoi singurul oraș care are elementul cel mai puternic al unei țări : clase sau starea de mijloc. Nicăirea în nici un alt oraș al României nu esistă un centru de lumini mai mari, un popol cu aspirațiuni mai naționale și mai liberale, un spirit public mai neatîrnat. Nicăiri opiniunea publică n-a putut a se dezvolta și a domni mai mult decît în București. Și ce ar fi, domnilor, o capitală fără opiniune publică ? Răspunsul ni-l dă Iașii, unde guvernul scutit de puternicul control al glasului obștesc, cu toată rostirea și închezășluirile legilor, și mai înainte și acum își permite acturi arbitrare și o atotputernicie autocratică, care în București nici o administrațiune nu și le-ar putea învoi decît sub amenințare de cea mai aspră răzbunare ! Esemple le-am avut în 15 iuniu 1848 și în 24 ianuarie 1859 ! Răul ce produce o capitală fără opiniune publică, și prin urmare fără control asupra lucrărilor guvernului, îl avem sub ochi. Vedeți actele zilnice ale miniștrilor din Iași, vedeți administrațiunea Moldovii în comparațiune cu administrațiunea Țării Românești !

Niciodată în București nu va domni corupțiunea și arbitrariul care și-au ales de domiciliu statornic Iași, și unde această cangrenă lucrează ziua mare, fără frică și pudoare. Niciodată Bucureștii nu va tolera scandalurile care în Iași să petrec ca un ce foarte normal. Cauza este că în București este un popol cu o inimă română, cu un interes viu pentru tot ce este al țării, cu o ură neîmpăcată pentru abuz și despotism, cînd în Iași avem patruzeci de mii de evrei !

Așadar, domnitorul Principatelor Unite neputînd petrece viața sa în trăsură de poștă, nefiind chemat de a esersa profesiunea de curier, trebuie să aibă o rezidență statornică, și care poate, prin urmare, a fi alta mai folositoare pentru țară, mai priincioasă pentru dezvoltarea și consolidarea libertății și egalității decît Bucureștii ?

Preferînd, dar, în tot felul să văd pe domnul nostru în București, încungiurat de un popor român și cu nașterea și cu inima, priimind impulsiunea unei opiniuni puternice și liberale, și de acolo ca dintr-un centru de lumină răspîndind în toate părțile Principatelor Unite, și prin urmare și în Moldova, măsurile sale guvernamentale, întemeiate pe legalitate și controlate de cea mai mare putere a secului nostru, opiniunea publică, votez, dar, pentru orașul București ca rezidență obicinuită a domnitorului Principatelor Unite și votînd așa socot că votez pentru binele țării mele.

V. Mălinescu *se arată de acord cu capitala României la București, însă găsește că nu este momentul să se declare acum aceasta, neexistînd căi ferate care să pună „într-o strînsă legătură interesele ambelor orașe".*
A. Arsache *aprobă propunerea lui M. Kogălniceanu, însă îi atrage atenția asupra greșelilor pe care le face cînd explică așezarea capitalei la Tîrgoviște și București.*
Gr. Sturdza *susține proiectul comitetului.*

Lămuririle istorice date de domnul Arsache sînt exacte : în căldura improvizațiunii mi-am fost confundat suvenirile, mulțumesc onor[abilului] meu coleg că mi-a împrospătat memoria. În adevăr, turcii au îndatorit mai întîi pe domnii români a-și schimba reședința ; negreșit că ei nu au făcut aceasta din alt punct de vedere decît să aibă pe domnitor mai aproape de otarele lor, mai sub mîna lor.

Sînt de opiniunea domnului Mălinescu că trebuiesc drumuri de fer ; că aceasta este neapărat nu numai pentru dezvoltarea materială a Principatelor, dar și pentru consolidarea Unirii, dar lipsa drumurilor de fer nu ne poprește a declara că reședința obicinuită a domnitorului este Bucureștii, pentru că însuși astăzi ea este chiar *de facto* capitala României. Domnitorul rezidă mai mult în București, și în viitor va rezida și mai mult. Nu socot aseminea că am ieșit din Convențiune dacă corpurile statului s-ar strămuta în București, căci votul din 24 ianuarie a adus o schimbare în ordinul lucrurilor neprevăzute de Convențiune, după însuși mărturisirea puterilor subscriitoare. În tot felul nu este bine ca corpurile cele mari ale statului să fie *răzlețe*. Neprecizînd reședința măcar obicinuită a domnului, ne-am espune a vedea statornicindu-se teoria adoptată de ministeriul din Iași, carele cînd domnul nostru se află în București sau în tabără a sprjinit că domnul lipsea din țară și ș-a însușit dritul de a ocîrmui Moldova cu o putere căimăcămească. Încă o dată sprijin că a constata că reședința domnului este Bucureștii nu este a ieși din Convențiune ; vedem și alte state cu administrațiune despărțită, precum de exemplu Sveția și Norvegia, și cu toate acestea regele își are de reședință statornică orașul Stockholm[5].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 64, p. 13, col. 1 — p. 16, col. 2 ; p. 17, col. 1—2.

NOTE

---

[1] Radu Rosetti, președintele ședinței, susținea că nu este oportun a se introduce în Constituție articolul referitor la capitală, întrucît Unirea nu era desăvîrșită. Introducerea acestui articol, după părerea sa, ar fi putut să compromită Unirea definitivă, pe care argumenta R. Rosetti marile puteri nu o acceptaseră încă.

[2] Afirmația privind populația orașului Iași constituie o exagerare retorică pe care oratorul o face și în alte discursuri, Kogălniceanu urmărind de fapt să convingă auditoriul de valabilitatea temelor expuse.

[3] Incidentul a avut loc în urma izbucnirii războiului ruso-turc. La 23 aprilie 1828 țarul Rusiei a dat un manifest prin care acuza Turcia de încălcarea tratatelor și aranjamentelor anterioare în materie politică și de comerț și de declararea războiului sfînt împotriva creștinilor. Peste două zile, la 25 aprilie, armatele conduse de mareșalul Wittgenstein au trecut Prutul ; Ioniță Sandu Sturdza a fost dus sub escortă în Basarabia și domnia lui contestată, întrucît, așa cum sunau instrucțiunile date comandantului trupelor de ocupație, el, ca și omologul său din Țara Românească, Grigore Ghica, fuseseră „aleși din boierii locali, fără să fi luat parte și Rusia, contrar tratatelor" (vezi I. C. Filitti, *Principatele române de la 1828 la 1834. Ocupația rusească și Regulamentul organic*, București, 1934, p. 20, și N. Iorga, *op. cit.*, vol. VII, p. 393.

[4] Mutarea capitalei la București în urma Unirii Principatelor a stîrnit nemulțumiri în rîndul populației ieșene. Trecînd peste patriotismul local, luat adesea în deriziune de deputații munteni, cum cititorul poate constata din lectura volumelor următoare de „Oratorie", transferarea unor instituții în noua capitală, reducerea capacității economice, lipsa, o vreme, a mijloacelor de comunicație moderne, fondurile reduse puse la dispoziție municipalității ieșene — toate acestea au creat un climat de tensiune, pe care Kogălniceanu în primul rînd a căutat să-l înlăture. Vezi imputările senatorului de Iași Nicolae Ionescu și explicațiile lui Kogălniceanu în *Opere* IV, *Oratorie* II, partea a II-a, p. 122 și urm., intervenția din 14 ianuarie 1869. Cf. și „Dîmbovița", 1859, p. 21.

[5] Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 949.

*Intervenții în legătură cu introducerea unui articol nou în proiectul de Constituție referitor la legea electorală**

Domnul Kogălniceanu propune a se adăoga următorul articol după art. 147 din proiect:

„După regularea sistemului contribuțiunilor prin legea financiară, legea electorală actuală și cu anexele ei aci alăturate se va supune unei reforme, avînd de țintă întinderea drepturilor electorale, cu păstrarea însă a principiului unui cens determinat".

apoi adaogă:

Domnilor, precum pururea, am sprijinit și astăzi că legea electorală este din cele mai defectuoase; aceasta au recunoscut-o însăși puterile garante cînd au declarat că, din cauza lipsei datelor statistice sau a cunoștințelor locale, această lege nefiind perfectă, ea se va putea reforma[1].

Gr. Sturdza *găsește că este întemeiat ca o țară să aibă dreptul să-și modifice legea electorală, însă nu crede că este necesar ca aceasta să se prevadă în Constituție.*

Domnilor, însăși puterile subscriitoare Convențiunii au recunoscut necesitatea unei reforme a legii electorale; dacă, dar, streinii au recunoscut această trebuință, cu atît mai mult trebuie să o recunoaștem noi, carii i-am recunoscut prin ispită multele defectuozități. Trebuie, dar, ca comisiunea unei reforme să figure în Constituțiune. Sînt de acord că în multe țări este o lege electorală în deosebi, însă principiul este pururea cuprins în Constituțiune. Ce vă cer însă eu alta decît să constatați un fact netăgăduit, că legea electorală actuală are nevoie de reforme? Și de a se da națiunii făgăduința că această reformă se va opera îndată ce sistemul dărilor va fi așezat, ca așa drepturile electorale să fie bazate ori pe un cens determinat, ori pe o capacitate.

C. Brăiloiu *arată că nu este de acord cu amendamentul propus, întrucît chestiunea este încă în studiul unui comitet, care nu și-a comunicat concluziile. Legea electorală în forma în care era lăsa „deschis drumul pentru toți românii de a fi admiși la drepturi politice, fiecare după măsura activității și meritului său".*

Gr. Sturdza *combate amendamentul, întrucît „voiește a pune în Constituțiune ceva accidental, ceea ce nu se pune nici într-o Constituțiune".*

L. Steege *arată că reforma în sensul amendamentului propus este necesară, întrucît cercul alegătorilor este mai redus chiar decît în epoca regulamentară.*

Domnul Brăiloiu vine și zice că respinge amendamentul meu pentru că el țintește a introduce în Constituțiune un principiu de nestatornicie; dacă meteahna amendamentului meu este numai nestatornicia, eu declar de mai nainte, domnilor, că voi priimi orice amendament care ar ținti a consacra în Constituțiune statornicia. Domnul Gr[igore] Sturdza zice că amendamentul meu ținteşte a introduce o reformă accidentală; eu iarăşi zic că, de va propune d[omnia]-lui un amendament țintitor de a face această reformă să fie aşternută pe baze mai solide şi mai permanente, eu îmi retrag amendamentul. Chestiunea reformei legii electorale s-a mai tratat de mai multe ori în sînul Comisiunii centrale şi rezultatul a fost că majoritatea nu voieşte să auză de reforma electorală sub orice formă ea se înfățoşează.

---

* Ședința din 2 octombrie 1859.

Domnilor, acei ce combateți amendamentul meu, fiți aşa de buni de a spune curat şi lămurit că nu voiți a reforma legea electorală, fiți franci şi declarați fățiş că socotiți că legea electorală actuală este bună şi că, dar, o păstrați, nevoind a introduce în reprezentațiunea națională alte elemente decît ale dumneavoastră; spuneți-o aceasta țărei fără perifrase, aceasta va fi mai bine, mai sincer decît de a alerga la preteste de neoportunitate şi alte asemine; în tot felul, lăsați recriminațiunile şi acuzațiunile pe care nimeni nu le mai socoate serioase. Nu atacați pe aceia cari susțin reforma că țintesc la sufragiul universal sau la robirea puterii legislative, dînd în mîna guvernului elemente mai viguroase, mai servile decît acele de astăzi; zică domnul Brăiloiu franc opiniunea sa şi voi înceta din orice discuțiune. Eu declar că defectuozitățile legei electorale erau cunoscute mai nainte de a se face alegerile, de a se esperimenta legea, şi atît de mult erau cunoscute aceste defectuozități, încît n-aveți decît a căuta lucrările comisiunii interimare din Moldova, cît şi lucrările căimăcămiei de trei din Bucureşti [2], şi vă veți încredința că şi un guvern şi altul, deşi din punturi de vedere diferite, a recunoscut defectuozitatea legii. Acestea sînt facte care vorbesc mai mult decît mine; reforma, dar, este neapărată, altmintrelea sîntem în pericol de a nu mai avea o reprezentațiune serioasă a țărei. Iată ce zice şi Convențiunea: „Conferința, neaflîndu-se în posesiunea datelor statistice îndestulătoare ca să otărască în toată cunoştința cauzei bazele legii electorale, esprimă dorința că această lege să poată fi revăzută etc." [3]. Ce cerem noi, domnilor, prin amendamentul nostru? Aceea ce cere şi conferința şi în aceeaşi epocă, cînd bazele statistice vor fi cunoscute, cînd sistemul dărilor va fi regulat. Cum voiți, domnilor, să nu facem un apel la o mai mare sinceritate din partea dumneavoastră şi [să] nu venim chiar a ne îndoi de voința dumneavoastră de a merge înainte, cînd, la orice reformă vă propunem, d[umnea]voastră vă opuneți zicînd ori că măsura nu este oportună, ori că nu este locul ei în Constituțiune, ori că ar pune în pericol regimul constituțional. Mai dați acum un alt argument spre a nu se pune acest amendament în Constituțiune, zicînd că nu cunoaşteți rezultatele lucrării comitetului ce ați orînduit de a deslușì legea electorală actuală. Vă rog să nu confundați reforma ce cerem cu lucrarea comitetului. Comitetul actual nu este orînduit ca să iasă din mărginile legii electorale actuale; el este însărcinat a face numai aceea ce d[umnea]voastră ați calificat de *deslușiri*, lucrarea comitetului n-are alt țel decît să facă mai aplicabilă legea actuală, cînd amendamentul nostru ținteşte la o reformă radicală a legei electorale.

Domnul Brăiloiu zice cum că gîndeşte că orice reformă ar produce un rău.

Domnul Brăiloiu: N-am zis aşa.

Aţi zis-o, domnul meu, şi de aceea declar că, în sufletul meu, în conştiinţa mea, sînt de opiniunea contrarie; cred că o reformă a legii electorale actuale ar face un mare bine, pentru că ar da naţiunii române o reprezentaţiune mai reală, ar da Adunării putere mai mare, căci, naţiunea avînd o reprezentaţiune mai reală, şi voturile Adunării ar avea mai mare putere. Precum am mai spus-o şi altă dată, şi acum o zic, că, în starea actuală a lucrurilor, ţara nu are o reprezentaţiune reală şi neatîrnată, guvernul, şi mai ales un guvern puţin conştiincios, prin elasticitatea legei va putea pururea a se face stăpîn pe alegeri. Dacă vom esamina factele, vom vedea că aplicaţiunea legei actuale ne dă colegiuri cu totul efemere; în multe locuri sînt colege compuse din 10, 5 şi chiar 2 persoane, care se pot mai lesne înrîuri decît colegiurile mari. Am avut dovezi că unde colegiurile au fost mari, cu toate înrîuririle şi apăsările guvernului, nu au putut izbuti. Domnul Brăiloiu face panegirica legei electorale actuale, zicînd că ea reprezintă elementul proprietăţii, al comerciului şi al industriei. Afară de elementul proprietăţii şi mai ales al acelei mari, care în adevăr este reprezentată şi într-un chip îndoit şi foarte esclusiv, îl rog să-mi arate şi reprezentaţiunea comerciului şi a industriei, atît în Ţara Românească, cît şi în Moldova; asemine îl rog să-mi arate şi reprezentaţiunea inteligenţei neatîrnată de boierism! Deşi inteligenţă, ea se află reprezintată, însă ea figurează pe bancele Adunării nu ca *inteligenţă,* ci ca *proprietate* funciară, ori bănească!

Domnul Brăiloiu vorbeşte de aplicaţiunea legei actuale; ea a fost îndestul de aplicată, o ştie însuşi dumnealui. Iar cît pentru mine aş dori să nu mai vie cazul ca să esperimentăm din nou această lege, aş dori ca dizolvarea adunărilor să nu ne mai puie în poziţiune să cunoaştem binefacerile acestei legi. Dacă în lupta trecută am izbutit ca adunările actuale să reprezinte în parte un element independent, aceasta a fost numai rezultatul a nişte stăruinţe eroice şi naţionale, care nu se repet în toate zilele; o naţiune, domnilor, se oboseşte ca şi individul; ea nu poate să facă în toate zilele opintiri eroice! Cu ochii mei, domnilor, n-aş voi să mai văz încă o dată aplicată legea electorală actuală. Eu mă tem de această lege, căci numai fiind în ţară lupta eroică, sforţări peste măsură de mari, o sinceritate, un amor pentru legalitate, o neînrîurire, care nu sîntem deprinşi de a le găsi în guvernele noastre, numai în asemine condiţiuni am putea dobîndi o adunare demnă şi neatîrnată.

Aş fi foarte fericit, domnilor, ca să fiu greşit în fricile mele, însă, şi dacă nu aş greşi şi dacă rezultatul ar fi fatal, mare răspundere vor avea înaintea ţărei acei care susţin legea electorală actuală.

Este trist de a vedea că apărarea legei electorale actuală făcută de domnul Brăiloiu a adus pe domnul Steeghe în dura necesitate de a face comparaţiunea legii electorale reglementare cu aceea de astăzi.

Legea trecută, cu toate înrîuririle făcute de domn, prin sporirea boierimii ajunsese a da ţărei o reprezentaţiune mai mare decît aceea dată de legea de astăzi, şi dovadă este că legea actuală a esclus pe mulţi de la reprezentaţiunea naţională şi i-a înlocuit prin foarte puţini. Spre aceasta n-am avea decît a pune în comparaţiune puterea numerică a colegiurilor electorale reglementare cu puterea numerică a colegiurilor electorale convenţionale.

Domnul Tell: Rog pe domnul Kogălniceanu să-mi esplice ce înţelege prin un cens determinat.

Înţeleg prin cens electoral suma sau cîtimea de dare ce trebuie să plătească cineva statului pentru a putea fi alegător sau eligibil; prin aceasta nu esclud capacităţile, pentru că cred că în sistemul financiar vor fi supuşi la o dare şi capacităţile, precum doctorii, inginerii, profesorii, spiţerii etc., carii după esemplul şi altor ţări vor plăti patentă. Se înţelege că pentru capacităţi censul trebuie să fie mai mic, ca astfel să poată fi reprezentată şi proprietatea inteliginţii.

Domnul Tell: Zicîndu-se un cens determinat, aş dori să ştiu dacă domnul Kogălniceanu voieşte numai un cens pentru cîte trele colegiuri din districte şi oraşe.

Nu sînt chemat astăzi a mă rosti în aseminea amănunţimi, însă pentru lămurirea domnului Tell îi voi spune că eu sînt pentru censuri deosebite!

V. Mălinescu *cere ca discuţia de amănunt să fie lăsată pentru momentul cînd se va prezenta proiectul de lege electorală.*

Lucrarea ce se face de comitetul nostru pentru deslușirea nedumeririlor legei electorale actuale nu are nimica a face cu reforma legei electorale, care ne este garantată chiar de conferinţe. Persist, dar, pentru adoptarea amendamentului meu [4].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 65, p. 1, col. 1; p. 3, col. 1–2; p.4, col. 2; p. 6, col. 2.

NOTE

[1] Necesitatea unor noi reglementări în materie electorală a fost demonstrată de către puterile semnatare ale Convenţiei de la Paris şi prin faptul că la 19 august 1858 s-a semnat o anexă a Convenţiei care reglementa aceste probleme: *Stipulations électorales annexées à la Convention conclue à Paris le 19 Août 1858... Acte şi documente...*, vol. VII, p. 314–316.

[2] Căimăcămia din Bucureşti, numită la finele lunii octombrie 1858, era formată din Ioan Manu, Emanoil Băleanu şi I.Al. Filipescu. Primii doi erau cunoscuţi ca reacţionari, adversari notorii ai reformelor. I. Al. Filipescu avea o atitudine mai moderată. *Istoria României*, vol. IV, p. 295.

[3] Citatul este extras din protocolul nr. 9 (10 iulie 1858) al Conferinţei de la Paris. *Acte şi documente...*, vol. VII, p. 283.

[4] Proiectul de lege electorală s-a adus în discuţia Comisiei în ziua de 3 octombrie 1859. Discuţia pe articole s-a încheiat în seara de 8 octombrie 1859. Votul pe ansamblu s-a dat în ziua de 9 octombrie odată cu al Constituţiei, această lege fiind considerată ca o anexă a legii de bază (Constituţia). *Ibidem*, nr. 69, p. 12, col. 2.

Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 950.

*Amendament cu privire la art. 143 din Proiectul de Constituţie, referitor la legile care vor trebui elaborate de Comisia centrală**

La acest articol *domnul Kogălniceanu* citeşte următorul amendament:

„Comisiunea centrală se va ocupa mai cu deosebire şi cît mai în grabă cu proiectarea legilor organice privitoare la obiectele următoare:

1. Reviziunea legii ce regulează raporturile dintre proprietarii de pămînt şi cultivatori, spre a îmbunătăţi starea ţăranilor.

---

* Şedinţa din 2 octombrie 1859.

2. Precizarea aboliţiunilor monopolurilor, scutirilor şi a privilegiilor.

3. Revizuirea legii naturalizaţiunii, adaptînd-o cu spiritul Constituţiunii actuale.

4. Organizaţiunea părţii judiciare, a Curţilor de casaţiune, a juriului şi a Ministerului Public.

5. Legea financiară şi înfiinţarea Curţii controlului.

6. Organizaţiunea ţinutală, municipală şi comunală.

7. Organizaţiunea armatei, drepturile de înaintare şi de retragere şi Codul penal militar.

8. Organizaţiunea autorităţii sinodiale a bisericii ortodoxe române, a administraţiunii averilor monastirilor închinate şi neînchinate şi instrucţiunea religioasă.

9. Regularea trebilor bisericeşti, catolice şi a acelorlalte culturi creştine.

10. Instrucţiunea publică şi înfiinţarea unei Universităţi putînd da grade academice.

11. Organizaţiunea serviciului sanitariu.

12. Facerea monedei şi statornicirea sistemului decimal pentru greutăţi şi măsuri.

13. Statutele decoraţiunii române.

14. Responsabilitatea miniştrilor şi a celorlalţi agenţi ai autorităţii publice.

15. Reorganizarea ministeriilor şi a atribuţiunilor lor şi îndeosebi a Ministeriului din Lăuntru, cu privire de a i se restrînge atributele.

16. Reforma sistemului penitenţiar.

17. Regularea pensiunilor.

18. Necesitatea dezvoltării căilor de comunicaţiune, prin drumur de fer, canaluri etc.

19. Încurajarea formării unei marine de comerciu şi deschiderea de porturi de mare; înlesnirea şi înaintarea agriculturii şi a comerciului prin înfiinţarea de comiţii agricole, espoziţiuni publice, bănci şi alte institute de credit.

20. Condiţiunile de admisibilitate şi de înaintare în funcţiunile administraţiunii publice, însemnata sporire a lefilor funcţionarilor şi oprirea cumulului sau necompatibilitatea funcţiunilor între ele.

21. Regularea modului după care Comisiunea centrală să judice conflictele dintre partea administrativă şi partea judecătorească, precum şi conflictele dintre aceste cu autorităţile ţinutale, municipale şi comunale.

22. Legea pentru mine, ape şi păduri.

23. Legea pentru oprirea năvălirii jidovilor streini şi graduala emancipare a celor pămînteni".

Noi înfăţişăm prin acest amendament o listă de legi organice, pe care o socotim mai complectă decît acea cuprinsă în proiect.

Vă rog să o luaţi în serioasă consideraţiune.

Domnul preşedinte consultă adunarea de poate pune la vot amendamentul domnului Kogălniceanu şi de are cineva a întîmpina.

Protocoalele Comisiunii..., nr. 65, p. 8, col. 1–2.

Intervenție cu privire la articolul propus de minoritate referitor la stabilirea veniturilor celor cu proprietăți ipotecate[*]

Prețuiesc foarte bine opiniunea minorității[1]. Însă socot că domnii din minoritate nu au prețuit dreptul simț al legii electorale. D[omniile]-lor voiesc să fie reprezentate persoane, cînd legea voiește reprezentate interese. După Convențiune nu se înțelege să fie reprezentat domnul A sau domnul B, ci proprietatea mare, proprietatea mică și capitalurile, funciar comercial și industrial. Acum vine întrebarea : la moșiile ipotecate cine este proprietarul? La aceasta va răspunde o altă întrebare : cînd la o moșie esistă un proces de hotar sau cînd acea moșie este în orice alt proces, cine se cheamă în judecată, creditorul ipotecar sau proprietarul nominal? Pînă cînd moșia se vinde prin forme legiuite cine se socoate de proprietar? Acela care păstrează încă totul de proprietar. Acesta, dar, este reprezentantul proprietății. Asemenea, cînd se pune o dare pe proprietate, cine o plătește? Capitalistul creditor sau proprietarul dator? În Moldova s-a pus o dare pe proprietatea fonciară, cine o să o plătească? Proprietarul nominal. Acesta, dar, și trebuie să și o reprezinte. Proiectul propune de a se admite între alegători și bărbați pentru zestrile femeilor lor, și epitropi pentru averile orfanilor epitropisiți de ei. Apoi dacă se poate folosi cineva în privirea drepturilor electorale de venitul unei proprietăți streine, cu cît mai multe, dar, trebuie el să se folosească de drepturile provenite din însuși proprietatea sa, chiar fiind ipotecată.

Cînd vom avea bănci teritoriale ca în Prusia (pfrind brinfu) [sic!] care, întemeiate pe o ipotecă generală pe toate proprietățile asociațiunei, au de țel de a mobiliza proprietatea fonciară, atunci toate proprietățile vor fi ipotecate. Prin urmare, după teoria minorității, toată proprietatea fonciară fiind ipotecată, ar trebui ca ea să nu mai fie reprezentată. Capitalurile împrumutate nu pot esclude proprietatea, cu atîta mai mult că adesea aceste capitaluri sînt împrumutate chiar pentru îmbunătățirea fondului ipotecat. În Francia vedem că la proprietățile ipotecate tot proprietarul lor nominal plătește dările și lui i se socoate censul. Așadar, dacă la noi se admite o teorie contrară, adică, că aceluia ce-și are moșia ipotecată să i se rădice sau să i se scază drepturile electorale, apoi consecința ar fi tot creditorul să plătească și sarcinile proprietății.

Crezînd că aceasta nu se va face, nu mă unesc cu opiniunea minorității.

Protocoalele Comisiunii..., nr. 67, p. 6, col. 1–2.

NOTE

[1] Redactarea minorității, formată din Ioan Sturdza și Costache Filipescu, era următoarea : „Sumele împrumutate cu ipotecă vor micșora venitul cu jumătate din procentul însemnat prin creanța ce urmează a se răspunde anual, iar capitalul cu cîtimea sumei ipotecată”. *Ibidem*, p. 3, col. 1.

---

[*] Ședința din 7 octombrie 1859.

*Intervenţie cu privire la art. 9 din proiectul de lege electorală, referitor la definirea „capitalului fonciar, industrial sau comercial"**

Înainte de a veni la rostirea socotinţei mele în privinţa opiniunii minorităţii, chem atenţiunea Comisiunii asupra unei omisiuni, ce este cred o scăpare din vedere. În proiect nu se pomeneşte nimic despre întreprinderile industriale. Tocmai după teoria de mai sus, că trebuie a se priimi capitaluri provenite din fabrici aşezate pe moşii streine, socot că trebuie să se adaoge espresiunea : *tot felul de venituri industriale.*

Domnul Florescu : De vreme ce am pus cuvîntul de *fonduri de magazii*, apoi socot că trebuie a adera la propunerea domnului Kogălniceanu şi a priimi capitalurile industriale.

Cît pentru opiniunea minorităţii [1], deşi sînt de socotinţă că toate capitalurile băneşti trebuie să fie reprezintate, însă nu voi să dau loc la fraude. În Moldova [este] *timbrul***, care poate da oareşicare închezăşluire în contra capitalurilor economicoase. În Ţara Românească, unde timbrul nu esistă, nu văz nici un mijloc spre a înlătura fraudele. Noi trebuie să căutăm a respinge din operaţiunile electorale toate mijloacele ce ar putea introduce în ele fraude şi rea-credinţă. Altmintrelea am vedea pre adevăraţii alegători înecaţi prin o mulţime de alegători improvizaţi prin mijlocul de capitaluri închipuite. În ajunul alegerilor am vedea repetîndu-se ceea ce se făcea sub domnul Mihail Sturdza prin înfăţişarea de mulţime *alegători boieriţi*, de *cuptoare de boieri*, cum se zicea în timpul lui Louis Philippe, despre creaţiunea pairilor. Aşadar, trebuie să ne ferim acum cît se poate de acestea fraude, care ar denatura şi ar corumpe reprezentaţiunea naţională. Pînă cînd nu va fi timbrul şi în ţara suroră, nu putem să primim propunerea minorităţii, căci, precum zic, numai prin timbru se pot înlătura fraudele în strămutarea împrumutărilor băneşti, fiindcă, după ceea ce se face în Moldova, se înscrie şi ziua în care s-a întrebuinţat acea hîrtie timbruită. Aceste consideraţiuni, dară, mă fac a mă pronunţa contra opiniunii minorităţii.

Protocoalele Comisiunii..., nr. 67, p. 7, col. 2.

NOTE

[1] Articolul 9 din proiectul de lege electorală avea următoarea formulare : „Tot felul de clădiri de prin oraşe, fondurile de magazii, banii împrumutaţi cu ipotecă, banii întrebuinţaţi în arenduire de moşii şi alte nemişcătoare, banii întrebuinţaţi în cumpărătoare de păduri şi alte asemenea exploatări, se consider ca un capital fonciar, industrial sau comercial".

La aceasta, minoritatea, formată din C. Arghiropol, a cerut : „Subscrisul cere a se adăoga şi creanţele simple sau de comerciu". *Ibidem*, p. 7, col. 1.

În continuare, M. Kogălniceanu a solicitat ca „după al doilea cuvînt, de bani întrebuinţaţi, să se adaoge : *în angare sau exploatarea de fabrici şi manufacturi, în întreprinderi comerciale*, în cumpărătoare de păduri... etc.". Propunerea a fost admisă. *Ibidem*, p. 8, col. 1.

---

* Şedinţa din 7 octombrie 1859.

** Taxă fiscală.

Intervenţie în legătură cu art. 10 din proiectul de lege electorală, referitor la actele prin care se pot adeveri proprietatea şi veniturile alegătorilor

Domnilor, cu părere de rău mă văd silit a combate opiniunea onor[abilului] meu amic domnul Arghiropulo [1]. Suprimînd condiţiunea de acte autentice pentru dovedirea venitului şi espertiza pentru constatarea unui capital comercial, deschidem uşa la fel de fel de fraude şi dăm administraţiunii sau partidei dominante facultatea de a se face stăpîn pe alegeri. Noi încă n-am venit în acea epocă fericită cînd guvernul să socoată ca o datorie de legalitate şi de moralitate de a nu interveni în alegeri şi de a lăsa ţara liberă de a se rosti. Avem de esemplu alegerile din timpul lui Vogoridi în Moldova şi a căimăcămiei de trei în Valahia : ce s-au întîmplat se poate încă întîmpla. De aceea să prevedem toate cazurile prin care ar putea intra frauda şi înrîuririle nelegale. Domnul Arghiropulo a zis că ar fi cu neputinţă a se face espertize la atîţea neguţători într-un timp atît de scurt. Domnilor, cazul pripirii s-a înfăţişat numai o dată şi aceasta în timpul căimăcămiei. În viitor însă o aseminea pripire nu se mai poate înfăţişa atît de des.

Iată ce zice art. 7 din legea electorală anexată Convenţiunii : ,,Listele electorale se vor face în fiecare an şi în fiecare district prin îngrijirea administraţiunii. Ele se vor publica şi afişa cea dintîi duminică a lunii lui ianuariu pretutindene unde va cere trebuinţa. Reclamaţiunile se vor face către administraţiuni în cele trei săptămîni care vor urma după publicarea listelor. Reclamanţii vor putea apela la tribunalul districtului, care va otărî în grabă şi fără apel''.

Prin urmare, să zicem că la 1-i ianuariu au a se publica listele alegătorilor; în aceste liste guvernul adaugă pe nuoi alegători şi şterge pe acei ce-i socoate că nu mai posedă însuşirile electorale. Neînscrişii au un termen de trei săptămîni ca să reclame; dacă reclamînd nu li se face îndestulare, le rămîne facultatea de a apela la tribunal şi de a cere espertiză. Cînd însă nici tribunalul nu le face dreptate, atunci ei au recurs la Curtea de casaţiune în cît priveşte călcarea legei. Prin urmare, acestea sînt îndestule închezăşuiri, mai ales cînd şi responsabilitatea funcţionarilor va fi bine aplicată.

Din contra, toate închezăşuirile sînt ridicate, alegirile vor cădea cu totul în arbitrariul administraţiunii, cînd se vor putea admite alegători şi fără dovezi de acte autentice şi fără espertiză. Au mai zis că timpul arbitrariului şi a înrîuririlor n-a încetat cu desăvîrşire la noi şi de aceea noi, departe de a înlesni admisibilitatea, trebuie să o îngrădim cu toate garanţiile ce ar contribui la legalitate, bunăcredinţă şi independinţa alegătorilor.

Protocoalele Comisiunii..., nr. 67, p.9, col. 1–2.

NOTE

[1] Gr. Arghiropulo cerea ca veniturile alegătorilor (capitalurile) să nu se stabilească prin acte care să fie condiţionate ca autentice şi nici prin expertize.

* Şedinţa din 7 octombrie 1859.

Intervenții în legătură cu art. 15 din proiectul de lege electorală, referitor la dreptul de a fi ales[*]

Cînd noi am cerut rectificarea legii electorale declarînd că reprezentațiunea actuală ar fi neperfectă, onor[abilul] domn Brăiloiu a zis că am atacat temelia legală a adunărilor actuale, și acum contra acestei teorii îl văd că susține venitul fonciar ca condițiune absolută a eligibilității. Cu aceasta d[omnia]-lui n-ar face decît a ataca legitimitatea celor mai mulți din deputații Camerei moldovene, la carii s-a cerut venit de 400 galbeni de orice natură, și prin urmare n-ar face alta decît a provoca la desființarea Adunării elective actuale sau a pune în îndoială de nelegal votul din 5 ianuariu.

Noi avem cel puțin o a treia parte din deputații noștri care nu au venitul fonciar, și ce deputați! Cei dîntîi aleși ai naționalității și ai autonomiei noastre. Dupe teoria onor[abilului] domn Brăiloiu, am trebui, dar, să zicem și lui Panu și lui Hurmuzaki să se scoale de pe bancele Adunării, ca unii ce n-au venit fonciar. Așa fiind, nu ne rămîne alta decît să adresăm o cerere către domnitor invitîndu-l să desființeze Adunarea. Aceasta o vrea onor[abilul] preopinent? Eu socot că interpretațiunea Convențiunii trebuie să se facă în simțul cel mai liberal, în favoarea sporirii alegătorilor și a eligibililor, iar nu a scăderii lor, mai ales cînd legea este atît de esclusivă. Fără a mă scobori pe tărîmul arzător al acuzațiunilor partidelor, voi zice că una din cauzele ce au ridicat atîte nemulțumiri în contra căimăcămiei din Țara Românească este că ea a fost foarte puțin liberală în interpretațiunea legii electorale, silindu-se prin tot chipul și prin tot felul de deducțiuni a răstrînge cît se poate mai mult numărul alegătorilor și puind drept drit de eligibilitate numai venitul fonciar, încît au întins lucrurile pînă ce s-a provocat intervențiunea străină întru deslușirea Convențiunii. Domnilor! Aceea este o lege liberală și conservatoare totodată, unde censul este mai mare la alegători și mai mic la eligibili; admisibilitatea la deputăție nu trebuie să fie întemeiată atît pe avere, cît pe încrederea alegătorilor, căci prin această încredere ei înfățișează drept avere însuși averea alegătorilor lor.

În Belgia esistă censul pentru alegători și nu esistă pentru eligibili, și, dacă nu ar fi Convențiunea, eu aș propune ca de la eligibili să nu se ceară alta decît încrederea colegiului lor.

Ceea ce se face în viață privată, domnilor, trebuie a se face și în viața publică. Cunoașteți, cred, domnilor, multe persoane cărora deși sărace ați încredința toată averea, onoarea și chiar familia dumneavoastră. Și, din contra, cîte persoane cu mii de galbeni nu esistă în societatea noastră și cărora totuși nu le-ați încrede o sută de galbeni. Particularii care au procese cui le încred spre apărare, advocaților bogați ori advocaților onești și capabili? Ce se face în materie de procese private să se facă, dar, și în materie de procese ale țării, de apărare a drepturilor ei. Această apărare să se poată încredința nu celor mai bogați, dar celor mai capabili. Însuși domnul Brăiloiu, cînd a fost chemat a pleda cauze, il rog să-mi spuie, aceste cauze le-a priimit pe încrederea averii sale, ori pe încrederea capacității sale?

---

[*] Ședința din 7 octombrie 1859.

Vin acum a refuta a doua parte din obiecțiunile ridicate de domnul Brăiloiu contra admiterii capacităților. D[omnia]-lui zice că capacitățile la noi nu sînt atît de dezvoltate ca să poată forma colegiile electorale; noi nu pretindem pentru capacitate colegiuri îndeosebi, însă cerem ca, capacitățile dovedind că cîștig 400 galbeni pe an să fie înscriși între eligibili. Vin acum și la chestiunea cea mai serioasă pentru mine, dacă dupe Convențiune putem admite sau nu capacitățile. Cred că astăzi, chemați numai de a deslușі legea electorală, nu putem admite principiul absolut că, capacitățile, numai cu dritul de capacitate, pot fi admise, dar nu socot că am ieși din Convențiune statornicind principiul că persoanele ce esercitează o profesiune liberală pot fi admise la deputăție, întru cît vor dovedi că profesiunea lor le produce 400 galbeni pe an. Însă cum se va constata aceasta? Prin espertiză. Un comerciant are registrul său în care se vede averea sa, și cînd nu are registru i se face espertiză; capacitățile nu au catastișe, dar tot ar putea să dovedească venitul lor prin titluri tot așa de autentice; un ingineriu, un architect poate să-și dovedească venitul prin alcătuirile ce le are cu proprietarii sau antreprenorii; un advocat asemenea prin actele clienților săi; un profesor iarăși poate să-și dovedească venitul prin decretul său.

Sprijin, dar, introducerea capacităților ca eligibili întru cît vor dovedi că profesia lor le produce 400 galbeni pe an, necrezînd că această interpretațiune ar fi anticonvențională. Modul însă cu care se poate dovedi venitul capacităților este espus prin amendamentul domnului Sturdza.

Gr. Sturdza *precizează că „acolo unde Convențiunea dă capacităților dritul de eligibilitate nu vorbește de capital, ci numai de venit". În continuare susține că nu se pot „esclude din Adunare" capacitățile.*
L. Steege *arată că cea mai bună garanție pentru intelectualii ce vor să devină eligibili este votul colegiilor, și nu venitul.*
C. Brăiloiu *aduce precizări cu privire la interpretarea dată de consulii străini din București noțiunii de „venit" pentru categoria intelectualilor și explică atitudinea sa în această chestiune.*
V. Mălinescu *arată că prevederile legii referitoare la alegători nu se extind și asupra celor ce urmează a fi aleși.*

Încep cu rectificarea ce domnul Brăiloiu a voit a da cuvintelor mele în privința interpretațiunii date legii electorale de consuli, și că aceștia au dat o esplicațiune cu totul opusă opiniunii susținute de mine. Eu nu știu ce interpretațiuni au dat domnii consuli, știu numai că s-a năzuit la interpretațiunea streină. Priimesc că consulii n-au fost de opiniunea mea, dar au fost pentru dînsa o autoritate, ce trebuie să o respectăm, o autoritate căria sîntem datori în mare parte cu votul din 5 și 24 ianuariu, a fost pentru dînsa caimacamia lui Vasilică Sturdza și Panu [1], și pentru mine această autoritate este mai sacră decît zicerea consulilor. Îmi pare bine că domnul Brăiloiu prin a doua parte a cuvîntului său revine asupra întîii părți, zicînd că d[omnia]-lui nu este în contra capacităților, dar că Convențiunea-l oprește a le admite [2], cînd d[omnia]-lui mai nainte a fost zis că capacitățile nu formează o clasă, căci medicii, inginerii și alții asemenea din țara noastră nu sînt pămînteni. În adevăr, mulți din aceștia sînt streini, dar totuși și chiar în starea de astăzi un corp de advocați care are pe domnul Bosianu, pe [domnul] Hurmuzake, pe domnul Brăiloiu (căci pe d[omnia]-lui îl socot ca pe unul din cei mai capabili advocați); un corp de medici care are pe domnii Grădeanu, Cuciuranu, nemenționînd persoanele prezente; un corp de ingineri care are pe domnii Ioranu, Donici și alții; un corp de profesori care are pe domnii

Maiorescu, Boierescu, Costaforu, Ionescu, socot că niște asemenea nume pot foarte bine sprijini onoarea profesiunilor lor și reclamă pentru dînsele eligibilitatea chiar de n-ar avea un venit funciar de 400 galbeni. Eu socot că niște asemenea oameni dovedind un venit de 400 galbeni merită ca și proprietarul funciar, ca și capitalistul, ca și industrialul, de a ajunge pe bancele Adunării și a aduce reprezentațiunii naționale contingentul luminelor lor [3].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 67, p. 11, col. 2; p. 12, col. 2; p. 13, col. 1 – p. 14, col. 1.

NOTE

[1] În Moldova căimăcămia numită de Poartă în toamna anului 1858 era formată din V. Sturdza, A. Panu și Ștefan Catargiu. Primii doi erau partizani notorii ai Unirii, în timp ce Ștefan Catargiu era din tabăra adversă. Imposibilitatea de colaborare a dus pînă la urmă la înlăturarea lui din căimăcămie.

[2] În anexa Convenției de la Paris care reglementa problemele electorale erau precizate de asemeni sumele necesare ca venit anual pentru a avea drept de alegător (art. 3 și 4), precum și pentru cei ce urmau să fie aleși. În articolul 9 se stipula : „Est éligible indistinctement dans tous les collèges quiconque, étant né ou naturalisé Moldave ou Valaque, sera âgé de trente ans révolus et justifiera d'un revenu de quatre cents ducats, au moins". *Acte și documente...*, vol. VII, p. 315.

[3] În legătură cu această problemă, vezi și intervenția următoare.

Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 966.

*Intervenție cu privire la art. 23 din proiectul de lege electorală, referitor la sistemul de completare a numărului de alegători**

Domnilor, mai înainte de toate vă rog să vă aduceți aminte că eu v-am deslușit în altă ocaziune că nu sînt pentru sufragiul universal; această declarațiune am făcut-o însă numai în privirea stării actuale a societății noastre și în privirea temeiurilor ce ne dă istoria în contra sufragiului practicat de o mulțime necultivată și neinteligintă. Unul din aceste temeiuri este și acela ce mi-l dă istoria contempurană, esemplul citat de domnul Brăiloiu, adică al regelui Bomba [1], carele prin sufragiul lazaronilor a răsturnat Constituțiunea. Însă domnul Brăiloiu deie-mi voie să-i arăt că cu acest esemplu n-a refuzat zisele domnilor Golescu și Tell; și unul și altul din onor[abilii] mei colegi nu patronează sufragiul universal al lazaronilor, ci sufragiul universal al cetățenilor. Domnul Golescu rostind espresiunea de sufragiu universal a avut îngrijirea de a adăugi cuvintele : bazat pe neatîrnare și inteligință ; în urmă domnul Tell a arătat și mai pe larg cum și cînd înțelege sufragiul universal. Prin urmare, nimeni nu are aici intențiunea de a recomanda sufragiul universal, cînd el chiar în alte state mai civilizate n-a ajuns încă a fi practicat. Esemplul, dar, al regelui Bomba cred că nu-și avea locul aici. Noi nu sîntem aici pentru a pune pe tapet reforma legii electorale și a dezvolta deosebitele sisteme după care s-ar putea opera aceată reformă. Sîntem chemați numai a deslușí astfel legea electorală actuală, încît să poată corespunde la trebuințele țării și a ne da o reprezentațiune cît se poate mai puțin defectuoasă. Puterile singure au recunoscut că n-au putut face ceva perfect din lipsa de date statistice; rezultatele alegerilor din urmă au justificat și mai mult apreciațiunile puterilor. Domnilor, datoria noastră este să respectăm Convențiunea, pentru că în lipsă de alte garanții ea formează dreptul nostru public; prin urmare, noi sîntem pentru răsturnarea Convențiunii mai puțin decît oricare, însă, domnilor, socot că nu este a ieși din ea făcîndu-i dispozițiunile ei aplicabile la trebuințele țării; cred că, din contra, prin acesta o consolidăm și mai mult. A face practică și aplicabilă cît se poate mai mult legea electorală, ca așa din ea să rezulte o reprezentațiune cît se poate mai reale, după opiniunea mea este a asigura, iar nu a struncina temeliele Convențiunii. De îndată ce cu toții am primit principiul unui minimum de alegători, a otărî acum cifra acestui minimum nu mai este o chestiune de Convențiune, ci de practică. Convențiunea are a face cu bazele ce le-am respectat, iar nu cu minimum ce avem a otărî. Odată ce venim la cifra minimului, sîntem liberi a-l otărî cum vom socoti mai potrivit, fără ca să ni se zică că o cifră mai mult sau mai puțin ar lovi Convențiunea. Nu înțelegem cum deodată ne-au cuprins o așa de mare scrupulozitate pentru Convențiune, cînd pînă acum numai scrupuloși n-am fost întru respectarea ei. Dacă proiectul ar fi fost intemeiat pe cifre pozitive, aș fi putut să răspund tot cu cifre pozitive; însă comitetul ș-a întemeiat concluziile mai mult pe deducțiuni; așa, unii din onor[abilii] membri pretind că minimum trebuie să fie de 30 sau 27 alegători, alții numai de 15, făcînd aceste calcule pe numărul alegătorilor ce au figurat la cele de pe urmă alegeri. Eu socot că chestiunea nu este aci; chestiunea este că numărul de 10 alegători îndrituit de legea electorală de a putea reclama presupune că trebuie a fi minoritatea și, prin urmare, colegiul trebuie să fie cel puțin cu un număr întreit de alegători. Domnul Brăiloiu a zis că înlăturarea înrîuririlor nu ar sta în mulțimea alegătorilor, ci în inteligința lor; așa este, însă cînd este inteligință, dar cînd nu există inteligință atunci numai mulțimea asigurează neatîrnarea. Avem de esemplu colegiile numeroase și cele cu puțini alegători, în care guvernul a putut predomni. Cînd nu avem eroi ca Ercule, atunci puterea o găsim în mulțime; cînd nu cunoaștem Catoni și Brutuși între alegători, virtutea lor trebuie să o cătăm în mulțimea lazaronilor, de vreme ce această espresiune s-a întrebuințat. Domnul Brăiloiu a zis că, de cîte ori interesele alegătorilor sînt diferite de interesele guvernului, atunci nu poate să fie înrîurire; adevărată teorie a sprijinit domnul Brăiloiu, dar tocmai pentru a face această teorie practică cerem ca legea electorală să fie așa aplicată pentru ca interesele țării să poată avea mijloace de a fi liber și deplin reprezintate. Ei bine, a face prin restricțiuni ca un județ sau un ocol să nu aibă decît zece, cinci sau un singur alegător este a zice că interesele acelui district sau ocol sînt deplin reprezintate? Putem noi zice de esemplu că domnul Vladimir Stoica, singurul alegător din colegiul proprietarilor mici din județul Ismail, reprezintă deplin interesele județului și că, prin urmare, pus față în față cu guvernul s-ar putea feri de înrîuriri, chiar cînd interesele acestui județ ar fi în vederată opunere cu interesele guvernului? Domnul Brăiloiu a mai zis că după legea electorală cifra de 10 alegători îndrituiți de a reclama contra acelora ce ar tulbura operațiunile electorale, departe de a fi minoritatea, ar trebui să fie majoritatea colegiului, și spre a sprijini această paradoxă are* recurs la o comparațiune cu cifra de două treimi din Adunare, care după Convențiune se cere neapărat pentru a putea pune în acuzațiune ministeriul. Deie-mi voie onor[abilul] preopinent a combate această teorie. Cînd Europa a cerut două treimi din Adunare spre a se pune în acuzațiune un ministeriu [2], ea a voit ca să asigure stabilitatea în guvern în contra patimilor partidelor și a acuzațiunilor neîntemeiate și pripite, de aceea a cerut o maioritate atît de impozantă, dar, cînd, domnilor, legea electorală a cerut ca 10 alegători să fie destui spre a putea pune în acuzațiune pe tulburătorii alegerilor [3], legislatorii nu au putut să fie conduși de aceeași măsură de precauțiune, căci atunci ar fi a presupune că Europa ar fi voit a pune sub protecțiunea legii și a maiorității frauda și dezordinea. Aceasta n-a putut să fie dorința Europei, a fost ca să pună minoritatea în siguranță despre arbitrariul maiorității. Așadar, cifra de 10 trebuie să fie neapărat minoritatea, iar nu maioritatea unui colegiu. Așa fiind, eu nu persist neapărat în cifra de 30 alegători drept minimum al unui colegiu, însă sprijin că colegiile trebuie să fie compuse astfel, încît 10 alegători să formeze pururea minoritatea, iar nu maioritatea. Cifra de 21 alegători propusă de domnul Tell n-ar fi decît o paralizare a colegiului electoral, ar fi o minoritate iluzorie; împărțind alegătorii în două tabere egale, ar fi a deschide de multe ori o luptă ce n-ar conduce decît la neizbutirea alegerei; aceasta să face de a sprijini cu preferință cifra de 30 alegători propusă de onor[abilul] meu amic domnul Arghiropol.

---

* Ședința din 8 octombrie 1859.

---

* Citește: *a*.

I. Florescu *susține propunerea făcută de C. Tell ca numărul minim al alegătorilor să se stabilească la 21.*

Gr. Sturdza *este și el de acord cu propunerea lui C. Tell, întrucît nu poate fi vorba de adoptarea sufragiului universal.*

V. Mălinescu *arată că „mijlocul cel mai bun, în părerea mea, ar fi să adoptăm de bază electorală jumătate din averea și venitul ce se cere a avea un alegător sau eligibil, prin legea electorală dată de Convențiune. Mijlocul acesta mi se pare a fi cel mai simplu și cel mai potrivit de a rectifica neconsecvențele legii electorale”.*

Domnul Florescu mi-a făcut oarecum ca un fel de imputare, că am citat numele de Caton și a lui Brutus; eu nu le-aș fi citat, dacă n-aș fi auzit pe alții citînd numele regelui Bomba și a lazaronilor; și, între numele celor dîntîi și cestor din urmă, socot că nu încape discuțiune pentru preferință. Ni se zice că discutăm cifre, însă tocmai cifrele ne duc la considerațiuni mai înalte. Tocmai cifrele ne arată că legea electorală nu este aplicată în spiritul ei, că ea trebuie a fi amendată nu în spiritul ei, dar în litera ei. Cifrele citate de domnul raportator pentru a combate opiniunea minorității nu reprezintă adevăratul număr al alegătorilor la alegerile trecute, căci, precum este în toate țărele, sînt și la noi ființe neutre care se abțin de la alegeri, nevoind să se strice cu o partidă sau cu alta. De aceștia mai ales în alegerile trecute am avut o mulțime; de aceea zic că cifrele citate nu reprezintă adevăratul număr al alegătorilor. Tocmai cifrele ne arată că, de vreme ce legea electorală îndrituiește pe 10 alegători ca să reclame în contra fraudelor, apoi numărul de 10 trebuie să reprezinte minoritatea, iar nu maioritatea. Tot cifrele ne arată că colegiile electorale nu pot fi compuse de un număr inferior numărului de 10 alegători îndrituiți de a reclama. Listele însă din anul trecut ne arată însă mai multe asemenea colegii compuse de 5, 4, 2 și chiar un alergător. D-aceea cer că, pentru ca cifra de 10 să fie minoritate, apoi minimum a unui colegiu trebuie a fi compus de cel puțin 30 alegători, căci, dacă s-ar adopta numărul de 21 propus de domnul Tell într-un spirit de împăcare, atunci ori prin lipsa a doi, trei alegători cifra de 10 n-ar mai reprezinta minoritatea, ori împărțindu-se voturile în două s-ar întîmpla incidentul de la orașul Bacău, unde pînă astăzi din cauza parității voturilor nu se poate avea deputat[4].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 68, p. 6, col. 1– p. 7, col. 1; p. 8, col. 2.

NOTE

[1] Regele Bomba = Ferdinand II al Celor Două Sicilii. Era fiul lui Francisc I și al Isabelei de Spania. Ocupă tronul la 8 noiembrie 1830, moare la 22 mai 1859. În timpul revoluției din 1848, generalii lui bombardează intens orașele Palermo și Mesina. Din această cauză, populația i-a dat numele de regele Bomba. La începutul domniei a luat o serie de măsuri menite să destindă atmosfera din țară. În 1848, sub presiunea revoluției a acceptat Constituția. Văzînd însă că o parte din liberali tindeau să-i îngrădească atribuțiile, revine la absolutism și înăbușă mișcările revoluționare din regat.

[2] Pentru articolul 15 al Convenției de la Paris vezi mai sus nota 1 de la p. 176.

[3] Această prevedere din legea electorală corespunde cu precizarea din *Stipulations électorales annexées à la Convention conclue à Paris le 19 Août 1858*, care în articolul 22 preciza: „A défaut de l'initiative du ministère publique, dix électeurs réunis auront le droit d'intenter un procès criminel: 1° à tout individu qui pendant la durée des opérations électorales aura soustrait, ajouté ou altéré des bulletins; 2° à tous ceux qui auront troublé les operations électorales et porté atteinte à la liberté du vote, par manœuvres frauduleuses, violences ou menaces". *Acte și documente...*, vol. VII, p. 316.

[4] În legătură cu sistemul electoral, vezi și intervenția precedentă. Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 971.

*Amendament și intervenții la art. 38 din proiectul de lege electorală, referitor la numărul deputaților din districtul Ismail**

Domnul Kogălniceanu citește următorul amendament susținut de domnii Arsache și Petru Rosetti, care are a fi un articol nou în legea electorală:

„În districtul Ismailului nefiind putință de a se forma colegiul de proprietari mari și acel de proprietari mici, cîte din acestea s-ar afla votează în colegiile respective din districtul Cahul, iar numărul de trei deputați ceruți de a se trimite de ambele colegii mai sus citate se aleg de coloniile și dominiile statului din partea Basarabiei înapoiată Moldovei, și anume: unul de către orașul Bolgrad, un al doilea de către colonii și cel de-al treilea de către dominii.

Alegerea acestor deputați se face de următoarele trei colege, și anume:

a) Colegiul din Bolgrad format de 21 alegători primari din acel oraș.

b) Colegiul coloniilor compuse de reprezentanții tutulor coloniilor, cîte unul de fiecare colonie.

c) Colegiul dominiilor statului format de reprezentanții tutulor satelor dominiale, cîte unul de fiecare comună; alegătorii primari ai acestor colegii se aleg de aceleași corpuri de către care se aleg autoritățile comunale ale orașului Bolgrad, ale coloniilor și ale dominiilor".

Deslușirile ce pot da la acest amendament sînt următoarele:

Partea din Basarabia înapoiată Moldaviei administrativemente este împărțită în două mari circonferințe. I-ul este districtul Cahul, unde sînt proprietăţi particulare şi monastireşti. Acest district pînă la 1812 a făcut parte din Moldavia şi în acel an a trecut la ruşi. Al doilea este Bugiagul, care încă din timpul lui Ştefan cel Mare s-a smuls din stăpînirea Moldaviei rămînd parte în mîinile turcilor, adică cetatea Ismailului şi Chilia, şi parte în mîinile tătarilor nogai. În timpul guvernului rusienilor Bugeagul deşertîndu-se de turci şi de tătari, pămîntul său a devenit proprietate a statului. Acest pămînt s-a dat spre locuinţă la colonişti, unii români, alţii bulgari, alţii nemţi, afară de cîteva dominiuri a statului[1]. Cu chipul acesta, partea de Basarabia astăzi înapoiată Moldaviei are trei diviziuni administrative : I-ul districtul Cahulului, al II-lea districtul Ismailului, care drept teritoriu n-are decît oraşele Chilia, Ismail şi Vîlcov cu pămînturile lor comunale *(banlieues)*, al III-lea direcţiunea coloniilor şi dominiilor statului.

---

* Ședința din 8 octombrie 1859.

Cum vedeţi, toată populaţiunea Bugeagului, afară de oraşe, se formează de colonişti şi de locuitori ai dominiilor statului. Populaţiunea aceasta locuieşte şi constă în 66 de sate şi oraşul Bolgrad, adică 44 de sate colonii şi 22 dominii ale statului. Prin urmare, în tot districtul Ismailului nu esistă proprietate fonciară particulară. După înapoierea acestei părţi a Basarabiei către Besarabi, a urmat încercări de a se constitua o proprietate particulară, şi anume cu pămînturile date unor colonii de cazaci însărcinaţi de a păzi linia Dunărei şi a Mării Negre.

Iată cazul! Înainte de a se trage pe pămînt marca graniţii despărţitoare între Rusia şi Principatele Unite, coloniile de cazaci statornicite dincoace de otar au priimit ordin de la guvernul rusesc de a se retrage în lăuntrul imperiului. Atunci ei au socotit că vor izbuti de a vinde pămîntul dat lor condiţional, ca proprietate privată a lor, şi, dar, au închipuit nişte vînzări iconomicoase. Unul din comisarii otomani, domnul Gr[igore] Sturdza, a protestat vînzarea aceasta, protest care s-a recunoscut şi de guvernul comisiei interimare, precum şi de guvernul actual. Pînă astăzi chestiunea este încă neotărîtă. În timpul alegerilor trecute cumpărătorii acestor pămînturi s-au încercat însă a se arăta ca proprietari mari şi ca proprietari mici şi a forma colegiuri electorale. Ce au rezultat? Colegiul proprietarilor mari s-a compus numai de patru persoane, care şi acestea s-au recunoscut fără drituri, colegiul alegătorilor mici s-au redus la un singur alegător, domnul Vladimir Stoica, proprietar a unei vii, mi se pare, şi care ne-au trimis în Adunare pe domnul Nicolae Docan. Se poate găsi pe faţa pămîntului o reprezentaţiune mai ridiculă? Întemeindu-mă, dar, pe un antecedent ce a fost la Divanul ad-hoc, cînd a figurat între deputaţi reprezentanţi colonişti de acolo şi cu o poziţiune cu totul escepţională, propun, dar, că, mai bine de a vedea venindu-ne de la Ismail reprezentanţi mari şi mici cari nu esistă defel şi mai bine decît a lăsa guvernul[ui] chipul de a ne fabrica deputaţi ce reprezintă nimic, să îndrituim pe însuşi populaţiunea acestui district, adică însuşi interesele de acolo, de a trimite adevăraţi şi reali reprezentanţi. Pentru împlinirea acestei trebuinţe vă propun amendamentul meu.

V. Mălinescu *susţine amendamentul lui Kogălniceanu cu condiţia ca „dreptul de alegători ce se dă astăzi coloniştilor, drept ce se esercită după legea electorală în vigoare numai de către proprietari sau capitalişti, să nu prejudice nimic în contra proprietăţii statului din dominiile pe care sînt aşezaţi coloniştii".*

C. Brăiloiu *combate amendamentul, arătînd că el se bizuie pe principii cu totul diferite de cele respectate pînă acum. În cazul districtului Ismail, propune să se rezume la deputaţii oraşelor.*

Domnilor, poziţiunea populaţiunei litoralului Dunărei de Jos şi a Mărei Negre este cu totul esceptională. Precum v-am arătat-o, această poziţiune nu este prevăzută de legea electorală. Dacă ţiindu-ne strîns de textul, iar nu de simţul Convenţiunei nu voiţi a aplica după trebuinţele ţărei, atunci aveţi dreptate a respinge amendamentul meu. Vă arăt însă antecedent la Adunarea obştească care poate otărî chestiunea. Nu s-a prevăzut în firmanul statornicitor condiţiunilor alegerilor din 1857 cazul coloniilor din Basarabia, şi cu toate aceste însuşi guvernul Vogoridi, cu toată adoraţiunea sa pentru Înalta Poartă, tot au ţinut seamă de poziţiunea esceptională a coloniilor şi prin dispoziţiunile cu care s-a aplicat firmanul s-au dat drept de a trimite reprezentanţii lor în sînul Adunărei? În interpretaţiunea anexei Convenţiunii din 1858 fi-vom noi mai puţin liberali decît au fost guvernul lui Vogoridi în interpretaţiunea firmanului din 1857?

Domnul Brăiloiu ca soluţiune a chestiunei propune reducerea numărului deputaţilor Camerei Moldaviei prin suprimarea colegiilor proprietarilor din ţinutul Ismail. O asemenea soluţiune n-a cerut multă osteneală pentru a fi inventată. Dar socot că Camera Moldavei, îndestul de puţină la număr, nu se va mulţumi cu o asemenea soluţiune. Soluţiunea cea mai nemerită, după opiniunea mea, ne va da o mică întrebare ce vă pun: voiţi să avem deputaţi carii să reprezinte adevăratele interese ale districtului Ismail, ori deputaţi numiţi d-a dreptul de către autorităţi?

Protocoalele Comisiunii..., nr. 68, p. 11, col. 2 – p. 13, col. 1; p. 14, col. 1–2.

NOTE

[1] După 1812 o bună parte a populaţiei tătare şi turceşti părăsind aceste locuri, s-au făcut o serie de colonizări cu locuitori străini: germani, italieni, ruşi şi un însemnat număr de bulgari. În ceea ce priveşte populaţia bulgară, ea a fost mereu sporită din cauza persecuţiilor otomane. Documentar se cunosc patru mari grupuri bulgare care s-au stabilit aici în timpul războaielor ruso-turce din 1806–1812, 1828–1829 şi 1853–1856, precum şi în 1819. Această populaţie, stabilită în special in oraşul Bolgrad şi în împrejurimi, a beneficiat de privilegii speciale date de către ţar. În legătură cu situaţia acestor colonii după 1856, cînd teritoriul a fost realipit Moldovei, vezi infra şi discursurile de la p. 281 şi 349, precum şi notele respective.

*Discurs cu prilejul discuţiei în ansamblu a proiectului de Constituţie**

Domnilor, în discuţiunea generală ce a urmat la înfăţişarea proiectului de Constituţiune elaborată de comitetul ad-hoc, onor[abilul] meu coleg domnul Florescu a făcut un apel călduros la toţi colegii mei şi care n-a lăsat pe nimeni indiferinte. Apelul acela era ca să ne aducem aminte că românii de cîte ori au fost chemaţi a se rosti asupra intereselor vitale ale naţiunii providenţa pururea i-a insuflat şi revărsînd asupră-le spiritul de conciliare şi de concordie, în momentul suprem, i-a făcut să uite deosebirile de partite şi pasiunile interioare şi să nu aibă în vedere decît binile ţării. Istoria ne dovedeşte că nu o dată pentru acest mare interes toţi românii strîns unindu-se au votat şi au lucrat ca un singur om. Numai acestei întruniri a tuturor puterilor datorim conservarea naționalității noastre și factul unic în analele lumii că, cu toate calamitățile ce au trecut peste dînsa, patria noastră tot s-a păstrat, cînd alte țări cu mult mai mari, cu mult mai puternice de mult s-au șters din rîndul națiunilor. Această invocare de concordie și de înfrăție, acest spirit de pace și de autonomie, le invoc și eu astăzi, cînd sîntem a vota o lucrare mare și națională, o lucrare care este actul autonomiii noastre și espresiunea dorințelor celor mai vii și mai sînte ale neamului nostru. Dupe atîtea nenorociri, dup-atîtea lupte, dupe degradațiunea care a fost consecința jugului strein peste țara noastră, era și este cu neputință ca națiunea să nu fie despărțită prin interese și opiniuni, prin urmare aceea ce este în țară a trebuit să fie și în sînul Comisiunii centrale din Focșani, acest oraș care astăzi atrage asupră-și ochii și așteptările a 5 milioane de români. Și aceste opiniuni sincer esprimate și sprijinite cu franchețǎ, oricare vor fi ele, sînt respectabile și nu noi putem otărî care dintr-însele sînt cele drepte și adevărate. Verdictul îl va putea pronunța națiunea. Însă națiunea în tot felul ne va judeca, și ne va judeca foarte aspru, dacă astăzi cînd sîntem chemați a face o Constituțiune nu vom căuta a ne întinde mîna unii altora, ca să sacrificăm tot ce se poate sacrifica, fără schimbarea convicțiunilor noastre de principiu, ca așa să venim la un rezultat comun, votarea în comun a unei Constituțiuni, laborios lucrată și studiată în timp de cinci luni ! Acesta este țelul cel mare ce astăzi trebuie să-l avem înaintea ochilor noștri și, în cîtă vreme nu se violează convicțiunile noastre, trebuie să jertfim chestiunile secondarii ; să ne facem concesiuni mutuale și așa să izbutim ca Constituțiunea ce avem a vota să fie espresiunea de nu a unanimității, dar cel puțin al marei maiorități a Comisiunii centrale. Numai în chipul acesta lucrarea noastră va avea o autoritate morală, va avea șanse de a fi aprobată de celelalte corpuri ale statului și, întrunind partidele, a fi un steag împrejurul căruie curînd sau tîrziu să se întrunească toată națiunea !

---

* Şedinţa din 9 octombrie 1859.

În dobîndirea unui vot unanim stă toată iscusința, tot talentul, tot patriotismul nostru ! Cercetînd în total coprinderea Constituțiunii, viu a declara, fără frică de a fi dezmințit, că, pusă în lucrare cu sinceritate și respectată în spiritul și în litera ei, ea va da un zbor puterii noastre naționale și libertăților noastre politice și civile ; ea va fi o frumoasă și bună Constituțiune, pe care ne vor rîvni-o multe națiuni streine ! Așa fiind, domnilor, și dorind de a o vedea cu o oră mai înainte votată de Adunare și sancționată de domn, trebuie să scoatem din ea tot ce poate trage asupră-i greutăți din afară și din întru, tot ce poate întîrzia sancțiunea ei ; să ținem seamă, domnilor, de pozițiunea noastră politică, să nu decretăm decît aceea ce putem pune în lucrare.

Constituțiunea noastră coprinde două părți : partea politică și partea drepturilor și a reformelor din întru.

Fiecare din noi tratînd deosebitele principii coprinse în Constituțiune și-a espus opiniunile sale individuale, și ele sînt păstrate cu religiozitate în protocoalele ședințelor noastre ; țara va vedea puntul de purcedere al fiecăruia și țara va fi judecătorul nostru suprem. Astăzi nu voiesc a reînnoi luptele de mai înainte, nu voiesc a atinge decît o singură chestiune, chestiunea cum am putea înlătura din coprinderile proiectului oarecare dispozițiuni care lovesc prea mult convicțiunile ale unora sau ale altora din noi, cum am putea pe de altă parte îmblînzi sau modifica oareșicare alte articole care, deși corespund la opiniunile noastre unanime, totuși pot ridica greutăți mari, mai mult din afară decît din întru.

Un articol din Constituțiune prescrie că punerea sa în lucrare nu poate fi amînată nici în total, nici în parte; prin urmare, Constituțiunea nu trebuie să coprinză decît aceea ce se poate pune în lucrare; să ne ferim, dar, domnilor, de a nu [sic!] pune pe domnitor în pozițiune de a o respinge sau, primind-o în un elan de patriotism, să nu aducă prin aceasta nouă furtuni asupra țărei.

Prin proiectul de Constituțiune sîntem chemați a face legi, iar nu a emite dorinți; de aceea trebuie ca Constituțiunea să nu coprinză decît principii de natură a putea fi puse în aplicare! Sînt mai cu osebire două articole asupra cărora chem luarea-aminte a onor[atei] Comisiuni, art. 44 și 128; art. 44, domnilor, face parte integrantă a Constituțiunii, un caz eventual, un caz al viitorului; *Unirea Principatelor cu principe strein.* Și majoritatea, și minoritatea au declarat că aceasta este o dorință națională, proclamată cu solemnitate de reprezentanții tuturor claselor țării în memorabilele zile de 7 și 9 octombre 1857[1]. Însă, domnilor, aplicațiunea acestei dorințe nu atîrnă numai de otărîrea Adunărilor și a domnului, ci și de la încuviințarea Europii. În zadar vom pune în Constituțiune această dorință, oricît de vie și de națională ea este, în zadar vor vota-o Adunările și va sancționa-o domnul; dacă Europa va refuza principele strein, noi nu-l vom avea. Prin urmare, să nu punem în Constituțiune decît acele principii care mîine le putem preface în lucrări practice!

Priviți, domnilor, Italia, ea se află în altă pozițiune și are alte drituri pentru a fi ascultată; soldații Piemontului s-au luptat sub zidurile Sevastopolului[2]. Piemontul ș-a vărsat sîngele la Magenta și la Solferino[3], Piemontul are dreptul de a fi ascultat, și cu toate acestea, cînd popoarele din Italia centrală au cerut unirea sub regele Piemontului, marinimosul Victor Emanuel le-a zis: așteptați otărîrea Europei!

Nu putem, dar, domnilor, ca act din Constituțiune să priimim art. 44 și de aceea vă rog a-l suprima.

Articolul acesta susținut în corpul Constituțiunii ar fi pentru Constituțiune aceea ce se numește de către francezi *la pierre d'achoppement*, și toată lucrarea noastră, tot proiectul de Constituțiune ar rămîne un prunc mort, înainte de a se naște.

Al doilea articol care cheamă atențiunea d[umnea]v[oastră] cea mai serioasă este art. 128, care statornicește cifrele armatei noastre într-un chip permanent. Fiecare din d[umnea]v[oastră] voiește o armată, și nu o armată de paradă, ci în caz de trebuință o armată națională, care să-și facă datoria ca armata Piemontului. Și eu voiesc, și toți voim ca această armată să nu figure numai prin cifre înscrise în Constituțiune, ci să figure cu trup și suflet pe pămîntul României. Dacă aceasta este serioasa noastră voință, apoi nu trebuie ca înșuși noi să punem piedici formării și dezvoltării ei. Lucrurile cele bune nu sînt acelea care să crăinicesc* mai tare.

Muma natură a făcut aurul și argintul în măruntaiele pămîntului! Pozițiunea noastră cere a lucra la dezvoltarea și întărirea noastră cu seriozitate, dar și cu prudență; pozițiunea noastră cere să nu rumpem în vizieră cu acele puteri ce ne-au garantat drepturile și ne-au sfătuit să fim prudenți! Să organizăm, să dezvoltăm armata, să o vedem funcționînd, și atunci îi vom înscrie cifrele și în Constituțiune. Considerațiunile care le am, care mă fac de a reclama modificarea acestui articol, sînt sigur că și d[umnea] voastră, cu prudenția, cu patriotismul dumneavoastră, le veți înțelege și le veți aprețui.

---

* Se strigă, se vestesc.

Cunoașteți ca români pentru ce nu voiesc ca numărul fix al armatei să figure în Constituțiune. Mai sînt și alte articole care reclamă modificări, acestea sînt mai mult chestiuni de redacțiune decît de principiu, precum art. 18, 56, 52, 79, 93, 95, 116 și 118. Sînt unele, precum art. 93, 95 și 116, care sînt împoncișiate cu altele; mai sînt două amendamente, două articole nouă de adăogit, aceste sînt propunerea făcută de domnul Gr[igore] Sturdza ca să se înscrie în Constituțiune că un deputat nu poate fi esclus din Adunare decît prin maioritate de două treimi și o propunere a mea prin care cer ca la deschiderea Adunării deputatul care afară din timpul sesiunii s-ar fi arestat să se trădea* îndată în priimirea președintelui Adunării. De aceea propun ca mai înainte de a păși la vot comitetul acela care ne-a înfățișat proiectul Constituțiunii, ținînd seamă de motivele ce am arătat, să binevoiască a se întruni și, *séance tenante,* să discute acele articole și apoi să ne comunice rezultatul deliberațiunilor sale.

Încă o dată, domnilor, vă zic că, dacă d[umnea] voastră nu țineți seama de observațiunile ce avem onoare a vă comunica, ne puneți și vă puneți în pozițiune ca rezultatul lucrărilor noastre să se anuleze! Așadar, am onoare, domnilor, a vă propune următoarea moțiune:

„Cerem că, înainte de a păși la vot asupra proiectului de Constituțiune, comitetul însărcinat cu redigerea acestui proiect să se întrunească și, *séance tenante,* să se ocupe cu o nouă reviziune a art. 18, 37, 44 și cele ce se rapoartă la aceste articole (pe care nu-l putem priimi a face parte din corpul proiectului): 52, 56, 79, 93, 95, 116, 117, 128 (din care trebuie a fi ștearsă cifra fixă a contigentului armatei, chemată anual sub steag, fiind aceasta de atributul legii organice), și înscrierea la locul cuvenit a două artiole nouă, propuse de domnul Kogălniceanu, în privirea nemenținerii în stare de arest a deputaților în timpul sesiunii[4], și altul de domnul Gr[igore] Sturdza, privitor la neescluderea deputatului la verificarea titlurilor decît prin încheiere dată în majoritate de două treimi a Adunării, și rezultatul lucrării comitetului încă astăzi să-l comunice Comisiunii centrale, după care apoi să urmeze discuțiunea generală, încheietoare și votul definitiv”[5].

(Subsemnați:) Kogălniceanu, E. Predescu, Grig. Arghiropolu

Protocoalele Comisiunii..., nr. 69, p. 3, col. 2 – p. 5, col. 2.

NOTE

[1] M. Kogălniceanu se referă la voturile date în Divanurile ad-hoc din Iași și București în vederea Unirii Principatelor sub un principe străin și ereditar.

[2] Sevastopol, localitate în Crimeia unde s-au purtat lupte în timpul războiului Crimeii (1853–1856).

[3] Magenta și Solferino, localități în care s-au dat lupte în războiul pentru unitatea Italiei, împotriva armatei austriece.

[4] Vezi în această problemă și intervenția următoare.

Discuția cu privire la proiectul de constituție va continua și în anii următori. Cf. partea a doua a acestui volum.

[5] Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.,* nr. 979–980.

[6] Citește: predea.

*Propunere și intervenție în legătură cu art. 67 din proiectul de Constituție, referitor la arestarea deputaților**

Se citește următoarea propunere a *domnului Kogălniceanu* susținută de domnii Arghiropulo și Filipescu, menționată fiind aceasta și în ședința trecută.

„Deputatul carele afară din timpul sesiunii Adunării s-a arestat sub orice bănuială de vină, în chiar ziua întrunirii Adunării se trădă** sub paza și primirea președintelui Adunării, împreună cu toate actele arestării, a urmăririi sale".

C. Brăiloiu *combate propunerea, neadmițînd inviolabilitatea deputaților în timpul vacanței parlamentare.*

Onorabilul preopinent n-a luat în privire articolul propus de mine, căci văz că combate o teorie care n-am susținut-o.

Pe toți deputații în timp cît Adunarea nu funcționeasă eu îi cunosc de simpli cetățeni și acord guvernului dreptul de a-i aresta. Însă din ziua cînd Adunarea este convocată deputații sînt reprezintanți ai națiunei și, prin urmare, trebuie puși în pozițiune de a-și îndeplini mandatul.

Sînt constituțiuni care declară că deputatul nu poate să fie arestat nici mergînd la Cameră, nici înturnîndu-se de acolo. Sînt alte constituțiuni, mai ales a țărilor acelora unde libertatea persoanelor au fost puțin respectată, ca la noi, unde cazul este și mai bine precizat.

În graba ce am avut-o, eu n-am putut găsi altă constituțiune de a înfățișa decît aceea a Republicilor Cesalpină și Liguriană, unde sînt pagine întregi care consințesc neviolabilitatea deputatului. Dați-mi voie a vă cita art. 109 din întăia Constituțiune: „Les membres du corps législatif depuis le moment de leur nomination jusqu'au trentième jour, aprés l'expiration de leurs fonctions, ne peuvent être mis en jugement que dans les formes prescrites par les articles qui suivent".

Eu nu merg pîna unde merg constituțiunile citate; nu voi să acopăr pe deputat în tot timpul legislațiunii de șapte ani, dar tocmai după art. 38 ce l-ați votat dumneavoastră spre dezvoltarea și completarea lui cer ca în ziua cînd se deschide Adunarea toți deputații să fie puși în pozițiune de a lua parte la reprezentațiunea națională. Însă, pentru ca deputatul ce va fi comis vreo crimă să nu poată scăpa de la osînda legilor, propun ca el să fie dat sub paza Adunării. Ca așa, dacă Adunarea din acte va găsi că el este culpabil, să fie trădat guvernului; iar dacă el însă a comis vreun delict ce nu cere arestare nemijlocită, atunci să fie liberat pînă după sesiune. Dacă din acte va rezulta că el nu este vinovat, atunci să fie pus pentru totdeauna în libertate.

Trebuie să păstrăm deputaților toată neatîrnarea, toată apărarea, căci altfel de-abea vor ieși din Adunare și deputații cei independinți s-ar vedea victime zbirilor unui guvern puțin scrupulos[1].

Protocoalele Comisiunii..., nr. 69, p. 11, col. 1 — p. 12, col. 1 .

NOTE

[1] Vezi și intervenția precedentă.

---

* Ședința din 9 octombrie 1859.
** Se predă.

*Intervenție în legătură cu modul în care trebuie înaintat domnului proiectul de Constituție**

Domnilor, eu am observat că puterile care au subscris Convențiunea au ținut a face Comisiunii centrale pozițiunea cea mai înaltă din ambele Principate. Astfel, ea este pusă mai presus de ministerii. Ca organ prin care Comisiunea centrală trebuie să corespunză cu guvernul din Principate, Convențiunea însemnează pe domn și nimic altă decît pre domn. Cînd guvernul simțește trebuința de a se face un proiect de interes comun, domnul se adresează către Comisiunea centrală. Cînd Comisiunea centrală are a trimite Adunărilor proiectele de legi elaborate de ea, aceasta iarăși prin domn se face[1]. Acest cuvînt este textual, nicăiri nu se vorbește de miniștri. Dacă pînă acum din scăpare din vedere am trimis proiectele noastre ministeriilor, trebuie ca în viitor să le trimitem domnului. Am văzut cazuri cînd domnitorul corespunde cu Comisiunea centrală prin mesaje directe, precum o cere Convențiunea; altă dată însă am văzut corespunzîndu-se cu Comisiunea centrală prin minister. Despre aceasta avem de exemplu justficarea ministeriilor din Țara Românească la adresa ce Comisiunea centrală a făcut domnitoriului în privința deviațiunilor din Convențiune făcute de miniștrii din Iași și din București. Această justificare ni s-a trimis prin o notă a Ministeriului Trebilor Esterioare motivată pe un înalt ordin. După opiniunea mea, această justificațiune era de prisos a se trimite Comisiunii centrale. Ea trebuia a se trimite Adunărilor, singurile competente de a da urmare arătărilor noastre, căci Comisiunea centrală nu are dreptul de a pune în stare de acuzațiune pe miniștri, ea nu este un tribunal. Ea a constatat numai deviațiunea, abuzul, și comunică domnului. Domnul și Adunările hotărăsc apoi. Revenind la chestiunea ce este în discuțiune, eu sînt de părere ca, potrivit Convențiunei, toate proiectele noastre trebuie în viitor să le trimitem Adunărilor prin mijlocirea domnului, iar nu a miniștrilor.

Un aseminea proiect îl avem acum gata, este Proiectul de constituțiune; urmează, dar, a-l înainta domnitorului. Rămîne asemenea a otărî dacă, după esemplu altor staturi unde s-au prelucrat asemenea constituțiuni de corpurile legislative, urmează ca proiectul nostru [să fie întovărășit de o espozițune de motive.

Protocoalele Comisiunii..., nr. 73, p. 1, col. 1

NOTE

[1] M. Kogălniceanu se referă la prevederile cuprinse în articolele 3—6 ale Convenției de la Paris, care aveau următoarea redactare:

„Art. 3. Les pouvoirs publics seron confiés, dans chaque Principauté, à un Hospodla et à une Assemblée élective, agissant, dtans les cas prévus par la présente Convention, avec oncours d'une Commission centrale commune aux deux Principautés.

Art. 4. Le pouvoir exécutif sera exercé par l'Hospodar.

Art. 5. Le pouvoir legislatif sera exercé collectivement par l'Hospodar, par l'Assemblée e par la Commission centrale.

* Ședința din 12 noiembrie 1859.

Art. 6. Les lois d'intérêt spécial à chaque Principauté seront préparées et votées par l'Assemblée. Les lois d'intérêt commun aux deux Principautés seront preparées par la Commission centrale et votées par les Assemblées, auxquelles elles seront soumises par les Hospodars[...]". *Acte și documente...*, vol. VII, p. 308.

*Intervenție în care susține ca orice lege redactată de Comisiune să fie aplicată ambelor Principate chiar dacă a fost propusă numai de către unul din cabinete**

Nu înțeleg de ce chestiunea aceasta a luat o așa de mare întindere cînd, pre cît îmi aduc aminte, chestiunea e otărîtă într-una din ședințele trecute, și anume după propunerea ce a făcut domnul Grigorie Sturdza și cînd Comisiunea centrală a rostit ca aseminea împărtășiri, deși purtînd titlul de puriste, nu se pot potrivi decît ca simple propuneri, pe care numai Comisiunea centrală este chemată a le preface în adevărate proiecte de legi. Amănunțimele coprinse în acele propuneri sînt simple instituțiuni, de care se poate folosi Comisiunea ca de oricare împărtășit particulare.

Atribuțiunile domnitorului sînt otărîte prin Convențiune[1]. Domnitorul are dreptul să trimiță Comisiunii toate propunerile cîte i se vor părea de trebuință a se preface în proiect de interes comun. Nu poate nimini să poprească pe domnitor ca în propunerile ce face Comisiunii centrale să intre chiar și în amănunțimi. Dacă nouă nu ne este oprit a prezenta Comisiunii centrale nu numai moțiuni, dar și chiar adevărate proiecte de legi, socot că un asemenea drept nu-l putem contesta domnului și ministeriului său, chiar cînd aceste propuneri ar coprinde cele mai largi amănunțimi.

La aceasta ocaziune, dați-mi voie să vă aduc aminte de zisele onorabilului meu amic domnul Steege din una din trecutele noastre ședințe. Îmi aduc aminte, domnia-lui zicea că nu vede de ce s-ar împiedica activitatea unui ministeriu prin neactivitatea celuilalt, cînd un minister s-ar întîmpla a fi mai cu inițiativă, mai cu energie decît confratele său. Chestiunea de față ne arată încă o dată, domnilor, pozițiunea foarte grea și foarte critică în care se află țara noastră: două ministerii, două Cameri; negreșit că această organizațiune nu poate să înlesnească mersul lucrărilor. Însă totuși Convențiunea ne dă un ce mîngîietor și asigurător: aceasta este mărginirea ca nici o legiuire de interes comun să nu se poată înfățișa Camerilor și pune în lucrare dacă nu va fi proiectată pentru ambele țări de către Comisiunea centrală. Dacă Comisiunea centrală va înțelege pozițiunea înaltă ce trebuie [a] se ține, și o va ține, în asemenea caz propunerile menite de a se preface în proiecte vie de la unul sau de la ambele ministerii, asta este totuna. Ea le va pune *ad acta*. Comisiunea centrală va lua din aceste, vie de la un minister, ce este bun, și va lepăda tot ce este rău, vie de la ambele ministerii împreună înțelese. Moțiunea, dar, ce se face ca propunerile să nu se primească întrucît nu sînt susținute de amîndouă minsteriile este de prisos. Bine ar fi ca să fie o omogeneitate între ministerii, și lucrările ar merge mult mai bine; aceasta trebuie să o recunoaștem noi, cari am cerut întrunirea ministeriilor. Dar, dacă aceasta nu se poate face, să căutăm ca noi să facem în legiuiri acea omogenitate [ce] nu este în mîna noastră, să o facem în ministerii. Am intra într-un nou conflict cu guvernul cînd am pretinde ca toate propunerile de interes comun să ne vie susţinute de ambele ministerii. Să ne ferim de aseminea conflicte, care în starea lucrurilor n-ar face decît a înnegri mai mult orizontul nostru.

---

* Ședința 12 noiembrie 1859.

Vie-ne propunerile de la domn, sprijinite de unul sau de ambele ministerii. Dacă aceste propuneri se cuvine a se preface în proiecte de legi de interes comun, noi să o facem aceasta fără mai multe obiecţiuni. Făcînd aceasta, ne ţinem în cercul dorinţelor noastre.

Protocoalele Comisiunii..., nr. 73, p. 2, col. 2 — p. 3, col. 1.

NOTE

[1] Vezi mai sus prevederile articolului 6 din Convenţia de la Paris (nota 1 de la p. 273).

Adunarea legislativă a Moldovei

6 martie 1860 – 8 iulie 1860

*Discurs „asupra alegerii colegiului alegătorilor direcți din orașul Piatra”**

Domnilor, ca și alții care m-au precedat la această tribună și care au venit a-și face lauda d[umnea]lor înșii, am și eu două titluri de laudă înaintea țării mele. Aceste sînt: întîi, că eu am avut onoarea de a fi cel întîi carele la această tribună în 7 octombrie 1857 am făcut propunerea Unirii Principatelor; al doilea, că eu iarăși am fost cel întîi carele am avut misia de a felicita în numele Adunării pe alesul țării, pe M[ăria]-Sa Alexandru Ioan I, în ziua de 5 ianuarie 1859. Este o datorie pentru mine de a confunda și a apăra aceste două acte, de a fi, prin urmare, credincios principiului de Unire și tronului lui Alexandru Ioan I. Fiind credincios tronului lui Alexandru Ioan I, sînt credincios țărei mele, căci Alexandru Ioan reprezintă în ochii mei nu numai un om, ci un mare princip: Autonomia și Unirea Românească! Și zicînd aceste cred că sînt organul și al acestei Adunări și al țării întregi. *(Semne de încuviințări.)* Însă, tocmai pentru cuvîntul credincios lui Alexandru Ioan I, voiesc ca și tronul lui să fie încungiurat de dragostea poporului, și pentru ca aceasta să fie trebuie ca tronul lui să fie întemeiat pe libertate, pe legalitate și pe probitate politică! Aceste mari trebuințe le-am sprijinit, dar, pururea în conștiință și cu independența unui cetățean liber! Mi-au fost dat și mie, și ca deputat și ca ziarist, să combat acele din actele guvernului care mi s-au părut anticonvenționale sau contrare interesului și drepturilor țării, însă nu [sic!] socot că nici în Adunare, nici în Comisia centrală nu am făcut guvernului vreo opoziție sistematică. Am combătut totdeauna ce mi s-a părut rău și am sprijinit tot ce mi s-a părut bun, și pururea am făcut deosebire între tron și între minister, căci, precum am zis-o, o repet și acum că speranța țării este în inima și patriotismul lui Alexandru Ioan I. Convențiunea, chiar pentru întărirea tronului, a pus pre domn mai presus de patimile și atacurile partidelor, încongiurîndu-l cu garanțiile constituționale, statornicind nefaibilitatea și neviolabilitatea sa, dar totodată consacrînd responsabilitatea miniștrilor plină și întreagă[1]. Fiind așa, fiecare cetățean are dreptul de a critica și a judeca actele guvernului, fără ca prin aceaste să poată fi învinovățit cu voință răsturnătoare! Și eu, domnilor, am avut nenorocirea de a critica și a combate mai multe acte ale guvernului, însă, pentru că-mi făceam această datorie de cetățean liber și independinte, am fost zugrăvit în ochii țării și prigonit în alegeri ca răsturnătoriu, ca voitoriu de rău însuși tronului, eu care, prigonit de domnul Grigore Ghica mai în tot cursul domniei sale, atuncea cînd se afla retras din domnie i-am apărat memoria, cînd se afla părăsit de chiar acei ce în timpuri bune îl încongiurau cu adulaţiile lor şi esplota bunătatea sa. Eu, care prin urmare nu voi rău lui Alexandru Ioan, carele nu m-au jignit întru nimica şi pre care chiar cînd îmi va face rău îl voi susţine, căci, o mai repet, eu în Alexandru Ioan I nu văd o persoană, ci un princip!

---

* Ședința din 12 martie 1860.

Rolul de a mă zugrăvi şi a mă combate ca răsturnătoriu şi l-a luat domnul ministru al trebilor esterioare, domnul Grigorie Balş. În perigrinaţiile ce d[omnia]-lui a făcut în ţinuturile de Roman şi de Neamţ, ţinuturi care în timpul operaţiilor electorale le-a luat d[omnia]-lui sub a d[omniei]-sale direcţie, d[omnia]-lui m-a calificat făţiş şi către toţi de răsturnătoriu: *Il faut combattre ces gens-là, les humilier et puis leur tendre la main.* Iată cuvintele proprii ale dumisale: „Trebuie combătuţi aceşti oameni, trebuie umiliţi şi apoi le vom putea întinde mîna". Însă, domnule ministru, eu pot fi combătut, dar niciodată umilit, căci niciodată nu mi-am plecat capul dinaintea nimărui, nici am cerut să-mi întindă mîna. De la păstrătorii puterii n-am cerut şi nu voi cere niciodată decît aceea ce fiecare este în dreptate de a cere, legalitatea!

V-am spus că domnul Grigorie Balş şi-a fost luat rolul de a mă declara de răsturnătoriu. Daţi-mi voie, domnilor, să vă arăt acum cum dumnealui a procedat ca să mă combată ca răsturnătoriu în alegerile din oraşul Piatra. Mi se vor cere poate dovezi palpabile, eu nu am de aceste; nu sînt ministru, nu pot dispune de arhivele administraţiilor şi de secretele telegrafelor, căci şi arhivele instanţiilor şi lucrările telegrafului au fost secrete pentru mine, pe cînd instanţiile erau la ordinile domnului ministru, pe cînd telegraful nu avea secrete pentru d[omnia]-lui, destăinuindu-i-se şi puindu-i-se sub ochi pînă şi corespondenţiile mele private. Însă am alte dovezi, tot aşa de necontestabile, tot aşa de demne de credinţă, am ţinutul Neamţului întreg, am pe toţi oamenii de bine şi oneşti, care vor mărturisi despre înrîuririle, nelegalităţile şi chiar ameninţările făcute de domnul ministru în ţinutul Neamţului şi în special în oraşul Piatra.

Pe cînd la alte ţinuturi se schimbau administratorii înlocuindu-se cu personanele cele mai cu capacitate, pe cînd postul de prefect se socotea pe timpul alegerilor atît de important, încît am văzut şi membri ai curţii princiare numindu-se prefecţi, ţinutul Pietrei era lăsat sub mîna unui amploiat subaltern, un orb instrument al domnului Balş, un Neculai Dimitriu sau Dimitrie Neculau, samişul districtului. Acesta nu s-a schimbat, iar toţi ceilalţi amploiaţi s-au înlocuit de oameni pe care domnul ministru putea conta.

S-a schimbat mai întîi toţi giudecătorii fără motiv, fără nici un cuvînt legal, fără a se lua în privire că judecătorii nu sînt funcţionari administrativi, că ei sînt magistraţi, care nu se cuvine cu un simplu cuvînt să fie înlocuiţi de guvern, căci atuncea ei n-ar mai fi dătătorii dreptăţii, căci atuncea Convenţia nu le-ar fi dat dreptul de a se pronunţa fără apel asupra dritului celui mai mare, celui mai sacru al unui cetăţean: *dritul electoral.*

Schimbările s-au scoborît apoi şi la subprefect şi la poliţai, şi aceasta în toată periferia oraşului. Pe poliţaiul din micul tîrg Neamţ, care era frate cu samişul locotenent de prefect, l-a adus şi l-a pus poliţai în Piatra, iar la Neamţ domnul Balş a orînduit de poliţai pe scriitorul de la velniţa d[omniei]-sale. Socotiţi poate că domnul ministru s-a oprit aicea? Nu! Dumnealui a mers cu schimbările pînă la scriitori. Era un calpod*, un falsificator de răvașe de drum, un om care se zice că la Vaslui ar trece de mort, căci, cu cîțiva ani mai înainte cerut de administrația de Vaslui, administrația de Neamț pentru a-l scuti l-ar fi arătat că este mort. Acest om de mai mulți ani era depărtat din canțelaria administrației de Neamț de către mai mulți prefecți, între care și domnul Iorgu Rosnovanu. Ei bine, pe acest om domnul Balș l-a cerut de a se reașeza în cancelaria de Neamț. Prin depeșa nr. 321 domnul ministru a ordonat sameșului ca să-l renstaleze în cancelaria prefecturii. Oricît de variu instrument al domnului Balș era samișul, totuși n-a cutezat a primi pe un aseminea om mai înainte de a cere dezlegare de la Ministeriul din Lăuntru. Ministrul i-a răspuns că încuviințează cererea, însă pe răspunderea samișului. Un alt amploiat, Chirica, s-a trimes la Neamț, unde se afla cîțiva alegători din colegiul orășenesc; cătră acii alegători neatîrnați precum: domnii Cozadini, Manolachi Filipescu, numitul cinovnic n-a cutezat a se arăta măcar; dar cătră alții mai slabi a mers și li s-a zis: să nu opineze pentru candidatura nimărui, ci să aștepte porunca ce le va veni, cînd li se va arăta pe alesul stăpînirii! Întru aceste, domnul ministru esterior ș-a fost creiat în ținutul Pietrei un guvern particular, pot zice neatîrnat de guvernul central din Iași. Dispunea de administrație, de iustiție, de poliție, avea pănă și puterea armată în mînă. Domnul colonel Rosnovanu, simplu alegătoriu în acel ținut, i-a fost venit în ajutor și ca dovadă că domnul colonel figură acolo în ezercițiul funcțiunii sale este că însuși călătoria sa la Piatră făcută pe conta statului a făcut-o cu inam.

---

* Calpuzan, falsificator.

Domnul Radu Rosetti v-a menționat alaltăieri de o scrisoare a domnului ministru primariu și care a devenit un motiv de amenințări făcute de domnul Balș la cîțiva cetățeni; iată împregiurările. În o repede călătorie ce am făcut de la Focșani la Iași, m-am adresat la domnul președinte al consiliului, spuindu-i combaterea ce în alegeri mi se făcea în numele guvernului de către samișul de la Piatră. Adevărul cere de la mine ca să mărturisesc că în domnul președinte al consiliului am găsit un desăvîrșit simț de legalitate, sentimentul cei mai depline nepărtiniri din partea guvernului în lupta electorală. Domnul ministru mi-a dat, dară, scrisoarea către samișul de la Piatră; iată acea scrisoare, domnilor; dați-mi voie să v-o cetesc:

„Domnule samiș de Piatră,

Lăturalnic m-am înștiințat că d[omnia]-ta te-ai amesteca în luptele politice și că ai combate șansele de candidatură ce ar avea domnul M[ihail] Kogălniceanu în orașul Piatra. Am de datoria a-ți vesti că asemine urmare ar fi cu totul desplăcută, d[omnia]-ta avînd a te feri de orice înrîurire. Aceasta este sincera dorință a guvernului și a celui ce este al d[omniei]-tale serv.

Manoil Costachi

12 februarie 1860".

Iată, domnilor, pentru ce alaltăieri v-am tot zis că în relațiile mele cu domnul ministru primariu n-am întîmpinat decît legalitate și nepărtinire!

Eu nu viu deci aicea a face o cestiune ministerială, ci o cestiune personală, o tînguire personală, o tînguire în contra domnului ministru esterior, care m-a combătut pretutindenea ca un dușman al guvernului, ca un răsturnătoriu, întrebuințînd pînă și numele domnului. D[omnia]-lui au mers pînă acolo, pînă a-mi secfestra și depeșile telegrafice. Orice depeșe era adresată pe numele meu trebuia mai întîi să treacă sub ochii d[omniei]-sale și atunci ori se oprea, ori se întîrzia mai multe zile. O depeșă comercială ce-mi era adresată de domnul Grigoriță Sturdza nu mi s-a espeduit la Focșani decît numai după ce domnul Sturdza au amenințat că va porni proces pentru pagubele ce mi s-ar pricinui, în sarcina direcției biroului.

Dar am uitat, domnilor, să sfîrșesc cu scrisoarea domnului ministru primariu. Știți, domnilor, ce-a făcut domnul Balș aflînd de scrisoarea aceasta? Eu o dasem onorabilului meu amic ca să o arăte samișului de Piatră, neputînd a mă duce singur la Piatră. Domnul ministru a amenințat cu arest pe acii în a căror mîni presupunea că s-ar afla această scrisoare. Aceasta a făcut-o domnului Gheorghiade, cerînd ca să i-o deie numaidecît, căci de nu îl va aresta. Aflînd apoi că scrisoarea este la domnul Gr[igore] Sturdza, i-a cerut-o cu asemenea amenințări.

Domnul Gr. Balș (întrerupînd) : Nici am văzut pe domnul Gr[igore] Sturdza.

Domnul ministru au văzut pe domnul Gr[igore] Sturdza și i-a cerut scrisoarea, o mai repet o dată. Prigonirile și depeșele d[omniei]-sale m-au urmărit pînă la Focșani, unde mă aflam; prin depeșă a cercetat dacă ave[a]m șanse de a fi ales acolo, invitînd ca să fiu combătut și apoi adăogind la sfîrșitul depeșei : „Nu înregistra această depeșă!".

Eu știu că legea oprește de a se face cea mai mică cheltuială din banii statului fără a fi ea încuviințată, fără a fi pentru trebuința statului. Nimenea aseminea nu poate dispune în folosul său [de] cel mai mic venit al statului.

Depeșele sînt un venit al statului. Ei bine, eu întreb, dacă domnul Gr[igore] Balș nu era la Piatra decît un simplu alegătoriu ca și domnul Roznovanu, cu ce drit dumnealor dispuneau de telegraful statului, trimiteau și primeau depeșe fără a le plăti? Eu pot încredința că în timpul alegerii și unul și altul au trimes și au primit fără plată depeșe în număr de sute.

Dar revin la alegeri. În ziua alegerii deputatului de oraș, alegătorii pregătiți de a-mi combate candidatura s-au fost adunat la domnul Iancu Enea (la singur numai acest nume d[umnea]voastră, domnilor, toți știți cine este domnul Iancu Enea). Aice s-a vărsat șampanie, s-a făcut băutură; în mijlocul lor era domnul Gr[igore] Balș, care i-au pregătit bine în contra mea; și apoi, binecuvîntați și lăudați, i-au trimes la municipalitate și, pentru ca solemnitatea să fie deplină, domnul Iancu Enea, care din pacate este și președinte eforiei, au pus țărani în jurul localului casei municipale, zicîndu-le că „dacă va ieși Kogălniceanu deputat, să-l șuiere!".

Rînduiți, domnilor, o comisie și vă veți încredința de toate acestea. Au trebuit un ofițer nemțesc însurat cu o română și un alt tînăr, tînărul Miloș, care, văzînd țăranii adunați și aflînd cauza întrunirii, i-au împrăștiet cu aceste cuvinte : „Oameni buni! Nu vă amestecați în sfada boierilor, căci boierii se sfădesc și se împacă, și la urmă bicele tot pe spinările voastre au să cadă". „Bine zici, domnule", răspunseră țăranii și se împrăștieră. Iată, domnilor deputați, ce s-au făcut la Piatră sub auspiciile unui ministru ce se zice a fi conservator! Rînduiți, domnilor, o comisie și dacă aceste nu vor fi adevărate primesc pedeapsa talionului, primesc a fi declarat în fața țării de calomniator.

Dar vin acum la însuși alegerea.

Între alegătorii publicaţi prin „Monitor'' nr. 94, a figurat şi Manolachi Albu, carele, în anul trecut, prin hotărîrea giudecătoriei a fost înlăturat din alegeri, pentru că era supus strein, care apoi a dat hîrtie pentru acest caz la Adunarea electivă, tînguindu-se asupra acestei hotărîri, tînguire asupra căreia Adunarea nu s-a pronunţat încă. Încă înainte de alegeri, acest domn Albu a fost venit la mine în Iaşi cu frate său, domnul Dimitrie Albu, şi cu o scrisoare din partea onorabilului exdeputat de la Adunarea ad-hoc domnul Dimitrie Gheorghiadi, invitîndu-mă cu toţii ca să-mi pun candidatura la Piatră spre a mîntui ţinutul de supremaţia ce-şi creeasă domnul Grigorie Balş.

La întrebarea ce făcui, domnul Manolachi Albu cum ar putea să fie trecut în liste, mi-a răspuns că se va pune în cale întru aceasta cu domnul Balş. „Dar cum vă puneţi la cale cu domnul Balş'', îl întrebai eu? Atuncea mi-a spus că samişul este poroncit ca să nu înscrie pe nimene în liste pînă nu va întreba mai înainte pe domnul Balş.

Vin acum a vă arăta neformalităţile alegerii.

1 – i. Domnul Manolachi Albu prin hotărîrea giudecătorească din anul 1858 este declarat de supus strein. Hotărîrea aceasta, dată fără apel, se poate sfărîma numai de cătră Adunarea ţărei. La Adunare domnul Albu s-a adresat, dar Adunarea n-a hotărît încă. Dovadă procesul Adunărei trecute, publicat prin „Monitorul oficial'' din 1859, nr. 60. Eu întreb, dar, cum înainte de a se aştepta hotărîrea Adunărei un simplu sameş a putut îndrăzni a înscrie între alegători un om lovit de necapacitatea electorală.

În mijlocul, dar, al colegiului adunat în ziua de 20 februarie, mai mulţi alegători, şi anume: domnii Gheorghiadi, Grigori Cozadini, M. Filipescu, Miloş şi eu, am protestat participarea la vot a d[omniei]-sale Manolachi Albu, cu art. 21 din anexa II a Convenţiei, l-am somat de a se retrage din Adunare, puindu-i înainte penalitatea prevăzută de lege. Dovadă protestaţia noastră aflată la acta alegerei. Domnul Albu însă a votat.

2. A votat apoi domnul Iordachi Nacu, fostul vechil al proprietarului moşiei Grumăzeşti şi actual, subt mască de posesor, vechil posesorului aceleiaşi moşii, jidovul Alter Crăcăoanu din Neamţ, carile, şi la alegerea din 1858 înfăţoşindu-să în aceastăşi calitate de posesor al moşiei Grumăzeştii, a fost respins ca posesor neadevărat.

3. A mai luat parte la vot şi domnul Ionică Grigoriu, un biet om din Tîrgul Neamţului, care, puindu-şi la un loc toată averea sa, a părintelui său, a fratelui său, a cumnatu-său, nu poate aduna trei mii galbeni şi carile fără voia sa a fost înscris şi fără voie a şi votat.

4. A mai votat şi domnul Mihail Căzlariu, şi Iancu Mironescu, carii sînt înscrişi în mai multe colegiuri, carii pînă în ziua de 12 februarie n-au optat pentru colegiul de la Piatră, după instrucţiile Departamentului din Năuntru, şi carii neoptînd, după o altă dezlegare a Departamentului, n-au putut vota decît la forul locuinţei lor.

A mai votat apoi şi domnul Iancu Eni, care nu are altă avere decît vro 7000 galbeni împrumutaţi răzăşilor din Mastacăn, şi carii nu sînt ai lui şi sînt datoriţi onor[abilului] nostru coleg domnul Teodoriţă Ghica. Domnul Eni este apoi declarat de falit prin edictul giudecătoresc, deşi încă nepublicat. Cu banii datoriţi domnului Ghica, domnul Eni este încă înscris în listele de la Piatră, şi ca alegătoriu de oraş, şi ca alegătoriu direct de ţinut, titluindu-să de proprietariu moşiei Măstăcănului. Domnul

Gr[igore] Balş, membru al colegiului alegătorilor direcţi a ţinutului Neamţu, însă nu au contestat pe domnul Eni. Prin aceasta, domnul Eni nu numai că nu a mai putut lua parte la alegerea din oraş, dară au lovit de nulitate şi alegerea domnului Gr[igore] Balş în colegiul alegătorilor primari, căci, dacă domnul Eni este proprietariu a moşiei Măstacănului, atunci nu mai sînt proprietari acestei moşii răzăşii de Măstacăn, ş-atuncea voi întreba pe domnul Balş în ce calitate a luat parte la alegere, şi ca alegătoriu primariu, şi ca delegaţi răzăşii de Măstacăn? [sic!]

În asemine caz, domnul Balş ar fi fost ales de oameni fără moşie, de alegători nendrituiţi. Iată consecinţele nelegalităţilor comise la Piatră.

Însă alegerea s-a făcut şi domnul Filip Manoliu s-a proclamat deputat cu 11 voturi în contra a 9, care au fost pentru mine.

Pînă a putea apela la dreptatea Adunării, am apelat însă cu alţi alegători neatîrnaţi la dreptatea tribunalelor; prin două petiţii subscrise de domnii Gheorghiadi, Miloş, Cozadini, Filipescu şi eu, am cerut de la tribunalul de Piatră aplicaţia art. 21 din anexa a 2-a a Convenţiei, în contra lui Manoliu, Albu şi doi alţi alegători, a cărora necapacitate electorală am descoperit-o în urmă. Însă giudecătoria după înţălegerea urmată între domnul prezident şi domnul ministru esterior, în casa cetăţeanului Gridof, unde era în gazdă onorabilul nostru prezident de vîrstă, domnul Ştefan Catargiu, în loc de a înainti cursul pricinei au cerut dezlegare de la Ministerul Dreptăţii. Ei bine, domnilor, ştiţi ce dezlegare a dat domnul ministru al dreptăţii? Ca să oprească înaintarea procesului, fiindcă în aseminea caz nu ar esista proceduri neprevăzute.

Auzit-aţi, domnilor, într-o ţară cu codici, cu dezlegări, cu tribunale regulate de 30 de ani, nu ar esista procedură după care un cetăţean ar putea urmări înaintea judecăţii pre un alt cetăţean pîrît de viclenie şi de fraudă?

Iată, domnilor, nepărtinirea ministerială în materie electorală. N-avem voie macar să urmărim înaintea tribunalelor pe falşii alegători, sub pretext de lipsă de procedură.

Înturnîndu-mă de la Piatră la Neamţu, unde ca fiece om la locul lui am şi eu amici, un om care a fost şi el alegătoriu în oraş mi-a mărturisit că el se cunoaşte însuşi că n-are dreptul de a fi alegător, că nici a cerut, nici a dorit înscrierea sa, că samişul l-a înscris din ordinul domnului Balş, că el simţeşte cu toată ţara nevoia de a alege deputaţi neatîrnaţi, dar că este om slab şi nu cutează a se împotrivi. Eram chiar bolnav — îmi zisă el — şi din pat cu sila m-au rădicat spre a merge să votez; ce eram să fac? Domnul Balş este atotputernic în ţinutul nostru. L-am văzut mare şi puternic în timpul căimăcămiei lui Balş, mare şi puternic în timpul lui Vogoridi, socoteam că după votul din 5 ianuarie 1859 îi va cădea puterea, însă şi astăzi sub guvernul constituţional, cînd credeam că legea numai va fi mare şi puternică, vedem iarăşi că domnul Balş face ce vrea în ţinutul Pietrei. De vroiţi, dar, ca să alegeţi o Adunare carea să fie adevărata espresie a voinţei naţionale, de vroiţi ca fiecare alegătoriu să voteze după cugetul său şi în neatîrnarea sa, aparaţi-mă de cii puternici; faceţi ca legea să fie lege şi pentru cel mic, ca şi pentru cel mare; faceţi ca persoanele, ca familiile, ca averile noastre să nu fie espuse la brutalităţile şi strîmbătăţile oamenilor ocîrmuirii şi atuncea veţi avea alegători independenţi!

Nu viu aicea, domnilor, să combat alegerea domnului Filip Manoliu într-un punct de privire personală, prin nezbutirea mea; amor propriul meu n-a fost jignit. Eu sînt ales deputat, în unanimitate, de un colegiu de care sînt mîndru, de care să fie mîndră și țara. Un colegiu compus de neguțitori români, carii cu tot cuvîntul se pot pune alăturea cu burghezia Bucureștilor. Atacînd în alegerea de la Piatră, eu atac înrîurirea ilegală, amestecul neiertat al guvernului în operațiile electorale. Domnul Manoliu poate s-a ales chiar fără de voia sa. Nu persoana sa, dar, este în joc, ci sinceritatea alegerilor, neatîrnarea votului, probitatea politică, într-un cuvînt: sfînta legalitate. Pe acest tarîm toată Adunarea, toată țara fără osebire de partidă și opinie trebuie să-și deie mîna cu mine, conservatorii trebuie să mă sprijine, căci, întru cît legalitatea se păzește, nu au a se teme de pripitele și arbitrarele prefaceri; guvernamentalii nu trebuie să mă combată, căci legalitatea este cea mai mare putere a unui guvern.

Fără respectarea legii, se năruiește guvernul cel mai bine așezat; progresiștii trebuie să fie una cu mine, căci numai acel progres este eficace, este real, care se dobîndește pe calea pacinică și mîntuitoare a legalității, și din contra oricine iesă din legalitate, zică-se el conservator, guvernamental sau progresist, este un anarhist.

Dacă, dar, domnilor, voiți ca să restatorniciți legalitatea în sfintele ei drepturi, ca să puneți un capăt dreptelor tînguiri ale țării, stigmatizați tot amestecul, toată înrîurirea, tot arbitrariul în alegeri. Țara este însătată de legalitate, și pentru ca să i-o dăm ne-a trimis în această Adunare.

Nu voi încheia, domnilor deputați, fără a vă citi mai întîi niște cuvinte frumoase ale însuși domnului Gr[igore] Balș, pre care, la sfîrșitul anului 1858, în calitate de redactor a „Constituționariului" le-a adresat comisiei interimare și pre care astăzi în calitate de ministru constituționariu le-a păzit atît de puțin: „Țara cere ca listele toate să vie îndreptate; țara cere ca și Convenția,, ca d[umnea]voastră să fiți răspunzători pentru ele; țara vrea ca Adunarea să fie adevărată espresie a vroinței sale, iară nu espresia cugetelor unii mici fracții, ce voiește a se preface prin silnicie în majoritate, introducînd în liste indivizi fără drit și scoțînd pe alții cu drit. Ea vrea ca drepturile sale să fie respectate nu numai de către streini, dar și de către pămînteni; ea este sătulă de încălcările si silniciile trecute și vra ca glasul ei adevărat să se audă" ![2].

M.O., 1860 (II), nr. 138, p. 473, col.1—p. 475, col. 1

NOTE

[1] Referitor la textul articolelor 14 și 15 din Convenția de la Paris vezi în volumul de față nota 1 de la p. 176.

[2] Moțiunea lui Mihail Kogălniceanu (vezi nr. 12 de la p. 470) a fost admisă. Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 999.

*Proiect de încheiere și intervenție cu privire la alegerile de deputați din județul Ismail**

Domnul Kogălniceanu ie cuvîntul și înfățoșează Camerei un proiect de încheiere în acest caz, subscris de d[omnia]-lui și sprijinit de domnii Evghenie Alcaz, D. Dăscălescu, G. Cuciureanu și P. Balș, și care încheie:

---

* Ședința din 14 martie 1860.

În ținutul Ismail nefiind colegiu de alegători primari, în condițiile prevăzute de anexa a II-a a Convenției, nu poate fi ales nici deputat. Această încheiere se va comunica guvernului.

După care apoi *domnul Kogălniceanu* urmează:

Comisia verificătoare titlurilor deputaților din Adunarea trecută n-au putut a cerceta titlul domnului N[icolae] Docan, venit ca deputat a colegiului primariu de la Ismail pe privință că acta acei alegeri nu era sosită de la ținut până în ziua de 2 ianuarie, adecă cu 2 zile înaintea alegerei dumnealui. Adunarea, dar, au primit pe domnul Nicolae Docan fără a se cerceta operațiile alegerei sale. Aceasta ni esplică singura frasă ce se vede în procesul-verbal a ședinței din 2 ianuarie, că adică: „Adunarea consultată de vicepreședintele hotărăște admiterea domnului N[icolae] Docan ca deputat". De-abia în ședința din 3 ianuarie s-a înfățoșat Adunărei raportul comisiei, în care găsim următoarele cuvinte a domnului Cuciureanu: „Din acta alegerei urmate în districtul Ismail rezultă un înscris a alegătorilor primari, în limba rusească, care nu l-am putut înțălege, un înscris din partea unuia Stoica prin care dă dreptul de deputat a proprietarilor primari domnului vornic Neculai Docan".

Așadar, trecuta Adunare, *urmează domnul Kogălniceanu*, n-au putut lua nici o încheiere în aceasta, fiindcă domnul Docan și era proclamat deputat cu o zi mai înainte. Prin urmare, Adunarea actuală nu este legată prin precedentul trecutei Adunări și, dar, putem în toată libertatea a cerceta dacă la ținutul Ismail există colegiu de alegători primari și, prin urmare, dacă acolo se poate alege deputat. Domnilor, după cum știți bine, un deputat nu se numește, ci se alege după anume formalități.

Aici *domnul Kogălniceanu* enumeră toate formalitățile neaparate în alegeri, după care apoi urmează:

Un deputat deci nu se poate alege decît în puterea acestor formalități; noi nu le găsim în alegerea domnului Vărnav, pe dumnealui îl vedem numit deputat numai de un singur individ, Vladimir Stoica D[omnia]-lui Vladimir Stoica deci este și alegătoriu în ocoale, și delegat, și prezident, și secretariu: d[omnia]-lui formează colegiul întreg; prin urmare, d[omnia]-lui este investit cu drit de a trimite singur un deputat în Adunare. Giudecați, domnilor, despre o aseminea anomalie, despre ridicula reprezentație. Către aceste apoi voi mai atrage luarea-aminte a d[umnea]v[oastră] și asupra altui fact foarte însemnat. Și în anul trecut, și în anul acesta prefectura de Ismail au înscris și au afișat în colegiul alegătorilor primari de Ismail 30 de alegători. Apoi, în urmă, tot acea prefectură au publicat ca scoși din lista alegătorilor pe 29 din ei, lăsînd numai pe Vladimir Stoica.

În anexa a II-a a Convenției se zice însă că, după afișarea listelor, în terminul de 3 săptămîni, alegătorii înscriși pot fi contestați[1]. Cînd au contestat pe acii 29 alegători înscriși și cine i-au scos din liste? Prefectura însuși, tot aceea care i-au fost și înscris. Aceasta este o comedie, domnilor, ce cred că n-ar fi trebuit a se mai repeta și în anul acesta, cînd și prefecții și ciilalți amploiați ai statului trebuia să aibă practica operațiilor electorale. Însă mi se va zice: domnul Stoica are 400 desetini, are, prin urmare, drit de alegătoriul. La aceasta voi răspunde: dacă domnul Vladimir Stoica nu poate face parte din un colegiu electoral în ținutul său pe rezonul foarte simplu că nu esistă acolo colegiu, d[omnia]-lui poate merge de a-și esercita dreptul său în colegiul din ținutul megieșit, dar nu poate a trimite singur un deputat în Adunare. De aceea, domnilor, vă propun să declarăm cum că în districtul Ismail nu este colegiu al alegătorilor primari si că, prin urmare, nici poate fi deputat.

Ministrul primar [2] *susține dreptul de alegător al lui Vladimir Stoica pentru județul Ismail.*

Al. Grigoriu *arată că Vladimir Stoica a rămas singurul alegător, întrucît ceilalți 29 au fost șterși din listele electorale ca fiind coloniști ce nu îndeplineau condiția de proprietari. Vladimir Stoica a ales ca deputat pe C. Vîrnav.*

Mihai Corne *se raliază punctului de vedere al lui Mihail Kogălniceanu, invocînd viciile de formă ale alegerii.*

C. Hurmuzaki *găsește alegerea ilegală, întrucît un deputat nu poate constitui un colegiu electoral.*

Ministrul primar *combate cele afirmate de Hurmuzaki.*

Ca să vă arăt, domnilor, că-n adevăr în ținutul Ismail nu există colegiu al proprietarilor mici, vă voi arata aicea certificatul de alegere al domnului Vărnav. Fiecare din noi, domnilor, avem de asemine certificate, cunoaștem bine forma și cuprinderea ce ele au; într-însele se-nseamnă numărul alegătorilor ce au votat pentru deputatul ales, actul se subscrie de președintele colegiului și se contrasemnează de secretarii lui. Ce ni înfățoșează însă certificatul domnului Vărnav? Iată-l! În el se zice: „Domnul Costin Vărnav s-au ales deputat al colegiului alegătorilor primari din districtul Ismail cu majoritate de un vot" și apoi vedem pre domnul Vlad Stoica subscris ca președinte [al] colegiului, subscris ca secretariu, și tot domnia-lui formează majoritatea de un vot sau unanimitate! Așadar, domnilor, domnul Vladimir Stoica au fost totul: și colegiu, și unanimitate, și președinte, și secretar. Și cine e domnul Vladimir Stoica? Un om care are 400 desetini de pămînt în districtul Ismailului. Nu sînt pre bogat, domnilor, dar aș plăti cîte 100 galbeni fiecare din aceste 400 desetine ce m-ar face pe viață deputat în Camera Moldovei. Așadar, domnilor, dacă vroiți să alegeți deputați pe viață, apoi mențineți niște aseminea colegii electorale[3].

M.O., 1860 (II), nr. 139, p. 478, col. 2–3; p. 479, col. 1–2.

NOTE

[1] Anexa la care se referă M. Kogălniceanu era intitulată *Stipulations électorales annexées à la Convention conclue à Paris le 19 Août 1858*. Articolul 7 al acestei anexe prevedea: „Les listes électorales sont dressées annuellement dans chaques district, par les soins de l'administration. Elles seront publiées et affichées le premier dimanche de janvier partout où besoin sera. Les réclamations seront portées devant l'administration dans les trois semaines qui suivront la publication des listes. Les reclamants pourront se pourvoir auprès du tribunal du district, qui statuera d'urgence et en dernier ressort".

[2] Președintele Consiliului de Miniștri era Manolache Costache Epureanu, care a deținut această funcție între 27 martie și 10 noiembrie 1859, dată la care a demisionat și cînd a fost însărcinat tot el cu formarea noului guvern. Acesta a rămas la conducerea Moldovei de la 10 noiembrie 1859 pînă la 3 aprilie 1860, cînd a demisionat. Între 3 și 30 aprilie 1860, a girat conducerea treburilor țării, iar la 30 aprilie a venit la conducere guvernul prezidat de Mihail Kogălniceanu.

[3] Adunarea a adoptat moțiunea lui Kogălniceanu și a infirmat alegerea lui Constantin Vîrnav.

*Intervenţie în legătură cu alegerile de deputaţi din judeţul Bacău**

Interpelaţia ce onor[abilul] meu amic domnul Gr[igore] Sturdza au făcut domnului ministru primar[1], că ce înţelege cînd zice d[omnia]-lui bacăoani[2], îmi face înlesnire de a începe discuţia pe tărîmul cel mai nimerit, după părerea mea.

Domnilor, cine zice bacăoan zice un colţos, om care nu se lasă uşor a i se încalca drepturile. De unde şi proverbul: „Şi-au găsit Bacăul"... Şi-n adevăr, din toate ţinuturile nici unul nu-şi apără mai bine drepturile, nu cuprinde oameni mai energici decît Bacăul. Vă aduceţi aminte despre lupta ce au fost an într-un colegiu al Bacăului, împărţindu-se glasurile drept în două. După toate dezlegările, după toate încheierile miniştrilor, lupta au ţinut trei săptămîni între 7 alegători de o parte şi 7 de altă parte, pînă ce în fine colegiul au ramas fără deputat, dar nici unul n-au cedat din partida sa. Zdravăn, dar, prefect trebuie să fie acela ce ar influenţa asupra unor astfeliu de oameni! Nu sprijin alegerea domnului Cracte, însă nu pot a nu mărturisi adevărul lăsîndu-l să se învinovăţască fără dreptate.

Am trecut de mai multe ori prin Bacău şi chiar şi pe timpul alegerilor. Ei bine, pot mărturisi că nici un prefect nu au arătat tactul şi moderaţia cu care s-au purtat domnul Cracte.

Domnul Cracte în anul 1857 nu era prefect şi totuşi au fost ales deputat de acest colegiu. În anul 1858 prefectul s-au retras spre a face loc altora. Dacă în 1860 domnul Cracte s-au ales deputat, aceasta n-au fost din cauză că era prefect, ci numai prin singura influenţa sa personală, prin înrudirele sale.

Ca să vă conving că d[omnia]-lui n-au fost esclusiv ca mulţi alţii în facerea listelor, voi să vă arăt aicea un fact. Trecînd prin Bacău, amicul meu domnul Gr[igore] Sturdza mi-au spus că nu au fost trecut în listele electorale. M-am dus la domnul prefect şi d[omnia]-lui mi-au spus că aceasta provine pentru că domnul Sturdza nu s-au fost înfăţoşat cu cerire. După stăruirea mea, domnul Sturdza au reclamat şi de îndată au fost înscris, cu toate că d[omnia]-lui nu-şi ascundea opiniile de opozant liberal.

Vă voi mai arăta, domnilor, un alt fact.

Onorabilii alegători direcţi din ţinutul Bacău, aflînd că unii oameni ce cîştigaseră oarecare merite în Adunarea trecută ar fi combătuţi şi n-ar avea şansă de a fi aleşi — între aceştia erau: domnul Panu, domnul Alcaz, eu şi alţii poate — , au fost hotărît ca să păstreze locul unui dintre îmbii deputaţi ai proprietăţei mari pentru aceea din persoanele sus-citate care n-ar ezbuti aiurea. Înştiinţîndu-se deci că, candidatura mea căzusă la Peatră şi neştiind nimica de la Focşani, au rugat pe domnul Cracte de a-mi telegrafia la Peatră să viu în Bacău spre a-mi sprijini candidatura.

Domnul Cracte ştia că nu eram bine văzut de unii din miniştri, ştia că depeşile adresate mie aveau să treacă mai întăi sub ochii altora şi cu toate acestea mi-au telegrafiat.

Ei bine, un aseminea prefect nu cred că pentru a ezbuti să fi avut trebuinţă de a alerga la mijloace de înrîurire neiertată, cînd prin personalele sale legături putea avea toate şansele, precum le-au şi avut.

---

* Şedinţa din 16 martie 1860.

Cred, dar, domnilor că nu ar fi drept să învinovăţim uşor acolo unde nu este motiv de învinovăţire şi de aceea vă propun să proclamaţi de valabilă alegerea domnului Cracte, care nu este atacată prin nici o dovadă[3].

M.O., 1860 (II), nr. 140, p. 482, col. 1–2.

NOTE

[1] Prim-ministru era Manolache Costache Epureanu. Vezi nota 2 de la p. 283.

[2] Colonelul Gr. Sturdza a întrebat pe preşedintele Consiliului de Miniştri: „Vroiesc să ştiu ce înţelege domnul ministru prin cuvîntul de băcăoan?". Primul ministru i-a răspuns „Înţeleg oameni de inimă, oameni energici".

[3] Adunarea a admis propunerea lui Kogălniceanu.

*Intervenţie cu privire la retribuţia membrilor Comisiei centrale**

Domnilor, eu nu aspir de a fi membru Comisiei centrale, nici de a mă folosi personal de vreo leafă pentru lunele cît am fost în Comisie, prin urmare sînt neinteresat şi cu totul neatîrnat în chestie. S-au zis că Adunarea desfiinţată ar fi hotărît ca membrii Comisiei centrale să serveze fără leafă; aceasta nu este exact.

Adunarea de an au hotărît ca membrii Comisiei centrale să nu fie retribuaţi cu leafă pe lună şi pe an, ce şi-au păstrat dreptul de a hotărî în general şi o dată retribuţia lor. Prin urmare, tocmai cu acel vot menţin că membrii desfiinţatei Comisii centrale au dreptul să fie retribuiţi. Eu nu ştiu ce membru a Comisiei centrale au demeritat acea retribuire, mai ales că în Comisia centrală trecută fiecare din ei au întîlnit mai multe greutăţi decît acele ce se vor găsi de succesorii noştri, ca la începutul fiecărei lucrări. Cît pentru comparaţia ce d[omnia]-lui Corne face între un funcţionar al statului şi un membru al Comisiei centrale, aceasta este o mare eroare, căci un funcţionar nu-şi are în gioc leafa sa prin precurmarea îndatoririi sale, încît o păzăşte cu sfinţenie şi nu riscă mai mult sau mai puţin chiar domiciliul său. În Centrala este cu totul dimpotrivă, Comisia centrală atîrnă de durata Adunării. Dizolvîndu-se Camera, cade şi Centrala şi de-abia instalaţi comisarii trebuie iarăşi să-şi strămute menagiul; mai adaog apoi şi cheltuielile într-un oraş departat şi nepregătit pentru îndestularea atîtor nouă trebuinţe. La Focşani pentru o casă mizerabilă se plăteşte de la 250 pănă la 300 galbeni pe an, mîncările sînt sută la sută mai scumpe decît în Iaşi. Din ispită, domnilor, vă pot încredința că leafa de 3 000 lei pe lună nu este îndestulătoare. Nesigur de petrecerea sa în Centrala, comisarii sînt siliţi să ţie două locuinţi, una în Focşani şi una aiurea, unde-şi au familia. Mai puneţi cheltuielele poştei, cumpararea de cărţi şi altele; vă întreb, ce-i mai rămîne? Pot încredinţa că 5 000 lei de-abia sînt de-ajuns, trăind chiar moderat; întrebaţi pe toţi colegii mei şi toţi unanimi vor adeveri zisele mele. De aceea nici că pot primi comparaţia ce domnul Corne o face între leafa propusă pentru membrii Comisiei centrale şi între lefile mizerabile care astăzi se plătesc la mulţi funcţionari. Domnul Corne pretinde că şi-a început cariera cu o leafă de 150 lei pe lună, cu o leafă de cenuşer, şi că prin ispită cunoaşte mulţi amploiaţi carii trăiesc cu lefe mici. Eu îi voi întîmpina că domnul Corne, tocmai prin ispita sa, trebuie să cunoască mulţi carii în adevăr au lefe mici, dar pre carii însă lumea îi vede cu echipaje, case, moşii, fără ca să fie clironomisit* nimica, fără ca să i se cunoască vreun mijloc legiuit de dobîndirea averei. După cum au zis domnul ministru primar [1], plata cea mai mică cîteodată e mai scumpă decît cea mare. Eu doresc ca membrii Comisiei centrale, ei carii sînt conservatori ai Convenţiunei, să fie puşi în poziţie de a fi neatîrnaţi în toată puterea cuvîntului; pentru aceasta ei trebuie să fie scutiţi de ispită, adecă de nevoie. Nu faceţi, domnilor, să se creadă că vroiţi a opri întrarea în Comisiunea centrală a celor saraci şi aşa din acest corp a face un monopol pentru bogaţi. Sînt sigur că d[umnea]v[oastră] vroiţi a garanta neatîrnarea acestui mare corp politic; prin urmare, nu le drămăluiţi paraua.

---

* Şedinţa din 22 martie 1860.

M.O., 1860 (II), nr. 148, p. 477, col. 2–3.

NOTE

[1] Preşedintele Consiliului de Miniştri era Manolache Costache Epureanu. Vezi mai sus nota 2, de la p. 283.

*Intervenţii cu privire la comportarea prefectului şi magistraţilor din judeţul Tecuci în timpul alegerilor de deputaţi***

I

Domnilor, dacă poate fi o dovadă mai mare despre o vederată pătimire, despre o vederată strîmbătate şi spoliare a drepturilor ce s-au făcut cuiva este acea făcută la Tecuci domnului C. Iacovachi. D[omnia]-lui este născut din părinţi ce-şi au locuinţa în acel district; chiar singur avînd domiciliul său acolo, au fost ales deputat la Adunarea ad-hoc din 1857, au votat marele act din 7 octomvrie. Apoi la anul 1858 au fost înscris între alegători şi fiind ales deputat au venit şi au luat parte în Adunare, la marele vot din 5 ianuarie. După cum vedeţi, domnilor, acest om şi politiceşte şi moraliceşte n-au demeritat calitatea de cetăţan, ca astăzi la 1860 să fie dezbrăcat de dreptul cel mai sînt şi cel mai mare din drepturile unui cetăţan. Ca să vă dovedesc acestea, domnilor, voi cita numai factul pe care s-au bazat prefectura şi mai apoi giudecătoria de a-l şterge pe d[omnia]-lui din colegiul electoral, adecă că d[omnia]-lui Iacovachi n-ar avea toată averea sa în acel district şi că cea mai mare parte din ea se află în ţinutul Putnei. Dacă ni-am ţinea de această teorie, mai mulţi din noi sînt carii n-ar avea dreptul de a lua parte în această Adunare.

Aice *domnul Kogălniceanu* citează unele persoane care avînd cea mai mare parte de avere funciară în un district au votat ca alegători în alt district unde avea o parte mai mică, după care apoi d[omnia]-lui urmează că:

---

* Moştenit.

** Şedinţa din 23 Martie 1860.

După Convenţie şi instrucţiile care le avem să cere numai ca cineva să aibă averea de 6 000 galbeni, fie ea chiar împărţită în mai multe ţinuturi, lăsîndu-i însă libertatea de a-şi alege domiciliul unde va vroi.

Prin urmare, dacă cineva are avere în mai multe ţinuturi, poate să-şi aleagă colegiul său oriunde va vroi. Domnul C. Iacovachi au cerut la giudecătoria de Tecuci să i se constateze averea cît o are în acel ţinut, însă au fost respins şi de administraţie, şi de giudecătorie. Numai chiar din jurnalul giudecătoriei de Tecuci, ce ni s-au cetit, se dovedeşte strîmbătatea ce s-au făcut domnului Iacovachi. Teoria aceasta, că cineva nu poate să voteze decît unde-şi are averea principală, n-o văd nici în Convenţie, nici în instrucţiile ce avem. Voi lua aice numai ca esemplu, fără a mă pronunţa şi asupra faptului în sine, că în Ţara Românească e destul să aibă cineva avere de 6 000 galbeni şi-şi poate alege oriunde domiciliul şi în orice colegiu spre a vota. Pentru esemplu, vedem pe domnul Vasile Alecsandri, care au votat în districtul Ilfov, unde nu are nici un parmac de pămînt, ci numai pentru că are pămînt în Moldova. La Tecuci, din contra, vedem pe judecători luîndu-şi nişte drepturi ce nu le poate avea nici odinioară, îndepărtînd Convenţia, îndepărtînd instrucţiile guvernamentale şi dînd singuri hotărîrea că nimine nu poate să voteze decît acolo unde-şi are averea principală.

După teoria aceasta, esprimată prin sentinţa giudecătoriei de Tecuci, numai cel ce ar avea 6 000 galbeni într-un singur ţinut ar putea vota în colegiul de acolo, iară acel ce ar avea numai 5 999 acela n-ar putea vota. Iată pe ce s-au bazat giudecătoria şi prefectura de Tecuci de au despoiat pe domnul C. Iacovachi de drepturile sale politice.

Domnilor ! Dacă esistă caz unde trebuie să se aplice legea ca să se pedepsească pe un funcţionariu cînd abuzează de datoriile sale şi de încrederea ce guvernul i-au dat, apoi tocmai aicea este cazul unde trebuie să se pedepsască pe acel amploiat care au îndrăznit de a înlătura din lista alegătorilor ş-a eligibililor pe un om care are toate calităţile cerute şi care au dat şi dovadă de aceasta, fiind deputat în anii trecuţi.

Atrag luarea-aminte a domniilor-voastre, *urmează domnul Kogălniceanu*, asupra acestui caz, căci dacă astăzi giudecătoria cu o aseminea teorie atît de absurdă au avut curagiul de a respinge aseminea oameni, despre validitatea titlurilor cărora atestează alegerile făcute în anii trecuţi, apoi domnilor, rămîind nepedepsiţi nişte aseminea funcţionari, mîine chiar ar putea tot c-o astfel de teorie să şteargă un întreg colegiu, să-şi compuie un colegiu din persoanele care ar vroi şi să zică alegătorilor celor adevăraţi : ,,Iată colegiul în care trebuie să votaţi''.

Domnilor, o mai repet, cazul este grav şi chem toată luarea-aminte din partea domniei-voastre asupra purtărei prefectului de Tecuci ş-a membrilor giudecătoriei.

Ministrul primar[1] *arată că la alegerile din judeţul Tecuci s-au făcut greşeli în aplicarea legii electorale, iar nu acte de rea-voinţă.*

Domnul Kogălniceanu esprimă părerea de rău că tocmai domnul ministru primar vine a apara înaintea Adunărei lucrările nelegale a prefecturei şi a giudecătoriei de Tecuci, nelegalităţi ce din însuşi jurnalul acei giudecătorii se dovedesc. Ba încă, ce e mai mult, că d[omnia]-lui, în loc de a mărgini chestia numai în aceasta, vine la tribună să ni facă un curs cum ar trebui să fie legea electorală. Domnul Kogălniceanu arată apoi că acum nu se face esaminarea legei electorale, ci că trebuie a se judeca numai întru cît alegerile din orașul Tecuci sînt bune sau nu și întru cît ele sînt făcute după instrucțiile ce le-au dat însuși guvernul întru aceasta; dacă s-au dezbracat pe niște cetățeni de drepturile lor, după cum chiar jurnalul dovedește, și dacă s-au făcut espoliare a drepturilor lor chiar în contra legei electorale de acum. Iată chestia care trebuie să o cercetăm acuma, zice domnul Kogălniceanu, după care d[omnia]-lui vine din nou a aprofunda lucrările respingerilor, mențiind că nu poate fi iertat nici prefectului, nici judecătorului de a substitui un colegiu electoral prin altul, înlăturînd alegătorii din el. D[omnia]-lui susține aseminea driturile ce Adunarea are de a cerceta operațiile electorale în toate amărunțimile lor, sprijinindu-se în aceasta atît pe art. 17 din stipulațiile electorale, cît și pe esemplul practicat în alte staturi, chiar și acolo unde principiile constituționale sînt mai restrînse decît la noi. D[omnia]-lui citează urmarea corpului legislativ francez, care de curînd au intrat până în cele mai mici amărunțimi în o alegere contestată. Adunarea ar face un act de dreptate, sfîrșește zicînd domnul Kogălniceanu, dacă ea ar invita guvernul de a da în judecată pe funcționarii ce au făcut la Tecuci niște asemine ilegalități, prin care au atins niște drituri cetățenești cele mai sacre, pe care nici Adunarea însăși nu le-ar putea atinge.

L. Catargiu *„combate asemenea zicerea domnului ministru primar și susține dritul ce Adunarea are de a cerceta și a se pronunța asupra tuturor amărunțimilor din alegeri”.*

C. Catargiu *„zice: după mai multe espuneri ce s-au făcut asupra acestui caz vin a face întrebare domnilor membri ce înțeles dau §8 din legea electorală? D[omnia]lui cetește acel articol, după care apoi urmează: în asemene invocare ce lasă o putere administrativă ca să respingă pe cii neîndrituiți și să admită pe cii îndrituiți, căci cine poate să cunoască mai bine această chestie, eu care fac parte într-un colegiu sau prefectura care are toate mijloacele trebuitoare întru aceasta?”*

Dumitru Cracte *dă lămuriri asupra averii aleșilor ca deputați, Racoviță și Iosifescu.*

Ministrul primar *susține că Adunarea are dreptul numai de a constata legalitatea sau ilegalitatea alegerilor și nu „de a pedepsi pe amploaiații ce ar fi abuzat de acele alegeri”.*

Domnul Kogălniceanu întîmpină că domnul ministru primar se sprijină pe art. 22, care hotărăște că alegătorii au dritul de a porni proces criminal asupra celor rău înscriși. D[omnia]-lui pune înainte adresa ce au primit de la giudecătoria de Peatră asupra reclamației ce d[omnia]-lui, în unire cu alți alegători din colegiul tîrgului Peatra, au făcut asupra unor persoane intrate fără drit în acel colegiu, pe lîngă care adresă i se comunică oficia Ministeriului Iustiției prin care se zice că nu esistă procedură în asemene cazuri. D[omnia]-lui cetește îmbele aceste hîrtii (anexa D)[2] și apoi urmează: Așadar, domnilor, domnul ministru primar susține principul că, cînd cineva e lovit în drepturile sale să meargă la tribunal spre a-și cere dreptatea. Tribunalul răspunde că trebuie să ceară dezlegare de la Ministerul Iustiției, și ministerul răspunde că nu esistă procedură în asemene caz. Într-un cuvînt, tot așa vine aceasta ca și cum ț-ar zice cineva: du-te de te plînge și strigă, și pe de altă parte ț-ar pune pumnul în gură. Iată deci, domnilor, dovada formală și autentică despre competența Adunărei în acest caz. Fiindcă tribunalul însuși trimite la Adunare, de aceea și domnul Iacovachi reclamă aice. Prin urmare, domnilor, a d[omniilcr]-voastre drept este de a vă pronunța și făcînd aceasta veți face aceea ce lipsește, veți da procedura.

M.O., 1860 (II), nr. 152, p. 491, col. 3 – p. 492, col. 3.

NOTE

[1] Preşedintele Consiliului de Miniştri era Manolache Costache Epureanu. Vezi mai sus p. 283, nota 2.

[2] Dăm mai jos conţinutul anexei D la care se referă Kogălniceanu :

Onorat. d-sale d. Mihail Kogălniceanu

După primirea suplicilor dv. din 21 fevruarie prin care cereţi aplicarea art. 21 din anexa a II-a a Convenţiunei în contra dd. Emanoil Albu, Ioan Grigoriu şi Iordachi Nanu, pe temeiu [l] că cel I-i ar fi supus străin şi cel al II-lea că n-ar poseda capitalul de 6 000 galbeni cerut de legea electorală.

Tribunalul, luînd în privire că până astăzi încă nu s-au ivit cazul pentru aplicarea articului 21 din citata anexă şi că, prin urmare, nici există o formă de procedură după care s-ar pute proceda la aplicarea acelui articol, au adus o asemine cvestie la cunoştinţa Ministeriului Iustiţiei prin depeşa telegrafică no. 730, cerîndu-i a-i da grabnic dezlegare ce urma să se păzască, şi de la el s-au primit depeşa no. 2 045 din 19 fevruarie, pe care subscrisul, conform încheierei seansei, cu onor vă comunică în copie, spre ştiinţa şi regula dv., că tribunalul în faţa unor aşa împregiurări nu se socoate competent de a da vreo demarşă reclamaţiilor dv. sus-menţionate.

(Iscălit) pentru prezident Ioan Ciornei
D. Viza Şef, Lazarini
Masa a II-a no. 1 252, 1860, martie 9
(Alăturare la anexa D)

Copie de pe depeşa Ministeriului Dreptăţei no. 2 045 din 29 fevruarie, urmată către acest tribunal de Neamţ:

La raportul acelui tribunal cuprins prin depeşa telegrafică no. 730, ministeriul răspunde că articolul 21 din legea electorală statorniceşte numai mărginirea pedepsei contra acelora care ar viola mărginirile impuse tuturor alegătorilor îndrituiţi, iar procedura pentru a se aplica giudecătoreşte această osîndă nu există încă. Şi, dar, tribunalul în lipsă de o lege specială va arata împregiurările părţilor stăruitoare, că ministerul nu va lipsi a prezenta în sesia anului curent Adunării legislative un proiect atingătoriu de cazul urmărelor contra acelora ce violează principul Constituţiei în privirea operaţiilor electorale.

Ministru secretar de stat la Departamentul Dreptăţei
(Iscălit) D. S. Miclescu

M.O., 1860 (II), nr. 153, p. 496, col. 2–3.

---

*Amendament şi intervenţie cu privire la raportul proiectului de lege referitor la impunerea pentru strîngerea sumelor necesare stîrpirii lăcustelor**

Amandament

În privire că, calamitatea locustelor sileşte toate clasele soţietăţei ce se ocupă cu agricultura, nu numai pre proprietari, pre posesori, dar şi pre cultivatori.

În privire că la stîrpirea acestei calamităţi trebuie să contribuie fiecare din clasele agricole prin un mutual agiutoriu.

În privire că art. 46 din Convenţie nu mai permite privilegii, scutiri, muncă silită sau beilic.

Subscrişii propun modificare proiectului în următoriul chip:

1. Toţi proprietarii, posesori[i] şi locuitori[i] cultivatori vor plăti fiecare pentru locurile cultivate de ei cîte 20 parale de fiecare falce.

2. Sub nume de locuri cultivate se înţeleg arături, fînaţuri şi imaşuri sau suhaturi.

3. Această dare se va strînge de ocîrmuire prin agenţii sei financiali în termin de 30 zile.

---

* Şedinţa din 26 martie 1860.

4. Până la strîngerea acestei dări guvernul va avansa suma de 200 000 lei, meniţi întru stîrpirea locustelor. Guvernul va împărţi somele adunate între ţinuturi după proporţia locurilor infectate cu locuste.

5. Cu sumele avansate şi apoi şi strînse de la proprietari, posesori şi cultivatori se vor alcătui de bunăvoie şi prin bună tocmeală lucrători spre a stîrpi răul.

6. Chipul şi celelalte condiţii pentru punirea în lucrare a măsurilor stîrpitoare se vor dezvolta prin anume Reglement administrativ.

7. Manipulaţia banilor şi punerea în lucrare a Reglementului administrativ se vor încredinţa la înadinse comisii, rînduite în fiecare ocol infectat. Aceste comisii, compuse de un proprietariu mare şi de doi proprietari mici pentru fiecare ocol, se vor alege de cătră însuşi colegiile electorale direcţi şi primari ale ţinuturilor, convocate în termen de 6 zile de la publicarea acestei legi.

8. Contabilitatea şi chipul întrebuinţării somelor cheltuite se vor cerceta de cătră control după regulile sale şi apoi vor fi comunicate Adunărei.

(Subscrişi :) Kogălniceanu, sprijinit [de] E. Alcaz, P. Cazimir, D. Cracte, I. Ghiorghiade

Domnul ministru primar[1] au combătut moţia mea ca neaplicabilă, zicînd că la o falce de loc infectată cu locuste trebuiesc 2 000 de zile, dar chiar această zicere vine şi combate mai mult lucrarea secţiei, căci lucrarea s-ar reduce la un rezultat foarte mic în proporţie cu mărimea răului. În Moldova sînt 50 000 de fălci loc infectat cu locuste ; ei bine, după propunerea făcută de secţie, dacă s-ar lua cîte 6 zile de un om pe o populaţie de 200 000 de locuitori, ar produce 1 200 000 de zile, împărţindu-le cu 2 000 lucrul întreg ar fi de 600 fălci. Uitaţi-vă cît s-ar micşura rezultatul dacă 1 200 000 de zile n-ar izbuti decît a curăţi 600 fălci ; ce se va face cu restul până la 50 000 de făci ? Prin urmare, înseşi ţifrele citate de domnul ministru primariu arată că propunerea secţiei nu este aplicabilă.

Apoi pe lîngă chestia aplicabilităţii este şi chestia principiului, care nu trebuie să agraveze starea locuitorilor. Nu trebuie totodată însă a perde din vedere că acesta este cel întâi proiect cînd Adunarea este chemată a aplica art. 46 din Convenţie[2] şi n-ar fi nicicum drept ca, întâia dată cînd se cheamă toate clasile să participeze la înlăturarea unui rău, această lucrare să cadă mai mult în sarcina locuitorilor. Eu socot că nime nu este îndrituit a face o deosebire între cultivatori şi proprietar, silind pe locuitori să vie, vrute şi nevrute, să muncească 6 zile, îndatorind pe proprietari de a da ca o pomană plata unui şfert din bir. Şi poate pe proprietar îl va costa mult mai puţin plătind un şfert cînd locuitorul va trebui să muncească pe tot nămolul de fălci ce are un proprietar, care este mult mai mare obicinuit decît numărul de fălci ce au toţi locuitorii de pe o proprietate. Prin urmare, menţin că raportul secţiei nu este în conformitate cu litera Convenţiei şi de aceea-l atac şi sprijen că trebuie a se respecta libertatea tocmelei şi-a muncei. În faţa banului, se vor găsi totdeauna braţe şi, de nu se va găsi cine să muncească cu 2 lei pe zi, se vor găsi însă cu 3, cu 4, cu 5 lei, dar niciodată nu voi primi a se ataca dreptul cel mai sînt a fiecui, libertatea vrointei, libertatea tocmelei, care trebuie să fie şi la lucrările publice ca şi la cele particulare, numai de bunăvoie. Cer ca să se facă dreptate şi ca fiecare să contribuiască în proporţie cu mijloacile sale la orice lucrare publică, şi ca această participare să se facă cu bună tocmală, cu bună vroinţă, iar nu cu silă şi de beilic[3].

M.O., 1860 (II), nr. 153, p. 497, col. 2 — p. 498, col. 3 ; p. 501, col. 2.

NOTE

[1] Preşedintele Consiliului de Miniştri era Manolache Costache Epureanu. Vezi mai sus p. 283, nota 2.

[2] Articolul 46 din Convenţia de la Paris prevedea : „Les Moldaves et les Valaques seront tous égaux devant l'impôt et également admissibles aux emplois publics, dans l'une et l'autre Principauté. Leur liberté individuelle sera garantie. Personne ne pourra être retenu, arreté, ni poursuivi que conformément à la loi. Personne ne poura être exproprié que légalement, pour cause d'intérêt publique et moyennant indemnité. Les Moldaves et les Valaques des tous les rites chrétiens jouiront également des droits politiques ; la jouissance des ces droits pourra être étendue aux autres cultes par des dispositions legislatives. Tous les privilèges, exemptions ou monopoles, dont jouissent encore certaines classes, seront abolis et il sera procédé sans retard à la revision de la loi qui règle les rapports des propriétaires du sol avec les cultivateurs en vue d'améliorer l'état des paysans. Les institutions municipales, tant urbaines que rurales, recevront tous les developpements que comportent les stipulations de la presente Convention". *Acte şi documente*..., vol. VII, p. 313.

[3] M. Kogălniceanu propune acest amendament după ce în Adunare s-au arătat abuzurile pe care le-au făcut proprietarii şi arendaşii, care au scos la muncă forţată ţăranii, pentru a distruge lăcustele şi ouăle de lăcustă. Pretextînd că aceste ouă ar fi depuse la rădăcina firelor de porumb, ei au silit ţăranii să le sape porumbul. De aceea el cere introducerea obligaţiei de a plăti acţiunea de distrugere a lăcustelor şi cu aceşti bani să se angajeze oameni care să facă munca. Amendamentul a fost respins.

*Moţiune prin care cere ca secţiunea financiară a Adunării să cerceteze situaţia cheltuielilor din buget rămase neacoperite din anul precedent**

Se dă cetire acestei moţiuni subscrisă de domnii *M. Kogălniceanu*, *A. Grigoriu*, *Gr. Sturdza*, *I. Lambrino*, *P. Cazimir* şi carea cuprinde :

La raportul secţiunei financiare atingător de budget subiscălitul are onoare a propune următoarea încheiere din partea Adunărei : secţiunea financiară să între în cercetarea cheltuielilor din budget, care neacoperindu-se cu resursele anului trecut, ea va chibzui veniturile ce ar trebui create ca o măsură provizorie pentru anul acesta, avînd în privire ca atît resursele nouă, cît şi acele vechi să fie bazate pe principiul de egalitate consacrat de art. 46 din Convenţiune şi cît se poate într-un chip identic cu acele urmate în ţara suroră.

M.O., 1860 (II), nr. 166, p. 547, col. 3.

---

* Şedinţa din 21 aprilie 1860.

*Intervenție prin care cere stabilirea cheltuielilor statului absolut necesare, acoperirea lor din impozite puse pe toate clasele sociale și din impozitul de 5 000 000 de lei pus asupra proprietății funciare**

Eu găsesc că domnul ministru primar[1] au intrat într-o discuțiune carea nu era la ordinul zilei, căci ea trebuie să se mărginească numai asupra dezlegărei ce este a se da secțiunei.

Dacă este a se priivi proiectele de legi pentru dări ce s-au supus Adunărei ca legi de dări definitive, adecă nu numai pentru anul curent, dar pentru un șir de mai mulți ani, eu sînt de opinia secțiunei, că acele proiecte trebuie să ni vie de la Comisia centrală. Fiindcă unul din mijloacele cele mai puternice pentru a ajunge la dorita Unire este unitatea de dări, Regulamentul organic prevăzuse chiar și el unitatea dărilor, statornicind același sistem de dări pentru îmbile Principate. Dacă însă de la 1834 și pînă la 1857 sistemul dărilor, în loc de a se concentra din mult în mai mult, au mers în țările surori toate în o cale împoncișată și opusă, avînd, prin urmare, drept sfîrșit o mai mare deosebire decît în epoha promulgărei Regulamentului, aceasta provine din nențălegirea ce au fost între domni, carii se mîncau între ei ca niște dușmani, în loc de a trăi ș-a ocîrmui în înțălegire ca niște frați puși în capul unei și aceliași națiuni. Este a se spera că ceea ce au fost pănă acum între domni, astăzi cînd avem un singur domn și cînd și în viitor nația e atît hotărîtă de a nu avea decît un domn și un guvern, este a se spera că ministeriile cît vor fi încă convențional despărțite se vor sili ca măcar în lucrări să fie întrunite. Una din aceste lucrări importente este, o mai adaog, unitatea în dări, cu toate că sînt cazuri unde aceasta nu poate fi într-un chip cam absolut. Așa în cîtă vreme vom avea o administrație separată, avînd fiecare trebuințile sale, vom fi în nevoie de a avea și resurse deosebite. O țară avînd cheltuieli speciale, necunoscute celeilalte, ea va trebui să le-ndestuleze iarăși prin resurse simple, prin impozite, la care celalalt Principat nu va avea trebuință a avea recurs.

Așa, Țara Românească are grăniceri și dorobanți care țin pe stat foarte puțin. Noi, din contra, nu avem decît armată de linie și jandarmi, carii țin mai mult și carii trebuiesc a fi sporiți, dacă este ca poliția din lăuntru să fie mai bine executată și granițile mai bine păzite. Iată, dar, că Moldova va avea trebuință de cheltuieli speciale, care vor trebui a fi acoperite prin venituri speciale, asemine poate și pentru alte cheltuiele. Aceasta însă nu împedecă ca în general sistemul contribuțiunelor să nu fie identic; așa, darea personală cît va ținea încă, contribuțiunea fonciară, darea pe patente, darea pe rachiu, timbru, putea să fie conformă în amîndouă țările. Eu sînt, dar, de idee ca proiectele domnului ministru să se triimată Comisiei centrale, pentru ca aceasta să le elaboreze în simțul unui sistem unic și identic pentru Principatele Unite. Dar pănă atunce țara tot trebuie să aibă un buget. Orișice guvern, orișice ministeriu am ave, el trebuie să asigureze onoarea, viața și averea oricărui cetățean. Pentru ca să răspunză la aceste trebuinți, guvernul trebuie să aibă mijloace pentru a acoperi cheltuielile. Mai nainte de toate, îi trebuie amploiați bine plătiți, pentru ca ei să poată fi și onești. Trebuie să mărturisesc că astăzi amploiații (mai cu samă cii de gradul inferior) nu numai că nu pot trăi în chipul cel mai modest, dar că, fiind oneşti, mai că nicidecum le e cu putinţă de a trăi cu leafa care o au. Am văzut mai dăunăzi publicat prin „Monitorul oficial" un concurs pentru un post de registrator la o giudecătorie cu avantajul de la 35—45 lei pe lună. Argaţii, domnilor, astăzi sînt plătiţi mai bine, căci, dacă ei au 2 galbeni pe lună, li se dă locuinţă şi încălzire şi mîncare, care cel puţin se mai urcă la atîta.

---

* Ședința din 21 aprilie 1860.

Este, dar, neapărat ca să votăm bugetul, ca să sporim veniturile, şi că acele venituri să provie din dări aşezate pe baza egalităţei prescrisă prin art. 46 al Convenţiei [2].

Eu propun, domnilor, ca să se deie dezlegare secţiunei ca ea să se ocupe ca un bun gospodariu de cheltuielile neapărate ce trebuiesc statului ca să poată funcţiona, ca apoi să se ocupe cu mijloacele de a le acoperi, luînd drept punct de purcedere dările actuale precum ele se strîng, însă întinzîndu-le pe toate clasele şi în un chip identic cu Ţara Românească, unde încă din anul trecut dările s-au întins pe toată populaţia.

Pe lîngă acesta, să încuviinţăm darea de 5 milioane votată încă în anul trecut asupra proprietăţei fonciare. Cînd însă nici aşa nu s-ar acoperi cheltuielile, atunce secţia în înţălegere cu guvernul va avea a chibzui mijloacele spre a le acopei şi aceste să le împărtăşască Adunărei spre hotărîre — propun înţelegere între secţie şi ministeriu, după pilda păzită în toate ţările unde secţiile sau comisiile Adunărei debătează* asupra unui proiect, purure chemînd şi pre ministru pentru a-i da lămurirele trebuitoare. Cu chipul acesta în Adunare se prescurtează discuţiunele.

M.O., 1860 (II), nr. 166, p. 549, col. 1—2

NOTE

[1] Prim-ministru era Manolache Costache Epureanu. Vezi mai sus p. 283, nota 2.

[2] Referitor la textul articolului 46 din Convenţie de la Paris (19 august 1858), vezi în volumul de faţă nota 2 de la p. 291.

*Moţiune cu privire la proiectul de buget***

La redeschiderea şedinţei, *domnul Kogălniceanu* declară că în urma înţălegerei dintre domnii deputaţi au venit la următoriul răzultat: d[omnia]-lui ceteşte o moţiune subscrisă de domnii P. Mavrogheni, N. Jora, I. Cantacuzin, Holban, Cracte, Kogălniceanu şi carea cuprinde:

Drept dezlegare la raportul secţiei finanţiare în privirea bugetului pe anul 1860, subscrişii propunem următoarele:

1. Cheltuielile statului pe anul acesta se vor cerceta şi se vor fixa mai întăi de secţie şi odată cu înfăţoşarea raportului se va supune Camerei şi deosebitele bugete ale departamentelor în exemplare tipărite.

2. Dările actuale — cu rezerva apreciaţiei legalităţei aplicaţiei unora din ele — se vor întinde asupra tuturor claselor, în conformitate cu art. 46 din Convenţie[1].

3. Pentru neagiunsul ce ar rezulta din dările de mai sus spre acoperirea cheltuielilor cîte se vor încuviinţa de Adunare, se va avea ca resursă

---

* Dezbat.

** Şedinţa din 21 aprilie 1860.

provizorie suma de 5 milioane, dare asupra proprietăţei fonciare votată de Adunare în anul trecut, aprobată de Comisia centrală şi care neîntrebuinţîndu-se în anul trecut se încuviinţează a se aduna în anul 1860, întocmai după cuprinderea acei legiuiri.

4. Proiectele de dări nuouă înfăţoşate Camerei, odată cu bugetul se vor înapoi ministeriului, pentru ca să urmeze cu ele în conformitate cu art. 34[2] şi 35[3] din Convenţie.

M.O., 1860 (II), nr. 167, p. 552, col. 1.

NOTE

[1] Pentru textul articolului 46 din Convenţia de la Paris (19 august 1858), vezi mai sus nota 2 de la p. 291.

[2] Articolul 34 din Convenţia de la Paris prevedea : „Sont considérées comme lois d'intérêt général toutes celles qui ont pour objet l'unité de législation, l'établissement, le maintien ou l'amélioration de l'union douanière, postale, télégraphique, la fixation du taux monétaire et les différentes matières d'utilité publique communes aux deux Principautés".

[3] Articolul 35 din Convenţia de la Paris prevedea : „Une fois constituée, la Commission centrale devra s'occuper spécialement de codifier les lois existantes, en les mettant en harmonie avec l'acte constitutiv de la nouvelle organisation. Elle revisera les Réglements organiques, ainsi que les codes civil, criminel, de commerce et de procédure, de telle manière que, sauf les lois d'intérêt purement local, il n'existe plus désormais qu'un seul et même corps de législation qui sera éxécutoire dans les deux Principautés, après avoir été voté par les Assemblées respectives, sanctionné et promulgué par chaque Hospodar". *Acte şi documente...*, vol. VII, p. 312.

---

*Discurs cu privire la raportul comisiei de anchetă referitor la activitatea guvernului**

Am luat sama, cu părere de rău, că din mai multe părţi s-a încriminat comisia, că în raportul său despre espunerea domnului ministru preşedinte al Consiliului ea ar fi lucrat din motive şi prin prevenţii personale[1]. Oricît de respectabilă să fie opinia acelor ce privesc chestia sub un punct de vedere atît de strîmt, eu nu mă pot uni cu ea. În comisia ce s-a ales din sînul nostru sînt persoane prea onorabile, prea independente, spre a le socoti capabile de a consulta numai ura şi animozităţile, spre a cere darea în giudecată a nişte bărbaţi carii şi ei au lucrat la starea de lucruri de astăzi, care ni-a dat autonomia unui guvern constituţional şi o tribună. Le zic aceste spre a rădica chestia la adevărata ei înălţime.

Grav lucru este, domnilor, de a se da în giudecată pe miniştri, acum la începutul carierii noastre, cînd de-abie facem cii întîi paşi în regimul constituţional. O zic aceasta pentru că ar fi un ce prodigios, un ce peste fire, ca de la arbitrarul cel mai grozav să agiungem deodată şi fără intermediu la perfecţia staturilor libere de sute de ani; ar fi să fim îngeri, iar nu oameni; ar fi a cere ca pruncul deodată să agiungă la mintea vrîstei coapte. Intru acum în însuşi fondul discuţiei. Poziţia în chestia de faţă este foarte simplă şi regulată. Eu sînt autorul, raportatorul şi subscriitorul adresei Comisiei centrale ce a chemat luarea-aminte a domnitorului asupra deviaţiilor ministeriale din îmbele Principate. Această adresă este făcută de Comisia centrală, în care numai omogenitate nu era. Lupta era așa de violentă, încît sta față în față nu numai principii, dar și persoanele una altia. Cu toate acestea, adresa s-a subscris de toți, fără deosebire.

---

* Şedinţa din 28 aprilie 1860.

Aceasta-i singurul act ieșit din sînul Comisiei centrale ce s-a votat în unanimitate. Și pentru ce aceasta? Pentru că toate partidele s-au hotărît a-și lăsa diferențele laoparte și a nu avea în vedere decît adevărata stare a lucrărilor ministeriale: aplicarea Convenției prin ordonanță! Comisia voia să-l mărginească din acest drum. Comisia centrală văzu din început că lucrările miniștrilor în fond erau bune, era aplicația a însuși unora din principiile cuprinse în art. 46 din Convenție[2]. Comisia nu vroia a reveni asupra trecutului, ci numai de a feri viitorul. În adresa sa, se mărgini numa a dezaproba călcarea constituționalismului, iar nicidecum și a Convenției, carea nu era călcată.

Actul Comisiei centrale n-a fost, dar, o acuzație, ci un simplu avertisment cătră ministeriu de a se opri în calea foarte primejdioasă în care intrasă. Așa s-a privit chestia chiar de cătră unii din membrii Comisiei, cu care ades eram în luptă. Vă voi cita, domnilor, cuvintele a trei comisari, cari negreșit că nu aveau un mare entuziasm pentru miniștrii ce se pun astăzi în acuzație.

Iată ce au zis domnul Brăiloi: „Eu cred că este de neapărat a se prevesti guvernului greșelile făcute, pentru ca să nu cădem în mai mare neorînduieli. A ni adresa de-a dreptul cătră domn ar fi un ce foarte grav, ar fi ca o pîră făcută asupra ministerului. De aceea eu socotesc că mijlocul cel mai nimerit ar fi ca să arătăm însuși miniștrilor neregularitățile ce au făcut pînă acum''.

Auziți, domnilor? Numai neregularități! Domnul Florescu luînd apoi cuvîntul a zis: „Prin propunerea ce am făcut în seanța trecută, am fost departe de a gîndi să se puie ministerul în acuzație, cu atît mai mult, cu cît eu gîndesc că însuși guvernul are trebuință de oarecare noviciat pînă se va statornici pe drumul legal. Guvernul, grăbit fiind a intra în spiritul convențional, silit la aceasta de cătră opiniunea publică, a putut să devieze din calea legală''.

Chiar domnul Gr[igore] Sturdza a fost de aceastași opinie, declarînd că: „După cîte s-a zis în această chestiune, iată cum se pute împăca ideea din raportul comitetului cu raportul de a se face direct domnitorului arătarea acelor neregularități. Să se primască acest raport al comitetului și să meargă ca un avertisment cătră ministeriu. Să cerim mai întîi lămurire de la ministeriu și apoi să facem domnului observațiunile cuvenite și, fiindcă domnul Brăiloi a zis că și în Țara Românească, ca și în Moldova, se fac asemine neregularități din partea guvernului, apoi eu sînt de părere a se adresa și ministerului din Țara Românească un asemine avertisment, cu cerere de lămuriri. Atunce vom fi în stare a face domnitorului, în plină cunoștință a lucrurilor, observațiunile noastre''.

Cît, pentru mine, eu am fost cu totul de altă opinie. Am zis că, atribuțiunile Comisiei centrale fiind hotărîte, nu putea să intre în esplicații cu ministerul. Datoria ei era să se adreseze cătră domn. Această idee s-a și adoptat, și așa s-a făcut adresa; însă, făcîndu-o, Comisia centrală era departe de a voi a reveni asupra trecutului, de a face din neregularitățile miniștrilor un act de acuzație în contra capului lor, de a agrava lucrurile, fără aceasta îndestul de grave; chiar enumerînd actele emanate de la ministerii în chip neconstituțional, ea le-a ținut samă de timp și de împregiurări; chiar ea a adăogit textual că, departe de a se rosti în principip în contra dispozițiilor luate de ministeriu, ea se rostea numai în contra modului neconstituțional al aplicării. Ea a zis că a ințăles nerăbdarea ministeriului, îmboldit de opinia publică, de a aplica cu o oară mai înainte reformele de care țara era însetată. Singurul act al Comisiei centrale a fost, dar, de a mărgini pe viitor o stare de lucruri ce ar fi putut deveni primejdioasă, dar n-a ințăles nicidecum că Convenția era călcată și că călcătorii ei trebuia a fi dați în judecată.

Ministerul a răspuns adresei Comisiunei centrale prin întîmpinarea sa. Ministerul sprijinea că lucrările sale erau legale, că el era autorizat de a le face prin art. 47 din Convențiune[3], care era dat în atributele puterei esecutive, iar nicidecum ale puterii legislative, care autoriza pe guvern de a pune în stare practică principiile precize cuprinse în art. 46 din Convențiune, de a abroga din legile vechi toate dispozițiile care erau contrarii Convențiunii.

Din aceasta se iscă conflictul între Comisiunea centrală și ministerul, conflict de constituționalism ! Acest conflict este acum să se hotărască de către Adunare. Opiniunea mea este cunoscută, eu nu admit teoria ministeriului. Însă tocmai pentru aceasta eu nu împărtășesc chipul de privire al raportului. Pentru o chestie de formă, Adunarea poate hotărî între chipul de vedere al Comisiunei centrale și între acel al ministerului. Ea poate și trebuie a se rosti în contra ministerului, dar aceasta nu vrea să zică că cel dat ramas trebuie să se osîndească ca călcător Convențiunei. Zicînd aceste, vin a întreține pre Adunare asupra unui punct din diviațiile ministerului, pre care Comisiunea centrală îl socoate ca actul cel mai învinovățitor al ministerului și pre care Comisiunea centrală l-a respins cu desăvîrșire din adresa sa. Acesta e punctul atingător de luarea averilor monastirilor chinovii. Iată ce în această privire s-a petrecut în Comisiunea centrală. Domnul Radu Roset, însuși președinte Comisiunii centrale, a voit a propune de a se cuprinde între deviațiile ministerului și chestia monastirilor chinovii. Ei bine ! Deși d[omnia]-lui era președinte, deși d[omnia]-lui făcea parte din majoritate, totuși n-a putut găsi încă doi membri ca să-i susție amandamentul d[omniei]-sale, și așa, numai după o espunere a mea despre faptele din acest minister, Comisiunea centrală a trecut înainte.

Comisiunea zice că luarea averilor monastirilor chinovii, în contra legii din 1835, s-ar fi făcut de ministerul actual. Dacă în acest caz este călcare de lege, aceasta s-a făcut încă de la 1848. Atuncea, locotenentul de mitropolit, arhiereul Meletie Burdujanul sau Stavropoleos, a adus la cunoștința domnului starea cea rea în care se afla acele monastiri, arătînd că condițiile după care li se lăsasă dreptul a se bucura de averile lor erau cu desăvîrșire călcate. În adevăr, hrisovul elaborat de răposatul vornic Alecu Balș și întărit de domnul M[ihail] Sturdza, în conformitate cu stipulația legei din 1835, zice că aceste averi se vor lăsa în dispuzețiunea monastirilor numai întru cît își vor păzi așezămîntul, iar la din contra ele trebuie a fi supuse.

Fericitul întru pomenire domn Gr[igore] Ghica, din evlavia și prin simple măsuri administrative, a înapoiet monastirii [Neamțului] averile, dîndu-i chiar un hrisov de stăpînire, însă iarăși cu anume condiții, ca să îndeplinească condițiile ce-i erau impuse, adecă: primirea de streini, bună păzirea casei de smintiți, faceri de școli și altele. Monastirea Neamțului, însă, cu toate cererile guvernului, cu toate strigătele glasului public, cu toate sfătuirile vechi[l]ului ei domnul Panu, care, o mărturisesc, de o sută de ori a îndemnat pe stareţi de a se pune în calea progresului, s-a împotrivit totdeauna şi a stăruit în calea ignorantismului şi a corupţiei. La întoarcerea domnului Gr[igore] Ghica de la Viena, după retragerea ruşilor, răposatul Dimitrie Ralet s-a delegat de cătră guvern acolo, spre a cerceta starea monastirei; el a găsit lucrări scandaloase, corespondinţe cu streini, ba chiar şi agenţi streini, oploşiţi acolo. În faţa unei asemenea stări de lucruri, domnul Gr[igore] Ghica au destituat pe stareţul, a pus locotenent pe arhimandritul Dionisie, hotărît a le lua averile. Monahii numai alegînd pe Dionisie de stareţ i-au mai putut păstra neatîrnarea. Însă a doua zi după numirea caimacamului T[eodor] Balş, Dionisie fu destituat, monastirea îşi desfiinţă şcolile şi alte aşezăminte de binefacere şi reîntră în calea cea rea de mai nainte. Sub guvernul lui Vogoridi, după toate invitările ce i se făcură de a se conforma hrisoavelor de şcoli date de Gr[igore] Ghica după însuşi cererea monahilor, monastirea împotrivindu-se şi puindu-se chiar în stare de revoltă, se slobozi un ofis, după care onorabilul domn Gr[igore] Ghica şi eu am fost delegaţi acolo, ca să îndemnăm pe stareţ de a reîntra în calea legală. Stareţul se împotrivi şi nu vroi nici macar a priimi comisia şi atuncea se slobozi un al doilea ofis, pre care-l păstrează şi prin care se zice să se destituieze pe stareţ şi să se puie averile sub administraţia statului. Această măsură s-a suspendat după cererea mea, recomandîndu-se comitetului spre aducerea întru împlinire. Aceasta a făcut-o ministerul actual[4].

Domnilor, aceste le-am zis în Comisia centrală, aceste le zic şi aice. Însă este un caz la care mă unesc cu Comisia, adecă, că măsura luărei averilor monsatirilor chinovii ar fi trebuit să se facă în unire cu chiriarhul ţărei. Cred şi acum că mitropolitul Sofronie, care în mai multe ocazii a fost alăturea cu noi, negreşit că nu s-ar fi împotrivit a face în 1859 aceea ce arhiereul Burdujanu a făcut în 1848! Am auzit discuţia asupra cuvîntului confiscare, adecă luare la fisc. Sub nume de fisc eu înţăleg statul; în stat însă, în simţul cel mare, eu înţeleg şi biserica şi averile ei, ca instituţie lumească, ca ram al trebilor obşteşti. Convenţia hotărînd că toate casele de care ţara dispune sub deosebite numiri să se concentreze într-o singură casă, a trebuit să se ieie şi venitul monastirilor; însă mi se va zice că, chiar luîndu-le, statul nu pute dispune de ele pentru trebuinţi generale, ci numai speciale, precum: înfiinţarea de şcoli şi alte aşezeminte de binefaceri. Aşa este, însă totdeauna monastirile au contribuit la sarcinile generale ale statului, şi monastirile sînt persoane şi, prin urmare, şi ele trebuie să ieie parte la sarcinile statului. Noi mirenii avem cheltuielile lumei, sîntem părinţi de familie, avem greutăţile noastre, şi cu toate aceste noi ne-am priimit de bunăvoie a purta sarcinile statului. Pentru ce, dar, şi comunităţile, care nu răspund la reformele cerute de veac, nu ar contribui la dările trebuitoare statului? Îmi pare rău de chipul cu care domnul Corne a tratat acestă chestie, sprijinind că averile monastirilor sînt proprietăţi a căror venituri trebuie să fie întrebuinţate după actele ctitoriceşti. Prin aceasta, d[omnia]-lui, fără să voiască, s-a făcut vechilul egumenilor greci, cari şi ei pretind că moşiile monastirilor închinate locurilor de jos sînt proprietăţi ale lor. În Comisia centrală, şi anume în proiectul de Constituţie, domnul Arsachi pusesă condiţia de a se respecta actele ctitoriceşti, dar majoritatea Comisiei centrale a respins acea propunere.

Vin acum la chestia zilelor menite pentru şosele. Domnul Hurmuzaki a zis că, din toate sarcinile care după Convenţie trebuie a se întinde asupra tuturor claselor, lucrul șoselelor în natură nu se putea întinde și că, mai bine decît a întinde acest beilic, s-ar fi cuvenit a-l suspenda pînă la regularea lui pe calea constituțională. Asta ar fi fost foarte ușor, însă am fi avut o postă de șose mai puțin; aceasta poate să placă acelora carii n-au interese materiale în gioc; aceștia pot crede construcția șoselelor ca un ce foarte neînsemnat. Eu nu sînt de aceeași opinie. Domnul Hurmuzaki însă a uitat alte două sarcine și mai grele care zac asupra țăranilor și care cred că d[omnia]-lui singur nu voiește a le desființa. Vorbesc de capitație și de recrutație! Ei bine, dacă noi avem dreptul a zice că s-a călcat Convenția prefăcîndu-se zilele de șosele în bani și întinzîndu-se asupra claselor odată privilegiate, oare și țăranii nu ar avea și ei dreptul să strige și mai tare pentru călcarea Convenției de vreme ce cu toată rostirea art. 46 tot ei urmează a plăti singuri birul personal și a da oameni de oaste, nepomenind de alte angării? În adevăr, s-au votat o darde 5 milioane pe averea fonciară, însă tot noi am aflat chipul de a nu o pune în lucrare. Adunarea au votat reorganizarea armatei. În ea era lipsă de 700 oameni și tot numai țăranii ș-au dat feciorii. Noi n-am dat un singur om, afară numai de acii ce au intrat de bunăvoie, ca să se facă ofițeri.

Domnul Hurmuzaki amintește că Comisiunea a imputat ministeriului pentru ce n-a urmat esemplului ministeriului de peste Milcov, care pe cale legală a întins și darea personală și servițiul militar.

Greșeala ministeriului de aice este că nu a făcut ca acel din Valahia, carele, a doua zi după alegerea domnului în Țara Românească, s-a grăbit a adresa o circulară către toți administratorii prin care le face cunoscut că din acea zi toți erau deopotrivă dinaintea legii, înaintea dărilor etc.

Și eu am osîndit ministeriul, însă nu pentru că a aplicat o parte din art. 46 din Convenție, ci pentru că s-a oprit în mijlocul drumului și că, de vreme ce a luat calea ordonanțelor, n-a aplicat încalte tot ce putea aplica, precum: generalizarea dării personale și a recrutației.

Negreșit, domnilor, lucrurile nu merg bine; negreșit că s-au făcut multe greșeli, că s-a perdut mult timp. Eu am zis-o la tribună în anul trecut, am zis-o în presă, o zice și toată țara. Însă răul cel mai mare nu stă în oameni, nu stă în chestia dacă constituțional sau neconstituțional s-au aplicat unele din principiile cuprinse în art. 46 al Convenției! Răul trebuie să-l căutăm mai cu seamă în neîndeplinirea dorințelor noastre celor mai esențiale, în epoca de tranziție în care sîntem, în lipsa de oameni și mai ales în defectuozitatea și complicațiile instituțiilor noastre, căci nu se poate tăgădui că, dacă pretutindene este greu de condus un guvern, cu una sau două Camere, cu cît mai greu trebuie să fie de condus, dacă nu și cu neputință de a conduce, o mașină așa de complicată ca acea a Convenței: două ministeriuri, două Camere și o Comisie centrală. Pe lîngă aceasta, să nu uităm că art. 46 este pentru noi o întreagă revoluție în instituțiile și datinele noastre. Vindecarea răului nu stă decît în Unire, carea simplificînd mașina noastră guvernamentală o va face să funcționeze mai ușor. Unirea însă nu se poate face decît prin două chipuri, ori prin calea diplomatică, ori prin calea autonomiei. Cu drept cuvînt s-a zis că, calea diplomatică este mai spinoasă decît prin calea autonomiei. Pe aceasta de pe urmă cale nu vom pute-o face decît atuncea cînd, întărindu-se țara prin stricta și sincera aplicare a art. 46 din Convenţie, vom face ca autonomia să-şi aibă bazele ei, nu în tratate străine care se pot strica, cum s-a şi făcut, dar în inima şi în braţele poporului.

Spre a mă rezuma, domnilor, eu nu sînt pentru punerea în giudecată a miniştrilor. Pentru o chestie de formă, de constituţionalism adecă : cum trebuie să se înţeleagă art. 47, nu se şterg din rîndul cetăţenilor oameni carii au lucrat cu noi la edificiul naţional, carii mîine iarăşi vor lucra cu noi. Să facem, dar, ce a făcut Comisia centrală : să asigurăm viitoriul.

A ! Dacă ar fi fost în mijloc răsipă, dacă ar fi fost interes bănesc, adecă banii strînşi în loc de a intra în lăzile statului ar fi intrat în pungi particulare, atuncea cel întîi aş fi votat şi eu împreună cu d[umea]voastră pentru punerea la acuzaţie. Dar numai glasul domnului Lascăr Catargiu, numai indignaţia sa a trebuit să convingă pe cii mai împetriţi că mîinile miniştrilor sînt curate de banul ţărei.

Numai cînd fondosul este călcat, cînd la mijloc stă rea intenţie, interes mîrşav, se judecă şi se osîndeşte un ministru. Nu cred că d[umnea]v[oastră] voiţi a ni întoarce la trecut. Însumi cunoaştem că lucrările ministeriului au fost conform cu art. 46 din Convenţie. Forma s-a jignit ; ei bine, să asigurăm şi forma pentru viitor. Ca mare juriu al ţărei să hotărîm cum înţelegem constituţionalismul !

De lucrăm pentru viitor, să gîndim că nu-l asigurăm învinuind fără drept, fără temei, nişte bărbaţi carii şi ei au titluri înaintea acestei ţări. Oare avem aşa de mulţi bărbaţi ca, ucigînd vreo cîţiva, să putem zice că avem alţii cu care să-i înlocuim ? Aice este cazul să vă citez zicerile unui separatist cărui făceam odată mustrări despre indulgenţa sa prea mare pentru un om care avea multe talente, dar totodată şi multe metehne. „Ce vrei, îmi răspunsă el, o ţară nu se recomandă înaintea lumii prin pietrile munţilor săi, prin apile rîurilor sale, prin copacii codrilor săi. Ea se recomandă prin barbaţii săi cei mai însemnaţi, prin isteţimea ce i-a deosebit în politică, în ştiinţe, în arte".

Să gîndim, domnilor, că avem puţini oameni carii prin lucrările, prin serviţiile lor s-au făcut recomandabili înaintea ţării. Să nu-i împuţinăm încă prin răsturnări politice. Miniştrii încriminiţi n-au avut nici intenţiile, nici interesul de-a face rău. Numai amorul patriei şi onestitatea caracterului nu li se pot contesta. Să le ţinem, dar, samă de greaua poziţie în care ei s-au aflat, de strădănuirile lor pentru a face bine. Şi, dar, eu resping acuzaţia şi sînt pentru amandamentul domnului M. Jora[5].

M.O., 1860 (II), nr. 184, p. 627, col. 2 – p. 628, col. 3.

NOTE

[1] Comisia acuză guvernul de următoarele abuzuri :

1. Închiderea Adunării elective la 6 mai 1859 fără să fi votat bugetul statului şi alte proiecte de legi „din lipsa studiilor necesarii". „[...] Uzurpînd atribuţiunele puterei legislative, chiar de a doua zi au început a decreta, pe cale de ordonanţă, legi peste legi [...]", încălcînd astfel prevederile Convenţiei de la Paris (art. 3, 5, 6, 20. Cf. textul Convenţiei în *Acte şi documente...*, vol. VII, p. 308–310).
2. În mod arbitrar a instituit noi impozite ca : darea de 16 lei pentru facerea şoselelor, darea impusă proprietarilor de case din Capitală pentru curăţirea străzilor, darea de la proprietarii de moşii pentru zecelnici.
3. A înfiinţat în mod ilegal postul de ministru de război, un batalion de geniu şi o direcţie de statistică, cu un personal numeros şi cu cheltuieli mari.
4. „A confiscat averile mănăstirilor chinovii", încălcînd legile în vigoare.

5. A vîndut un mare număr de vite ce aparţineau mănăstirilor, aducîndu-le astfel pagube însemnate.
6. Sumele încasate au fost cheltuite în mod arbitrar, încălcîndu-se astfel prevederile legii din 28 aprilie 1835, articolul 14, care stipula că „veniturile monastireşti nu se vor putea cheltui în altă trebuinţă, la nici o întîmplare, prin nici o punere la cale şi sub nici un feliu de pricinuire".
7. A introdus în mod abuziv o nouă formă de administrare a mănăstirilor chinovii.
8. A revizuit competenţele mitropolitului.
9. „A împuţinat o mare parte din veniturile statului prin desfiinţarea taxei evreieşti şi a legiuirilor atingătoare de acest venit [...]".
9. A introdus în mod ilegal o nouă administraţie a vămilor.
10. „A dispus atît în anul trecut, cît şi în acest curgătoriu, după singura sa voinţă şi plăcere de veniturile statului, decretînd şi făcînd mai multe cheltuieli, ba chiar şi datorii foarte însemnătoare [...]".
11 „A făcut pentru procesele civile, penale şi de presă o procedură nouă", încălcînd dispoziţiile în vigoare.
12. „A desfiinţat, cu cuvînt contrariu Convenţiunei, întiia Adunare electivă şi prin aceasta măsură a întîrziat regularea bugetului, înfiinţarea reformelor atît de urgente, dar mai ales a Curţei de casaţiune[...]".
13. Abuzuri la ultimele alegeri în scopul obţinerii majorităţii „favorabile politicei ministeriului".
14. Schimbarea deasă şi abuzivă a funcţionarilor.
15. Guvernul este acuzat de o politică externă necorespunzătoare în raporturile cu Turcia, Austria şi navigaţia pe Dunăre.
16. Guvernul în momentul de faţă a continuat să prezinte Adunării proiecte de legi de interes comun ambelor Principate, fără să le treacă prin Comisia centrală de la Focşani conform articolului 35 din Convenţia de la Paris.

În încheiere raportul propunea :

„Comisiunea aceasta opinează că miniştrii care au luat parte la mai sus enumeratele călcări de legi şi răsipiri de bani publici trebuie să fie daţi în judecată. Iar pînă atuncea depărtaţi din funcţiunele ce ocupă sau ar mai putea ocupa".

(Subscrişii :) C. Hurmuzache, Panu, Teodor Ghica, Corne, P. Balş

Raportul a fost citit de C. Hurmuzachi. *M.O.*, 1860, nr. 176, p. 588—589.

În continuare, a luat cuvîntul Anastasie Panu şi în mod vehement a reluat o serie de acuzaţii ca : închiderea Adunării legislative fără să se fi votat bugetul timp de 2 ani. „Ministeriul însă procedează prin ordonanţă, decretează, aplică biruri, desfiinţează legi, ia averile monastirilor şi apoi, îngrijat de sama ce trebuie să deie Adunării, desfiinţază Adunarea şi caută a-şi face alta după plac, şi dacă cutează cineva să rădice un glas de tînguire, că morala este calcată, că Convenţia este calcată, atuncea ministeriul înfiinţază nouă legi de procedură, înlăturează pe acele păzite în puterea Convenţiei şi trimete la Pângăraţi pe acei care au cutezat să vorbească împotriva faptelor sale. Vă întreb, domnilor, este sau nu vinovaţie în asemenea fapte? Este călcare de Convenţie sau nu?"

Apoi Anastasie Panu a acuzat guvernul că a preluat administrarea averilor mănăstireşti „fără ca să se urmeze mai întîi legi întru aceasta" şi de asemenea că a introdus un impozit de 16 lei, deşi nu exista nici o lege la bază. „În acelaşi chip s-a procedat la desfiinţarea feciorilor boiereşti şi la înfiinţarea batalioanelor de pioneri". Vorbind despre activitatea lui Manole Costache Epureanu, el arăta : „D[omnia]-lui calcă Convenţiunea, calcă legile fundamentale ale ţării, calcă peste suveranitatea Adunării, închide, desfiinţează Adunarea; caută a-şi face alta după plăcere şi apoi vine de vă zice : « tot ce am făcut este bine făcut şi trebuie să ziceţi că este bine făcut »". *M.O.*, 1860, nr. 184, p. 626, col. 1—2.

În realitate cauza principală a căderii guvernului au constituit-o marile dificultăţi financiare cărora nu le-a putut face faţă. Cf. „Gazeta Transilvaniei", 1860, p. 60, 67, precum şi Gh. Zane, *Politica economică a Principatelor în epoca Unirii şi capitalul străin*, în „Studii", nr. 1/1959, p. 223—261, reprodus şi în G. Zane, *Studii*. Cu un studiu introductiv de Costin Murgescu, Cuvîntul editorului de Valeriu Râpeanu. Ediţie îngrijită de Elena G. Zane, Bucureşti, 1980, p. 163—204. Cf. şi Constantin C. Giurescu, *Viaţa şi opera...*, p. 381—433.

[2] Referitor la conţinutul articolului 46 din Convenţia de la Paris (19 august 1858), vezi mai sus nota 2 de la p. 291.

[3] Pentru articolul 47 din Convenţia de la Paris, vezi mai sus nota 4 de la p. 182, iar pentru articolul 35 nota 3 de la p. 294.

[4] În legătură cu aceste probleme, vezi supra şi discursul de la p. 183.

[5] M. Jora a prezentat un proiect de încheiere sprijinit de N. Canano, colonelul Gr. Sturza, E. Alcaz şi de I. Strat, care propunea : „Neunindu-se cu concluziile raportului comisiei, Adunarea se mărgineşte a dezaproba neconstituţionalitatea aplicării actelor ministeriului şi totodată şi păstrează dreptul de a cerceta şi aprecia, după raporturile comisiunelor sale, întrebuinţarea

sumelor adunate, precum și detaliile cuprinse în espunerea ministeriului [...]". *M.O.*, 1860 nr. 184, p. 626, col. 3. Propunerea s-a acceptat de Adunare Cf. *ibidem*, p. 629, col. 1.

În această problemă vezi de asemenea intervenția de la p. 306.

Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 1047.

---

*Programul ministerial**

Domnilor deputați, Măria-Sa domnul Principatelor Unite ne-a numit miniștrii săi pentru Moldavia. Răspunzînd la chemarea tronului[1], noi am primit această sarcină fără a ne ascunde cît de puțin greutățile ei; am primit-o însă în convicția că prin aceasta, și mai ales în împregiurările actuale, noi împlineam o neapărată datorie și către nație, și către domn.

În această epocă de tranziție, cînd legile vechi ș-au perdut o parte din puterea lor morală, cînd legile cele nuoi încă nu sînt făcute, cînd multe din dorințele naționale nu s-au realizat cu deplinătate, cînd reformele cele mai esențiale, pentru a agiunge în stare practică, au trebuință de a trece prin întîrzierile unui mecanism complicat, cînd guvernul stă în față cu atîtea așteptări și trebuințe și cînd el are atît de puține mijloace spre a le putea îndestula, numai ușoară, numai demnă de rîvnit nu poate să fie sarcina ministerială. Avem însă încrederea în patrioticele cugetări ale domnului, în dreptatea și sprijinul real al Comisiunii centrale și al Adunării, pentru că, o sperăm, ele nu ne vor lipsi în cîtă vreme noi vom lucra bine și legiuit, în cîtă vreme noi vom ținea seamă de obșteștile trebuinți, de dreptul fiecăruia, de glasul opiniei publice!

Programul nostru va sta în însuși actele noastre.

Recunoașterea votului din 5 și 24 ianuarie 1859 este cea mai puternică dovadă că autonomia românească este un adevăr ce nu se mai contestează de nimene și că, oricînd românii vor ști a fi la înălțimea situației, Europa nu se va uita la ei cu nepăsare.

Vechile noastre trataturi sînt consfințite atît prin Tratatul de la Paris, cît și prin Convenția din 7 (19) august 1858. Rezămîndu-se pe drepturile ce decurg din aceste acturi seculare, noi vom sprijini autonomia țărei, ca o scumpă și neprescriptibilă moștenire.

Dezvoltarea și întărirea naționalității române vor fi țelul neadormitelor noastre stăruinți, sufletul tutulor lucrărilor noastre, ca așa să avem nu numai a dori, dar și a dobîndi realizarea mîntuitorului princip : Unirea.

În relațiile noastre internaționale, politica guvernului va fi întemeiată pe demnitate, [pe] drepturile și interesele țărei, care ne vor fi pururea scumpe.

În sfera atribuțiilor noastre, vom lucra cu tot dinadinsul pentru cît mai curînda și întreaga unificare a instituțiilor și a legilor Principatelor Unite.

Vom pune luarea-aminte cea mai scrupuloasă ca la această mare reformă să lucrăm în cea mai strînsă împreună înțelegere cu ministerul din București, ca așa, din ce în ce mai mult, Unirea să ajungă a fi un fact îndeplinit! De mai înainte recunoaștem că centralizarea administrației și a puterii legislative din Principatele Unite a devenit o necesitate de întîiul ordin. Vom lucra, domnilor, cu tot dinadinsul ca în împreună înțelegere cu corpurile statului de aice și de peste Milcov să ajungem la acest mîntuitoriu rezultat. Fie țara bine încredințată că întru aceasta nu vom lăsa să treacă în zadar nici o ocazie favorabilă din lăuntru sau din afară, însă să nu se uite că, fără a renunța la energie, ințălepciunea și prudenția trebuie să fie busola povățuitoare pentru toate națiile și, prin urmare, și pentru nația română.

---

* Ședința din 4 mai 1860.

În toate ramurile administrației noastre din lăuntru, respectarea Convenției din 7 (19) august 1858, în litera și în spiritul ei, va fi legea noastră supremă. Convenția a garantat românilor guvernul constituțional. Sprijiniți de binevoitorul și înțeleptul concurs al Comisiei centrale și al Adunării, lipiți din inimă către guvernul constituțional, încredințați că numai un asemine guvern, sinceramente ințăles și aplicat din toate părțile, poate împlini și asigura libertatea și fericirea nației, noi vom fi miniștri constituționali în toată puterea cuvîntului.

Ca miniștri constituționali, noi mai înainte de toate recunoaștem și proclamăm folositorul principiu al responsabilității și solidarității ministeriale. Una din întîile propuneri ce, în puterea art. 33 din Convenție[2], guvernul va face Comisiei centrale va fi propunerea pentru elaborarea unui proiect de lege statornicitoare condițiilor resonsabilității miniștrilor și a înalților funcționari ai statului.

Vom respecta drepturile Comisiei centrale și ale Adunării generale în toată întinderea lor. Vom pune o scrupuloasă atenție pentru a ne feri de orice neîntemeiat conflict, de orice împresurare în atributele puterii legislative.

Vom fi însă totodată credincioșii și energicii apărători ai drepturilor și prerogativelor tronului, carele reprezentînd însuși voința nației legiuit rostită, carele personificînd dogma națională a Unirii, trebuie să fie tare, trebuie să fie încungiurat de respectul tuturora.

Noi vom păzi cu sfințănie toate libertățile cetățenești și necurmata noastră preocupare va fi de a le dezvolta și de a le încungiura cu toate legiuitele garanții.

Luăm o solanelă îndatorire în fața Adunării, că administrația noastră va căuta cea mai mare a sa putere în legalitate și în moralitate. Mărturisim în fața țărei că numai aceste două principii pot rădica nația și societatea noastră.

Sînt epoce cînd reformele sociale și materiale trebuie să fie îmbrățoșate cu căldură, ca înainte mergătoare ale regenerației naționale. Ne aflăm în o asemine epocă. Credem că, și guvernul și țara dîndu-și o mînă sinceră și pășind înainte cu seriozitate și energie întru a dezvolta în toată întinderea, în tot adevărul, principiile egalitare și civilizatrice cuprinse mai ales în art. 46 al Convenției[3], prin însuși aceasta se vor pregăti, se vor dobîndi și se vor asigura toate trebuințele, toate dorințele, tot viitorul nației române!

Grabnica și temeinica dezvoltare a principiilor reformatrice ale Convenției atîrnă în mare parte de liberalele lucrări ale Comisiei centrale și de concursul luminat și patriotic al Adunărilor. Puterea executivă va fi fericită de a vedea că i se dau în curînd ocazia și mijlocele să poată pune nația în poziție de a se bucura cu o oară mai înainte de aceste reforme, așteptate cu atîta nerăbdare.

Reformele cele mai esențiale și care reclamă toată bunăvoitoarea și dreapta atenție a marelor corpuri ale statului sînt: reforma legii electorale și îmbunătățirea soartei țăranilor prin revizia legii care regulează relațiile dintre dînșii și dintre propietarii de pămînt.

Serioaza și temeinica organizare a puterii armate, în proporție cu trebuințele și cu mijloacele țărei, vor găsi în ministerul nostru cea mai energică îngrijire. Instituțiile militare au fost odată puterea și fala României. Cît ele au fost în picioare, autonomia Principatelor n-au fost un cuvînt sec.

Tratatul de Paris ne-a garantat dreptul străvechi de a avea o armată națională. Și dreptul și interesul patriei noastre reclamă, dar, ca să avem o armată în stare de a ne apăra hotarele și autonomia. Votul Adunării din 30 aprilie ne dă închizășluire că în tot ce se atinge de dezvoltarea puterii noastre naționale luminatul dumneavoastră concurs nu ne va lipsi.

În ordinul îmbunătățirilor materiale, răspîndirea instrucției publice, rădicarea și îmbunătățirea soartei clerului, dezvoltarea industriei și a comerțului și mai ales înflorirea agriculturei, marea noastră bogăție națională, vor chema deosebită activitate din partea administrației și în măsură cu mijloacele și cu tot concursul ce sîntem siguri că ni se vor da de reprezentanții nației.

Mai este o chestie de mare importanță pentru Principatele Unite: aceasta este chestia monastirilor închinate locurilor de jos, chestia care au preocupat pre însuși puterile subscriitoare Convenției. Ministeriul îi va da o deosebită luare-aminte. Din parte-ne, domnilor deputați, vă putem încredința că în toate lucrările atingătoare de această gravă chestie noi vom fi conștiincioșii apărători ai drepturilor și intereselor țării și nici o hotărîre definitivă nu se va lua fără concursul puterii legislative.

În sfîrșit, domnilor deputați, noi nu ne ascundem greutățile sarcinei ce am luat asupră-ne.

Însă, învățați de ispita trecutului, puternici de binevoitoarea încredere a domnului, aspirînd a merita și pe aceea a d[omniilor]-voastre, folosindu-ne de activitatea și de multe pedice biruite ale predecesorilor noștri, țiind seamă de trebuințele țării și de legiuitele cereri ale opiniei publice, noi luăm asupră-ne greaua sarcină, cu scopul de a întemeia domnia legilor, de a potoli patimile, de a menține liniștea publică, de a da fiecăruia dreptul său, într-un cuvînt: de a contribui la fundarea unui ordin de lucruri național, stabil și regulat.

Ca să putem realiza acest scop, noi vom avea trebuință de concursul luminat al corpurilor legiuitoare și de sincera îmbrățoșare a compatrioților noștri. Vom pune toată silința spre a ne face demni de ele[4].

Kogălniceanu, E. Alcaz, D. Bojinca, Melhisedec, 4 mai 1860
G. Adrian, M. Jora, D. Cozadini

M.O., 1860 (VI), nr. 171, p. 567, col.3–p. 568, col.2.

NOTE

[1] Guvernul prezidat de către Manole Costache Epureanu a demisionat la 3 aprilie 1860. De la această dată și pînă la 30 aprilie 1860, a girat afacerile vechiul guvern. Cf. *M.O.*, 1859 – 1860, p. 471. La 30 aprilie vine la conducerea țării un guvern prezidat de Mihail Kogălniceanu și care se va menține pînă la 17 ianuarie 1861. Cf. Dan Berindei, *Guvernele lui Alexandru Ioan Cuza (1859–1866). Liste de miniștri*, în „Revista Arhivelor", nr. 1/1959, p. 151–152.

Componența guvernului din 30 aprilie 1860 a fost următoarea:

1) M. Kogălniceanu, președinte, 30 aprilie 1860 – 17 ianuarie 1861.
2) Arhimandritul Melchisedec, ministrul cultelor și instrucțiunii, 30 aprilie 1860 – 6 mai 1860.
M. Kogălniceanu, ad-interim, 6 mai 1860 – 31 octombrie 1860.
Vasile Alexandrescu (Urechia), ad-interim, 18 iulie 1860 – ?
Alexandru Romalo, 31 octombrie 1860 – 17 ianuarie 1861.
Vasile Alexandrescu (Urechia), ad-interim, 10 noiembrie 1860 – ?
3) Mihail Jora, ministru de externe, 30 aprilie 1860 – 17 ianuarie 1861.
Alex. Fotino, ad-interim, 29 iulie 1860 – ?
4) Eugen Acelz, ministru de finanțe, 30 aprilie 1860 – înainte de 29 septembrie.
Dimitrie Cozadini, 29 septembrie 1860 – 17 ianuarie 1861.
5) Mihail Kogălniceanu, ministru de interne, 30 aprilie 1860 – 17 ianuarie 1861.
Eugen Alcaz, ad-interim, 18 iulie 1860 – ?
6) Damaschin Bojincă, ministru de justiție, 30 aprilie 1860 – 17 ianuarie 1861.
7) Dimitrie Cozadini, ministrul lucrărilor publice, 30 aprilie 1860 – 29 septembrie 1860.
Ioan Gr. Ghica, 29 septembrie 1860 – 17 ianuarie 1861.
8) Colonelul Gheorghe Adrian, ministru de război, 30 aprilie 1860 – 14 iulie 1860.
Generalul Ioan Em. Florescu, 14 iulie 1860 – 17 ianuarie 1861.
Dimitrie Cozadini, ad-interim, 26 iulie 1860 – ?
Cf. Dan Berindei, *op. cit.*, p. 151–152.

[2] Articolul 33 din Convenția de la Paris (19 august 1858) stipula : „Les Hospodars pourront saisir la Commission centrale de toutes les propositions qu'il leur paraîtrait utile de convertir en projets de lois communes aux deux Principautés. La Commission centrale préparera les lois d'intérêt général communes aux deux Principautés et soumettra ces lois par l'intermédiaire des Hospodars aux délibérations des Assemblées". *Acte și documente...*, vol. VII, p. 311–312.

Țara trecînd prin mari greutăți în special de ordin financiar, constituirea noului guvern s-a făcut cu multe dificultăți. Faptul a fost subliniat și de presa vremii (cf. „Gazeta Transilvaniei", 1860, p. 76) și va fi subliniat și de Kogălniceanu în cele două discursuri ținute în iarna anului 1861, în zilele de 15–17 februarie și de 18 februarie, după căderea guvernului pe care l-a condus (vezi în volumul de față 349–405 și 407–410). Acest program de guvernare a fost aspru criticat de boierimea conservatoare atît din Moldova, cît și din Țara Românească. Exponenții ei au condamnat spiritul inovator al noului prim-ministru, ce ducea în ultimă instanță la anularea vechiului sistem legislativ și punea bazele unui nou sistem, modern, care avea la bază în primul rînd ideea de egalitate a tuturor locuitorilor țării în fața legii. Acest lucru putea să ducă, după părerea conservatorilor, la „anarhie și despotism" (cf. „Conservatorul progresist", 1860, p. 153–154).

[4] Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 1 050.

[3] Pentru textul articolului vezi mai sus p. 291.

*Intervenție în care susține dreptul arhimandritului Melchisedec de a fi ministru al cultelor**

Domnilor, după regulament interpelația ce este a se face guvernului trebuie să fie anonsată cu trei zile mai înainte. Domnul Gr[igore] Cuza abia ni-au văzut puși pe bancele ministeriale și d[omnia-lui] nu numai și-au anunțat interpelația, dar au și făcut-o. „Toată paserea pe limba ei pere" zice proverbul. Eu care în viața mea am făcut multe interpelații trebuie fără îndoială să mă aștept de a primi și eu multe de asemine. Voi răspunde la aceasta ce mi se face, pe cît voi putea astăzi și, dacă Adunarea va crede încă răspunsul meu neîndestulătoriu, atunci voi cere dreptatea de a mi se lasa timpul după reglement, adecă de a da mai întinsă lămuriri peste trei zile. Predecesorii mei au fost aspru învinovățiți că au calcat Convenția ; ei erau și retrași de la putere. Viind eu în locul dumnealor, am primit deci o succesie vacantă ; cu toate acestea am primit-o numai ca mașina guvernamentală să nu stea pe loc. Oricînd Adunarea mă va interpela voi fi gata a răspunde și oricînd ea va voi eu nu voi aştepta mult pentru a lasa locul, ca un altul să vie spre a mă ramplasa pe bancele guvernului. Onorabilul preopinent au vorbit de canoane bisericeşti. Eu nu cunosc alte canoane decît Convenţiunea, nu cunosc alte articole decît cele înscrise în ea. Adunarea nu este un sinod spre a se ocupa de controverse şi discuţiuni religioase. Ea este un corp politic chemat a discuta chestiuni politice şi a regula poziţia şi soarta ţărei după Convenţie şi în puterea ei; şi noi, miniştrii, avînd înainte-mi ispita trecutului, nu trebuie şi nu putem decît a ni ţinea de ea.

---

* Ședința din 4 mai 1860.

Art. 46 din Convenţie face pe toţi românii egali înaintea legei şi le dă drepturi tuturor de a ocupa funcţiile statului, fără escepţie. Noi am văzut preoţi şi monahi în puterea acestei Convenţii luînd parte în alegeri şi chiar în colegiul din Iaşi, în care s-au ales domnii Gr[igore] Sturdza, A[nastasie] Panu şi E[ugen] Alcaz; am văzut că preşedintele colegiului electoral au fost un preot, preşedintele dicasteriei. La Botoşani videm iară că figurează un călugăr, monahul Placa. Eu pun cazul că vreunul din aceşti alegători avînd încrederea colegiului să fie ales deputat, fac apoi întrebare Adunării dacă după anexa a II-a a Convenţiei, care fixează anume necapacitatea acelor ce nu au dreptul a participa la alegeri, dacă un membru al clerului prezentîndu-se ca deputat i s-ar pute respinge mandatul în puterea Convenţiei? Eu cred că nu, căci îndată ce după Convenţie are dreptul de alegătoriu şi eligibil nime nu-l poate respinge.

Vin acuma la un alt caz: se prea poate ca un membru din cler să fie un om de talente şi situaţia politică să silească pe guvern a ave recurs la el. Presupunem că el să fie şeful unei opinii şi că situaţia să atîrne de dînsul şi aşa el să fie chemat a compune un ministeriu. Fac întrebarea dacă respingînd pe un om care ar putea face un adivărat serviciu ţărei Adunarea nu ar merge pe o cale neconvenţiunală? Pe temeiul Convenţiei, dar, care prevede anume necapacităţile ce pot lovi pe un român, susţin că nu se poate înlătura pe un monah din eserciţiul drepturilor politice, dintre care este şi acela de a ocupa funcţii publice în stat. Teoria domnului Cuza ar ţinti, prin urmare, la o prefacere a art. 46 din Convenţie şi aceasta nu se poate face decît prin anume articol de lege care să esepteze pe monahi, ieromonahi şi presviteri de drepturile politice. Noi ştim că o aseminea lege nu se poate face decît prin Comisia centrală şi, în cîtă vreme acest corp legiuitoriu nu va completa în acest mod art. 46 a Convenţiei, întru cîtă vreme Comisia centrală nu va înlătura cliricilor drepturile politice şi dispoziţiunile nuouei organizaţiuni, socot că interpelarea domnului Cuza nu poate avea loc. Aceste ca chestiune de drit, ca chestiune de oportunitate. D[omnia]-lui v-au cetit numele de rabini, muftii şi a[lţii]. În adivăr, s-ar pute face aceasta în Anglia bunăoară, s-ar putea lesne vide ca un rabin să agiungă şi consilier al tronului; dar domnul Cuza nu are decît a ceti Convenţia şi va videa că drepturile politice nu se pot întinde decît la acii români ce profesază un rit creştin. D[omnia]-lui esprimă îngrijirea ca să nu se întemeieze regimul papal. Trecutul meu dovideşte, domnilor, că acel regim nu se va pute întroduce niciodată în cîtă vreme voi sta pe scaunul de ministru, căci eu — cel puţin întîiu[l] de pe această tribună — la Adunarea ad-hoc l-am combătut. S-au zis că biserica s-ar pune mai presus de stat, că biserica trebuie să fie supusă statului. Voi da dovezi că nicicum nu am vroit să-i dau vreo supremaţie. Dacă am cerut să se respecteze dreptăţile ei, am voit ca totodată să se respecteze în toată întregimea dreptăţile statului şi ea cea întăi să deie pilda supunerei şi respectului cătră guvern. Dacă am chemat momentan la ministeriu pe un onorabil membru al clerului au fost ca să dau o dovadă că guvernul nu defaimă religia, nici în dogme, nici în dreptățile ei, cum am* pretins-o mulți propoveduitori de ură în contra lui, ci am chemat la direcțiunea averilor bisericești și a instrucțiunei publice pe raportorul dorințelor liberale ale clerului din Adunarea ad-hoc de la 1857, pe cel ce au cerut în adevăr cum trebuie să fie clerul, iar nu din acii ce au declarat că au o altă cinste între patru ochi și alta între 16 ochi [1]. Guvernul l-au chemat spre a da o dovadă că nu se împotrivește la îmbunătățirea soartei clerului. Și lucrul ca un membru al clerului să fie în fruntea trebilor civile nu e nicidecît nuou; înainte de înființarea Departamentului Cultului averile bisericești erau supuse unei epitropii a căreia șef era mitropolitul Veniamin. Nu înțăleg pentru ce astăzi nu s-ar pute încredința direcțiunea acelor trebi unui membru din cler? Atuncea nime nu au zis că aceasta ar fi în contra canoanelor. Pentru ce, dar, astăzi s-ar presupune aceasta? Se mai zice că șeful Ministerului Cultului ar putea intra în conflict cu mitropolitul țărei. Voi răspunde că datoriile sufletești nu privesc dreptul de cetățan și că nu sîntem aice spre a esamina competența unui act de Sinod, adică care este afurisit și care nu. Sfîrșesc, domnilor, repetîndu-vă că dacă aceste esplicații nu sînt îndestulătoare voi răspunde conform regulamentului a treia zi și atuncea, după încheierea ce Adunarea ar da în această chestie, guvernul va vedea ce va avea de făcut [2].

M.O., 1860 (II), nr. 188, p. 643, col. 2–3.

NOTE

[1] Vezi mai sus nota 3 de la p. 34.

[2] Arhimandritul Melchisedec Ștefănescu fusese numit ministrul cultelor și instrucțiunii publice în guvernul Kogălniceanu. În urma interpelării lui Grigore Cuza, el a demisionat.

*Polemică cu Anastasie Panu referitor la raportul comisiei de anchetă asupra activității guvernului Epureanu***

Domnilor, onorabilul orator v-au vorbit de armonie între puterea esecutivă și între puterea legislativă. Apelez la Adunare să mărturisască dacă de cînd am onoare de a fi consilierul Coroanei am voit vrodată de a produce dezarmonie între aceste duoă puteri și dacă nu am pus toate silințele de a înlătura orice conflict dintre ele? De la început, domnilor, am venit și am declarat că recunosc Adunărei dreptul de anchetă, dar totodată am adăogit că acest drept trebuie să fie reglementat, trebuie să se formeză o anume lege întru aceasta. Mai sînt și alte pricini în Convențiune și încă cu totul bine precis**, precum acele din art. 46 [1]. Cu toate aceste, însuși onorabila Adunare s-au pronunțat că ele nu puteau fi aplicate fără mai nainte a fi reglementate prin anume legi speciale.

Art. 46 prescrie egalitatea tuturor românilor înaintea legei, și cu toate aceste recrutația și multe altele s-au făcut tot încă după legea veche, numai pentru că principul din Convenţie nu s-au prefăcut încă în lege specială. Prin urmare, dacă noi nu putem pune în lucrare punturile precizate prin Convenţie, cum am pute să aplicăm pe cele neprecizate?

---

* Citește: au

** Ședința din 19 mai 1860.

*** Citește : *precizate.*

Ni se zice că să luăm de pildă urmarea din alte ţări constituţionale; dar, pe care din aceste ţări o vom lua noi în cazul acesta de model? Căci precum ştim ancheta parlamentară nu se face tot într-un mod pretutindene şi, dacă preonorabilul orator ni pune înainte urmarea din Franţia, alţii ar putea să ni puie drept esemplu urmarea ce se păzăşte în America, alţii iară acea din Belgia &.

Eu, domnilor, am venit şi am declarat că recunosc Adunărei dreptul de anchetă, dar nu pot admite ca ea să poată de-a dreptul chema pe amploiaţi, ci susţin că în aceasta, prin organul legiuit al Adunărei, să se ceară prezentarea acelor amploiaţi înaintea comisiei, prin guvern. Eu recunosc dreptul ca Adunarea să proceadă spre descoperirea adevărului pînă şi prin supunere la jurămînt.

Totuşi însă susţin că aceste toate trebuie precizate prin o anume lege. Secţiunea I-ia a Adunărei se va ocupa cu cercetarea proiectului elaborat de Comisia centrală pentru deslușirea legei electorale. Adunarea nu are decît a pune îndatorire numitei secţiuni ca cu această ocaziune să prevadă şi cazul anchetei. Adunarea însăşi au recunoscut nevoia de a regulamenta driturile ei aşa. În regulamentul ei este înscris dritul de a primi petiţii, însă tot atunci ea au regulat şi modul cum să se primască şi chipul cum să se deie acele petiţii. Dacă s-ar lua de bază teoria domnului Panu întru aceasta, apoi Adunarea ar putea vide că i se prezintă odată cetăţeni cu sutele şi miile aducînd vreo petiţiune şi aceasta pe cuvîntul că aşa se urmează în Anglia sau aiurea. Precum însă Adunarea au reglementat dritul său de a priimi petiţii, asemene trebuie a se regula şi eserciţiul dritului de anchetă.

Nu voi nicicum a aduce conflicte între puterea legislativă şi acea esecutivă; sprijin numai că, de vreme ce nu e o lege precisă, apoi [este] cazul să se curme prin o învoire între ambele puteri. Eu, ca ministru, declar că sînt gata a da toate înlesnirile pentru ca ancheta să se poată urma cu toată scrupulozitatea cerută şi în cît priveşte pe particulari comisiunea poate a-i chema înaintea ei prin chipul ce va socoti. Amploiaţii însă trebuie să fie chemaţi prin guvern. Dacă însă Adunarea ţine a da numaidecît altă hotărîre întru aceasta, voteze-o şi apoi, comunicîndu-se guvernului, atunce ministerul va vide ceea ce are de făcut [2].

M.O., 1860 (II), nr. 197, p. 680, col. 2–3.

NOTE

[1] Pentru conţinutul articolului 46 din Convenţia de la Paris (19 august 1858), vezi mai sus nota 2 de la p. 291.

[2] Vezi supra şi discursul ţinut în ziua de 28 aprilie 1860 (p. 294).

În legătură cu activitatea comisiei de anchetă, Gr. M. Sturdza a propus următoarea moţiune:

„Luînd în privire că ministeriul de astăzi nu mai susţine opoziţia făcută de ministerul trecut anchetei parlamentare, o poziţie care se respinge cu desăvîrşire de Adunare, şi mai vîrtos s-au rostit hotărîtor că va da toate înlesnirile spre desăvîrşirea acelei anchete.

Luînd în privire că, pînă se va face pe calea convenţională o lege carea să reguleze modul de a se proceda la asemăne anchetă parlamentară, nu trebuie a se pregiudeca chestiunea nici într-un chip, subscrişii propun: ca acea comisie însărcinată cu ancheta să-şi înainteze lucrările, făcîndu-şi chemările prin biroul Adunărei şi aceasta în cît priveşte pre funcţionari prin ministeriu, care are a-i trimete, fără ca prin aceasta să se prejudece chestia legei ce are a se face, iar Adunarea va păşi la ordinea zilei".

Textul acesta era subscris de : I. Holban, P. Ciucă, Gr. Sturdza, colonel, N. Mavrocordat, I. Cantacuzin.

Moţiunea a fost admisă de către Adunare. *M.O.*, 1860, (II), nr. 198, p. 681.

*Discurs şi intervenţii cu privire la proiectul de buget pe anul 1860**

Domnilor, voiesc mai înainte de toate să înlăturez din discuţie tot ce s-ar putea propune ş-ar fi personal pentru membrii actuali ai cabinetului. Înainte de miniştri, trebuie să gîndim la ţară, care de atîta vreme reclamă vindecarea relelor sale. Mulţămesc prinţului Sturdza că prin amandamentul său cere ca Adunarea să fie dreaptă şi pentru miniştri[1]; în adevăr, dacă se cere onestitate şi activitate de la acel ce esecutează un ordin, cu cît mai mult ele trebuie să se ceară de la acel ce are ideea şi iniţiativa ordinului, precum a zis atît de nimerit domnul Grigoriu.

Domnului Gr[igore] Sturdza-i mulţămim pentru că reclamă sporirea lefilor miniştrilor; o fac aceasta nu pentru noi, miniştrii actuali, ci pentru succesorii noştri. Vroim să fim mai drepţi pentru aceştia decît unii din predecesorii noştri sînt pentru noi.

În adevăr, în moţiunea onor[abilului] deputat de Iaşi, pentru a nu se da miniştrilor decît leafa reglementală de 2 000 lei pe lună, cu mirare am văzut subscris şi pe domnul Gr[igore] Balş, unul din membrii fostului cabinet, acelaşi carele au subscris budgetul prezentat şi prin care se cere cîte 6 000 lei leafa ministrului pe lună; şi acum, cînd d[omnia]-lui nu mai este ministru, propune de a se reduce această leafă la cifra de 2 000 lei pe lună. Daţi-mi voie, domnilor, să vă înfăţoşez însuşi budgetul Ministerului Trebilor din Afară, subscris de ministrul de atunce, onorabilul domn Grigorie Balş. Iată-l** :

Acest fact zice tot!

Nu voi mai reveni asupra acestui caz. Dar mă întorc la chestiunea de interes public, acea privitoare la budgetul întreg.

Ştiţi, domnilor, că nu noi am înfăţoşat budgetul, dar predecesorii noştri. Cînd noi am intrat în minister, am găsit înfăţoşarea budgetului un fact îndeplinit. Ce era să facem? În luna lui mai, adecă în mijlocul anului, să retragem budgetul şi să înfăţoşăm un altul? Dar făcînd-o aceasta am fi agiuns la sfîrşitul anului fără budget! Însă trebuie să mergem înainte, trebuie să îndreptăm administraţia; de aceea am lăsat să se facă într-un chip excepţional ceea ce nu se face în nici o ţară constituţională, facerea budgetului prin însuşi Adunarea. Secţiile nu vroiau să se conforme cu cererile budgetului predecesorilor noştri, sub cuvînt că el era bazat pe o nouă organizaţie, ce nu era încă încuviinţată prin anume legi. Budgetul reglemental nu mai era posibil în faţa neapăratelor nevoi ale zilei. Ca ministru m-am conformat, dar, încheierii Adunării din...*** şi am lăsat, o mai repet, ca prin chip esccepţional Adunarea să facă însăşi budgetul.

---

* Şedinţa din 11 iunie 1860.

** Lipseşte textul lui Gr. Balş.

*** Loc liber în text.

Iată însă ce zice această încheiere (*Citește încheierea.*) Așadar, potrivit acestei încheieri, Adunarea binevoiască să hotărască, mai înainte de toate, cheltuielile neapărate pe anul acesta.

Cît pentru moțiunea onorabilului domn Panu[2], eu o resping cu totul; întîi, pentru că este contra unei încheieri a Adunării asupra căreia nu se poate reveni, și al doile, pentru că nu este dreaptă și practică. Ce zice această moțiune? Ca să se înscrie în capul cheltuielilor datoriile statului și apoi cu rămășița se vor acoperi, dacă se vor pute, și serviciile publice; într-alte cuvinte, oprirea pe loc a carului guvernamental. Se vorbește de datorii; nu vreau să cercetez deocamdată cum și cine le-a făcut. Eu recunosc că ele trebuie a fi plătite. Însă mai presus de toate datoriile există o datorie sfîntă care trebuie plătită și mai înainte : aceasta este leafa funcționarului, răsplata sa pentru munca care o dă statului, pînea ce în contra acestii munci trebuie să i se deie lui și familiei sale.

Datoria statului trebuie să fie sacră; însă acel ce au împrumutat statului bani priimește dobîndă pentru capital. Nu este însă așa și datoria ce țara contractează către funcționari, cînd ea nu-i plătește în proporție cu serviciul lor.

În numele țării, care are ochii țintiți asupra Adunării, vă conjur, domnilor, să ni punem mai presus de toate patimele și de toate considerațiile de partide și de persoane. Cel mai mare act ce o Adunare este chemată să facă este votarea budgetului.

Astăzi, acest act cîștigă o valoară îndoită; se atinge de a organiza astfeliu serviciile publice, de a otărî astfel leafa amploiaților, că acolo unde pînă acum era abuz să se introducă legalitatea, ca corupția și venalitatea să facă loc onestității și moralității. Aceasta nu vom putea niciodată face în cîtă vreme funcționarii noștri vor fi ținuți în starea de peritori de foame. Este cu greu, domnilor, de a reclama de la nevoiaș să se împotrivească ispitei. Nu tăgăduiesc că ar fi oameni destul de tari și de stăpîni pe sine ca să se ție mai presus de toate ispitele. Însă, aceste sînt pături privilegiate, sînt escepții, și la noi mai rari decît orișiunde. Amploaiatul se află astăzi mai rău plătit decît sub regimul regulamentar; atuncea, pe lîngă leafă el ave dinaintea sa gratificațiile bănești sau boieriile; gratificații astăzi nu se mai dau și la pergamentele de boierii nu mai ține nimene. Așadar, astăzi amploiatul nu are decît singură leafa sa și oare am avea dreptul de a cere de la dînsul toată vremea, toată activitatea sa, cînd nu i se dă măcar mijloacele pentru a putea trăi el și familia lui?

Adunarea este suverană în materie de dări. Ea are dreptul suprem de a otărî veniturile și cheltuielile statului. Ea ar lipsi suveranității sale cînd ar uita nevoile țărei, care reclamă și cere neîncetat îmbunătățirea administrației! Adunarea este suverană, dar țara este și mai suverană. Să ne uităm, dar, la țară și pentru ca încheierile Adunării să fie respectate de țară să începem mai întîi întru a respecta însuși noi încheierile noastre; cea întîi lege este ca minoritățile să se plece majorităților. În ziua de...* majoritatea au făcut o încheiere, care cere ca mai întîi să se otărască cheltuielile anului 1860; așadar, astăzi, minoritatea să se supuie acelei încheieri și, dar, resping moțiunea domnului Panu.

L. Catargiu *arată că propunerile guvernului referitor la achitarea salariilor și datoriilor sînt întemeiate.*

---

* Loc liber în text.

Gr. Cuza *cere ca pentru echilibrarea bugetului să se desfiinţeze pe un timp limitat atît guvernul, cît şi „armia, jandarmeria, corpul profesoral cu studenţii, corpul judiciar şi administrativ", iar ţara să se cîrmuiască după exemplul Franţei din 1793 de comisii ministeriale şi un comitet de „salut public", iar districtele să fie administrate de cîte un comisar. Nimeni să nu fie salariat. Astfel s-ar echilibra bugetul şi „s-ar putea amîna şi darea fonciară acea de 5 000 000 ce ameninţă pe privilegeţi".* A. Panu *arată că nu a avut timpul necesar pentru studierea aprofundată a proiectului de buget şi explică ce înţelege el că trebuie să cuprindă capitolul venituri. În ce priveşte sporirea salariilor, este de opinia să se mărească numai salariile funcţionarilor inferiori.*

Mai înainte de toate declar că secţia financiară, de cîte ori am asistat la lucrările ei, totdeauna s-a arătat plină de bunăvoinţă pentru cererile guvernului şi mai în special pentru îmbunătăţirea soartei arestanţilor şi a jandarmeriei, pentru care mi-au dat mai mult decît chiar am cerut. Zicînd aceste, socot că arăt îndestul că sînt departe de a face cea mai mică încriminare în contra lucrărilor secţiei. Însă totuşi sînt datoriu şi am dritul de a cere de la Adunare sporurile pe care le socot neapărate pentru îmbunătăţirea serviciului public. Aceasta cu atît mai mult o zic că la budgetul administraţiei ce s-au tratat în 6 lungi şedinţi eu nu am asistat la ele decît atunci cînd s-au cercetat paragrafele aresturilor şi aceasta din bunul rezon că eu nu eram încă ministru.

Ca unul ce nu sînt solidar pentru budgetul înfăţoşat de predecesorii mei, nu sînt asemene legat de a nu cere ceea ce el nu au cerut de la secţii. Cererele mele sînt însă numai întru cît ele sînt strict reclamate de trebuinţă. Ele se rădică de-abie la soma de 300 000 lei pentru Ministerul din Năuntru, somi în care intră lefile a 15 hirurgi, hultuitori* pentru ţinuturi, uitaţi de secţie de a se înscrie în budget, asemene şi sporiul lefilor raportorilor de statistică de prin districte şi alte asemene condeie. La Ministeriul Cultelor şi al Instrucţiei Publice nu reclam decît 120 000 lei, din care cea mai mare parte sînt meniţi pentru reorganizarea Seminariei centrale din Socola, pentru dezvoltarea unei şcoli normale catolice din Săbăoani, ca aşa să agiungem la naţionalizarea clerului catolic din Principate, şi, în fine, pentru aşezarea unei şcoli de hirurgie ! Aceste cifre arată cît de scrupulos am fost în cererea de noi adaosuri.

Viu acum a întîmpina pe preonorabilul preopinent domnul Lascăr Catargiu, carele sprijină că prin propunerea d[omniei]-sale nu s-ar răsturna votul Adunării. Eu îl voi ruga să binevoiască a ceti numai acel vot şi procesul-verbal al şedinţei şi se va încredinţa că şi secţia, şi Adunarea au voit a statornici mai întîi cheltuielile anului 1860, pentru acoperirea cărora sînt afectate dările actuale, întinse pe toate clasele, şi ca resursă provizorală şi darea fonciară de 5 milioane.

Nicăiri în acea încheiere nu se vorbeşte de datorii, aceste se vor plăti prin veniturile nouă ce vom dobîndi cînd vor sosi de la Comisia centrală proiecturile de lege pentru dările nouă.

Tot atuncea, de vom mai fi la putere, Adunarea ni va putea cere şi un budget raţional. Iar pînă atuncea nu putem face alta decît ca, prin chipul cel mai practic şi în timpul cel mai scurt, să ni silim a ni face un budget care cît se poate să îndestuleze nevoile zilei, ce sînt atîtea de mari, încît nu se mai pot urni. Să venim acum la chipul cum se propune a se face budgetul; se zice că în capul său să figureze datoria publică. M-aş primi la aceasta cînd şi noi am ave o datorie publică, făcută într-un chip raţional, ori menită de a se amortiza într-un şir de ani sau înscrisă ca datorie perpetuă. Însă aice sînt datorii făcute de guvernele trecute, cele mai multe fără partiţipaţia corpurilor legislative şi avînd a se plăti în scurte vadele* capete şi dobîndă. Vă întreb dacă asemine datorii se înscriu în capul budgetului, datorii excepţionale, ele trebuie a fi plătite prin surse excepţionale. Fără a căuta antecedente în budgetele staturilor europene, vă rog să vă aduceţi aminte că facerea unui budget nu este un lucru nou în ţara noastră. Între sprijinitorii propunerii onorabilului domn Panu, văd şi miniştri din timpurile reglementare. Ei bine, eu îi rog să-mi arate dacă de la 1832 de cînd s-a întrodus Regulamentul organic şi pînă astăzi s-a înscris vrodată în budget datoriile înaintea cheltuielilor curente ale statului. Onorabilul domn Panu au zis cu drept cuvînt că un budget trebuie să fie expresiunea esecutării tuturor legilor, garanţia tuturor libertăţilor constituţionale. D[omnia]-lui are, dar, dreptate cînd critică budgetul de faţă. Însă noul ministeriu este intrat la mai; el n-a putut, prin urmare, a se înfăţoşa cu un nou budget. Pentru aceasta i-ar fi trebuit să retragă budgetul vechi mai întîi; un budget însă nu se face într-o zi sau două, cînd onor[abilul] domn Panu singur a zis că 5 zile nu i-au fost de ajuns ca să studieze lucrarea secţiei. Cîte zile mai multe nu ar fi trebuit, dar, ca să compunem noul budget şi, chiar aşa fiind, ce budget, am fi putut face cînd sistemul dărilor încă este tot a celui vechi. Înfăţoşînd noul budget, cîte săptămîni ar fi trebuit secţiilor ca să-l studieze şi Adunării ca să-l discute, să-l amendeze şi să-l voteze, Comisiei centrale ca să-l declare compatibil cu baza organizaţiunei, domnului ca să-l întărească şi miniştrilor ca să-l pună în lucrare? Şi iată că am fi agiuns la finitul anului şi pînă atunci cum ar fi mers administraţia? Ce ar fi zis ţara? Ce am fi făcut cu funcţionarii? i ar fi trebuit să moară de foame şi, prin urmare, acii oneşti să părăsească serviciul şi cei răi... avem curagiul de a zice lucrurile pe nume... „să fure"! Ţara însă cere administraţie, cere dreptate, cere armată, ţara ni cere în fine fapte, şi noi ni vedem ţinuţi pe loc. Ni se leagă mîinile şi picioarele şi apoi ni se zice să mergem înainte. Domnilor! Domnilor! Gîndiţi la ţara care va judeca între d[umnea]-voastră şi între noi!

---

* Vaccinatori.

Spuneţi-ni ce să facem cu administraţia ţării, cînd nu ni daţi mijloace, cînd chiar întinderea dărilor ni cere cheltuieli enorme şi cînd casa statului nu are macar 1 000 galbeni în numărătoare; pentru cumpararea cailor jandarmeriei am trebuit să dau cel de pe urmă galbăn din casa clerului. Pentru ca Departamentul Lucrărilor Publice să poată observa contractul încheiet pentru şosaua de la Pineu, am trebuit să mă ating pînă şi de depozite. Puneţi-vă, domnilor, în poziţia noastră şi vedeţi dacă este chip a merge înainte. Vă rugăm pentru ţară, nu vă rugăm pentru noi.

Miniştrii trec, dar ţara rămîne. Daţi ţărei mijloace. Noi vă declarăm că nu vom cheltui un ban afară din sumele încuviinţate de Adunare, dar, tocmai pentru ca să putem împlini această îndatorire, daţi-ni sumele trebuitoare. Domnul Panu a stigmatizat cu drept cuvînt starea ticăloasă a finanţelor noastre, care face că creditorii statului să se amîne cu plata din zi în zi; însă cauza acestui rău nu sîntem noi, carii n-am fost niciodată miniştri. Acest rău este o tristă moştenire de la alte guverne şi, dar, nu acii carii au cheltuit cu milioanele peste budgete au dreptul să vie astăzi să ni impute lucruri pre care noi cii dintîi le-am descuviinţat, lucruri care noi nu le vom face; luăm îndatorirea dinaintea Adunării, dinaintea țărei.

---

* Termene de plată (tc.)

Onorabilul domn Panu v-a vorbit de ședințe confidențiale, în care eu aș fi cerut pentru miniștri cîte 6 000 lei pe lună și pentru prezidentul Consiliului un adaos de 2 000 lei, iar pe lună. Nu știu dacă este îndestul de parlamentar de a reînnoi în ședințele publice convorbirile confidențiale; însă, deprins de a nu vorbi într-un fel în patru ochi și în alt fel în fața publicului, vreu eu singur a repeta ceea ce am zis în casa domnului Teodor Ghica. Eu nu am cerut nici 5 000, nici 6 000 lei pentru miniștri, decît am zis că și miniștrii sînt funcționari, că, prin urmare, și ei trebuie a fi plătiți în proporție cu capacitatea lor și ca dovadă la zisele mele am arătat budgetul Țărei Românești, elaborat de miniștri moderați și bogați.

Acest budget dă miniștrilor cîte 5 000 lei pe lună și prezidentului Consiliului îi dă un suplement de alte 2 000 lei; iată, domnilor, toată conversația noastră confidențială, o recunosc pentru că nu a avut nimic compromețant pentru mine; am slujit un an la Comisia centrală fără leafă, voi pute sluji și ca ministru cu mica leafă însemnată de secțiune. Și, cînd o zic aceasta, o zic și pentru colegii mei. (*Toți miniștrii sculîndu-să în picioare aprobează declarația prezidentului Consiliului.*) Nu urmează, dar, în mijloc vreun interes personal; dar, ca chestie de princip, cer sporirea lefii și pentru miniștri, ca și pentru orice funcționar, și mai ales în timpurile actuale, cînd de la ministru se cere mai mult decît se cerea înainte. Mi s-a întîmplat a vede miniștri cu lefe regulamentare dăruite și aceste pe la cinovnici și totuși cumpărînd moșii de veci, după cîțiva ani de slujbă.

De-acum vom vide miniștri, deși cu leafă îndoită și întreită, totuși vînzîndu-și chiar și moșiile pămîntești. Rezonul care a îndemnat pe secție de a spori lefile amploiaților subalterni, cu drept cuvînt a fost că ei nu trebuie să moară de foame, ei și familiile lor.

Însă și noi, miniștrii, avem familii, avem femei și copii. Apoi, fiindcă și noi ca și alți amploiați dăm țărei tot timpul, toată puterea, toată activitatea noastră, pentru ce femeile noastre să fie în lipsă! Dar, poate că sîntem bogați? Asta poate să fie, însă această avere este a familiilor noastre, ș-apoi sînt și miniștri săraci. Astăzi a-și mărturisi sărăcia, mai ales în mijlocul corupției în care ni aflăm, departe de a fi o rușine, este un titlu de laudă! O țară care cere de la miniștrii săi totul, totul, nu trebuie să le drămăluiască paraua, mai ales cînd ei prin lipsa de orice mijloace afectate pretutindene asupra miniștrilor sînt siliți pentru trebuințe neprevăzute a le îndestula chiar din leafa lor. Spre dovadă, dați-mi voie, domnilor, să vă spun ce-am făcut cu leafa me de ministru. Am 2 000 lei pe lună, m-am dus să fac revizie penitenciarului din Iași. Am găsit 400 de arestanți; la întrebarea ce le-am făcut, dacă n-au nimica de tînguit, 400 de guri mi-au răspuns că mor de foame. În adevăr, ei n-au decît 12 parale de om pentru hrană. Pînă la votarea budgetului nu puteam să-i las să moară de foame; le-am dat giumătate din leafa me. Se atingea de strîngerea nebunilor de pe ulițele Iașilor și trimiterea lor la monastirea Neamțului; am trebuit să plătesc chiria trăsurelor din punga me, și cîte alte asemine cheltuieli. Așadar, dacă cer sporirea lefilor o cer nu pe considerații personale, dar din punctul de vedere al dreptății.

S-a vorbit apoi de deosebita leafă cuvenită președintelui Consiliului; și aceasta este drept, domnilor, pentru că postul de prezident al Consiliului nu mai este ca mai înainte. Prezidenția este astăzi o funcțiune foarte grea. Prezidentul reprezentează politica guvernului, el corespondează cu domnul, cu Comisia centrală, cu îmbile ministere, cu Camera, el este într-un cuvînt intermediarul între domn şi celelalte corpuri ale statului. Munca sa este cea mai grea, este o muncă de cap, ciilalţi miniştri tot mai pot ave puţin răgaz, puţine minute de odihnă, prezidentul Consiliului lucrează zi şi noapte. Dumnezeu m-a înzestrat cu îndestulă doză de activitate; ei bine! o recunosc că, lucrînd în conştiinţă şi nentrerupt 16, ades 18 oare pe zi, încă nu pot îndestula trebuinţele serviciului public. Mai gîndiţi, domnilor, că domnul giumătate de an petrece în Bucureşti, că, domnul, după Convenţie, guvernînd cu miniştrii săi, prezidentul Consiliului de două ori pe săptămînă trebuie să-i deie samă de toate lucrările. Gîndiţi, dar, ce muncă are astăzi un prezident de Consiliu. Ei, domnilor, credeţi-ni: numai miniştrii astăzi nu se pot lăuda că se odihnesc pe dafine şi pe roze.

Onorabilul domn Panu zice că sistemul financiar nu este încă regulat, că, atuncea cînd sistemul va fi regulat, atuncea vor putea miniştrii a cere lefi.

D[omnia]-lui nu este drept cu această propunere. Cînd sistemul financiar, cînd organizaţia va fi făcută, şi sarcina miniştrilor va fi mai uşoară; greul este tocmai astăzi. Ei bine! Drept ar fi că tocmai la greu funcţionarii să nu fie plătiţi? Dar, ca să revin la budget în general, daţi-mi voie, domnilor, să vă adaug două cuvinte: noi nu mai sîntem în agiunul entuziasmului, ci a doua zi după entuziasm. Astăzi nu se mai reclamă de la noi vorbe frumoase, ci fapte, şi fapte mari; şi noi nu avem macar mijloace să urnim serviciile publice.

Sfîrşind, conjur pe Adunare să se uite la trebuinţele ţărei, să vadă cît de mare sînt nevoile şi cererile ei; şi, fiind aşa, să gîndească la marea răspundere ce ar atrage asupră-şi cînd prin refuz de mijloace ni-ar pune în neputinţă de a vindeca răul, de a îndestula nevoile [3].

M.O., 1860 (II), nr. 266, p. 965, col. 2 – p. 967, col. 1; p. 968, col. 1–3; nr. 267, p. 969, col. 1.

NOTE

[1] Amendamentul lui Gr. M. Sturdza, sprijinit de Gr. Sturdza colonelul, N. Pisoschi, I. Cantacuzin și D. Cracte, avea următoarea redactare:

„Amendament

Considerînd că după art. 46 din Convențiune toți românii sînt deopotrivă admisibili în funcțiunile publice.

Considerînd că, spre a se aplica în adevăr acest mare princip de dreptate și de egalitate funcțiunile publice cele mai înalte, ca și cele subalterne trebuie să fie retribuite așa încît să nu rămîie un privilegiu al celor înavuțiți.

Considerînd că nu poziția materială, ci meritul, capacitatea și încrederea puterei legiuitoare sînt însușirile cerute de la acii ce sînt chemați a alcătui ministeriul.

Considerînd că acești înalți funcționari ai statului au nu numai toată capacitatea ocîrmuirei, dar și toată răspunderea către puterea legiuitoare.

Considerînd că este de demnitatea țărei ca asemine înalți funcționari să nu se afle într-o poziție strîmtorită, să nu fie apasați de alte preocupări decît acele a serviciului public.

Considerînd totodată că președintele Consiliului pe lîngă sarcina sa de ministru mai este și împovărat cu îndatoriri și cu lucrări de care sînt scutiți cialalți colegi ai săi, și că dreptatea cere ca țara să retribuie serviciile care le impune acest înalt funcționariu, subscrișii propun:

Că fiecare ministru să aibă 5 000 lei retribuție pe lună, adecă 3 000 lei leafa și 2 000 lei pentru reprezentație, iar președintele Consiliului, pe lîngă retribuțiunea postului de ministru ce l-ar ocupa, să aibă încă 2 000 lei leafă pe lună ca președinte al Consiliului". *M.O.*, 1860(II), nr. 266, p. 965, col. 1–2.

Acest amendament se făcuse la propunerea lui A. Panu (la art. II), pentru care cf. nota 2. Punîndu-se la vot, s-a respins întreaga propunere. *M.O.*, 1860 (II), nr. 267, p. 970, col. 1.

[2] Anastasie Panu propunea ca la începutul bugetului statului să se consemneze suma veniturilor statului, „apoi datoriile statului, dobînzile și apoi capitalul ce va rămîne curat [...] cu acest venit să se reguleze îndestularea neapăratelor nevoi din toate ramurile administrative". Cerea să se mărească salariile numai categoriilor inferioare de salariați. *M.O.*, 1860 (II), nr. 265, p. 962, col. 3.

[3] Pentru alte editări, vezi A. Zub, *op. cit.*, nr. 1 086.

*Intervenție în care face precizări referitor la necesitatea reorganizării jandarmeriei și a unei bune salarizări a ei**

Ministerul precedent au format un proiect pentru reorganizarea jandarmeriei pe un picior mult mai numeros decît acel existent. Prin acel proiect el ș-au exprimat părerea de a se da jandarmi și pe la ocoale, și prin urmare de a se desființa storoșii**. Proiectul acela acuma se află la Comisia centrală. După încheierea Adunării s-au regulat ca serviciul public să se păstreze după legile actuale, însă cu putincioase îmbunătățiri. La secție am arătat nevoia [de] a spori numărul jandarmilor pentru paza arestanților, pentru lucrările poliției și alte lucrări, care sînt în neputință a se înainti cu numărul de astăzi. Secțiunea mi-au acordat numărul de jandarmi cerut, adecă numărul de la 300 la 400 jandarmi peste cii actuali. Domnul Panu au chemat luarea-aminte a secției asupra neaparatei nevoi ce este că, corpul jandarmilor spre a-și îndeplini misiunea trebuie să se compuie din soldații ieșiți din oaste, la care moralitatea și disciplina să fie condițiunea cea dintîi, și asta pentru ca, corpul de jandarmerie să fie un corp de elită, compus din oamenii cii mai buni. Secțiunea au cuviințat pentru sporirea lefilor jandarmilor soma de 292 lei, aceea care ministerul opinează a se scădea din soma afectată jandarmeriei, căci numai astfeliu se pot găsi oameni care să fie adevărat jandarmi, adecă oameni apărători legei, onoarei și averei cetățenilor.

Cum am avut onoare a vă arăta, budgetul corpului storoșilor era desființat prin proiectul de reorganizare trimes la Comisia centrală. Însă eu cred că, pînă cînd Comisia centrală nu se va rosti și Adunarea nu va vota, ar fi nepotrivit și chiar cu neputință ca storoșii să fie desființați, neavînd ce a se pune în loc. Păstrarea lor este, dar, de toată necesitatea, însă păstrarea lor cu lefile actuale este cu neputință, căci atuncea ar fi cum au zis domnul Ștefan Catargiu, a ave un corp care să stea numai spre a insulta și a mania*** biciul pe spetele poporului [1], de aceea vă rog nu fiți iconomi pentru § acesta [2]. Pînă acuma Adunarea au dat administrației tot ce am reclamat. Cu budgetul de astăzi dacă nu aș îmbunătăți starea lucrurilor aș demerita de a mai sta în fața Adunărei, însă nimic nu ar rezulta bun dacă nu am fi puși în poziție de a îmbunătăți și starea jandarmilor și a storoșilor, adică a acelora care sînt însărcinați de a executa trebile administrației. Din parte-mi, domnilor, mulțămîndu-vă de încrederea dată, vă încredinţăz că voi pune toate silinţile mele pentru a îmbunătăţi administraţia şi a moraliza personalul funcţionarilor acelor ce nu-şi îndeplinesc misiunea lor cu sfinţenie, zicînd că nu au lefi îndeajuns. Şi pentru aceea, domnilor, vă rog că dacă voiţi să vă bucuraţi de votul dumneavoastră, acordaţi-mi şi acest § pentru storoşi şi jandarmi şi dacă pînă la anul viitoriu, cînd vă veţi întoarce aice, şi nu veţi găsi o îndreptare în administraţiune, atunci veţi fi în tot dreptul a mă trage la răspundere.

---

* Ședința din 14 iunie 1860.

** Unități cu caracter militar ce țineau ordinea în sate.

*** A mînui.

M.O., 1860 (II), nr. 274, p. 998, col. 3.

NOTE

[1] *Ibidem*, col. 2.

[2] Deputatul Lascăr Catargiu, într-o intervenţie, arătase că în proiectul de buget prezentat de guvernul prezidat de Manolache Costache Epureanu era prevăzută la acest paragraf suma de 2 milioane de lei. Guvernul Kogălniceanu a prevăzut 3 milioane, peste care „se mai cere 520 mii pentru storoşi, cînd în anii trecuţi jandarmii şi storoşii nu costa pe stat decît la un milion şepte sute mii lei". *Ibidem*.

*Intervenţie în care susţine nevoia reorganizării poştei**

În Ţara Românească s-au prezentat Adunării un proiect pentru drumurile de fer. S-au găsit şi acolo cîţiva deputaţi care să zică că această chestiune e de interes comun şi că acest proiect trebuie a se lucra de Comisia centrală. Însă onorabilul domn Barbu Catargiu au zis că nu poate să primească astă teorie, căci ea n-ar ţinti decît a împedeca dezvoltarea Ţărei Româneşti, pentru că fraţilor moldoveni le-ar putea plăcea ca cu zile, ani, încă să se tîrîie pe drumuri răle şi hogoşe. Domnul Barbu Catargiu au cerut, dar, de a se lua în discuţie proiectul şi au ezbutit, şi vă încredinţez că prin aceasta tocmai au contribuit la realizarea interesului comun. Făcîndu-să drumurile de fer în Ţara Românească, ţara soră Moldova, cînd va vroi şi ea a ave căi ferate, nu are nevoie de agiutorul străinilor, ci se va adresa la ţara de peste Milcov, unde va găsi şi oameni speciali şi atelii [sic!] şi în sfîrşit toate îndemînările. Iată, dar, că interesul comun s-ar realiza mai lesne. Tocmai ceea ce au zis domnul Barbu Catargiu în privirea căilor ferate, îmi veţi da voie, domnilor, de a vi-o citi în privirea poştelor, şi aceste spre a răspunde domnului Lascăr Catargiu [1], care zice că organizaţia poştelor este de interes comun şi că trebuie să se facă proiectul de Comisia centrală. Aceasta nu o putem face fiindcă Ţara Românească avînd încheiete contracturi pe doi ani de zile şi se pare cu atîta trebuie să şi întîrzie organizarea poştelor. Noi însă nu ni aflăm legaţi cu nimene şi, dar, putem să ni îmbunătăţim poştele în toată libertatea. Dîndu-să acum împuternicire guvernului de a face o reorganizare cum trebuie, prin aceasta s-ar face un folos şi ţării surori de peste Milcov, cînd după împlinirea contractelor ar voi şi ea a-şi face reorganizarea trebuitoare.

---

* Şedinţa din 15 iunie 1860.

Nu gîndiţi, domnilor, că guvernul este indiferent de a vide în ţară poşte străine. După esplicaţia ce am avut cu agenţii puterilor ce au asemine poşte, ne-am convins că nici Austria, nici Rosia nu neagă Principatelor dreptul exclusiv al poştelor, dar zic, şi poate cu drept cuvînt, că, cîtă vreme organizarea poştelor noastre va fi defectuoasă şi nu le va înfăţoşa îndestulă garanţie, ele sînt silite să ţină poştele lor, căci au trataturi cu alte staturi întru esacta tradare a scrisorilor şi a gropurilor[*] cu bani. Dar, pentru ca să putem ajunge la momentul dorit, de a nu mai vede în ţara noastră poşte străine, trebuie să împuternicim pe guvern ca să ieie toate măsurile trebuincioase pentru a îmbunătăţi acest ram de serviciu şi mai ales a pune în capul poştelor oameni speciali aduşi din străinătate. Trebuie să o mărturisesc cu durere că la noi în ţară nu avem oameni cu cunoştinţe necesare pentru acest ram, ca şi pentru multe altele. Guvernul anterior[2] au fost adus pe domnul Manovarda, care este român şi care este om special pentru poşte. D[umnealui] a organizat poştele în ducatul Cracovia după incorporarea sa cu Austria. Nu trebuie, domnilor, să ni povăţuim după ideele strimte ale esclusivismului şi ale urelor antinăciunale.

Se zice că domnul Manovarda este neamţ. Lasă că nu-i, dar chiar aşa de ar fi, nu se poate împedeca întru nimică de a nu ave recurs la cunoştinţele sale, dacă ele ni sînt trebuitoare. Eu unul nu înţăleg patriotismul pe terenul acesta. Îmi veţi zice că se fac cheltuieli mari, că poştele custă mai mult decît produc. Aceasta provine că în sarcina poştelor se pun şi some ce se plătesc pentru casă de poştă. Această mare cheltuială va conteni de-ndată ce modul vicios şi costisitor cu care astăzi se caută această antrepriză va conteni. Şi sînt sigur că plata scrisorilor şi a dilijanselor va aduce atunce folos. Însă spre aceasta va trebui ca acest serviciu să fie astfeliu organizat, încît din orice colţ al Principatelor, fie oraş, fie sat, să se poată trimete şi primi scrisori.

M.O., 1860 (II), nr. 279, p. 1 018, col. 2–3

NOTE

[1] Lascăr Catargiu spunea în aceeaşi şedinţă : „[...] Mai întîi să se facă o organizare poştală carea este de atributul Comisiei centrale, căci ea trebuie a se face identică cu a Ţării Româneşti, şi numai aşa vom putea veni la scop ; dar precum este astăzi, ca să dăm numai parale şi veniturile să le ieie alţii, nu pot admite”. *Ibidem*, col. 1.

[2] Este vorba de guvernul Epureanu.

Intervenţie în care arată că egumenii mănăstirilor închinate socotesc moşiile acestora ca proprietăţi private ale „locurilor sfinte” şi ca urmare ei se consideră „stat în stat”[*]

Chestiunea aceasta[1] ocazionează guvernului foarte mari supărări. Ea se vede foarte complicată, foarte grea, ea priveşte pe toată ţara, şi în asemene chestiune toată ţara trebuie să fie una, pentru ca să sprijine lucrarea pe care o va face guvernul. De această chestiune este legată toată autonomia, toată suveranitatea noastră din năuntru. În adevăr, domnilor, de o bucată de timp egumenii monastirilor închinate locurilor de gios au luat o atitudine cu totul contrarie intereselor și demnităței țărei. Ei țintesc de a se considera moșiile monastirilor închinate ca o proprietate privată a locurilor sfinte, nesupuse iurisdicției țărei. Ei vreu să tracteze cu guvernul ca putere cu putere, vreu să să facă stat în stat.

---

[*] Săculeţelor.

[*] Şedinţa din 17 iunie 1860.

Domnul Cuciureanu au zis mai deunăzi că protocoalele Conferințiilor de la Paris nu sînt îndatoritoare pentru Principate [2]. Ca deputat am împărtășit și eu acea opinie și aceea ce am zis ca deputat se va dovedi prin faptele mele ca ministru. În protocoalele de Paris se cuprinde ca să se rînduiască o comisie, cerută și de Regulament, carea să pregătească calea împăcărei între guvern și monastiri. Acest drum s-au fost luat de predecesorii mei; odată început, eu a trebuit să-l urmez. Nu vreu să mă esprim dacă el este cel mai nimerit, însă vă pot încredința că ni vom ocupa cu cea mai mare intențiune pentru a păstra drepturile țărei. În curînd ordinul subscris de Măria-Sa pentru numirea comisiei va ieși în „Monitor". Pentru compunerea acestei comisii am ales persoanele cele mai oneste, cele mai capabile, cele mai devotate binelui și demnității țării. Așa, pentru Moldova s-au numit onorabilul domn Lascăr Roset, iar pentru Țara Românească s-au numit domnii A. Golescu și C. Bozianu. Această comisiune, întrunită la București, va trata chestiunea în comun. Vin acum la chestia imposesuirii moșiilor. Atît după legile cele dinainte de Regulament, cît și după Regulament, moșiile monastirilor închinate sînt supuse legilor țării, întocmai ca și moșiile monastirilor neînchinate. Rînduirea egumenilor s-a făcut asemenea pururea cu condiția că ei se va supune legilor pămîntului. Astă dată egumenii au voit a se pune mai presus de legile țării. În privirea imposesuirii moșiilor ei au trimes Ministerului Cultelor niște condițiuni pe care nu le-am putut primi, pentru că prin ele s-ar fi prejudecat chestia, ca unele ce vor a considera moșiile monastirești ca proprietate particulară a comunităților grecești. După o lungă corespondență, ei tot urmează a nu priimi într-un chip absolut condițiunile cu care s-au imposesuit moșiile monastirilor administrate de minister și cu deosebire acele privitoare la cruțarea pădurilor și la îmbunătățirea satelor, potrivit stărei adevărate a lucrurilor. Egumenii, socotindu-se obijduiți, au adresat o tinguire circulară către consulii puterilor garante. După datorie eu am făcut cuvenita întîmpinare. Totodată, pentru a opri imposesuirile iconomicoase, am publicat prin „Monitor" că oricine se va înșela de a lua în posesie moșii prin zdelcă* particulară va rămînea păgubaș. Am pus asemenea egumenilor greci un anume termin pentru ca să priimească condițiile ministerului; la din contră moșiile se vor imposesui direct de către minister. Mai rădică egumenii și o altă și mai curioasă pretenție. Ei vroiesc ca moșiile să se imposesueze în locașurile lor particulare, unde guvernul să-și trimată al său reprezentant, bazîndu-se întru aceasta pe un precedent, adecă că așa se urma mai nainte. Eu m-am opus la această propunere, întîmpinînd că nu autoritatea trebuie să se ducă la particulari, ci particularii trebuie să vie înaintea autorităței. Iată, domnilor, în ce stă chestia. Fiți siguri că ea este încredințată în mîini care vor ști a apara drepturile și interesele țării [3].

---

* Contract, înscris sub semnătură privată.

M.O., 1860 (III), nr. 19, p. 75, col. 2–3.

NOTE

[1] Cuvîntarea de față reprezintă un răspuns la următoarea intervenție a lui A. Grigoriu : „Am auzit că moșiile monastirilor închinate se dau de către egumeni în particular prin zdelce și nu de către ministeriu prin adjudecăciune. Vreu să știu dacă guvernul au auzit și dacă au luat vreo măsură să împedece aceasta”. *Ibidem.*

[2] Vezi intervenția din ziua de 8 iunie 1860. *M.O.*, 1860 (II), nr. 237, p. 841, col. 2.

[3] În aceeași problemă vezi în volumul de față și intervențiile de la p. 240 și 410.

Intervenție în care arată lipsa personalului pregătit pentru a fi încadrat în aparatul de stat[*]

Legile se pot face foarte ușor, dar este mai greu de a găsi pe acii ce trebuie a le aplica. Nimene nu va putea tăgădui că ducem lipsă de oameni speciali, precum buni administratori, buni judecători, buni militari. Barbați înzestrați cu cunoștințe teoretice și practice nu se pot forma cît ai bate din palme. Un guvern, fie el democratic, fie el aristocratic, nu-i poate găsi acolo unde ei nu sînt formați. Guvernul actual trebuie, dar, să primască moștenirea trecutului. Oamenii cum îi dorește domnul Roseti[1] și precum i-au format guvernile de[**] care d[omnia]-lui au făcut parte, i-am căuta ca Diogene cu fănariul și tot nu i-am găsi, pentru că nici un guvern nu ș-au bătut capul de a-i forma. Nu guvernul actual au prezidat mai înainte la trebile publice; prin urmare, nici nu poate fi solidariu pentru trecut. Pentru a ave oameni cum îi dorim cu toții, au trebuit școli, au trebuit cursuri de administrație, de drit, de finanțe. Avut-am aceste cursuri? Și chiar cînd unile din aceste au fost, care guvern s-au ocupat de a încuraja pe tinerii ce s-au deosăbit mai mult în ele? Credeți-mă, domnilor, că cea mai mare nenorocire a celor ce sînt la putere este de a căuta și de a nu-i găsi.

Vedeți cîte funcțiuni nouă și importante s-au creat de regimul constituțional. Ei bine, eu vă zic fără frică de a putea fi contrazis că acel ce va găsi oameni spre a le ocupa bine ar fi un mare năzdrăvan. O mare nenorocire pentru țara noastră, Moldova îndeosebi, este că nu avem încă întemeiată acea mare busolă a guvernelor, care singură nu poate înșela, busolă care se numește opinie publică. Cel puțin există puțini oameni asupra cărora opiniunea publică să fie fixată. Același om care de unii se realță ca un Caton, de alții se stigmatizează ca un Mandrin[2]. Dacă aceasta este pentru somități, ce trebuie să fie pentru comunul amploiaților? O persoană foarte onestă mi-au fost recomandat pe cineva ca un om foarte capabil și foarte integru. Despre același individ am întrebat și pe o altă persoană iarăși foarte onestă; iată ce mi-au răspuns această a doua persoană : omul este capabil de toată crima și de toată infamia. Unul îi da dafini și celalalt îl trimetea la ocnă. Cînd învățămîntul va fi răspîndit în toate orașele și satele, cînd numai știința va deschide ușa funcțiunelor, cînd caracterul va fi întărit atît prin educăciune, cît și prin moralitate în guvern, cînd meritul se va căuta și se va răsplăti oriunde se va găsi, atunce vom ave și oameni cum îi înțălege domnul Roseti, cum îi dorește, toată țara, cum trebuie să fie.

---

[*] Ședința din 20 iunie 1860.

[**] Citește : *din.*

Dar pînă atunce singurul lucru ce ni se poate cere este ca din ceea ce avem să alegem tot ce este mai bun, mai onest şi mai capabil, şi aceasta vă încredinţez, domnilor, că o vom face. Şi domnul Roseti au fost ministru, şi într-un timp cînd miniştrii puteau mai mult decît miniştrii de astăzi. Ei bine, eu îl întreb ce reforme au făcut, ce îmbunătăţiri au proiectat şi cu ce alţi oameni s-au servit, decît acii carii astăzi îi descrie atîta de rău. Dacă cineva are astăzi dritul să ridice un glas de critică, acest drit se cuvine miniştrilor actuali, acii în urmă sosiţi, care moştenesc relele trecutului. Critica în tot cazul este nepotrivită în gura acelora carii ne-au lasat această moştenire.

M.O., 1860 (III), nr. 21, p. 82, col. 2.

NOTE

[1] Radu Rosetti vorbind despre sarcinile noului guvern arăta între altele : „[...] Schimbîndu-se numai numile autorităţilor şi neîngrădindu-se cu moralitate şi răspundere reală, încredinţîndu-se posturile nu meritului şi integrităţei bine dovedite, de oriunde ar veni, ci limbuţiei lăudăroase sau servilismului linguşitoriu a tuturor regimelor, ele nu se democratizează, ci se ovilesc*. Şi mărginindu-ni numai în plată bună, nici moralitatea, nici legalitatea cîştigă ceva. Guvernul nu-şi sporeşte consideraţia, ţara rămîne tot însetată de dreptate, şi cu drept cuvînt s-ar rezuma beneficiurile regimului convenţional în milioanele ce se cer pentru întreţinerea lui[...]". *Ibidem,* col. 2.

[2] Louis Mandrin, „faimos şef de briganzi" în Franţa în al doilea sfert al secolului al 18-lea.

* Ofilesc.

*Intervenţie în care arată tensiunea care există între guvern şi mitropolit**

Cînd eu am primit Ministerul, am găsit situaţia între autoritatea civilă şi cea spirituală foarte întinsă. Din partea mitropolitului am găsit o tagadă sistematică la toate cererile guvernului. Am întrebuinţat toate mijloacele ca să putem veni într-o bună înţelegere prin pace, prin linişte. I-am încuviinţat orice concesiune au cerut. Printr-o legiuire este a se da pentru reparaţiile mici ale Mitropoliei numai 3 000 lei pe an. De mai mulţi ani se dau some colosale — şi în anul acesta am făcut aseminea. Noi n-am vroit nici macar să cercetăm cifrele, numa pe speranţa că vom veni la o bună înţălegire. Asemine am lasat moşia Cîrligului şi pe anul acesta în folosul mitropolitului; dar în zadar au fost orice încercare. În monastirea Neamţului predomneşte o adevărată anarhie, insuflată de stareţul acelei monastiri. Am cerut destituirea lui de la preasfinţitul mitropolit, care au destituit mulţi oameni nejudecaţi, care au izgonit mulţime de parohi bătrîni ce mor de foame, însă pre stareţul care au uneltit în contra autonomiei guvernului, dovadă este chiar actul iscălit de mîna sa, pre acesta îl ţine. Acest om este atît de duşman ideilor nouă, încît au ajuns pînă la aceea că, atunci cînd au intrat stareţ, era la şcoala de acolo marca ţării, şi aceea au pus de au dat-o jos. Am cerut de la mitropolit destituirea lui, şi n-am putut reuşi.

* Şedinţa din 21 iunie 1860.

Presfinţitul mitropolit au caterisit apoi şi pe acii ce ar învăţa sau ar asculta muzica vocală. Apoi nu ştiu dacă cu asemine mijloc am pute noi întări credinţa în inimile monahilor, care, ducîndu-se la bieserică să asculte serviciile şi rugăciunile făcute lui Dumnezeu, s-ar îndoi de trebuie să le asculte?

În asemine stare de lucruri, oare nu am dreptate să zic că în monastiri este o adevărată anarhie? Sînt, dar, datoriu să supun Adunărei toate neînţălegirile dintre guvern şi mitropolit, şi Adunarea în suveranitatea sa va decide [1].

M.O., 1860 (III), nr. 24, p. 96, col. 2.

NOTE

[1] Un tablou elocvent asupra situaţiei se face în discursul de la p. 183, precum şi în intervenţiile de la p. 335 şi notele respective; mitropolit era Sofronie Miclescu.

Adunarea legislativă a Moldovei

4 decembrie 1860 — 22 mai 1861

*Declaraţie privind politica externă a guvernului**

Domnilor deputaţi, declaraţia făcută Camerei din Bucureşti de colegul meu preşedintele Consiliului de Miniştri de peste Milcov[1] mă autorizează a face şi eu Camerei de aice profesia de credinţă a guvernului în priivirea politicei sale esterioare. Domnilor, şi în afară şi în înăuntru se scrie şi se vorbeşte atît de mult despre participarea noastră în cvestii străine încît este de datorie a ministeriului de a vă face dumneavoastră, de a face ţărei o espunere franşă şi lealâ a liniei de urmare ce guvernul păzăşte şi este hotărît a păzi şi în viitoriu. Această linie de urmare este întemeiată pe politica seculară a Principatelor Române, politică care se încheie în două cuvinte : *neutralitate* şi *ospitalitate*. Această politică s-au proclamat în chipul cel mai solenel şi mai unanim de Adunarea naţională din 1857. Măria-Sa domnul Alexandru Ioan I nu va uita că au fost unul din membrii acelei memorabile şi mari Adunări.

Guvernul Măriei-Sale va pastra, dar, şi va apara această politică, ca singura folositoare pentru români. Vroim să fim stăpîni în pămîntul nostru pentru ca să nu dăm străinilor dritul de a se amesteca în trebile noastre. Nici noi nu ni vom amesteca în trebile altora. (*Aprobare.*) Vroim ca pămîntul romănesc să urmeze a fi un pămînt de neutralitate şi de ospitalitate. Orice străin respins din patria sa din cauze politice, în cîtă vreme va respecta legile noastre, în cîtă vreme nu va lua parte la uneltiri revoluţionare, va găsi un azil sigur în ţara noastră. Numai românii nu trebuie să se depărteze de la această mare datorinţă a omenirei, căci şi părinţii noştri, şi noi nu o dată am găsit refugiul în alte ţări. Şi, prin urmare, îmbrăţoşind şi noi pe străinii ce ni cer ospitalitate, nu facem decît a plăti o datorie de recunoştinţă. (*Încuviinţare din partea întregei Adunări.*)

Odată, domnilor, ce v-am făcut profesia noastră de credinţă în privirea politicei noastre, daţi-mi voie de a vă spune şi împregiurările care au dat loc la feluritele vorbe şi învinovăţiri în contra guvernului român.

În trecutele zile, fără ştirea guvernului, s-au înfăţoşat la gura Sulinei sub bandieră italiană cinci corăbii încarcate cu arme de rezbel. Trei din aceste vase s-au oprit la Sulina de către autorităţile otomane. Două au străbătut în Dunăre şi au dezbarcat lăzile cu arme în Galaţi. Guvernul nostru au secvestrat îndată aceste arme ca contrabandă de rezbel. Ele se află astăzi în posesia noastră, ele sînt depuse la cazarma de Galaţi.

Tot în această vreme au întrat în Principat, viind de peste Carpaţi, un număr de unguri, între carii unii de familii însemnate. Aceasta au dat motiv de a zice că ţara noastră este năvălită de mai multe mii de unguri și că guvernul nostru are scopul de a forma din ei chiar legioane. Aceasta este cu totul neadevarat. În Moldova n-au intrat de curînd decît vro șaizeci de unguri, și anume : vro 35 pe la Bacău, 3 pe la Peatră, 3 pe la Focșani și vro alți 20 concentrați în Galați.

---

* Şedinţa din 15 decembrie 1860.

Au urmat stăruinți ca să-i estradăm ! Aceasta, domnilor, nu o vom face. Acești străini sînt refugiți politici, sînt oaspeții noștri, așa-i priivim și așa-i vom trata. Aceasta este o datorie de ospitalitate, o datorie de recunoștință, căci și părinții lor ades au dat azil părinților noștri atunce cînd prigonirile politice și năvălirile dușmănești îi sileau să treacă Carpații.

Însă, pentru a nu pune țara noastră în conflict cu Austria, pentru a-i da o puternică dovadă de neutralitatea noastră, de dorința noastră de a pastra relațiile de bună vecinătate, am sfătuit pe ungurii de curînd intrați ca să părăsească Principatul. Ei s-au priimit la aceste și din parte-ni am făcut tot ce ni-au fost prin putință pentru a le înlesni ducerea. În vro două, trei zile ei se vor îmbarca la Galați. Totodată am luat măsuri pentru a întări pre cît ni-au fost cu putință o graniță așa de greu de păzit, precum este acea de-a lungul Carpaților. Nu numai am îndoit pichetul, dar chiar am chemat și concursul plăieșilor noștri. Aceasta am făcut-o, domnilor, din interesul dorinței de a da guvernului imperial al Austriei toate putincioasele garanții că noi nu înțelegem a ni amesteca în trebile sale nici direct, nici indirect [2].

Spre a mă rezuma, domnilor deputați, vă voi zice că toată politica guvernului Măriei-Sale domnului Alexandru Ioan I se povățuiește de următoarele principii : vroim ca pămîntul romănesc să fie un pămînt neutru, dar totodată și un pămînt ospitalier. Această politică am moștenit-o de la părinții noștri și cu orice sacrificiu vom conserva-o și pentru urmașii noștri.

Vin acuma la o chestiune materială, la un mic și neînsemnat credit pe care guvernul îl va cere de la Adunare pentru a se pute pune poliția din Galați în stare mai bună, spre a pute răspunde la trebuințe, mai ales în timpul de față. Populația orașului Galați s-au înmulțit în grad foarte mare. Poliția sa însă este tot după modul celorlalte tîrguri mici. Cer, domnilor, ca această chestiune să se considere ca de urgență, încuviințînd un credit ce nu se urcă nici macar la 50 mii lei pentru adaosul de oameni ce trebuie a se face la poliția din Galați [3].

Supl. estraord. al M.O., Pr. v. nr. 5, p. 42, col. 2 – p. 44, col. 1.

NOTE

[1] Președintele guvernului de la București era Manolache Costache Epureanu.

[2] Guvernul Kogălniceanu a avut strînse relații cu emigrația revoluționară maghiară. Capii acestei emigrații organizau în 1860 o acțiune militară împotriva Austriei, în colaborare cu guvernul Piemontului. Conform acestui plan, Austria urma să fie atacată și din Serbia, și din Moldova. Planul prevedea ca armele ce urmau să fie date de Cavour să fie aduse în Principate și tot aici trebuiau să se constituie și grupele de voluntari ce aveau să lupte contra Habsburgilor.

Conducerea emigrației maghiare trece la o serie de acțiuni în vederea organizării atacului împotriva Austriei, acțiuni care includeau și teritoriul Moldovei. Primul ministru moldovean privește cu bunăvoință prudentă toată această activitate, avînd în vedere interesele majore ale Principatelor, care în scopul consolidării Unirii trebuiau să evite cu orice preț conflictele cu Austria. Cu toate acestea, el refuză extrădarea refugiaților maghiari. Numărul lor era însă cu mult mai mare decît cel precizat în declarația de mai sus. (Mai tîrziu Kogălniceanu afirmă că au fost 4 000.)

Cele două vase încărcate cu arme au sosit la Galați la 1 decembrie 1860. Aceste arme au fost pînă la urmă restituite trimițătorilor, în 1862.

Refuzul lui M. Kogălniceanu de a extrăda pe revoluționarii maghiari a avut un ecou favorabil în presa vremii. Astfel ziarele „Românul" și „Naționalul" elogiază atitudinea bărbatului de stat moldovean (cf. „Românul" moldovean din 9–10 ianuarie 1861, p. 25, și „Naționalul" din 12 ianuarie 1861, p. 13). Pentru amănunte în legătură cu acest episod, cf. Dan Berindei, *Mihail Kogălniceanu, prim-ministru al Moldovei și emigrația maghiară (1860–1861)*, în *Studii și materiale de istorie modernă*, vol. II, București, 1960, p. 223–244.

Este de subliniat faptul că relațiile strînse pe care Kogălniceanu le-a avut cu emigrația maghiară și atitudinea binevoitoare față de activitatea acesteia vizau în ultimă instanță, în perspectivă, obținerea îmbunătățirii situației românilor din Transilvania. În acest sens, el face o serie de declarații în Parlament în anul 1886. Cf. Mihail Kogălniceanu, *Interpelațiune privitoare la expulzarea românilor de peste Carpați adresată guvernului (ședința Camerei deputaților din 11 februarie 1886)*, București, 1886, p. 5 și urm.

[3] Creditul a fost acordat.

*Intervenție privind arendarea exploatării ocnelor**

Domnilor, colegul meu [1] v-au dat lămuriri speciale asupra cazului ce să prezintă astăzi. Eu vreu să ating cestiunea generală.

E o nenorocire cu antrepriza ocnelor noastre. De la 1850 pănă astăzi statul au fost nevoit a plăti numai despăgubiri. Sînt ani în care ocnele au dat numai 300 mii lei, pentru că purure s-au găsit chipuri de a se pune în contrazicere stipulațiunile contractelor antreprenorilor trecuți cu ale celor noi. Pentru ca guvernul să nu puie pre țară în pozițiune de a suferi pagubă, găsăște neconsecintă** urmarea domnului Bastachi, zicînd că să întîrziem cu vînzarea ocnelor, că e gata cu banii, și apoi ieri vine, ni cere concesiuni, cînd nu ni-au plătit nici cîștigul trecut.

Domnul Alcazi v-au spus cu toată lealitatea răspunsul guvernului și că d[omnia]-lui va lua asupră-și responsabilitatea. Aceasta îi o cestiune de bani, o cestiune din cele mai importante. D[omnia]-lui au luat toată responsabilitatea asupra d[omniei]-sale. Dacă se va urma stricta aplicare a contractului și chiar în cazul cînd s-ar vinde ocnele, nu poate fi pagubă, afară numai dacă se vor întîrzie lucrările vînzărei — atunci d[omnia]-lui nu garantează. Asta e foarte adevărat și drept.

Eu rog pe Adunare să se rînduiască o comisiune de urgență, carea să cerceteze cazul și să opineze cu toată grăbirea. Poate că din aceasta, fără a se păgubi întrucîtva statul, se va putea ajunge a scapa de antrepriza ocnelor noastre și împreună cu acele a Valahiei, a cărora contract espiră în curînd, și vom pute a le espluata pe conta statului, precum am făcut cu vămile. Noi videm într-un chip mulțămitoriu pentru moralitatea funcționarilor noștri că vămile în cele dintăi șese luni numai cu 300 mii lei au produs mai puțin decît cele din Valahia, cînd în antrepriză vămile noastre numărau numai 2/5 din venitul vămilor îmbelor țări, și apoi prin aceasta am scapa și de colosalile pretențiuni ale antreprenorilor. De aceea mai repet o dată că să se rînduiască o comisie în privirea marelui interes ce este legat cu soluțiunea acestei chestiuni [2].

Supl. estraord. al M.O., Pr. v. nr. 6, p. 49, col. 2 – p. 50, col. 1.

---

* Ședința din 15 decembrie 1860.
** Neîntemeiată.

NOTE

[1] M. Kogălniceanu se referă la ministrul de finanţe, E. Alcaz.
[2] Vezi în acest volum şi intervenţia de la p. 325.

Intervenţii în legătură cu responsabilitatea miniştrilor, din timpul Regulamentului organic şi pînă la Convenţie, în problema mînuirii banilor publici şi ai Casei clerului*

Domnilor, toate discuţiunile noastre trebuie să aibă un rezultat oarecare [1]. Deci, cînd se cercetează samile, nu trebuie numai să se zică că se cercetează şi nimic mai mult, ci trebuie să venim la un rezultat practic, la adoptarea unui principiu. De este să ni ţinem de teoria dintîi, apoi să otărîm că tot ce s-a făcut pînă la 1856, iunie 8 să nu se mai cerceteze şi să rămîie bun făcut. Să nu se întrebe pe secţie cu atîtea cercetări, pentru că toate lucrările de pîn atunci fiind făcute sub întăritura domnilor regulamentari [2] nu se mai poate trage nime la răspundere. De la 1856 pînă la 1857 iarăşi să nu se mai cerceteze nimica, fiindcă caimacamii ţineau locul domnului, şi aşa am veni numai să disputăm fără de nici un folos. De este să fim indulgenţi pentru cele trecute, să lăsăm, dar, ca banii ţărei să fie buni răsipiţi şi să nu mai căutăm a-i aduce iară în casa statului.

Domnul C. Catargiu: Domnul ministru în adevăr au pus bine chestia şi au lămurit-o foarte bine; însă vreau să întreb că pînă la epoha de faţă care aşezămînt trebuie să se aplice, Regulamentul sau Convenţia?

Tot aud făcîndu-se o mare deosebire între Regulament şi Convenţie. Şi oare pentru ce numai noi, miniştrii constituţionali, am ave trista soartă ca pentru cele mai mici lucrări să fim de-ndată trimeşi din naintea Curţei de căsăciune şi cii din timpul regulamentar să fie scutiţi de orice răspundere? Regulamentul este el o lege aşa de ră, încît să nu facă şi el nici o deosebire între domn şi între miniştri? Noi am văzut miniştri chiar şi înainte de timpul Regulamentului traşi la răspundere pentru mîncătorie de bani publici, ba chiar şi cu capitele tăiate. Apoi nu ştiu de ce epoha Regulamentului ar fi o haină ce ar acoperi toate, un regim de scutire pentru toate? Domnul Gr[igore] Ghica au zis, şi trebuie să luăm sama că era dreptul lui, am** zis miniştrilor: ,,Luaţi sama bine, că chiar întărirea mea nu vă va scuti de răspundere înaintea Obşteştei Adunări"[3]. E de datoria Adunărei, dar, de a trage la răspundere pe acii miniştri ce au dilapidat banii publici, chiar şi cu întărirea domnului. Eu ştiu un fact mai curios. Au fost un caimacam care au cerut de la Poartă un firman prin care Adunarea să nu poată trage la răspundere pe miniştrii reglementari [4]. În zădar însă i-au fost toate stăruinţele, el au voit a plăti încă şi cu bani un aseminea firman, însă nu l-au putut capata. Apoi, domnilor, oare se cuvine ca, de vreme ce însuşi la Constantinopole s-au oprit de la aceasta, să venim noi acum, Adunarea ţărei, să dăm un asemine firman?

Supl. estraord. al M.O., Pr..v.nr. 6, p. 55, col. 1–2.

---

* Şedinţa din 15 decembrie 1860.
** Citeşte: *au*.

NOTE

[1] Intervenţiile se leagă de rezultatul cercetării situaţiei băneşti a Casei clerului pe anii 1856–1859, unde se constataseră nereguli făcute de către Dimitrie Ralet. Faţă de raportul comisiei de cercetare, deputatul A. Grigoriu a depus o moţiune susţinută şi de Gr. Cozadini, A. Jora, Gr. Sturza — colonel şi D. Grigoriu, cu următoarea formulare:

„În privire cu vornicul bisericesc au cerut de la domn slobozirea sumei de 59 226 împotriva hrisovului ce păstra egumenul şi împrotiva legei din 1835, apoi dumnealui să fie dator a restitua statului suma mai sus arătată, cu dobîndă pînă la numărătoare. Şi în privire că legea din 1835 otărăşte pentru reparaţiunea monastirei suma de 8 200 lei, iar Ministerul Cultelor au dat egumenului mai mult de 2 800 lei, apoi şi aceşti bani împreună cu dobînda lor să-i răspundă acela ce i-au slobozit".

În aceeaşi şedinţă, această propunere a fost adoptată de Adunare. *Ibidem.*

Raportul comisiei s-a citit în şedinţa din 13 decembrie 1860. *Ibidem*, p. 28–38.

În legătură cu sumele rămase în discuţia Adunării, deputatul Gr. Cuza a dat următoarele lămuriri:

„În anul 1856 s-au dat egumenului de Bisericani soma aceasta sub cuvînt de reparaţiuni, şi în hrisovul ce are egumenul de Bisericani se zice espres că să facă nişte anume zidiri. Prin urmare, secţiunea arată că banii aceştia s-au slobozit în contra instrucţiunelor vornicului bisericesc, însă cu anafora încuviinţată de domn. Acum rămîne să hotărască Adunarea dacă aceea ce s-au făcut odată de domn se poate strica [...]". *Ibidem*, p. 53. Adunarea a votat rezoluţia propusă de A. Grigoriu.

[2] Cf. articolul 403 din „Regulamentul organic al Moldovei".

[3] Cf. *Manualul administrativ al Prinţipatului Moldovei cuprinzătoriu legilor şi dispoziţiilor introduse în ţară de la anul 1832 pînă la 1855*, Tomul întîi..., Iaşi, 1855, LIII + 598 p.

Oratorul se referă la cuprinsul articolului 3 din ofisul domnitorului Grigore Alexandru Ghica din 26 februarie 1851, adresat şefilor departamentelor şi în care se stipula „Noi recomandăm cu osebire, domnule, ca să aveţi cea mai întreagă băgare de samă ca toate propoziţiile ce ni se vor supune prin anaforale să fie potrivite legiuirilor regulamentare, ca nu cumva dimprotivă urmare prin scăparea din videre a vreunei împrejurări să se prilejească întărirea. Aceste condiţii care sînt neapărate întru propăşirea trebilor, noi făcîndu-le cunoscute, domnule, spre a sluji de regulă în toate lucrările departamentului ce cîrmuieşti, sîntem încredinţaţi că nu veţi pregeta a jărtfi întru aceasta cea mai de aproape luare-aminte, căci la orice împrotivă urmare răspunderea va fi asupra d[umita]le. Această împărtăşire cătră d[umnea]ta şi cătră ceilalţi miniştri, noi am poroncit a se publica şi în « Buletin » spre obştască ştiinţă". *Ibidem*, Pr. v. nr. 6, p. 38.

[4] Se pare că este cazul caimacamului N. Vogoride. Cf. *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v.nr. 10/1861, p. 116, col. 1.

*Intervenţie în care discută posibilitatea concesionării ocnelor din Moldova**

Domnilor, am auzit o curioasă teorie că chestiunea de echitate ar fi numai a Adunărei, iar chestiunea de drept a guvernului. Ca ministru ar trebui să mă bucur de acest drept ce se dă guvernului, însă ca deputat nu aş putea admite această teorie de echitate; sau în cazul de faţă chestiunea de amînare în favoarea antreprenorului este cu totul de responsabilitatea ministrului. Domnul Lascăr Catargiu s-au esprimat cu o franchetă demnă de laudă cînd au zis că au luat un caz identic pe propria sa răspundere ca o manipulaţiune ministerială. Aşadar, numai chestiunea de drept este astăzi pusă înaintea Adunărei: chestiunea dacă se cuvine ca ocnile să rămîie în privinţa reclamărilor domnului antreprenor fără fir povăţuitoriu, şi pe de o parte să se facă concesiunea, iar pe de alta domnului Bastachi să-și menție pretențiunele. Cazul este cu atît mai importent cu cît domnul Alcazi arată că d[omnia]-lui nu garantează dacă nu se vor vinde ocnele îndată, căci atunce statul s-ar pute păgubi, nesocotindu-să garanția actuală de ajuns pentru esploatarea ocnelor pe un an. Domnul Lascăr Catargiu în adevăr au încuviințat o concesiune domnului Bastachi, însă pentru îndeplinirea condițiunelor domnului antreprenor peste garanția ce avea au mai amanetat moșia Moara Grecilor, casele, șlepurile și alte obiecte ce avea la Galați. Astăzi ce garanție ni dă d[omnia]-lui? Moara Grecilor este o moșie niprețăluită formal și luată ca garanție cu prețul cumpărăturei de 45 mii galbeni. Cine ni încredințază că șlepurile nu pot fi trecute pe numele altuia? De aceea, ca și domnul Alcazi, garantez că fiscul nu va rămîne păgubaș numai atuncea cînd se vor vinde ocnile. Contractul are garanții în cît privește păzirea condițiunelor, dar nu prevede cazul cînd s-ar putea da afară pe antreprenor.

---

* Şedinţa din 17 decembrie 1860

Țara este proprietară și Adunarea o reprezentează, prin urmare și ministerul au referat la reprezentațiunea țărei. Ministrul de finanțe au aratat că domnul Bastachi are pretențiuni. După regulamentul Adunărei, secțiunea era în drept de a cere toate lămuririle ce i-ar fi fost de nevoie. Să le ceară deci acuma și noi le vom da; un asemine caz s-au urmat și în Țara Românească în privința ocnelor de acolo. Adunarea l-au cercetat și au precurmat toate conflictele. Eu socot că, Camera noastră ar trebui să facă aceea ce au făcut și Adunarea din Țara Românească și să se pronunțe ca pentru un lucru al său[1].

Supl. estraord. la M.O., Pr.v.nr. 7, p. 65, col. 2 – p. 66, col. 1.

NOTE

Vezi și intervenția din 15 decembrie 1860 (p. 323).

[1] Ca soluție Adunarea a votat următoarea moțiune propusă de A. Grigoriu și subscrisă de N. Mavrocordat, Gr. Sturza – colonel, T. Veisa, Gh. Iamandi, D. Costroeani: „Subscrisul propune ca să se îndatorească pe secțiune a intra în dezbaterea și a pretențiunilor domnului antreprenor, și în ființa sa și a domnului ministru de finanse să se propuie un mod de împăcare în totul spre a se cunoaște chestiunea definitiv curmată”. *Ibidem*, p. 64, col. 1.

*Răspuns la interpelarea lui R. Rosetti privind antrepriza furnizării postavului necesar armatei**

Ministerul este gata de a da îndată toate lămurirele; și cît pentru mine, mulțumesc domnului R. Rosetti că d[omnia]-lui ca protivnic politic al meu au binevoit a-mi da ocaziunea ca și în această Cameră să se vorbească despre industria națională. Industria națională, domnilor, este foarte mică. Ea pot zice că nu există, căci oricine s-au hazardat a o introduce în țară s-au ruinat. Industria națională însă pretutindene s-au considerat ca o mare necesitate pentru fiecare țară, ca cel mai puternic ram al avuției țărei și de aceea toate guvernele luminate s-au silit a o dezvolta în țările încredințate lor.

În Moldova, domnilor, s-au găsit un om mai cu curagiu și mai nesocotit decît alții, care în loc de a întrebuința averea sa și a soției sale în zidiri de velnițe și alte edificii nefolositoare statului, în călătorii și în cheltuieli de lux, au socotit să înzestreze țara cu o fabrică de postav, una din cele mai folositoare fabrici. Acest om nesocotit am fost eu. Fabrica de la Tîrgul Neamțului m-au costat peste 40 mii galbeni[1]. Eu de la stat n-am cerut nici o răsplătire, nici un scăzămînt, precum toate așezămintele și însuși acele de la noi sînt și au fost datoare a le da unei industrii născînde. Guvernul domnului Mihai Sturdza au sacrificat peste 20 mii galbeni pentru sprijinirea fabricei de hîrtie făcute de domnul postelnic Gheorghie Asachi.

---

* Ședința din 17 decembrie 1860.

Acel om nesocotit carele au făcut fabrică de postav n-au cerut însă și n-au dobîndit de la guvern macar o para, mărginindu-se numai în timpul guvernului căimăcămesc a cere numai concesia de a fi preferat la darea postavului trebuitoriu armatei cu cele de pe urmă prețuri ieșite la mezat. Această concesiune i s-au și acordat de către Consiliul Miniștrilor prezidat de domnul Alecu Balș și fiind ministru trebilor străine domnul I[on] Cantacuzino. Concesia este dată pe 5 ani, specificîndu-se prin contract anual cîtimea de postav și material de lînă trebuitoare oștirei. Așa s-au făcut un contract și pe anul 1860. În cursul acestui an, s-au întîmplat însă că nenorocitul proprietar al fabricei au ajuns ministru. Nu știu ca, Convenția să-mpedece pe un proprietariu de fabrice de a ajunge ministru, precum nu-mpedecă pe proprietarul de moșie sau de velniță de a priimi un portofoliu. Negreșit că ocupația de ministru nu-i dă timp proprietarului fabricei ca să se ocupe și cu interesele sale, și astfeliu el s-au văzut în neputință de a da toată cîtimea de postav, mai ales că o parte din el după ce s-au priimit i s-au fost înapoiat. Proprietarul ar fi putut să reclame, ar fi putut să vie să ceară concesiuni de la Adunare, precum au făcut domnul Bastachi[2], și poate că chiar ar fi fost în tot dreptul a cere concesie, mai ales în privirea unei industrii născînde pe care o Adunare națională are pururea de datorie a o ocroti. Însă proprietarul era și ministru; de aceea el era în o poziție mai grea decît chiar un particular. Nu putu să ceară nici o concesiune, nu putu macar să reclame acolo unde avea dreptul de a reclama. S-au mărginit, dar, a cere singur ca să se cumpere postavul pe conta sa cu orișice preț, și aceasta s-au și făcut. Nu s-au mărginit în atîta; el însuși au renunțat la concesia sa pe anul 1861 și îmi pare rău că domnul ministru de rezbel nu este aici ca să mărturisească singur că chiar în trecutele zile s-au cumparat de aiurea 18 000 de cergi și postavul trebuitoriu pe anul 1861, cînd după concesie acestea trebuia să se cumpere de la fabrica de la Neamțu.

Prin aceasta s-au făcut proprietariului o mare pagubă. Fabrica sa este pregătită numai pentru fabricaturi în trebuințele armatei și acum va sta închisă cît timp fabricantul va fi ministru. Zic o pagubă mare, căci în aceasta întreprindere fundatorul fabricei au pus toată averea sa, toată averea soției sale și a surorilor sale. Cu toate acestea el nici nu vine, nici va veni să ceară de la Adunare concesii și despăgubiri. Mulțămesc domnului Radu Rosetti că au binevoit prin interpelațiunea sa[3] a mă pune în poziție de a da aceste lămuriri în fața Adunărei, în fața țărei, asupra fabricei de postav, o întreprindere carea în alte țări mi-ar fi atras laudă și încurajare, iar nu calomnii. Mai rog pe domnul Radu Rosetti să binevoiască și în viitor a interpela totdeauna de cîte ori i se va părea că se săvîrșesc de către miniștri fapte ce nu sînt legale, căci aceasta, departe de a ni compromite, ne va pune în poziție de a arăta că sîntem gata a da samă de toate actele noastre.

Domnul Gr. Balș observă că Adunarea nu este completă și că s-au deschis o discuțiune foarte importantă.

Domnul președinte[4] observă că numărul membrilor prezenți fiind peste 42 Adunarea se află în complect.

Domnilor, s-au decis în ședințele trecute că acii cari părăsesc ședința se socot abținuți, prin urmare Camera e complectă.

S-au făcut o interpelare, și ministeriul avea dreptul de a răspunde îndată sau mai tîrziu. Ministeriul au răspuns îndată.

Aice, domnilor, este o chestiune de onoare. Fac, dar, apel și la amicii și la neamicii mei politici ca să binevoiască să nu amîie otărîrea chestiei pe altă zi. Cer de la dreptatea tuturor să se rostească chiar astăzi. Eu socot că am a face cu inimici oameni de inimă și de nepărtinire. Nu cred, dar, că ei vor suferi de a se insulta un om care și el au servit cauza națională și care niciodată n-au dat cuiva dreptul de a pune onoarea sa în suspițiune.

Rog, dar, ca Adunarea să se rostească. O rog să ieie act de cuvintele mele cînd declar că nu numai de cînd sînt ministru nu am luat cea mai mică concesie, dar că încă m-am lepădat și de concesia ce am avut de mai nainte. Cu toate că am sacrificat mult pentru această fabrică, însă eu niciodată nu voi cere nici o despăgubire. Conștiința îmi este curată, istoria va judeca interpelațiunea de astăzi[5]. Cît pentru mine, eu încă o dată mulțămesc domnului Radu Roset.

Domnul R. Roseti : Domnul ministru avînd aer de a-mi mulțămi îmi face imputare că aș face chestii personale. Nu, domnilor ! Eu ca deputat m-am socotit dator să fac ministeriului o interpelare asupra unui obiect de interes public despre care se sună multe în lume ; chiar și prin un jurnal oarecare, ce nu reprezintă opiniile mele, s-au calificat antrepriza postavului de : „patriotism cu cotul".

Domnul președinte observă domnului R. Roseti că cuvintele întrebuințate de d[omnia]-lui nu sînt parlamentare și că toate personalitățile și aluziunele defăimătoare sînt oprite după regulament.

Fac apel la Adunare dacă este de demnitatea ei ca să se citeze în discuțiunile ei și ca dovadă în contra unui ministru un jurnal așa de mîrșav ca „Nichipercea"[6].

Supl. estraord. al M.O., Pr.v.nr. 7, p. 73, col. 1 — p. 74, col. 2.

NOTE

[1] Pentru amănunte vezi mai jos nota 22 de la p. 404.

[2] Temistocle Bastaki era deținătorul contractului de arendare a exploatării ocnelor. În legătură cu acest contract, vezi mai sus intervențiile de la p. 323 și 325.

[3] În procesul-verbal al ședinței se arată : „Domnul Radu Roseti anunță că are a face o interpelație ministerului și-l invită a-i răspunde cînd va voi", dînd în continuare textul interpelării : „Cine este antreprenorul postavului cu care se-mbracă pompierii și militarii? Prin ce formă s-au dat această antrepriză și cum s-a urmat și cum se urmează cu-ndeplinirea ei?" *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v.nr. 7, p. 72.

[4] Președintele adunării era C. Hurmuzachi.

[5] Primirea acestei concesiuni a constituit unul din pretextele pentru care a fost atacat Kogălniceanu de către adversarii din Adunarea legislativă. S-a insinuat că ar fi fost o afacere oneroasă, pentru faptul că i-a fost acordată fără ținerea unei licitații publice. Vezi și intervenția următoare, precum și discursul „Apărarea ministeriului din 30 aprilie 1860..." ținut în zilele de 15 și 17 februarie 1861 (p. 349—405).

[6] „Nichipercea", București, 23 iulie 1859 — (mai) 1879. Redactor responsabil I.M. Toporan. Administrator N.T. Orășanu. Apare cu intermitențe, fiind deseori suprimat din cauza violenței articolelor. Un articol mai incisiv a apărut în numărul din 29 noiembrie 1860, în care se critica activitatea Adunării legislative, fapt care i-a atras suprimarea. Reapare în 1861. Cf. Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu, *Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*. Descriere bibliografică de... Cu o introducere de Ioan Bianu, tom. I, *Catalog alfabetic 1820—1906*, București, 1913, p. 449.

*Intervenții polemice privind antrepriza postavului necesar armatei**

Domnilor, interpelațiunea făcută astăzi este pregătită din sesia trecută. Mai dăunăzi mi se aruncasă această interpelație ca spada lui Damocles ținută asupra capului meu de inimicii mei politici. În sesia trecută domnul Dasiade au fost pregătit o suplică ce purta între altele și iscălitura interpelatorului, domnul Radu Roseti.

Eu o știam, deși nu s-au înfățoșat Adunărei. Am auzit vorbindu-se că domnul Dasiadi are niște postav mai ieftin decît al meu. Precum v-am zis, ocupațiile mele de ministru nu mi-au lăsat timpul de a mă ocupa și de interesele mele. În anul acesta eu nu am avut decît două nenorocite oare spre a-mi putea vedea fabrica, căci îndată am fost rechemat prin depeșă telegrafică în trebuințele guvernului. Lipsa de priveghere din parte-mi m-au adus, dar, în stare de a nu-mi putea împlini condițiunile contractului pe anul acesta. Am trebuit, dar să cumpăr postav de aiurea. La cine m-am adresat? La însuși domnul Dasiadi, acela carele sprijinea că are postav mai ieftin. L-am rugat, dar, ca să-mi aducă postavul acela și nu cu doi lei mai gios precum d[omnia]-lui promitea, dar chiar cu prețul acela cu care-l dau eu. Însă răspuns de la domnul Dasiadi nu am capatat nici până astăzi. Dacă m-aș folosi și acum de concesia ce mi s-au făcut, dacă ca ministru aș fi căutat să apăr pe fabricant, domnul ministru de resbel n-ar fi cumparat pe conta contractierului postav cu trei lei mai sus. Să se cerceteze contractile încheiete la București pentru anul viitor și se va videa că nu în folosul fabricei de la Neamț s-au încheiat acele contracte și al doilea că nu fabrica națională de la Neamț au avut prețurile cele mai mari. O imputare mi s-ar cuveni dacă fiind ministru aș fi luat de la guvern o nouă concesie. Aceasta nu s-au făcut. Din contra, eu am renunțat chiar la o concesie anterioară pe cît voi fi ministru.

Cît pentru chestia dacă Consiliul Miniștrilor din timpul căimăcămiei au fost competent sau ba ca să-mi deie acea concesie, aceasta-i o chestie la care se va răspunde cînd se vor cerceta semile armatei pe anii 1857 și 1858. Acum numai vă declar, domnilor, că această concesie s-au făcut cu prețurile ce au fost ieșit la acel de pe urmă mezat. Nu socot că ministeriul au greșit dînd cu egalitate de prețuri preferință unui fabricant național, precum altădată alți miniștri au dat concesia tipăririi ,,Monitoriului oficial'' tipografiei postelnicului Gheorghie Asachi, iarăși fără mezat. Vă declar că ministrul nu mai este antreprenor. Adunarea are drept să ceară aceasta, iar dacă am lipsit ceva de la îndatoririle mele pentru contractul espirat aceasta este treaba Ministeriului de Resbel, carele și-au făcut datoria cumpărînd postav pe conta mea.

Binevoiți, domnilor, a lua ,,Monitoriul'' în mînă și veți vedea că nu mai tîrziu decît în trecutele zile s-au dat în antrepriză 18 000 de cergi, precum și postav. Aceasta vă dovedește că eu nu mai sînt concesionariu. Cît pentru contractul espirat, eu vă declar că toate neîndeplinirile le voi plăti până la o para și niciodată nu voi veni la Adunare să-i cer scădere sau despăgubire.

Domnul C. Balș : Domnilor, domnul ministru primar cînd au vorbit despre antrepriza postavurilor au zis că s-au dat și antrepriza tipografiei domnului Asachi fără mezat. Cine au fost miniștri atuncea și au făcut aceasta, răspundă! Ei nu am făcut-o. Dar, domnilor, cestiunea este că nici un lucru nu se poate da fără mezat. Poate domnul ministru actual să fi luat această antrepriză cu paguba sa, dar aici îi vorba dacă s-au păzit forma sau nu? Și cine au calcat-o? De către cine s-au iscălit contractul? Și cine au dat antrepriza fără îndeplinirea formelor cerute de legi? Asta este cestiunea la care trebuie să fim uniţi cu toții spre aflarea adevărului.

---

* Ședința din 17 decembrie 1860.

Domnul Balş pune o chestiune care se va dezlega la cercetarea seminlor Ministeriului de Resbel. Atunce se va cerceta dacă concesiunea s-au făcut cu îndeplinirea formelor sau ba. Cît pentru celelalte zise de d[omnia]-lui, că adecă nici un antreprenor nu poate fi în funcţiune administrativă înainte de a se lepăda de antrepriză, eu voi răspunde că legea citată de d[omnia]-lui are un alt înţeles decît acel dat de d[omnia]-lui, adecă, că nici un funcţionar administrativ în timpul funcţiilor sale nu poate lua în antrepriză veniturile statului. Domnilor, şi domnul Alcaz mai înainte de a fi ministru a luat în antrepriză nutrimentul soldaţilor. După teoria domnului Balş ar fi trebuit ca domnul Alcaz îndată după primirea ministeriului la 30 aprilie să se lese de acea antrepriză. Aceasta ar fi fost mai uşor pentru d[omnia]-lui decît ca oştirea să găsască un antreprenor mai bun decît domnul Alcaz. Lesne şi domnul Alcaz, şi eu am fi putut să ni impunem sub masca unui jidov. Dar, oare care ar fi fost mai bună garanţie pentru stat, a jidovului sau a domnului Aleaz?

Domnul Gr. Cozadini : Ca și domnul Gr[igore] M. Sturdza, voi zice și eu că nu-i de demnitatea Adunării ca să asculte asemine interpelări. Nici într-o Adunare nu se fac interpelări prin personalităţi adresate unui ministru. Dacă interpelarea domnului Radu Roseti ar fi urmat asupra politicei guvernului întreg, atuncea și eu și mai mulţi colegi ai mei am fi avut poate de zis ceva. Însă, la asemine personalităţi care nu sînt de demnitatea Adunărei de a le asculta, eu propun să trecem la ordinea zilei. Domnul Radu Roseti au citat un articol a lui „Nichipercea", un jurnal care au aruncat tină oamenilor cinstiţi și i-au insultat fără cruțare. Propun, dar, ordinea zilei.

Domnul R. Roseti cerînd cuvîntul pentru o chestiune personală zice : Domnul Gr[igore] Cozadini, precum și prinţul Sturdza mi-au imputat că am făcut o chestiune personală. Eu nu am făcut nicicum aceasta, eu m-am mărginit numai a cere știință asupra unui obiect de interes public, și numai ironicile mulțămiri ale domnului ministru m-au provocat a face citarea factului.

Domnilor, să vorbim cu franchețǎ. Lasaţi atacurile mici şi nepotrivite. Spuneţi ce vroiţi? Am avut nenorocirea să devin ministru. Principiile mele, opiniile mele politice nu plac la mulţi dintre d[umnea]voastră. Vroiţi să mă daţi jos, ei bine, faceţi aceasta, însă ca nişte barbaţi de stat. Atacaţi-mă pe tărîmul actelor mele ministeriale, dar nu căutaţi în viaţa me privată, nu alergaţi la meschinării şi la mărunţişuri. Avem 40 milioane lei încredinţate în mîinile noastre. Cercetaţi întrebuinţarea lor. Aice veţi putea a vă încredinţa de sîntem miniştri oneşti sau neoneşti. Mîni, poimîni aveţi a răspunde la discursul tronului. Atuncea aveţi tot dreptul să arataţi toate nemulţămirile d[omniilor]-voastre despre actele noastre. Cînd aveţi un drept atît de mare, un tărîm atît de larg pentru a ni combate, pentru ce să aveţi recurs la nişte mijloace atît de nepotrivite cu demnitatea unei Camere?

Domnilor, socotiţi că ministeriul nostru este nedemn de misiunea sa, n-avem încrederea d[umnea]voastră? Nu sînteţi mulţămiţi cu noi? Atacaţi actele noastre de miniştri, dar lăsaţi chestiuni personale, părăsiţi insultele, căci, domnilor, şi eu am memorie, şi eu am limbă, şi eu ştiu ce s-au petrecut în ţara mea, şi eu vă cunosc, domnilor mei, şi, prin urmare, şi eu sînt în stare de a lua tina de pe obrazul meu şi a o arunca în faţa a celor ce mă insultă.

Nu de astăzi sînt duşmanul politic al domnului Radu Roseti; şi la Comisiunea centrală, şi aicea l-am combătut şi-l voi combate. Dar niciodată nu m-am servit cu armile d[omniei]-sale. Spre a mă rezuma încă o dată, vă rog să venim la chestiuni de princip. Semile anului 1857 se vor prezenta la Adunare de către ministrul de resbel şi atuncea cercetîndu-le se va esamina şi concesia mea. Iar pînă atuncea, în interpelaţia domnului Roseti şi în chipul cum au pus-o nu văd decît o personalitate şi aştept de la Adunare satisfacţia mea nu ca ministru, ci ca deputat[1].

Mai mulţi deputaţi cer trecerea la ordinea zilei.

Supl. estraord. al M.O., Pr.v.nr. 7, p. 75, col. 1 — p. 76, col. 2.

NOTE

[1] Vezi şi intervenţia precedentă, precum şi discursul „Apărarea ministerului din 30 aprilie 1860...” ţinut în zilele de 15 şi 17 februarie 1861 (p. 349—405).
Adunarea a hotărît curmarea discuţiei şi trecerea la ordinea zilei. *Ibidem.*

*Intervenţie în care susţine că miniştrii pot fi trimişi în judecata Curţii de casaţie numai în cazul în care se dovedeşte că au cheltuit bani din buget în mod abuziv**

Domnilor, un ministru, cel mai conştiincios, poate în manipularea banilor publici să comită o greşeală sau să destineze bani pentru o cheltuială ce Adunarea să n-o încuviinţează. Pentru esemplu: pentru o binefacere se cheltuieşte o somă de o sută, două galbini spre a se cumpăra lemne saracilor. Vin semele la Adunare, aceasta le cercetează şi zice că acii bani sînt rău întrebuinţaţi, că nu este o cheltuială legiuită. În acest caz, domnilor, alta nu-i de făcut decît ca acii bani să se întoarcă înapoi şi altă penalitate nu se mai cuvine, nu se încape trimeterea acelui ministru înaintea Curţei de casaţiune. Aceasta are loc numai atuncea cînd urmează pîră în contra miniştrilor că au comis cu rea-credinţă o faptă oprită de legi, o faptă ce trage după sine osîndă infamantă. Cînd se cercetează semile şi găsesc un condei rău cheltuit, dar cheltuit cu bună-credinţă, din astă cauză ar fi cu totul nedrept să se trimită ministrul înaintea Curţei de casaţiune. Întru aceasta voi cita cazul răposatului Ralet. Oare cînd Adunarea au hotărît că el să plătească 56 mii de lei înţeles-au a-l trimete spre a fi judecat şi înaintea Curţei de casaţiune? Nu cred, domnilor, că d[umnea]voastră să fi înţeles lucrul astfeliu, căci o mai repet: trimeterea unui ministru înaintea Curţii de casaţiune se face numai atunci cînd se descopere că el au furat din casa statului sau că au răsipit cu rea-credinţă şi cînd trebuie nu numai să întoarcă banii, ci să i se deie şi o penalitate. Dacă s-ar tîrî aşa de uşor miniştrii înaintea Curţei de casaţiune, acum cînd şi fără aceasta se găsesc cu greu oameni cari să primescă sarcina de ministru, nu ştiu zău atuncea dacă s-ar găsi vreunul care să primească a se îmbraca cu această sarcină, plină numai de răspundere şi de zilnice desplăceri. Primindu-se teoria contrară de acea susţinută de mine, am vedea miniştrii răstogoliţi unul după altul înaintea Curţei de casaţiune fără de nici o cruţare. Domnilor, ţelul legislatorului cînd au pus articulul din Convenţiune n-au fost acesta, ci numai că atunci cînd se constătează un delict asupra unui ministru, atuncea Adunarea prin majoritatea de 2/3 să-l poată trimete înaintea Curţei de casaţiune, unde pe lîngă despăgubire să fie condamnat şi la o pedeapsă. S-au cerut majoritatea de 2/3 pentru ca miniştrii să fie acoperiţi şi asiguraţi în contra patimilor politice. Aceasta o mai adaog în înţelesul acelui articol din Convenţiune[1], iar nu ca pentru fiecare cercetare de samă făcută de Adunare ministrul să fie pus în acuzaţiune şi tras înaintea Curţei de casaţiune[2].

---

* **Şedinţa din 12 ianuarie 1861.**

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 10, p. 109, col. 1–2.

NOTE

[1] Referitor la conţinutul articolului din Convenţia de la Paris, vezi mai sus p. 176, nota 1 (articolul 15).

[2] Cf. şi intervenţia următoare.

*Intervenţie în care arată modul în care Adunarea poate vota trimiterea miniştrilor înaintea Curţii de casaţie în cazul în care s-au făcut cheltuieli abuzive din buget**

Rog încă o dată să se cetească procesul-verbal, căci cum putem acuma după ce doi ani am cercetat semile şi parte am descurcat pre miniştri, parte i-am îndatorit prin majoritatea absolută ca să plătească, înţelegînd principul că Adunarea este competentă de a zice „întoarce banii sau nu", cum putem acuma să alergăm la o majoritate de două treimi[1] ca astfel din o cestiune de ţifre să facem una de principu? Dacă am adopta principul că pentru o mică cheltuire de bani să se acuze şi să se trimită înaintea Curţei de casaţiune pe un ministru, ce am face cu domnul Ralet şi cu atîţia alţii pe cari Adunarea i-au îndatorit numai să plătească banii? Ce am face cu toate voturile din anul trecut, cînd toate sînt făcute prin majoritate absolută numai şi nu prin aceea de două treimi a Adunărei? Aceasta ar fi ca mîni, poimîni să stricăm şi alte voturi tot sub cuvînt că n-au avut o majoritate de două treimi şi să descredităm astfel însuşi puterea morală a voturilor Adunărei.

Dacă ar fi să apăr aice cestiunea numai ca ministru constituţional, atuncea aş primi lesne acest princip, căci ar fi mai uşor să scap, fiind mai greu a se compune o majoritate de două treimi decît una numai absolută.

Însă eu apăr aicea o cestiune de princip şi nicicum de persoană. Cînd prin cercetările făcute de Adunare se vede numai o ră întrebuinţare de bani, atuncea Adunarea n-are decît a spune că cheltuiala e rău făcută. Cînd însă se găsesc împrejurări de penalitate, precum: mită, răsipă şi alte făcute cu premeditaţiune, atuncea zicem că ministrul acela e culpabil şi[-l] trimetem înaintea Curţei de casaţiune spre a fi condamnat. Dar, cînd se găseşte o cheltuială făcută neformală, Adunarea are dreptul de a cere numai înapoierea somei şi nu poate fi trimes ministrul la Curtea de casaţiune. Căci să vă spun un fact, domnilor, în curînd Controlul statului are să se înlocuiască prin o Curte de control. Acea Curte se consideră ca tribunal şi judecă pe contabili. Ea îşi dă sentenţa sa şi găseşte că cutare sumă s-au cheltuit rău. Atuncea contabilul are dreptul de a merge a se tîngui la Adunare şi votul Adunărei hotărăşte. Însă, dacă s-ar adopta teoria ce ni se supune, atuncea Adunarea trebuie să fie considerată numai ca o Curte de apel şi nicicum ca o instanţă înaltă. Căci, pentru esemplu, Adunarea ar zice că găseşte că o somă rău s-au cheltuit. Această hotărîre n-ar ave nici un efect, căci ministrul s-ar duce la Curtea de casaţiune şi aceasta ar declara că ace somă nu trebuie a se plăti îndărăpt. Ce se face oare atuncea cu votul Adunărei? Ce putere morală are acel vot?

---

* Şedinţa din 12 ianuarie 1861.

Unde este frica şi respectul miniştrilor către corpul legislătoriu? Oare miniştrii nu s-ar adepera [sic!] mai mult pentru ca să aibă mai degrabă sufragiul Curţei de casaţiune decît pe cel al Adunărei?

Deci această propunere nu mai poate fi priimită de Adunare, căci ea este oborîtă prin voturile de mai nainte, cînd s-au tratat nu o cestiune de cifre, ci de princip, aceea că miniştrii reglementari sînt răspunzători de faptele lor[2].

Supl. estraord. al M.O., Pr. v. nr. 10, p. 111, col. 1 — p. 112, col. 2.

NOTE

[1] Aluzie la articolul 15 din Convenţia de la Paris, reprodus în nota 1 de la p. 176.

[2] Cf. şi intervenţia precedentă. Discuţia s-a amînat.

*Intervenţie în care susţine că o serie de acţiuni ale caimacamilor Moldovei au fost ilegale**

Şi în şedinţa trecută am sprijinit teoria, şi astăzi o susţin cu un temei mai puternic decît chiar acel al legilor: cu temeiul silei, a puterei faptelor, ce din nenorocire au suspendat legile noastre. Regulamentul zice că atunce cînd lipseşte domnul din ţară se instalează trei miniştri: al iustiţiei, al afacerilor interioare şi prezidentul Divanului domnesc, a cărora misiune era numai de a menţine buna rînduială şi a convoca Adunarea obştească. Această misiune era mărginită numai pe timp de 40 zile.

Se vedem dacă s-au urmat aşa cu caimacamii în cestiune. Se face un resbel mare, vine o ocupaţiune streină, se alungă domnul şi se pune în capul ţărei un prezident strein. O altă ocupaţiune vine, aceasta restatorniceşte iarăşi pe domn în scaunul său, puterile beligerante încheie apoi pacea[1]. Prin tratatul încheiet atunce, acel de Paris, nu se zice că domnul împlinind terminul de 7 ani, după Convenţiunea de la Balta Liman, are să fie înlocuit prin căimăcămia reglementară, ci prin un singur individ numit de Poartă. Ea a vrut să numească pe acel individ caimacam, precum putea să-l numească şi altfeliu. Să vedem dacă acel individ căruia i s-au zis să ocîrmuiască după legele ţărei, prin aceste cuvinte au fost mărginit numai la atribuţiunele căimăcămiei de trei? O ţară, un timp îndelungat, nu poate sta pe loc. Necesitatea o sileşte să meargă înainte. Ţara trebuie să aibă un guvern oricît de rău ar fi acel guvern. Aceasta au cerut că, caimacamii rînduiţi după Tratatul de Paris au fost îndrituiţi de a esercita nişte drituri mai mari decît ale caimacamilor reglementari. Ei au întărit sentenţii penale, au esercitat toate funcţiunele şi atribuţiunele domnului. În loc ca ei să fie miniştri, caimacamii au numit miniştri, ei au dat graduri civile şi militare, ba au esersat cel mai mare drept al unui suveran, dreptul de graţiare. Într-un cuvînt, contrar drepturilor noastre, însă de fact ei au fost locţiitori domnului, depozitari puterei suverane. Dacă au fost bună sau rea această căimăcămie, legiuită sau nelegiuită? Asta e altă cestiune. Însă dovadă că ea n-au fost legiuită este că toată ţara au protestat în contra şi glasul ţărei s-au auzit; însă numai atuncea cînd s-au subscris Convenţiunea de Paris aceasta au restituit ţărei dreptatea ei, instituind căimăcămia reglementară, numită şi Comisiunea interimară. Prin urmare, nu putem să mărginim atributele caimacamilor unici la atributele căimăcămiei de trei. Făcînd aceasta, făcîndu-i răspunzători, n-am ave alt rezultat practic decît acela ce au zis domnul Veisa, am trece cu buretele peste socotelele ţărei şi ar fi a le trimite la Arhiva statului.

---

* Şedinţa din 12 ianuarie 1861.

Supl. estraord. al M.O., Pr. v. nr. 10, p. 114, col. 2 — p. 115, col. 1.

N O T E

[1] În urma intrării trupelor ţariste în Principate la 21 iunie/3 iulie 1853 fără declaraţie de război, la 27 septembrie /9 octombrie Turcia — sprijinită de Anglia şi Franţa — a adresat Rusiei un ultimatum, prin care îi cerea evacuarea trupelor din cele două ţări române. La 4/16 octombrie 1853 Turcia a declarat război Rusiei, începînd astfel războiul Crimeii (1853—1856), cele două tabere adverse fiind de o parte Rusia, iar de cealaltă parte Turcia, Anglia, Franţa şi Sardinia. Războiul a fost rezultatul ascuţirii contradicţiilor anglo-franco-ruse în problema orientală. În octombrie 1853 cei doi domni, Barbu Ştirbei şi Grigore Al. Ghica, au părăsit ţările române şi s-au retras la Viena, unde au rămas pînă în septembrie 1854, cînd s-au reîntors în ţară. În 1854 armatele ţariste sînt obligate să părăsească Principatele. În iunie 1854 s-a încheiat convenţia turco-austriacă de la Boiaciköy, prin care Principatele erau ocupate de către armata turcă, condusă de către Omer paşa, şi de cea austriacă, comandată de Coronini. Domnitorii au rămas în scaune pînă la 17/19 iulie 1856, cînd au expirat cei şapte ani de domnie prevăzuţi prin Convenţia de la Balta Liman. În locul lor au fost numiţi caimacami în Ţara Românească Alexandru Dimitrie Ghica, iar în Moldova Todiriţă Balş, adversar înverşunat al Unirii. În urma morţii lui Balş (februarie 1857) a fost numit caimacam Nicolae Vogoridi (17 februarie 1857 — octombrie 1858), căruia îi succedă căimăcămia de trei (octombrie 1858 — 5 ianuarie 1859), formată din Ştefan Catargiu (care s-a retras la 20 octombrie, în locul lui intrînd I.A. Cantacuzino), Vasile Sturdza şi Anastasie Panu. Atît conducerea lui Todiriţă Balş, cît şi a lui Vogoridi au constituit perioade de mari abuzuri din partea acestora, semnalate în presa vremii. În acţiunea lor au fost secondaţi de miniştri antiunionişti, a căror corectitudine în activitatea ce urmau să o desfăşoare a fost pusă sub semnul întrebării chiar de la început de ziarul „Steaua Dunării" (1856, p. 3). În acelaşi timp presa antiunionistă salută cu satisfacţie acest guvern („Nepărtinitorul", 1856, p. 41—42). În legătură cu problema cf. şi „L'Étoile du Danube", 1856, p. 45—46; 1857, p. 73, 62—63, 74—75.

În ceea ce priveşte conducerea lui Vogoridi şi abuzurile comise de acesta, vezi „L'Étoile du Danube", 1858, p. 356, 362. C.A. Rosetti într-un articol publicat în ziarul „Românul" condamnă de asemeni guvernarea caimacamului (nr. 71/1858, p. 282). Cf. şi *Istoria României*, vol. IV, Bucureşti, 1864, p. 273—277.

*Intervenţii în care motivează măsurile luate împotriva mitropolitului Sofronie Miclescu**

Cînd ministerul trecut a luat măsuri de asprime în contra mitropolitului, el nu a făcut aceasta cu scop de răzbunare; aceasta o am făcut ca o datorie către tron, către alesul românilor. Domnia-voastră vă aduceţi aminte că mitropolitul au negat legitimitatea Adunărei elective în anul 1858, atunce cînd ea trebuia să păşască la alegirea de domn[1]. (*Mai mulţi deputaţi recheamă la chestiune.*)

Domnul A. Grigoriu: Domnule preşedinte, cînd vă aţi suit la birou aţi făgăduit că veţi fi nepărtinitoriu. Vă rog, dar, să opriţi tumultul, întreruperile şi să păstraţi fiecărui deputat dreptul de a vorbi în marginile regulamentului.

Domnul Gr. Cuza: Domnilor, nu este iertat a întrerumpe cînd un deputat vorbeşte. Rog pe domnul preşedinte ca să facă a se observa regulamentul.

Dacă este vreo chestiune unde am dreptul de a vorbi, este aceasta, cînd am a mă apăra. Se atinge de pelea mea! Cred, dar, că în cazul de faţă nici duşmanii mei cei mai mari nu-mi vor contesta dreptul de apărare. Eu, în anul trecut, cînd se pusese ministerul în acuzaţiune[2], m-am suit la tribună şi l-am apărat pe domnul Lascăr Catargiu. Ca singură recunoştinţă cer să nu mi se contestează dreptul de a mă apara şi eu cînd sînt acuzat.

Domnul L. Catargiu: Voi întîmpina la cele zise de domnul Kogălniceanu, că nu cred că se află în Adunare vreun deputat care să-i contesteze dreptul de a se apara. Voi numai a pune o chestiune de regulament.
Raportul ce s-au prezentat trebuie mai întîi să se deie la tipariu şi să se împărţească în Adunare, şi atunci domnul Kogălniceanu se va apara şi Adunarea va hotărî. Cît pentru opiniunea comisiei, eu nu cred că nime** o poate respinge cu indignaţiune, căci noi ni-am pronunţat în conştiinţă. Tipărească-să, dar, raportul şi atunci domnul Kogălniceanu se va apara, şi noi ni vom sprijini principiul pe care ni-am întemeiet cînd ni-am făcut încheierea.

Domnilor, după cum aţi vazut, domnul Lascăr Catargiu a avut dreptul şi libertatea de a vorbi, nefiind întrerupt de nime. Prin urmare, rog să mi se deie şi mie libertatea de a vorbi; macar atîta să găsesc la d[umnea]voastră. Domnul Catargiu au zis că comisiunea ş-au dat opiniunea sa în convincţie; prin urmare, şi eu am dreptul să zic că în convincţie am făcut ceea ce am făcut, şi încă în mare convincţie. Aduceţi-vă aminte, atunce cînd mitropolitul au contestat legitimitatea Camerei şi eu am fost cerut punerea sa în judecată, cine s-au suit la tribună şi l-au aparat? Acela a fost colonelul Alexandru Cuza. Odată domnul ţării, domnilor, el este o fiinţă mai presus de toţi cetăţenii. Nimărui nu-i este iertat de a se pune faţă în faţă cu dînsul. Aceasta însă s-au încercat de a o face mitropolitul puindu-se *vis-à-vis* cu alesul naţiei, ca un alt ales al naţiei[3].

Nu am urmat, dar, o politică de interes privat sau de ură, ci o politică naţională şi conservatriţă, cînd pe acel ce au voit a se aşăza ca suveran, în faţă cu domnul ţărei, l-am luat şi l-am dat jos[4]. Această faptă a mea sînt gata a o sprijini şi înaintea dumneavoastră, şi orişiunde. Eu îi primesc toată responsabilitatea. Acuma însă, conform cu demnitatea Camerei şi cu interesele ţărei, spre a împăca toate părţile, am dat încă de mai înainte demisiunea.

În cît se atinge însă de moţiunea domnului Mavrocordat[5], care este întemeiată pe încheierea Consiliului Miniştrilor ce s-au cetit astăzi şi care se vede că au fost cunoscută de mai nainte, cer să se amîie discuţiunea ei pe şedinţa viitoare, spre a mă consulta cu colegii mei, care nu sînt aici, şi să videm de putem să o primim[6].

---

* Şedinţa din 20 ianuarie 1861.

** Citeşte: *cineva.*

Supl. extraord. al M.O., Pr. v. nr. 13, p. 141, col. 1 — p. 142, col. 1.

NOTE

[1] Cu privire la acest fapt vezi „Adresa nr. 2 035 a mitropolitului Moldovei către vornicii Vasile Sturdza şi Anastasie Panu" — membrii căimăcămiei, în care acesta arăta că nu poate deschide Adunarea întrucît s-au făcut mai multe încălcări ale principiilor care trebuiau să stea la baza alegerii deputaţilor, în special în legătură cu situaţia materială a acestora. De asemenea, susţinea că au fost aleşi o serie de străini neîndreptăţiţi, „s-au făcut şi două mari răsturnări în cele mai fundamentale principii ale Convenţiei, prin îndrituirea în toate colegiile de rezidenţă a posesorilor ţinutaşi, cărora li s-au închipuit în oraşe domicilii fictive[...]". *Acte şi documente ...*, vol. VIII, p. 106. La această scrisoare caimacamii au răspuns în ziua de 26 decembrie 1858, contestîndu-i dreptul de a invalida anumite alegeri şi de a nega legitimitatea Adunării. În încheiere ei îi aduc la cunoştinţă că Adunarea se va deschide „duminica viitoare; în lipsa Preasfinţiei-Voastre, acea Adunare va fi prezidată de către cel mai vechi în vîrstă, pînă la alegerea vicepreşedintelui". *Ibidem*, p. 148—149. La aceasta, mitropolitul a răspuns în ziua de 27 decembrie arătînd că, întrucît din cauza slujbelor săvîrşite în timpul sărbătorilor este foarte obosit, cere să se amîne deschiderea Adunării pînă după ziua de 7 ianuarie 1859. *Ibidem*, p. 164. Căimăcămia răspunde în aceeaşi zi, arătînd „cu regret" că nu se poate amîna această deschidere. *Ibidem*, p. 165.

[2] Se referă la punerea sub acuzare a guvernului Manolache Costache Epureanu (vezi mai sus p. 306 şi 294).

[3] În ceea ce priveşte situaţia relaţiilor dintre domnitor, mitropolit şi o minoritate a clerului, ea este pe deplin lămurită de însuşi Cuza, cu prilejul întîlnirii pe care a avut-o la întoarcerea de la Constantinopol, după recunoaşterea alegerii de către sultan, cu reprezentanţii autorităţilor politice ale statului. La recepţia care s-a dat cu acest prilej, domnitorul a ţinut o cuvîntare, în cadrul căreia adresîndu-se mitropolitului a spus :

„Îmi pare bine, Sfinte Părinte, că vă văd. Această norocire n-am avut-o de un timp îndelungat. Mi-aţi cerut o audienţă privată. În mai multe rînduri am vorbit cu Preasfinţia-Voastră îndeosebi. Cuvintele mele au fost însă pururea răstălmăcite. Voiesc să vă vorbesc o dată în faţa tuturor autorităţilor constituante; voiesc, spre ferirea de nouă răstălmăciri a cuvintelor mele, ca ţara să cunoască o dată, chiar din gura mea, care sînt tînguirile mele şi cauzele conflictului ce există între guvernul meu şi între Preasfinţia-Voastră, conflict care sînt hotărît a-l precurma fără a mă mai uita la consideraţii lăturale sau personale.

Preasfinţite mitropolite ! Ţara v-a încredinţat toiagul arhipăstoresc pentru ca să o conduceţi pe calea moralei şi a mîntuirii sufleteşti. Eu sînt sigur că Preasfinţia-Voastră aveţi conştiinţa acestei mari şi frumoase datorinţi, însă sînteţi rău încunjurat, rău sfătuit, şi consilierii voştri vă conduc pe o cale nepotrivită nici cu demnitatea bisericii, nici cu interesele statului. De un timp încoace clerul înalt a părăsit cu totul misiunea sa. Relaţiile sale către puterea civilă din zi în zi devin mai necuviincioase. În loc ca clerul să fie cel întăi a da exemplul respectului către lege şi autoritate, el s-a pus în stare de adevărată revoltă; şi astăzi, în această epocă de tranziţie, cînd mai presus de toate avem trebuinţă de ordine şi linişte, clerul provoacă la anarhie. Şi ca domn, şi ca creştin, noi nu vom mai tolera o asemenea stare de lucruri jignitoare fericirii şi progresului ţării. Trebuie în viitor ca, capetele cele mai îndărătnice să se supuie legii !

Am mai multe rezoane pentru a vă adresa aceste cuvinte. Vi le voi spune cu franchețǎ.

Guvernul meu a voit să introducă în mănăstirile chinovii morala, disciplina, economia în întrebuinţarea unor averi dăruite pentru altceva decît întreţinerea trîndăviei, a ignoranţei şi a demoralizaţiei; Preasfinţia-Voastră aţi trimis prin mănăstiri cărţi de afurisenie prin care se caterisesc toţi acei cari au primit funcţii de la autoritatea civilă, se ordonă a nu se recunoaşte dispoziţiile guvernului şi, prin urmare, se predică nesupunerea către autoritate. Aceste cărţi au adus cea mai mare nesubordonaţie şi anarhie în lăcaşurile supunerii şi al[e] păcii, şi mai ales în mănăstirea Neamţului.

Şi Preasfinţiei-Voastre, şi Adunării, şi ţării este cunoscută purtarea stareţului de Neamţ. Guvernul meu de mai mult timp v-a cerut destituirea acestui stareţ. Preasfinţia-Voastră aţi cerut mai întîi să se rînduiască o comisie spre a cerceta purtarea sa. Ministeriul Cultelor s-a primit la aceasta. O comisie mixtă, compusă de arhiereul Suhopan, numit de Preasfinţia-Voastră, şi de domnul Grigore Cuza, numit de către guvern, s-au trimis la faţa locului. Comisia a constatat că stareţul era vinovat. Cu toate acestea, Preasfinţia-Voastră nu numai v-aţi refuzat a-i recunoaşte lucrările şi a-mi propune destituirea şi pedeapsa vinovatului, dar încă, printr-o adresă formală către Ministerul Cultelor, aţi cutezat a zice că nesubordinaţia şi anarhia în mănăstirea Neamţului proveneau de la măsurile luate de guvern.

Cetirea cărţilor de afurisenie ale Preasfinţiei-Voastre a adus în mănăstirea Neamţului o încercare de răscoală; cîţiva călugări au fost dat acest semnal prin tragerea clopotului celui mare. În interesul ordinii, pe care să fiţi bine încredinţat că vom şti a o menţine, atît în mănăstiri, cît şi pretutindenea în ţară, guvernul meu a trimes în alte mănăstiri pe turburători. În loc să fiţi cel întîi nu numai a aproba, dar încă a cere o asemenea măsură, prin o adresă formală, adresată Consiliului Miniştrilor, aţi descuviinţat şi aţi protestat strămutarea acestor călugări.

De cînd sîntem domn, am dovedit îndestul că ţinem foarte puţin la ceremoniile şi serbările de paradă privitoare persoanei noastre. Însă noi reprezentăm suveranitatea naţiei. Ziua onomastică a domnului trebuie, dar, serbată, nu ca ziua lui Cuza, ci ca ziua şefului statului, cînd mai ales acel şef este ales de către însăşi naţia. Serbarea acestei zile este o datorie de cuviinţă naţională. Toţi miniştrii altarelor din ţară, de orice rit: catolici, protestanţi, armeni, lipoveni, israeliţi, în bisericile şi templurile lor, au serbat ziua domnului românilor. Numai Preasfinţia-Voastră, mitropolit al Moldovei ortodoxe, şi aceasta în doi ani de-a rîndul, aţi găsit pretexte să vă abţineţi de a vă ruga pentru domnitorul ţării. În anul acesta aţi mers până a nu vroi a primi invitaţia sigilată ce v-a fost trimeasă de ministrul cultelor, la moşia unde v-aţi fost dus cu cîteva zile înaintea zilei mele şi de unde, trei zile în urmă, v-aţi întors iarăşi în Iaşi. Ca simplu individ eu nu cer, eu n-am trebuinţă de rugăciuni de comandă şi făcute fără voie, însă ca şeful statului cerem şi pretindem ca mitropolitul Moldovei să se roage pentru domnul românilor.

Mai avem o mare tînguire a vă face, şi aici nu se atinge de persoana noastră, ci de întreaga societate. Voim a vă vorbi despre nămolul de despărţenii ce se rostesc de tribunalele spirituale. Sfinte părinte! Abuzul despărţeniilor a devenit un scandal care demoralizează ţara, o cangrenă care ucide familia. Preasfinţia-Voastră ştiţi însă că, acolo unde nu este familie, nu este societate, şi fără societate nu poate fi naţie. Încă prin mesagiul din 6 decembre 1859 v-am fost deşteptat ca să se contenească cu despărţeniile. Nici glasul nostru, nici acel al reprezentanţilor naţiei nu au adus vindecarea unui rău, care din ce în ce devine mai înspăimîntător. Am putea a vă cita aici mai multe cazuri de despărţenie în care toate legile, şi cele dumnezeieşti, şi cele umane, s-au călcat în picioare de dicasteria Preasfinţiei-Voastre.

Am putea a vă cita mai multe alte motive grave de tînguiri ce am în contra Preasfinţiei-Voastre. Le las miniştrilor mei ca să vă ceară grabnică şi nemijlocită îndestulare.

Spre a mă rezuma, Preasfinţite Părinte, vă voi zice că aceea ce ţara doreşte şi îi trebuieşte mai mult este ordinea şi legalitatea. Este o datorie de bun cetăţean de a contribui, din toate puterile sale, la statornicirea acestor două neapărate condiţii ale prosperităţii publice. Cu cît, dar, cineva este pus mai sus, cu atît mai mult el trebuie să respecte legea, şi să fie pedepsit mai aspru cînd nu o păzeşte.

De aceea, domnule preşedinte al Consiliului şi ministru de culte ad-interim, ne vedem silit a vă arăta nemulţumirea noastră pentru molătatea şi indulgenţa cu care aţi răbdat starea de nesubordonaţie în care s-au pus unii din membrii clerului înalt şi anarhia care din aceasta a rezultat în nişte lăcaşuri sfinte, a căror menire este de a fi un centru de abnegaţie, de supunere, de morală şi de pietate creştinească. Dumneata chiar de mîni vei lua măsurile mai energice pentru ca legea şi autoritatea să fie respectate de toţi fără osebire şi pentru ca oricine să-şi plece capul înaintea legii.

În privirea abuzului despărţeniilor, vei convoca Consiliul cît mai curînd şi prin raport îmi veţi supune măsurile ce le veţi socoti mai potrivite pentru secarea unui abuz care ucide familia şi conrupe societatea. Este timp ca fiecare să se hotărască a merge pe drumul drept. Aceasta reclamă interesul naţiei, care ni-a pus în capul ei, care ni-a delegat suveranitatea sa, nu pentru ca să avem două măsuri, nu pentru ca să permitem unora toată licenţa şi celorlalţi să nu îi dăm măcar dreptate, ci pentru ca să facem ca legea să fie respectată de toţi, ca cei buni să fie răsplătiţi şi cei răi să fie înfrînaţi. Cine ne împiedecă de la această linie de urmare se pune în stare de revoltă către însăşi suveranitatea naţiei, delegată nouă. Ţara vroieşte a merge înainte; vom şti a înlătura pe acei ce fac piedecă propăşirii obşteşti. Timpul intrigilor şi al împărecherilor a trecut.

Am respectat şi voi respecta drepturile atît a fiecărui cetăţean, cît şi a fiecării puteri a le statului. nsă voi şti a face să se respecte şi drepturile care sînt date domnului. Dreptul de a întări sau a refuza încheierile celorlalte corpuri legislative, dreptul de a aplica legile este dat domnului. Nu vom suferi ca nimenea să se atingă de aceste drepturi. Aceasta să o ştie şi cei mari, şi cei mici! Naţia ni-a delegat suveranitatea sa ca să facem fericirea a cinci milioane de români, iar nu ca să ne oprim din această cale mîntuitoare prin consideraţie către cîţiva răzvrătitori sau ambiţioşi. Naţia ne-a pus pe tronul Principatelor Unite. Vom şti a ocupa acest tron, pe cît vom socoti că fericirea României o reclamă!

Aţi auzit, domnilor miniştri, cuvintele mele, aştept ca de mîne ele să devie fapte. Nici părtenire, nici prigonire, ci dreptate pentru toţi şi legalitate în toate. Aceasta să fie programul dumneavoastră. Aduceţi-vă aminte că v-am încredinţat guvernul pentru ca să puneţi în stare practică binefăcătoarele şi liberalele principii ale Convenţiei, iar nu ca să vă uitaţi la predecile ce vi s-ar pune înainte de cîţiva răivoitori, cari nu se pot împăca cu noul ordin de lucruri. Sîntem domnul românilor şi, prin urmare, sîntem datori a ocîrmui astfel ca fericirea întregii naţii să nu mai fie sacrificată la cîţiva nemulţămiţi". *Mesagii şi proclamaţii ale lui Cuza-Vodă*, Vălenii de Munte, 1910, p. 42–48.

[4] Pînă la urmă, lupta dintre mitropolitul Sofronie Miclescu, domn şi guvern s-a încheiat prin demisia celui dintîi, prezentată în ziua de 18 ianuarie 1861. Demisia avea următorul cuprins :

„Preaînălţate doamne !

Din locuinţa monastirei Slatinei unde mă aflu petrecînd, bolnav şi năcăjit, socotind că sfîrşitul vieţei mele cei amărîte se apropie, scurgîndu-se sanatatea me din zi în zi şi cugetînd în singurateca me locuinţă, cu durere vin, Preaînălţate doamne, a vă ruga ca să binevoiţi a încuviinţa retragerea me din scaunul Mitropoliei Moldovei şi luînd în consideraţie neobositele mele slujbe ce în curs de 35 ani am făcut statului, în care timp puteţi singur mărturisi că nu am refuzat concursul meu la toate lucrările privitoare către naţie. Vă mai rog, Preaînălţate doamne, ca să-mi fie învoită locuinţa me în capitalie, unde din pricina boalei mele hronice ce sufăr sînt silit a fi lîngă doctorul în carele am toată încrederea a mă căuta, ca unul ce-mi cunoaşte toată boala mea.

Şi cu toată smerenia sînt,
al Înălţimii-Voastre
către Dumnezeu rugătoriu
(Subscris :) Sofronie, mitropolit Moldovei
1861, ianuarie 18. Monastirea Slatinei".

Consiliul de Miniştri a înaintat această cerere domnului cu recomandarea de a fi acceptată.

„Înaltă rezoluţie

Se încuviinţează propunerea Consiliului nostru de Miniştri, cu adăogirea că Preasfinţiia-Sa părintele mitropolitul va conserva în retragerea sa în viaţa privată titlul de mitropolit, putînd rezida oriunde ar voi. Totodată, Consiliul nostru de Miniştri, încunoştiinţînd Camera despre aceasta, va chema luarea-aminte asupra serviciilor Preasfinţiei-Sale în curs de 35 ani, ca episcop şi ca mitropolit, spre a i se încuviinţa o pensie pînă la sfîrşitul vieţii sale, potrivită cu rangul şi poziţia ce au avut.

19 ianuarie 1861

(Subscris :) Alexandru Ioan I"

În aceeaşi zi membrii guvernului au trimis domnului următoarea adresă :

„Preaînălţate doamne !

Luînd în privire demisiunea dată Înălţimei-Voastre de către Preasfinţia-Sa părintele mitropolit şi recomandată Consiliului de Miniştri, subscrişii cu respect propun Înălţimei-Voastre următoarele :

1) Retragerea Preasfinţiei-Sale de la funcţia de mitropolit să se încuviinţeze.

2) Orice proces sau urmărire din partea guvernului, contra Preasfinţiei-Sale, să se curme.

Sîntem, cu cel mai adînc respect, ai Înălţimei-Voastre prea plecaţi servi,
(Subscrişi :) A. Panu, C. Hurmuzaki, P. Mavrogheni, G. Cuciureanu, C. Rolla, D. Sturdza
No. 28, anul 1861, ianuarie 19, Iaşi". *Supl. extraord. al M.O.*, Pr. v. nr. 12/1860, p. 139, col. 1–2.

[5] Moţiunea lui N. Mavrocordat, susţinută de L. Cantacuzino, T. Ghica, P. Ciucă, C. Negruţi şi Gh. Holban, avea următorul cuprins :

„Considerînd cuprinderea înaltului apostil de pe raportul Consiliului de Miniştri către Preaînaltul domn privitor la dimisionarea Preaosfinţitului mitropolit.

Considerînd serviţiile Preosfinţiei-Sale ca episcop şi mitropolit în şir de 35 ani.

Considerînd că toată urmărirea întinsă în contra Preaosfinţiei-Sale se află curmată.

Subscrişii propun :

1. Să se acordeze Preosfinţiei-Sale o pensie pe viaţă, de 4 000 galbeni pe an, din Casa clerului.

2. În aşa chip Camera consideră chestia aceasta, precum şi lucrările comisiei de istov curmate". *Ibidem*, p. 140, col. 1–2.

[6] Cf. în volumul de faţă şi discursul de la p. 183 şi intervenţia de la p. 319.

*Intervenţie în care protestează contra modificărilor făcute în procesele-verbale ale şedinţelor Adunării**

Mai nainte vin să vă declar, domilor, că nu am intenţiunea a pune în suspicţie buna-credinţă a biroului vorbind pentru o neregularitate întîmplată. În procesul-verbal al şedinţei din 20 ianuarie figurează zicerile mele şi în care mi se atribuie nişte cuvinte care nu le-am zis. Iată, domnilor, factul. Potrivit uzului adoptat, am venit la birou şi după cerirea mea mi s-au dat notiţiile domnilor tahigrafi** pentru a revede dacă sînt reproduse întocmai zicerile mele. Am găsit greşeli, le-am îndreptat cu însuşi măna me şi aceasta făcînd nu am mai avut nevoie să stau faţă la cetirea procesului-verbal înaintea Camerei. Pe urmă însă mi s-au întîmplat să descopăr că într-o chestie foarte importantă pentru mine, adecă acolo unde vorbesc despre demisia ministerului trecut, se denaturează cu totul simţul cuvintelor mele, atribuindu-mi-se o frasă diametral opusă de ceea ce am rostit. Domnilor, eu nu vin a face vorbă pentru că s-au schimbat o frasă, dară vin a rădica o chestie de princip ce ni priveşte pe toţi. Procesul-verbal este dreptul, este proprietatea nu numai a Adunărei, ci şi a fiecăruia deputat. Procesul-verbal e garanţia nu numai a minorităţei în contra majorităţei, dar şi a deputatului individual în contra Adunărei. După reglement cuvintele noastre trebuie să fie pre cît se poate mai bine reproduse, fiecare deputat avînd dreptul a-şi rectifica cuvintele. Odată ce s-au făcut aceste rectificări, nu se pot modifica decît prin Adunare. În adevăr, după reglement biroul redije procesele-verbale sub privegherea preşedintelui, însă aceasta nu vra să zică că aţi dat dreptul să prifacă notile scrise ale unui deputat fără macar ca să-l cheme să-i ceară esplicaţii, fără macar să-l pună în poziţie a apela la dreptatea Adunărei. Cum vedeţi, domnilor, eu nu fac aice o chestie personală, ci o chestie de princip. Astăzi, domnilor, unul din d[umnea]voastră face o moţie; aceasta se adoptează de Adunare şi se reproduce în procesul-verbal. Dară şi minoritatea e interesată ca opinia sa să se figureze în procesul-verbal, bună sau ră să fi fost opinia sa. Biroul are dreptul ca, atuncea cînd vede că cuvintele unui deputat scrise de însuşi măna sa nu corespund la cele zise de el în Adunare, să-l cheme şi să-i obiecteze că nu le-au zis. Dară nu are dreptul, nu poată să le prefacă fără a-l chema mai înainte, fără ştirea sa şi, prin urmare, fără învoirea Adunărei. Aceasta este chestia care v-o pun înainte[1].

Supl. estraord. al M.O., Pr. v. nr. 15, p. 161, col. 1–2.

NOTE

[1] Cf. şi intervenţia următoare.

* Şedinţa din 31 ianuarie 1861.

** Stenografi.

*Intervenție în legătură cu modificarea proceselor-verbale ale ședințelor Adunării**

Domnilor, art. 111 zice: „La toată încheierea făcută de Adunare fiecare deputat are dreptul să ceară de a se trece în procesul-verbal nu numai dacă au votat pentru sau contra, dar și partea ce au luat în discuțiune, reproducîndu-se cît s-ar pute mai esact însuși cuvintele sale".

Domnilor, eu am o mare admirațiune pentru tahigrafii noștri, carii fără studii pregătitoare au agiuns a reproduce în mare parte discuțiile noastre, ades atît de lungi și de variate. Însă cu toată admirațiunea pentru d[omniile]-lor nu pot să priimesc că tot ce iesă de sub pana domniilor-sale să se priivască ca mărgăritariu, pentru că d[omniile]-lor sînt cum s-ar zice agemii, începători. Dovadă la cele ce zic este votul Camerei, care au hotărît că notile tahigrafilor să se comunice deputaților spre îndreptare. Numai după ce această operație s-au făcut de deputați biroul dă Camerei procesul-verbal spre cetire. Iată, domnilor, pentru ce acel care și-au văzut și îndreptat cuvintele sale poate să nu asiste la ședință.

El știe că biroul niciodată nu au mers până acolo ca să șteargă cuvintele care un deputat le-au îndreptat singur cu măna sa. Aceasta au făcut că nici eu n-am socotit de trebuință de a urmări din cuvînt în cuvînt cetirea procesului-verbal. Văd însă în urmă că ni se atribuie niște cuvinte ce nu am zis și care nici am putut a le zice. Domnilor, biroul, arogîndu-și dritul pentru întăia oară de a schimba cuvintele unui deputat fără macar a-i da de știre, prin aceasta au rădicat o chestie de princip foarte gravă. Ce mi s-au întîmplat mie, asta se poate întîmpla și dumneavoastră, adecă ca să vedeți că vi se atribuie cuvinte care nu le-ați zis. Așa mi se atribuie cuvintele că „pentru demnitatea Adunărei ministeriul și-au dat demisia". Domnilor, am fost ministru, nu am păscut bobocii, prin urmare nu am putut să zic aceste cuvinte, nu am putut în acel chip să mă înjur pe mine însumi. Pentru că domnii tahigrafi ar fi trecut asemenea cuvinte, adecă, că pentru demnitatea Adunărei ministeriul și-au dat demisiunea, asta nu vra să zică că ar fi un adevăr denaintea căruia să mă închin. Domnii tahigrafi în repegiune au putut să nu înțeleagă ce am zis, au putut chiar să cuprindă în notele lor niște cuvinte fără simț. Însă asta nu poate să fie un rezon ca eu însumi să priimesc că am putut zice că pentru demnitatea Adunărei am demisionat, căci eu totdeauna și ca deputat și ca ministru am apărat și am sprijinit demnitatea Adunărei.

Apelez, domnilor, și la amicii și la adversarii mei politici să spună dacă am putut zice asemenea cuvinte. Apelez la buna-credință a d[omniilor]-voastre, la demnitatea d[omniilor]-voastre, însuși a Camerei, dacă ea poate suferi ca prin niște cuvinte ce mi se impun de birou eu să fiu insultat. Eu nu am putut zice, o mai repet, că pentru demnitatea Camerei am demisionat. Cuvintele pentru care am demisionat nu le-am spus și nici acum nu le voi spune, dar va veni timpul cînd le voi pute spune țărei. Domnilor, nu vreu să revin asupra procesului-verbal care s-au adoptat, treacă, domnilor, și asta, dar eu vreu ca macar pentru viitoriu biroul să nu mai facă aceea ce au făcut. Această cerire se ține de dreptul fiecărui deputat, dreptul ca țara să-i cunoască opiniile și cuvintele sale.

---

* Ședința din 31 ianuarie 1861.

Noi nu putem recunoaşte domnului vicepreşedinte dreptul să ni şteargă cuvintele îndreptate cu însuşi măna noastră, şi aceasta fără ca macar mai înainte să ni-o facă cunoscut.

Mai mulţi deputaţi zic că domnul Kogălniceanu au ieşit din chestiune.
Domnul M. Kogălniceanu protestează în contra strigătelor că ar fi ieşit din chestiune şi reclamă libertatea de a vorbi.
Domnul vicepreşedinte[1] zice că au chemat de două ori pe domnul Kogălniceanu la chestiune şi că va fi nevoit a consulta Adunarea.
Domnul M. Kogălniceanu se scuză că nu au auzit pe domnul preşedinte[2] din cauza strigătelor ce se făceau în sală [3].

Supl. estraord. al M.O., Pr. v. nr. 15, p. 164, col. 2 — p. 165, col. 2.

NOTE

[1] Vicepreşedinţii Adunării erau P. Mavrogheni şi C. Hurmuzaki.
[2] Preşedintele Adunării era L. Catargiu.
[3] Cf. şi intervenţia precedentă.

*Intervenţie cu privire la definitivarea bugetului statului şi stabilirea impozitelor**

Domnul Grigoriu au reprezentat în tot adevărul chestia ce este rădicată prin raportul secţiunei[1]. Domnilor, aduceţi-vă aminte că în anul trecut, cînd ministeriul Epureanu v-au înfăţoşat odată cu budgetul proiectele de lege pentru dări, Adunarea au declarat că proiectele de dări sînt de interes comun şi că, prin urmare, să se trimată mai întăi la Comisia centrală. Aceasta s-au făcut, Comisia le-au elaborat şi ele de atunce s-au trimes la secţie. Raportul acestei secţii rădică acum două chestii: dintăi ce sistem de dări vroim a ave şi al doile cifra acestor dări.

Cifrele se fixează de Cameră în tot anul, după trebuinţa cheltuielelor, iar sistemul dărilor se statorniceşte o dată pe mai mulţi ani.

În adevăr, domnilor, nimic nu este mai greu, mai plin de complicări şi de nemulţămiri, nimic nu reclamă prin urmare o mai mare atenţie decît schimbările în sistemul dărilor.

Pretutindenea, pentru cea mai mică modificare în dări, se cer mai întăi studii mari. În Anglia cînd se proiectează cea mai mică schimbare sau sporire în dări, cu mai mulţi ani înainte se fac cercetări în toată ţara, se consultă toţi oamenii speciali, se întreabă opinia publică. De la întemeierea Regulamentului şi până astăzi noi am avut şi avem încă un sistem de dări permanent şi statornic chiar în privinţa cifrelor. În adevăr, în anul trecut potrivit art. 46 din Convenţie s-au întins dările existînde asupra tuturor claselor, însă totuşi păstrăm încă sistemul dărilor reglementare. Regimul convenţional şi progresul ştiinţei reclamă neaparat ca acest sistem să se modifice. Aceasta aţi simţit-o şi d[umnea]voastră cînd în anul trecut aţi criticat singuri budgetul înfăţoşat de ministerul Epureanu. Nu cred că şi în anul acesta vroiţi a avea un aseminea budget.

---

* Şedinţa din 2 februarie 1861.

Fără a agiunge la perfecţie, socot că d[umnea]voastră voiţi ca budgetul anului 1861 să fie mai raţional şi mai convenţional decît acel de an. Prin urmare, pentru ca aceasta să fie trebuie să otărîm ce sistem de dări vroim a adopta ! Aşadar, pănă cînd ministerul va pute a ni înfăţoşa budgetul cheltuielelor eu socot că secţiunea să se ocupe cu cercetarea sistemului de dări trimes de la Comisiunea centrală. Acest sistem este bazat pe : darea personală, darea fonciară, taxia pentru patente, darea pe şose, timbrul şi darea pe băuturi. Mai este o dare exepţională pe venitul proprietăţilor de mănă moartă, dare care în Ţara Românească s-au şi pus în lucrare.

Aşadar, trebuie ca şi aice secţiunea să se ocupe cu cercetarea acestui sistem şi cînd budgetul cheltuielilor se va prezenta atunci Adunarea va hotărî şi cifra fiecărei din aceste contribuţii. Aşadar, d[umnea]voastră videţi că chestia cifrelor diferă cu totul de chestia sistemului.

Cifrele se pot spori ori scădea în tot anul. Nu poate a fi asemine şi cu sistemul dărilor. În privirea acestuia sînt apoi diferite opinii. De esemplu, eu sînt în contra dărei pe cap. Acesta este un bir barbar, un bir monstruos, condamnat de economia politică. El nu mai esistă decît în ţările biruite ale Turciei, unde capitaţia sau haraciul nu este decît o dare ce se răspunde pentru a avea dritul de a-şi purta capul pe umere. Socot că nimine din noi nu mai vroim a păstra un asimine bir[2]. Încă o dată, dară, vă propun, domnilor, ca, mai înainte de a se preciza cîtimea ce fiecare dare trebuie să deie, să precizăm sistemul acestor dări şi cînd ni se va înfăţoşa budgetul atuncea vom fixa şi cifrele. Bunăoară, se poate ca budgetul anului acestuia să fie mai mic decît acel din anul trecut ; atuncea departe de a spori, vom ave chiar a scădea.

Afară de această chestie, este alta nu mai puţin gravă. Domnilor, ni aflăm în a 2-a lună a anului şi pănă acum nici o măsură nu este luată pentru strîngerea dărilor. Aceasta nu se poate face decît după încuviinţarea dărilor. Prin urmare, ţiind samă de trebuinţele guvernului, care avînd cheltuieli curente trebuie să aibă şi venituri regulate, oricare ar fi încheierea ce am da în chestia sistemului dărilor şi în chestia budgetului, se cuvine să autorizăm pe ministeriu de a începe a strînge dările actuale. Altmintrilea, într-un moment dat guvernul s-ar vedea fără resurse. De vom aştepta pănă va înfăţoşa budgetul, care se poate prelungi, atuncea iarăşi un trimestru va încăleca un alt trimestru şi strîngerea deodată a dărilor ar pute aduce şi în anul acesta greutăţile din anul trecut [3].

Supl. estraord. al M.O., Pr. v. nr. 16, p. 187, col. 1–2.

NOTE

[1] A. Grigoriu susţinea că fără să intre în discutarea sumelor, întrucît guvernul nu prezentase bugetul, Adunarea putea să discute categoriile de impozite ce urmau să fie încasate. *Ibidem*, p. 186, col. 2 – p. 187, col. 1.

[2] Birul pe cap, la care se referă Kogălniceanu, este un impozit foarte vechi. El era plătit şi în Imperiul roman (*tributum capitis*) de către toţi oamenii liberi, apoi este întîlnit în evul mediu în ţările române sub numele de bir, fiind plătit de către toţi locuitorii acestora. S-a menţinut în sistemul fiscal modern românesc pînă la începutul secolului al XX-lea.

[3] Cf. şi intervenţiile următoare (p. 343 şi 344).

*Intervenție în care susține necesitatea începerii încasării impozitelor și a stabilirii sistemului fiscal**

Am totdeauna nenorocirea de a nu fi înțeles de domnul Cazimir [1]. Tocmai asta am zis și eu că afară de votarea budgetului este și chestia sistemului dărilor. Eu n-am zis că budgetul anului acestuie să nu se prezenteze până ce nuoul sistem nu se va statornici, dar că până se va prezenta budgetul să se autorizeze pe guvern ca să strîngă dările după pilda anului trecut și că totodată secțiunea să între în studiul sistemului de dări proiectat de Comisiunea centrală.

Nimine din d[umnea]voastră n-a tăgăduit că este necesitate să avem un budget rațional, dar până atunci trebuie să scutim pe ministeriul actual de greutățile ce le-au întîmpinat ministeriul trecut, carele au fost nevoit în patru luni să strîngă dările unui an întreg.

La cele zise de domnul Ștefan Catargiu [2] voi răspunde că sînt mai multe sisteme de dări, sînt unele întemeiete pe dări directe, altele pe dări indirecte, alte iarăși bazate pe dările directe și indirecte totodată.

Până acum, chiar în privirea cifrilor noi eram siliți a ne ține în o stare imobilă, căci după Regulament nu putem schimba dările de cum erau fixate la 1832, chiar cînd s-ar fi votat de către Adunarea generală, decît cu autorizarea curților suzerană și protectriță.

Acum, domnilor, pentru întăiași dată în materie de dări sîntem autonomi. Pentru întăiași dată putem să zicem că în anul acesta proprietatea fonciară sau cutare altă proprietate va da 2 sau 4%, iar în anul viitoriu 3 sau 5%.

Viind la cele zise de ministru[l] de finanțe [3], și eu cred că darea fonciară într-un chip tăcut este adoptată în principiu, dar totuși nu cunosc nici un vot al Adunărei după care această dare, adecă de 5 milioane, să se fi încuviințat altfeliu decît într-un chip exepțional, adecă pe anul contenit [4].

Supl. estraord. al M.O., Pr. v. nr. 16, p. 188, col. 2.

NOTE

[1] Deputatul Cazimir respingea propunerea lui Kogălniceanu (vezi intervenția precedentă) găsind-o prematură și cerea să se voteze bugetul. *Ibidem*, p. 188, col. 1–2.

[2] Șt. Catargiu spusese : „Domnul Kogălniceanu cere ca să se statornicească mai întîi principiul dărilor, dar îi voi observa că dările sînt directe și indirecte. Dacă n-am avea bugetul, noi n-am putea ști pe care trebuie să le aplicăm, căci s-ar putea să n-avem nevoie de acele indirecte[...]". *Ibidem*.

[3] Ministru de finanțe era Petre Mavrogheni.

[4] Cf. intervenția precedentă, ca și cele care urmează.

*Intervenție în care arată că va colabora în cadrul Adunării cu miniștrii noului guvern. Moțiune cu privire la strîngerea impozitelor**

Nu acord dreptul domnului I[oan] Sturza de a mă opri să ieu inițiativa ca deputat de cîte ori voi vroi, nici a opri pe membrii ministeriului trecut de a da concursul lor ministerului celui nou. Am văzut pe domnul Cazimir, cu ocaziunea notei domnului ministru de finanţe în chestiunea postelor, că n-au fost oprit de nime cînd au cerut ca să se schimbe drumul de la Hîrlău, o propunere cu totul de iniţiativă [1]. Nu cred, dar, că şi pe mine, ca deputat, mă poate opri cineva să zic că, după practica ce am cîştigat ca ministru în anul trecut, trebuie să se autorizeze pe ministeriu de a începe a încăsui dările spre a putea subveni la nevoile publice şi aceasta ca să nu fie silit ca în anul trecut a strînge deodată dările pe 2 sau 3 trimestruri. Am văzut obicinuindu-se aice de a se combate miniştrii noi de către predecesorii lor. Eu însă, domnilor, nu vreu să mă ţin de acest obicei. Totdeauna îmi voi aduce aminte că onorabilii domni ce ocupă astăzi scaunele ministeriale au fost colegii mei în comitetul Unirei, cînd cu toţii sprijineau aceeaşi cauză, cauza naţională. De aceea, pe acest tărîm domnii miniştri pot totdeauna conta din parte-mi pe un concurs leal şi din toată inima, pentru care şi fac următoarea moţiune :

---

* Ședința din 2 februarie 1861.

Domnul Kogălniceanu dă apoi cetire moţiunei sale, sprijinită de domnii D. Cozadini, A. Grigoriu, A. Jora şi M. Jora, şi care cuprinde :

„Chestia de cifre este o chestie cu totul deosebită de chestia sistemului dărilor.

Prin urmare, Adunarea păstrîndu-şi dritul de a hotărî cifra ce dările trebuie să deie atunci cînd ministeriul va înfăţoşa budgetul anului 1861, încheie :

1) Ministerul actual este autorizat pentru anul 1861 a strînge de pe acum şi în trimestre regulate dările actuale, după pilda anului trecut.

2) Secţia se va ocupa cu cercetarea proiectului de lege elaborat de Comisia centrală, pentru ca cît mai curînd ţara să poată agiunge la un sistem de dări întemeiat pe art. 46 al Convenţiei [2] şi în principiul economiei politice" [3].

Supl. estraord. al M.O., Pr. v. nr. 16, p. 190, col. 1—2.

NOTE

[1] Cf. *ibidem*, p. 183, col. 2.

[2] Pentru articolul 46 din Convenţia de la Paris vezi mai sus nota 2 de la p. 291.

[3] Guvernul s-a arătat de acord cu moţiunea, care, pusă la vot, a fost acceptată. Cf. şi intervenţiile precedente şi cea următoare.

*Discurs referitor la cuantumul şi necesitatea încasării impozitelor**

Eu n-am ţinut ca prin moţiunea mea [1] să rădic ministerului o greutate, am voit din contra să-i fac o înlesnire. Nu ţin la moţiunea me prin nici o chestiune de amor propriu. Nu ţin nicidecum ca ea să fie numaidecît primită de Adunare şi ca ministerul să adereze la ea. Scopul meu au fost o treabă de practică. Sîntem la 2 fevruarie ; chiar încuviinţîndu-să strîngerea dărilor, încă, precum au zis-o domnul ministrul de finanţe, de-abia pe la 15 fevruarie circularile se vor pute trimete pe la casieri, adecă atuncea cînd altădată darea trimestrului era și strînsă. Refuzînd ministeriului această autorizație, se poate întîmpla aceea ce s-au făcut în anul trecut, că în loc ca locuitorii să plătească pe cefert 14 lei au plătit 56 lei. Aceasta, domnilor, au dat loc la felurite cuvinte răspîndite de răuvoitori între locuitori, ce le-au spus că „de acum înainte tot cîte 56 de lei aveți să plătiți la cefert”. Deci ca să nu se mai întîmple de acestea, pentru ca să se linească pe săteni, trebuie ca cît mai în grabă să mergem în ajutorul guvernului și să-i dăm mijloacele ca să poată strînge cefertul acesta de 14 lei în timpul normal. Acum vin la cele zise de domnul Gr[igore] M. Sturdza. D[omnia]-lui zice că chestia facerii budgetului s-au tratat la secțiunea finanțiară și că, pentru ca să puie stavilă fluctuațiilor partizelor și a împiedeca de a se strămuta cifrele dărilor într-un chip asupritoriu pentru o parte de dajnici, au găsit de cuviință de a se pune margini și pentru timpurile viitoare. Dar, domnilor, oare Adunarea aceasta are dreptul să se socoată mai suverană decît cele viitoare și, prin urmare, să-i impuie mărgini? Nu, domnilor, nu socot că am avea mai mari drepturi decît succesorii noștri. Noi am pute să facem toate legile, și succesorii noștri vor avea tot dreptul de a le preface cum vor vroi.

---

* Şedinţa din 2 februarie 1861.

Aceasta-i adevarata autonomie a unui stat constituțional. Fiecare Adunare, țiind samă de trebuințile prezente, de trebuința ce este a se urma o dare, de a se desărcina un ram al avuției naționale prea împovărat, are dreptul de a scădea sau de a spori. Spre esemplu : noi avem astăzi o dare pe vin și pe rachiu. Ei bine, domnilor, darea pe vin au ruinat industria vinicolă. Astăzi numai țaranii cît le mai pot cultiva. În toate țările guvernile la așazarea dărilor caută să impuie numai acele ramuri ale avuției naționale care le poate rabda. Cînd un ram de avuție oarecare sufere, atuncea guvernul operează o scădere și aruncă aceea dare pe un alt ram [de] avere, care o poate suferi. Așa, la noi este trebuință să se mai adaogă darea pe rachiu, și pe vin a se ridica. Nu înțeleg, dar, cum noi să punem margină Adunărilor viitoare, care numai ele vor avea a cunoaște necesitățile viitoare. Am mai văzut că s-au zis că eu aș vrea ca darea fonciară să fie la noi de 5 %, cînd în Valahia e da 3 1/2 %.

Eu nu am zis că această dare să fie nici de 3, nici de 5, nici de 10, fiindcă aceasta urmează a se otărî pe tot anul după trebuințele de atunce. Însuși proiectul Comisiunei centrale învoiește scoborîrea sau suirea acestei dări. Au putut ca Adunarea din București sa puie pe anul trecut 3 1/2 la sută, pentru că acolo starea finanțeară e mai fericită decît la noi. Țara nu datorește nici un ban străinilor, precum datorește a noastră. Aceasta face că noi sîntem nevoiți de a arunca o dare mai mare decît peste Milcov. În adevăr, domnilor, Convenția cere ca și în dări să fie unitate. Însă aceasta nu se va pute opera într-un chip absolut pănă cînd vom avea două case și, prin urmare, două ordine de trebuințe. Facă-se o singură casă și atuncea se poate face și unitate în dări.

La noi în multe ramuri cheltuielele sînt mai mari decît în Țara Românească. Spre pildă : paza granițelor în Moldova costă mult mai mult decît în Valahia, carea are granițe naturale, de o parte Carpații și de alta Dunărea. Prin urmare, ei nu-i trebuiesc mulți oameni, [pe] cînd Moldova are granițele ei știrbite, adică : linia de pe uscat a Besarabiei și hotarul Bucovinei. Cît pentru moțiunea me, eu vă declar că nu e făcută cu scop ca de pe acum să se voteze budgetul, ci numai ca țiind seamă de greutățile ce ar întîmpina ministeriul dacă n-ar fi în stare ca de pe acum să înceapă a strînge dările, și ca să nu pățim ca în anul trecut, să se strîngă darea pe cîte doi și trei ceferturi deodată, să-i dăm autorizație de a înainti strîngerea veniturilor statului după pilda anului trecut. Se mai zice ca să așteptăm prezentarea budgetului. Dar el nu se poate prezenta până nu vor fi tablourile pregătite, până cînd toate ministeriile nu-și vor face budgetele lor speciale spre a le prezenta Ministeriului de Finanțe, care complectîndu-le și adaptîndu-le împreună va face apoi budgetul general al statului. Noi, domnilor, nu am putut prezenta budgetul din cauză că tablourile statistice cu toată stăruința noastră nu s-au putut pregăti și al doilea că până acum budgetul militar nu ni-au venit încă de la București. Și cum era să prezentăm budgetul cînd partea cea mai mare din el, budgetul armatei, ni lipsea? Așadar, până la prezentarea budgetului să venim întru înlesnirea guvernului învoindu-i strîngerea dărilor [2].

Supl. estraord. al M.O., Pr. v. nr. 16, p. 192, col. 1 — p. 193, col. 2.

NOTE

[1] Vezi textul moțiunii, supra, p. 344.
[2] Cf. și intervențiile de la p. 341—343.

*Intervenție în care susține abolirea dării pe rachiu și vin**

Domnilor, domnul Lascăr Catargiu au zis că nu se știe dacă, cînd se va vota budgetul anului acestuia, nu se va oborî darea pe cap și nu se va mai mări cea pe rachiu. Cînd va veni budgetul, atuncea și eu voi fi în totul de socotința d[omniei]-sale ca să se șteargă darea personală și să se înlocuiască prin o dare pe rachiu, nu numai mare, dar chiar foarte mare.

Însă nu-i chestiunea aicea. Chestia este că nu este drept de a se menținea în folosul visteriei darea pe rachiu și pe vin ce se strînge astăzi de la orașe, fiindcă nu este convențional ca tîrgoveții de Odobești, Panciu, Nicorești să plătească o dare ce nu o plătesc locuitorii din satul cutare sau cutare. Deci am tot dreptul să zic că darea aceasta este neconvențională, căci ea nu este deopotrivă pe toți. Am mai auzit pe domnul Cazimir întrebîndu-mă cum în anul trecut budgetul cu păstrarea dărei acestea au fost convențional și cum în anul acesta n-ar fi? Eu îi voi răspunde numai cu un cuvînt, că în anul trecut erau contracte încheiete cu visteria care trebuiau respectate. Aceste contracte acum numai esistă, prin urmare sîntem în pozițiune de a îndrepta lucrurile oborînd o dare nu numai neconvențională, dar chiar și nereglementară, fiindcă această dare au existat cîțiva ani în puterea unei legi speciale și s-au strîns un timp pentru despăgubirea ocupației rosiene din 1848. Pe urmă ea au urmat a se strînge fără nici o lege. Vă rog, domnilor, să luați aminte că de la iulie și până astăzi au urmat necontenite reclamații de la municipalități și de la obștii pentru a se oborî această dare ca venit al statului și a se lasa ca acciză, pentru îmbunătățirea stărei tîrgurilor, care sînt în starea cea mai mizeră, precum de esemplu este tîrgul Bîrladului, care n-are nici o pave macar cît de puţin practicabilă, şi voi ruga pe domnul ministru primariu [1] să triimată să aducă actele din ministeriu spre a se vede necontenitele protestaţiuni ale municipalităţilor pentru a li se lasa în folosul lor această dare, şi aceasta potrivit unui drept ce li este recunoscut şi după Regulament, şi după Convenţiune. V-o mai declar, domnilor, această dare cum ea se strînge era numai provizorie, căci ea au fost pusă spre despăgubirea guvernului rusesc de o pretenţiune carea au căzut cu subscrierea Tractatului de Paris. Nu ştiu, dar, după care lege veche sau nouă ar urma a se mai strînge această dare în folosul statului? Susţin, dar, că darea pe rachiu să nu figureze între dările pentru care dăm autorizare guvernului. Această autorizare cer să fie dată numai pentru strîngerea dărilor directe până la prezentarea budgetului [2].

---

* Ședința din 9 februarie 1861.

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 19, p. 233, col. 1 — p. 234, col. 1.

NOTE

[1] Prim-ministru era Anastasie Panu (17 ianuarie 1861—23 septembrie 1861).
[2] În final propunerea lui Kogălniceanu a fost respinsă.

*Intervenţie cu privire la împămîntenirea doctorului Constantin Ludovic Prodan**

Onorabilul domn deputat de Cahul [1] confundă două principii deosebite: naturalizaţia şi naturalitatea. Prin cea întâia se acordă unui strein dreptul de împămîntenire, prin cel din urmă se priimeşte între cetăţeni pre un consingen, pe acel ce e tot de o naţiune, dar care prin rezbele, prin evenimente politice se află pus sub o dominaţiune străină. Dacă s-ar priimi teoria domnului Gr[igore] Epureanu, atuncea cum Grecia ar fi primit de-ndată ca pămînteni pe grecii născuţi în provinţiile stăpînite de Turcia? În Germania, Prusia nu ar putea recunoaşte ca cetăţăni pre germanii născuţi în alte state din Germania. Onorabilul domn deputat de Cahul ni aminteşte o lege regulamentară făcută pentru străini. Eu îi voi cita o lege carea este mai presus de Regulament, este glasul sîngelui, este datoria politicei române, carea cere ca şi noi să gîndim că odată trebuie să formăm un corp tare, un trup şi un suflet, care să se numească Naţia Românească. În anul trecut Adunarea din Ţara Românească, carea în privirea indigenatului are tot acelaşi aşezămînt reglementar ca şi noi, s-au pronunţat în simţul majorităţei secţiunei noastre cu ocaziunea primirei între cetăţeni în Principatele Unite a domnilor Maiorescu şi Laurianu. Acest act s-au făcut prin act de naturalitate, căci domnii Maiorescu şi Laurianu erau români şi, prin urmare, nu li trebuie nici un stagiu de 7 sau de 10 ani ce se impune străinilor.

Tot acest sentiment naţional au inspirat pe Divanul ad-hoc din Moldova cînd în 1857 au recunoscut nu numai domnului Hurmuzaki, dar şi toatei familiei sale dreptul de pămîntean, fără a mai cere vreo condiţiune din cele prevăzute de Regulament. Propunerea secţiunei este naţională, este românească. Eu cred de o sacră datorie pentru toată Adunarea de a ni uni cu ea.

---

* Şedinţa din 9 februarie 1861.

Trebuie ca odată să se ştie că fiecare român din orice loc ar fi născut, în Principatele Unite va fi primit ca român. De aceea votez din tot sufletul în contra opiniunei minorităţei.

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 19, p. 241, col. 2 – p. 242, col. 1.

NOTE

[1] Deputat de Cahul era Gr. Costache Epureanu. El susţinea : „Asupra procesului-verbal atingatoriu de împămîntenirea domnului Prodan, în privire că petiţionarul n-au îndeplinit condiţiile atingătoare de dritul împămîntenirei cei mari, subscrisul nu se poate uni cu socotinţa majorităţei". *Ibidem*, p. 240, col. 2.

*Intervenţie în care cere să se ia în discuţie proiectul de răspuns la mesajul tronului, prezentat de majoritate**

N-am auzit până acum teoria că, pentru că o hîrtie venită de la o secţie sau de la un deputat s-au tipărit, ea prin aceasta s-au priimit în discuţie.

Toate lucrările secţiunelor se tipăresc, se împart pe la deputaţi, la carii şed trei zile, şi apoi venind la ordinul zilei biroul face întrebarea : dacă ele se priimesc sau ba în discuţiune? Înainte de toate Adunarea trebuie să determine care din ambele proiecte de adresă să ie în discuţiune. După ce aceasta să otărăşte, atunce la acel proiect carile se adoptă în princip se propun şi amandamente. Dacă dar, domnilor, domniavoastră veţi lua opiniunea domnului Roseti [1] în discuţiune şi dacă chiar ăţi adopta-o, vă declar de mai înainte că eu nu sînt competent de a răspunde decît prin tăcere. Puteţi să discutaţi, puteţi să o adoptaţi, puteţi să o adresaţi tronului, dar noi, miniştrii trecuţi, vă declarăm că nu numai nu vom răspunde, dar nici putem admite discuţiunea pe tărîmul acestei adrese, ce n-are forma convenţională. Însă de se va înlătura această opiniune şi va veni în discuţiune opiniunea majorităţei [2], atuncea voi răspunde la toate interpelările ce ni se vor face. Cerînd înlăturarea acelei opiniuni a domnului Roseti, nu vreu nici să împedec, nici să robesc aşa-zicînd opiniunele Camerei şi a fiecărui deputat în parte asupra administraţiei trecute. Domnilor, aduceţi-vă aminte cum şi în ce stare domnul Radu Roseti, în şedinţa trecută, s-au suit la tribună şi au cetit opiniunea sa, cu o voce atît de debilă încît mai nime n-au putut înţelege ce vra să zică. Din aceasta au provenit că nici eu n-am putut înţelege alta decît că ea cuprindea un şir de personalităţi, de acuzări infamante, şi atunce ce am cerut alta decît ca să se tipărească? Acum acea lucrare s-au tipărit, am studiat-o şi am văzut că ea este ori o doleanţă, ori o personalitate mare. Curtuazia către un om bolnav mă opreşte de a discuta asupra ei. De este să o luăm ca o personalitate, fiindcă domnul Roseti nu se află aice [sic !]; de este însă a se lua ca o doleanţă, cum ea şi este, atunce nu răspund ca la orice lucrare neconvenţională. Prin urmare, socot că am fost în tot dreptul de a rădica chestiunea cerînd înlăturarea ei. De nu vroiţi să o înlăturaţi, de otărîţi ca să se poată privi ca un răspuns, atuncea voi vedea de trebuie să răspund sau ba. Căci nime, domnilor, nu poate să-mi scoată cu cleştile cuvintele din gura mea. Până cînd Adunarea nu se va rosti că priimeşte acea opiniune ca un proiect de adresă asupra căreia urmează a se face amandamente, o mai repet, eu nu voi răspunde.

---

* Şedinţa din 13 februarie 1861.

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 20, p. 250, col. 2 — p. 251, col. 1.

NOTE

[1] M. Kogălniceanu se referă la proiectul de răspuns la mesajul tronului, prezentat de R. Rosetti singur (ca răspuns din partea minorităţii parlamentare). Acest proiect ataca guvernarea Kogălniceanu (30 aprilie 1860 — 17 ianuarie 1861). El a fost citit în şedinţa din 4 februarie 1861. *Ibidem*, p. 202, col. 2 — p. 204, col. 1. Referitor la guvernarea aceasta, vezi discursurile lui Kogălniceanu ţinute în zilele de 15—17 februarie şi 18 februarie 1861, precum şi notele respective.

[2] Proiectul de răspuns la mesajul tronului din partea majorităţii a fost citit în aceeaşi şedinţă de către Alexandru Grigoriu. *Ibidem*, p. 199, col. 2 — p. 200, col. 2. El a fost acceptat de către Adunare. *Ibidem*, p. 214, col. 1—2.

*„Apărarea ministeriului din 30 aprilie 1860 înaintea Adunării elective din Iaşi”**

Domnilor, înainte de a mă sui la tribună spre a răspunde la rechizitoriul domnului deputat de Peatra Grigori Balş [1] în puterea art. 44 din Regulamentul nostru, carele zice că deputaţii vorbesc cătră miniştri, Adunare sau preşedintele ei, articol în contra căruia eu ieri am fost întrerupt, vin, domnule preşedinte [2], nu să fac o tînguire pentru cele petrecute ieri[3], dar să reclam pentru viitoriu şi să dobîndesc un drept ce, până şi în societăţile cele mai sălbatice, se respectează: *dreptul de aparare!*

Mai presus de toate patimile politice este o calitate, o datorie care trebuie să predomnească: această calitate şi datorie totodată este *nepărtinirea*. Nepărtinirea este cel mai frumos titlu de recomandaţie al preşedintelui unei camere parlamentare.

În faţa acestei frumoase calităţi se uită chiar diferinţele de opinii, chiar luptele de partide. Voi cita un esemplu foarte vederat despre aceasta. În Francia, la 1849, greşelile republicii au fost desconsiderat-o şi pe dînsa, şi pre fundatorii ei; până şi Lamartine se depopularizase. În acea mare catastrofă, care a înghiţit şi oameni şi lucruri, care a dat pradă urei poporului pre acii cari cu puţin mai înainte erau idolii lui, numai un om a rămas în picioare, chiar după ce principiile sale nu mai erau ale majorităţii: acesta a fost Marast, vechiul redactor al „Naţionalului” [4]. Acesta, chiar cînd republica nu mai esista decît cu numele, totuşi rămase preşedinte Adunării naţionale până la 2 dechemvrie 1852. Şi ştiţi cine-l alegea pre-

* Şedinţele din 15 şi 17 februarie 1861.

ședinte? O majoritate de deputați contrari partidei sale; moderați, orleaniști, legitimiști, bonapartiști. Care era calitatea ce-i da sufragiul a însuși adversarilor săi politici? Era nepărtinirea!

Un asemine președinte nepărtinitoriu am avut și noi. A fost domnul Mavrogheni! Ca și domnul Grigori Cozadini, voi zice că nepărtinirea biroului este și nepărtinirea Adunării. Această nepărtinire, dar, o cer și eu, nu atîta pentru mine, cît pentru demnitatea acestei tribune, cît pentru întărirea regimului constituțional, la care am lucrat și eu. Fiți nepărtinitoriu, domnule președinte, mai ales astăzi, cînd se atinge de apararea unui ministeriu tras la gemonii*, și această nepărtinire va face onoare Camerii care are să judice și țărei care are să asculte.

Domnul Kogălniceanu se suie apoi la tribună, și urmează:

Domnilor, trei oare neîntrerupte am ascultat pîrile adresate ministerului din 30 aprilie 1860, pre care am avut onoare de a-l președe. Am ascultat aste pîri cu mare luare-aminte, am văzut că prin ele ni se tăgăduia totul, totul: nici patriotism, nici capacitate, nici macar bune intenții, decît numai terorism, abuzuri, călcări de legi, demoralizație, pănă și îngenunchiarea țării înaintea străinilor! Cînd am auzit toate aceste pîri mari și grele asupra ministeriului nostru, am stat în desăvîrșită uimire și m-am întrebat: oare eu și colegii mei să fi fost atît de răi, atît de fărădelege? Oare în tot timpul administrației noastre să nu fi făcut altă decît terorism, jaf, abuz? Un minut mai că eram otărîți că, mai bine de a sta întru o zadarnică aparare, să cerem de la Cameră ca fără să ne mai asculte, fără să ne mai trimită la Curtea de casație, să ne espeduiască de-a dreptul la spînzurătoare! În adevăr, domnilor, în fața unor învinovățiri atît de defăimătoare, nu se mai atinge de blam sau de descuviințare. Aceea ce se cuvine este ocna sau spînzurătoarea!!!

Din norocire s-a întîmplat, domnilor, că cuvîntul domnului Grigori Balș a ținut pănă la 5 oare, încît ședința s-a amînat pe a tria zi! În această vreme, reflecția a luat locul uimirii cei dintăi. Potrivind dară acuzările, în șir una după alta, cu faptele noastre săvîrșite în timp de opt luni de zile, aceste luni care, putem zice, au fost nu de glorie, ci de muncă grea, mai grea decît acea a șalgăilor** de la ocnă, o muncă de galeriani, iar nu de ministri, am venit a ne zice că ministeriul din 30 april totuși nu trebuie să-l socotim cel mai rău din toate ministeriile reglementare. Dară, domnilor, cu toate greutățile, cu toate greșelele nedezlipite de orice epocă de tranziție, totuși socot și sprijin că ministeriul din 30 april au fost țării un pas înainte. Progresul este legea omenirii și, orice s-ar face, țara nu poate merge înapoi! Dară, domnilor, sprijin că ministeriul din 30 april nu era mai rău decît ministeriile reglementare, cînd fiecare anafora se vindea și se cumpăra cu bani, cînd surgunul era un drept al administrației, cînd biciul se da păn și funcționarilor ministeriali, cu ochii mei am văzut doi șefi de masă, *stolnacealnici*, cum se zicea pe atuncea, bătuți la scara ministeriului. Nu era mai rău decît atunce cînd alegerile se făceau cu tulumbe, cu căruțe de poștă și cu pitace domnești; nu era mai rău decît atunce cînd nația întreagă era proprietatea a cîteva familii privilegiate, cînd tot ce nu era boieriu se trăta de mojici și de ciocoi. Nu era mai rău decît atunce cînd țara era roabă la străini, cînd guvernul ei asculta nu de legile ei, ci de voința unui consul străin ce rezida în Iași și în București!

---

* Loc în Capitoliu unde erau expuși cei destinați supliciului. La figurat, supus disprețului public.

** Lucrătorilor.

Cînd mi-am reînnoit în aducere mea aminte toate aceste mizerabile împregiurări cunoscute de toată țara și le-am potrivit cu faptele mele și ale colegilor mei, atuncea curagiul meu, demnitatea mea s-a rădicat și iată-mă gata de a răspunde!

Rădicîndu-mă mai presus de personalități, eu în pîra pornită asupră-ne nu văd nimic individual, cum a declarat-o și domnul Grigori Balș; văd o chestie, o luptă de principii. Numai așa privind chestia, numai pe așa tărîm ducînd discuția, vom fi demni de misia noastră, vom dovedi că în țara noastră regimul constituțional are rădăcini puternice! Așadar, este numai luptă politică, și luptă între două principii: luptă între reacți[un]e și între progres, luptă între privilegiu și între egalitate, luptă între Regulament și între Convenție!

Domnilor! De doi ani în această Cameră nu facem decît a vorbi de constituționalism și neconstituționalism. Necurmat auzim rostindu-se cuvintele: *calcare de Convenție*. Dacă vom căuta bine cine vorbește mai mult de Convenție, vom vedea că sînt tocmai acei ce n-au făcut nimic ca să o dobîndim, ba sînt tocmai acei carii au fost dușmanii neîmpacați a celor ce de la 1848 și 1856 s-au luptat necontenit pentru a dobîndi egalitatea dinaintea legii în locul privilegiului și al scutinței, pentru a pune demnitatea națională în locul degradației țărei! Iar scopul adevărat al acestor lungi teorii despre constituționalism este de a pastra statul quo cît se va pute mai mult.

Toate lucrurile din lume, domnilor, au epoca lor de acție și de reacție, de mișcare înainte și înapoi, și de aceea să nu ne mirăm de acele ce se-ntîmplă azi supt ochii noștri. Nu trebuie să ne ascundem: principiile proclamate de Divanul ad-hoc în 1857 și consfințite prin Convenție sînt o întreagă revoluție politică, națională și socială în țara noastră. Sosind timpul ca aceste principii să se puie în stare practică, a trebuit negreșit să lovească multe interese materiale și individuale.

Să ne aducem aminte că și noi am avut o frumoasă zi, care nu se poate compara decît cu memorabila noapte a Franției, noaptea de la 4 august 1789 [5]! Această zi a fost ziua de la 29 octom[brie] 1857 [6], cînd, după propunerea colonelului Alexandru Cuza — astăzi M[ăria]-Sa Alexandru Ioan I, domnul României — și a mea, Adunarea ad-hoc prin aclamație a proclamat marele principii ale lumii moderne: oborîrea privilegiilor, egalitatea dinaintea legii, dinaintea contribuțiilor, dinaintea conscripției, accesibilitatea tuturor românilor la toate funcțiile statului. Cine n-a salutat aceste principii cu entuziasm și cu bucurie? Țara întreagă, ba toată Europa a rădicat în nori acea zi. Atunce nația noastră s-a înălțat foarte mult în ochii marelor puteri!

Însă, domnilor, dacă principiile se proclamă totdeauna cu entuziasm, rareori ele se păstrează cînd vine oara de a le pune în lucrare. Atuncea glasul interesului material stinge glasul entuziasmului!

Momentul acest dureros, momentul cînd interesele materiale dominează principiile, a sosit în Moldova în anul 1860, an în care noi am avut nenorocirea de a veni la cîrma țării. Noi am fost chemați a aplica cei întîi în Moldova acele principii, principiile anului 1789! Oare majoritatea țării era pregătită pentru a le primi? Toți le doreau și le doresc; însă lipsiți de studii pregătitoare, lipsiți de oameni speciali ceruți de noile reforme, despărțiți prin patimile politice, mulți ar fi dorit a întîrzia *cvarta de oară* a lui Rabelais, punerea în lucrare practică a acestor principii!

De aici nemulţămirile care au luat locul entuziasmului din 1857. Ca să înţelegeţi mai bine aceasta, mă voi pune singur în joc. Cînd dimpreună cu colonelul Cuza am propus adoptarea principiilor din 1789, cînd aceste principii s-au primit în unanimitate de Adunare, am zis şi eu cu toţii că ziua din 29 octom[brie] 1857 era o mare, o frumoasă zi! Dar, vă spun drept, cînd, sînt acum cîteva luni de zile, am văzut viind la mine un subprefect şi un comisar de poliţie, invitîndu-mă să plătesc vro cinci dări: darea pentru şosele pe anul 1859, darea pentru şosele pe anul 1860, capitaţia, darea fonciară pentru două moşii, dare pe casă, patenta unei moşii în posesie, patentele lucrătorilor fabricei mele, dări care toate se suie la suma de 350 galbini, vă mărturisesc că entuziasmul meu de la 1857 mi s-a răcit foarte mult. Dacă m-a durut şi încă mă doare pe mine cînd m-am văzut supus la aceste dări, pe mine carele am proclamat principiul egalităţii înaintea dărilor, cum să nu doară şi pe acei carii nu erau legaţi în chestie ca mine şi carii pînă la 1860 au avut cel mai frumos privilegiu, acel de a nu plăti nimica! Cunosc mai mulţi boieri ce au socotit că a plăti capitaţia, *birul ţărănesc*, era o injurie, o insultă pentru dînşii şi pentru copiii lor. Domnul Teodor de la Roman a dat Ministeriului de Finanţe o hîrtie prin care declara că ar prefera mai degrabă moartea decît să i se facă ruşinea de a plăti *birul pe cap*. Un altul a lăsat să i se ieie căciula, să se scoată în vînzare, şi a trimis un jidan ca să o cumpere pe conta lui la licitaţie până la una mie galbini, mai degrabă decît a plăti birul de un galbăn! Vă arăt aceste toate pentru a vă dovedi că astăzi interesele materiale au luat locul entuziasmului din 1857! Aceasta a făcut, domnilor, că în alegerile trecute mai toate colegiile electorale au încredinţat mandatul lor acelora pe carii îi socoteau mai lipsiţi la interesele materiale!

Pe lîngă aceasta, oamenii carii au agiuns la putere la 30 aprilie, din început nu au putut avea în Adunare mulţi amici politici, din cauză mai ales a opiniilor lor cunoscute în chestia îmbunătăţirii soartei ţăranilor. De aice, în contra noastră gara* ţării legale, gara ţării privilegiate! Nu faptele noastre, ci opiniile noastre sînt crimele noastre. Iată pentru ce noi, carii am fost chemaţi de a aplica era cea nouă a egalităţii sarcinilor, a egalităţii înaintea legilor, sîntem astăzi arataţi cu degetul de tot ce poartă surtuc! Iată pentru ce ni se impută că am calcat legalitatea şi moralitatea, că am introdus în ţară terorismul! Domnilor, eu socot şi cred în cugetul meu că noi am respectat şi legalitatea şi moralitatea, că n-am fost trădători libertăţii. Ba tocmai am păzit legalitatea, pentru că am îndrăznit a supune legei pe toţi acei ce erau deprinşi a se pune pururea deasupra sau alăturea cu legea. Am avut moralitate, pentru că am avut curagiul de a demasca corupţia oriunde o am găsit, chiar cînd ea era ascunsă sub vălul ipocriziei, şi fără a ne mai uita la cuvinte frumoase am vroit ca legea să fie lege şi moralitatea moralitate. Ni se zice că am fost terorişti pentru că am vroit să spargem regimul patriarcal, sau mai bine zicînd regimul feodal, ce ţinea şi ţine încă în apasare şi lipsiţi de driturile de cetăţeni pe cea mai mare parte a poporului român, pe ţărani, pentru că am voit ca ei să nu mai fie supuşi la alte îndatoriri decît la acele prevăzute de lege. Am comis crima de a voi ca puterea esecutivă, care până la Convenţie se-ntindea numai până la barierele oraşelor, să se întindă astăzi şi mai departe şi să vadă ce se face şi prin sate. Ştiţi, domnilor, că sub Reglement toată puterea guvernului în faptă se compunea, în un ocol, numai de un privighitor şi de vro cinci jandarmi, carii şi aceştia erau acolo pentru a apasa pe ţaran mai mult decît a-l apara. Am voit, zic, întinderea puterii esecutive în toată ţara pentru ca numai guvernul să poată şi apara şi pedepsi, şi iată pentru ce ni se zice că sîntem comunişti, socialişti, terorişti şi Dumnezeu ştie ce!

---

* Traducere puţin forţată din fr. *gare à* ! fereşte-te de !

Domnilor, oricît de bine este făcută pîra domnului Balş în contra noastră, cînd cineva va lua cu de-amănuntul seama la fiecare punt din ea, va vedea că ea descuviinţează tot ce s-au făcut de ministeriul trecut, dar nu ne spune şi ce ar trebui să se puie în loc, dacă s-ar desfiinţa cele făcute de noi. Aşa nu ne spune ce penalitate să se puie în locul închisorilor săteşti, care se descuviinţează, ce autoritate să se reaşeze în locul giudeţelor sătene, care se declară de nereglementare şi neconvenţionale? Însă, mă-nşel, însuşi tăcerea pîrei ne-o arată. Să vă spun eu, domnilor, ce-ar rămîne în locul giudeţelor? Posesorul, cele de mai multe ori grec, vechilul, feciorul boieresc. Dacă închisorile se vor da jos, fiindcă nu sînt morale, ştiţi ce se vroieşte să rămîie în locu-le ca element de moralizare a ţăranului, ca instrument de civilizare a lui? *Biciul*!... *(Aplauze vii în toate tribunele.)*

Domnul I. Sturza (intrerupînd) cere de la birou ca să se aplice regulamentul în privirea publicului din tribune, care nu este învoit a da semne de aprobare, şi să se puie uşeri prin tribune spre a opri orice manifestare.

Domnilor, în toate codicile penale, este un articol care zice că înainte de a se asculta acuzatorii judecătorii trebuie să cerceteze calităţile lor şi relaţiile lor către acuzaţi. Aş putea, dar, ruga pe Adunare ca să ia aminte din partea cui au venit acuzările în contra ministeriului trecut? Ele au venit din partea unor persoane cu care am fost pururea în luptă de principii. Protocoalele Divanului ad-hoc, prescriptele verbale ale Adunărilor din 1858, 1859 şi 1860 dovedesc aceasta.

Domnul Grigori Balş au fost necontenit în luptă cu mine, dar adaog că nu ca individ; nu cred că d[omnia]-lui combătîndu-mă a combătut omul, ci principiile mele. Dacă, din contra, ar fi că onorabilul deputat de Piatra urmăreşte asupră-mi numai uri personale, atunci nici domniavoastră, nici ţara n-ar trebui să ne asculte. Aşadar, sprijin că, precum mai înainte, aşa şi acum domnul Balş nu combate decît principiile ministeriului din 30 aprilie. Dumnealui ne combate mai cu deosebire pentru încercările noastre de a rădica pe ţărani la demnitatea de oameni liberi, de cetăţeni, d-a face ca Convenţia să devie proprietatea a întregului popor român, de a desfiinţa *boierismul* şi a întemeia *cetăţenia*. Aceasta e sufletul pîrei ce ni s-au făcut alaltăieri! Nu se zice făţiş, dar fiecare cuvînt o arată lămurit.

Domnilor, nu sînt muzicant! Dar ştiu că în muzică este o specialitate ce se cheamă *variaţii*. Această specialitate consistă în felurite chipuri şi prin felurite variaţii a împodobi o arie frumoasă, aceea ce se cheamă *tema*. Artistul, cu cît se întinde în variaţii mai brilante, cu atîta trebuie a se sili de a face prin ele să se arăte, să răsară mai vederat tema. Aşa a făcut şi domnul deputat de Piatra. Prin punturile speciale ale pîrei sale a făcut variaţii, însă le-a făcut cu un scop deosebit de acel al artiştilor muzicali, căci variaţiile sale nu sînt pentru a arăta, ci pentru a ascunde *tema*. Se învîrteşte necontenit împrejurul ei, dar nu voieşte a ne-o spune. Ei bine, eu vreu să o dau la iveală. Această temă, precum rezultă din toate punturile, este *rentroducerea privilegiului reglementar sau forma constituţionalismului*; *este reaşezarea claselor de gios sau stăpînirea boierească.*

Aceasta voi dovedi-o prin întîmpinarea deosebitelor punturi ale acuzației. Încep, dar, cu pomelnicul acestora!

Ni se zice mai întăi că am calcat Convenția, pentru că, pe lîngă darea personală, am luat de la proprietari cîte 3 1/2 lei, zeciuiala pentru cutia sătească, cînd după regulament *ar fi trebuit să se ia această zeciuială numai de la țărani*. Domnul Balș zice că acești 3 1/2 lei e un lucru mic, dar ca principiu e un lucru mare! Aceasta este variația. Iată tema: domnul Balș voiește ca proprietarul să nu fie înscris alăturea cu țăranul în tăblița satului! Domnul Balș nu vroiește ca proprietarul să fie alăturea cu țaranul nici macar în privirea dărilor. Ce mare crimă pentru noi că am îndrăznit pe proprietarul de Hoicești sau de Bulbucani să-l înscriem alăturea cu un jitar * sau cu un haidău **! La cîte învinovățiri nu am mai fost espuși pentru că, fără cea mai mică intenție din partea ministrului de finanse, s-au scris și pre unul și pre altul în aceeași tablă. Cum lucrurile s-au schimbat! În Divanul ad-hoc de la 1857 cii mai mari boieri au adoptat regula că deputații, fără privire către poziția lor socială, să fie înscriși după ținuturi. Nimine atunci [nu] ținea la ierarhie. Dacă vom consulta protocoalele de atunce, vom vede de multe ori un logofăt mare și un vornic mare înscriși unul înainte și altul după Dănilă Balan și Simion Stanciu. Mîndria aristocratică a nici unuia din noi nu era atunce jicnită. Astăzi dintr-o scapare de vedere a unui funcționar subaltern, scăpare de vedere făcută din alt timp, ni se face o greșală neiertată.

Domnul Balș nu recunoaște constituționalismul zeciuielii ce am luat de la proprietari, sub cuvînt că proprietarul nu face parte din comună. Și apoi tot d[omnia]-lui ne învinovățește că am înființat comuna. Însă, fără privire către pămîntul pe care ea este așazată, *comună* însemnează o adunătură, un număr de oameni carii trăiesc împreună și la un loc, tot aceea ce se zice și *gramada satului*. În așa fel comunile au esistat pururea.

Voi răspunde acum la întrebarea dacă proprietarul face parte din comună? Proprietarul, dacă nu locuiește în comună, are însă acolo casa sa, gospodăria sa, averea sa; el trebuie, prin urmare, să contribuiască la cutia sătească, din care se acoperă *cheltuielile*, facerei podurilor, să plătească pentru „Monitoriu'', să dea leafă vornicului și scriitoriului, cheltuieli care sînt mai mult în avantagiul proprietariului decît în acel al țăranilor.

Domnul Balș mai zice apoi: dacă ne siliți să dăm zeciuiala în cutia sătească, de ce ne refuzați dreptul de a face parte din județul sătesc? Cine tăgăduiește acest drit proprietariului? El, din contra, în județ este de drept reprezentat prin două persoane. Președintele județului este preotul, care se tocmește de proprietar; vornicul este aseminea numit de el dimpreună cu țaranii. Defiez pe oricine să dovedească că măsura regulamentară, după care vornicul se numește de proprietar împreună cu satul, este desființată. Așadar, nu sîntem nicidecum greșiți că am îndatorit pe proprietari de a plăti 3 1/2 lei la cutia satului, sub cuvînt că ei nu se folosesc de avantajele cutiei sătești. Dară să vedem dacă și constituțional am împlinit această zeciuială? Ce au hotărît Adunarea în anul trecut? Întinderea dărilor regulamentare asupra tuturor! Iată acum ce zice art. 107 dni Reglementul organic:

„Pentru a se siguripsi de la o înscriere la alta întregimea birului a fieștecăruia sat și a se întîmpina grelile împrejurări și neprevăzutele nevoi ce se pot întîmpla în sînul vreunei obștii, fieștecare sat, tîrg și plasă de orașe va avea cîte o casă, cărora se orînduiesc veniturile următoare:

---

* Păzitor de semănături.

** Păzitor de vite.

a) Fieștecare dajnic va plăti la această casă o a zecea parte peste birul său cel pe tot anul etc."

Nicăiurea în votul Adunării din anul trecut nu văd că în privirea zeciuielii se face o deosebire pentru clasele privilegiate. Cu toate aceste, până a nu ne hotărî la strîngerea acestei zeciuieli, noi ne-am informat cum s-a urmat în Țara Românească, unde întinderea dărilor asupra tuturor claselor s-au făcut în 1859, adecă cu un an înaintea noastră. Ei bine, ne-am încredințat că-n Țara Românească zeciuiala s-au luat ca și la noi. Dacă acum, domnilor, găsiți totuși că rău am făcut, n-aveți decît a lua acei bani din cutiile sătești unde se află, căci noi în punga noastră nu i-am pus.

Vin acum la recrutație. Aice ni se impută aseminea că am făcut calcare de lege. Iarăși variații spre a ascunde tema. Cu cuvinte pompoase, cu o compătimire afectată pentru popor, ni se impută că am discreditat Adunarea înaintea nației!

Iată variațiile; tema adevărată este însă *nesporirea armatei.* Ni se impută că-n loc de o clasă am chemat la tragere șese sau șepte clase. Să vedem, domnilor, dacă în adevăr am calcat legea?

După ce s-au întins dările asupra tuturor claselor, au trebuit principiul egalității să se aplice și în privirea recrutației. Regulamentul ne zice că 50 sau 60 de gospodari săteni sînt datori să deie un recrut. Cum se aplica această dispoziție? Acei 50 sau 60 gospodari se adunau, își puneau ochiul pe cel mai sărac, pe cel mai slab dintre săteni, obicinuit un ficior de văduvă sau vreun sărman; îl prindeau noaptea, îl legau, îl duceau la oaste, unde apoi legatul se făcea *apărătoriul* patriei. Dacă ne-am fi ținut de modul prescris de Reglement, în privirea claselor privilegiate, chemate de a da și ele oameni de oaste după art. 46 din Convenție[7], iată ce s-ar fi întîmplat. S-ar fi adunat 50 sau 60 de boieri: logofeți, vornici, agi, spatari, până la șatrari. Logofeții, vornicii, postelnicii și ceilalți boieri mai mari ar fi prins pe șatrarul cel mai slab și l-ar fi dat la oaste! Noi nu am voit să mai esiste nici pentru boieri, nici pentru țărani un aseminea mod de recrutație. Am cercetat, dar, cum în Țara Românească s-a făcut recrutația întinsă pe toate clasele. Acolo însă, prin Reglement, recrutația între săteni se făcea prin tragere la sorți. Ușor, dară, au fost acolo, și numai prin un vot, a se întinde recrutația asupra tuturor claselor. Cum vedeți, în Țara Românească până și conservatorii au fost pururea mai progresiști decît la noi! Acolo chiar și în timpul Reglementului fruntașii satelor nu puteau lega pre orfanul sau haidăul de la vite. Aseminea, acolo întinzîndu-se dispoziția reglementară asupra tuturor claselor, nici logofătul cel mare n-ar fi putut să lege pre șatrariu ca să-l deie la oaste, recrutația prin tragere la sorți scutind de aceasta și pre unii, și pre alții.

Găsind acest mod mai drept, am cerut de la Adunare ca el să se adopte și pentru Moldavia. Cînd am făcut această cerere, nu am înfățoșat un proiect de lege statornic, căci atuncea ar fi trebuit acel proiect să ne vie de la Comisia centrală ca un proiect de interes comun, ci v-am cerut numai adoptarea principiului recrutației prin tragere la sorți, cuprins în Reglementul Țării Românești. Așa și domniile-voastre ați înțeles cererea și vă voi da de martur opinia domnului Cuciureanu, membru al secției cercetătoare. Domniile-voastre, cînd ați votat propunerea, aseminea ați declarat că ea era încuviințată numai pe doi ani. La întrebările făcute, cum se vor îndeplini mai multe lipsuri din legea provizorie, v-am răspuns că ne vom ține pre cît cu putință de Reglementul administrativ ce se făcuse în Țara Românească, precum aceasta rezultă din procesele-verbale ale Adunării. Una din acele defectuozități era că în Reglementul Țărei Românești se zice că tragerea la sorți se va face cu bile albe și negre, mod cu totul nepractic, căci, bilele neavînd un număr succesiv, prin bile n-ar fi fost chip de a se cunoaște pe acel ce ar fi trebuit să înlocuiască un recrut găsit rău de către consiliul de revizie.

Vine acum rîndul să răspundem la imputarea că am luat tineri până la 25 ani, cînd în Reglementul Valahiei se zice că nu se vor lua decît tineri de 20 ani[8].

Luați seama, domnilor, că noi v-am cerut adoptarea legii din Valahia numai în privirea principului recrutației prin tragerea la sorți. La noi, Regulamentul organic zice că recruții să se ieie de la 20 până la 30 de ani[9]; noi am socotit a scădea îndatorirea până la 25 de ani, în privire că trecînd peste vrîsta de 25 de ani noi nu am fi găsit recruți neînsurați. Ni se va zice că, legea votată fiind așa, trebuie să ne mărginim la tineri de 20 ani. Însă atunce n-am fi putut dobîndi numărul de 3 200 oameni ce ni s-au acordat de Adunare și atunce cadrele armatei ar fi rămas necomplecte. Iată pentru ce: după listele statisticei nu s-ar afla în Moldova decît 46 mii de flăcăi de la 20 până la 25 ani. Am auzit zicîndu-se cuvîntul de clase și că am luat șese clase. Eu după legile esistente nu știu ce este, ce însemnează cuvîntul clasă. Cînd ne va veni o lege completă despre recrutație, poate că atunce voi ști ce este clasă. Dar să zicem că știam ce este clasă. Ei bine, împărțind acei 46 mii tineri de la 20 la 25 ani în șese clase, o clasă ne-ar fi dat un număr de 7 500 tineri, însurați și neînsurați, buni și răi. Din aceștia trebuia să luăm 3 200 recruți. Ei bine, domnilor, vă fac întrebare, ce tragere la sorți ar fi fost aceea de a lua de la doi unul sau mai bine zicînd de a lua la oaste pre toți înscrișii, fiindcă trebuia a se scoate pre cei slabi, cei betegi, cei însurați; și cunoașteți că izraeliții mai ales încep a se însura de la 14 ani. Gîndiți apoi că am fi avut și o mulțime de fugiți; jidovii sînt mai ales diprinși, la orice nevoie, a trece foarte ușor Prutul și Molnița. Iată, dară, că, ținîndu-ne numai de vîrsta de 20 ani, n-am fi putut dobîndi numărul de conscriși dat de Adunare! Iată, domnilor, tema ascunsă sub variații: *să nu se sporească armata națională*! Cu o mănă a ni se da și cu o mănă a ni se lua! S-au mai zis că s-au văzut părinți de familie cu 5, 6 copii mergînd și trăgînd la sorți. Aceasta a putut să fie; asemine greșeli nu le contestez, însă consiliurile de revizie aveau misia de a le îndrepta. Și apoi listele statisticei s-au făcut de ministeriul precedent. Cît pentru noi, am zis în reglement că toți acei însurați după vrîsta de 22 ani să fie scutiți de servițiu de către consiliile de revizie. Pe urmă, am mai scutit și pe acei însurați și chiar mai înainte de 22 de ani întru cît ar fi avut copii.

De este că recrutația a produs mari nemulțămiri, asta poate să fie mai ales între clasele nedeprinse a lua parte la sarcinile statului. Însă nemulțămirea ar fi fost și mai mare dacă recrutația s-ar fi făcut după modul domnului Grigori Balș, adecă de a se lua 3 200 oameni din 7 500 buni și răi. Oricum, în 1860 s-au făcut recrutația; ea tot este un mare progres, un mare pas în calea dreptății, în comparație cu ce se făcea mai înainte. Întrebați satele, care sînt cele mai interesate în chestie: ele vă vor spune că *bună și sfîntă este legea actuală*. Sînt onorabili membri din

Adunare carii sînt totodată prefecți; d[omniile]-dumnealor nu mai atîrnă astăzi de mine; întrebați-i și vă vor putea spune dacă recrutația prin tragerea la sorți nu este binecuvîntată de țărani? Cît despre discreditul ce ni se impută că am aruncat asupra Adunării, sînt gata să primesc blamul dumneavoastră, dacă socotiți că-l merit. Dar domniile-voastre aveți în mâini mijlocul de a restatornici degrabă și în cel mai frumos chip creditul Adunării în țară. În curînd are să vi se înfățoșeze proiectul de lege pentru îmbunătățirea soartei țăranilor. Îmbunătățiți-le soarta, domnilor, și credeți-mă că creditul dumneavoastră va rămînea neșters din memoria țăranilor.

Mi s-au mai imputat că m-am făcut mitropolit și că prin o circulară am desființat cununiile acelor însurați mai înainte de 20 ani. Vreu să vă cetesc însuși pasagiul din această circulară, spre a vă încredința dacă merit titlul de mitropolit. Iată acest pasagiu: „Orice funcționar de municipalitate sau de județ sătesc se va dovedi că au dat un certificat neadevărat se va judeca criminalicește. Orice tînăr ce de acum se va cununa înainte de a fi tras la sorți, dobîndind un număr bun la viitoarea recrutație, va fi luat la oaste, fără a se ținea în seamă cununia sa"[10].

Eu prin circulara mea n-am făcut decît a rennoi o dispoziție luată încă din timpul lui Mihail Sturza, mărginind pe preoți și rabini de a cununa tineri ce nu și-ar fi îndeplinit datoria către țară prin recrutație și declarînd că acei ce vor calca această mărginire nu se vor scuti de luarea la oaste. Dacă n-aș fi dat instrucțiunile aceste, nici peste 10 ani n-am fi avut în oastea noastră un singur evreu. Dar veți zice că sînt poate fii de bogați ce voiesc să se căsătorească la 18 ani? Voi întîmpina că legea nu-i împedecă de la aceasta, îndată ce vor răspunde prima de înlocuire.

Vin acum la întîmplările de la Bolgrad. Aice, iarăși variațiile ce ascund tema. Variațiile, zic, că s-au varsat sînge, că s-au făcut lucruri ce nu s-au mai văzut, cruzimi, călcări de contracte bilaterale și cîte altele.

Tema, o mai adaog, este împiedecarea sporirii armatii.

Nimica, domnilor, din grozăviile imputate nu s-au întîmplat, nu s-au varsat nici sînge, nu s-au calcat nici un contract.

Cuvîntul tronului, vorbind că în unele locuri ale țării ordinul public s-au tulburat, nu înțelegea întîmplările de la Bolgrad. Cuvîntul domnesc este identic și pentru Moldova, și pentru Țara Românească, căci domnul prin el vorbește României ca domnul românilor, fie acel cuvînt rostit în Iași, fie în București. Moldova neputînd fi indiferentă la cele întîmplate în România de peste Milcov, mesagiul vorbește în genere de tulburarea ordinei publice și totodată plătește un drept tribut junii noastre armate, care a restatornicit liniștea pretutindenea unde a fost amenințată. În Bolgrad nesupunere au esistat, dar nu varsare de sînge. Ș-apoi, domnilor, socot că chiar în Bolgrad, sau și aiurea, dacă s-ar fi tulburat ordinea și dacă s-ar fi simțit nevoia de a se întrebuința arme, de a se da foc, de a se varsa sînge, încă sînt extremități ce tocmai conservatorii n-ar trebui să le dezaprobeze; tocmai conservatorii n-ar trebui să rădice guvernului mijloacele de a înfrîna nesupunerea, de a împedeca anarhia și răscoala, oriunde s-ar întîmpla, căci nimene mai mult decît conservatorii n-ar ave atîta de perdut prin slăbăciunea puterei esecutive!

Am auzit vorbindu-se de un contract bilateral ce ar exista între guvern și colonii. Nu cunosc nici un contract bilateral. Știu numai că de către guvernul rusesc li s-au dat niște privilegii fără termin și pe care ocîrmuirea rosiană le răstrîngea, le întindea sau le mărginea cînd vroia.

Cînd partea de jos a Besarabiei s-au alăturat către adevarata ei mumă, cu ce legi ne-au venit ea înapoi? Ea ne-au venit cu o lege foarte mare, cu Tratatul de Paris[11]. După aceea legea, orice contract bilateral, întru cît el ar fi fost contrariu legilor generale ale Moldovei, s-au desfiinţat, căci un articol din actul european zice că locuitorii acei părţi se vor supune tuturor îndatoririlor şi se vor bucura de toate drepturile celorlalţi locuitori ai Principatelor. De îndată ce coloniştii au trecut sub guvernul român, ei s-au bucurat de toate drepturile românilor, au capatat toate drepturile politice, dreptul de a intra în funcţiuni; am avut chiar în sînul Adunării din 1857 şi deputaţi dintre colonişti. Prin urmare, ei trebuie acum a se supune şi la toate sarcinile şi îndatoririle ţării, întocmai ca ceilalţi locuitori. La Divanul ad-hoc, deputaţii coloniilor, prin una din cele întăi cereri ale lor, au propus să fie scutiţi de recrutaţie. Iată cuvintele de atunce ale domnului Romov, scoase din protocoale: „*Domnul Romov* declară că coloniile bulgare din partea Besarabiei anexate Moldovei avînd privilegii şi mai ales acela a nu da oameni la oaste, apoi d[omnia]-lui propune ca privilegiile coloniilor să se recunoască de Adunare".

Iată şi ce eu am răspuns: „Adunarea nu poate în faptă nici înfiinţa, nici desfiinţa privilegii, fiind numai consultativă; dar, chiar în momentul acela cînd clasele privilegiate ale vechii Moldove s-au lepadat de privilegiile lor, socot că Adunarea nu poate a se rosti pentru pastrarea unor privilegii esceptionale etc. etc.".

Toată Adunarea au fost de opinia mea, trecînd la ordinea zilei. Au venit apoi Convenţia cu art. 46, care zice că toţi românii vor fi egali înaintea legii, prin urmare şi a recrutaţiei. Coloniştii în privirea drepturilor şi îndatoririlor lor cetăţeneşti nu mai erau bulgari, ce români; pe acest temei, cînd s-au votat, în anul trecut, întinderea recrutaţiei asupra tuturor claselor, Adunarea n-au prevăzut nicăirea că coloniile să fie privilegiate. Dacă s-ar fi consfinţit această esceptie, aş fi în tot dreptul a zice că bulgarii ar fi devenit noii boieri ai Moldovei.

Voind a pregăti coloniştii la noua măsură, doi miniştri, generalul Florescu şi eu, am fost la faţa locului, am adunat autorităţile comunale, ne-am încercat a le lumina asupra adevăratei lor poziţii în mijlocul nostru. Coloniştii apoi au trimis în Iaşi o deputaţie la tron, care aseminea le-au aratat Tratatul de Paris şi art. 46 din Convenţie.

Dezordinea, dar, n-au provenit din nechibzuinţa guvernului, ci, domnilor, în capul bulgarilor sînt cîţiva greci; aceştia au produs toată dezordinea. Ieri s-au zis ca să se cheme la bara Adunării pe domnul Goldner, tipograful „Viitorului"[12]. Nu ştiu dacă aceasta este convenţional; de este, apoi şi eu aş propune să se invite la bară pe un fost deputat şi ministru — domnul Vasile Alecsandri; d[omnia]-lui v-ar pute spune pozitiv în a căror măni au găsit în anul trecut coloniile. Ele sînt, o mai adaog, în măna a căţiva greci, carii îi conduc cum le place, carii îi vînd cînd la ruşi, cînd la turci. Unii capi ai dezordinei sînt daţi astăzi în judecată; cînd tribunalele îşi vor da sentinţa, veţi vedea atuncea că nu guvernul, ci intregile străinilor au produs nesupunerea. Veţi vedea că ea au fost provocată nu din lăuntru, ci din afară, de nişte făgăduinţi făcute cînd din Besarabia, cînd din Dobrogea, care fiecare se încearcă de a atrage pe pămîntul lor pe locuitorii coloniilor. Însă, domnilor, chiar şi de ar părăsi bulgarii pămîntul nostru, o pagubă mare n-ar fi nici pentru naţie, nici pentru fisc. Dacă ei se vor duce, n-au să ia cu dînşii pămîntul, care este cel mai frumos şi cel mai roditor din toată Besarabia. Ei pentru aceasta plătesc numai cîte 22 de copeice de desetină și o vînd cu cîte două carboave, chiar și cîte un galbăn. Pămîntul ar rămîne al țării și l-ați pute da țăranilor români, acelora carii se supun atît de bucuros legilor țării.

Vin acum la paguba făcută nației. În Țara Românească s-a făcut propunerea de a se aduce colonii germane și toată țara s-au răsculat în contra acestei propuneri. Coloniile germane ni-ar aduce însă cel puțin un folos material, ni-ar aduce cu ele spiritul de soliditate, de pozitivism al germanilor, metoduri mai perfecționate de agricultură ; ele ar fi în multe priviri un model pentru săteni ; în tot feliul coloniile germane aduse din țări mai departate nu ar fi atît de primejdioase pentru naționalitatea română cît elementul slav. Cît pentru mine, eu nu voi plînge după bulgarii ce ne amenință că se vor duce din Moldova [13] ! Iată, dom'lor, cum sînt împregiurările de la Bolgrad. Nu s-au varsat sînge, ci au fost numai un valmașag în care garnizoana noastră n-au avut trebuință să deie foc. Între bulgari s-au întîmplat cîteva răni, cîteva contuzii, unele din aceste pricinuite de ei însuși. Așa, bunăoară, un subprefect, bătrînul Dropolo, pentru că invita pe administrații săi să se supuie legii și autorității, au fost așa de maltratat încît, cum se zice în limba populară, l-au adus în stare de a nu mai fi om. Dreptatea cere ca d[umnea]voastră acestui demn bătrîn să-i rînduiți o pensie, iar nu să osîndiți guvernul, carele n-au făcut decît a aplica Convenția în toată întinderea țării și carele au pus toată energia spre a face a se respecta legile și de bulgari, ca și de români.

Mi se mai zice că de ce generalul Floresco cînd s-au dus acolo au învoit coloniilor ca în loc de oameni să deie bani, ba încă bani din casele comunale? Nu țin bine minte dacă s-au cerut banii aceștia din casele comunale ; știu numai că li s-au dat facultatea ca nevoind să deie oameni să plătească prima statornicită, adecă : cîte 5 000 lei de om. Dacă acești bani s-au și trimis la Ministeriul de Rezbel, iarăși nu știu. Suma adunată ar fi de vro 30 000 galbini. Stă în măna dumneavoastră să nu primiți acești bani, dacă socotiți că Visteria este atît de bogată și că oastea noastră n-ar avea trebuință de această sumă. Stă în mănile d[omniilor]voastre să hotărîți ca numai românii de sînge, carii s-au luptat atîta pentru țara asta, carii au suferit atîte calamități, ca ei numai să poarte toate sarcinile, iar bulgarii carii n-au făcut nimică să formeze o clasă privilegiată !

Vin acum la impozitul fonciar.

Și aice iară calcare de Convenție, calcare de constituționalism.

Ni se zice : cum ați îndrăznit să scutiți de darea fonciară moșiile Sfîntului Spiridon și moșiile clerului, și să încărcați proprietățile particulare? Și aice iarăși variații spre a ascunde tema. Să vedem ce merit au aceste variații? Prin budget, veniturile moșiilor monastirești și a școalelor ocîrmuite de Departamentul culturilor se-nsamnă cu suma de 6 192 880 lei după contracte ; impozitul fonciar ar fi dară de 310 000 lei. Să mai punem că moșiile Sf. Spiridon ar da încă vro 100 000 lei ; peste tot s-ar face 400 000 lei. Ei bine, impozitul fonciar de pe moșiile particolare nu se suie decît la 4 200 000, pre cît știu ; prin urmare, chiar luîndu-se și suma de 400 000 lei de la moșiile monastirești, încă tot nu am ajunge la suma de 5 000 000 lei. Așadară, nu ni se poate imputa că am calcat legea impozitului fonciar, încărcînd proprietatea particulară [cu] peste 5 000 000 lei.

Să vedem acum dacă am calcat și constituționalismul? Budgetul, domnilor, este legea legilor ; în el, la paragraful veniturilor se zice :

6 192 880 lei, venitul moşiilor monastireşti şi a şcoalelor după contracte; acolo nicăire nu se zice că să se scadă sau că s-au scăzut cinci la sută pentru impozitul fonciar. Să vedem acum la § cheltuielilor, dacă se însemnează cifra de 310 000 lei plata impozitului, cum se-nsemnează leafa mitropolitului, a episcopilor, întreţinerea monastirilor şi alte cheltuieli? Această cheltuială nu este însemnată. De unde, dară, şi pe ce autorizaţie am fi putut face cheltuiala aceasta, adecă plata a 310 000 lei? Şi apoi, domnilor, a se lua darea fonciară de la Departamentul cultelor şi a se da Visteriei ar fi a se lua dintr-un buzunar şi a se pune în altul. Au prisosurile de la întâiul departament nu trec acum de doi ani la cel al doile? Au în timpul ministeriului din care domnul Balş făcea parte aceste prisosuri n-au trecut la Ministeriul de Finanse? Ei bine, de vroiţi, otărîţi că din aceste prisoase 300 000 lei sînt a se privi ca plata impozitului fonciar şi iată că lucrul s-au pus la cale! Vedeţi, domnilor, că nici aicea nu merităm spînzurătoarea!

Ni se mai face imputarea că n-am fi publicat listele contribuabililor mai înainte de a începe cu strîngerea contribuţiei, şi aceasta în conformitate cu art. 13 din legea impozitului.

Numai Dumnezeu au făcut lumea din nimică şi încă tot i-au trebuit 6 zile. Noi nu putem face minuni; nu putem să improvizăm o tipografie în stare de a îndeplini cele prevăzute de art. 13 al legii. Ne-am adresat la toţi tipografii, spre a publica acele liste, şi am priimit răspuns că în mai puţin de 200 zile nu se puteau tipări şi aşa am fi ajuns în anul 1861 nu numai fără a strînge acest impozit, dară chiar şi fără a publica listele. La cazul de neputinţă materială ce ni se-nfăţişa, trebuia însă să luăm o hotărîre, spre a pute strînge impozitul, căci cheltuielele nu învoiau întîrziere. Iată încheierea ce au luat Consiliul Miniştrilor pentru aceasta.

„Jurnal

încheiat în şedinţa 71, din 13 iuniu 1860, nr. 814.

Consiliul Miniştrilor

Luînd în priivire referatul Ministrului Finanselor cu data de astăzi sub nr. 6 300.

Văzînd art. 13 din legea votată de Cameră pentru impozitul de 5 milioane lei, care zice că după săvîrşirea acestor operaţii (a evaluărilor) comisiile de evaluare vor compune listele veniturilor tuturor proprietăţilor nemişcătoare din ţinut şi le vor trimite Ministeriului de Finanse, iar acesta după ce va face repartiţia cuvenită, pe baza legiuirei citate, le va publica îndată împreună cu anume arătare a cîtimei care după dreaptă analoghie are a se lua la sută.

Văzînd că o aseminea repartiţie, făcută pe baza relaţiilor statistice, încă nu este gata şi că acum s-au şi păşit la trilunia a III-a a anului, încît este mai mult decît timpul să se înceapă împlinirea şi încăsuirea acestei dări.

Văzînd că, după referatul Ministeriului de Finanse, administraţia tipografiei «Monitoriului» au aratat că nu poate scoate pe zi decît o singură coală, pe lîngă «Monitor», pentru acele repartiţii, care fiind în cîtime de vro 600 coale manuscrise ar coprinde vro 200 tipărite, pentru care s-ar cere 200 zile, încît, dacă ar fi a se aştepta tipărirea listelor cerute, împlinirea dărei nu s-ar putea face decît cu începutul anului viitoriu.

Văzînd că şi celelalte tipografii din ţară nu pot lua asupră-le aceste tipăriri cu orice preţ, după propunerea ce li s-au făcut, afară de acea a domnului Codresco, care și aceasta însă acum este foarte ocupată și nu poate în timpul scurt ce se cere a săvîrși o aseminea lucrare.

Văzînd cazul de forță majoră care împedecă punerea în lucrare a modului de publicitate, cerut de lege, pentru asigurarea proprietarilor de obijduire în strîngerea dărilor.

Văzînd, în fine, socotința domnului ministru care propune un mod de publicitate nu mai puțin asigurătoriu întru strîngerea acestei dări, adecă : că, odată cu trimiterea catagrafiilor pe la casieri, particularilor, prin o publicație de mai multe ori repetată prin « Monitor », să li se facă deșteptare de a se lămuri după însuși acele liste espuse pe la casierii despre evaluările venitului proprietăților lor, și în terminul legiuit să se facă contestațiile prin calea legală, și cu invitație ca să plătească pe trimestrile trecute impozitul, dupre cum sînt clasificați prin catagrafie, rezervîndu-li-se dritul ca după limpezirea contestațiilor, prin comisiile de evaluație, dacă vor fi fost încărcat, să li se facă scădere din semestrul al doile, sau, dacă ar fi plătit mai puțin decît darea cuvenită, atunce neagiunsul să-l plătească în semestrul al doilea.

Considerînd că această lucrare urgentă și de forță majoră nu poate fi prelungită întru cît de puțin.

Hotărește :

Adoptarea în totul a menționatei socotinți a domnului ministru de finanse. Domnul ministru al finanselor este însărcinat cu grabnica publicare și esecutare a dipozițiilor acestui jurnal, dator fiind ca îndată după deschiderea Adunării elective să-i comunice cazul de forță majoră care au împedecat pe guvernul de a avea recurs la un mod de publicitate altul decît acel cuprins în legea din 3 februarie 1859".

Din aceasta vedeți că, departe de a vroi a calca legea, noi am aplicat-o în chipul cel mai putincios, în fața unui caz de forță majoră. Nu puteam întîrzia cu strîngerea dărei un an de zile întreg; am trebuit, dar, să căutăm un mijloc spre a înlătura întîrzierea. Departe de a vroi a viola legea sau a lasa Adunarea la o parte, după cum se vede prin jurnalul Consiliului, noi dimpotrivă am făcut rezerva espresă de a supune Adunării cauza pentru care [nu] s-au putut aplica cu strictețe art. 13 din legiuire. Se zicea de către unii că impozitul fonciar avea să producă soma de 30 milioane; noi, ca să răspundem la aceasta, am hotărît să se publice și numele fiecărui contribuabil, și cîtimea contribuției. Aceste liste au și început încă sub ministeriul nostru a se publica. Cine din contribuabili nu se va vedea trecut cu suma ce au plătit va avea dreptul să strige la vicleșug și noi vom răspunde.

După cererea *domnului Kogălniceanu*, ședința se suspendă pe 10 minute.

La redeschiderea ședinței, *domnul Kogălniceanu* ocupînd iarăși tribuna urmează :

Vin acuma la una din variațiile cele mai strălucite ale domnului Grigori Balș, variația închisorilor sătești. Onorabilul deputat de Neamț strigă : „Vedeți ministeriul cel liberal, în loc să se ocupe cu facerea școalelor, știți ce a făcut? A făcut trei mii de închisori sătești", și dintăi, după statistică, în toată Moldova nu știu să fie mai mult de 2 200 sate. De vom scădea la vro 700 care n-au cîte 50 de locuitori pentru ca să poată ave un județ sătesc, ar rămîne 1 500 sate, în care s-au cerut a se înființa case de arest, adecă tocmai giumătate din numărul cu care sîntem încărcați ! În adevăr, domnilor, dacă aș fi întrebat să spun ce e mai bine de făcut școli sau închisori? Aș răspunde școli. Însă ele chiar făcute fiind, n-ar pute țara să se folosească de ele decît după 15 ani, cînd am începe a ave o nouă generație mai luminată, mai moralizată decît cea de față.

Dară, până atunce, ce să facem cu generația de astăzi? Nu vă voi mai aduce aminte că tot acei carii ne impută că am făcut închisori în loc de școli ziceau că ce trebuie școli țăranilor, că lor le e dat numai să știe a prăși și a cosi!

Dară, rău am făcut; să dăm închisorile jos, las că ele încă nu sînt făcute. Ei bine, ce trebuie să punem în loc? Căci văd că pururea se descuviințează tot ce am făcut, dară cînd ni se face descuviințare nu se spune și ce trebuie a se pune în loc. Nefiind prin sate case de opreală, cu ce am apara societatea, prin ce mijloace am înfrîna pre cei greșiți? Un mijloc de penalitate trebuiește în tot felul. Acest mijloc este globirea, închisoarea sau bataia. Ei bine, spuneți ce e mai de preferat, bataia sau închisoarea? Dați-mi voie, domnilor mei, să vă fac o întrebare, fără a vă atinge: dacă ați fi în poziție de a primi o pedeapsă, ce ați prefera mai mult, bataia sau închisoarea? Sînt sigur că ați prefera o sută zile de arest decît un singur bici.

Așadar, trebuia a se prevede o pedeapsă; din două una, ori să se bată, ori să se-nchidă. Crima cea mai mare ce dezvoltatorii libertăților publice îmi impută, crima care este sufletul pîrei întinsă asupră-ne, este *desființarea bătăii*, lăsînd a zice că din nenorocire în multe locuri bataia tot să dă, țăranii tot se bat mereu și voinicește. Dacă ar fi să fim adevărat convenționali, ar trebui să mă acuzați tocmai pentru că am suferit, că am îngăduit să se mai bată. Din contra, astăzi eu mă văd acuzat că am desființat bătaia! Aice, domnilor, nu mă apăr nicidecum; dară, domnilor, am oprit bataia cît am putut și pentru această crimă priimesc să fiu acuzat, primesc să fiu trimis chiar înaintea Curții de casație.

Aș priimi cu bucurie, ca o glorie, pîra că eu am fost acela ce am rădicat biciul de asupra spinării a milioane de țărani! Însă, domnilor, desființarea bătăii în principiu n-am făcut-o eu, ci chiar proprietarii mari, și anume în anul 1857, cu ocazia propunerii făcută Adunării ad-hoc de țărani, ca ei să fie rădicați la demnitatea de cetățeni și să nu mai fie bătuți. Atunci majoritatea proprietarilor mari, între carii figura și domnul Grigori Balș, au zis că „egalitatea înaintea legei avea de consecință egalitatea înaintea penalității"! Deci, ori *egalitatea tuturor înaintea biciului*, ori desființarea biciului pentru toți; așa s-au înțeles de către toți; și în anul 1859, pe temeiul acestui înțeles, un avocat mai îndrăzneț s-au dus la Departamentul din lăuntru în o cauză a sa cu un privilegiat și au pretins că de vreme ce în cauză penalitatea era bataia, de vreme ce trebuia a se aplica egalitatea pentru toți, apoi cerea ca protivnicului său privilegiat să i se aplice pedeapsa de 25 bice!

Acel avocat este domnul Țigara.

Domnul A. Grigoriu întreabă cine e acel privilegiat.

Domnul Kogălniceanu răspunde că *Nomina odiosa sunt*, apoi continuează:

Bătaia, domnilor, s-au desființat chiar din ziua publicării Convenției.

De-ndată ce s-au zis: toți sînt egali înaintea legii, bataia, care niciodată nu va moraliza o nație, s-au desființat de la sine. Încă înainte de ministeriul nostru, prefecții, în principiu, nu-și mai recunoașteau dreptul de a bate. Vreau să vă arăt un fact ce vă va putea încredința de cele ce vă spun. Domnul Radu Roseti, fiind președinte la Comisia centrală și întorcîndu-se la moșia sa Căiuți, au aflat acolo că un supleant al subperfectului de Bacău ar fi bătut cîțiva locuitori de pe moșia sa; îndată l-au legat cot la cot și încredințîndu-l vornicilor satelor l-au trimis la prefectură cu o adresă. Vreu să vă cetesc această adresă, pentru ca să vedeți că bătaia în princip nu este desființată din timpul meu; macar că nu resping răspunderea acestei măsuri.

Iată adresa: „Odată cu aceasta, triimit onor[atei] prefecturi pe vornicii satelor mele: Căiuții, Popenii și Boiscea, tustrei maltratați și bătuți de un însărcinat al subprefecturei de Trotuși cu împlinirea unor poronci a ocîrmuirei. Acesta, venind prin treacăt prin aceste sate, cerîndu-le feliu de feliu de provizii pentru persoana sa și caii, s-au îmbătat și au bătut nu numai pe vornicii, dară suindu-se în deal la ratișul meu de la drumul mare și mai îmbătîndu-se s-au apucat de a ține calea, pe care trecînd un număr [de] locuitori, pe cinci ai mei carii se duceau la viile mele de la Cruce i-au oprit și pe dînșii în drum, i-au tăvălit prin glod, le-au rupt straile și i-au bătut. Sosind astăzi de la Focșani, am găsit toate aceste neorînduieli făcute și locuitorii bătuți și împrăștiați în toate părțile de la lucrările gospodărești. Dacă nu mă greșesc și se pare să fi auzit chiar din gura domnului prefect că bătăile sînt aspru oprite, cu poroncile înaltei ocărmuiri. Neputînd, dară, crede că serviţiul aplicării biciului pe spinarea altora s-au pastrat numai pentru subalternii subprefecturilor, am poroncit de s-au legat cutezătoriul subaltern ce au cutezat a-și întinde biciul și-l trimit sub paza vornicilor mei sus arataţi la onor[ata] prefectură, așteptînd de la ea pilduirea unor asemine grave neorînduiele, care, dacă ar rămîne neînfrînate, m-ar sili la cea întăi repetare a le aplica de la sine *legea talionului*".

Binevoiți a lua în bagare de seamă că această adresă este de la octomvrie '859, și eu am fost numit ministru la 30 aprilie 1860.

Vedeți, domnilor, un ilustru apărătoriu al libertății individuale, care nu recunoaște guvernului nici macar dritul închisorii preventive, carele califică ministeriul nostru de terorist, cum pentru d[omnia]-lui respectează principiul libertății individuale? Însușindu-și dritul de a aplica până și funcționarilor statului *legea talionului*. Eu cu toate acestea, eu ministru terorist, nu m-am ținut de această teorie, eu totuși nu am arestat până acum pre domnul Radu Roseti, pentru că am respectat neviolabilitatea deputatului în timpul sesiei Adunării.

Din adresa domnului Rosetti, vedeți, dar, că nu eu am desființat bataia în principiu, însă am vrut ca ce e zis să fie și făcut. Cînd au ieșit circulara din 3 mai[14], prin care opream bataia cu desăvîrșire, Adunarea încă era deschisă, ea a funcționat încă două luni și nici unul dintre domnii deputați nu m-au interpelat pentru ce am desființat bataia?

Și apoi, domnilor, ia să vedem dacă, desființînd bataia dată prin calea administrativă, am desființat vreo lege în ființă? În Codica poliției mijloacele de înfrînare care se dau autorităților administrative nu sînt numai bataia, ce și globirea și închiderea. Ei bine, eu ministru liberal, și mă socot în tot dreptul de a mă numi liberal, am părăsit bataia și am preferat închiderea și globirea. Însă, oprind biciul prin sate, trebuia să introduc o altă penalitate; aceasta o reclamau, și cu drept cuvînt, și funcționarii din ocoale, și proprietarii. Am pus, dar, în lucrare facerea de case de arest[15].

Atuncea au început a se vorbi de cheltuielile ce ar costa aceste case de arest, niște obiecții întemeiate, și au aratat că cu aceste cheltuieli s-ar putea face și casele comunale; am ținut seamă de dreptatea obiecțiilor și iată ce am recomandat prefecților prin circulara publicată în „Monitorul" din 7 dechemvriu no. 53, însă care este espedată administrațiilor ținutale cu mult mai înainte. Vă citesc cuprinderea acestei circulare:

„Domnule prefect!

Avînd în priivire nenlăturabila trebuinţă de a se statornici case comunale pentru judeţile săteşti; avînd în privire că, casele de arest ce am regulat a se face pot servi, după întinderea ce li s-au dat, şi de case comunale, vă încunoştiinţez, domnule prefect, că, din casele plănuite, două odăi, şi anume cele mai mari, au a servi pentru seanţile şi canţileria judeţelor, şi una numai, pentru arest. Se înţelege că menirea ce se dă acestor case poate trage după sine şi oarecare modificaţii în construcţie; prin urmare, vă dau toată autorizaţia de a le preface după trebuinţă.

Primiţi, domule prefect, încredinţarea deosebitei mele consideraţii".

Iată că casele ce să clădesc sînt case comunale, şi nu închisori.

Ni se mai zice că îndatorind pre sate a face aceste case comunale ministeriul liberal au introdus *beilicul*, *urîtul beilic*.

Domnilor, dintăi să ne-ntrebăm ce este beilic? Cuvîntul *beilic* vra se zică o muncă făcută pentru *bei;* însă o muncă făcută de cineva pentru sine însuşi nu este beilic. Ştiu că era o vreme unde ţăranul muncea foarte mult pentru bei şi boieri; aşa ştiu că sînt multe grădini întinse şi frumoase, multe velniţe, multe şosele, multe iezături, făcute la iazuri, sub nume că servează de comunicaţie publică, şi multe altele de acestea făcute de ţărani de beilie!

Cînd ţăranul însă face în satul său casă comunală, face coşer de rezervă, face fîntîni, face poduri, el nu face beilic, el îşi îmbunătăţeşte comuna sa, însuşi propria sa esistenţă.

Ni s-au mai zis „că cum am putut ordona aseminea lucrări fără otărîrea Adunării"? Iarăşi constituţionalism! Domnilor, după Regulament, ministrul interior este şeful comunelor urbane şi rurale. Precum el poate propune municipalităţilor de prin tîrguri ca să-şi facă şcoli, poliţie, închisori, fanare, pavele, aseminea, în marginea mijloacelor şi trebuinţilor lor, poate să ceară îmbunătăţiri şi de la sate! Aş fi cerut şi facerea de şcoli; însă, domnilor, şcolile cer cheltuieli mari; cu tot votul Adunării din sesia trecută, n-am îndrăznit a mă adresa la proprietarii de moşii. Am făcut această cerere la proprietarii de tîrguri, care după legi sînt datori a face şcoli. Ei bine, domnilor, dintre toţi numai domnul N[icolae] Mavrocordat, vă mărturisesc, cu toate că nu am nici o legătură politică cu d[omnia]-lui, numai d[omnia]-lui s-au priimit, ba chiar mi-au promis să facă şcoală la tîrgul d[omniei]-sale Ştefăneştii. Afară de domnul Macrovordat, poate să mai fie încă doi, trei proprietari carii l-au imitat. Numele lor îmi scapă însă din memorie.

Mai este încă ceva de luat aminte: domnul Balş ne impută de ce n-am înfiinţat şcoli? Dar cu ce şi pentru cine? Pe la moşiile monastireşti, mai la toate s-au făcut şcoli, şi cu toate aceste, afară de cîteva sate, care fac escepţie, şcoalele săteşti nu sînt frecventate decît de 7, 8 băieţi. Şi oare pentru ce aceasta? Pănă cînd nu se va desfiinţa boierescul, în zădar vom înfiinţa şcoli, căci ţăranul mai degrabă îşi ia băiatul, de-ndată ce poate umbla, ca să-i ajute la muncă, decît să-l deie la şcoală.

Pentru ca copiii sătenilor să poată frecventa şcoala, trebuie ca părinţii lor să fie puşi în o altă condiţie decît aceea în care din nenorocire ei se află astăzi.

Pănă se va desfiinţa boierescul, în zadar se vor zidi şcoli; ele vor rămîne numai păreţi goi, pe care în multe locuri posesorii le-au şi prefăcut în crîşme.

Vin acuma la giudeţele săteşti[16] ; iarăşi variaţii fără a se da la ivală şi tema. Ni se zice că ele sînt rele, că nu sînt nici reglementare, nici convenţionale, că oamenii ce le ocupă nu ştiu a scrie, şi cîte altele, ba că chiar sînt corupţi ! Domnilor, aide, domnilor, să le desfiinţăm ; ei bine, ce autorităţi avem să punem în locul-le, care să apere averea şi onoarea ţăranilor ? Subprefectul ? Dar oare un subprefect poate să fie pretutindene şi deodată în cincizeci, şesezeci de sate ? Dacă privighitorul nu poate fi pretutindene, apoi cine trebuie să fie faţă în sate spre a judeca conflictele ce zilnic pot naşte între proprietari şi ţărani ? Mai înainte autoritatea în sat era *stăpînul* ; el era împricinatul, el era judecătorul, el era şi esecutorul. După Convenţie aceasta nu mai poate fi : iurisdicţia stăpînească nu mai esistă. Art. 46 zice că „libertatea individuală a fiecăruia este garantată”, că „nimene nu poate fi arestat, nici reţinut decît conform legii”.

Ei bine, vă fac întrebare, dacă n-ar fi prin sate o autoritate din partea guvernului, cine ar fi care pe de o parte să apere pe ţăran la dreptul său, iar pe de altă să-l supuie la îndatoririle sale cînd nu le împlineşte ? Cine ar fi care să facă să se respecteze libertatea individuală şi domiciliul ţăranului, pre care Convenţia i le garantează întocmai ca şi ale boieriului. Nu cunosc nici un articol chiar în Regulament care să statornicească iurisdicţia feudală ; de la promulgarea Convenţiei, ea încă mai puţin poate să esiste. Unii din d[omniile]-dumneavoastră sprijină că între proprietari şi între ţărani nu este decît un contract bilateral de chirie ; cel întăi dă pămînt, cel al doilea dă muncă, Oricum ar fi, proprietarul n-are nici un drept asupra persoanei ţăranului. Cînd, dară, între contractieri se întîmplă o nenţelegere, nu trebuie să fie un al treilea, un om al ocîrmuirei, carele să otărească pricina ?

Dară să vedem dacă judeţele săteşti, dacă aceste autorităţi, dacă aceşti oameni ai ocîrmuirii i-am rînduit fără învoirea legei ? Judeţele săteşti sînt prevăzute chiar de Regulament[17] : toate guvernele, toţi miniştrii din năuntru, învăţaţi prin ispită*, au căutat să le îndeplinească şi să le întindă atributele. *Manualul administrativ*[18], tom. II, nu cuprinde mai puţin de 27 pagine, de la pagina 657 şi până la 684, care toate privesc la atributele şi îndatoririle judeţilor şi a vornicilor săteşti. Eu n-am făcut alta decît de a întruni la un loc aceste diferite aşezăminte ; am făcut un aşezămînt complet, ce este, de vom căuta bine, cu totul în favoarea proprietarului. Am făcut pe judeţe răsponsabile pentru nesupunerea locuitorilor la facerea boierescului ; cînd ele iau parte la nesupunerea locuitorilor atunce se judecă criminaliceşte. Aceste judeţe sînt complectate după modelul acelor înfiinţate în Ţara Românească în timpul domnului Ştirbei ; ele prin ispită s-au dovedit folositoare, ele garantează dreapta păzire a relaţiilor dintre proprietari şi ţărani, ele pedepsesc pe cei ce nu-şi împlinesc datoriile, ele menţin ordinea publică prin sate ! Şi ştiţi, domnilor, domnul Ştirbei numai liberal nu era, dară era bun administrator. Partida liberală mă acuză că judeţele săteşti sînt organizate mai mult în favoarea proprietăţilor decît a ţăranilor, adecă că din juzii săteşti am făcut feciori boiereşti ; această acuzaţie este nedreaptă. Credeţi-mă, domnilor, eu ţin la judeţile săteşti nu ca om de partidă, ci ca administrator liberal, dară totodată şi om de ordine. Mi se mai face învinovăţirea că am dat juzilor săteşti titlul de funcţionari. Cine n-au văzut funcţionari în sucmane n-are decît să treacă în Bucovina, în Transilvania, în Galiţia, dacă nu vroieşte a merge mai departe. Încă nici titlul acesta nu l-am dat eu, ci *Manualul*, ci chiar Regulamentul. O dispoziţie de mai înainte zice că, după ce se aleg juzii, se raportează prefecturei, care le dă carte de rînduire. Oare acel ce capătă o asemine rînduire nu se numeşte funcţionariu? Funcţionariu mic, dară funcţionar şi poate nu cel mai puţin onest dintre funcţionari! S-au atacat chiar şi onestitatea judeţilor. Domnilor, dacă este cineva onest în ţara noastră, acesta este ţăranul îndeobşte. Au, domnilor, holdele d[omniilor]-voastre, coşerele, hambarele, casele, hergheliile, tamazlîcurile*, toată averea dumneavoastră de pe la moşii cine vi le păzeşte? Au nu ţăranul? În timpul bejăniei, cînd mai toţi proprietarii fugeau în toate părţile, în timpul voiajurilor şi a altor întîmplări cînd vă duceţi departe de moşii, cine rămîn păzitorii acestei averi? Au nu ţăranii?

---

* Experienţă.

Ei bine, pentru un caz esceptional, de ce să se atace pre toţi ţăranii, în ce este pentru dînşii mai sacru, în singura lor avere proprie, în onestitatea lor? Pentru că vornicul de la Bozieni au luat 60 galbeni, trebuie să credem că toţi vornicii din sate fac aşa? Însă eu vă voi pune alt vornic înainte, acel de la Lungani, carele au găsit pe drum o valiză cu bani şi bijuterii a domnului Cozadin şi care fără a se atinge de dînsa au adus-o la prefectura de Iaşi. Zău nu ştiu dacă mulţi cu surtuce, de ar fi găsit aseminea valiză, nu ştiu dacă o mai ducea pe la prefectură. Se atacă vornicii săteşti, pentru că vornicul cel mic de la satul Bozienii au luat 60 galbeni; dară oare, pentru că un vornic mare au luat nu 60 galbeni, dară 6 000 galbeni, este un rezon de a se arunca peatra asupra tuturor vornicilor celor mari?

Asemine se cuvine să aruncăm hulă asupra judeţilor săteşti numai pentru cuvîntul că acum la început ele merg rău? Şi astăzi sînt încă multe tribunale care merg foarte rău. De sînt rele, ele însă trebuie îmbunătăţite, iar nu desfiinţate. Eu sprijin că chiar acum sînt multe judeţe săteşti bune; aceasta este unde însuşi proprietarii s-au silit de a le îmbunătăţi. Aşa precum domnul Balş au citat esemplu de un judeţ sătesc rău, eu i-aş pute aduce de esemplu mai multe judeţe foarte bune. Mi se citează judeţul de pe moşia prinţului A. Moruzi, Brăeştii, care ar putea servi de model. Departe, dară, de a se desfiinţa nişte autorităţi neapărate pentru menţinerea ordinei prin sate, eu socot că proprietarii ar trebui să fie cei întăi pentru a contribui la îmbunătăţirea lor, scutind pre juzi de boieresc, înconjurîndu-i cu o deosebită consideraţie, luminîndu-i prin sfaturi şi povăţuiri. Atunci cei mai oneşti, cei mai inteligenţi dintre săteni nu se vor departa de a face parte din judeţe. Vă încredinţez, domnilor, că am avut ocazie să văd la ţinutul Galaţii judeţe care-mi insuflă respect. Credeţi-mă, domnilor, şi guvernul şi fiecare proprietariu trebuie să-şi deie măna întru a spori cît se poate mai mult autoritatea judeţelor săteşti. Ele sînt cea mai sigură închizăşluire pentru buna ordine. În curînd avem să trecem prin o mare criză, reforma legii rurale; judeţele săteşti bine organizate vor fi, după părerea me, cel mai bun mijloc pentru a asigura şi a menţinea ordinea publică, în acest period critic; ele vor fi pentru puterea ezecutivă şi pentru d[umnea]voastră o tărie necalculabilă în momentul periculului.

Acesta e un sfat pe care îl dau în deplină convicţie, căci el este întemeiat pe o studie de aproape, pe o practică de opt luni.

---

* Cirezile de vite.

Acum vin la libertatea individuală, pre care, după domnul Balş, eu am calcat-o în picioare. Variaţia aice este *nec plus ultra*: „*Ţara ştie, ţara ştie*, strigă acuzatorul meu, cum sub ministeriul trecut *s-au calcat libertatea individuală**. Eu îl rog pre domnul Balş să spuie tare *ce ştie ţara*, să spuie libertatea individuală ce am calcat! *Şi eu ştiu ce ţara ştie*. Ei bine, esplică-te, domnul meu, *eu primesc discuţia*. Însă drept singură dovadă că am calcat libertatea individuală mi se dă pre domnul Balica. Să cercetăm ce este acest domn?

Domnul Balica e membru al municipalităţei de Iaşi, persoană foarte onestă, dar d[omnia]-lui nu era mai puţin magistrat atîrnat de mine ca ministru din năuntru. Iată ce s-au întîmplat: municipalitatea îmi face un raport, în luna decembrie, că casa municipală este în deficit şi că Anul nou apropiindu-se ea nu are de unde plăti lefile pompierilor şi ale serjanţilor şi îşi cere împuternicire să facă un împrumut de 4 000 galbeni. Împrumuturile sînt oprite de Regulament; cu toate aceste, în faţa nevoii neurnite, eu supun cazul Consiliului şi dobîndesc autorizaţie pentru municipalitate să contractez asemine împrumut. Cînd mi-au venit jurnalul Consiliului, cînd eram să subscriu adresa de autorizaţie, şeful de secţie îmi observă că antreprenorul iratiului** de tiutiun datoreşte municipalităţei o sumă mai mult de 4 000 galbeni şi despre care nu se pomenea nimica în raportul municipalităţei. Tot în acea zi, primesc două tînguiri din partea chizeşilor antreprenorului de tiutiun, jăluindu-se că municipalitatea vre să le scoată în vînzare amanetul, cînd, dupre dînşii, municipalitatea nu ar mai fi avînd acest drept asupra amanetului, de vreme ce ea s-au învoit cu antreprenorul şi i-au făcut credit personal, păsuindu-l de a răspunde cîştiurile altfel de cum era statornicit prin contract, singurul act pentru care îi închizăşluiseră. Ce era să fac? Să aştept până cînd municipalitatea să-şi dobîndească dreptul său pe calea judecăţei? Însă până atunci ce să fac cu cheltuielile de toată ziua? Am scris, dar, poliţiei ca în 48 ore să împlinească banii de la domnii municipali, ca unii ce, după opinia me, au compromis banii oraşului. Însă, domnul preşedintele Consiliului municipal împreună cu alţi membri, viind la mine, mi-au dat un raport de dezvinovăţire. Pentru a mă pute rosti în deplină cunoştinţă, am cerut acta de la municipalitate şi am şi contenit lucrarea, ordonînd şefului poliţiei ca să suspendeze măsura de împlinire.

Dintre toţi membrii, unul singur s-au găsit carele în loc să-mi deie rezoane de dezvinovăţire au fost insolent! Ca particular puteam să rabd, ca ministru nu puteam să las, să învoiesc nimărui să insulte postul încredinţat mie şi cu atît mai mult cînd acesta era un funcţionar. Domnilor, dacă un ministru s-ar lasa a fi insultat până şi de funcţionarii săi, atunci ce ar mai face particularii? D[umnea]voastră, domnilor conservatori, mai mult decît oricare trebuie să ţineţi de a fi respectată puterea esecutivă. Şi un conservator vine acum să-mi bănuiască pentru că n-am lasat pe domnul Balica în nesuparare? Eu nu puteam să-l judec sîngur; l-am trimis dinaintea tribunalelor. Esistă în adevăr o dispoziţie a Consiliului prin care el îşi însuşise dritul de tribunal corecţional, dritul de a supune la închisoare sau la globire asemine delicte. Însă, cu mult mai înainte de cazul prezent, această dispoziţie ministeriul au fost abrogat-o, ca contrară legilor vechi şi nouă.

---

* Arestarea mitropolitului [M.K.].
** Iratului, venitului.

În adevăr, Consiliul de Miniștri, după nici o lege cunoscută, nu era în drept de a se constitua în tribunal corecțional, lucru cu totul nepotrivit cu demnitatea sa și în contra căruia în alte timpuri nu o dată au protestat toată țara. Pe de altă parte Convenția zice că nime nu poate fi sustras de la legiuiții săi judecători. Carii sînt aceștia? Sînt tribunalele ordinare. Vinovățiile sînt de trei clase: crime, vine și calcări. După Codica noastră penală, aceste tustrele categorii sînt supuse tribunalelor criminale. Ministeriul, cum v-am zis, cu mult mai înainte și ca o regulă generală, otărîse că Consiliul nu mai este tribunalul corecțional și că în viitor toate delictele — și acele de firea vinei comise de domnul Balica — se vor cerceta de tribunalele ordinare, potrivit legii comune. Astfel, dar, am ordonat șefului poliției să trimită și pe domnul Balica înaintea Tribunalului de Iași, secția II-a, care este forul legiuit al său!

Aici ni se mai zice: cum un ministru liberal au îndrăznit să convoace tribunalul în vacanție, și aceasta pentru o răzbunare personală? Eu, domnilor, nu am făcut nimică din aceste. Convocarea tribunalului în vacanție nu s-au făcut, pentru că tribunalele pentru cauze criminale nu au vacanție. Această dispoziție este luată cu mult înaintea ministeriului din 30 april. Ea este o măsură dreaptă, admisă și de d[umnea]voastră pentru Curtea de casație. În legea votată de d[umnea]voastră, nu se zice că, pentru cauzele criminale și în timpul vacanțiilor, la Curtea de casație va rămînea lucrătoare o secție sub nume de *secția vacanțiilor*?!

Nu știu dacă domnul Grigori Balș era ministru pe la iulie 1859. Însă în acel timp ministrul iustiției au fost dat o circulară la toate tribunalele, cu data din 11 iulie 1859 no. 6 037, și care apoi s-au înnoit și prin alte circulare. Iată un pasaj din acea circulară:

„Negreșit acum, cînd toată sarcina adunării dovezilor atîrnă asupra tribunalelor, greșala cea mai mare ar fi ca vacanțiile judecătorești să fie o rațiune de suspendare a instrucțiunelor criminale, căci până la trecerea vacanțiilor multe delicte ș-ar perde urmele lor, multe delicte ar deveni cu neputință de a mai fi descoperite, mulți arestați într-un mod preventiv ar suferi o lipsire de libertate, cu atîta mai puțin justificată, cu cît interesul social și dreptatea socială nu pot admite principiul de feriarie* și pentru cauzele criminale.

De asemine adevăr este pătruns fără îndoială și acel tribunal, precum și de acela că nu statul este pentru impiegații publici, ci aceștia în interesele statului. De aceea, ministeriul se și grăbește a face apel la amoarea de binele public și la activitatea domnilor membri ai acelui tribunal, singurele titluri ce-i pot face demni de noua ordine de lucruri, și-i invită de a nu conteni un minut și în ferii** cu cercetarea cauzelor criminale. Domnul președinte al acelui tribunal este mai în special invitat să ieie măsuri spre acest sfîrșit și să reguleze ca cîte un membru la rîndul său să înaintească cercetările de fire criminale"!

Din această circulară, vedeți, domnilor, că nu s-au convocat nici un tribunal escepțional pentru a judeca pe domnul Balica, fiindcă tribunalile erau de mai înainte convocate. Tribunalul constatînd delictul comis de domnul Balica, fiindcă scrisoarea sa era pe masă, până la rostirea sentinței l-au trimis la închisoarea comună.

Aflînd că tribunalul au pus prea multă rîvnă în această cauză, eu, de trei ori, m-am dus la domnul ministru [al] dreptății, spre a-i cere eliberarea pe chizășie a domnului Balica. Las la domnul Grigori Sturdza, șeful poliției, să spuie dacă nu e așa!

---

* Taxă plătită la Vistierie pentru redeschiderea unui proces.

** Sărbători.

Domnul Gr. Sturdza afirmează.

Deși nu era treaba domnului ministru a dreptății de a interveni într-o otărîre judecătorească, însă, după îndemnurile mele, d[omnia]-lui s-au priimit a invita pe tribunal ca să-și revoace încheierea și să elibereze pe arestat, precum l-au și eliberat. Iată, domnilor, cum am calcat libertatea individuală a domnului Balica!

Este însă o libertate individuală care cu adevărat am lăsat-o din nenorocire să se calce și pentru care nu mă văd defel acuzat. Această libertate individuală este aceea a locuitorilor a 2 200 sate! Pentru aceștia încă este mort art. 46 din Convenție, care garantează și respectul domiciliului, și libertatea individuală a fiecărui român. Dară, domnilor, și domiciliul, și libertatea individuală a locuitorilor săteni sînt încă zilnic calcate, nu numai de subprefecți și de jandarmi, dară mai ales de gospodarii moșiilor, de vechilii, de vatafii și de ficiorii boierești!

Care țăran poate zice că este stăpîn pe persoana sa? Care țăran poate zice că e stăpîn pe casa sa, astfel încît lacata pusă la ușa sa, întorcîndu-se de la trebile sale, să o poată găsi neatinsă?

De voiți să ne faceți un blam, de voiți chiar să ne puneți în acuzație, faceți-o în cazul acesta, căci aicea merităm și una și alta pentru că n-am întrebuințat toată energia de-a face ca art. 46 din Convenție să devie un adevăr nu numai pentru cei tari, dară și pentru cei slabi!

S-au mai vorbit de un alt caz în care nu numai aș fi calcat libertatea individuală, dară chiar aș fi violat și sanctuarul justiției! Și aceasta pentru o răzbunare personală! Acest caz e procesul mult famos al domnului C. Pavli. Domnilor, nu trebuie să ni-o ascundem, afară de puține escepții, fiecare din noi este zdrobit de datorii. Proprietatea fonciară este atît de ipotecată, încît pot zice fără a mă înșela că cea mai mare parte din proprietari sînt astăzi stăpîni pe moșii numai cu numele, iar în faptă sînt vechili ai camatarilor; veniturile ce le trag nu sînt în stare să acopere macar dobînzile, care astăzi obicinuit sînt de 1 1/2, ba chiar și 2% pe lună, și cu amanet sigur.

Închipuiți-vă, domnilor, ce dobîndă trebuie să plătească acei carii nu au proprietate și carii se împrumută cu săptămîna? Aceștia, lucru neauzit, plătesc căte 3, 4 și chiar 6 la sută pe lună. Guvernul era dator a lua toate măsurile putincioase spre a lovi cămătăria. Un caz grozav i s-au înfățișat în împrumutul făcut de domnul G. Ghica. Iată, domnilor, cum s-au întîmplat cazul acesta. Într-una din zile, vine la mine o persoană onorabilă, care posedă un rang însemnat, care figură pe băncile noastre și pe care fiecare din noi trebuie să-l credem; îmi spune că au dat o suplică formală, prin care arată poliției că au făcut de la domnul C. Pavli un împrumut de 12 000 galbeni, dară că în faptă au priimit din aceștia numai vreo 6 000 galbeni, arătînd că i-au dat sinetul pe încredere și fără să fi luat și ceilalți bani. Mi-au aratat că și din banii primiți au trebuit încă să deie o mare răsplătire jidovului carele au fost mijlocit împrumutul, căci trebuie să vă spun, domnilor, că, pe lîngă cameta de 2%, apoi să mai plătește și cîte 1/2 la % jidovilor mijlocitori?

Tot în acest timp am priimit și raportul poliției, prin care îmi făcea cunoscut că, din o convorbire între interesați la care au asistat aga și un președinte de tribunal, delictul cămătăriei era constatat cu deplinătate. Eu, care am avut slăbiciunea de a aplica legile până și acele care nu se aplicau de mai mult timp — precum am făcut aceasta și cu oprirea giocurilor de hazard —, așa și în priivirea cămătăriei, găsind în Codul civil § 1 344 prin care se osîndește pre camatarul nu numai în privirea datornicului, dară îl face răspunzător și către stat, am ordonat poliției ca dosarul să se triimită înaintea judecății. Însă, fiindcă, cum am aratat, și statul era interesat în cauză cu împlineala, am însărcinat pre prefectul poliției ca să asisteze înaintea iustiției în interesul statului și al societății. Noi, domnilor, nu avem ministeriu public sau procurori; de aceea, avem multe antecedente că, de cîte ori guvernul au fost interesat de a se urmări un proces criminal cu energie, el au însărcinat cu aceasta [un] înadins funcționar! Cea mai mare lipsă a societății noastre este o bună Codică penală; Codica actuală și procedura ei nu corespund nicidecum la trebuințele noastre. Putem zice, domnilor, că nici avem justiție penală. Prin încurcătura formelor, prin lipsa procedurei și de multe ori chiar și a unei penalități prevăzute, numai cine vra să fie osîndit, sau numai oamenii cu totul proști, cu totul de rînd, se osîndesc criminalicește.

Atît eu, cît și predecesorii mei, între carii voi cita și pe domnul Lascar Catargiu, am dat în judecată mulți funcționari și particulari încriminați de vini foarte grave. Ei bine, domnilor, nu știu că de la 5 ianuarie 1859, de cînd administrația au început a fi mai aspră cu cei vinovați, nu știu ca unul macar din dații în judecată să fi fost pedepsit. Din contra, ca ministru am avut ocazie să văd mai mulți din acești acuzați înfățoșîndu-se ca dezvinovățiți și cu *o carte de onorabilitate* în mînă cerîndu-mi chiar reașezarea lor în funcțiile de mai înainte. Așadară, oricînd guvernele de mai înainte au vrut ca în interesul societății să se urmărească cu energie un proces criminal, au numit pe cineva ca procuror *ex oficio*. Așa, de esemplu: în faimosul proces criminal al lui Caruzi de la 1853, au fost rînduit un înadins funcționariu. Aseminea, ministeriul care m-au precedat, cînd au fost vreun delict de presă, au rînduit cînd pe ministrul, cînd pe directorul justiției în persoană, cînd pe iurisconsultul statului, spre a urmări cazul înaintea Curții princiare. Și eu, în procesul acesta, am ordonat șefului poliției să meargă la tribunal ca să apere drepturile statului și ale societății. Judecătorii, necunoscînd misia șefului poliției în tribunal, s-au socotit jigniți și loviți în demnitatea lor de magistrați și au făcut un raport către Ministeriul de Iustiție, prin care arata că drepturile tribunalului ar fi calcate prin prezența șefului poliției și că tribunalul era *indignat* de ordinul Ministeriului Interior.

După o asemine hîrtie necuviincioasă, Ministeriul Dreptății ar fi fost în dreptate să deie pe vinovații judecători în judecată. N-au făcut-o însă, mărginindu-se numai a-i destitua, și încă și aceasta fără pată.

Peste puține zile eu însumi am stăruit pe lîngă înălțimea-sa de s-a numit pe unul din tinerii aciia, și anume: domnul Ciurea, la Curtea criminală. Al doilea, domnul Tufăscul, un tînăr iarăși foarte onest, am stăruit să se pună membru la Curtea de apel, lucru ce era să se și facă cînd ne-am dat demisia. Prin urmare, după cum vedeți, domnilor, noi nici am violat sanctuarul dreptății, nici am făcut vreo răzbunare personală! Prin urmare, nu știu cum tocma acela care la 1860, cu ocazia celor din urmă alegeri, au făcut atîtea silnicii în tribunale, carele au chemat personalul de întregi judecătorii, precum bunăoară la Piatra, cum tocmai d[omnia]-lui vine acum și impută ministeriului din 30 aprilie violenții asupra judecătorilor și intervenirea administrației în sanctuarul dreptăței!

Vin acum la o altă acuzare, că am fi sugrumat libertatea presei. Oricine altul ar putea să-mi facă această imputare, afară numai de domnul deputat de Piatra. numai d[omnia]-lui n-ar trebui să vorbească de libertatea presei! Au d[omnia]-lui au uitat anul 1856, cînd şeful poliţiei, d[omnia]-lui, au mers din tipografie în tipografie şi cu scrisoarea lui Foad paşa în mâni au sfărmat libertatea presei şi pe bătrînul tipograf Berman l-au amenințat cu arest, ba chiar cu ocna, dacă ar tipări un singur afiş mai înainte de a fi trecut prin censura poliţiei? Tot domnul expoliţmaistru de Iaşi vine acum şi zice că eu am amenințat pe Goldner cu butuc, pentru că au publicat o broşură în contra mea! Ştiţi, domnilor, cine este domnul Goldner? Este tipograful „Viitorului", a căruia redactor este domnul Grigori Balş. La zicerea neîntemeiată că eu am amenințat pre mozaicul Goldner cu butuc, voi răspunde prin un singur fact, că pretutindene unde eu am găsit butuci am pus de i-au ars. Pe la unele grosuri am găsit butuci de cei lungi ce serveau drept masă; şi pe aceştia am pus de i-au ars înaintea ochilor mei; aşa încît pot sprijini că nu ştiu unde ar mai esista astăzi butuci, pentru a pedepsi cu dînşii pre domnul Goldner. Este adevărat că acest tipograf îşi permisese de a tipări mai multe broşuri, fără a da, după cum cere legea presii, ezemplarele cuvenite la ocîrmuire.

Am chemat, dar, pre proprietarul tipografiei şi i-am zis că de va urma tot aşa îi voi închide tipografia şi-l voi trimite peste hotar.

Am zis aceasta fiindcă numitul Goldner este străin şi evreu, şi după legea actuală este cu totul în măinile guvernului de a-i retrage dritul de a avea tipografie.

Cît se atinge de zicerea că am împedecat tipărirea jurnalului „Viitorul", spuie domnul Grigori Balş cu a cui autorizaţie îl tipăreşte, de nu cu acea a colegului meu ministru[l] de esterne domnul Mihail Jora? Nu, domnilor, eu nu am împedecat nicidecum publicarea acestui ziar, creat numai pentru a mă ataca şi în viaţa publică şi în viaţa privată, precum aceasta rezultă de la cel întîi număr şi pănă astăzi. Aş fi putut să mă apăr foarte uşor în contra calomniilor „Viitorului", însă, domnilor, sînt vechi jurnalist şi, prin urmare, ştiu că chipul cel mai bun de a ucide presa cea rea este de a nu răspunde.

Aceasta am şi făcut-o către „Viitorul", nerăspunzîndu-i nimică.

În acuzările ce mi s-au făcut, chiar şi tonul meu, chiar şi chipul purtării mele către împricinaţi mi s-au criticat, învinovăţindu-mă de *brutalitate*. Nu susţin, domnilor, că sînt perfect; recunosc că brutalitatea este defect de caracter. Mi se impută brutalitate; cel puţin niciodată n-am aratat-o către cei oneşti şi către cei slabi. Sînt mulţi carii astăzi mă acuză, către carii n-am fost nicidecum brutal, ba chiar am împins delicateţea pînă unde poate nu se cuvinea. De eram către unii mai puţin complezent decît am fost, aceasta ar fi fost acum mult mai bine pentru mine.

Mi se citează ca esemplu de brutalitate mustrările ce am făcut domnului Asachi. Iată, domnilor, cum s-au petrecut lucrurile. Guvernul fondat în 5 ianuarie 1859 nu datoreşte nimic domnului Asachi. Cu toate aceste, guvernul este binefăcătorul domnului Gheorghi Asachi, căruia i-au acordat cu preferinţă concesia tipăririi „Monitorului" şi cu condiţii foarte favorabile. Cu toate aceste, d[omnia]-lui mai niciodată nu ş-au îmdeplinit contractul, mai ales în privirea regulatei publicări a terminilor de licitaţie, fie a veniturilor publice şi municipale, fie a proprietăţilor particulare. Din aceasta au provenit însemnate pagube şi statului, şi cetăţenilor. Aş fi putut să mijlocesc sfărmarea concesiei sale. Cu toate aceste, ţiind seamă de greaua sa poziție, de bătrînețele sale, de lucrările sale literare — însă, să se înțeleagă bine, *numai literare*, iară nu și politice —, m-am mărginit a-i face o simplă deșteptare prin „Monitor". Cum mi-au recunoscut aceasta ? Tipărind și împărțind prin țară o întîmpinare necuviincioasă în contra prezidentului Consiliului, făcîndu-l pre dînsul vinovat de toate întîrzierile și mancurile contractului, și aceasta numai pentru că i-am fost făcut propunerea de a mări formatul „Monitorului", propunere pe care întru o zi au primit-o și a doua zi au tras-o iarăși înapoi. Aș fi putut să trimit pre domnul Asachi înaintea tribunalelor pentru necuviincioasa sa publicație, însă am socotit mai bine a supune cazul în apreciația oficiosă a colegilor mei. Am chemat, dar, pre domnul Asachi înaintea Consiliului și am supus cercetării acestuia tînguirea mea. Colegii mei au recunoscut că domnul Asachi calcase nu numai datorințele sale, dar și respectul cuvenit guvernului. Atunce, în loc de a urmări cauza înaintea tribunalelor, în loc de a face pre domnul Asachi răspunzător de toate pagubile pricinuite prin publicarea licitațiilor, făcute adese cu două zile înainte, ba chiar și în urma termenilor fixați, m-am mărginit a-i zice : cum d[omnia]-lui, carele au respectat și au cîntat toate guvernele până și cele mai antinaționale, ba chiar și străine, cum d[omnia]-lui acum deodată s-au făcut atît de îndrăzneț încît înfruntează un guvern, carele, cu cît este mai mult espresia voinței naționale, cu atîta se cuvine a fi și mai respectat ? Vrînd d[omnia]-lui a-mi întîmpina că lucrarea sa era cu totul legitimă, l-am întrerupt, zicîndu-i că trebuia să respectez părul său cel alb, pentru ca să nu-i spun adevăruri mai crude ! Iată, domnilor, toată brutalitatea mea. Eu în contra domnului Asachi n-am nimica, ba chiar i-am făcut îndatoriri, trecîndu-i cu vederea mai multe abateri din contractul său. M-am primit să-i cumpăr pentru stat tipografia sa ; temîndu-se să nu-l șicanez asupra prețului și adresîndu-se la mine prin domnul Grigori M. Sturza, eu l-am asigurat că nu numai în otărîrea prețului voi fi drept, dar chiar și indulgent.

În momentele, în oarele cînd eram asediat, din toate părțile, de impricinați, am putut să-mi ies din rabdare — v-am spus că nu sînt perfect —, însă brutalitatea mea nu au mers niciodată până acolo, până a împinge pre cineva să se sinucidă. Domnul ex-ministru de finanțe, domnul Grigori Balș, își aduce poate aminte de un casieriu al poștelor din Iași, carele s-au sinucis în ianuarie 1859, tocmai atunce cînd toată țara, după îndoita alegere, salta de bucurie ? Acel om, anume Costin, murind, au lăsat două scrisori, una către domn, în care îi zicea : „Să trăiască Unirea, să trăiești Măria-Ta ! Nu te îndura de femeia și de copilașii mei" ! [sic !]. A doua era adresată mie. Eu o păstrez și astăzi ; ea este stropită de sînge. Femeia acestui nenorocit, lovită de moartea bărbatului său, lovită de lipsă, nu mult după aceea, în trecutele luni, au murit de oftică. Copiii ei ar fi murit asemine de foame, dacă domnul și doamna nu s-ar fi îndurat de dînșii și nu i-ar fi pus în școli ca interni. Cum vezi, domnule Balș, brutalitatea mea tot până acum n-au ucis pre nimene.

Ni se mai impută *cumulul*, în contra căruia, după propunerea domnului Cuciureanu, Adunarea au dat un vot, la care guvernul au aderat. Ca ministru am combătut pretutindene cumulul, însă aduceți-vă aminte, domnilor, că chiar în Adunare am declarat că din cauza lipsei oamenilor speciali cumulul nu s-ar putea cu totul desființa din școli. În Franța însuși, unde sînt atîte inteliginți, încă cumulul în învățămînt este permis, și se pare până la 25 mii franci.

Mulţămită votului dumneavoastră cel patriotic, în anul contenit s-au înfiinţat mai multe şcoli. După o lege din Regulamentul şcolariu, un profesor poate ocupa şi alte catedre; asemine, după obicei, funcţionarii statului puteau ocupa şi catedre şcolastice. Aceasta se vede şi în ţara surоră, unde chiar şi miniştrii sînt profesori. Aceasta am menţinut-o din nevoie şi în Moldova. Cu toate aceste, eu nu am vroit să trec alăturea cu Adunarea; dimpotrivă, respectîndu-i dreptul, m-am adresat cătră domn prin următorul raport, cerîndu-i învoirea de a mănţine în serviciul şcoalelor funcţionarii statului ci de mai înainte ocupau catedra, dar totodată făcîndu-mi şi rezerva că la deschiderea Adunării să-i comunic cazul de forţă majoră care m-au silit de a păstra cumulul în şcoli, însă cu aceasta, că pentru a doua funcţie sau catedră titularul să nu primească decît jumătate din salariu.

Iată acest raport:

,,La ocazia votării budgetului, Camera electivă au cuprins totodată prin votul său şi oprirea cumulelor lefilor, ca nimene din funcţionarii publici să nu poată primi două retribuţiuni, cu restricţiune însă că acest vot nu tinde a lovi aşezămintele astăzi esistente.

În vederea acestei deciziuni a Camerei, în vedere că în ramul funcţiunelor învăţăturei publice se găsesc mai multe persoane care de mai înainte încă ocupau două funcţii, atît în privirea lipsei de profesori, cît şi a neputinţei de a ocupa toate catedrele publice cu deosebiţi profesori şi magistri; numai puţin şi în vederea § 152 din legea şcolară, carea îngăduie la trebuinţă suplinitori salariaţi din casa şcoalelor pentru catedrele lipsite de profesorii respectivi; subscrisul cu căzutul respect vă referează toate aceste împrejurări, rugîndu-vă să binevoiţi a încuviinţa prin domnească ordonanţă ca *deocamdată* un profesor să poată ocupa şi a doua catedră, şi un funcţionar a statului să poată preda şi învăţămîntul public; cu aceasta însă ca în asămine caz să nu poată nime primi pentru al doilea post decît jumătate din salarul afectat acestuia şi cu rezerva a se aduce asemine dispoziţiune şi la cunoştinţa Adunării, la redeschiderea sesiunei viitoare.

No. 10 189, septembrie 4, anul 1860".

Din esperienţa care am capatat-o în timpul cît am fost ministru *ad interim* la instrucţiunea publică, vă spun că cumulul trebuie să-l învoim în şcoli, căci almintrelea, şi mult timp încă, ne va fi cu neputinţă de a găsi profesori pentru fiecare catedră în special. Aceasta e o greutate pe care o vor simţi-o şi succesorii noştri. Acum Adunarea este în tot dreptul să ne deie sau un bil de îndemnitate*, sau un blam. Noi încă credem că am făcut ce era mai bine pentru sporiul învăţămîntului.

Ni s-au mai imputat nişte măsuri ce prin ordinanţă s-au luat întru consolidarea podurilor pe rîurile ţărei. Îmi păstrez să dovidesc că şi aice n-am calcat legea, că şi aice n-am făcut alta decît de a îndestula trebuinţele publice în marginele competenţei noastre administrative.

Însă oara este înaintată, sînt obosit; rog, dară, de a mi se învoi să amîn restul întîmpinărilor pe şedinţa viitoare.

Cu încuviinţarea Adunării, domnul preşedinte anunţă viitoarea întrunire pentru vineri 17 februarie şi rădică şedinţa la 5 oare după amiază-zi.

Şedinţa din 17 februarie 1861.

Domnul Kogălniceanu avînd cuvîntul din şedinţa trecută se urcă la tribună şi urmează:

---

* Vot de neîncredere.

Domnilor, domnul deputat de Peatră mai învinovăţeşte pe ministerul din 30 april că prin o ordonanţă administrativă au făcut o legiuire nouă în priviinţa podurilor.

Daţi-mi voie să vă espun că şi în această chestie n-am comis nici o calcare de lege. Ca dovadă vă voi da cetire de însuşi lucrarea Ministerului Lucrărilor Publice. Ea are următoarea cuprindere:

„Ministerul Lucrărilor Publice

No. 7 810. Consiliul Miniştrilor prin jurnalul închiet în şedinţa 98 din 5 octombrie no. 1 010 asupra referatului sub no. 8 091, prin care i s-au espus starea primejdioasă şi intolerabilă în care se află podurile cu brudină* de pe rîuri.

Luînd în priivire că, după legiuirile în vigoare, podurile cu brudină de pe rîurile mari sînt lasate proprietarilor de moşii cu îndatorire de a le face şi ţine în bunăstare.

Văzînd că această îndatorire este condiţia neaparată a dritului de brudină ce i s-au acordat.

Văzînd că cii mai mulţi din domnii proprietari au făcut întrebuinţare numai de dritul folosului, fără a gîndi şi la îndatorire.

Văzînd că astfel aceste poduri se află totdeauna în o stare de dezordine şi de nesiguranţie neiertată.

Văzînd că guvernul s-au adresat în nesfîrşite rînduri către domnii proprietari, spre a-i aduce la simţimentul datoriei lor, dar, cu toate stăruinţele întrebuinţate, au ramas fără nici un efect către cii mai mulţi dintre proprietari.

Văzînd că asemine stare de lucruri prejudiciabilă siguranţiei publice nu se mai poate tolera şi avînd în priivire că, prin dispoziţiile din *Manualul administrativ*, pagina 421, volumul I, relativă la aseminea poduri, nu sînt specificate măsurile cu care guvernul să procedeze la caz cînd, cum se întîmplă, proprietarii ar necunoaşte îndatoririle lor.

În consideraţia acestora, au hotărît următoarele măsuri propuse de acest ministeriu:

I) A se încunoştiinţa pentru cea de pe urmă dată proprietarilor de poduri obligaţia de a construi numaidecît podurile în condiţiile cerute de ordinea şi siguranţia publică, prescrisă prin dispoziţia citată din *Manualul administrativ*; şi, pentru că aseminea neapărate condiţii să nu mai fie espuse la nici o îndoială, construirea podurilor să se facă după planuri regulate, proiectate şi din punctul de vedere a garantărei de pericole a navigărei pe rîurile plutitoare (spre care sfîrşit distanţa picioarelor sau a scaunelor, pe unde au a trece plutele, să fie cel puţin de 8 stînjini), iar aseminea planuri să fie supuse mai întâi ministeriului, spre a se observa şi încuviinţa de către Consiliul său de geniu.

II) Dacă pănă în 30 zile de la data încunoştiinţărei proprietarii nu vor proceda la lucrarea construirei podurilor sau începîndu-se vor trăgăna lucrul şi nu le vor istovi în terminul hotărît de ministeriu, prefecturile de districte, constatînd aceasta prin un proces-verbal, vor secvestra mai întâi cîştiul** venitului podurilor, iar la caz de a se fi luat un asemenea cîşti cu anticipare sau a se fi angajat altfel de către proprietari, atunce vor secvestra cîştiul moşiilor sau orice altă avere a proprietarului şi vor proceda după urgenţă din funcţie sau prin antrepriză la facerea podurilor, conform instrucţiunilor ce se vor da de către inginerii Departamentului lucrărilor publice.

---

* Taxă de trecere.

** (Termen de) plată pentru o arendă.

Această hotărîre, recomandată de Consiliul esecutărei ministeriului, se publică spre obşteasca ştiinţă şi conformarea din partea proprietarilor respectivi şi a autorităţilor competente, însoţită totodată de următoarele lămuriri, rezultînde din dispoziţiile ei:

Spre a nu mai rămîne nici un cuvînt de bănuire proprietarilor, terminul de 30 zile acordat se va considera de la data încunoştiinţărei de prefecţii districtelor, [care] sînt însărcinaţi a le face şi de-a dreptul, pe lîngă încunoştiinţarea de faţă prin « Monitor ».

Planurile ce urmează a se supune la aproarea ministeriului (fără care nici un proiect nu se va pute esecuta) vor trebui a fi pregătite conform prescripţiilor de mai gios şi întovărăşite de următoarele lămuriri, neapărat cerute spre a se pute esamina şi aproba de Consiliul de geniu.

Lărgimea podurilor pentru trăsuri va avea 3 stînjini şi osebit cîte un trotuar de fiecare parte de cîte 4 palme pentru pietoni.

Proiectul va cuprinde: un plan a localităţei unde urmează a se construi podul; o elevanţie sau vedere verticală a podului, unde se va însemna şi mărimea apelor celor mai mici şi celor mai mari cunoscute în acea localitate; planul podului, dedesubtul şi deasupra podului, o tăietură în curmeziş şi detailuri de încheieturi, o înainte măsurare arătătoare de cîtimea materialului trebuitoriu şi a lucrului şi un memuar arătătoriu de modul construcţiei şi de calculele făcute pentru determinarea dimensiilor osebitelor părţi ce constitułă podul".

Vedeţi, domnilor, că nicăierea în această lucrare se zice că proprietarii se îndatoresc să săvîrşească podurile în termin de 30 zile, ce numai că în termin de 30 zile sînt invitaţi a se apuca de lucru. Prin încheierea Consiliului nu am făcut alta decît a cere ca podurile de pe rîuri să înfăţoşeze condiţiile de soliditate cerute neaparat pentru siguranţia trecătorilor, a comerţului şi a navigaţiei. Noi n-am făcut nici o lege nouă; am dezvoltat principiile cuprinse în încheierea Consiliului de la 1842, pe care iarăşi v-o citesc:

„Prin corespondinţa lucrărei drumurilor, Departamentul îndemnîndu-se a lua aminte şi asupra podurilor cu dreptate de brudină au văzut că mai toate de asemine, în stare precum se găsesc astăzi cu îmbunătăţirea Obşteştii Adunări din 1838, pentru sporirea plăţei trecătoarelor, n-au nici o osebire de starea în care se găseau mai înainte de încuviinţarea acestei sporiri; ele sînt slabe, nestatornice, înguste şi fără cel mai mic parmaclic pe de lature, iar mai cu seamă acelea de piste Bistriţă de lîngă Bacău şi acel de peste Moldova la Roman, sluţind şi necinstind figura drumurilor nouă lucrate, cu atîta ostineală şi stăruire; care împregiurare socotindu-se a preveni de la neîngrijirea proprietarilor de moşii, pe a cărora cuprins se găsesc ele, pentru că *nici se sfiesc de vreo pilduire* la dimpotrivă urmare, Departamentul găseşte de neapărat a se mărgini, şi aceasta precum în jos, adecă:

a) Aşa precum nişte asemine poduri se găsesc şi stătătoare pe şarampoi*, şi purtative pe dubase**, apoi acele întăi să fie în deopotrivă lăţime cu drumurile, cu parmaclicuri pe de laturi, precum şi podeala cusută în cuie de lemn sau de fer, iar cele al doile să fie negreșit în lățime macar până la 2 1/2 stînjini, cît poate ținea oricare șeică*.

---

* Pari, piloni.

** Luntre mari.

b) Așa precum acele de pe dubase nu se pot ținea statornic, mereu despărțindu-se și tîrîndu-se uneori la mal din pricina năvălirii gheții i a multoratice ape, vărsate din ploi, precum și pentru trecerea de plute, cînd atunce se înlesnește comunicația cu pod umblătoriu pe două numai dubase, apoi la aceste purtative să aibă proprietarii parmaclicuri, din tuspatru părțile, ca să asigureze tot felul de întîmplări.

c) Podeala de deasupra atît la cele pe șarampoie, precum și la celelalte să nu mai fie ca păn acum de vracuri** din cherestea, de pildă latunoi*** i alte de asemine, ci de cherestea sănătoasă și groasă, ca grinzișoarele, și la cele de felul întăi prinse în cuie, iar la cele de felul al doile legate pe de laturi sigur, ca să nu joace, dar nici rare și neregulate între dînsele, ce potrivite și netede.

d) Pe la capetele trecătoarelor unde, pentru nestatornicia apei, uneori scade și alteori se înmulțește, să se facă capre bătute pe șarampoi sigur, împotrivă lățime ca a podului.

e) În sfîrșit, pentru *neîngrijirea proprietarilor*, carii se folosesc cu brudina ce adună, *să se legiuiască o pilduire*; cu cinstea cuvenită se refeream sfatului spre otărîre cum să se urmeze".

Pe care referat au urmat închierea sfatului în cuprindere:

„Departamentul din lăuntru va însărcina pre isprăvniciile ținuturilor unde se află de asemine poduri, care cer îmbunătățire spre ferire de primejdie și spre mai regulată statornicie a lor, ca să propuie proprietarilor acelor poduri de a ținti cătră împlinirea îmbunătățirilor cuprinse în acest referat, împotriva folosului ce li s-au legiuit, sub privirea unei asemine condiții, și să facă cunoscut pentru acei din proprietari *carii în vadeaua**** ce se va da* nu vor fi următori cu împlinirea acestor măsuri", *Manual administrativ*, tom. I, p. 420.

După legile esistente, lărgimea drumurilor este otărîtă de a fi de 6 stînjini; noi în loc de 6 stînjini am cerut ca podurile să fie largi numai de trei stînjini. *(Vuiet produs de persoane ce tușesc în public.)*

Domnule președinte, vă rog, ordonați celor carii tușesc să iasă. Însemnez vreo doi, trei carii se vede că și-au însemnat rolul de a tuși necontenit, pentru a face ca să nu fiu auzit de Adunare.

Domnul Ioan Sturza : Nu s-au făcut o asemine observație mai dăunăzi, cînd publicul au dat semne de aprobațiune.

Nu cer ca să fiu întrerupt nici prin bravo, nici prin tușit.

Vedeți, domnilor, cu ce espresii puțin respectoase pentru proprietari se serveau membrii Consiliului de la 1842: „Proprietarii nici se sfiesc de vreo pilduire... Pentru nengrijirea proprietarilor carii se folosesc de brudina ce adună, să se legiuiască o pilduire" etc.

Noi, domnilor, n-am întrebuințat nicicum așa espresii tari, nici în referatul ministerului, nici în toată lucrarea noastră. Aceasta s-au văzut din chiar închierea Consiliului!

Ministerul Lucrărilor Publice, temîndu-se ca nu cumva și această dispoziție să nu fie încă prea îngreuietoare pentru proprietari, în timpul principelui Ioan Ghica, succesorul domnului Cozadini la acel ministeriu, au adresat o nouă circulară către prefecţi în următoarea cuprindere:

---

* Vas cu pînze.

** Grămezi.

*** Scînduri din marginile arborilor tăiați la gater.

**** Termen de plată.

„În îngrijire ca nu cumva domnia-voastră să daţi o prea mare latitudine la înţelesul dispoziţiilor publicate în « Monitorul » sub no.* în ce priveşte punerea în condiţii cerute de siguranţie şi soliditate a podurilor cu brudină de pe rîurile cele mari, cred necesar prin prezenta circulară a vă da oareşicare lămurire asupra sus-citatelor dispoziţii.

Ele, precum ştiţi, nu sînt altele decît împrospătarea măsurilor prescrise atît de Regulamentul organic, cît şi de *Manualul administrativ*. Subscrisul însă s-au văzut silit de a le aminti, de a chema a d[umnea]voastră atenţie asupra lor, fiindcă pe de o parte ele picasă în desuetudine, iar pe de alta podurile ameninţau siguranţa publică, împedecau plutirea pe rîuri şi îngreuiau tranzacţiile şi comerţul.

Avînd în privire însă că, din podurile care se află pe rîurile cele mari, unele sînt din nou construite în stare bună, deşi în contra dispoziţiilor prescrise, iar altele stricate, vechi şi în agiunul de a fi reparate.

Subscrisul vă recomîndă ca în cîtă vreme podurile din întăia categorie, fie pe şarampoi, fie pe dubase, vor înfăţoşa toată siguranţa comunicaţiei şi neîmpedecarea plutirei, nu vor fi supuse regimului citatelor dispoziţii, decît la ocazia reconstruirei lor sau a unei radicale, ori întîmplătoare reparaţii; iar podurile din al doile categorie, care nu înfăţoşează nici una din condiţiile cerute, şi mai cu samă acel de pe Bistriţa la Săuceşti, acel de pe Trotuş la Adgiud, vor fi supuse nemijlocit obligaţiei de reconstruire, după dispoziţiile sus menţionate. Aseminea, domnule prefect, d[umnea]voastră veţi ave cea mai mare îngrijire ca podurile care se vor construi din nou, sau care vor avea nevoie de reparaţii radicale, să fie făcute în conformitate cu citatele dispoziţii, publicate în « Monitorul » no.**

Mă rezum, dar, domnule prefect: siguranţa perfectă a comunicaţiei şi a navigaţiei trebuie să aibă de obiect acţia dumneavoastră. Podurile actuale care ar împaca aceste condiţii vor fi îngăduite; toate celelalte vor fi supuse acţiei imediate a citatelor dispoziţi.

Spre a pute proceda într-un chip practic şi eficaci, subscrisul au delegat un ingineriu a trece în revizie pe toate podurile şi a notifica prefecturei starea fiecăruia, spre a lua măsurile ordonate pentru fiecare categorie.

Priimiţi, domnule prefect, etc.”.

În faţa acestor acte, noi nu credem că am trecut piste competenţa administrativă; ne-am făcut numai datoria de a privighea la siguranţa comunicaţiei publice, la neprimejduirea vieţii pasajerilor; ne-am îngrijit numai ca nici comerţul să nu sufere, şi nici navigaţia să nu fie împiedecată.

Vin acuma la inculparea ce ni se face că *n-am înfăţişat budgetul la timp*, ba că chiar ne-am refuzat de a-l înfăţişa, vroind a ne trece de votul Adunării şi a funcţiona cu budgetul anului trecut. Spre a se da oareşicare temeiuri astei inculpări, ni se zice că la interpelarea ce ne-au făcut domnul Lascăr Catargiu noi am refuzat de a înfăţişa budgetul. Din contra, noi am zis numai că înfăţişarea budgetului interesa mai mult pe minister decît pe Adunare, căci nu Adunarea, ci puterea esecutivă are trebuinţă de bani, şi ştiam foarte bine că, fără încuviinţarea Adunării, nu puteam strînge bani din ţară. Dovadă însă că am luat **din timp** măsuri, pentru ca cît mai curînd să putem înfăţişa Camerii budgetul **pe anul** 1861, este circulara mea adresată deosebitelor ministerii.

---

* Loc liber în text.

** Loc liber în text.

Daţi-mi voie să vă dau cetirea acelei circulare, care s-au făcut la 15 noiembrie trecut.

,,Domnule ministru,

Adunarea legislativă fiind convocată în sesia ei ordinară pe anul 1860—1861, la 4 ale viitoarei luni dechemvrie, şi conform art. 22 din Convenţie avînd a se ocupa cu votarea budgetului veniturilor şi a cheltuielilor pentru eserciţiul anului viitoriu 1861, am onoare a vă ruga ca să binevoiţi a pregăti budgetul partinic al Departamentului domniei-voastre, cum şi a osebitelor servicii atîrnate de dînsul, şi a-l comunica cît de curînd domnului ministru de finanţe[19], spre a forma budgetul general al statului pe anul viitor, pentru ca cel mai tîrziu până la 1 a viitoarei luni dechemvrie un asemine budget să poată fi supus deliberaţiei Consiliului.

Binevoiţi etc.

15 noiemvrie 1860, no. 252".

Ştiţi, domnilor, foarte bine, cum că budgetul general nu se poate face până nu se pregătesc budgetile speciale ale deosebitelor ministerii.

Ce putea să facă preşedintele Consiliului decît să se adreseze în timp la ceilalţi miniştri, invitîndu-i de a grăbi facerea budgetelor? Vreo trei din acele budgete s-au şi făcut; ele, pre cît ştiu, erau şi gata de a se trimite la Ministeriul de Finanţe. Cu toate aceste, chiar de ar fi fost şi gata budgetele colegilor mei din Iaşi, tot nu se puteau prezenta Adunărei, dintăi că, precum v-au zis domnul ministru actual al finanţelor, nu era, ba chiar astăzi nu este în putinţă de a cunoaşte veniturile, din cauza defectelor statisticei; şi al doilea că ne lipsea budgetul ministerului celui mai important, acel al armatei; trebuia mai înainte de toate să ştim de ce mijloace avem nevoie pentru întreţinerea ei.

Afară de circulara generală, am mai telegrafiat de două ori domnului general Florescu ca să grăbească cu trimiterea budgetului său, dar până la 17 ianuarie nu primisem nici un răspuns. Atîta numai am aflat indirect că, armata fiind întrunită, s-au fost făcut un singur budget pentru a se înfăţoşa îmbelor Camere. După ieşirea noastră din ministeriu iarăşi s-au depeşat domnului Florescu ca să trimită budgetul şi mi se pare că nici acum n-au sosit.

Domnul ministru de finanse : Budgetul armatei au sosit de trei zile.

Vin acum la a doua cauză a întîrzierei înfăţoşărei budgetului. Domnul ministru de finanse actual v-au făcut cunoscut că tablele statistice nu erau îndeplinite şi că, până la desăvîrşirea acestei lucrări, chiar aprosimativ era cu neputinţă de a se cunoaşte veniturile şi, prin urmare, de a se înfăţişa budgetul. Ştiţi, domnilor, în mijlocul a ce criză şi în ce timp am intrat la ministeriu? De mai mult timp domnul Manolachi Costachi ţinea locul a trei miniştri. Noi am luat guvernul la 30 aprilie, adecă la sfîrşitul lunei a patra a anului; budgetul pe 1860 s-au votat de Adunare de-abia în luna iunie; el au trebuit pe urmă a fi supus Comisiei centrale, de la care de-abia l-am primit la finitul lui iulie, cînd îndată s-au şi promulgat. Puteţi acum judeca ce timp ne-au mai rămas, adecă de-abie cinci luni, pentru a pune budgetul în lucrare; cinci luni pentru a strînge veniturile unui an întreg; şi aceasta cu efect retroactiv de la 1 ianuari. Dacă, dar, au urmat greutăţi în strîngerea dărilor, dacă au rămas rămăşituri — şi aceasta este lesne de înţeles, căci am fost chemaţi a strînge

44 de milioane cu un personal creat pentru strîngerea de-abie a 15 milioane — ,vina nu este a noastră, ce a ministeriului ce ne-au precedat, căci nu noi, domnilor, am chemat pe deputaţi în şedinţa din 6 dechemvrie 1859 pe 20 de graduri de frig, ca să le zicem : „Întoarceţi-vă de unde aţi venit şi la revedere !". Nu noi am dezolvat Camera, ca aşa să se întîrzie înfăţoşarea budgetului pănă la reconvocarea ei în luna lui mart. Aceasta au făcut-o ministeriul din care domnul Grigori Balş făcea parte ; ba chiar d[omnia]-lui au cetit actul de disoluţie ! Aşadară, tocma d[omnia]-lui nu trebuie să ne facă o crimă că am întîrziat cu 17 zile din ianuarie înfăţişarea budgetului. Dacă mica întîrziere făcută de noi, întîrziere provenită din cauze create de predecesorii noştri, nu poate găsi dezvinovăţire înaintea dumneavoastră, noi vom aştepta cu sînge răce blamul Adunărei !

Vin acum la imputarea ce ni se face în privirea instrucţiilor electorale [20].

Aice, domnilor, învinovăţirea este cu totul gratuită. Dacă veţi lua aceste instrucţii şi le veţi potrivi cu acele ale ministeriului ce ne-au precedat, veţi vedea că noi nu numai am căutat a opri orice înrîurire a administraţiei în confecţionarea listelor electorale, dar că încă cu tot dinadinsul ne-am silit să prevedem cazurile cele mai mici de îndoială, de tînguire şi de lipsuri descoperite prin ispita anilor trecuţi. De esemplu : unul din motivele cele mai drepte de tînguire era că prefectul avea dritul să înscrie alegători pănă-n oara de pe urmă a terminului de trei săptămîni, şi aceasta fără ca alegătorii înscrişi de mai înainte să ştie ceva despre aceste înscrieri postume.

Alegătorii primitivi erau astfel puşi în neputinţă de a reclama la judecătorie. Astfel listele alegătorilor erau lasate în arbitrarea vroinţă a prefecţilor şi, prin urmare, şi însuşi alegerile. Noi am înlăturat acest mare abuz statornicind ca toată înscrierea să se afişeze şi să se publice, dînd timp şi drit alegătorilor ca să poată contesta pe cei admişi în cele din urmă zile ale înscrierilor, îndatorind pe tribunale de a cerceta reclamaţiile şi după espirarea terminului de 21 zile ! Asămine în anul trecut, s-au reclamat cu drept cuvînt în contra latitudinei dată prefecţilor de a forma listele electorale ca din nou, adecă : de a şterge şi de a adăugi pre cine ar fi voit.

Noi am restatornicit lucrurile întocmai precum le era legea electorală, şi anume : nu de a se compune în tot anul listele, ce numai de a se drege, adecă numai de a se şterge pe alegătorii ce în cursul anului şi-au perdut driturile electorale şi de a se adăugi pre acei ce în acestaşi timp le-au cîştigat. Vin acum la aplicaţia acestor instrucţii. Prin nenţelegerea bine a mărginirei făcute administraţiei, de a nu şterge pre nici unul din alegătorii înscrişi în listele anului trecut, întru cît nu ar avea dovadă pozitivă că în cursul anului şi-au perdut calităţile electorale, prefectul de Iaşi au fost şters din lista alegătorilor oraşului şi districtului Iaşii vreo 40 alegători, dintre carii eram şi eu unul. La cea întăi tînguire, eu am făcut o deşteptare circulară prefecţilor, lămurindu-le spiritul instrucţiilor. Această circulară este publicată prin „Monitor", precum toate lucrările administraţiei noastre. Afară de această circulară, n-am mai dat alte instrucţii sau circulare publice, ori secrete. Defiez pre oricine să dovedească din contra. Dacă acum, domnilor, veţi lua instrucţiunile din Ţara Românească, acele elaborate de Comisia interimară şi acele ale ministeriului din Iaşi din anul 1859, şi le veţi compara cu instrucţiile actuale, veţi vedea foarte uşor dacă nu ale noastre sînt cele mai perfecte, cele mai nepărtinitoare, cele mai feritoare de abuz și înrîurire! Am schimbat instrucțiile din anul 1859, aceasta nu o tăgăduiesc, domnilor; însă în fața protestațiilor ce în anul trecut s-au ivit în contra-le, chiar în sînul Adunărei, protestații la care și eu am luat parte, agiuns la ministeriu nu puteam să fac altfel decît de a le modifica. Ș-apoi, domnilor, neavînd nici un interes ca să dezolv Adunarea, nu aveam asămine interes ca să despaturez instrucțiile electorale. Știu că s-au vorbit de instrucții secrete; știu că după retragerea noastră s-au întrebat prefecții despre acest caz; nu știu ce ei au răspuns. Mă voi mărgini numai a zice că de mult cunoaștem fabula lui La Fontaine *Leul și cel cu urechile lungi*, dar numai de la retragerea noastră din ministeriu am învățat toată deplinătatea moralei sale. De la 17 ianuarie și până astăzi piciorul animalului nu ne-au lipsit, chiar de unde nu ni se cuvinea. Domnilor, vă declar pe onoare că, în chestia listelor electorale, n-am dat nici o instrucție secretă, cu toată afirmația domnului Balș că va strînge dovezi pentru aceasta. Și nici nu aveam trebuință de a alerga la asemine mijloace, fiindcă nu de astăzi am sincera convicție că cu legea electorală actuală, oricare în alegeri ar fi învinuirile și abuzurile de putere din partea guvernului, nu e chip ca Adunarea să fie compusă altfel de cum ea este azi. N-aveam, dar, nici un interes a înrîuri asupra listelor. Interesul nostru era numai în reforma legei electorale, pentru care ne-am pronunțat și la intrarea noastră în ministeriu, și în discursul tronului, și prin anume mesagiu către Comisia centrală. Domnul Balș s-au lăudat, o mai zic, că va aduna dovezi că am intervenit în confecția listelor; ca acel ce n-aveam nici un interes în această chestie, declar că defiez și de trei ori defiez pe d[omnia]-lui de a-mi dovedi acestea. Cu ocazia listelor, să-mi fie iertat a reveni asupra unei imputări a domnului Balș, aceea atingătoare de închisorile de prin sate. Numai d[omnia]-lui n-ar trebui să vorbească de închisori, d[omnia]-lui carele, în anul trecut, au fost prefăcut chiar fabrica de hîrtie a domnului Asachi de la Peatră în închisoare pentru alegătorii săi. Aceasta este un fact constatat; chiar pe băncile Adunării cunosc onorabili deputați carii cu ochii lor au văzut acest fact!

Domnul Gr. Balș: Nu-i adevărat!

Pe lîngă cele zise amu, de chipul cum s-au făcut alegerile de la Peatră de acestași domn Grigori Balș, care astăzi strigă atît de mult în contra înrîuririlor în niște alegeri ce nu sînt făcute, dați-mi voie să vă mai spun un fact. Ajungînd la ministeriu, am primit mai multe tînguiri asupra abuzurilor comise de președintele municipalității de Piatră; am trimis, dară, pe un revizor al Ministeriului din Năuntru, domnul Gorovei, ca să cerceteze împrejurările. De îndată acest revizor s-au văzut încungiurat cu reclamații în privirea alegerilor de acolo și chiar în contra însuși a alegerii domnului Balș.

D[omnia]-lui nu mai era ministru, ci eu eram. Am putut prețui toată moralitatea acestor reclamații și, dară, am ordonat revizorului să nu primească nici un fel de tînguire în chestia alegerilor. D[umnea]-voastră știți asăminea că din urmărirea anchetei rînduite de Adunare la Peatră nu eu aș fi perdut, și iată cum domnul Balș îmi plătește acum!

Domnul Gr. Balș: Nu-i adevărat!

Domnul Gr. Cozadin: Fiindcă domnul Gr[igore] Balș neagă factul, eu mă fac tare spre a i-l dovedi; pentru aceasta, voi face apel la onorabilul domn Ștefan Catargiu.

N-aveți decît a chema pe domnul Gorovei, spre a vă încredința despre toate aceste.

Domnul președinte reclamă la ordine pe întreruptori.

Din denegațiile domnului Balș, nu socot nicicum de cuviință a face o chestie personală; toată lumea cunoaște puterea acestor denegații. Am ținut numai să arăt că alegerile din urmă de la Peatră s-au făcut cu atîta nepărtinire încît am fost silit a da ordine domnului Gorovei de a se feri de a primi reclamații în chestia aceasta. Sînt însă cîteva cuvinte ale domnului Balș pe care trebuie să le rădic. Sfîrșind rechizitorul său, d[omnia]-lui au zis frumoasele și pompoasele cuvinte că „țara trebuie să știe că, dacă sînt miniștri carii calcă legea, sînt și mandatari ai nației carii știu fără sfială și fără considerație a-i trage la răspundere". Dacă aceste elocvente cuvinte le-ar fi zis altcineva dintre domnii deputați, care n-au fost încă ministru, aș înțelege greutatea lor, căci un aseminea deputat, nefiind încă pus în poziție de a ocîrmui trebile publice și, prin urmare, de a da dovadă dacă a fost ministru bun sau rău, nu i s-ar fi putut presupune nici un motiv personal. Însă aceste cuvinte nu se potrivesc nicidecum în gura domnului Balș, carele au fost de două ori ministru și carele este obștește cunoscut că ambele dăți au ieșit din ministeriu sub blamul Adunării.

Prin urmare, nu s-ar cuveni ca tocmai d[omnia]-lui să mă îmbrace cu o haină ce singur o poartă. Aș pute întoarce domnului Balș imputările sale și încă cu dobîndă, însă, precum am zis din început, o mai repet și acum : am convicția că aice nu se atinge de personalitate, ce de princip ! Domnul Balș în tot felul, cred că macar acum, se va convinge că de interesul fiecăruia este, înainte de a ataca pe alții, de a nu-și uita propriul său trecut.

Vin la o altă pîră asupra me, și aice variațiile sînt din cele mai strălucite, căci ele sînt intemeiate pe gemetul și efectul ce tema lor ar fi produs în țară. Vreu să vorbesc de *Regulamentul pentru slugi*. Înțeleg că acest Regulament au trebuit să supere pe mulți stăpîni, căci nimica nu e mai dulce decît guvernul patriarcal. Cetind *Biblia* și noi vedem în adevăr că, în pruncia popoarelor, capul familiei era totul: el era și părinte, și judecător, și suveran în casa sa, în seminția sa. Așa până ieri era și la noi, mai ales în privirea țăranilor și a slugilor, însă o societate cu cît se civilizează, cu atîta guvernul patriarcal dispare, individualitatea se rădică și autoritatea publică înlocuiește puterea capului familiei. Au fost, dar, venit și la noi timpul ca și condiția slugilor să fie asigurată și îmbunătățită încît aceștia să fie pe de o parte supuși la îndatoririle lor, iar pe de alta să fie și apărați în drepturile lor. Această trebuință nu de astăzi au început a preocupa administrația. Instrucțiile polițienești și darea de manuale pentru slugi își au începutul în Moldova din anul 1851. De[și] aceste regule necontenit s-au perfecționat de toate administrațiile trecute, nenorocirea însă au fost că niciodată nu s-au păzit. Eu am voit ca să se păzască; am voit ca servitorii pe de o parte să fie supuși unei aspre privigheri din partea autorității publice, iar pe de altă parte ca și ei să fie aparați în contra maltrătărilor și nedreptăților particulare. Aceasta devenise o necesitate; stăpînii să tînguiau de slugi, slugile de stăpîni. Nu trebuie să uităm, domnilor, că în cele din urmă timpuri clasa servitorilor s-au deșteptat foarte mult. Aceasta se datorește contactului lor cu clasele superioare ale societății. Ei cei întăi au auzit prin casele stăpînilor vorbindu-se de frumoasele principii de la 1857, ci citeau prin broșuri, prin gazete, prin chiar „Monitor", cuvintele magice de egalitate, de dreptate, de naționalitate. Vîntul libertății au suflat, dar, și asupra lor și așa slugile au început a se face mai independente în contra biciului şi a palmelor stăpîneşti! Recunosc că sînt mulţi stăpîni carii sînt buni, la carii slugile sînt privite ca membri ai familiei şi de aceea în aceeaşi casă ei şed cîte 10, cîte 20 ani, ba chiar pănă ce mor. În asemine familii, regulamentele şi manualele sînt de prisos, însă, precum sînt slugi foarte rele, asămine sînt şi stăpîni foarte răi, şi chiar foarte cruzi. Dacă s-ar cerceta actele din poliţii şi din prefecturi, s-ar vede multe esemple de adevărate cruzimi comise asupra slugilor. Apoi, mai gîndiţi, domnilor, că servitorii astăzi plătesc dări, cînd mai înainte ei erau scutiţi întocmai ca şi stăpînii lor, căci, după regimul trecutului, nu numai boierii, dar şi tot ce slujea boierilor era aparat de dări. Dreptatea dară cerea ca pre cît sluga este supusă la dările ţărei, pre cît ea trebuie să fie pedepsită cînd greşeşte stăpînului său, pe atîta trebuie să fie şi ea aparată despre maltrătări. Am trebuit, prin urmare, să mă ocup cu regularea drepturilor şi îndatoririlor slugilor cătră stăpînii lor. Spre aceasta, am luat de model manualele şi instrucţiile de mai înainte, precum şi cel din urmă manual din Ţara Românească, carele s-au făcut de Ioan Ghica şi prin o practică de doi ani s-au dovedit mulţămitor şi pentru unii, şi pentru alţii. Cînd am fost la Bucureşti, m-am ocupat două zile cu cercetarea aşezămîntului slugilor şi a chipului cum funcţionează biuroul lor. Numai după ce am studiat bine chestia şi plecîndu-mă reclamaţiilor necontenite ale stăpînilor şi ale slugilor, m-am hotărît a redije încriminatul Reglement. În acest Regulament n-am înăsprit nimica, din contra am îmblînzit. Aşa de esemplu: în vreme ce în Regulamentul din Valahia stăpînul care nu se conformează regulilor din manual este supus la grele penalităţi, prevăzute prin Codica penală, în Moldova stăpînul este numai răspunzător pentru faptele comise de o slugă primită în casa sa fără a avea manual. Dar şi aicea fondul pîrei, *tema*, este că am oprit bataia pentru slugi. Precum pentru ţărani, ase mine şi pentru servitori, în puterea art. 46 din Convenţie, eu nu puteam să tolerez bataia, şi făcînd aceasta n-am fost cu mult mai liberal decît domnii Arsache, Brăiloiu şi Radu Roseti, carii în sînul Comisiei centrale s-au rostit în contra pedepselor trupeşti, decretate de chiar şi prin hotărîre judecătorească ca unele ce nu pot moraliza o naţie.

Mi se impută că am tratat ca vagabonzi pe slugile fără mijloace de vieţuire şi că-i trimiteam la penitenciarul de Ismail. După legea veche, tot omul fără profesie, fără mijloace de vieţuire cunoscute, fără chezăşie, se privea ca vagabond; pedeapsa la care aceştia se osîndeau era că se dau peste Dunărea, adecă se osîndeau la disţărare, pedeapsa cea mai mare după moarte; şi nu uitaţi că această osîndă se rostea şi se aplica prin cale administrativă. Domnul Grigori Ghica, cel întăi, au desfiinţat o asămine osîndă crudă şi aceasta încă după mijlocirea autorităţilor otomane de peste Dunărea, care nu mai vroiau ca Bulgaria şi Dobrogea să fie *botanibaiu** a Moldovei. În lipsa disţărărei, trebuia însă să se ia oareşicare măsuri pentru o clasă pernicioasă, pentru nişte oameni carii, cînd dimineaţa se trezesc, nu ştiu cu ce să se hrănească peste zi, căutînd subzistenţa lor în cerşătoria publică, de nu şi în furtişaguri. În toate ţările, pentru aseminea oameni esistă înadinse case şi închisori. De aceea şi eu în anul trecut am cerut şi am dobîndit de la Cameră legea pentru înfiinţarea penitenciarului de Ismail, menit anume pentru cerşitori de profesie sau vagabonzi.

---

* *Botany Bay*, loc de exil în Australia pentru delicvenţii englezi.

Acum să vedem care slugi se privesc de vagabonzi. Prin Regulament se zice că sluga care este fără stăpîn, care de trei ori refuză stăpînul ce i se înfăţoşează de poliţie, care nu arată că are mijloace cunoscute de vieţuire, se trimite la locul lui; şi, numai dacă şi acolo nu primeşte un serviciu şi nici înfăţişează chizăşie, atuncea se priveşte ca vagabond şi se trimite la penitenciar. Socot că omul care nu poate îndeplini nici una din aceste măsuri, numai om bun şi folositor statului nu se poate numi. Dacă nu era, dar, ca aseminea oameni să se puie la opreală undeva, oare ce trebuia guvernul să facă cu dînşii? Trebuia poate a-i lăsa liberi ca să spargă dugheni, să prăde şi să ucidă ziua mare? Cum, domnilor, să nu strigăm la patimi, cînd vedem că măsurile cele mai folositoare, cele mai apărătoare societăţii se răstălmăcesc şi ni se impută ca crime?

Dar, domnilor, pe slugile care nu înfăţişează societăţii mijloace şi închizăşluiri de vieţuire pacinică şi onestă, le-am tratat de vagabonzi. Însă să vă arăt că subt ministeriul trecut nu numai slugile, dar şi stăpînii, dar şi toţi cetăţenii îndeobşte, de îndată ce nu s-ar fi conformat unei dispoziţii a administraţiei, se calificau de vagabonzi. Nu vreu, domnilor, să mă rostesc dacă legiuit sau nelegiuit s-au înfiinţat operaţiile statisticei. Ele erau trebuitoare, aceasta o recunosc, fiindcă însuşi Comisia centrală le cerea. Pentru a se îndatori pre cetăţeni de a se supune la această operaţie, iată, domnilor, ce se zicea într-o cărţulie împărţită pe la toate casele din ţară:

„Persoanele ce nu vor ave un asemine bilet sînt considerate ca *vagabonzi*; şi prin urmare de interesul fiecăruia este de a-l avea şi a-l pastra, ca aşa să scape la orice împrejurare de osînda prevăzută prin legile în vigoare".

Eu, domnilor, de atuncea păstrez asupră-mi acest bilet, temîndu-mă ca nu cumva, dacă nu l-aşi ave, să fiu tratat de vagabond. Vedeţi, aceasta este întocmai cu ceea ce se petrecea în ţara turcească, unde cel de pe urmă cavaş* putea aresta un creştin, de ar fi fost neguţitor, profesor, preot şi chiar patriarc, dacă nu avea la sine teşcherea doveditoare că au plătit haraciul.

Instrucţiile pentru slugi s-au mai învinovăţit pentru că ar fi o măsură fiscală şi penală totodată; fiscală, pentru că sluga se-ndatoreşte să plătească 7 1/2 lei pe manual, şi penală, pentru că osîndeşte pe călcători la deosăbite penalităţi. Aşa este, domnilor, nu o tăgăduiesc; dară acela care a luat mai întăi măsurile aceste este vinovat, el merită dezaprobare! Însă nu eu am întrodus aceste măsuri; eu le-am găsit de mult introduse şi aplicate şi n-am făcut decît de a le menţine. Autorul lor primitiv este capul poliţiei de Iaşi din 1856, este însuşi domnul Grigori Balş.

Iată ce găsesc în chiar instrucţiile făcute de d[omnia]-lui:

„Jurnal

Anul 1856, luna octomvrie în 24.

Poliţia capitalei, după verbala poroncă a excelenţiei-sale domnul caimacam [21], spre a înainti lucrări întru aplicaţia reglementului atîrnătorie de slugile de orice meserie ce se tocmesc pe la deosebite feţe aice în capitală, din luările-aminte făcute lucrărilor de mai înainte am crezut că, spre a se ţinea în nestrămutare regulamentul acesta, fără ca cu vreme să se desfiinţeze, trebuie a se păzi următoarele:

---

* Agent de poliţie, cavas.

1-i. Să se rînduiască o persoană cu numire de staroste unor asemine slugi, care să fie datoriu de a scrie pe toate fețile, de la oricare persoană le-ar găsi slujind etc.

4. Starostele va avea privighere ca slugi pe la nimene să nu fie primite fără de a avea manualul luat de la poliție, după modul ce se va arăta mai jos; și, găsind pe niște asămine, va fi dator a face cunoscut de îndată poliției spre a lua cuvenite măsuri.

5. În poliție să se alcătuiască o masă, și anume a șesa, la care să fie atîrnată asemine lucrare etc.".

Cum vedeți, domnilor, și masa slugilor și postul de staroste sînt create mai înainte de mine; să vedem acum, cine au inventat și măsura fiscală?

Art. 9 zice: ,,Spre a se pute întîmpina cheltuielele trebuitoare acestei mese, se va lua de la fiecare slugă cîte opt lei la darea manualului, precum și la viza lui, la fiecare 1 ianuarie".

Eu, domnilor, am scăzut darea pe manual de la 8 lei la 7 1/2 lei, și viza numai la 2 1/2 lei.

Acum vin și la măsura *penală*.

Iată ce găsesc în art. 11 al Instrucțiilor din 1856: ,,Oricare slugă va calca vreuna din aceste regule va fi supusă pentru întăiași dată la un straf de 25 lei sau la 3 zile închisoare, pentru a doua oară la 50 lei sau 6 zile închisoare, pentru a treia oară la 75 lei sau 12 zile la închisoare, îndoindu-se straful sau închisoarea la fiecare recidivă".

Binevoiți, domnilor a compara dacă penalitatea Instrucțiilor din 1860 este mai aspră sau cel puțin atît de aspră cît acea din Instrucțiile anului 1856; spre onoarea liberalismului domnului Balș din 1856, vedeți că nici d[omnia]-lui, între penalitățile pentru slugi, nu prevedea bataia, ci numai amendă și închisoare. În Instrucțiile sale însă, domnul Balș are ceva ce o mărturisesc că nu se cuprinde în Instrucțiile mele. Domnul ex-șef al poliției de Iași *cătră masa slugilor au lipit și poliția secretă*. Vă voi cita textual:

Art. 6. ,,Această masă (masa 6-a) va mai avea în atributele sale și *poliția tainică*, luînd de la masa 3-a și femeile publice, care iarăși se vor da în atributele acestei mese etc.".

Art. 8. ,,Fiecare slugă, în orice ceas ce se va chema la poliție, este datoare îndată a se înfățoșa, fără cea mai mică împotrivire, căci, la dimpotrivă, va fi aspru pedepsită".

Domnul Balș ne-a învinovățit că n-am avut moralitate în ministeriul nostru. Domnul Balș a voit să moralizeze până și pre slugi, îndatorindu-le să fie *spionii stăpînilor lor* și pedepsindu-le cînd n-ar veni de îndată la poliție, ca să fie pîrîșii celor ce-i plăteau și îi hrăneau!

Vin acum la nemoralitatea ce mi se impută pentru că am ținut cîteva poște, luate în antrepriză cu doi ani mai înainte, și pentru că n-am renunțat la un privilegiu dat la 1857 făbricei mele de postav. Domnilor, mare pacat am avut cu această fabrică [22]. Ori de cîte ori am avut nenorocirea a desplace unui guvern sau unei partide, îndată mi se punea înainte fabrica. În alte țări acest așezămînt mi-ar fi atras lauda și recunoștința țărei, aice ea se întrebuințează în contra-mi ca dovadă de nemoralitate. Chestia aceasta s-au mai tratat în Adunare. Domnul Radu Roseti, mai dăunăzi, luîndu-și un ton de patriot, m-a inculpat tot pentru această fabrică. Aș pute zice, domnilor, ca juriștii latini: *Non bis in idem*. Eu însă mă primesc să se trăteze chestia și chiar de trei ori.

Mi s-au dat un privilegiu pentru această fabrică; aceasta nu este lucru nou. Privilegiu s-au dat şi domnului T[eodor] Ghica, şi ce privilegiu? Unul din veniturile ţărei, poşta scrisorilor şi dilijansele! Cu toate aceste, cînd chestia privilegiului domnului Teodor Ghica au venit pe tapet, nimine n-au zis nimică în contra acestui privilegiu; ba chiar Adunarea au încuviinţat răscumpărarea concesiei! Un asemine privilegiu, privilegiul de a da oştirii postav cu preţurile statornicite la cea de pe urmă licitaţie, mi s-au dat şi mie cu trei ani înainte de a ajunge la ministeriu. Ei bine, pentru că am dobîndit un asemine privilegiu, perdut-am drepturile de cetăţan, drepturile de a primi un portofoliu de ministru, cu totul străin armatei şi la tot ce o priveşte?

Subt Louis Philippe, în Franţia, un ministru cap unei mari uzine avusese contractat către guvern facerea de mai multe maşini de vapor! Aceasta opritu-l-au de a deveni ministru şi fost-au pentru aceastea atacat de nemoralitate?

Legea reglementară pentru otcupuri* nu mi se poate aplica; eu, domnilor, n-am fost otcupcic de carne, de pîne sau de vreun obiect de îndustulare publică, cazuri la care mai cu deosebire priveşte restricţia din reglement. Asămine în tot timpul cît am fost ministru n-am luat nici o antrepriză publică, căci chiar obiectele de lînă asigurate mie prin concesia din 1857 le-am lasat să se deie în antrepriză altora, precum servează de dovadă „Monitorul".

Se zice, de ce n-am îndeplinit formalitatea ce domnii Mavrogheni şi Rola au făcut-o la întrarea lor în ministeriu, lepădîndu-se cel întăi de antrepriza poştelor şi cel al doilea de antrepriza teatrurilor străine? N-am socotit că aceasta era de rigoare şi apoi pot să fiu atacat de nemoralitate pentru o neîndeplinire de formă? Toată lumea ştie că colonelul Raneti de mult se însărcinase [cu] căutarea în locul meu a poştelor; către d[omnia]-lui le-am trecut apoi şi formal. Domnul Mavrogheni a cedat antrepriza tovaroşului său, şi domnul Rola directorului său. Oare şi eu n-aş fi putut găsi pe cineva căruia să-i trec poştele mele şi fabrica me pe cît timp aş fi fost ministru? Dară prin aceasta ar fi fost oare administraţia mea mai morală decît au fost cu ne[în]deplinirea unei simple formalităţi?

Un ministru se poate inculpa de nemoralitate cînd i se cercetează sămile şi lucrările şi cînd se dovedeşte din ele că au furat banii statului, că au spiculat postul său şi că au lucrat în folosul său în parte. Cînd veţi cerceta cum ministeriul din 30 aprilie au întrebuinţat banii publici, numai atuncea veţi putea cu drept cuvînt a vă rosti dacă moralitatea sau nemoralitatea au preşezut la lucrările noastre.

Se poate înculpa un ministru de nemoralitate atuncea cînd i să pot cita facturi că şi-au vîndut conştiinţa, că au speculat postul său, că au luat ruşfeturi** sau macar şi peşcheşuri***. Într-o ţară sfîşiată de partizi, cu aşa puţină educaţie politică, unde opinia publică nu este încă formată, puţini oameni agiunşi la putere au scapat de dintele calomniei. Care este ministrul despre care nu s-au vorbit multe în public? Ei bine, vie un singur om şi să declare că eu sau vreunul din colegii mei am luat o para cît am fost în funcţie!

---

* Arendarea veniturilor statului.

** Daruri în bani, mită.

*** Plocoane.

Am auzit în trecutele zile o calomnie ce șoptește că, în învoiala făcută de Adunare cu domnul Bastache, s-ar fi dat bani la deputați și la miniștri; s-au zis că Kogălniceanu ar fi luat 1 000 galbini!

Eu vin înaintea șoaptelor. Kogălniceanu n-au luat bani la 1857, cînd în chestia Unirii se vărsau mii de galbeni, nu numai din țară, dar și de afară din țară. Kogălniceanu la 1858 ar fi putut lua bani de la acei cari veniseră în Moldova cu 200 mii galbeni numai ca să se poată face domn. Kogălniceanu au fost acela carele pe această tribună au cerut votul pe față la alegerea domnului, și aceasta pentru ca să scape țara de dezonoarea chiar a unui prepus. Kogălniceanu au avut ocazie a lua 30 mii galbeni și o moșie pe cinci ani, fără cîștiu, de la egumenii greci. Întru aceasta aș putea cita mulți martori demni de toată credința, chiar și un consul!

Acela care au refuzat sumi colosale nu puteau să se îngiosască la una mie galbeni!

Domnilor, am fost prigonit de doi domni; am fost închis, am fost surghiunit și chiar distărat pentru vini politice[23], dar niciodată n-am fost patat de nemoralitate. Aceasta îmi era rezervat în 1861! Însă, cînd voi muri, rămînîndu-mi femeia și copiii saraci, atuncea se va vedea bogățiile cîștigate de mine. Dară, până atuncea să se știe bine că nu dau nimărui dreptul de a pune în îndoială onoarea mea! Cînd se vorbește de nemoralitate, voi răspunde cu actele vieții mele întregi. Sînt multe mijloace de a se oborî un dușman politic. Nu cred că adversarii mei s-ar coborî până a-mi contesta onoarea mea, aceea ce până acum nime nu mi-au pus-o la îndoială. În fața unei întregi partizi sînt slab, însă *gîndiți că am arme cumplite în mână** și că la cuvintele d[omniilor]-voastre vă voi putea răspunde cu acte necontestate!

Eu nu caut scandalul, dară nici fug de el!

Vin acum a atinge fondul adevărat al pîrei: *tema cea mare*, acea care, cu toate variațiile făcute spre a o masca, se zărește sub fiecare period și cuvînt. Această temă este *deșteptarea ce am vroit a face claselor de jos* prin circularele mele. Știu că aceste circulare n-au avut fericirea de a plăcea la mulți, mai ales acele scrise cu *buchi mari*, ca *buchele trecutului*. Aceste, fiindcă se puteau ceti de mai mulți, însuflau o deosebită oțărîre tocmai acelora carii pe buze n-au decît cuvîntul de școli prin sate. Însă, domnilor, dați-mi voie de a vă zice că tocmai instrucțiile, reglementele, circularele sînt atributul principal al unui ministru.

Chiar după Regulamentul organic atributele unui ministru nu sînt de a se ocupa cu chestii locale și personale, de a forma dosare întregi de corespondență pentru interesul domnului A sau datoria domnului B, ce de a organiza țara pe temeiul legilor, de a da povățuiri obștești, de a îmboldi administrația. Numai atributul autorităților locale este de a se ocupa cu chestiile locale sau personale.

O țară merge spre progres cu cît ministeriile se desărcinează mai mult de competența de a interveni în trebile individuale, lăsînd interesele locale în apreciația autorităților locale și mărginindu-se numai de a exercita o salutară privire asupra mersului trebilor publice.

Numai așa se poate ajunge la cea mai bună formă de administrație, la acea ce se numește în Englitera *self-government*.

În Principate, din nenorocire, s-au urmat un drum cu totul contrariu. Centralizarea trebilor mari și mici în mînele miniștrilor, și mai ales în a ministrului din lăuntru, au ajuns o adevărată calamitate şi pentru ministru, şi pentru autorităţile locale, şi mai ales pentru particulari. Din aceasta rezultă că miniştrii noştri sînt astăzi şi prefecţi, şi municipali, şi comisari de poliţie şi că, ocupîndu-se prea mult cu trebile ce pretutindene aiurea sînt de atributul instanţiilor de gios, miniştrii au agiuns a nu mai avea vreme de a se ocupa de interesele generale, care sînt adevăratul lor atribut.

---

* Mai multe acte descoperite între hîrtiile mitropolitului Sofronie [M.K.].

Ce rezultă din aceasta? Binevoiţi a face numai un pas în camera ministrului din lăuntru. Ea au devenit o adevărată piaţă de iarmaroc; sute de suplicanţi se adună în toată ziua spre a dobîndi de la ministru rezoluţii în chestii ce sînt cele mai multe de competenţa comisarilor sau a subprefecţilor, mult a prefecţilor de districte. Asta face că ministrul îşi perde toată vremea spre a cerceta cauze care nicăirea nu sînt de atributul unui şef de departament. În starea actuală a lucrurilor, un ministru, de la 9 oare de dimineaţă şi pănă la 5 oare după amiază-zi, este silit să nu facă alta decît să rezolveze suplici; din numărul de 40 mii hîrtii ce iesă în tot anul din Ministerul Interior, nu ştiu dacă sînt *două mii* care să fie de adevărata competenţă a Ministerului Interior; celelalte toate sînt de interes local şi care, dacă lucrările ar fi bine organizate, nici ar trebui să agiungă pe biroul unui ministru. Acest rău al administraţiei române s-au constatat de însuşi Comisia internaţională din Bucureşti, din 1857; ea a recunoscut în protocoalele sale că una din cele mai mari rane ale organismului nostru este escesiva centralizare a tuturor trebilor şi intereselor ţărei în măinile ministrului interior, carele, chiar astăzi, are nişte puteri mai mari decît ale însuşi vechilor domni.

Aice este un mare rău, domnilor, şi care trebuie cît mai degrabă a se vindeca. Dacă ţinînd organizaţia actuală am vroi însă ca totuşi trebile să meargă mai bine, ar trebui să avem doi miniştri: unul pentru a se ocupa cu îmbunătăţirea administraţiei a oraşelor şi satelor, a agriculturei, a comerţului şi altul carele să fie la dispoziţia particularilor şi la cercetarea suplicilor ce vin cu miile. Spre a vindeca răul, în marginile competenţei mele, m-am silit, dară, ca, întru cît se putea, să deştept pe autorităţile locale la adevăratele lor atribute, să decentralizez administraţia, să fac ca tot ce se poate face la faţa locului să se otărască de autorităţile locale; aceasta nu o puteam a face decît prin instrucţii, reglemente şi circulare.

Departe, dară, de a renega una macar din ele, eu toate le recunosc şi le primesc sub responsabilitatea mea. Ele sînt făcute în oarele mele de noapte, căci, cît am fost ministru, lucram zi şi noapte; eu le privesc aceste circulare ca proprietatea mea cea mai scumpă, ca titlul cel mai frumos al administraţiei mele. Prin circularele mele eu am răspîndit în popul mai multe idei de naţionalitate, de progres şi de libertate decît s-au făcut în 20 ani trecuţi. Primesc, dară, toată responsabilitatea circularelor mele; şi cînd patimile se vor alina, cînd ziua dreptăţii va sosi, atuncea sînt sigur că şi aceste lucrări se vor preţui după adevăratul simţ cu care şi eu le-am cugetat şi scris. Departe de a fi o nulă pentru mine, ele îmi vor fi un titlu de recomandaţie înaintea ţării.

Vin acum la circulara circularilor, la faimoasa circulară din 18 noiemvrie[24], care s-au numit *circulara provocătoare.* De mai înainte, domnilor, vă spun şi vă declar cu toată francheţa că sînt pentru îmbunătăţirea soartei ţaranilor, *sînt pentru împroprietărirea lor.* În îmbunătăţirea soartei ţaranilor văd tot viitorul ţărei mele, văd fundarea naţionalităţii române. Cîtă vreme ţaranii vor fi sub giug, cît ei vor fi consideraţi numai ca niște mașine bune de produs grîu și popușoi, pînă cînd ei nu vor fi lipsiți cătră țară prin drituri și avere, pînă cînd, într-un cuvînt, ei nu vor fi *cetățeni*, noi nu avem *nație*!

Cel de pe urmă cuvînt al Convenției este *fondarea naționalității române*. Și ca mijloc puternic întru aceasta ea a ales, ea a prescris *rădicarea claselor de gios*!

Art. 46 din Convenție[25] nu zice, nu însemnează alta!

Realizarea acestei misii prescrise guvernului lui Alexandru Ioan I au fost visul meu, au fost obiectul întregei mele activități. Dar, domnilor, eu am vroit ca să se creeze o așa stare de lucruri, încît cel de pe urmă țăran să aibă conștiința datoriilor și a drepturilor sale. Am vrut ca și la noi cel mai de pe urmă țăran să poată zice aceea ce zice fiecare englez: *Dieu et mon droit*, „Dumnezeu și dreptul meu". Prin aceasta nu vatamam nici un interes legiuit, dar contribuim la întărirea nației și a țării! O mai repet, în cît timp țăranul nu va avea conștiința drepturilor și a demnității sale cătră însuși pămînteni, cu greu o va avea cătră străini. În cît timp i* vom lasa în poziția în care se găsește astăzi, adecă: asuprit, bătut, tratat ca un dobitoc, nelegat cătră țară prin nimica, ce sprijin vom putea avea de la dînsul în oara pericolului, în oara cînd va trebui să ne apărăm țara și naționalitatea?

Domnilor, să fim bine siguri că, în cîtă vreme țăranul nostru se va lasa să fie bătut de pămînten, el se va lasa să fie bătut și de străin, ba chiar va putea deveni și instrument de răzbunare în mîinile străinului! Este timp, dar, ca înaintea interesului privat să gîndim la interesul cel obștesc, ca înainte de a ne ocupa de moșiile cele mici ale noastre să ne ocupăm de moșia cea mare, *România*, cum făceau părinții noștri. Chestia Orientului este plină de nori și de fulgere; trebuie ca să ne rînduim serios, ca de pe acum să ne ferim de trăsnitul ce ne amenință! Însă cu ce să ne ferim? Socotim poate că și în viitor trebuie să ne mărginim a primi pre cuceritorii noștrii cu *capetele pe tipsie*, cum se zice în limba populară, și la ducerea lor să-i întovărășim cu buchete de lăcrimioare?**. Socot că aceasta nu o mai vroim. Ei bine, aceasta va fi în cîtă vreme țăranii, *greul poporului*, nu vor ave interese vitale, materiale, pentru a sări și a-și apara moșia în contra străinilor năvălitori. Domnilor, două mii de boieri nu fac o nație. Aceasta este un adevăr pre care niminea nu-l poate contesta.

Aceasta s-au dovedit cu ocazia mișcării noastre naționale din 1857 pentru Unirea Pricipatelor. Cine au fost în capul mișcării? Au fost Comitetul Unirii din Iași, compus de vreo zece membri, din care am fost eu unul. Țara știe cît au lucrat acest Comitet. Prin ținuturi se afla aseminea cîte un comitet special de fiecare oraș. Activitatea mișcării era dirijată de comitete. Cînd au venit timpul ca nația să se scoale, spre a respinge întăile alegeri, ca să protesteze de nu mai mult [sic !], ce am găsit? Vreo trei mii de subscrieri. În Iași nu ne-am suit peste șepte sute[26]. Iată în ce sta toată activitatea noastră. Am făcut în adevăr manifestații, am făcut întîmpinări comisarilor europieni pe la bariere. Însă putem zice că în acest vîrtej am avut și greul nației, țărănimea? Nu, țărănimea dorea

---

* Citește *îl*.

** La ducerea din Iași a generalului Kiselef în 1834, damele aristocrației moldovene l-au întovărășit pînă afară din oraș, aruncîndu-i în caleșcă buchete de lăcrămioare. [M.K.]

Unirea, însă Unirea însămna în gura sa ceva mai mult decît singura într-unire a Principatelor !

Noi unioniștii am avut victoria. Opinia noastră au triumfat. Să vedem acum de ce puteri despuneau separatiștii? Partida separatiștilor era numai în guvern și în cîteva persoane, care aspira a fi capi de partidă. Chiar manifestațiile lor erau organizate sau plătite de căimăcămia lui Vogoride. Am avut ocazie să văd un act foarte curios. Din el rezultă că cheltuielele primirii făcute comisarului austriac au fost plătite din lada statului. Poporul de care vorbea „Gazeta de Moldova" că au mers întru întîmpinarea domnului Liman era o laie de jidovi, supuși austriaci. Domnul Mihail Străjescu era în capul procesiei cu buchete de flori. Aceste au costat douăzeci de galbeni*. Ele s-au plătit din unul din acele § de care domnul Costin Catargiu vă vorbea că făcuse tocmală de a nu da socoteală pentru întrebuințarea banilor.

Vă mai aduceți aminte de un transparent pe care era scris : *Conservation de la Moldavie, Autonomie de la Moldavie.* Pe la ferești erau spînzurate niște șacșări** roșii și albaștri. Știți cît au costat aceste? Iarăși vreo 130 galbeni, plătiți asăminea din § de mai sus.

Ei bine, domnilor, socotiți că o nație nu are trebuință pentru apărarea drepturilor sale și de alte manifestații mai energice și mai unanime? Și socotiți că aceste le vom pute ave în cîtă vreme țăranul nu va ave aceleași simțiri și aceleași interese pentru țară întocmai ca și clasele superioare?

Eu, domnilor, ca să ajungem la aceasta, din toată inima m-am silit ca aceea ce simțește boierul pentru țara sa să fac să o simțească și țăranul, am căutat prin același interes să leg sucmanul și surtucul, ca și sub o haină și sub alta să bată o singură inimă. Spre a ajunge la aceasta, vă mărturisesc, domnilor, am avut îndrăzneala prin circularele mele de a vorbi țăranilor de drepturile lor, de demnitatea lor de români ; le-am vorbit de gloria strămoșilor lor, de timpurile lui Ștefan cel Mare și a lui Mihai Veteazu, cînd și țăranul simțea că are o patrie și alăturea cu boierul se bătea pentru apararea ei ! Dar și cînd am făcut aceasta eu nu am calcat Convenția. Convenția are avantagiul asupra Regulamentului că ea dă drepturi fiecăruia, fără a jigni dreptul nimărui în parte. Convenția este „Magna Charta"[27] a nației întregi ; ea este proprietatea celui de pe urmă țăran, ca și a celui întăi boier. Vorbind țăranilor de Convenție, de drepturi, de nație, prin aceasta n-am înțeles să înjosesc, ci să rădic o clasă. Prințul Sturdza au zis foarte bine că și despotismul și libertatea au egalitatea lor ; eu am vrut egalitatea dinaintea libertății, căci aceasta este egalitatea proclamată de Convenție.

Niminea nu va tăgădui că Convenția nu este [o] întreagă revoluție în ezistența noastră națională, politică și socială ; însă o revoluție de sus, o revoluție de pace, ce împedică pe acea de jos, revoluția de strade. Eu ca ministru m-am văzut față în față cu două revoluții: una de sus și alta de jos. Am preferat pe cea de sus; am căutat să rădic simțul și demnitatea țăranilor, m-am silit să le insuflu încrederea în nouăle instituții, mai drepte pentru dînșii decît cele vechi. Neadormita me îngrijire au fost ca să fac pre țărani să creadă în ocîrmuire, căci avem și am convincție că în cît timp țăranii vor ave încredere în guvern, încredere mai ales în *Alexandru Ioan I*, revoluție de jos nu va fi. Revoluția de jos va pute fi numai atunci cînd vom înăbuși, cînd nu vom îndeplini dorințele țărei, drepturile ce Convenția închizeșluiește claselor de jos. Atuncea negreșit se va întîmpla ce se întîmplă cu vaporul care dacă se prea comprimă sparge mașina. Eu n-am vroit să se întîmple spargerea mașinei; am vroit ca ea să funcționeze și să ne ducă țara înainte. O mai declar, domnilor, vroind rădicarea țăranilor la drepturile și demnitatea de cetățeni, n-am înțeles nici să atac, nici să jignesc pre boieri, căci și eu sînt boier, și eu sînt vornic mare, și tată-meu a fost asemine vornic mare, și eu țin la numele familiei mele, care și ea au jucat un rol în istoria țării. Chiar temeliile acestui palat sînt puse de un suitor al meu: *Enache Kogălniceanu*[28]. N-am vroit să înjosesc pre boieri, căci atuncea m-aș fi înjosit chiar pre mine. Am atacat boierismul, dar nu boierii. Spiritul boieresc și-au făcut timpul, el nu mai poate a se menține sub regimul convențional. Acest boierism, carele sub formele constituționalismului ține a pastra în putere privilegiul reglementar, l-am combătut toată viața me; boierii însă ca indivizi niciodată nu i-am atacat. Au nu sînt o mulțime din ei carii au fost în 1856 și 1857 în capul marei noastre mișcări naționale? Au și în însuși chestia cea mare socială, adecă îmbunătățirea soartei țăranilor, nu sînt mai mulți boieri cu numele cele mai strălucite care împărtășesc ideile și principiile mele? Chiar dintre miniștrii și funcționarii regimelor trecute, nu sînt mulți carii au îmbrățoșat cu sinceritate ideile seculului și situația actuală? Pentru ce acestora aș închide viitorul? N-am înțeles să atac pe nimene îndeosebi; am lovit boierismul, pentru că el este lovit și de seculul nostru. Cuvintele mele n-au putut să atace decît pe acela ce regretează trecutul și privilegiile sale. Nu se cuvine, dar, a lua nime pentru sine cuvintele mele, afară numai de acei ce-i ajunge proverbul „Se scarpină numai acel pe care-l ustură".

---

* În cifra de 20 galbeni pentru buchete, urmează o greșeală. Florile au costat numai patru galbeni. Iată însuși socoteala scoasă de pe original :

48 galbini decorația cu 20 dați mai înainte.
4 galbini Străjescului pentru flori.
4 galbini drosce.
56 galbini d-lui K... (ca să împarță în popol spre a striga vivat).
6 galbini materiile.
15 galbini litografia.
2 galbini bacșișuri la șerjanți, epistați
136 galbini [nota lui M.K.]

** Pantaloni largi, de modă turcească.

Vin acum la a doua gară* ce s-au rădicat în contra mea, adecă, că *vreu să atac proprietatea*. Domnilor, proprietatea este baza societății și niminea nu cred că ar pute să-i contesteze sîntul și mîntuitorul principiu. Însă la noi cuvîntul de proprietate au ajuns a se întrebuința și în bine, și în rău. Vrea cineva îmbunătățirea serioasă a soartei țăranilor, el este un dușman al proprietății? Este din contra un om carele până mai dăunăzi era aratat cu degetul, căzut în disprețul public, uitat sub ruinele trecutului, și care vroiește a reveni deasupra apei, el n-are decît a lua drept drapel cuvîntul de *proprietate* și iată-l din nou omul zilei, iată-l popular, iată-l omul partizei domnitoare. Însă mulți din această partidă, sub nume de apărători ai proprietății, urmăresc cu totul alte interese decît ale proprietății. Și eu sînt proprietar, și eu am femeie și copii, și pe mine m-ar dure cînd m-aș vedea despoiat de moșia mea. Însă între a vroi îmbunătățirea soartei țăranilor, între a vroi prin însuși aceasta a siguripsi proprietatea, și întru a predica răpirea și împărțirea moșiilor, este o mare, o foarte mare deosebire. Nimene nu vroiește despoierea proprietarilor, însă sînt mulți proprietari, dintre carii sînt și eu unul, carii socot că oara concesiilor au sosit, carii cred că este patriotic, că este prudent, că este folositor chiar pentru proprietar de a nu amîna necontenit aceste concesii, de a nu lăsa să fim surprinși prin cuvîntul fatal: *prea tîrziu* ! că înțelepciunea cea mai simplă cere ca să nu ne nătângim, ci din contra să ne folosim de ispita * altor țări, care și ele au trecut prin criza în a căria agiun se află România. Vă voi cita două țări cu care părinții noștri au fost ades în rezbel, două țări care odată erau puternice și neatîrnate și astăzi zac sub jugul străinilor: *Ungaria și Polonia*. Și una și alta din aceste țări au fost chemate a se ocupa cu soluția chestiei țăranilor; să vedem ce rol în aceasta au jucat nobleța maghiară și nobleța polonă? Nobleța maghiară au avut tactul și patriotismul de a preveni răul, de a lua însuși inițiativa emancipării țăranilor. Răsplătirea i-au fost mare și frumoasă. Cercetați, domnilor, în Pesta și prin alte tîrguri ungurești, cu ce entusiasm, cu ce bucurie, cu ce respect se încungiură nobilii unguri de cătră popor! În mijlocul mișcării naționale din Ungaria, carii sînt capii nației? Numele cele strălucite ale aristocrației maghiare! Banfii, Batianii, Telekii, Karolii, Zrinii și alte asemine nume scumpe.

---

* Vezi nota de la p. 352.

Nobleța maghiară ș-au perdut, de la 1848, privilegiile; dară un privilegiu nimine nu-i i l-au putut și nici să poate a i-l rădica, acel al patriotismului, al inteligenței, al abnegației pentru binele comun. Iată cu ce privilegiu nobilii maghiari se țin în capul nației lor! Uitați-vă, din contra, la nobleța polonă din Galiția, care n-au știut a se folosi de toate deșteptările ce i s-au făcut, care au lăsat cu nepasare să-i răsune cuvîntul : *prea tîrziu*. Cele întîmplate la 1846[29] vă sînt cunoscute. Uitați-vă, chiar astăzi în ce poziție se află proprietarii din Galiția? În față cu țăranii lor deși emancipați, ei pentru a pute petrece în castelurile lor au nevoie de apararea soldaților austriaci! Ce deosebire între soarta Poloniei și între acea a Ungariei! Cea dintăi este mai mult decît problematică, cînd viitorul Ungariei din ce în ce devine o realitate. Această digresie, am făcut-o, domnilor, spre a-mi justifica opiniile mele de om liberal, iar nu actele mele de ministru, acte care au fost pururea bazate pe legalitate. Aceasta am dovedit-o chiar prin ce întăi circulară după intrarea mea în minister.

Scopul atît al acestei circulare, cît și a celorlalte au fost pururea stricta păzire a legii actuală până la revizia ei prin calea legală, îndatorirea țăranului de a-și împlini cele legiuite cătră proprietate, însă și îndatorirea acestia de a-și împlini cele legiuite cătră țarani. Numai urmînd așa, numai apărînd pe țărani de orice asuprire peste pont, numai insuflîndu-le încredere în guvern, numai întărind administrația, puteam menținea și asigura ordinul. Ca o închizășluire mai mult ce am vroit a da proprietății, îndată ce prin votul Adunării ni-am văzut puși în poziție de a rădica condiția subprefecților, eu am invitat pre prefecți ca să se silească de a încredința subprefecturile la însuși proprietarii din ocoale[le] respective. Cu chipul acesta dam în însuși mînile proprietarilor puterea și înrîurirea guvernului, le dam ocazie ca în relațiile zilnice cu sătenii să facă să despară ura și neîncrederea reciprocă, să le cîștige simpatiile și astfel momentul de criză să poată trece în liniște și pentru unii, și pentru alții! Această măsură cu totul de pace şi de ordine n-au fost îndestul de apreciată de proprietari. Însă ea au fost aspru criticată de liberali, carii cu nedreptul m-au învinovăţit că am sacrificat pre ţărani proprietarilor.

---

* Experiența.

Însă, domnilor, cînd m-am făcut ministru, eu am contenit de a fi om de partidă. Cît am fost ministru m-am uitat la datorinţele mele către domn şi la scopul ce mi-l însemna Convenţia. Ca ministru, n-am vroit să fiu păpuşa nimărui, precum ca deputat n-am vroit să fiu niciodată *lude**, ci *călăraş* !

O mai bună dovadă despre aceasta vă va da însuşi circulara mea din 3 mai.

Iată ce ziceam prin ea :

,,Vă invit să opriţi cu desăvîrşire bătăile, căci nu prin bătăi se moralizează. Legea actuală prevede alte îndestule cazuri de represie. Sînt, dar, otărît a mă servi de toată puterea ce-mi dau legile spre a înfrîna orice jignire legală s-ar face în viitor onoarei şi libertăţii individuale.

În curînd, domnule prefect, voi avea onoare a vă comunica pe larg instrucţiile mele pentru asigurarea libertăţii individuale în competenţa noastră administrativă, pentru modul arestării, pentru ţinerea sub arest, pentru îmbunătăţirea caselor de închisoare etc.

Vin acum la o altă şi tot atît de importantă chestie, asupra căreia reclam serioasa luarea voastră aminte. Toate clasele societăţii au un egal drept la ocrotirea guvernului. Dacă însă este o clasă care să o merite mai îndeosebi, aceasta este clasa muncitorilor de pămînt, a ţăranilor. Numai trecutul lor nu se poate zice că a fost fericit. Soarta lor trebuie a se schimba, art. 46 din Convenţia reclamă neapărate îmbunătăţiri a condiţiei ţăranilor; inima părintească a domnului şi concursul luminat şi patriotic al puterilor legiuitoare va face ca cu o zi mai înainte făgăduita îmbunătăţire să devie un adevăr în Principatele Unite. Până atunci însă legea actuală care regulează relaţiile reciproce dintre proprietate şi dintre locuitori trebuie să fie cu sfinţenie păzită de îmbe părţile. Veţi avea o deosebită şi neadormită îngrijire întru a priveghea ca această lege să nu se calce, să nu se falsifice, nici în litera, nici în spiritul ei. Nu atîta legea, cît nepăzirea ei au adunat asupra capului locuitorilor români nămolul de suferinţe şi de împilări ce i-au adus în îngenunchiare. Hotărîrea nestrămutată a guvernului este că de acum legea să fie lege. Veţi apăra, dar, pre muncitorii de pămînt despre orice asuprire, despre orice zilnică îndatorire peste cuprinderea aşezămîntului sau a legiuitelor învoieli, şi veţi avea recurs la asprimea legilor pentru nemijlocita pedepsire a asupritorilor, oricare ar fi ei. Însă pre cît veţi avea a apara pre ţărani, pre atîta veţi priveghea ca ei să-şi îndeplinească îndatoririle ce li sînt prescrise prin legea actuală. Vă veţi purta adeseori pintre dînşii, veţi face să intre în inima lor mîngîierea şi credinţa unei curînde îmbunătăţiri, dar totodată veţi stavila orice spirit de ură, împrotrivire şi tulburare. Le veţi arăta că, pentru ca ei să atragă şi să merite părinteasca îngrijire a domnului şi dreptatea corpurilor legiuitoare, pentru ca să fie demni de îmbunătăţirea ce le este garantată de Convenţie, mijlocul cel mai bun este ca ei să dovedească că sînt oameni de rînduială, de pace şi de legalitate, este ca ca ei să-şi îndeplinească legiuitele lor îndatoriri şi tocmele.

Mai presus de toate vă veţi ocupa de a preveni întrunirile, de a stavila aţiţările, de a păstra liniştea în cuprinsul ţinutului administrat de d[umnea]voastră. Voi privi ca inimic al țărei și al domnului pe oricine în aceste momente grele ale organizației s-ar încerca de a tulbura ordinul public.

---

* Cel înrolat la jandarmi călări care, din lipsă de cal,era nevoit însă să alerge pe jos (arh.).

Nu scăpați din vedere, domnul[e] prefect, că marea noastră bogăție națională este agricultura și că ea nu poate înflori acolo unde este nesiguranție și îngrijire pentru ordin".

Această linie de urmare, *obijduirea nici a țăranului, nici a proprietarului*, ci stricta păzire a legii eczsitinde*, am ținut-o cu sfințenie cît am fost ministru. Cînd vedem că țăranul era implicat, mărgineam pre împilator, cînd vedeam că proprietarul nu-și dobîndea dreptul său de la țăran, îndatoream pre acesta să-și facă datorințele. Nici prin gînd vreodată nu mi-au trecut ca să întărt pre țăran. Ce folos și pentru țară, și pentru mine ar fi provenit din aceasta? O revoluție de jos, care ar fi avut de rezultat ocupația străinilor și sfîrșitul ministeriului nostru, căci trecutul meu dovedește că nu m-aș fi primit să servez sub un guvern străin.

Dacă aș fi vrut să întărt pre țărani, să predic ura în contra boierilor, n-aș fi avut trebuință să-mi servez de circulare și de „Monitoriu". Aș fi putut să ajung la scopul meu cu alte mijloace mai indirecte și cu atîta mai sigure. N-aș fi avut decît să mă servez de presa neoficială. Însă, cît am fost ministru, care din d[umnea]voastră au fost atacați? Eu eram zilnic lovit de însuși oamenii ce se ziceau că reprezintă opiniile liberale. D[umnea]voastră, domnilor conservatori, vă odihneați. Pentru un singur articol în contra Adunării, scris cu nedreptul, căci Adunarea nu merita decît recunoștință pentru voturile sale în privirea budgetului scoalelor și al armatei, pentru acel articol eu am stăruit ca autorul lui, ofițerul Leca, să se dea în judecată. Prin aceasta poate am greșit presii, eu fiu al ei, dară n-am greșit dumneavoastră. Am greșit ei, nepuind toată energia spre a se da satisfacție tribunei, pentru silnicia făcută ei, dară n-am greșit conservatorilor. Și spre recunoștință d[umnea]-voastră ați adunat bani mînă de la mînă și în loc să-i trimiteți inundaților din Iași sau din Galați ați fundat un jurnal menit numai pentru a lovi, pentru a ucide un singur om, *pe mine*. Ați fundat, o mai adaog, un pamflet periodic, ați cumparat o pană ce s-au vîndut la toate partizile, un condotier literar, un om care ș-au început cariera sa prin închisori și care acuma atacă pre acela pre care mai înainte îl cînta.

Au socotiți că cu aceasta aveți să vă rădicați sus partida și opiniile conservative? Nu, domnilor, nu prin pamfleturi vă veți putea susține, ci puindu-vă în capul nației, ci întrecînd celelalte clase prin virtuți și patriotism. Credeți-mă, domnilor, că jurnalul acesta, departe de a vă consolida partida, consolidează partida liberală; căci, în fața insultelor ce necontenit îmi dați, dovediți că nu omul, ce principiile pre care el le profesează vă sînt urîte. Prin aceasta veți face că vom uita cu toții urile și neînțelegerile ce ne despart, *spre a ne uni și a vă combate din toate puterile*! Aceasta o vedeți chiar în această Adunare; sînt liberali carii personal îmi sînt inimici și carii astăzi îi vedeți că mă apără, indignați de nedreptele atacuri ce mi se fac[30].

Nu, domnilor, nu eu am provocat pre țărani. Nu eu i-am făcut că astăzi sînt mai dîrzi decît mai înainte, că astăzi nu rabdă atît de ușor împilarea și bătaia, ca și în timpul Reglementului. Cel ce le-au rădicat conștința drepturilor și a demnității lor este marele act european carele au făcut și pre țăranul să ieie parte la reprezentația națională, în Adunarea ad-hoc din 1857, act care, luînd pe acei țărani, ce mai înainte nu îndrăzneau a se arăta nici măcar la poarta curței, i-au pus pe bancele Adunării alăture cu domnul Știrbei, cu domnul Bibescu, alăture cu toți dumneavoastră, și a făcut ca votul țăranului să aibă aceeași greutate ca votul stîlpilor țării ! I-au mai provocat și comisarul, astăzi ambasadorul reginei Marii Britaniei, carele la deschiderea adunării din 1857 au invitat pe deputații țăranilor la ceai, întocmai ca și pre cei întăi boieri, și în fața tuturor le-au zis : „Voi sînteți adevărații reprezentanți ai nației române, voi reprezentați viitorul ei !"

---

* Sic! Citește: *existente.*

I-au mai întărîtat și luptele dintre separatiști și unioniști, i-au mai provocat rezultatul negativ ce au dobîndit în Adunarea din 1857 cererile lor în *privirea boierescului* ! Ei, carii au iscălit cu noi toate dorințele naționale, cînd au venit timpul de a ne ocupa și cu cererile lor speciale, *drept singur rezultat* au capatat insulte de la această tribună, astfel încît fiecare din bieții deputați s-au întors pe la casele lor cu deznădejdea în inimă și cu blestemul pe buze ! Și nici macar în casele lor nu au fost liniștiți. Pe uniia i-au maltratat proprietarii, pentru că au îndrăznit a se tîngui de soarta lor, pe alții i-au tiranizat guvernul lui Vogoride, care cu sila le-au luat pănă și buletinurile Adunării ad-hoc; am văzut oficia întru aceasta subscrisă de colonelul P. Scheleti ! Unii din ei au fost chiar închiși și sărăciți. Voi cita pi Ioan Roată, deputatul pontaș de la districtul Putna. Acest nenorocit au fost adus în Iași, supus cercetării, pe urmă închis în grosul prefecturii, redus în sfîrșit la sapa de lemn. Cînd, după îndoita alegere, domnitorul au trecut prin Focșani, spre a lua frînele guvernului din Țara Românească, Înălțimea-Sa au binevoit a primi pre Ioan Roată și a asculta durerile sale. Înălțimea-Sa, spre onoarea sa eternă, au vărsat asupra unei inimi sîngerînde cuvinte mîngîietoare, l-au îndemnat să se liniștească și i-au dat doi pumni de galbeni. Atunci Roată cu lacrimi mulțumi domnitorului pentru dar, însă l-au întrebat : *Dară onoarea mea cine-mi a da-o?* „Vei spune, i-au răspuns Înălțimea-Sa, că ai vorbit cu vodă, vei spune că domnul României te-au îmbrățișat. Nimene nu va mai pute să mai zică că ești dezonorat". Și domnul convențional au îmbrățișat pre țăranul Ioan Roată !

Eu am fost față la acest fapt, care va fi o frumoasă trăsătură în viața lui Alexandru I.

În sfîrșit, spre a reveni la acuzările de provocare, au provocat pe țărani o așteptare de patru ani, cu toate că Convenția zice că toți românii sînt egali înaintea legei și că se va proceda fără întîrziere la îmbunătățirea soartei țăranilor. Iată se apropie trei ani de la promulgarea Convenției. Ei bine, eu vă fac întrebare, care glas în acești trei ani de zile s-au rădicat în această adunare în favoarea țăranilor? S-au votat în adevăr întinderea dărilor, întinderea recrutației asupra tuturor claselor societății. Însă pentru că și boierul și proprietarul plătește bir, pentru aceasta ușuratu-s-au birul țăranilor? Însă pentru că și feciorii foștilor privilegiați sînt supuși la recrutație, prin aceasta ușuratu-s-au ceva sarcinile țăranilor? Nu ! Îmbunătățirea soartei țăranilor pănă acum nu s-au făcut și, prin urmare, nu s-au precurmat și dreptele lor tînguiri.

Așadar, nu, nu eu am provocat pre țărani !

D[umnea]voastră știți în ce agitație era țara cînd am fost chemați la Ministeriu. Clasele superioare erau în mai mare întărtare în contra ministrului Epureanu, pentru că prin ordonanțe administrative aplicase cîteva principii egalitare din articul[ul] 46 al Convenției. Aproape de două luni ministerul rămăsese compus numai de trei persoane. Lucrul cel mai greu era formarea unui nou ministeriu. În mijlocul acestei crize, negreşit că numai administraţia nu putea să fie tare şi energică; autoritatea era cu desăvîrşit slăbită şi, prin urmare, nici ordinea publică asigurată.

Nemulţumirile în clasele de gios erau încă şi mai mari. Mai multe cauze contribuiseră la aceasta. Lăcustele acopereau ţara. Trei patrimi din districte erau prada unei grozave boale de vite. Ţăranii erau îngenuncheaţi sub datorii, din cauza relelor recolte din anii trecuţi. În districtele de jos era o adevărată foamete. Pe lîngă toate aceste, adăugiţi apoi şi îngrijirile răspîndite între ţărani prin operaţiile statistice.

Am mai zis odată că această lucrare era trebuitoare, dar ea avea trebuinţă să fie bine lămurită ţăranilor, ca orice lucrare nouă. Însă s-au întîmplat că tocmai acei carii trebuiau să arate locuitorilor foloasele ei, carii trebuiau să-i deie tot concursul lor, tocmai aceştia s-au ţinut retraşi de o parte. Ba chiar unii au mers pînă a îngriji încă mai mult prea ţărani despre efectele statistice. Vă întreb cîţi deputaţi au vroit să facă parte din comisiile de apel? Numai vreo cîţiva. Nevroind deputaţii să deie concursul lor, ministeriul anterior a fost nevoit a rîndui particulari de bunăvoie. Delegaţii cei mai mulţi nu erau la înălţimea misiei lor. Prin examenul ce li se făcea, ei se cerea numai să cunoască scrierea şi cele patru specii. Ei care erau chemaţi să săvîrşească operaţiile cele mai complicate în nouă tabele! Închipuiţi-vă cum aceşti delegaţi au trebuit să-şi îndeplinească însărcinarea! Închipuiţi-vă ce efecte au trebuit să facă asupra ţăranilor feluritele întrebări ce li se făceau! În fiece întrebare ţăranii priveau o nouă dare, o asuprire viitoare. Cînd li se făcea întrebarea cîţi băieţi aveau, prin însuşi aceasta ei credeau că au să li se ieie la oaste; ba chiar se împrăştieră vorba că şi fetele aveau să se ieie la fabrici ca să facă pînză pentru soldaţi. De se întreba cîte vite au, ei îndată vedea în aceasta o dare pe vite, un văcărit. De să întreba de au vie şi cîţi butuci de vie, ei presimţeau darea pe butuci sau vădrăritul. Aceste vorbe răspîndite în toată ţara şi crezute îndeobşte de către ţărani au avut un teribil efect. Locuitorii îşi vindeau vitele cu nimic şi scoteau pînă şi rădăcinile de pomăt şi de vie. Intrase în mintea lor că are să se puie bir pînă şi asupra păsărilor. Şi care de care se silea să se desfacă de ele. Claponii ajunseseră a se vinde cîte 30 de parale unul.

În această agitaţie generală, în această nemulţumire şi îngrijire obştească, ministerul din 30 aprilie au fost chemat să procedeze la întinderea dărilor şi a recrutaţiei. Egalitatea înaintea dărilor, egalitatea înaintea recrutaţiei, ce frumoase principii, însă cîte greutăţi în aplicaţia lor! Operaţiile recrutaţiei mai ales îmi insuflau cele mai mari îngrijiri: recrutarea prin tragerea la sorţi era o lege nouă, ea trebuie să se deslușească nu numai ţăranilor, dar însuşi autorităţilor. Chiar unii din prefecţi nu-i înţelegeau mecanismul; au trebuit, dar, multe desluşiri, au trebuit mai ales să se puie toate silinţele pentru a atrage încrederea poliţailor în această legiuire. Aceasta au fost scopul circularelor mele, care toate au fost conservative, toate au fost făcute în interesul menţinerii ordinei publice, ce niciodată nu poate fi sigură acolo unde guvernul nu insuflă încredere. Într-aceste primii ştire că în unile locuri ţăranii se pregăteau să nu deie oameni la oaste până cînd nu li se va otărî soarta lor în privirea boierescului. În mai multe sate nu se mai ascundeau strigătele „*că de ce să deie ţăranii oameni de oaste? Ei n-au nimic de aparat în această ţară! Deie soldaţi cei ce au moşii, deie boierii!*" Într-un sat din ţinutul Botoşenii ţăranii îşi îndreptaseră coasele în formă de suliţi ! În Ţara de Jos, în ţinutul Galaţului, patruzeci de sate adunate la Cudalbi s-au împotrivit formal să tragă la sorţi, cerînd să li se deie pămînt mai întăi. Şi aceste toate să petreceau mai în aceeaşi vreme cînd izbucniseră evenimentele din Craiova, Ploieşti şi Bolgrad. Prefectul de Galaţi spăriat şi în loc de a încerca mai întăi mijloace de persuasie ceru la comundirul garnizoanei din Galaţi oaste : două companii ce veneau de la Bolgrad se puseră la dispoziţia sa. Primind raportul prefectului, eu am referat îndată Înălţimii-Sale, şi ca domn şi ca şef suprem al armatei.

Înălţimea-Sa îmi răspunse că ,,orice se va face să se facă pe răspunderea ministerului şi că întrebuinţarea armelor să nu se facă decît la cea de pe urmă extremitate şi numai cu autorizaţia mea, fiindcă ţăranii erau înşelaţi şi că mai înainte de a veni la estremităţi trebuia a-i dezamăgi, a li se insufla încredere, şi că toate vor merge bine". Aceste cuvinte patriotice, ministeriul le ia sub toată a sa răspundere. Măsurile estreme, întrebuinţarea armelor ar fi putut potoli o răscoală prin tîrguri, mişcări parţiale, dar nu o răscoală generală. Am ordonat, dară, prefectului ca de îndată să revoce cererea sa pentru oştire şi să se ducă singur la faţa locului, vestindu-i că şi eu aveam a mă duce la Cudalbi. Temîndu-mă ca împotrivirea din districtul Galaţi să nu se întindă şi mai departe, am socotit de datorie ca însuşi eu să mă pun în conta[c]t cu locuitorii şi să le sfătuiesc linişte şi supunere la legi, fiind aceasta chipul cel mai priicios pentru dînşii de a atrage asupră-le buna voinţă a domnitorului şi a corpurilor legiuitoare. Am telegrafiat, dar, prefecţilor de pe drumul mare, ca să adune pe la staţiile de poşte judeţele satelor megieşite.

O cauză din nemulţumirile ţăranilor era şi obijduirile la care ei sînt încă expuşi din partea proprietarilor şi mai ales a posesorilor greci; dacă sînt mulţi proprietari buni, nu voi putea nega că sînt şi mulţi proprietari şi posesori răi, carii, cu toate principiile Convenţiei, cu toate ordinile guvernului, maltratează pre ţăran ca în timpul Reglementului. Ba sînt chiar moşii unde însuşi administraţia nu poate răzbate; jandarmii se leagă cot la cot, subprefecţii sînt siliţi să încungiure moşia. În unele locuri chiar însuşi proprietatea guvernului nu se respectează, precum s-au întîmplat la o moşie din ţinutul Romanului, unde proprietarul au secfestrat tărăboanţele, căruţile, boii unui antreprenor al Departamentului lucrărilor publice. În agitaţia, dar, care din ce în ce mai mult se întindea între săteni, măsura cea mai salutară era pe de o parte să stavilez împilările şi pe de alta să rădic moralul ţăranilor, să-i asigur despre viitor, să le insuflu încredere în ocîrmuite şi în domnul ţărei. Aceasta au fost scopul circularei pre care domnul Balş au numit-o *provocătoare*. Cu ceva nepărtinire, ea din contra s-ar pute numi *împăcătoare*. Daţi-mi voie să o citesc.

,,Domnule prefect,

M-am încredinţat că, cu toate poruncile date de ocîrmuirea Înălţimei-sale domnului Principatelor Unite, locuitorii încă tot suferă felurite împilări şi asupriri.

Îmbunătăţirea soartei ţăranilor, închizăşluite de articolul 46 al Convenţiei, urmează în curînd a se face prin chipul legiuit, însă pînă atunci dumneta ai dreptul şi datoria să privighezi ca locuitorii să nu fie împilaţi peste cuprinderea legei de faţă. Pre cît ei sînt datori a îndeplini legiuitele lor îndatoriri către proprietate, pre atîta şi proprietarii, posesorii şi vechilii trebuie a fi mărginiţi de a nu obijdui pre săteni afară din legiuitul pont.

Orice asuprire și îndeosebi bătăile să contenească și să știi cu deplin, domnule prefect, că ocîrmuirea este otărîtă a pedepsi cu cea mai mare asprime pe oricine, fie slujbaș, fie particular, care în viitor ar îndrăzni a obijdui pre țărani.

Fii asupru cătră cei nătîngi și răi, dară apără pe cei blînzi și buni! Este vreme ca și țăranul să fie privit ca cetățean, este vreme ca și el să fie aparat în persoana, în cinstea, în averea lui; aceasta este cea întîi, cea mai mare din datorințele dumitale de prefect și să știi că voi privighea ca această datorință să se împlinească.

M-am mai înștiințat că prin unile sate umblă răivroitori și răzvrătitori și se încearcă de a întărta pre bunii noștri țărani în contra ocîrmuirei! A face aceasta este a fi dușmanul țărei, al domnului și al însuși țăranilor. Cine voiește binele locuitorilor trebuie mai ales să-i îndemne la paza liniștei și la supunerea cătră ocîrmuire. Numai prin buna rînduială țăranii vor putea dobîndi dragostea domnului și a puterilor legiuitoare; numai prin răbdare țăranii vor izbuti la îmbunătățirea soartei lor, făgăduită de marele puteri ale Europei și pre care Măria-Sa domnul, din toată inima, vroiește a o pune în lucrare cît mai curînd!

Silește-te dară, domnule prefect, ca să liniștești pre locuitori și să le insufli încredere în domnul țării. Spune-le de-a dreptul, spune-le prin subprefecți că ei să astupe urechile la vorbile și sfaturile răuvroitorilor și răzvrătitorilor, oricare ar fi ei! Să-și puie toată credința în Măria-Sa Alexandru Ioan I și în ocîrmuirea lui. Cu toții vroim îmbunătățirea soartei țăranilor și, ca să ajungă la aceasta, ocîrmuirea este otărîtă a trece peste toate piedecele, peste toate greutățile. Măria-Sa domnul este pătruns de marea sa chemare; el știe că nu poate fi pace, putere și fericire în România întru cîtă vreme țăranii nu vor fi fericiți".

Iată, domnilor, cuvintele provocătoare; *am îndrăznit a face atîrnată fericirea României de fericirea țăranilor.* Iată crima mea cea mare, iată pentru ce astăzi sînt aratat cu degetul. *Am făgăduit țăranilor fericire.* Această imputare este scrisă textual în opinia minorității, în doleanța domnului Radu Roseti.

Domnul Kogălniceanu cetește apoi rămășița circularei:

„Noi toți, cîți sîntem chemați de către Măria-Sa la trebile țărei, trebuie, dară, să ne pătrundem bine de aceste adevăruri. Respect drepturilor proprietății, dară respect și drepturile țăranilor; să cerem supunere de la dînșii, dară și noi să le dăm dreptate și aparare!

Mai pre sus dară de toate, ca ministru îți poroncesc, ca român te rog, de a-ți pune toate stăruințele ca să liniștești și să mîngîi pre țărani, însuflîndu-le încredere în viitor.

Vei ave ochi neadormit întru de a privighea ca toți slujbașii atîrnați de dumneata, de la subprefecți pînă la jandarmi și dorobanți, să păzească întocmai această poroncă; și vei pedepsi pre oricine ar călca-o.

Vei avea asemine o neadormită privighere asupra răzvrătitorilor, carii se încearcă de a tulbura pre țărani fie în contra ocîrmuirii, fie în contra proprietății, și prinzînd pre vreunul din acești răi cetățeni, oricare ar fi el, să-l arestezi de îndată și să urmezi cu dînsul după toată asprimea legilor.

Nădăjduiesc, domnule prefect, că odată cu această poroncă se va pune capăt obijduirilor și apăsărilor țăranilor; cred că în viitor legea va fi și pentru dînșii lege și dreptatea dreptate. Aceasta este rostirea Convenției, aceasta este vroința domnitorului, aceasta este interesul țării.

Cu această ocazie, îți rennoiesc etc.

Ministru din năuntru, M. Kogălniceanu.

No. 17 025. 1860, noiemvrie 18".

Iată, domnilor, în toată întinderea sa *circulara cea provocătoare*. În drumul meu la Cudalbi am văzut județele sătești în public, la Bîrlad în municipalitate în fața a sute de proprietari și de neguțitori. Le-am zis din gură aceea ce era scris în circulare : pace, liniște, supunere la lege și încredere în guvern și în domnitor. Scopul circularei mele l-am dobîndit cu deplinătate. Acele patruzeci de sate adunate la Cudalbi au tras la sorți, fără a fi trebuință de arme. În toată țara recrutația s-au săvîrșit cu cea mai mare liniște, ba în unele locuri chiar cu entusiasme. Tinerii vrînceni căzuți la sorți au intrat în Focșani precedați de lăutari, cîntînd *Hora Unirii*.

Vă voi cita spre lauda țăranilor că un singur recrut nu s-au adus legat ! În toată țara afară de la Bolgrad și din două sate din districtul Cahul, nicăierea recrutația nu au găsit împotrivire !

D[omnia]-lui Balș încă au citat numai circulara me care adresează cîteva cuvinte de mîngîiere țăranilor, dar uită mai multe alte circulare adresate toate în interesul proprietarilor.

Dumnealui uită circulara publicată în „Monitorul" din 26 mai no. 186, atingătoare de stîrpirea locustelor ; d[omnia]-lui uită toată rîvna, toată activitatea ce administrația mea au pus pentru a scăpa țara de marele bici ce-i amenința recolta.

D[umnea]voastră știți că la 30 april, cînd am întrat în minister, nu se luase nici o măsură în contra locustelor, decît o lege votată chiar în acele zile ! Și în această vreme locustele nu numai învieseră, dar erau și călătoare [31].

În fața cumplitei nenorociri, eu nu am putut să mă opresc în singurile și puținele mijloace ce-mi da legea domnului Epureanu. Am făcut apel la țărani; ei au răspuns la glasul meu. Mic și mare au sărit, și nu atîta pentru ca să scape ogoarele lor, ce holdele cele întinse ale dumneavoastră. Mai toată recolta țării au fost scapată. Care din d[umnea]voastră au făcut apel la mine și nu i-am dat tot concursul, tot ajutorul autorităților și a populațiilor? Iar eu și prefecții am lasat să se mănînce ogoarele noastre, pentru ca să scăpăm pe acele ale proprietarilor.

În ținutul Iașului moșia me Băiluța și Velceștii au fost mîncate de locuste, iară moșiile megieșilor mei au fost aparate. Parte din ținutul Putnei am pus-o la dispoziția domnului Costin Catargiu; i-am scapat o recoltă de zece mii galbeni și d[umnea]lui drept recunoștință mă punea mai dăunăzi în acuzație pentru suspendarea mitropolitului !

Dacă nu în altele, macar pentru scaparea recoltei unei întregi țări am merita oareșcare recunoștință și cu toate aceste în faptele noastre nu se arată decît răul; tot ce am făcut bine se uită, ba chiar binele ni se impută ca rău.

Dați-mi voie, domnilor, să vă citez și o altă circulară, aceea publicată în „Monitorul" din 6 iulie, însă care prefecților este trimisă cu mult mai înainte [32].

Prin această circulară invitam pre prefecți ca să nu scape din vedere că marele interes al anotimpului era *recolta*, că prin urmare toate celelalte interese și trebi trebuie să se amîie și că să îndemne pre locuitori ca din toate puterile lor să vie în ajutorul proprietarilor !

Macar circulara publicată în „Monitorul'' din 13 august no. 250 și prin care îndemnam pre prefecţi de a privighe și a aresta pre propagandiștii de prin sate, pre răsculătorii ţăranilor în contra proprietarilor, cred că această circulară cel puţin nu se va trata de provocătoare [33].

După propunerea oratorului și încuviinţarea Adunării, ședinţa se suspendă pe 10 minute.

La deschidere ședinţei *domnul A. Forăscu* ia cuvîntul și zice:

„Vă rog, domnule vicepreședinte [34], să chemaţi a se aduna mai degrabă domnii deputaţi, căci aș vroi să se sfîrșească odată chestia aceasta; destul că am perdut pînă acum două ședinţe.

Domnul Cracte: Cred că domnul Forescu s-au săturat, căci știu că este un amandament în contra domnului Kogălniceanu care se zice că are și majoritate; ar trebui ca domnul Kogălniceanu nici să se mai ostinească de a se mai apara și tare bine ar face domnul Kogălniceanu să se deie jos de la tribună.

Domnul A. Forescu: Nu ne spăriem noi de cîte spune d[omnia]-lui. Am văzut și am auzit multe de aceste.

Domnul președinte cheamă la ordine pe domnul A. Forescu și învită pe domnul Kogălniceanu de a urma.

Altele asemine circulare am dat în privirea boalei vitelor, și la retragerea noastră din ministeriu un singur sat nu mai era molipsit în Moldova. Cînd timpul facerii arăturilor de toamnă au sosit și în faţa îndoielilor unor locuitori de trebuia să le facă sau ba, eu iarăși am venit în ajutorul proprietarilor, ordonînd prefecţilor stricta păzire a legii actuale [35]! Nimic din aceste însă nu ni se ţin în seamă!

Așadară, sînt în tot dreptul de a sprijini că nu actele noastre ministeriale, nu circularele mele sînt vinovate, ci opiniile noastre în chestia socială. Aceste opinii, eu nu le-am ascuns niciodată; dimpotrivă, eu le-am esprimat în mai multe ocazii sus și tare. Frica cea mare a acuzatorilor mei era că fiind ministru, în timpul ce se va trata această chestie, eu aș pute să mă servesc de influinţa guvernului pentru a eserţia o presie asupra dizlegării chestiei și a face să prevaleze opiniile mele. De aice otărîrea de a se găsi rău, de a să osîndi sistematic toate faptele ministeriului, pentru a ne da jos înainte de a veni chestia ţăranilor pe tapet!

Pentru că m-am făcut ministru, nu era un cuvînt ca eu să mă lepăd de opiniile mele, însă defiez pe oricine să dovedească că, șef al administraţiei, eu am căutat să fac, în actele mele, a prevala aceste opinii; ba vor zice că am aratat chiar o prea mare neutralitate. Cînd s-au tratat proiectul legii rurale în sînul Comisiei centrale s-au adunat la Focșani mai mulţi proprietari. Oarecare din ei s-au silit să facă să prevaleze părerile sale. Numai guvernul nu s-au amestecat nicicum. Din contra, guvernul au declarat formal membrilor Comisiei centrale că nu înţelege a înrîuri cît de puţin în această chestie. Membrii rînduiţi de puterea ezecutivă, cînd au vroit a cunoaște părerea guevernului în această chestie, au primit drept singur răspuns că să voteze în conștiinţa lor. Neînrîurirea absolută a guvernului asupra lucrărilor Comisiei centrale se datorește proiectului de lege rurală pre care îl cunoașteţi și pre care din început îl declar că nu este nici bun, nici drept. De a fi vroit a înrîuri ca miniștri, poate că altfel ar fi fost proiectul. N-am fi avut decît a ne înţelege cu colegii noștri din București și cu membrii Comisiei centrale rînduiţi de guvern; aceștia în număr de opt, și cu unul din acei aleși de Adunare și căruia îi cred opinii altele decît acele ale sprijinitorilor proiectului, l-ar fi votat altfel de cum el este. Mai însemnaţi apoi că președintele are glas preponderent și că opiniile sale în chestia socială nu și le-au ascuns niciodată. Precum vedeţi, domnilor, numai dacă guvernul ar fi voit să părăsească ceva terenul neutralităţii, el nu ar fi avut mare greutate pentru a dobîndi un alt proiect decît acel votat de Comisia centrală.

Însă guvernul a socotit că în această chestie, mai cu deosebire, trebuia a se cunoaşte mai întîi opinia corpurilor leguitoare, dată în toată independenţa.

Această linie de urmare guvernul nu au părăsit-o niciodată. În 6 ianuarie trecut, la prezentaţia Adunării cătră Înălţimea-Sa, n-aţi avut aceastaşi încredinţare, nu vi s-au spus în chipul cel mai solenel că guvernul nu avea nici o idee otărîtă din început şi că mai înainte de a se rosti voia a cunoaşte opinia Adunărei? Aşadară, cînd ministeriul prin nici un act n-au intervenit în chestie, drept este, leal este ca să fim învinovăţiţi pentru opiniile ci se presupun că aveam în cutare sau cutare chestie?

Credeţi-mă că aceasta nu este chipul cel mai nimerit pentru a ajunge la o soluţie dreaptă şi mulţumitoare. Ca miniştri carii sînt siliţi mai înainte de toate de a ţine seamă de împrejurări, de trebuinţi, de greutăţi, poate că am fi făcut mai multe concesii decît ca deputaţi, carii nu sînt legaţi prin nici o altă consideraţie decît acea a conştiinţei lor.

Opiniile mele în chestia ţăranilor sînt cunoscute de mult, eu le-am aratat îndestul, şi în 1848, şi în 1857, şi 1859. Ca ministru niciodată n-aş fi supus tronului spre întărire proiectul de lege rurală a Comisiei centrale. Însă pănă a face în consiliul tronului a prevala opiniile mele individuale m-aş fi gîndit de două ori!

Cu actele mele în mănă, sînt dară în tot dreptul de a sprijini că, dacă am părtinit cuiva, am părtinit proprietarilor. Dacă am fost aspru pentru cineva, am fost pentru ţărani. Nu e un singur proprietar căruia să-i fi atacat libertatea, macar că sînt mulţi carii au calcat legea, dară am atacat libertatea a multor ţărani, pe carii i-am şi dat în judecată! Şi ştiţi, domnilor, ce se întîmplă cînd un ţăran se dă în criminal? Vatra lui se ruinează, familia lui se împrăştie; dacă are femeie tînără, ea se demoralizează; de e bătrînă devine cerşitoare şi copiii lui se tîrîe pe la uşile creştinilor; toată fericirea, tot viitorul acelui ţăran este ucis! Ei bine, în interesul ordinei publice, deşi cu inima sfîşiată, eu am fost silit să fac asemine acte de asprime.

Sînt cu totul obosit. Spre a mă rezuma, deci, vă voi zice: domnilor, ştiu că cu toată apararea me, că cu toate dovezile mele de dezvinovăţire în zadar m-aş încerca de a vă întoarce de la o otărîre de mult luată.

Cunosc opinia, cunosc chiar votul a fiecăruia din d[umnea]voastră. Este o lună de cînd mulţi dintre d[umnea]voastră nu se stînjănesc de a se rosti şi a striga: „Cu orice chip să scăpăm de dînsul, să-l răsturnăm, asta încît să nu se mai poată rădica''. Nu v-aţi întrebat însă de *vroiesc eu a mă mai rădica?*

Nu m-am rădicat niciodată cu ajutorul acelora ci mă atacă; de va fi să mă mai rădic, fie d[omniile]-dumnealor siguri că niciodată nu voi cere sprijinul d[omniilor]-sale.

Am conştiinţa prea liniştită despre lucrările mele; de aceea nici că mă tem de votul dumneavoastră! Dumnezeu ţine dreptatea pe pămînt numai între oamenii cei buni, iar acolo unde domneşte numai patima cea oarbă, acolo dreptatea de mult s-au realţat la cer. Votaţi deci, domnilor, cum veţi socoti. Însă gîndiţi că mai presus de votul d[omniilor]-voastre este votul ţărei şi mai presus de judecata oamenilor este judecata lui Dumnezeu![36]

Se publică după broşura *Apărarea ministeriului din 30 aprilie 1860 înaintea Adunării elective din Iaşi.Rostit de d. M. Kogălniceanu în şedinţele din 15 şi 17 februarie 1861,* Iaşi,1861, 123 p. Versiunea franceză, Iaşi, 1861, 103 p.

NOTE

Adevărata cauză care a determinat pe Mihail Kogălniceanu să demisioneze o constituie atitudinea ostilă a boierimii conservatoare în faţa ideilor sale politice înnoitoare. Guvernarea din 30 aprilie 1860 pînă în 17 ianuarie 1861, aşa cum de altfel subliniază el însuşi, a fost una dintre cele mai rodnice. Numai în 8 luni guvernul moldovean a venit cu o serie de legi şi regulamente menite să pună bazele unei vieţi politice şi sociale de tip nou, modern. Pentru aceasta Kogălniceanu a pornit de la principiul că în societatea nouă, de tip burghez, trebuie să existe egalitate pentru toţi locuitorii ţării în faţa legilor, atît în ceea ce priveşte drepturile, cît şi în ceea ce priveşte obligaţiile. Aceasta a stîrnit nu ostilitatea, ci pur şi simplu ura partidei adverse. De aceea Kogălniceanu, în momentul în care şi-a dat seama că nu va mai putea guverna din cauza acestei atmosfere, care se reflecta şi în rîndurile Adunării, preîntîmpină un vot de neîncredere, care era iminent, prin demisia pe care a prezentat-o domnului în mod precipitat în ziua de 17 ianuarie 1861.

Pentru a vedea în ce atmosferă de animozitate din partea grupurilor conservatoare s-a desfăşurat guvernarea lui Kogălniceanu, reproducem o parte din cuvîntarea rostită de domnitorul Cuza la recepţia dată în Iaşi cu prilejul întoarcerii de la Constantinopol, după recunoaşterea sa de către sultan. Această cuvîntare a fost publicată în „Monitorul oficial al Moldovei", nr. 19 din 24 octombrie 1860 :

„Preasfinte Părinte şi domnilor mei,

Îmi pare bine că vă revăd sănătoşi. Îmi pare bine că văd împrejurul meu pe deosebitele autorităţi ale statului. Ţin, domnilor, să vă dau încredinţarea că, călătoria mea la Constantinopole a avut un deplin succes. Acest succes va fi al ţării. Ne putem făli, domnilor, că avem simpatiile Europei ; că va atîrna numai de noi, de patriotismul, de prudenţa şi de concordia noastră pentru ca în curînd aspiraţiunile noastre cele mai fierbinţi să se realizeze şi patria noastră să redobîndească în Europa locul ce i se cuvine. Pentru ca cu o oară mai nainte să ajungem la acest rezultat mîntuitor, trebuie ca şi guvernul, şi ţara să ni dăm mîna şi să ne ocupăm serios cu îmbunătăţirea stării lucrurilor din năuntru, cu stîrpirea abuzurilor, cu întemeierea legalităţii, cea mai bună garanţie a libertăţilor cetăţeneşti.

Pre cît mă simt dator de a recunoaşte că în general situaţiunea noastră din năuntru se îmbunătăţeşte din zi în zi mai mult, pre cît am de mulţămire de a exprima satisfacţiunea mea către acei cari prin serviciile, rîvna şi integritatea lor contribuiesc la îmbunătăţirea acestei situaţiuni, pre atîta am de neapărată trebuinţă de a mă exprima cu francheţă asupra oareşicăror abuzuri şi urmări nelegale, care, dacă le-aş tolera mai departe, nu numai ar paraliza organizaţiunea noastră din năuntru, dar încă ar putea să ne compromită în ochii Europei, la a cării stimă şi simpatii trebuie să ţinem mai presus de toate.

Cea dintăi condiţie întru aceasta este, domnilor, ca să avem în ţară legalitate, ca fiecare să fie supus legii, pentru că numai aşa legea va putea apăra pe fiecare în persoana, în onoare, în averea sa. Exemplul respectului către lege trebuie să-l dea mai întăi acei ce sînt chemaţi a aplica legea. Cu părere de rău însă trebuie să vă mărturisesc că am primit mai multe tînguiri asupra unora din tribunalele ţării. Judecătoriile districtuale sît mai ales obiectul acestor tînguiri. M-am încredinţat că unii din judecătorii de la aceste instanţe nu au nicidecum cunoştinţa sfintelor lor datorinţi. Chem cea mai mare luare-aminte a dumneavoastră, domnule ministru al justiţiei, asupra acestor abuzuri, care trebuie să dispară cît mai curînd. Ţara este însetată de dreptate. D[umnea]voastră îmi veţi înfăţişa cît mai curînd un raport despre ce este de făcut pentru înlăturarea neorînduielilor. Vă invit mai cu deosebire să fiţi fără cruţare pentru judecătorii cari au călcat datorinţele lor !

Curtea de confirmaţiune dă asemenea loc la multe tînguiri. Îmi place a crede că ele nu sînt motivate. Vă invit, domnilor membri ai acestei Curţi, ca să vă convingeţi bine de misiunea ce aveţi : sînteţi păstrătorii averii familiilor, depozitarii creditului public.

Mi se spune că unii din membrii Curţilor nu se deosebesc prin o mare exactitate întru a-şi îndeplini îndatoririle lor la oarele hotărîte. Am aflat că, unele dăţi, preşedintele a fost chiar nevoit de a se duce pe acasă spre a pofti pe aceşti judecători de a veni la Curte pentru a complecta sesiunea. Domnilor, aceasta este rău, foarte rău ! În special, domnilor judecători, vă recomand să vă pătrundeţi bine de ideea că sînteţi un corp de magistraţi ; că, prin urmare, trebuie să fiţi cei întăi întru a da exemplul legalităţii, al respectului ierarhiei şi al disciplinei. M-am încredinţat că unii din judecători nu voiesc a ţinea seamă de legiuitele recomandaţii sau note ale ministrului ori directorului Dreptăţii. Aceasta nu o voi mai tolera ; eu sînt hotărît a esercita de acum o strictă privighere asupra autorităţilor judecătoreşti. De acum înainte, în fiecare duminecă, deosebitele curţi şi tribunale îmi vor înfăţişa raporturile lor despre pricinile cercetate, despre acele amînate, precum şi despre cauza pentru care ele nu s-au cercetat.

Nu-mi vroiţi*, domnilor, despre limbagiul ce vă ţin; tînguirile ce am primit m-au nevoit la aceasta. Iubesc a crede că aceasta va fi cea de pe urmă dată cînd voi avea a mă arăta nemulţămit şi că în viitor nu voi avea a vă adresa decît cuvinte de felicitare". Reproducem după *Mesagii şi proclamaţii ale lui Cuza Vodă*, Vălenii de Munte, 1910, p. 40–42. Tabloul este întregit de prezentarea raporturilor mitropolitului Sofronie Miclescu cu domnitorul şi atitudinea ostilă a unor călugări de la mănăstirea Neamţu faţă de domn şi guvern. În acest sens, vezi mai sus discursul de la p. 183, precum şi notele respective, ca şi intervenţiile de la p. 335.

[1] Deputatul Gr. Balş a ţinut un lung discurs de acuzare a guvernului Kogălniceanu, în cadrul discuţiilor la proiectul de răspuns la mesajul tronului. Cf. *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 20, p. 251, col. 1 — p. 260, col. 1. În ceea ce priveşte conţinutul acestui discurs, el reiese şi din răspunsurile lui Kogălniceanu.

[2] Preşedintele Adunării era V. Sturza.

[3] Se referă la discuţiile polemice avute cu mai mulţi deputaţi (A. Panu, D. Cracte, A. Grigoriu, Gr. Balş, I. Sturza etc.) în şedinţa din 13 februarie 1861. *Ibidem*, p. 245 şi urm.

[4] Este vorba de ziarul liberal „Le National" fondat la 3 ianuarie 1830 de către Thier, Mignet şi alţi colaboratori. Ziarul susţinea idei antimonarhiste şi a apărut pînă în anul 1851, cînd a fost suprimat. În 1836 Armand Marrast a devenit redactor şef, funcţie pe care o deţine pînă în anul 1848. El este cunoscut ca unul dintre fondatorii partidului republican, antidinastic. În timpul restauraţiei a făcut opoziţie liberală.

[5] În noaptea de 4 august 1789 Adunarea Naţională a Franţei la propunerea vicontelui de Noailles, sprijinită şi de ducele d'Arguillon, a votat „desfiinţarea tuturor privilegiilor fiscale, suprimarea corvezilor, a dreptului de mînă moartă, precum şi a altor servituţi personale şi răscumpărarea drepturilor reale[...] toate privilegiile ordinelor, ale provinciilor, ale oraşelor, au fost jertfite[...] Dreptul de vînătoare, cel de a creşte iepuri şi porumbei, justiţia nobiliară, posibilitatea de a cumpăra funcţii au fost suprimate. La propunerea unui nobil clerul a acceptat să nu mai perceapă dijmă".

Cînd s-a trecut la redactarea textului de lege, unele din aceste prevederi au fost atenuate. „În ciuda acestei situaţii, rezultatele nopţii din 4 august, consfinţite prin decretele din 5 şi 11 august (1789), au totuşi o mare importanţă. Adunarea Naţională a distrus vechiul regim. În noaptea de 4 august Franţa îşi realizează unificarea politică". Albert Soboul, *Revoluţia franceză, 1789–1799*, Bucureşti, 1962, p. 126–128.

[6] 29 octombrie 1857 este ziua în care s-a propus în şedinţa Divanului ad-hoc al Moldovei desfiinţarea privilegiilor boiereşti. Cf. *Acte şi documente...*, vol. VI$_1$, p. 140–141.

[7] Pentru textul integral al articolului 46 din Convenţia de la Paris, vezi mai sus nota 2 de la p. 291.

[8] Este vorba de articolul 393 din Regulamentul organic al Ţării Româneşti, secţia a II-a, intitulată „Pentru strîngerea miliţiii sau chemarea în slujbă". Articolul respectiv preciza însă: „Se priimeşte în slujbă de vîrstă numai de la 20 pînă la 30 ani". Cf. *Regulementele organice ale Valahiei şi Moldovei*. Ediţie îngrijită de profesorii Paul Negulescu şi George Alexianu, Bucureşti, 1944, p. 136.

[9] Este vorba de prevederea articolului 227 din *Reglementul organic al Moldovei*, cap. VII: „Regulamentul jandarmeriei. Secţia II. Înrolaţia de bunăvoie", care preciza „Numai cei di la 20 pînă la 30 ani vor fi priimiţi în slujbă". *Ibidem*, p. 293.

[10] Circulara fusese dată în 20 decembrie 1860. Cf. *M.O.* nr. 70/1860, p. 277.

[11] În timpul războaielor ruso-turce, în special în prima jumătate a secolului al XIX-lea, mai multe familii din partea de nord a Bulgariei, din cauza persecuţiilor turceşti, au emigrat la nordul Dunării. Unele dintre acestea s-au aşezat în Ţara Românească, altele în sudul Basarabiei. În anul 1819 administraţia ţaristă a luat măsuri speciale în scopul de a stabili noi grupuri de colonişti bulgari în această regiune. De aceea la 12 martie 1820 li s-au dat o serie de privilegii (vezi traducerea actului în: *Statutele coloniilor bulgare din Besarabia anexată cătră Moldova după Tractatul de Paris din anul 1856*, Bolgrad, 1866, p. 17–24), iar la 30 aprilie 1857 s-a dat un statut special pentru aceşti colonişti. La 6 iunie 1858 caimacamul Nicolae Conachi Vogoridi dă un nou hrisov de privilegii (*ibidem*, p. 15–16). Autorităţile ţariste le-au acordat unele privilegii de natură fiscală şi administrativă, între care şi scutirea de serviciul militar. După realipirea celor trei judeţe din sudul Basarabiei la Moldova, în urma hotărîrii păcii de la Paris din 1856, aceşti colonişti, şi în special cei din Bolgrad, n-au înţeles să renunţe la privilegiile ţariste. De aici a izbucnit conflictul cu autorităţile româneşti.

Legea la care se referă Kogălniceanu prevedea introducerea unei dări extraordinare şi provizorii de cinci milioane de lei „asupra venitului proprietăţii fonciare", obligaţie pentru toţi locuitorii ţării. Prin „proprietate fonciară" se înţelegea „toată proprietatea nemişcătoare

---

* Din fr. *en vouloir à quelqu'un*, a ţine de rău, a avea pică pe cineva.

(biens-fonds) fără ecsepţie". Se exceptau însă, între altele, „moşiile răzeşilor dajnici". Cuantumul impunerii nu putea depăşi 5 % din venitul net al proprietăţilor. Evaluarea veniturilor urma să fie făcută de către comisii special alese, care trebuiau să se deplaseze pe moşii ; în final, comisiile urmau să întocmească liste cu evaluările veniturilor proprietăţilor imobiliare şi să le trimită Ministerului de Finanţe, care trebuia să le publice „împreună cu anume arătare a cîtimei care după dreapta analoghie are a se lua la sută". *M.O.*, 1859, nr. 33, p. 2–3. Acesta constituie primul impozit funciar în istoria României.

[12] Grigore Balş, în discursul său, afirmase în legătură cu tipograful Goldner, următoarele :

„[...]Domnul ex-ministru a mai declarat că, dacă legea este aspră, executorii ei trebuie să fie blînzi şi dulci. Dar, oare arătatu-s-a d[omnia]-lui blînd şi dulce pentru împricinaţi? Întrebaţi, întrebaţi, domnilor, pe domnul Asachi, a căruia petiţiune o am la mine, şi veţi vedea cum un ministru, şef al guvernului, a abuzat de poziţia sa şi a insultat cu cuvintele cele mai defăimătoare pe un om bătrîn în camera Consiliului de Miniştri.

Domnul Kogălniceanu : Nu e adevărat!

Domnul Gr. Balş: E adevărat, domnilor ! Domnul Kogălniceanu, dacă n-au gîndit că autoritatea care o are nu-i dă voie a insulta oamenii, cel puţin a putut să gîndească că un om tînăr nu poate a insulta un bătrîn, care nu poate să-i ceară satisfacţie de insulta ce i se face.

Tipograful Goldner,pentru o broşură ce au tipărit şi care vorbea în contra ministrului primar, i s-au făgăduit butucul, domnilor, butucul într-un stat constituţional şi sub un ministru liberal ! Domnilor, faceţi cercetare şi veţi vedea că aceasta e adevărat, căci de faţă cu cinci deputaţi am propus domnului Goldner a-mi tipări un ziar în tipografia sa, şi el mi-au răspuns că se teme, fiindcă i-au făgăduit domnul ex-primar butucul. Înţălegeţi, domnilor, cum un tipograf se poate teme cînd legea presei este în vigoare şi lămureşte anume cazul cînd el poate fi în răspundere.

Puteţi să chemaţi pe Goldner la bara Adunării şi el singur să vă spuie aceasta. Am de martori pe mai mulţi deputaţi că cuvintele aceste le-au pronunţat de faţă cu dumnealor şi în casa unui alt deputat, nu într-a mea.

Din aceasta puteţi vedea, domnilor, cît era de mare teroarea în ţară[...]", *Ibidem*, p. 259, col. 1–2.

[13] Adversarii Unirii erau interesaţi să menţină în ţară o atmosferă de agitaţie, la care se mai adăugau şi o serie de instigaţii venite din afară, aşa cum arată şi Kogălniceanu. Frămîntările din sînul acestor colonii erau mai vechi, încă din 1857, cînd la 29 octombrie s-au anulat privilegiile, în cadrul Divanului ad-hoc. Ele au continuat şi după căderea guvernului Kogălniceanu. În ultimă instanţă domnitorul Cuza a dat următoarea proclamaţie :

„Alexandru Ioan I-i

Cu mîna lui Dumnezeu şi voinţa naţională domn a Principatelor Unite Moldova şi Ţara Românească.

La toţi de faţă şi viitori sănătate ! Către locuitorii coloniilor din Basarabia anexată Moldovei.

Am luat ştiinţă că o parte dintre voi s-ar pregăti a emigra şi că aceasta s-a provocat prin felurite ademeniri şi prin răspîndirea unor neadevăruri care au adus îngrijirea şi spaima între voi. Vi s-a spus că veţi fi supuşi a plăti cîte 3 galbeni de horn şi îndoită dare personală, că veţi fi îndatoriţi a face boieresc, că veţi semăna păpuşoi pentru armată, că veţi da îndoit număr de recruţi şi că pămînturile ocupate de voi au a se da în arendă.

Nu putem decît a tîngui pe aceia care s-au înşelat a crede asemenea neadevăruri, asemenea calomnii uneltite în contra bunelor cugetări ce guvernul nostru hrăneşte pentru toţi locuitorii ţării şi pentru voi îndeosebi.

Dacă, din împrejurări deosebite, aţi putut întîmpina oarecare neajunsuri în administraţia coloniilor, guvernul nostru nu doreşte alta decît a le cunoaşte spre a le repara şi a face să domnească dreptatea, siguranţa şi liniştea pentru fiecare.

Instituţiile noastre sînt liberale ; toate reformele, dar, ce se vor face vor fi pururea insuflate de spiritul libertăţii, al egalităţii şi al propăşirii pentru binele şi fericirea obştească.

Locuitorilor colonişti,

Guvernul nostru va ţinea seamă de drepturile voastre. El este gata a asculta toate plîngerile, toate nemulţumirile ce aţi putut avea, gata a vă face dreptate. Nu vă lăsaţi în undele unor rătăciri care pot să aducă nenorocire şi vouă şi urmaşilor voştri.

Ascultaţi glasul unui guvern care vorbeşte din curăţenie şi nu vă părăsiţi locul naşterii voastre, mormintele părinţilor şi a rudelor voastre, nu vă părăsiţi casele şi holdele voastre.

După cererea ce aţi făcut, guvernul nostru aşteaptă ca să-i trimeteţi deputaţii voştri spre a-i arăta toate nevoile, toate dorinţele voastre.

O comisiune anume rînduită vine acum la voi. Ea este însărcinată a aduna, la faţa locului, lămuriri despre toate şi a le aduce la cunoştinţa guvernului nostru spre grabnică îndreptare.

Aveţi încredere în guvernul nostru, care voieşte numai binele vostru. De aceea, dacă voiţi a emigra de bună voie, dacă voiţi a părăsi vetrele părinteşti, nimeni nu vă opreşte. Guvernul nostru, departe de a pune piedici la asemenea emigrare, o învoieşte oricui o doreşte. Fiecare

are dreptul de a schimba locul petrecerii sale, și dreptul natural închezășluiește tuturor această libertate.

Tot acela, dar, care dorește a emigra nu are decît a se înfățișa la autoritățile locale pentru a o declara și îndată va dobîndi deplina autorizație, dacă va îndeplini condițiile prevăzute pentru asemenea caz chiar de Statutele ce aveți, art. 280, 281 și 282.

Aceste condiții de emigrare sînt cuprinse în Statutele voastre, guvernul nostru nu vă impune altele. Făcîndu-vă aceasta cunoscut, am ordinat și autorităților de acolo de a urma întocmai.

Dorind, dar, ca să domnească liniștea și legalitatea între voi, autoritățile locale vor lua măsurile cuvenite, dar totodată vi se pune înainte ca fiecare să reintre în datoriile sale, să se supuie legilor, căci orice turburare sau călcare de lege va fi aspru pedepsită.

Datu-s-a în Iași la 12 mart, anul una mie opt sute șasezeci și unul și al domniei noastre al treilea în Principatele Unite.

(Subscris :) Alexandru Ioan
(Contrasemnat :) Președintele Consiliului, ministru dinăuntru, A. Panu
Nr. 4 964".

Publicat în *M.O.*, nr. 130 din 16 martie 1861. Îl reproducem după : *Mesagii și proclamații ale lui Cuza Vodă*, Vălenii de Munte, 1910, p. 57—59.

[14] Circulară publicată în *M.O.*, nr. 171/1860, p. 568—569.

[15] Circulara din 21 august 1860. Publicată în *M.O.*, nr. 260/1860, p. 941.

[16] Cf. circulara din 2 august 1860, publicată în *M.O.*, nr. 245/1860, p. 871.

[17] K. se referă la prevederile capitolului VII din *Reglementul organic al Moldovei* cu privire la „Rînduiala giudecătorească", secția a II-a „Instrucțiile și îndatoririle tribunalelor de pe la ținuturi", care avea un articol special (319) ce consacra crearea „județelor sătești". Acestea urmăreau să cruțe cheltuielile țăranilor pe la tribunalele de ținut, pentru neînțelegeri mărunte. În fiecare parohie se crea o astfel de instanță de judecată, constituită din preot și trei jurați aleși anual din cele trei pături sociale ale satului (țărani fruntași, mijlocași și codași — cîte un jurat din fiecare). Această instanță judeca săptămînal — duminica, după slujba de la biserică — pricinile evaluate între 10 și 15 lei. Scopul principal era „să împace pe prigoniții". În cazul în care nu se izbutea, această primă instanță dădea „o mărturie care le va sluji spre înfoțoșare înaintea tribunalului ținutului". *Regulamentele organice...*, p. 321.

[18] *Manualul administrativ al Principatului Moldovei cuprinzătoriu legilor și dispozițiilor introduse în țară de la anul 1832 pînă la anul 1855*, înorînduite de o comisie din naltul ordin al Înălțimei-Sale prințipelui domnitoriu al Moldovei Grigorie A. Ghica vv..., Iași, tom. I, 1855, LIII + 598 p. ; tom. II, 1856, L + 695 p.

[19] Titularul Ministerului de Finanțe fusese Dimitrie Cozadini (29 septembrie 1860 — 17 ianuarie 1861).

[20] Instrucțiunile au fost publicate în *M.O.*, nr. 47/ 1860, p. 185—186.

[21] Este vorba de căimăcămia instituită în Moldova după plecarea domnului Grigore Al. Ghica. Caimacam a fost numit Teodor Balș, cunoscut antiunionist (iulie 1856 — februarie 1857).

[22] În 3 septembrie 1852 M. Kogălniceanu obține privilegiul de a întemeia o fabrică de postav la Tg. Neamț, care este dotată cu mașini, materii prime, coloranți și tehnicieni străini. Această fabrică a constituit una din preocupările sale principale. El obținuse concesiunea de a furniza anumite cantități de postav armatei. Faptul a fost mult speculat de către adversarii săi politici. Întreprinderea a funcționat între anii 1853—1869, cu pierderi mari. Pentru bibliografie asupra problemei, vezi Al. Zub, *op. cit.*, capitolul *Cronologie* (p. XL și urm.), precum și numerele : 7 349, 7 351, 7 353—7 356. Cf. în acest volum și intervențiile din ziua de 17 decembrie 1860 (p. 326 și 329).

[23] Kogălniceanu se referă la prigonirile suferite din partea domnitorului Mihail Sturdza, care în 1844 l-a surghiunit la mănăstirea Rîșca pentru ideile sale progresiste exprimate în paginile revistei „Propășirea". De aici este mutat la moșia Hilița din județul Fălciu, de unde la începutul lunii decembrie i se permite să se mute la Iași. În perioada de la finele anului 1844 — începutul lui 1845 reflectează la o plecare în străinătate — la „deștărare" —, idee pe care o realizează în decembrie 1845, cînd pleacă la Paris. Din Franța, în 1846 trece în Spania. În 1847 se gîndea, și chiar a făcut demersuri în acest sens, dar fără reușită, să se stabilească în Țara Românească. În același an se reintoarce în Moldova, unde relațiile lui cu domnitorul se înrăutățesc și mai mult. În 1848 ia parte la evenimentele revoluționare și este urmărit de autorități, izbutind să treacă granița în Bucovina, la 12 august. De aici va merge în Franța, unde va rămîne pînă în 1849, cînd în luna iulie va reveni în Moldova, unde va fi primit cu o atmosferă nu prea prietenească. După schimbarea lui Mihail Sturdza vine la tronul Moldovei domnul Grigore Alexandru Ghica. Kogălniceanu nu se va înțelege prea bine nici cu acesta, fapt pentru care în 1853 se retrage din viața publică.

Pentru amănunte, vezi Al. Zub, *op. cit.*, V. XXXVI și urm. De asemeni în aceeași lucrare și numerele 6 861—6 911.

[24] Circulara este publicată în *Acte și legiuiri...*, S.I, vol. II, p. 338–340 și în M. Kogălniceanu, *Texte social-politice alese*, București, 1967, p. 221–223. Cf. în volumul de față și p. 396–398.

[25] Vezi mai sus nota 7.

[26] Se referă la falsificarea listelor electorale pentru Divanul ad-hoc și protestele adresate comisarilor de la București. Pentru amănunte, vezi C.C. Giurescu, *Viața și opera lui Cuza Vodă*, București, 1966, p. 37–39, și Dan Berindei, *Epoca Unirii*, București, 1979, p. 29–51.

[27] Aluzie la Magna Charta Libertatum, dată în anul 1215 de către regele Angliei Ioan fără Țară ca urmare a presiunilor făcute de către baronii, cavalerii și orășenii englezi. Prin acest act se îngrădeau prerogativele regalității, se garantau o serie de privilegii nobiliare și se dădeau privilegii comerciale pentru o parte din orașele Angliei. De asemeni se satisfăceau unele cereri ale țăranilor liberi.

[28] Enache Kogălniceanu, boier, cronicar moldovean, trăiește între anii 1729–1795.

[29] Aluzie la răscoala din 1846 care a avut loc la Cracovia.

[30] Kogălniceanu se referă la ziarul „Tribuna română", care a apărut la Iași, cu intermitențe, între 10 mai 1859 – 4 martie 1867. Prima perioadă a apariției a fost între 10 mai 1859 – 7 iulie 1860. Redactorii ziarului au fost Ion Leca și Nicolae Ionescu. Girant era Ion Holban. În coloanele ziarului a apărut un articol în care se criticau actele Adunării legislative semnat de Ion Leca, ofițer de pompieri. În 11 iulie, în *M.O.*, nr. 223, p. 784, în numele guvernului a fost publicat un articol nesemnat, pe care Al. Zub îl atribuie lui Kogălniceanu, în care se condamna atitudinea ziarului. Leca a fost dat în judecată ca militar și condamnat la 15 zile închisoare. Ofițerii din Iași, credincioși guvernului Kogălniceanu, au fost nemulțumiți de sentință și au atacat redacția „Tribunei române". Ziarul a încetat apariția, pe care o reia la 16 aprilie 1861. Cf. Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu, *Publicațiunile periodice românești (Ziare, gazete, reviste). Descriere bibliografică de...*, București, 1915, p. 744–745.

[31] În problema lăcustelor vezi și circulara din 20 august 1860 publicată în *M.O.*, nr. 254/1860, p. 917.

[32] Circulara este din 30 iunie 1860 și este publicată în *M.O.*, nr. 219/1860, p. 767.

[33] Circulara este publicată în *M.O.*, nr. 250/1860, p. 901.

[34] Vicepreședinți ai Adunării erau P. Mavrogheni și C. Hurmuzaki. Președintele ședinței a fost V. Sturdza. Petre Mavrogheni era și ministru de finanțe în guvernul A. Panu, deci succesor al lui Dimitrie Cozadini din guvernul lui Mihail Kogălniceanu.

[35] În legătură cu executarea muncilor de toamnă, vezi circulara din septembrie 1860, în *M.O.*, nr. 264/1860, p. 957.

[33] Pentru alte editări, vezi Al. Zub, *op. cit.*, nr. 1238. În legătură cu această problemă, vezi mai sus nota de la p. 401–402, ca și notele 12–13 și 22–23 de la p. 403–404. De asemenea, mai jos intervențiile de la p. 405–410. După căderea guvernului, ca și în cazul guvernului prezidat de Manolache Costache Epureanu, nu a avut loc nici un proces.

*Polemică cu M. Cornea, în care arată că discuțiile ce se poartă în Adunare cu privire la activitatea guvernului din 30 aprilie sînt discuții sterile**

Văd că se rădică o chestie de înaltă cuviință. Orcare ar fi purtarea miniștrilor, ura poporului nu poate cădea decît asupra lor, iară nicidecum a se întinde și asupra tronului. Prin urmare, domnul Cornea nu lucrează constituțional puind în îndoială iubirea țărei pentru domnul. Domnul e pururea iubit, pentru că el nu greșește și, prin urmare, nici este responsabil. Faptele miniștrilor cad în răspunderea miniștrilor și nu a domnului. Faptele noastre, dar, oricît ar fi ele de răle, nu pot întru nimică să scadă sau să nimicească dragostea țărei către domn și, prin urmare, nici recunosc nimănui dreptul să se îndoiască despre dragostea țărei către tron.

Acuma vin asupra chestiei de interpelare: cine din miniștrii retrași fug de răspunderea actelor lor; însă nu știu pe ce reglement și din a cui țară mult elocventul domn Corne se întemeiază și propune a se face interpelări unor oameni ce nu mai sînt miniştri[1]? Cînd cineva nu ştie nici az-buche, ce este guvernul constituţional şi parlamentar, ar trebui să fie mai modest. Pe terenul parlamentarismului se interpelează numai banca miniştrilor. Aceştia dînd lămuriri atrag în discuţie şi pe predecesorii lor, în cît priveşte actele acestora.

---

* Ședința din 17 februarie 1861.

E curios, domnilor, de a vedea că, în loc să ni ocupăm serios de trebile ţărei, de trei luni nu facem decît ori a vorbi [despre] constituţionalism spre a ni ţine în *statu quo*, ori de a ni lăuda înşine pre noi, dîndu-ni sînguri mărturie de frunte albă. Fiindcă eu am făcut reglementul şi am pus o peatră, apoi am dreptul să dau lecţii de constituţionalism.

Domnii Corne şi I. Sturdza întrerupînd zic că nu priimesc asemine lecţiuni.

Domnilor, sprijin că este o mare suficienţă de a zice că nu mai are nimic de învăţat. Cît pentru mine, de cîte ori nu voi şti ceva sau că voi fi greşit, eu nu mă voi stînjini nicidecum de a învăţa de la alţii. În cît priveşte numirea comisiei[2] răspund: cine fuge de cercetarea actelor sale? Un om care au ţinut tribuna 2 zile spre a se apara sîngur în contra unei întregi partizi[3]? Acela negreşit că nici se teme, nici fuge. Sînt în stare şi în putinţă, domnilor, să vă răspund la toţi îndeobştie şi domnului Corne îndeosebi. Cît pentru fruntea albă sau neagră, frunţile noastre sînt de mult cunoscute şi nici am trebuinţă de a-mi pune în comparaţie fruntea mea cu acea a domnului Cornea. Sînt un om singur, domnilor, dar credeţi-mă că nu mă tem de toţi treizeci dumneavoastră.

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 22, p. V, col. 2 — p. VI, col. 1.

N O T E

[1] M. Cornea susţinea ca odată cu luarea în discuţie a adresei de răspuns la mesajul tronului să fie luată în discuţie şi activitatea guvernului din 30 aprilie 1860, spre a se hotărî dacă este cazul să fie pus sub acuzare şi trimis în judecată sau să se facă o simplă „reprobare". El arăta că vede în poziţia lui Kogălniceanu o eschivare de la discuţia activităţii guvernului demisionat. *Ibidem*, p. VI, col. 1 — p. V, col. 2.

[2] Deputatul Iancu Sturdza a propus ca în adresa de răspuns la mesajul tronului „să nu se cuprindă nimica despre actele ministerului trecut". În acelaşi timp însă cerea instituirea unei comisii, formată din şapte membri, care să ancheteze activitatea guvernului demisionat şi să raporteze Camerei concluziile la care a ajuns. *Ibidem*, p. II, col. 1.

[3] Se referă la discursul din zilele de 15—17 februarie 1861 (vezi mai sus p. 349—401).

*Intervenţie în care susţine proiectul de răspuns la mesajul tronului, prezentat de majoritate**

Noi sîntem aice în puterea Convenţiunei şi mărginiţi a lucra numai în cuprinderea ei. Aceasta aşa este, însă chiar pe tărîmul Convenţiunii nime nu ni poate opri de a esprima dorinţele naţionale pentru care ţara au făcut atîtea lupte. Aud zicîndu-se că prin aceasta ar fi a se face greutăţi guvernului. Nu înţeleg ce greutăţi am face guvernului cînd însuşi domnul preşedinte al Consiliului[1] vine şi ni spune că această manifestaţiune departe de a rădica greutăţi ar face Înălţimei-Sale domnului cea mai mare mulțămire. Au doară domnul nu are de la ambele Adunări frumoasa misiune de a realiza Unirea? Ba încă are ceva mai mult. Prin votul din 29 ianuarie și 4 februarie 1859 s-au lasat Înălțimei-Sale inițiativa de a determina oportunitatea, de a-l însemna oara cînd să se desăvîrșească Unirea. Dacă până acum guvernul nu au dat nici o relațiune despre starea lucrurilor în aceasta mare cauză, asta provine de acolo că sînt chestii unde guvernile nu pot să fie așa de esplicite ca o Adunare. Cînd însă un guvern vine singur și zice aceste cuvinte espresive : „Viitorul și un curînd viitoriu se va însărcina cu realizarea sacrelor noastre dorinți”, însuși prin aceste cuvinte el au zis totul ce putea să zică. Nu înțeleg, dar, pentru ce am întrebuința mai multă rezervă chiar și decît guvernul, cînd însuși el au declarat că această manifestațiune din partea Adunărei nu poate decît să facă plăcere domnului. Ca ministru ce am fost nu am decît a mulțămi domnului președinte al Consiliului pentru declarațiunea francă ce au făcut în priivirea unui grabnic rezultat, la care și ministeriul trecut au lucrat cît i-au fost prin putință. Ca deputat sprijin răspunsul Comisiunei.

---

* Şedinţa din 18 februarie 1861.

S-au fost vorbit odată mult în contra mergerei Înălțimei-Sale la Constantinopoli. Ministeriul din 30 aprilie au aprobat mergerea Înălțimei-Sale în capitalia Turciei, nu pentru ca să facă act de vasal, ci numai pentru ca domnul să sprijine personal în consiliul marelor puteri marea cauză ce nația i-au fost încredințat. În curînd, sperăm, se va vedea că, călătoria Înălțimei-Sale au fost de un mare folos pentru țară [2]. Mai adaog, dar, sînt pentru proiectul majorităței comisiunei, sînt de socotință că nu am face nici cea mai mică greutate guvernului arătîndu-i că dorințele ce s-au votat cu atîta entusiasm în 1857 și 1859, și astăzi, mai mult decît orișicînd, sînt dorințele vii și eterne ale nației.

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 23, p. 323, col. 2 – p. 324, col. 1.

NOTE

[1] Președintele Consiliului de Miniștri era Anastasie Panu.

[2] În legătură cu vizita domnitorului Cuza la Constantinopol în toamna anului 1860, vezi *Istoria României*, vol. IV, București, 1964, p. 335–336. Cuza a calificat această vizită ca o simplă vizită de curtoazie, arătînd prin aceasta „caracterul formal al vasalității țării”. *Ibidem*, p. 336. Vezi de asemenea volumul IV, partea I a, al acestei ediții (București, 1977), p. 51, nota 6.

Discurs în care arată motivele și imprejurările în care a demisionat guvernul din 30 aprilie 1860 *

Amandamentul acesta[1] pune pe tapet două chestiuni. Întâia este mulțămirile ce se propune a se adresa domnitoriului pentru că au prevenit dorințele Adunărei, înlocuind ministeriul trecut și prin aceasta înlăturînd cauza îngrijărilor, într-alte cuvinte pentru că Înălțimea-Sa ni-au dat afară.

---

* Ședința din 18 februarie 1861.

După principiile guvernelor constituționale, la care mai ales onorabila dreaptă ține cu deosebire, ar fi trebuit chiar în ziua de 16 ianuarie să supunem Adunărei cauza pentru care ni-am retras. N-am făcut aceasta nevrînd să mai rădicăm noi nouri și fortuni în mijlocul acestei Adunări îndestul de tulburată. Am ieșit din ministeriu fără să spunem pentru ce și așteptînd un timp mai oportun spre a deschide și noi gura. Însă, astăzi cînd se prezentează un amandament prin care se esprimă mulțămire Înălțimei-Sale pentru că au prevenit dorințele țărei, am de datorie să zic și eu un cuvînt. Așadar și zic că, dacă prin voia a 7[2] deputați ce au subscris acel amandament se înțelege țara întreagă, atunci mulțămirile se cuvin nouă cari am prevenit dorințele țărei, căci, domnilor, noi înșuși am dat demisiuni, iar nu domnul ne-au dat afară. Noi ni-am retras în un timp cînd tronul nici nu gîndea la o schimbare ministerială. Aceasta nici că se putea face cu 2 zile mai înainte de a se porni Măria-Sa domnul la București. În adevăr, în puseciunea** actuală în care se află domnitorul, de a călători necontenit de la rezidență la alta, e cam greu de a crede că în ajunul purcederei sale tronul ar fi vroit să facă o schimbare ministerială, cînd n-au făcut-o în lungul timp al petrecirei sale în Iași. Acuma, dar, 7 deputați vin și propun de a se mulțămi domnitorului că ni-au dat afară. Trebuie, dar, să spunem pentru ce ni-am dat dimisia. Aduceți-vă aminte, domnilor, că în anul trecut după retragerea ministerului domnului Manolachi Costachi s-au pus pe tapet mai multe combinări de ministeriuri. Nici una n-au putut reuși în timp de mai multe săptămîni. Atuncea noi am zis că la întîmplare, cînd nici o altă combinare de persoane mai capabile nu se va pute efectua, noi vom priimi ministeriul. Neputîndu-se efectua nici una din aceste combinăciuni și consultînd numai devotamentul nostru pentru țară și tron, noi am priimit greua sarcină. În cele întăi zile după prezentarea noastră înaintea Camerei, aduceți-vă aminte, domnilor, că am zis că nu vom aștepta niciodată blamul Adunărei pentru ca să ni retragem și că îndată ce vom simți oarecare neînțelegeri de principii între Cameră și ministeriu noi ni vom retrage.

Aplicarea întinderei dărilor, punerea în lucrare a egalităței înaintea legei și sus și gios, după cum v-am spus, au adus mari nemulțămiri în țara legală[sic]. Interesele materiale au înrîurit și asupra Camerei.

Nu eram așa de neștiutori de ce se petrecea în țară pentru ca să nu știm în ce spirit era să se întrunească Camera în ziua de 4 dechemvrie. Pentru aceea eu, mai înaintea convocărei Camerei, de trei ori am cerut retragerea me de la guvern; tronul, în dreptul său, nu au primit-o. Așadar, ministeriul au funcționat încă, fiind Camera deschisă, pănă la 16 ianuarie. În această vreme atacurile personale și individuale nu au lipsit. Însă în orice chestie de interes general majoritatea n-au lipsit propunerilor ministeriului. Dar după multă luptă trebuia să vie în sfîrșit și chestiile de princip, unele în care de mai înainte știam că nu putem avea majoritate. Atuncea în ziua de 16 ianuarie, dimineața la 9 oare, înfățoșindu-mă tronului am zis că „8 luni de muncă era îndestul pentru noi, că ni simțeam în neputință de a conduce cu Camera lucrările mai departe, că situația se îndreptasă, fiindcă acum era cu putință de a se constitua un alt ministeriu decît al nostru și că [nu] era nici o greutate ca să avem de urmaș persoane mai capabile decît noi și, dar, am cerut de buna și neatîrnata noastră voie retragerea". Iată adevărul în toată puterea cuvîntului. În ziua de 16 seara au urmat consiliabuluri între mine și colegii mei și a doua zi, la 17 ianuarie, la 9 oare dimineața m-am dus

---

** Citește: pozițiunea.

la Palat ca să primesc apostilia încuviințătoare demisiunei noastre, ca apoi să pot vesti Camerei retragerea noastră. Din nenorocire însă, n-am găsit pe domnitoriu acasă. Aceasta au fost cauza că chiar la deschiderea ședinței din 17 ianuarie n-am putut vesti oficial Camerei retragerea noastră. Însă în sala conferințelor nu este un deputat căruia să nu fi vestit că noi nu mai eram miniștri.

În ziua de 17 ianuarie, chiar cînd se cetea actul de acuzăciune în contra noastră în chestiunea mitropolitului, domnul Panu era chemat de domnitoriu și au priimit invitarea pentru ca să formeze noul ministeriu. După finitul ședinței ni-am prezentat și noi înaintea Înălțimei-Sale și am priimit apostilia domnească de încuviințare a retragerii noastre.

Prin aceasta vin să vă arăt și să dovedesc că noi înșine am prevenit nu dorințele țărei, ci neînțelegirile și luptele ce prevedeam că era să ezbucnească în sînul Adunărei și care ar fi fost de natură să împedice marșa lucrărilor.

Vin acum la a doua chestie din amandament și fac apel la lealitatea domniilor-voastre să vedeți dacă prin el nu se desființază propunerea de ieri votată de d[umnea]voastră, prin care se zice să nu se vorbească nimica în răspunsul la discursul tronului despre actile ministerului trecut. Astăzi nu numai că se pomenește de actele noastre, dar se pronunță chiar sentința noastră. Domnilor, ați rînduit o comisie spre a cerceta lucrările noastre. Cercetîndu-se actele noastre, rezultatul cercetărei ce poate să fie? Ori o sentință materială, ori o sentință morală. O sentință materială va fi trimețindu-ni înaintea Curței de căsăciune, o sentință morală va fi votîndu-se un blam. Aceasta se și face de vreme ce se propune a se adresa mulțămire domnului că au scapat țara de un ministeriu rău.

Să vedem acuma cine sînt acii carii au făcut ieri moțiunea de a se rîndui o comisie cercetătoare? Și cine sînt acii carii fac amandamentul de astăzi? Sînt tot unii și aciiași, și tot aceștia sînt chemați și în comisi ea cercetătoare. Domnilor, sînt dară acuzatori, cercetători și osînditori, și aceasta întru o singură zi. În adevăr, domnia-lor prin aceasta moțiune chiar, mai înainte de a cerceta actele, de a ni cere lămuriri, și-au și încheiat lucrarea, și-au și făcut concluziile și iată că ni-aduc și sentința. Blam în contra noastră, mulțămire domnitoriului pentru că au scapat țara de un ministeriu rău. Dacă aceasta este nepărtinire, dacă aceasta se cheamă a reprezenta țara, apoi noi nici că socotim de cuviință de a ni mai apara, ci sîntem cii întăi carii venim și mulțămim domnitorului că au prevenit dorințele acestei țări, priimind demisia noastră [3].

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 23, p. 328, col. 2 — p. 330, col. 1

NOTE

[1] În ședința din 18 februarie M. Cornea prezentase următorul amendament, subscris și de către F. Manoliu, L. Cantacuzin, L. Botez, G.D. Iamandi, N. Mavrocordat:

,,Subiscălitul propune că alineatul 12 din proiectul de răspuns la discursul tronului să se înlocuiască prin următorul:

Adunarea pe cît au văzut cu adîncă întristare că liniștea s-au tulburat în cîteva puncte ale Principatelor Unite, cu atîta mai mult socoate de a sa datorie a mulțămi Măriei-Tale pentru restabilirea ordinului public.

Adunarea nu se poate opri a arăta Măriei-Tale adînca sa recunoștință pentru că în via voastră solicitudine pentru binele țărei ați mers înaintea obșteștilor dorinți înlăturînd prin schimbarea ministerului cauza îngrijirilor". *Ibidem*, p. 326, col. 2. Acest amendament, în urma discuţiilor care au avut loc, a fost retras. Cf. *ibidem*, p. 331, col. 2.

[2] În realitate 6 deputaţi.

[3] Vezi şi discursurile de la p. 349, 405, 406, 410.

*Intervenţie în care arată cum a lucrat guvernul pe care l-a prezidat în problema averilor mănăstirilor închinate**

Între acuzările care s-au făcut ministeriului trecut de onorabilul domnul Gr[igore] Balş [1], figura şi acea că noi am fi sacrificat drepturile ţărei în chestiunea monastirilor închinate, pe o parte pentru că am fi lăsat a lucra o comisiune numită în contra autonomiei Principatelor, iar pe de alta pentru că n-am înaintat până în capăt lucrarea începută în privirea arendărei averilor acelor monastiri. Vă aduceţi aminte, domnilor, că am luat îndatorirea că nu v-om face nimică în chestiunea monastirilor închinate fără concursul corpurilor legislative; aceasta chiar şi stă în programul nostru din 1 mai. Aşa am şi urmat. După ce am intrat în funcţiune, la 5 mai am văzut că mi se înfăţoşază trei delegaţi ai locurilor de gios spre a intra în înţelegere cu guvernul conform protocolului 13 al Conferinţelor de Paris. Am intrat în cercetare spre a şti după a cui iniţiativă vineau acii trei delegaţi. Din dosariile Ministeriului din Afară am văzut că acii delegaţi fusese numiţi după invitaţiunea ce li se făcuse de însuşi ministeriul din care făcea parte domnul Gr[igore] Balş în însuşire de ministru [al] trebilor esterioare. Cum vedeţi, domnilor, nu noi sîntem acii carii am cerut întrunirea comisiunei. Lucrările erau înaintate de ministeriu[l] ce ni precedasă. Nu pute[a]m, dar, decît a urma pe drumul ce ni însemnase, cu aceasta ca la cea întâi ocazie favorabilă să punem lucrurile în starea normală. Am rînduit comisiune însă numai cu mandatul de a cerca putinţa unei împăcări, carea dacă ar fi ezbutit iarăşi nu s-ar fi făcut fără consimţămîntul Adunărei. Comisiunea au ţinut o lună de zile fără a lucra nimică. Retrăgîndu-se toţi comisarii, carii erau : domnii Alexandru Golescu şi Bosianu din partea Valahiei şi domnul Lascar Roseti din partea Moldovei, în locul d[umnea]lor s-au rînduit alţii : arhimandritul Melhisedec s-au numit din partea Moldovei, însă şi aceştia după întrunirea lor la Bucureşti n-au putut nimică isprăvi. Delegaţii locurilor de jos au refuzat de a mai lucra sub cuvînt că trecuse terminul prescris prin protocoale şi că acum trebuia să se păşască la a doua fază a lucrărei, adecă la numirea unui arbitragiu. Temîndu-se a nu se jigni prin aceasta dreptăţile ţărei, amîndouă ministeriile au lasat chestiunea pendentă, cu atîta mai mult că în acest interval şi Comisiunea centrală intervenise şi se pronunţiasă în contra drumului tras de mai nainte. Defiez, dar, şi la această chestie din partea ministeriului trecut să se arăte că s-au făcut un singur pas care ar fi jignit autonomia ţărei şi care ar putea împedeca marşa ministeriului actual în calea naţională şi autonomă.

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 23, p. 331, col. 2 — p. 332, col. 1.

---

* Şedinţa din 18 februarie 1861.

NOTE

[1] Vezi şi discursurile de la p. 349, 405, 406,407 .

*Intervenţie în care cere ca membrii clerului să fie supuşi obligaţiilor fiscale alături de ceilalţi locuitori ai ţării**

Domnilor, socot că toată discuţiunea provine din cauză că, comunicarea guvernului din Ţara Românească nu ni este bine esplicată. În Bucureşti încă din anul contenit s-au votat proiectele de dări elaborate de Comisiunea centrală şi s-au şi pus în lucrare. Cu ocazia votărei acestor proiecte Camera au hotărît că servitorii bisericei vor fi scutiţi de dări, avînd a se răspunde aceste, parte de stat şi parte de comună. Pe acest temei ni se cere ca şi noi să facem aceea ce s-au făcut în Valahia în privirea servitorilor bisericei. Însă, domnilor, eu socot că, dacă de pe acum am otărî asupra acestei chestiuni, prin însuşi aceasta am prejudeca proiectele de dări şi aceasta numai pe consideraţiunea că cu o oară mai înainte să ajungem la unitate. De este aşa, apoi să nu ni oprim în mijlocul drumului şi, dară, propun ca să votăm toate proiectele cîte ştim că s-au votat de Camera suroră.

Acum vin la însuşi fondul chestiunei. Eu din parte-mi nu pot considera pe cler nici ca funcţionari ai statului, dară nici ca, castă, pentru că preoţii însuşi nu vreu să fie castă în mijlocul societăţei noastre. Dovadă la aceasta sînt dorinţele lor manifestate în Divanul ad-hoc, precum şi toate cererile făcute de ei la Comisiunea centrală. Trebuie să ne facem o idee bine lămurită despre clerul nostru. Preoţii noştri sînt însuraţi, sînt părinţi de familie. Ei nu formează o castă deosebită, ei nu fac stat în stat ca preoţii catolici, carii atîrnă mai mult de papa de la Roma decît de autoritatea ţărei lor. Preoţii noştri vreu să fie cetăţani, ei reclamă drepturile celorlalţi romani. Prin urmare, să cuvine să ieie parte şi ei la toate sarcinile statului. Ei sînt alegători şi eligibili în colegiurile politice şi în colegiurile municipale.

Ni se citează de esemplu pe Franţia ; acolo clerul nu numai ar fi fi scutit de dări, dară încă ar fi salariat de stat. Nu ştiu dacă Franţia este multămită cu această organizaţie. Nu ştiu dacă Franţia nu regretează că preoţii ei fac o castă deosebită în sînul societăţei civile. Spre aceasta n-avem decît să ni uităm la cele ce se petrece în Franţia şi în sînul Senatului, din partea episcopatului francez în chestia puterei mirene a papei. Din cele ce se petrec acolo am fi în tot dreptul de a sprijini că preoţii nu mai sînt cetăţeni francezi, ci supuşii papei. Nu cred că nimine din noi ar vroi să vadă pe preoţii români imitînd puterea clerului francez. Vin acum la întrebarea : dacă preoţii noştri sînt funcţionari şi în folosul cui ei funcţionează?

Preoţii noştrii sînt funcţionari, însă nu ai statului, ci ai comunei. Ei trebuie a fi retribuaţi. Însă aceasta retribuţie trebuie a li se plăti de către comună, iar nu de către stat. Prin urmare, eu opinez că până la organizarea condiţiei clerului comunile care priimesc serviţiul preoţilor şi a celorlalţi servitori se cuvine să le plătească atît darea personală, cît şi darea pentru şose. În tot felul mă opun la orice scutire li s-ar face, căci, îndată ce noi i-am scuti de îndatoriri, prin însuşi aceasta ar trebui să li rădicăm şi drepturile. Atunce ei ar contini de a mai fi cetăţeni, atunce am lucra în contra însuşi dorinţilor clerului, în contra însuşi interesului ţărei[1].

---

* Şedinţa din 2 martie 1861.

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 25, p. 7, col. 2 — p. 8, col. 1.

NOTE

[1] Cf. şi discursurile din zilele de 4 noiembrie şi 20 decembrie 1857 (p.44 şi 93), precum şi intervenţia următoare.

*Intervenţie în care susţine necesitatea supunerii membrilor clerului la obligaţiile fiscale**

Domnilor, amandamentul domnului Grigoriu[1] se esplică prin însuşi el.

Amandamentul acesta nu face decît a consfinţi aceea ce de multe ori s-au proclamat de corpurile legiuitoare, că întreţinerea bisericilor parohiale trebuie să fie o cheltuială a comunelor, iar nu a statului. Prin urmare, personalul acestor biserici trebuie să fie plătit de comune.

Am auzit zicîndu-se că eu sprijinind această opiniune aş înjosi pe preoţi, făcîndu-i servitori ai comunei. Domnilor, toţi funcţionarii sînt servitori, cu deosebire că unii sînt ai statului şi alţii ai comunei. Prin zicerea că preoţii sînt funcţionari ai comunei eu nu cred că am vroit a le face o ingiosire. Au preşedinţii şi membrii municipalităţilor nu sînt servitori comunelor? Calificînd pe preoţi de funcţionari ai comunei, departe de a-i degrada, îi rădic, căci îi fac cetăţeni. Până la organizarea condiţiilor clerului parohial, trebuie neapărat ca acii carii fac un serviţiu obştiei să fie plătiţi macar prin răspunderea dărilor şi făcînd aceasta tocmai vom scuti pre preoţi de imputarea că ei nu înmormîntă, nu cunună, nu botează până nu li se pune ceva în mână. Tocmai pentru ca preoţii să-şi poată îndeplini într-un chip gratuit funcţiile lor cătră cii saraci aş vroi ca ei să fie plătiţi de cătră comune, precum învăţătorii, doctorii etc., carii asemine se plătesc de comune.

Prin scutirea preoţilor parohiali de către stat s-ar prejudeca o chestiune foarte mare, acea a salariarei miniştrilor cultelor de orice rit. A otărî ca numai preoţii şi dascălii bisericilor noastre să fie scutiţi ar fi a jigni libertatea şi egalitatea cultelor, ar fi a favoriza un cult mai mult decît pe celelalte. Religiunea, domnilor, nu are de-a face cu statul şi trebuie ca fiece comună să-şi plătească miniştrii religiunei sale. De aceea sprijin ca darea preoţilor şi a dascalilor fără osebire de rit să se plătească de comună.

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 25, p. 11, col. 1 — 2.

---

* Şedinţa din 2 martie 1861.

NOTE

[1] Deputatul A. Grigoriu prezentase amendamentul de mai jos, sprijinit și de deputații D. Cozadini, Gr. Cozadini, Ior. Lambrino, A.C. Sturdza și D. Miclescu : „Dările personale și a drumurilor către stat, a servitorilor bisericești de orice rit, adecă : a preoților, diaconilor și a dascălilor, se vor plăti din cutiile comunale spre răsplata servițiilor ce primește comuna de la ei, și aceasta ca o măsură provizorie pînă la votarea legilor definitive”. *Ibidem*, p. 10, col. 2 — p. 11, col. 1.

Amendamentul a fost respins de Adunare. *Ibidem*, p. 13, col. 2. El fusese propus la raportul ministrului de finanțe în legătură cu extinderea obligațiilor fiscale și asupra celor scutiți prin prevederile capitolului al III-lea, anexa B, din Regulamentul organic, în conformitate cu prevederile art. 46 din Convenția de la Paris, care stipula egalitatea în fața legilor pentru toți locuitorii țării. Extinderea menționată a dat naștere la numeroase plîngeri din partea celor lezați. Dintre cei privilegiați făceau parte și dascălii bisericilor. Pînă atunci ei fuseseră scutiți de plata impozitului personal și de contribuția pentru poduri și șosele. În Țara Românească se hotărîse ca pentru această categorie de contribuabili darea personală să fie plătită de către comună, iar contribuția pentru poduri și șosele să rămînă „pe sarcina statului”.

Ministrul de finanțe al Moldovei, Petre Mavrogheni, ceruse în numele guvernului ca Adunarea să hotărască „dacă dascălii bisericești pot să se folosească și în viitor de vreun drit de scutire”. *Ibidem*, p. 5, col. 1. Cf. și discursurile din zilele de 4 noiembrie și 20 decembrie 1857 (p. 47, 93), precum și intervenția precedentă.

În final Adunarea a votat propunerea ministrului de finanțe, cu următoarea redactare : „Servitorii bisericei, între carii intră și dascălii, să fie apărați de contribuția personală pe sarcina comunelor”. *Ibidem*, p. 13, 15.

*Intervenție în care arată cum au fost examinate cererile trimise secției a VI-a a Adunării**

Domnilor, voiesc să vă dau o lămurire despre modul adoptat de secțiunea a VI-a în cercetarea petițiunelor ce i s-au transmis de birou. Noi am socotit că, dacă ni-am fi ținut de modul păzit până acum de predecesorii noștri și am fi intrat în fondul tînguirilor, am fi ampietat asupra atributelor celor[l]alte secțiuni. Povățuindu-ne de ceea ce se face și în alte Cameri, am statornicit că atribuțiunele secțiunei noastre nu erau altele decît a ni pronunția în scurt asupra petițiunilor aduse, că unile din petițiuni sînt de atribuțiunea Adunărei și că fiecare din aceste să se triimită la competenta secțiune spre a se esamina în fond, că altele nu sînt de competența Adunărei, că altele trebuie a se mărgini numai a le recomenda guvernului. Pe această bază și precum se urmează și în alte țări am făcut aceea ce se numește „foiletonul petițiunelor”, arătîndu-vă în scurt conținutul lor și opinînd asupra urmărei ce trebuie, ce socotim că trebuie a se adopta în privirea lor. De s-ar face altfeliu, adecă de a se menține modul actual, atunce ar trebui ca secțiunea VI să între în fondul plîngerilor espuse prin petițiuni și atunce ea ar lucra singură cît toate cele [l]alte secțiuni. De ar fi să se întrunească cu fiecare din cele[l]alte cinci secțiuni spre a cerceta cu fiecare din ele petițiunile atîrnate de competența acestia, atunce lucrările s-ar întîrzie cu anii. Prin urmare, secțiunea a VI-a s-au mărginit numai în redacțiunea foiletonului, care cuprinde rezumatul fiecăreia petițiuni și totodată și opiniunea asupra concluziunei ce trebuie a dobîndi. Rămîne în dreptul Adunărei să se pronunțe și să aprobeze sau nu opiniunea secțiunei.

---

* Ședința din 4 martie 1861.

Adunarea are dreptul necontestabil de a priimi petiţiuni de orice natură, dară nu socot că competenţa ei trebuie să se întindă pănă a intra în cercetare în fond a tuturor acestor petiţiuni, de esemplu a celor de fire judecătorească. Astăzi videm că acest drit al Camerei este foarte rău înţeles de public. El socoate că, Camera este chemată a se pronunţa în toate chestiile; dovadă la aceasta este că mai alaltaieri am văzut o petiţiune dată Camerei în contra domnului avocat Fătu, pentru neîndeplinirea datoriilor sale ca vechil. O asemine petiţiune este de atributul Ministeriul[ui] Iustiţiei, iară nu al Camerei. În faţa acestei confuzii am ţinut bine să stabilez deosebirea între acele ce sînt de competinţa Camerei şi care, prin urmare, se cuvin a se trimite la deosebitele secţii, şi între acele care trebuie să se respingă, trecînd Adunarea la ordinea zilei.

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 26, p. 27, col. 1–2.

*Intervenţie în care susţine amendamentul propus la titlul proiectului de lege pentru alegerea „mitropoliţilor şi a episcopilor” în vederea unificării bisericii din ambele Principate**

Domnilor, subscriitorii acestui amandament[1] n-au înţeles să lipsească oraşul Iaşi de dreptul de a fi rezidenţă unei eparhii; ei au ridicat ochirile lor mai sus, ei s-au pus faţă în faţă cu împregiurările din alte provinţii române.

Am văzut cum, în timpul luptei dintre ortodocşii slavoni şi românii din Austria, şi dintre unguri din anul '48, slavonii au izbutit a-şi rădica pe mitropolitul de Carloviţi[2] la rangul de patriarh. De atunce românii de peste munţi necontenit îşi esprimă dorinţa de a avea şi ei un cap al bisericei ortodoxe române. Pentru ce, dar, Principatele Unite nu şi-ar da şi ele un singur cap al bisericei? Pe acest tărîm noi sîntem deplin autonomi.

Oricum ar fi împrejurările politice, ori că Principatele vor rămîne încă mult timp despărţite sau că în curînd se vor întruni, noi trebuie să ni unim macar biserica română, dîndu-i un singur cap ortodox român. Să ni aducem aminte că la '57 Divanul ad-hoc au votat într-unirea şi neatîrnarea bisericei române ortodoxe. Trebuie cît mai curînd să realizăm acest princip, căci Patriahia grecească încă astăzi se încearcă de a interveni în trebile bisericei noastre. Cel mai bun chip de a-i precurma aceste încercări este de a face act de autonomie, dîndu-ni un singur cap al bisericei, schimbînd şi înmulţind eparhiile. Iată unul din rezoanele pentru care ministeriul trecut încă din anul contenit au înfăţoşat Camerei un proiect pentru înfiinţarea unei eparhii la Ismail, proiect care acum s-au retras de ministeriul actual, sub cuvînt că nu sînt mijloace, proiect pentru care îmi rezerv dreptul de a mă esplica la timpul cuvenit. Domnilor, prin declararea că în viitor Principatele Unite nu vor ave decît un singur mitropolit nu se împuţinează eparhiile, nu se desfinţază arhiepiscopia de Iaşi. Noi, domnilor, în faţă cu biserica slavonă, cu biserica greacă, trebuie să ni grăbim de a unifica şi biserica ortodoxă română. Şi aceasta nu numai pentru Principate, dară chiar şi pentru celelalte provincii române. Ca un început la aceasta, după suspendarea mitropolitului Sofronie[3], ministerul trecut şi înaintasă măsuri pentru a încredinţa ocîrmuirea Mitropoliei Moldovei preasfinţitului mitropolit al Ţărei Româneşti. O mai repet, în chestia organizărei bisericei noastre şi unirea ei sub un singur cap, sîntem deplin autonomi. Toate propunerile Divanului adh-oc luîndu-se în consideraciune de comisiunea internaţională din Bucureşti, unele s-au aprobat, altele nu, iar cînd au venit în discuţie chestiunea bisericei comisiunea internaţională au opinat că aice ea nu se putea amesteca, fiind o chestie religioasă, o chestie atîrnată cu totul de voinţa Camerilor. Cunoscînd aceste, noi, domnilor, am iscălit acest amandament. Prin el nu am vroit să rădicăm greutăţi ţărei sau guvernului. Avînd cunoştinţa deplinei noastre autonomii în materie de religie, noi propunem să ni dăm un singur cap al bisericei române. Numai proclamarea acestui princip va face că nici Transilvania, nici Banatul, nici Bucovina, nici orice altă provincie română, deşi în priivirea politică sub stăpînire străină, nu vor mai avea alt cap spiritual decît pre mitropolitul ortodox al României.

---

* Şedinţa din 11 martie 1861.

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 29, p. 61, col. 2 — p. 62, col.1.

NOTE

[1] M. Kogălniceanu era nemulţumit de faptul că biserica ortodoxă din Principate ţinea din punct de vedere ierarhic de Patriarhia greacă din Constantinopol. Această subordonare a permis exploatarea secole de-a rîndul a bunurilor de care dispuneau mănăstirile din cele două ţări. Mai mult decît atîta, călugării greci, care ajunseseră să pună mîna pe conducerea unui mare număr de mănăstiri închinate şi pămîntene, aveau o atitudine de totală desconsiderare atît faţă de clerul mirean şi monahal român, cît şi faţă de credincioşi. Atunci cînd se iveau probleme de natură politică în care erau implicate şi puteri străine, călugării greci luau o atitudine de ostilitate faţă de ţară şi uneori au fost chiar instrumente ale adversarilor noştri. Un exemplu elocvent în acest sens îl constituie atitudinea acestor călugări în timpul activităţii Divanurilor ad-hoc, cînd s-au pronunţat ca duşmani ai Unirii şi au pactizat cu tabăra antiunionistă. Kogălniceanu, care cunoştea foarte bine toată activitatea călugărilor greci şi prin ei şi a Patriarhiei din Constantinopol, a fost un adversar consecvent al lor. De aceea el a fost şi promotorul acţiunii de secularizare a averilor mănăstirilor închinate. Soluţia de a scăpa de sub influenţa acestei Patriarhii era unirea bisericii ortodoxe române sub un singur mitropolit. Aceasta ar fi dus în ultimă instanţă la polarizarea în jurul acestei mitropolii independente a tuturor românilor, inclusiv a celor din provinciile subjugate, fapt care în ultimă instanţă constituia preludiul desăvîrşirii unităţii statului naţional român.

De aceea el a propus un amendament chiar la titlul proiectului de lege, în sensul următor : „Cerem ca în loc de mitropoliţi să se zică mitropolitul şi episcopii", aceasta întrucît titlul propus era chiar în „Proiect de lege pentru alegerea mitropoliţilor şi a episcopilor eparhioţi ai Principatelor Unite". Amendamentul era subscris şi de Grigore Cuza, D. Cozadini, M. Jora. Publicat *ibidem*.

Din păcate, Adunarea nu a înţeles marea importanţă pe care o avea pentru ţară modificarea propusă şi a respins amendamentul. De altfel, problema independenţei bisericii române faţă de Patriarhia greacă din Constantinopol se pusese chiar din anul 1857. Cf. „L'Étoile du Danube", 1857, p. 315.

[2] Trecerea bisericii ortodoxe româneşti din Transilvania sub dominaţia Patriarhiei de la Carlowitz a produs mari nemulţumiri în rîndurile românilor. În 1851, într-un memoriu adresat autorităţilor administrative, românii cereau să-şi aleagă un mitropolit propriu („Foaie pentru minte...", 1851, p. 35—37). De altfel, problema separării erarhiei româneşti de cea sîrbească se pusese chiar în 1849 („Magazin istoric pentru Dacia", tom. VII, p. 44—48). Chiriarhii sîrbi asupreau atît populaţia, cît şi clerul românesc. Ei hirotoneau în mod abuziv preoţi contra a mportante sume de bani. De aceea s-a ajuns repede la situaţia ca presa românească să ceară educerea numărului preoţilor („Foaie pentru minte...", 1851, p. 307—310). Conflictul dintre episcopiile româneşti şi Patriarhia din Carlowitz a fost generat şi de atitudinea ostilă a acestei

Patriarhii față de limba română folosită în biserică și față de școlile românești („Gazeta Transilvaniei", 1852, p. 190–191, 215, 218–219, 277, passim).

[3] Vezi în volumul de față intervențiile de la p. 335.

*Intervenție referitoare la alegerea mitropoliților**

Domnilor, în timpii primitivi a[i] bisericii se alegeau de episcopi pre cii mai demni, fără nici o privire către erarhie. Domnului Miclescu îi voi răspunde că și după organizarea bisericii și în biserica greacă, și în acea romană găsim mitropoliți și episcopi făcuți chiar și dintre mireni[1]. Așa patriarhul Fotie au fost visternic în ziua alegerii sale[2]. La noi în Moldova găsim mai mulți mitropoliți aleși dintre simpli monahi, cari în ziua alegerii nu aveau darul preoției. Așa voi cita pe mitropolitul Iacov Stamati[3].

Acum viu la amandamentul domnului I. Sturdza[4]. Nu este alta, cu o mică modificație, decît reproducerea Regulamentului, care cerea ca mitropolitul să se aleagă dintre episcopii eparhioți, adecă unul din doi. D[umea]lui face o mică modificare întinzînd eligibilitatea asupra episcopilor din ambele Principate, adecă unul din cinci. În privirea episcopilor, acest amendament mărginește alegerea episcopilor numai dintre arhimandriți, așadar în dispoziția Reglementului, iar proiectul Comisiunei centrale dă alegerei un cap mult mai întins, căci el lasă alegătorilor facultatea de a căuta meritul pînă-n fundul chiliilor monacale, chiar și în pustii.

Unindu-ni cu amandamentul domnului Sturdza, am menținea legea veche reglementară, căreia îi datorim starea actuală a bisericei noastre! Primind acel amandament am menținea o stare de lucruri cu totul deplorabilă, am paraliza chiar din început reforma bisericei, pe care toată țara o reclamă, acea reformă pre care înșuși reprezentanții clerului au cerut-o în sînul Divanului ad-hoc din 1857[5].

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 29, p. 69, col. 1.

NOTE

[1] Deputatul D. Miclescu susținea că numai în vechime patriarhii și mitropoliții se puteau alege și dintre laici sau preoții de mir. Mai tîrziu sinoadele au hotărît ca episcopii să fie aleși dintre monahi.

[2] Este vorba de Fotie, patriarh al Constantinopolului, fost mai înainte mare funcționar imperial, pe care în anul 857 împăratul Mihail al III-lea, în răstimp de 6 zile, l-a ridicat la rangul de episcop și apoi de patriarh.

[3] Iacob II Stamati, mitropolit al Moldovei între 1792–1803. Mai înainte a fost monah la mănăstirea Neamț.

[4] Amendamentul lui I. Sturdza, susținut de N. Mavrocordat, G. Ghica, C. Negruți și A. Botez Forescu, avea următoarea formulare:

„Subscrisul propune că art. 5 din proiectul Comisiei centrale să se prefacă în următoriul chip:

Episcopii să aleg dintre toți vlădicii vicari de scaun, arhimandriți, profesori de teologie,; ieromonahi, stareți și egumeni, carii se vor afla în activitate sau va fi ocupat asemine funcții în Principatele Unite, avînd cel puțin vîrsta de 35 ani.

---

* Ședința din 11 martie 1861.

Mitropoliţii se vor alege dintre episcopii eparhioţi a[i] Principatelor Unite, avînd cel puţin vîrsta de 40 ani. Atît episcopii, cît şi mitropoliţii se vor alege dintre acii ce vor fi cunoscuţi mai cu pietate, cu învăţături, şi cu capacitate". *Ibidem*, p. 68, col. 2 — p. 69, col. 1.

Cf. mai sus şi nota 1 de la p. 415.

[5] Vezi dezbaterile din şedinţa din 21 decembrie 1857. *Acte şi documente...*, vol. VI$_1$, p.467 şi urm.

*Intervenţie prin care susţine ca episcopii în Principate să fie aleşi**

Sînt, domnilor, de a se lua pentru esemplu pe Franţa şi pe Belgia în toate chestiunele, numai în chestiunele clerului nu. Clerul din Franţa şi din Belgia este nu numai monacal, dar atîrnă chiar şi de un suveran străin, de papa de la Roma. Patria lui nu este numai în patria sa natală. Organizaţia bisericei noastre ortodoxe este apoi cu totul alta decît organizaţia bisericei catolice. Bazele bisericei noastre sînt cu totul democratice. Biserica catolică e din contra bazată pe despotism, pe nefailibilitatea papei. La catolici episcopii se numesc, la ortodocşi ei se aleg. În Franţia episcopii se numesc chiar de doi suverani: de împăratul şi de papa. Aşadar, cînd se atinge de a ni organiza biserica nu trebuie să ni pilduim după catolici, ci să ni întoarcem la însuşi izvorul religiei noastre, la timpul şi actele apostolilor, carii au aşezat biserica noastră pe baze democratice, pe libera raţiune. Canoanile noastre admit sistemul electoral şi reprezentativ de la preotul de mir până la mitropolit şi patriarc. Să ni ţinem de acest sistem. Ş-apoi chiar în Franţia catolică lucrurile nu se petrec cum ni le reprezintă onor[abilul] domn Catargiu. Eu îl rog să-mi dovedească că în Franţia mitropoliţii se aleg numai dintre episcopi. Căci după cum ştiu chiar cardinalii se aleg din simpli abaţi. Adoptarea amandamentului domnului Ioan Sturdza[1] ni-ar departa foarte mult de la dorinţa ţărei de a se îmbunătăţi biserica. Proiectul Comisiunei centrale e mult mai liberal şi mai raţional, el pune condiţiuni alegătorilor, dar candidaţilor nu li cere decît o singură condiţie, cea mai mare după opinia mea, încrederea alegătorilor. Aceste principii predominează şi în legea electorală politică a Belgiei. Eu sînt în contra amandamentului, căci el nu ţinteşte decît de a ni departa de la însuşi principiile şi bazile bisericei noastre, care sînt eminent democratice[2].

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 29, p. 70, col. 2.

NOTE

[1] I. Sturdza propusese modificarea articolului 5 din „Proiect de lege pentru alegerea mitropoliţilor şi a episcopilor eparhioţi ai Principatelor Unite", care prevedea că „mitropoliţii şi episcopii se aleg din tot clerul monahic român pămîntean al Principatelor Unite, avînd cel puţin mitropolitul vîrsta de patruzeci ani, iar episcopii treizeci şi cinci ani, cunoscuţi prin pietate, învăţătură şi capacitate". *Ibidem*, p. 60, col. 2.

[2] La acest articol, I. Sturdza a propus amendamentul reprodus mai sus în nota 4 de la p.416.

* Şedinţa din 11 martie 1861.

Intervenție referitoare la arendarea moșiei Bogdănești a mănăstirei Rîșca[*]

Domnilor, aice este o chestiune gravă, carea dacă s-ar otărî în favoarea domnului Rășcanu, apoi s-ar stabila un precedent foarte rău, căci am vede înfățoșîndu-se 20 de alte cazuri asemine și s-ar aduce statului o pagubă de milioane. Eu sînt neinteresat în chestiune căci toate aceste s-au făcut de predecesoriul meu la ministeriu[1], dar declar că-mi însușăsc lucrările făcute în aceasta și sînt în stare a dovedi denaintea tuturor instanțiilor judecătorești că domnul Rășcanu n-are dreptate. Cînd s-au dat egumenului moșia încungiurătoare monastirei, aceasta s-au făcut cu un hrisov care era în contra legei și cu preț foarte îngiosit. După lege se preferează în adevăr egumenul, însă cînd dă prețul ce au ieșit la mezat. După ce s-au dat egumenului Rășcanu moșia cu un preț mic și au declarat a se mulțămi cu acel preț, apoi au mai stăruit a i se face încă o reducere pentru velniță, care reducere i s-au făcut numai ca să țină monastirea în bună stare. De acolo, sub caimacamul Vogoridi au cerut autorizarea ca să treacă moșia către frate-său, adecă ca acesta să se substituie egumenului, și caimacamul i-au dat-o, însă cu condițiune ca să se respecteze condițiunile din contractul încheiat cu departamentul. Cînd au mers la Curtea de confirmație ca să întărească contractul de sub arendare, amîndoi frații înțelegîndu-se între ei au schimbat condițiunele, însă aceasta s-au făcut fără învoirea ministeriului. Guvernul văzînd că posesorul nu îndeplinea condițiunele au cercetat și au găsit monastirea și soborul în cea mai rea stare. Călugării erau împrăștieți prin păduri sau umbla cu traista și toiagul cerșitoriei și spre a nu lasa monastirea într-o stare așa de mizerabilă au scos din pungă și au dat bani pentru întreținerea ei. Ministeriul, văzînd că condițiunile contractului erau neîndeplinite, au luat moșia care era dată pentru hrană monastirei din mîinile posesorului. Acum se scoală domnul Rășcanu și zice că întreținerea monastirei era în sarcina frăține-său, dar fiindcă moșia era dată nu egumenului Rășcanu, nici cetățeanului Rășcanu, ci pentru hrana și întreținerea soborului, ministeriul fără a privi la aceste ziceri au trebuit să ieie moșia și să lese pe domnii Rășcanu a-și căuta între dînșii.

Acum vin la desființarea contractului. Guvernul au autorizat numai trecerea, dar nici o modificare din condițiuni. Modificarea s-au făcut între frați fără nici o învoire a ministeriului și de aceea susțin că guvernul bine au făcut că au desființat contractul, și putea să o facă aceasta și fără a mai alerga la partea judecătorească. Contractul însă s-au desființat de Divanul domnesc, iar nu de Consiliul Miniștrilor.

Puterea esecutivă s-au adresat la curtea princiară, carea s-au rostit că legalizarea nu avea valoare și, prin urmare, îndată ce au căzut legalizarea Curței de confirmațiune au căzut de la sine și contractul. O mai adaog, dacă acum veți recunoaște domnului Rășcanu că are dreptate de a face o pretențiune așa de absurdă, atunce s-ar cauza statului o pagubă de mai multe milioane, căci alți egumeni precum Nicon și alții vor cere tot aceleași beneficiuri. Trebuie să respingeți asemine cerere, domnilor, ca să se deie o pildă și altor egumeni și să-i facă a-și aduce aminte că ei sînt făcuți pentru monastiri, iară nu monastirile pentru dînșii. Cine nu-și aduce aminte de luxul ce desfăşura egumenul Răşcanu, ca şi mai mulţi alţii, preumblîndu-se pe stradele Iaşilor cu o trăsură strălucită şi cu nişte cai înfricoşaţi. Iată cum s-au risipit banii carii trebuiau să fie întrebuinţaţi pentru întreţinerea soborului şi a monastirei. Aice e o chestiune de moralitate. Pe lîngă aceasta, o asemine cerere ar scoate căteva milioane din lada statului [2].

---

[*] Ședința din 17 martie 1861.

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 32, p. 93, col. 1 — p. 94, col. 1.

NOTE

[1] Predecesorul său la președinția guvernului a fost Manolache Costache Epureanu.

[2] Vezi și intervenția următoare, precum și nota referitoare la finalul discuției.

*Intervenţie cu privire la problema arendării şi exploatării pădurii de pe moşia Bogdăneşti**

Se reducem chestia, domnilor, la adevărata ei proporţie : la jignirea ce se pretinde că s-ar face contractului şi la paguba ce ar rezulta pentru stat sau, în alte cuvinte, la cele ce se pun înainte, că dîndu-se anticipando un parchet ar fi a se compromite un cîştiu, căci garanţia nu ar răspunde îndestul. Însă, domnilor, posesorul nu vine decît să ceară menţinerea strictă a contractului. Contractul zice că esploatarea se va urma după statutele forestiere care sînt şi care se vor face. Consiliul Miniştrilor din 1860, adecă ministeriul Epureanu, au făcut o modificare în acel aşezămînt forestier considerînd că la munte esploatarea cherestelei e aceea ce e la şes agricultura.

A nu se da posesorului un parchet anticipando este a i se da în 5 ani numai 4 parchete, căci, dacă în anul I-i nu se dă parchetul în iarnă spre a-l tăia, în vară nu are ce lucra şi, prin urmare, rămîne ca parchetul al 5[-lea] să-l taie iarna de pe urmă a contractului, cînd vara feresteile nu sînt mai mult ale lui, ci ale nuoului posesor, şi iată dară că rămîne a nu putea lucra decît 4 parchete în 5 ani. Dîndu-se însă un parchet anticipando ajunge ca în iarna anului al 4-lea să taie parchetul al 5-le şi care se lucrează cu feresteie în vara anului al 5-le, cînd posesorul pe lîngă că are plătite 10 cîştiguri, pe lîngă garanţia ce are, apoi mai este faţă şi cheresteua lucrată în al 5-le an.

Posesorul de Bogdăneşti nu vine aicea decît a reclama să i se deie şi lui anticipando un parchet întocmai precum s-au dat şi celorlalţi posesori, arătînd că Consiliul Miniştrilor au încheiat cu toţi posesorii să se folosască de această anticipare şi că numai el se vede lipsit de aseminea beneficiu. În această privinţă eu socot că trebuie să se deie şi acestui posesor înlesnirile ce s-au dat altora. Dacă apoi cu instrucţiile forestiere făcute de ministeriu după încheierea contractului se face pagubă, aceasta e o altă chestiune şi, cînd se vor cerceta sămile, atuncea se va vedea dacă s-au pricinuit pagubă sau ba. Acum e chestia că un posesor se vede lipsit de beneficiul ce alţi posesori au avut şi au şi că trebuie să i se acorde şi acestuia acel beneficiu[1].

---

* Ședința din 21 martie 1861.

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 33, p. 114, col. 1 — p. 115, col. 1.

NOTE

[1] Vezi şi intervenţia precedentă.
În final Adunarea a votat următoarea opinie:
„Dacă d[omnia]-lui posesorul de Bogdăneşti va declara prin înscris cum că primeşte asupră-i orice pretenţie din partea vechiului posesor privitoare numai cătră simplu parchetul pădurei anticipat, pe asemine îndatorire apoi să i se sloboadă parchetul cuvenit, la rîndul lui anticipando, aşa precum s-au slobozit la toţi posesorii de munte.
Prin o asemine nimerită măsură se va face şi locuitorilor înlesnirea cerută prin petiţiunea lor". *Ibidem*, p. 110, col. 1—2; p. 115, col. 2.

*Discurs cu privire la proiectul de lege rurală**

Onorabilul domn deputat de Piatra[1] au calificat chestiunea ce este la ordinea zilei, legea rurală, de o chestiune foarte importantă. Întru adevăr, domnilor, dacă vreodată ni s-au înfăţoşat o chestiune importantă e negreşit aceasta, căci ea atinge interesele cele mai vitale a unei ţări, ea atinge nu numai pe proprietarii de moşii, dar şi un milion de locuitori, într-alte cuvinte însăşi Naţia.

Dacă, dar, este vreo chestiune carea merită a fi studiată nu numai cu toată maturitatea şi cu toată soliditatea, dar şi cu toată inima, e chestiunea aceasta.

Cum însă această chestiune s-au studiat în Comisia centrală, îmi păstrez dreptul să mă rostesc atunci cînd vom întra în însuşi discuţia asupra proiectului elaborat de ea. Deocamdată mă voi mărgini numai a ruga pe fiecare să ieie protocoalele Comisiunei centrale în cetire şi atuncea de îndată se va încredinţa că singurul studiu al înaltului corp politic din Focşani asupra unei materii atît de importente, că toată revizia ce după Convenţie el au fost chemat de a face legei actuale s-au redus de a se grăbi să şteargă cu buretele drepturile şi îndatoririle legei actuale, şi aceasta fără macar să ştie ce şterge.

Domnul preşedinte[2] invită pe domnul Kogălniceanu a intra în chestiune.

Domnilor, cu ocaziunea proiectului de lege rurală elaborat de Comisiunea centrală s-au văzut un ce nepilduit, un ce demn de toată critica şi care nu ştiu ca să se fi întîmplat până acum în vreun corp legislativ. S-au văzut membrii Comisiunei centrale, compuşi de moldoveni şi de munteni, făcînd revizia unei legi fără macar a vedea, fără macar a şti legea ce ei erau chemaţi de a revedea.

Legea rurală din Moldova se deosebeşte de acea din Ţara Românească. Ei bine, moldovenii nu numai au revăzut, dar chiar au desfiinţat legea de peste Milcov fără s-o cunoască, asemine şi muntenii au desfiinţat legea noastră fără să fi ştiut ceva din ea. Însuşi raportorul comitetului Comisiunei centrale, eruditul domn Ion Docan, au mărturisit în plină ședință că nu cunoaște nimic din legea Țărei Românești, că tot au cerut-o să i se deie, că i s-au făgăduit din zi în zi, că de aceea s-au luat numai după *spuse*, și cu toate aceste onorabilul raportor au mers înainte și au votat.

---

* Şedinţa din 27 martie 1861.

Iată cum de către Comisiunea centrală s-au votat proiectul de lege rurală.

Așadar, aceea ce Comisiunea centrală n-au făcut trebuie să facă acum Adunările, adecă o revizie serioasă și matură a legilor actuale, ca așa să putem dobîndi aceea ce reclamă Convenția, adecă *îmbunătățirea stărei țăranilor.*

Propunerea de față cerînd întrunirea Camerilor pentru a discuta împreună, pentru a vota împreună legea rurală, are de scop de a împedeca Camerile să nu cadă în greșala în care au căzut corpul înalt din Focșani. Și iată, domnilor, pentru ce pe lîngă alte multe rezoane sînt pentru întrunirea Camerilor, macar spre a dezbate această chestiune.

Onorabilul domn Gr[igore] Balș combate moțiunea, luînd drept argument opiniunea formulată în anul trecut de domnul Cuciureanu, opiniune emisă cu ocazia discutărei asupra proiectului de lege pentru înființarea Curței de casațiune și prin care opiniune se rostea pentru întrunirea Camerilor spre a dezbate împreună acest proiect. Mai ia drept argument zisele mele de atunce, prin care eu ca ministru mă opuneam la admiterea acestei propuneri. Domnilor, argumentele întrebuințate de onor[abilul] deputat de Niamț ni înfățoșază un ce foarte curios. Pentru întăiași dată în viața sa, domnul Balș laudă un act al ministeriului din 30 aprilie și pentru întăiași dată în viața me eu am a adresa domnului Balș o mulțămire.

Însă, domnilor, tocmai aceasta mă pune pe gînduri, tocmai aceasta mă face să mă întreb de nu trebuie să urmez axiomei *ab hoste consilium*, de la dușmani consiliu. Așadar, mai că ar trebui să mă întreb : nu cumva tocmai actul acela lăudat de domnul Balș să fi fost rău și nepotrivit?

Vin acum la al doilea argument întrebuințat, adecă opiniunea domnului Cuciureanu de an și care acum ar fi în contrazicere cu atitudinea sa actuală de ministru.

Eu nu am nici un motiv de a fi căldurosul apărător al ministeriului și îndeosebi al domnului Cuciureanu, căci nu mai tîrziu decît dăunăzi dumnealui au subscris actul de acuzare în contra mea pentru arestarea mitropolitului. Însă aceasta nu mă împiedică să-i dau dreptatea unde o are. Domnul Cuciureanu astăzi e la putere ; dumnealui trebuie, prin urmare, să fie și este consecinte cu opiniunea ce au avut-o ca deputat. Nevăzînd pre domnul ministru al cultelor combătînd propunerea domnului Cantacuzin, sînt în drit a crede că dumnealui o primește, și bine face, căci e bine cînd cineva au ajuns la putere să puie în aplicare acele ce au sprijinit ca deputat.

Dar să vin la fondul însuși [al] moției. Să vedem dacă această propunere este întocmai cu acea făcută în anul trecut. Atunci au venit domnul Cuciureanu împreună cu domnul C. Ghica și au propus a se decreta de către Cameră întrunirea Adunărilor spre a dezbate legea pentru Curtea de casație. În anul acesta propunerea este mult mai puțin radicală. Nu se cere decretarea întrunirei, ci numai se propune de a se arata domnitorului o dorință carea e întemeiată pre cea mai mare necesitate, pe 2 ani de întîrzieri, de amînări, de nerăbdări și așteptări din partea țărei. Domnilor, nu vreu să arunc nici o vină asupra Adunărei, dar să ni cetim procesele-verbale, asta va fi destul. Sîntem în luna a 4-a a sesiunei, ce am făcut în acest timp? Oare starea noastră pe loc să provie numai din greşala noastră? Nu, domnilor, o cauză mare a puţinelor reforme ce am făcut până acum este însuşi mecanismul complicat prin care trebuie să treacă un proiect spre a ajunge a fi lege. Dovadă o avem în însuşi cele petrecute cu ocazia dezbaterei proiectului de lege pentru alegerea mitropolitului şi a episcopilor. După multe discuţii, cînd au venit timpul de a se vota asupra *totului* proiectului, Adunarea l-au respins. Ştiţi ce s-au făcut prin această respingere? Doi ani cel puţin avem să ni aflăm fără mitropolit şi fără episcopi. Asemenei se poate întîmpla şi cu votarea legei rurale, o lege carea au devenit de o necesitate neurnită. Adunarea de aice poate să aprobeze sau nu proiectul elaborat de Comisia centrală. Adunarea de peste Milcov poate să emită un vot contrariu a celui ce s-ar da aice. Atunce proiectul va trebui să meargă la Comisiunea centrală, aceasta îl va amenda. Proiectul aşa amendat va putea fi adoptat de o Cameră şi respins de ceealaltă. Şi iată că putem fi încă doi ani fără a face îmbunătăţirea soartei ţăranilor garantată de Convenţiune.

Ei bine, domnilor, socotiţi că putem sta încă doi ani în starea actuală? Eu nu o cred. Singurul chip spre a veni la o grabnică soluţiune a chestiunei este întrunirea Camerilor şi, dar, tocmai acii carii vor ca această chestiune să se sfîrşească cît mai în grabă, tocmai acia trebui să adereze mai întâi la propunerea făcută pentru întrunirea Camerilor spre acest sfîrşit.

Aud vorbindu-se că a se esprima domnitorului dorinţa pentru întrunirea Camerelor ar fi o violare a Convenţiunei. Aceasta, dar, ar fi atunci cînd noi ni-am pune şi am decreta împlinirea a toate dorinţele noastre, cînd am hotărît să avem un singur minister, o singură Cameră. Această ar fi negreşit o violare a literei Convenţiunei. Dar a cere de la domnitor, dar a esprima numai dorinţa de a se întruni Camerile amîndouă ca două corpuri despărţite, cu îmbele ministerii despărţite, spre a discuta asupra unei anume chestiuni, nu ştiu că cii mai rigorişti apărători ai Convenţiunei ar putea zice că prin aceasta am calcat textul actului nostru constitutiv. Daţi-mi voie să mă esplic. Să punem cazul că am fi avut doi domni (de care Dumnezeu să ni ferească!). Dacă aceşti doi domni ar fi vroit să se consulte împreună cu guvernele şi cu Camerile lor asupra vreunei chestiuni de interes comun, s-ar fi putut ei învinovăţi că au calcat Convenţiunea, cînd aceşti capi ai naţiunei române, fraţi ca domni şi ca români, ar fi zis unul celuilalt: „Frate, vino tu la hotar împreună cu miniştrii tăi şi cu Adunarea ta, acolo voi veni şi eu cu miniştrii mei şi cu Adunarea mea, ca împreună să discutăm şi să votăm o chestiune arzătoare, o chestiune mare, carea nu cere amînare, o chestiune de care atîrnă însuşi ordinul public". Socotiţi oare că cineva ar fi putut atunce zice chiar îmbelor domni că ei au calcat Convenţiunea? Domnilor, legea rurală este una din acele legi pre care toată ţara o aşteaptă cu nerăbdare. Soluţia acestei chestiuni este astăzi reclamată şi de proprietari, şi de ţărani.

Văd că moţiunea aceasta se combate cu cuvintele mele de an. Se va zice că astăzi sprijinind această moţiune nu aş fi consecint. La aceasta voi răspunde că an eu eram ministru şi ştiam ce se putea face şi ce nu.

Acum sînt alţii la putere; aceştia cunosc astăzi trebile statului. Miniştrii actuali cunosc dacă împedecările de an esistă şi în anul acesta. Eu acuma sînt numai deputat şi în independinţa mea îmi şi dau votul meu. De an, multe s-au schimbat.

Toţi de atunce am făcut ispita, am dobîndit convicţiunea că nu putem merge înainte cu două Adunări deosebite. În mai mult de 2 ani de-abie s-au putut sancţiona un singur proiect de lege de interes comun, acel al Curţei de casaţiune. Şi încă, ca să agiungem la promulgare, au trebuit ca Adunarea din Valahia să se dezbrace de toată independinţa sa şi — de mă pot esprima aşa — să voteze orbeşte proiectul astfeliu cum s-au amendat de Adunarea din Moldova. Dară putem fi oare siguri că Adunarea din Bucureşti va urma tot aşa şi în chestiunea proprietăţei? Şi apoi, domnilor, cînd se face o propunere de unire chiar provizorie, cînd guvernul nu combate o asemenea propunere, noi, vechii unionişti, nu putem face de cît a o vota. În o asemenea într-unire eu văd un pas făcut spre Unirea definitivă.

Cine va pute contesta că, odată întruniţi în un singur corp, Dumnezeu nu ni va inspira cu acel entusiasm care nu vede nici pedici, nici pericole, cu acel entusiasm care ni va îndemna să facem aceea ce n-am vroit, ce n-am îndrăznit să facem până acum în doi ani, întrebuinţaţi numai în lupte şi în sfezi personale. Să ni adunăm, domnilor, să cerem întrunirea ambelor Cameri, macar pentru o singură chestiune şi a ceea ce n-au făcut oamenii o va face Dumnezeu[3].

Supl. estraord. al M. O., Pr.v. nr. 35, p. 4, col. 1—p. 6, col. 2.

NOTE

[1] Deputat de Piatra era Grigore Balş.

[2] Preşedintele şedinţei era Lascăr Catargiu.

[3] Cf. şi intervenţia următoare, precum şi raportul de la p. 424. În legătură cu chestiunea ţărănească vezi de asemenea supra p. 75, 83, 223 (nota 4).

*Supra intervenţie în care se pronunţă pentru unirea Camerelor din ambele Principate**

Aicea urmează o confuzie de cuvinte. S-au citat factul de an zicîndu-se cum ar fi permis acum aceea ce an nu s-au permis? Cum acum ar fi legal aceea ce an s-au declarat a fi *un coup d'ětat*? Domnilor, să cetim propunerea din anul trecut şi vom vedea deosebirea ce are cu moţiunea de acum. În anul trecut se propunea ca Adunarea *să decrete* unirea provizorie a Camerelor. În anul aceasta se propune numai *a se esprima o dorinţă* pentru întrunirea Camerilor. Domnilor, a decreta noi Unirea ar fi a face o calcare a convenţiei. Dar, a ni mărgini numai întru a esprima tronului dorinţa pentru această Unire, prin aceasta nu se calcă Convenţia. Dovadă că în fiecare adresă la cuvîntul tronului noi de doi ani arătăm eterna noastră dorinţă de *Unire* şi nimene nu au venit să ni zică că prin aceasta am calcat Convenţiunea. În ist an în adevăr am văzut pre domnul I[oan] Sturdza opuindu-se şi zicînd că e de prisos de a se mai vorbi în adresă despre dorinţa de a se săvîrşi Unirea. Dumnia-lui, dar, este consecvent cînd se împotriveşte chiar unei dorinţi mai modeste, adecă întrunirei Camerilor numai pentru o singură chestie. Însă nu înțeleg cum, după ce ni se vorbește de complicații europene, domnul Sturdza[1] vine și cere înfățoșarea documentelor privitoare la negoțiațiile ce se urmează la Constantinopoli? În privirea complicațiilor voi zice că aceste complicații sînt în favorul nostru, ca și a tuturor națiilor ce se mișcă și au curagiul de *a vroi* de a merge înainte.

---

* Şedinţa din 27 martie 1861.

În privirea înfățoșărei documentelor, o propunere îndrăzneață în împrejurările actuale, voi răspunde că și eu ca domnul I[oan] Sturdza am învățat pe poeții vechi greci. Din aceștia am cetit că Achil un tima au fost îmbracat în straie de femeie, însă, domnilor, precum nu doresc cp să mai văd pre eroi să se îmbrace în haine femeiești, asemine nu vreu să văd femei în straie de Achil[2].

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 35, p. 13, col. 2 – p. 14, col. 1.

NOTE

[1] I. Sturdza arătase că, deși existau voturile de la 5 și 24 ianuarie și deși Camera în diferite împrejurări își exprimase „dorinți pentru realizarea marelui interes național al Unirei", totuși ea nu era ținută la curent cu evoluția acestei probleme și mai ales cu situația tratativelor de la Constatinopol. Mai mult, unul dintre miniștrii de externe anteriori pe care l-a întrebat în acest sens i-a răspuns că nu știe nimic despre evoluția tratativelor, „dar nici macar au găsit urmă despre ele în Ministerul Afacerilor Esterne". Această situație l-a determinat ca în calitate de mandatar al țării să ceară să se depună pe biroul Adunării „actele privitoare la negoțiațiile pentru Unire". *Ibidem*, p. 12, col. 2 – p. 13, col. 1.

[2] Adunările elective au votat unirea lor în luna decembrie 1861. Adunarea Moldovei în ședința din 13 decembrie 1861 în răspunsul la mesajul tronului arăta: „[...] Mesagiul [tronului, *n.n.*] veni de vesti țărei și Camerei Unirea Principatelor Române și întrunirea reprezentanților nației în orașul București pentru ziua de 24 ianuarie 1862[...]". Adunarea a votat în unanimitate proiectul de răspuns la mesaj „prin aclamația de trei ori: Să trăiască România!". *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 6, p. 2, col. 1; p. 3, col. 1.

Cf. și discursul precedent, precum și raportul următor.

---

*Raport către domn privind proiectul de lege rurală**

Măria-Ta!

Adunarea electivă a Moldovei în ședința sa din 27 mart[ie] au fost chemată a se ocupa cu proiectul de lege elaborat de Comisiunea centrală și menit de a face reviziunea raporturilor dintre aproprietarii de pămînt și dintre cultivatori, reviziune cerută de art. 46 din Convențiune[1].

Măria-Ta! Între chestiunele cele mai grele și cele mai vitale care în Principatele Unite reclamă o soluțiune pre cît matură pre atîta și urgentă, negreșit că legea rurală ocupă cel întăi loc.

O ispită de mai mult de doi ani au convins însă pe țară de toate greutățile, de toate pedecile, de toate întîrzierile ce prin modul de dezbatere păzit pănă acum întîlnește orice chestiune de interes comun.

Deosebitele ministerii ale Măriei-Tale atît din Țara Românească, cît și din Moldova n-au putut a nu constata aceea ce și Adunările, ce și țara întreagă de mult știu și recunosc, că dezbătînd și votînd îndeosebi, adecă în București și în Iași, legi care pentru ambele Principate trebuie să fie unele şi aceleaşi este a nu agiunge de nu niciodată, dar negreşit foarte tîrziu la dezvoltarea şi aplicarea reformelor cuprinse în Convenţiunea din 7/19 august 1858[2].

---

* Ședința din 29 martie 1861.

Dacă însă împreună sfătuirea a tuturor mandatarilor naţiunei din Principatele Unite este mai cu deosebire trebuitoare şi chiar de mare necesitate, necesitatea pe carea însuşi consilierii tronului n-au putut a nu o recunoaşte, aceasta este negreşit în dezbaterea legei rurale, o lege în care se află în joc interesele cele mai mari ale ţărei şi putem zice însuşi prosperitatea şi viitoriul ei.

Respectînd marginile şi competenţa ce Convenţiunea i-au prescris, Adunarea electivă nu se poate opri de a nu arata Măriei-Tale în toată sinceritatea că hotărîrea chestiunei rurale nu se poate realiza de îndată şi într-un chip definitiv şi îndestulătoriu decît prin întrunirea Camerilor.

Mandatari ai naţiunei, noi punem în inimă şi în sentimentile patriotice ale Măriei-Tale tot sprijinul şi speranţile noastre cele mai scumpe şi cele mai legiuite. Noi socotim, dar, a împlini o sacră datorie şi către naţiune, şi către Măria-Ta esprimîndu-vă via dorinţă de a vede cît mai curînd întrunirea Camerelor spre a dezbate şi otărî marea chestiune ce astăzi preocupă întreaga ţară.

Dumnezeu să prelungească şi să binecuvînteze zilele Măriei-Tale ![3]

Supl. estraord. al M.O.,Pr.v. nr. 36, p. 18, col. 1 — 2.

NOTE

[1] Pentru textul articolului, vezi mai sus p. 291, nota 2.

[2] Vezi textul integral al Convenţiei în *Acte şi documente...*, vol. VII, p. 306—314.

[3] Problema ţărănească, aflată mereu în centrul preocupărilor forului legislativ, nu şi-a putut găsi rezolvarea în timpul domniei domnitorului Cuza decît printr-o soluţie de mînă forte. Anticipînd, precizăm că la 13/26 martie 1864 guvernul condus de Mihail Kogălniceanu a depus pe biroul Adunării un proiect de lege rurală, care a fost respins, iar guvernul a primit un vot de blam. Potrivit uzanţelor constituţionale, Kogălniceanu ar fi trebuit să-şi prezinte demisia, pe care însă Cuza a respins-o. La 2/14 mai Adunarea a fost convocată în sesiune extraordinară, dar majoritatea ei a refuzat să conlucreze cu guvernul, invocînd existenţa votului de blam al Adunării precedente. În aceste împrejurări Kogălniceanu a citit decretul de dizolvare a Adunării, care însemna de fapt producerea loviturii de stat. În timpul regimului Statutului instaurat ulterior, domnitorul, secondat de Kogălniceanu, a putut promulga, la 15 august 1864, legea rurală. Asupra conţinutului ei vezi Dan Berindei şi Nichita Adăniloaie, *Reforma agrară din 1864*, Bucureşti, 1967, 364 p., cu bibliografia corespunzătoare.

Cf. şi discursul de la p. 420, precum şi notele respective.

*Intervenţie prin care se opune a se acorda despăgubiri lui A. Catargiu pentru ţiganii dezrobiţi**

Domnilor, vin să mă împotrivesc şi să combat cererea domnului A. Catargiu, fiindcă în foile sale cuprinde un milion pentru ţară.

Se vedem pe ce se întemeiază d[omnia]-lui? D[omnia]-lui vine şi zice că ministeriul n-au fost competent să puie termin şi că prin acest termin s-au desfiinţat legea. Se vedem dacă ministeriul acela de pe timpul domnului Vogoridi au calcat legea sau dacă din contra el au păzit legea puind acel termin?

---

* Şedinţa din 29 martie 1861.

În toate ţările este cunoscut că o lege are trebuinţă şi de reglementare. Puterea legiuitoare face legea în princip şi administraţiunea face reglementarea amănunţimilor pentru a o putea pune în aplicaţiune. Aseminea e şi cu aceasta lege. Ea zice că oricine vroieşte a cere despăgubire să se prezenteze în un anume termin la visterie, după care visteria e datoare de a slobozi obligaţiuni. Cii mai mulţi dintre proprietari de sclavi îndeplinind formalitatea au venit şi au luat obligaţiunile. Nu este de tăgăduit că în timp cînd s-au desfiinţat sclăvia aceasta au fost un act naţional foarte mare, act pe care l-au lăudat ţara întreagă şi chiar Europa. Nu se poate iarăşi nega că cii ce au venit pentru de a reclama despăgubire pentru ţigani au fost în oarecare privire cam criticaţi de opinia publică. Pentru aceea mulţi n-au mai cerut despăgubire, iar alţii, deşi au vrut a se folosi, însă aceasta au făcut-o în chip indirect, cerînd ca dezrobiţii să se prifacă în hrisovoliţi*, alţii au cerut ca acii ţigani să fie scutiţi de dare pe termin de 10 ani. Aceasta spre a se folosi de munca lor în acest timp.

Unii deşi au cerut obligaţiuni n-au venit să le ieie. Oare opiniunea publică n-au înrîurit asupra acestora ce n-au mers să ceară obligaţiunile? Oare lepadarea de un drept nu se face şi prin tăcere? Şi iată pentru ce sînt mulţi de acii ce nu s-au prezentat pentru a reclama obligaţiuni. Ministerul văzînd că nime nu vine să reclame acele obligaţiuni au publicat terminul de 2 luni pentru acii din ţară şi de 6 luni pentru acii ce s-ar afla afară din ţară, în care termin fiecare trebuia să vie să primească obligaţiunile.

Unii s-au dus şi au luat obligaţiunile, alţii n-au luat. Oare aceasta nu-i o lepădare de drept, mai ales cînd au tăcut atîţa ani de zile? Şi tocmai în anul '859 şi '860 după proclamarea principiilor de egalitate şi de libertate d[omniile]-dumnealor vin acuma să ceară despăgubire pentru sclavi? Au curagiul, de mă pot esprima aşa, să reclame acele obligaţiuni?

Domnilor, prin portiţa ce se deschide domnului A. Catargiu la lada statului, se deschide o poartă prin carea va ieşi un milion, căci toţi acii ce se află în o catigorie ca d[omnia]-lui, deşi unii n-au reclamat încă, nu vor lipsi însă a reclama. Am avut ocaziune în multe chestiuni să văd că Adunarea este pătrunsă de spiritul de iconomie. Văd că astăzi i se propune să fie mai mult decît galantomă. Cum oare astăzi numai după o simplă suplică, pe considerentul că ministerul n-au fost competent să puie termin pentru slobozirea obligaţiunelor, venim nu numai să negăm puterei esecutive dreptul de a face reglementarea pentru aplicarea legilor, ceea ce e acordat chiar şi prin Convenţiune, dar totodată să scoatem din lada statului şi un milion? Însă ştiţi d[umnea]voastră ce s-ar pute face cu un milion? Cu un milion s-ar pute face 2 poşte de şose, care e un lucru foarte trebuitor. Cu un milion s-ar pute face 350 de şcoli prin sate. Cu un milion s-ar pute plăti leafa a 66 doctori prin ocoale, unde oamenii sînt lasaţi în ştirea lui Dumnezeu, unde femeile nasc fără asistenţă de moaşe şi unde tot poporul rural n-are alt agiutoriu la boalele lui decît providenţa şi din întîmplare pe unele locuri babile. Cu un milion am putea face un batalion de oaste. Cu un milion am pute cumpăra 10 mii de puşte, şi cîte altele ! În loc de aceste ni se propune să dăm acest milion unor persoane care 6 ani de zile nu s-au interesat de el și care, prin urmare, singure s-au lepadat de dritul despăgubirei [1].

---

* Categorie de contribuabili posesori de hrisoave domneşti (privilegiaţi).

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 36, p. 20, col. 2 – p. 21, col. 1–2.

NOTE

[1] Cf. și intervenția următoare, din aceeași zi.

Cu privire la dezrobirea țiganilor, în anul 1891 Mihail Kogălniceanu arată într-un discurs rostit la Academia Română următoarele : „[...]Să-mi fie permis de a spune că atît legea privitoare la emanciparea țiganilor mănăstirești și ai statului, cît și aceea privitoare la emanciparea țiganilor particulari s-a votat mai întîi în Moldova, și anume acea dintîi în Iași, în 31 ianuarie 1844, iar în București în 1847; cea de a doua în Iași la 10 decembrie 1855 și în București la 8 februarie 1856". Mihail Kogălniceanu, *Opere* II, *Scrieri istorice*. Text stabilit, studiu introductiv, note și comentarii de Alexandru Zub, București, 1876, p. 612.

*Intervenție în legătură cu cererea de despăgubire făcută de A. Catargiu pentru eliberarea a 69 de țigani**

Respect biroul și nu voiesc a-i face dificultăți, mă mărginesc numai a observa că după regulament cînd cineva atinge o personalitate nu să recheamă la chestiune, dar la ordine. Vin acum la chestiune. Cînd o lege cuprinde un test esplicat, nimeni nu are dreptul să-l modifice. Dară defiez cu legea în mănă pe oricine ca să-mi dovedească că prin încheierea Consiliului din timpul caimacamului Vogoride s-au făcut o modificațiune în lege. Fac o întrebare : dacă statul n-ar ave voie să pună termini pentru deșteptarea persoanilor interesate mai ales în cazuri de slobozire de bani, unde am merge cu socoteala de dobînzi, prin ce chip s-ar mai pute ține contabilitatea?

Statul are de datorie ca să facă o asemine deșteptare, precum chiar un particular care ar vroi să iasă din țară cere tribunalului competent ca să se facă publicațiune spre înfățoșarea creditorilor în un termin hotărît, și nu socot că acii ce nu s-au înfățișat la timp ar mai ave dreptul să strige. În Franția creditorii statului ce nu reclamă pănă în termini de cinci ani de zile plata dobînzilor perd dreptul lor. În cazul de față vistieria s-au văzut cu un nămol de obligațiuni carile o împedecă în ținerea reglată a contabilității și văzînd că nu se înfățoșază fețile interesate în timp de 2 ani au fost în toată dreptatea de a cere la Consiliu ca să se publice un termin spre înfățoșarea lor. Mulți nu s-au înfățoșat nici în acel termin. Întreb acum : dacă un epitrop nu și-au făcut datoria să reclame la timp o sumă, statul este răspunzătoriu? Pe singurul acest motiv trebuie noi oare să deschidem o portiță și altor persoane cu aseminea reclamațiuni, care ar costa pe fisc un milion? Dacă este să folosim pe niște orfani, cum am mai făcut și pentru alții, priimesc, dară nu primesc ca cu chipul acesta să deschidem o poartă prin care țara ar perde precum am zis un milion [1].

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 36, p. 22, col. 2; p. 23, col. 1.

---

* Ședința din 29 martie 1861.

NOTE

[1] Cf. și discursul anterior, din aceeași zi.

În final Adunarea a adoptat propunerea lui A. Grigoriu, sprijinită de deputații D. Miclescu, D. Costroian, A. Sturdza, A. Jora: „Conflictul iscat între domnul Catargiu și Ministeriul de Finanțe nu se poate dezlega decît prin tribunalele judecătorești, cărora și fiscul este supus ca persoană morală". *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 36, p. 27, col. 2; p. 28, col. 1.

*Intervenție în legătură cu protestul călugărițelor de la schitul Giurgeni împotriva desființării acelui schit**

Domnul Kogălniceanu citește legea votată în anul trecut, prin care arată că se cuprinde și schitul Giurgenii ca desființat. Citește apoi amandamentul domnului R. Roseti la aceea lege, din care se vede că monahiile care vor fi avînd chilii ale lor proprii să rămîie în ele nestrămutate dacă vor vroi, după cum urmează:

A veni însă și a pune chestiunea că schitul Giurgenii are venit de 400 galbeni și a susține prin aceasta că trebuie a se socoti în catigoria celor cu venit de 1 000 galbeni, aceasta îmi dă a înțălege că fiecare sau cel puțin acii ce au vorbit până acum apără numai interesul individual. De aceea chiar am zis să se amîie chestiunea aceasta pe altă ședință, spre a aduce în aceasta mai multe lămuriri, căci știu că însuși domnul Corne avînd o soră călugăriță la acel schit, recunoscînd schitul de desființat după lege, au venit la Ministeriul de Culte și au cerut să se facă favoarea ca să i se cumpere chilia de stat.

Domnul președinte[1] observă domnului Kogălniceanu că face chestiuni personale.
Domnul Kogălniceanu arată că citînd acte ce sînt în ministeriu d[omnia]-lui nu face personalități. „Și oare n-am dreptul — zice d[omnia]-lui — de a cere să mi se aducă oarecare actă din vrun ministeriu"?
Domnul Gr. Costachi zice că domnul Kogălniceanu adresîndu-se în persoana domnului Corne face personalități.
Domnul Kogălniceanu prezintă o propunere sprijinită de domnii Gr. Sturdza — colonel, C. Costăchescu, N. Docan, A. Jora și care cuprinde: „Propunem amînarea discuției asupra petiției călugărițelor de la Giurgeni".

Fiindcă sînt sigur că nime nu vroiește întrebuințarea banilor statului fără de nici un folos, apoi, fiindcă secțiunea propune reînființarea unui schit fără a cerceta toate actele trebuitoare și opinează asupra desființărei acestui schit fără a chema pe împricinați să-și deie dovezi, de aceea propun amînarea spre a pute aduce actele necesarii.

Domnul L. Catargiu declară că este în contra amînărei, pentru că socoate că secțiunea în care Adunarea are toată încrederea nu au opinat fără să aibă în vedere toate actele necesarii.
Se pune la vot propunerea *domnului Kogălniceanu*, prin sculare și ședere, și nu se adoaptă de Adunare.

Domnilor, care au fost țelul pe care s-au bazat desființarea schiturilor? Au fost, domnilor, un îndoit țel: acel de o administrare regulată a averilor și de moralitate. De administrare zic, căci averea acelor schituri mai bine se poate administra de către ministeriu, și am mai zis de moralitate, căci cine nu știe că abuzurile cele mai mari se săvîrșeau în schiturile aceste mici. Pe lîngă acestea, desființînd aceste schituri n-am făcut alta decît am îndeplinit dorința clerului rostită în 1857, cînd singur au cerut de a fi numai cîte o monastire de fiecare sex monahic în fiecare eparhie. Acesta au fost scopul legei votate în anul trecut. Acuma văd că unii din noi prin un chip indirect vroiesc a reînființa acele schituri. Căci, domnilor, dacă astăzi se reînființază acest schit, mîne vor veni și se va cere reînființarea tuturor celorlalte, și dacă este așa, apoi hai mai bine să desființăm legea anului trecut. Eu am întrebat pe secțiune dacă vroiește a reînființa schitul sau numai a șede maicele prin chiliile lor, a-și pute alege starița și a-și căuta de datoriile lor.

---

* Ședința din 12 aprilie 1861.

Domnilor, după legea votată de an, toate schiturile care au venit mai puțin de 1 000 galbeni nu pot să mai primască călugărițí, nu pot să mai facă surori, nu pot să mai aibă caracter de monastire, ci numai acele călugărițe ce-și au chiliile lor pot rămîne în ele până după moartea lor. Acest drept le s-au lăsat și celor de la Giurgeni. Vreu ele acuma să-și rînduiască superioară? Rînduiască-o, că nime nu le oprește. Vreu să se ducă la biserică? Ducă-se, că nime nu le alungă din dînsa, însă a veni prin un chip indirect și a cere reînființarea unui schit nu numai că se violează legea, dar se comite și o strîmbătățire pentru celelalte monastiri și schituri. Eu, domnilor, nu sprijin chestiunea aceasta nici din un interes altul, ci numai din interes că legile votate trebuiesc respectate și pe lîngă aceasta apoi cu veniturile schiturilor mici s-au mărit venitul Ministeriului de Culte și cu drept cuvînt s-au făcut aceasta.

Domnilor, sînt lucruri ce nu trebuie să se dezvălească, dar știu a vă spune că cu cît vom ave schituri și monastiri mai multe, cu atîta imoralitatea devine mai mare. La acel schit au fost 4 starețe și cîte 4 de-a rîndul au jăfuit și au dezbrăcat schitul. Și pentru acestea toate rînduiască-se o comisiune care să cerceteze și veți vede de nu sînt adevărate. Dacă este să facem ceva în privirea moralităței acelui schit, apoi să aruncăm un văl negru asupră-i, iară nu să stăruim să-l reînființăm [2].

Supl. estraord. al M.O., Pr.v. nr. 40, p. 92, col. 1 — p. 93, col. 2.

NOTE

[1] Președintele ședinței era V. Sturza.

[2] În ședința din 15 mai 1861 Adunarea a votat propunerea lui N. Canano sprijinită de Gr. Sturdza — colonel, Gh. Holban, D. Cracte, A. Jora și care cuprindea: „Subscrișii propun de a se recomanda guvernului acestei [sic!] petiție pentru a lua măsurile cuvenite spre buna întreținere a bisericei Giurgenii, precum și spre ținerea unei rînduieli între monahiile rămasă acolo". *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 47, p. 102, col. 2.

Alte discursuri

Toast pentru Unire

Domnilor!

De la glumă la serios : eu închin la realizarea unei dorinţi care este astăzi în inima tuturor românilor gagiu de glorie, de putere şi de întemeierea esistenţei politice a Patriei. La Unirea Principatelor[1]!

„Stéoa Dunării”..., nr. 25/1856, p. 98—99.

NOTE

[1] În august 1854 un grup de soldaţi moldoveni sub comanda maiorului Filipescu au opus rezistenţă unei unităţi militare ţariste. Soldaţii români au fost împresuraţi, maiorul Filipescu capturat şi exilat în Rusia. După 21 de luni s-a reîntors din exil şi a fost primit cu multă căldură atît de domnitorul Grigore Alexandru Ghica, cît şi de prietenii săi, între care şi Kogălniceanu.

În cinstea celui întors M. Kogălniceanu a organizat în ziua de 22 mai 1856 un banchet la via sa. Cu acest prilej a ţinut toastul de mai sus, urmat de un altul închinat soldaţilor din bateria de infanterie a maiorului Filipescu, în care a spus : „Să nu uităm pe cei mici, care sînt cu atît mai de laudă cu cît au tras numai din sînul lor simţimentul onoarei şi al datoriei către steag şi patrie. Eu propun toastul acesta : La soldaţii bateriei de artilerie care aşa de bine au secundat pe domnul Filipescu !”

În continuarea toasturilor, M. Kogălniceanu revine şi ca o completare a toastului ridicat de A. Panu în cinstea celor emigraţi invocă numele lui N. Bălcescu. Ziarul publică parafrazat cuvintele lui Kogălniceanu, în felul acesta : „La numele de emigraţi, la dorinţa rostită atît de bine de domnul Panu, domnul Kogălniceanu aduce aminte de cel mai iubit de toţi şi care însuşi au fost un brav militar înainte de a fi un mare istoric naţional, şi propune toastul în memoria răposatului N. Bălcescu”. *Ibidem*, p. 99, col. 1.

Alocuţiune rostită, cu prilejul vizitei făcute de un grup de deputaţi, comisarului Angliei sir Henry Bulwer, sosit la Iaşi

Ni simţim ferice, domnule comisar, a vedea pe excelenţa-voastră în Moldova. Sîntem foarte norociţi de a ura în persoana voastră pe reprezentantul Angliei, ţara cea mare şi nobilă care în toate timpurile au fost patria legalităţii şi a libertăţii şi a căria regină glorioasă, în unire cu ceilalţi suverani, subscriitori Tratatului de Paris, luînd în mănă apararea drepturilor seculare a Principatelor, au cîştigat titluri trainice a recunoştinţei de cinci milioane de români. Numele strălucit a familiei excelenţei-voastre, libertatea principiilor voastre, lucrările a vieţei voastre ni sînt o sigură garanţie că vom afla în excelenţa-voastră un organ luminos şi binevoitor a dorinţelor noastre, un apărător energic a naţionalităţii noastre, a libertăţilor noastre politice şi a drepturilor noastre. Drept aceea cu toată bucuria a inimii noastre vă zicem, domnule comisar, bine aţi venit în Moldova!

„Gazeta de Moldavia", 23 sept. 1857, nr. 75, p. 295.

Cuvîntarea rostită la Institutul central de fete din Iaşi, la 17 iulie 1860, cu ocazia serbării de sfîrşit de an

Amintiţi-vă, domnilor şi doamnelor profesori şi profesoriţe, de însămnătatea misiei d[omniilor]-voastre, căci, dacă îngrijirea creşterei tinerimei este un lucru grav şi serios, apoi asta-i mai ales atuncea cînd este vorba despre tinerele fete. De veţi face eleve bune, apoi vor fi şi soţii bune şi mame bune. Ele sînt baza societăţei şi acolo unde femeia-i bună este cu neputinţă, ba de tot cu neputinţă, ca societatea să fie ră. Şi voi, tinerelor fete, nu uitaţi că titlul de eleve a Şcoalei centrale este pentru voi o recomandaţie în ochii publicului şi a guvernului, carile se ocupă de viitorul vostru; pe orişiunde va fi o biserică, în curînd va fi şi o şcoală de fete, unde vor trebui profesoriţe, şi acele funcţii vă vor fi rezervate. Astfel, vă veţi face şi voi învăţătoare şi veţi aplica generaţiei ce vă urmează prinţipurile de care v-aţi adăpat în astă instituţie.

M. O., 1860 (II), nr. 238, p. 846, col. 3.

Discurs cu ocazia festivităţii de distribuire a premiilor şcolare la Academia din Iaşi, în ziua de 17 iulie 1860

Vă mulţămesc pentru bunele cuvinte ce-mi adresaţi; vă mulţămesc pentru aducerea aminte ce-mi faceţi de acel timp cînd şi eu am avut onoare de a fi profesor chiar în această sală de solenitate. Dumneavoastră îmi amintiţi cii mai frumoşi, dar totodată şi cii mai grei ani ai vieţei mele. În adevăr, în anii aceia, cînd eu cîteva luni am putut fi profesor de istoria românească [1], nu era lucru uşor şi nepericulos de a grăi adevărul, de a reclama drepturile calcate ale patriei, de a se rosti în favoarea libertăţilor naţionale şi cetăţeneşti. Cine ar fi însă crezut că cu ochii noştri vom privi, că înşuşi noi vom dobîndi ceea ce de-abia cu cîţiva ani mai înainte era un mare curagiu numai de a rosti, numai de a dori.

Vă mulţămesc, domnilor, de recunoaşterea ce faceţi micilor serviciuri ce, în însuşire de ministru [2], am putut face instituţiei publice în general şi corpului profesoral în special. Prin aceste eu nu mi-am făcut decît datoria de român şi de liberal. Dar, domnilor, este a fi adevărat român, este a fi adevărat liberal ocupîndu-ne serios cu răspîndirea cea mai largă a instrucţiei, cu îmbunătăţirea soartei corpului profesoral, pînă acum atît de neglijat, de nu şi uitat. În scoalele noastre naţionale este toată mîntuirea, tot viitorul neamului nostru; şi dovada este tînăra generaţie ce o avem astăzi sub ochi. Niciodată de cînd sînt scoalele nu am avut în Moldova elevi mai sîrguitori, mai înflăcăraţi de folosul sfînt al patriei şi al ştiinţei, mai nerăbdători de a veni a-şi face prubele în rîndul acelora carii lucrează şi se luptă pentru a scoate România din prăpastia în care, mai mult decît fatalele evenimente, au aruncat-o guvernele vitrige ce au fost atîta timp în capul ei!

Această generaţie menită de a urma cu succes marea noastră sarcină naţională, o datorim domniilor-voastre, domnilor profesori; această generaţie este cel mai bun răspuns ce aţi făcut acelora carii v-au pus în contestaţie titlurile la recunoştinţa ţărei. Dar, v-ar lipsi acest merit, încă nu v-ar lipsi acela că niciodată n-aţi disperat de cauza românească; că, mai totdeauna părăsiţi şi adecă şi prigoniţi, n-aţi uitat că eraţi succesorii lui Lazăr şi lui Fabian [3] şi că, atît în zidurile vechei Academii Vasiliane, cît şi în aceste locaşuri, pururea aţi simţit şi aţi predat româneşte.

Adunarea generală şi guvernul v-au ţinut seamă de aceste servicii făcute naţiei şi ţărei. Condiţia materială vi s-a îmbunătăţit, pre cît mijloacele noastre financiale ne-au iertat. Cît pentru îmbunătăţirea condiţiei dumneavoastră sociale, ea, prin Convenţie, prin principiile guvernului, prin însuşi iniţiativa şi meritele domniilor-voastre, va deveni din ce în ce mai mult un fact evident şi îmbucurătoriu. Adunarea naţională au dat ministerului autorizaţia de a întrebuinţa toate mijloacele disponibile pentru a înmulţi scoalele şi a răspîndi în toate laturile ţărei instrucţiunea publică, ca o lumină făcătoare de bine. Deci, la lucru, domnilor! Precum am avut onoare de a v-o zice prin circularele de care aţi binevoit a-mi aminti, aşa şi astăzi v-o repet, şi sînt sigur că apelul meu nu va rămîne neauzit, să ni dăm mîna şi să ni apucăm serios de lucru, ca aşa, în curînd, să nu mai fie în ţară o singură comună fără scoală şi un singur român care să nu ştie a ceti şi a scrie!

Prin chipul acesta vom dovedi că sîntem în adevăr naţionali şi liberali; numai prin chipul acesta faptele vor conrăspunde vorbelor!

Guvernul vroieşte să meargă înainte; el este, dar, otărît să deie o puternică îmboldire instrucţiei publice şi ca închezăşluire despre vroinţa sa el va da pururea preferinţă învăţămîntului public în ţară asupra învăţămîntului străin şi privat. Dovadă întru aceasta vor fi răsplătirile care, chiar astăzi, au a se da elevilor ce şi-au sfîrşit cursurile de învăţătură în scoalele noastre naţionale. Chiar astăzi, cii mai demni dintre premianţi au să treacă din rîndul elevilor în rîndul funcţionarilor statului şi în nişte posturi de natură a satisface ambiţia a multor şi mai înaintaţi în vrîstă!

Propuind domnitorului României acest act de încuragiare, eu de mai înainte eram sigur de părintească sa încuviinţare, căci, domnilor, în toate îndoielile, în toate decepţiile, în toate patimile şi dezbinările noastre politice numai de un lucru nu trebuie să ne îndoim: de liberalismul lui Alexandru Ioan I. Prin urmare, în tot ce am făcut, în tot ce voi face în scurtul timp cît voi figura încă în capul instrucţiei publice, nu vedeţi în mine decît credinciosul organ al cugetărilor naţionale şi liberale ale domnitorului nostru!

Iată, domnilor, depeşa ce chiar astăzi am primit-o de la acel carele, deşi nu este în mijlocul nostru cu trupul, însă este cu inima; această depeşă va arăta că eu aice nu fac o măgulire, ci spun un adevăr!

„Aprețuiesc”, îmi zice Înălțimea-Sa, „sentimentul care v-au îndemnat de a vroi a vesti tinerilor ieșiți din scoalele noastre numirea lor la funcțiile publice, chiar în ziua distribuției premielor! Aceasta va fi o nouă dovadă că guvernul încuragiază știința și știe a răsplăti meritul oriunde îl găsește”.

Dacă n-ar fi atîte alte acte, numai această depeșă, pusă chiar astăzi în stare practică, ar fi îndestul pentru ca să rădice și celor mai neîncrezători dritul de a se îndoi de liberalismul domnului nostru. Dar, domnilor, o zic fără sfială, fără frică de a fi contrazis, nu cunosc nimărui dritul de a se zice mai liberal decît Alexandru Ioan I!

Însă, pentru ca liberalismul guvernului său să poată realiza toate principiile care fac religia sa politică, să poată îndeplini toate așteptările țărei, să poată da nației cele mai scumpe bunuri ale omenirei, adecă: neatîrnarea, libertatea, domnirea legalităței și a științei, este trebuință ca acest guvern să fie tare. Numai așa el va putea birui greutățile, respinge împrotivirile, triumfa de reaua-vroință și de prejudețe și așa a face binele ce țara este în tot dreptul de a pretinde de la el! Să uităm, dar, patimele și urele dintre noi, să ni dăm mîna cu toții, să încungiurăm cu dragoste și respect tronul românesc, ce însuși noi l-am fondat; și atuncea numai de viitorul nației noastre nu vom avea a ni mai teme!

Acest apel îl fac mai cu deosebire părinților de familii și profesorilor carii mă ascultă. Părinții, adunați aice spre a se bucura de succesele copiilor lor, au însuși sub ochii lor dovada că guvernul are toată bunavoință de a face bine, de a merge înainte, de a da fiecăruia ce este a lui, ce i se cuvine!

Profesorii, organele inteliginței, înaintemergătorii civilizației, recunoscînd bunele cugetări ale guvernului, ni-au dat tot dreptul ca să li cerem tot concursul, toată energia, tot sprijinul lor. Nimine mai bine și mai mult decît profesorii nu se cuvine ca să îmbrățoșeze și să întărească guvernul, căci intențiile sale nu sînt altele decît de a preface în fapte preceptele nuoei științe! De aceea, domnilor profesori, reclam concursul vostru și ca magiștri, și ca români!

Cît pentru guvern, eu, în numele său, ieu o solemnelă îndatorire în fața țărei. Vom studia toate propunerile domniilor-voastre în privirea răspîndirei și îmbunătățirei instrucției publice și tot ce va fi practic, putincios și folositoriu în împreună înțelegere cu domniile-voastre și în conformitate cu voturile Adunărei se va și pune în lucrare!

Invit, dar, pre profesori, fie clerici, fie mireni, ca să se folosească de timpul vacanțelor spre a pregăti și a-mi da multe proiecte . Cînd zic clerici și mireni, eu nu înțăleg a face vreo deosebire între unii și între alții, căci la români clerul au făcut pururea parte din nație și cu atît mai mult trebuie a face parte din profesorat. Clerul la noi au fost pururea un cler cetățean[4]; de aceea și reclam sprijinul său în această lucrare, eminent cetățenească!

Și voi, tinerilor, cari astăzi ați ajuns momentul acel critic, acel mare al vieței omenești, momentul de a lasa straiele ușoare ale copilăriei, de a părăsi bancele scoalelor, spre a vă îmbrăca cu hainele aspre ale bărbăției și a intra în scoala grea a vrîstei coapte; adresîndu-mă către voi și salutîndu-vă, vă zic că într-o frumoasă epocă ați trecut în noul stadiu al vieței voastre. Providența v-au menit ca să vă începeți cariera sub niște auspicii mult mai favorabile decît noi, acii cari astăzi vă aclamăm și vă îmbrățoșăm! Niciodată nu veți cunoaște macar în parte greutățile și pedicile prin care noi am trecut, acii carii acum ne uităm la asfințitul soarelui, la apusul carierei noastre. Numai voi, dar, nu trebuie să ziceți că ziua de astăzi este mai rea decît ziua de ieri! Uitați-vă! Astăzi toate greutățile sînt înlăturate; nu mai aveți a vă mai lupta nici cu prejudețele nașterei, nici cu privilegiurile de caste, nici cu favoritismul sau nepotismul. Geniul are toate căile deschise; întocmai ca și vulturul, el poate a-și întinde aripele sale. Astăzi fiecare este fiiul meritului său. Toate funcțiunile, toate carierile vă sînt deschise; și patria este gata de a îmbrățoșa și a răsplăti pre toți fiii săi după merit și vrednicie. Aveți, dar, merit, aveți vrednicie, aveți mai ales probitate și moralitate; iubiți frumosul și nobilul, urîți tot ce este de urît și de osîndit și viitorul este al vostru. Însuși începutul carierei voastre este demn de rîvnă; el este mai frumos decît sfîrșitul carierei a multor din părinții voștri. Voi inițiați o nouă eră în țara noastră; sînteți avangardia a acei frumoase generații care are a se bucura de rodul ostenelelor noastre. Tineri judecători, tineri ingineri, tineri profesori, tineri funcționari într-un cuvînt, gîndiți, dar, la marea răspundere ce face asupra-vă; gîndiți că prin capacitatea și purtarea voastră aveți a otărî nu numai despre viitorul vostru, dar și despre viitorul camarazilor voștri, pre carii îi lăsați încă pe bancele scoalelor; chiar viitorul acestor scoale atîrnă de drumul ce veți apuca și urma. Vă veți purta bine, veți fi un model de sîrguință, de credință și de onestitate, veți răsplăti în sfîrșit sacrificiile ce statul au făcut cu învățătura voastră, viitorul scoalelor naționale este asigurat și țara va ști unde să-și caute oamenii săi! Vă veți purta rău, voi închideți cariera camarazilor voștri, voi osîndiți scoalele noastre și în ziua aceea veți cădea sub blăstămul nației, căci veți da dreptate acelora carii dușmănesc luminarea neamului nostru, carii vor peirea scoalelor noastre!

Însă aceasta nu va fi; eu sper, eu cred în voi. Voi veți face onoare scoalelor în care ați crescut și ați învățat, voi îmi veți face onoare mie, care v-am recomandat domnului României!

Și voi, elevilor, carii aveți a mai petrece în școli, voi, cu carii avem a ni întîlni tot aice și în anul viitor, pilduiți-vă după predecesorii voștri, siliți-vă și învățați ca și dînșii, pentru ca răsplătirile date lor să devie și partea voastră. Acest apel îl fac la toți, dar îndeosebi, după recomandația profesorilor, felicitez pe elevii din clasele IV și VII.

Felicitez și mulțumesc și pre onorabilii și numeroșii asistenți la această serbare adevărat națională. Văzînd simpatiele și mulțămirea cu care această solenitate se îmbrățoșează de dumneavoastră, guvernul trage din ele o nuouă putere, o nuouă impulsie de a merge înainte, căci prezența dumneavoastră îi dovedește că are un public pe care se poate rezema în tot ce interesează gloria, binele și propășirea țărei și a nației.

Am ținut să dau acestei serbări o mare solenitate, pentru că și știința este o religie; pentru că și scoala, ca și biserica, trebuie să-și aibă cultul și pompele sale. Mulțămesc, dar, tutulor acelora carii prin prezența lor au realțat această serbare.

Mai mulțămesc încă o dată domnilor profesori și magiștri, doamnelor profesorițe și magistre pentru toate ostenelile ce ș-au dat și își dau, cu scop de a forma tînăra noastră generație. Mulțămesc îndeosebi și domnului Alexandrescu, directorului Ministerului Instrucției Publice, carele prin neobositele sale lucrări îmi face sarcina de ministru atît de ușoară și carele conlucrează cu o rîvnă demnă de toată lauda la propășirea instrucției publice!

Şi salutîndu-vă, domnilor, pre toţi carii sub orice titlu aţi luat parte la această serbare, nu pot mai bine a-mi încheie cuvîntul decît prin un strigăt care va afla un răsunet în inima fiecărui român : Să trăiască Principatele Unite ! Să trăiască Alexandru Ioan I ! Să trăiască scoalele române !

M.O., 1860 (II), nr. 238, p. 844–845.

NOTE

[1] Referire la perioada 24 noiembrie 1843 — aprilie 1844 cînd „deschide cursul de istorie naţională la Academia Mihăileană, rostind Cuvîntul introductiv. Nu va putea merge însă decît pînă la întemeierea Principatelor, prelegerile sale fiind suspendate (aprilie 1844) [...]". Al. Zub, *op. cit.*, p. XXXV.

[2] În perioada 6 mai — 31 octombrie 1860 a fost şi ministru interimar la Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii, în paralel cu preşedinţia Consiliului de Miniştri.

[3] *Vasile Bob Fabian* (1795–1836), născut în comuna Ruşii Bîrgăului. Nepot al episcopului Ioan Bob de la Blaj. Face studii de filozofie şi de drept la Cluj. În 1820 a fost recrutat ca profesor de către Gh. Asachi şi adus în Moldova. În timpul răscoalei din 1821 a rămas la Iaşi. În 1828 a fost numit profesor la gimnaziul din Iaşi, unde preda matematica, geografia şi limba latină, rămînînd astfel pînă în 1834, cînd a trecut ca profesor la Academia Mihăileană. În acelaşi an a primit şi titlul de paharnic. Este considerat printre întemeietorii şcolilor româneşti laice din Moldova. Cf. Iuliu Moisil, *Vasile Bob Fabian*, extras din „Arhiva someşană", nr. 21/1937, 15 p. Cf. şi Ion Raţiu, *Vasile Fabian Bob* (*1795–1836*), Blaj, 1907, 69 p.

[4] Ideea ca în ţară să existe un cler luminat, care să trăiască alături de factorii de progres toate reformele ce trebuiau să stea la baza României moderne, este expusă şi în alte discursuri. Vezi în acest sens discursurile din Divanul ad-hoc din zilele de 4 noiembrie şi 20 decembrie 1857.

Activitatea parlamentară a lui Mihail Kogălniceanu

22 septembrie 1857—22 mai 1861

Adunarea ad-hoc a Moldovei

Ședințele din 22 septembrie 1857–21 decembrie 1857

Discursuri, intervenții, amendamente, moțiuni, propuneri

1 Susține ca președintele și secretarii Adunării să voteze ultimii hotărîrile acesteia (art. 23 din regulamentul Adunării). Ședința din 2 octombrie 1857. În *Buletinul*..., nr. 2, p. 2, col. 2.

*2 Intervenție în legătură cu unele articole din regulamentul Adunării. Ședința din 3 octombrie 1857. În *Suplement la Buletinul*..., nr. 2, p. 2, col. 1. p. 25

*3 „Dorințele țării asupra viitoarei organizații a Principatelor Române". Ședința din 7 octombrie 1857. În *Buletinul*..., nr. 3, p. 1, col. 2 – p. 3, col. 2. p. 25

*4 Discurs cu privire la Unirea Principatelor. Ședința din 7 octombrie 1857. În *Suplement la Buletinul*..., nr. 3, p. 4, col. 1–2. p. 32

*5 Raportul comisiei nr. 1 privind validarea mandatelor de deputați ale stareților mănăstirilor Vorona și Neamțu. Depune un „proiect de încheiere". Ședința din 9 octombrie 1857. În *Buletinul*..., nr. 2, p. 3, col. 1–2; p. 4, col. 1–2. p. 34

6 Intervenții în care susține ca D. V. Romov, deputatul coloniilor bulgare, să reprezinte interesele acestora direct în Adunarea generală. Ședința din 10 octombrie 1857. În *Buletinul*..., nr. 4, p. 1, col. 1–2.

7 Intervenție în probleme de regulament. Pe marginea propunerii lui Gheorghe Sturdza, deputat de Roman, ca rapoartele comisiilor de validare să se tipărească. Ședința din 15 octombrie 1857. În *Buletinul*..., nr. 4, p. 3, col. 2.

*8 Discurs cu privire la problemele mari ce trebuiesc rezolvate de Adunare. Ședința din 18 octombrie 1857. În *Buletinul*..., nr. 5, p. 4, 1–2. p. 37

9 Amendament în care susține libertatea cultelor neortodoxe în limitele capitulațiilor. Ședința din 25 octombrie 1857. În *Buletinul*..., nr. 6, p. 2, col. 1.

*10 Discurs cu privire la libertatea cultelor. Ședința din 25 octombrie 1857. În *Adaos la suplementul Buletinului* ..., nr. 6, p. 2, col. 1 – p. 3, col. 2. p. 39

*11 Intervenție pentru interzicerea cultului mahomedan. Ședința din 25 octombrie 1857. În *Adaos la Suplementul Buletinului* ..., nr. 6, p. 3, col. 2. p. 44

12 Intervenție în care arată că amendamentul referitor la libertatea cultelor tinde la „îndreptarea redacției proiectului de încheiere a comisiei". Ședința din 25 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 6, p. 2, col. 2.

13 Intervenție în care arată că retrage amendamentul cu privire la libertatea cultelor și subscrie pe cel propus de C. Hurmuzaki. Ședința din 25 octombrie 1857. În *Buletinul*..., nr. 6, p. 2, col. 2.

14 Intervenție în care arată că este împotriva celor afirmate de arhimandritul Neofit Scriban, care condiționează votarea libertății cultelor de o anumită redactare a textului supus la vot. Ședința din 25 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 6, p. 2, col. 2.

15 Intervenție în care arată că este împotriva sistemului de abținere de la vot practicat de către unii dintre deputați. Opinia trebuie să fie ori pro, ori contra. Ședința din 25 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 6, p. 3, col. 1–2.

16 Subliniază importanța amendamentului propus de V. Mălinescu și subscris și de către el, în care se arată cum trebuie organizată puterea armată a țării și că cetățile construite pe teritoriul țării „nu vor putea fi ocupate decît de oști naționale ale Principatelor". Ședința din 25 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 6, p. 3, col. 2.

17 Intervenţie în care condamnă confiscarea „Buletinului" Adunării de către organele guvernului, la Bîrlad. Şedinţa din 29 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 7, p. 1, col. 1.

18 Intervenţie în legătură cu dreptul Adunării de a rechema pe oratori la subiect. Şedinţa din 29 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 7, p. 1, col. 1–2.

19 Intervenţie prin care cere rechemarea „la ordin" a arhimandritului Neofit Scriban. Şedinţa din 29 octombrie 1857. În *Buletinul*..., nr. 7, p. 1, col. 2.

20 Intervenţie cu privire la absentarea deputaţilor de la şedinţele Adunării. Şedinţa din 29 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 7, p. 1, col. 2.

21 Intervenţii în care cere ca deputatul Al. Balş, care a absentat la mai multe şedinţe, să fie considerat ca demisionat. Şedinţa din 29 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 7, p. 1, col. 2; p. 2, col. 1.

22 Intervenţie în care arată că prin egalitate înaintea legilor nu trebuie să se înţeleagă „numai egalitatea de îndatoriri". Şedinţa din 29 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 7, p. 2, col. 2; p. 3, col. 1.

23 Intervenţie în care arată că subscrie o serie de propuneri făcute prin amendamentul lui Dimitrie Ralet referitor la egalitatea înaintea legilor. Şedinţa din 29 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 7, p. 3, col. 1.

24 Subamendament în care cere ca prevederea privind desfiinţarea privilegiilor de clasă „să se treacă în capul dorinţelor cuprinse în proiectul de încheiere". Şedinţa din 29 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 7, p. 3, col. 1.

25 Intervenţie în care arată că îşi retrage subamendamentul propus (nr. 23) şi subliniază importanţa majoră a votului Adunării prin care s-au desfiinţat privilegiile de clasă şi care ne-a transformat astfel „în societate europeană". Şedinţa din 29 octombrie 1857. În *Buletinul*..., nr. 7, p. 3, col. 1.

26 Intervenţie în care arată că privilegiile coloniştilor bulgari nu mai pot fi menţinute. Şedinţa din 29 octombrie 1857. În *Buletinul*.., nr. 7, p. 3, col. 2.

27 Intervenţie în legătură cu verificarea titlurilor deputatului de Bacău, hatmanul Alecu Aslan. Şedinţa din 29 octombrie 1857. În *Buletinul* .... nr. 7, p. 4, col. 2.

28 Propunere pentru formarea unei comisii „care să cerceteze titlurile noului deputat de Bacău", hatmanul Alecu Aslan. Şedinţa din 29 octombrie 1857. În *Suplement la Buletinul* ..., nr. 7, p. 4, col. 2.

29 Intervenţii în care susţine că absentarea deputaţilor de la şedinţe nu poate fi considerată ca întemeiată numai pe baza unei singure scrisori în care aceştia afirmă că sînt bolnavi. Aluzia este la Alecu Balş. Şedinţa din 31 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 8, p. 1, col. 1.

30 Intervenţii în probleme de regulament la votarea amendamentului propus de A. Panu la proiectul privind respectarea domiciliului şi libertăţii individuale. Şedinţa din 31 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 8, p. 2, col. 1.

31 Intervenţie în care arată că biroul Adunării trebuie „să prezideze nepărtinitor la ducerea discuţiei pînă la vot". Şedinţa din 31 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 8, p. 2, col. 2.

32 Intervenţii în care protestează împotriva presiunilor morale exercitate asupra unor membri ai Adunării cu ocazia votării proiectului referitor la respectarea domiciliului şi libertăţii individuale. Şedinţa din 31 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 8, p. 3, col. 1.

*33 Discurs cu privire la necesitatea îmbunătăţirii situaţiei şi „luminării" clerului ortodox. Şedinţa din 4 noiembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 9, p. 4, col. 1–2. p. 44.

*34 Discurs cu privire la confiscarea de către guvern a „Buletinului" Adunării. Şedinţa din 9 noiembrie 1857. În *Suplement la Buletinul* ..., nr. 11, p. 1, col. 1–2. p. 46

35 Intervenţie în care insistă pentru numirea unei comisii care să redacteze o plîngere către Comisia europeană de la Bucureşti în contra confiscării „Buletinului" de către guvern. Şedinţa din 9 noiembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 11, p. 1, col. 2; p. 2, col. 1.

*36 Intervenţie în legătură cu problema participării comisarilor români la lucrările comisiei însărcinate cu redactarea regulamentului de navigaţie pe Dunăre. Şedinţa din 9 noiembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 11, p. 2. col. 1–2. p. 48

*37 Amendament referitor la proiectul de încheiere a Adunării cu privire la „sloboda întemeiere a legămintelor comerciale ale Principatelor". Şedinţa din 9 noiembrie 1857. În *Suplement la Buletinul*..., nr. 11, p. 3, col. 2 – p. 4, col. 1. p. 49

38 Intervenţie în care arată că propunerea de amînare a discuţiei asupra proiectului de încheiere cu privire la acordarea de drepturi politice pămîntenilor de orice rit creştin este egală cu respingerea proiectului. Şedinţa din 12 noiembrie 1857. În *Buletinul*..., nr.12, p. 3, col. 2.

39 Intervenţie în care arată că acceptă amendamentul lui Manolache Costache cu privire la acordarea de drepturi politice pentru pămîntenii de orice rit creştin. Şedinţa din 12 noiembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 12, p. 4, col. 1.

40 Intervenţie polemică cu N. Bosie în care arată că în proiectul de hotărîre se preconizează acordarea de drepturi politice numai pentru locuitorii creştini, nu şi pentru cei de alte religii. Şedinţa din 12 noiembrie 1857. În *Buletinul*..., nr. 12, p. 4, col. 2.

*41 Discurs cu privire la acordarea de drepturi politice pămîntenilor. Şedinţa din 12 noiembrie 1857. În *Al doilea suplement la Buletinul* ..., nr. 12, p. 3, col. 1 – p. 4, col. 2; *Al treilea suplement la Buletinul* ..., nr. 12, p. 1, col. 1 – p. 4, col. 2, şi *Al patrulea suplement la Buletinul* ..., nr. 12, pl. 1, col. 1–p. 2, col. 1. p. 50

42 Intervenţie în care arată că nu este nimeni „nici comunist, nici socialist" şi nici pentru votul universal. Şedinţa din 12 noiembrie 1857. În *Întîiul suplement la Buletinul* ..., nr. 21, p. 1, col. 2.

43 Intervenţie cu privire la sistemul de vot pentru încheierea referitoare la acordarea de drepturi pămîntenilor de orice rit creştin. Şedinţa din 12 noiembrie 1857. În *Întîiul suplement la Buletinul* ..., nr. 12, p. 2, col. 2.

44 Intervenţii în care cere să se înscrie în procesul-verbal protestul deputatului de Ismail, L. Galiardi, referitor la acordarea drepturilor politice. Şedinţa din 14 noiembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 13, p. 2, col. 1, 2.

45 Intervenţie în care susţine urgenţa dezbaterii asupra propunerii făcute de Manolache Costache referitor la acordarea de drepturi politice pentru străinii ortodocşi. Şedinţa din 14 noiembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 12, p. 3, col. 1–2.

46 Intervenţie în care arată că în procesul-verbal al şedinţei din 14 noiembrie s-au strecurat o serie de inadvertenţe în ceea ce priveşte cele spuse de el şi cere să se facă rectificările de rigoare. Şedinţa din 18 noiembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 14, p. 1, col. 1.

47 Intervenţie în care cere ca Adunarea să proclame respectarea proprietăţii. Şedinţa din 18 noiembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 14, p. 1, col. 2.

*48 Intervenţie cu privire la problemele ce trebuiesc luate în discuţie de către Adunare. Şedinţa din 18 noiembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 14, p. 2, col. 2 – p. 3, col. 1. p. 66

*49 Propunere în care susţine rezolvarea grabnică a unor chestiuni de interes general. Şedinţa din 18 noiembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 14, p. 3, col. 1–2. p. 69

*50 Propunere privind neadmiterea existenţei Senatului, caracterul reprezentativ al Adunării legislative, prerogativele domnului în materie legislativă, incompatibilitatea mandatului de deputat cu funcţii şi ranguri oferite de guvern. Şedinţa din 20 noiembrie 1857. În *Suplement la Buletinul* ..., nr. 15, p. 2, col. 1 ; p. 3, col. 1. p. 69

51 Intervenţie în care cere respingerea Senatului din organizarea legislativă a României. Şedinţa din 20 noiembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 15, p. 1, col. 2.

52 Intervenţie în care susţine amendamentul propus de P. Mavrogheni cu privire la respingerea Senatului din organizarea legislativă a ţării. Şedinţa din 20 noiembrie 1857. În *Buletinul*..., nr. 15, p. 2, col. 1.

53 Intervenţie în care propune să se găsească o formulă de conciliere între redactarea proiectului şi amendamentul lui P. Mavrogheni. Şedinţa din 20 noiembrie 1857. În *Buletinul*.., nr. 15, p. 3, col. 1.

54 Intervenţie împotriva celor afirmate de Gr. Balş referitor la votul Adunării din şedinţa precedentă, ca Adunarea să reprezinte numai „marile interese ale naţiei". Şedinţa din 23 noiembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 16, p. 1, col. 2.

55 Intervenţie în care cere ca în procesul-verbal să se precizeze că deputaţii care erau împotriva respingerii Senatului din organizarea legislativă a ţării s-au abţinut de la vot, şi nu au votat contra. Şedinţa din 23 noiembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 16, p. 3, col. 2.

56 Intervenții în care susține să se trimită o adresă de recunoștință publiciștilor străini care au susținut în presa apuseană interesele românilor. Ședința din 23 noiembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 16, p. 4, col. 1–2.

57 Intervenție în care respinge amendamentul propus de L. Catargiu, care cerea includerea în raportul privind obligațiile față de Poartă și a sumelor încasate în mod ilegal de către diferiți funcționari turci. Ședința din 26 noiembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 17, p.1, col. 2.

*58 Propunere „de a se declara ținuturile persoane morale”. Ședința comitetului proprietarilor mari din 26 noiembrie 1857. În *Apendice nr. 3 la nr. 24 al Buletinului* ..., p. 2, col. 1. p. 71

59 Intervenție în care cere numirea unei comisii care să studieze „propunerea locuitorilor săteni”. Ședința comitetului proprietarilor mari din 26 noiembrie 1857. În *Apendice nr. 1 la nr. 24 al Buletinului* ..., p. 1, col. 1.

60 Intervenții de protest împotriva spiritului în care a fost redactat raportul comisiei însărcinate cu studierea propunerilor țăranilor. Ședința comitetului proprietarilor mari din 3 decembrie 1857. În *Apendice nr. 1 la nr. 24 al Buletinului* ..., p. 2, col. 2.

61 Intervenție în care arată „că propunerea locuitorilor nu e scrisă de dînșii și că-i lipsește tactul cuvenit”. Ședința comitetului proprietarilor mari din 3 decembrie 1857. În *Apendice nr. 1. la nr. 24 al Buletinului* ..., p. 3, col.1.

*62 Moțiune prezentată în comitetul marilor proprietari, prin care cere amînarea discuției asupra problemei relațiilor dintre țărani și proprietari. Ședința comitetului proprietarilor mari din 9 decembrie 1857. În *Apendice nr. 4 la nr. 24 al Buletinului* ..., p. 1, col. 2 – p. 2, col. 1. p. 75

63 Intervenție în care cere amînarea discuției asupra raportului comisiei pentru îndreptarea granițelor. Ședința din 9 decembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 19, p. 1, col. 1

64 Intervenție în comitetul marilor proprietari în care arată că în ședința precedentă a criticat raportul majorității privind plîngerea clăcașilor (vezi supra nr. 60), a arătat că acea plîngere nu este scrisă de el (K.) și nici nu crede să fie scrisă de vreun membru al comitetului, țăranii putîndu-se adresa la alții din afară, și că-i lipsește tactul cuvenit. Ședința din 9 decembrie 1857. În *Apendice nr. 1 la nr. 24 al Buletinului* ..., p. 3, col. 2.

65 Intervenție în care arată că amînarea discutării problemei relațiilor dintre țărani și proprietari este singura soluție oportună. Ședința comitetului proprietarilor mari din 9 decembrie 1857. În *Apendice nr. 1 la nr. 24 al Buletinului*..., p. 4, col. 1.

66 Intervenție în comitetul marilor proprietari în care susține că în Moldova țăranii clăcași prestează boieresc sau îl plătesc în bani și că drepturile proprietarilor sînt reglementate de așezămîntul urbarial în vigoare (Legiuirea lui Grigore Alexandru Ghica din 1852); deficiențele așezămîntului vor trebui corectate prin „concesii mutuale”. Ședința comitetului proprietarilor mari din 9 decembrie 1857. În *Apendice nr. 2 la nr. 24 al Buletinului*..., p. 4, col. 2.

67 Intervenție în care arată că susține amînarea discuției asupra problemei relațiilor dintre proprietari și țărani, avînd în vedere „marea agitație din țară”. Ședința comitetului proprietarilor mari din 9 decembrie 1857. În *Apendice nr. 2 la nr. 24 al Buletinului* ..., p. 1, col. 1.

68 Intervenție în comitetul marilor proprietari în care arată că în firmanul de convocare a Divanului ad-hoc se folosește „denumirea de locuitor clăcaș.”. Ședința din 9 decembrie 1857. În *Apendice nr. 2 la nr. 24 al Buletinului*..., p. 4, col. 2.

* 69 Amendament la proiectul de încheiere privind „îndreptarea hotarelor Principatelor prin o comisie europeană”. Ședința din 10 decembrie 1857. În *Buletinul*..., nr. 20, p. 2, col. 1–2. p. 78

70 Intervenții polemice cu L. Catargiu cu privire la redactarea procesului-verbal al ședinței din 9 decembrie 1857. Ședința comitetului proprietarilor mari din 10 decembrie 1857. În *Apendice nr. 2 la nr. 24 al Buletinului*..., p. 1, col. 2; p. 2, col. 1.

71 Intervenție cu privire la definirea termenului de boier. Ședința comitetului proprietarilor mari din 10 decembrie 1857. În *Apendice nr. 2 la nr. 24 al Buletinului*..., p. 2, col. 2.

72. Moțiune prin care cere comitetului marilor proprietari amînarea discutării problemei raporturilor dintre țărani și proprietari. Moțiunea a fost respinsă. Ședința din 10 decembrie 1857. În *Apendice nr. 2 la nr. 24 al Buletinului*..., p. 2, col. 1.

73 Intervenție polemică cu M. Costache, care propusese respingerea moțiunei de amînare a discuției asupra relațiilor dintre țărani și proprietari. Ședința comitetului proprietarilor mari din 10 decembrie 1857. În *Apendice nr. 2 la nr. 24 al Buletinului*..., p. 2, col. 1.

74 Intervenții în comitetul marilor proprietari în care susține că firmanul de convocare a Divanului ad-hoc „ca lege electorală este necompatibil cu starea noastră". Ședința din 10 decembrie 1857. În *Apendice nr. 2 la nr. 24 al Buletinului*..., p. 1, col. 2 — p. 2, col. 1.

75 Intervenție polemică cu N. Catargiu în comitetul marilor proprietari în care susține că „în firman se zice *boyards* et *fils de boyards* avînd o sumă de fălci. Fără de a fi boieri nu am fi putut intra în comitetul acesta numai cu simplu titlu de proprietar". Ședința din 10 decembrie 1857. În *Apendice nr. 2 la nr. 24 al Buletinului* ..., p. 2, col. 1.

76 Intervenție în comitetul marilor proprietari în care susține că orice opinie prezentată în acest comitet trebuie să ajungă și în adunarea generală. Ședința din 10 decembrie 1857. În *Apendice nr. 2 la nr. 24 al Buletinului* ..., p. 2, col. 1.

77 Intervenție polemică cu Gr. Balș cu privire la termenii în care era redactată moțiunea lui Kogălniceanu privind relațiile dintre țărani și proprietari. Ședința comitetului proprietarilor mari din 10 decembrie 1857. În *Apendice nr. 2 la nr. 24 al Buletinului*..., p. 2, col. 1.

78 Intervenție de protest împotriva tendinței de a se face presiuni morale asupra sa. Ședința comitetului proprietarilor mari din 10 decembrie 1857. În *Apendice nr. 2 la nr. 24 al Buletinului* ..., p. 2, col. 2.

79 Intervenție în care arată că moțiunea sa (vezi nr. 62) se bizuie pe așezămîntul din 1851. Ședința din 10 decembrie 1857. În *Apendice nr. 2 la nr. 24 al Buletinului* ..., p. 2, col. 21.

80 Intervenție în care cere amînarea discuției asupra raportului privind stabilirea „relațiilor Principatelor cu puterile garante în caz de călcare a drepturilor Romîniei". Ședința din 10 decembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 21, p. 1, col. 1.

81 Intervenție în comitetul marilor proprietari în care combate propunerea lui C. Rosett care prin conținutul ei menține șerbirea proprietății. Acest fapt este anacronic întrucît, „ țelul fiecărei proprietăți este a emancipa proprietatea". Șerbirea nu se poate înlătura decît „prin concesii și stabilizarea locuitorilor". Ședința din 11 decembrie 1857. În *Apendice nr. 2 la nr. 24 al Buletinului* ..., p. 3, col. 1.

82. Intervenție în care susține afirmația din raportul comisiei privind necesitatea stabilizării relațiilor dintre țărani și proprietari; arată că sistemul de învoieli din Basarabia nu se poate aplica și în părțile mai dens populate ale țării. Ședința comitetului proprietarilor mari din 11 decembrie 1857. În *Apendice nr. 2 la nr. 24 al Buletinului* ..., p. 4, col. 1.

*83 Moțiune prezentată în comitetul marilor proprietari prin care cere desființarea tuturor taxelor de export. Ședința din 13 decembrie 1857. În *Apendice nr. 3 la nr. 24 al Buletinului* ..., p. 2, col. 2, și *Adaos la suplementul Buletinului* ..., nr. 20, p. 1, col. 1. p. 83

84 Intervenții in care susține anularea taxelor de export pentru produsele țării. Ședința din 13 decembrie 1857. În *Suplement la Buletinul* ..., nr. 20, p. 3, col. 1—2.

*85 Discurs privind relațiile dintre țărani și proprietari. Ședința din 18 decembrie 1857. În *Al optulea suplement la Buletinul* ..., nr. 21, p. 1, col. 1 — p. 4, col. 2. p. 83

86 Intervenție cu caracter polemic cu V. Sturdza. Ședința din 19 decembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 22, p. 1, col. 1.

*87 Intervenție în legătură cu notele diplomatice trimise de Înalta Poartă, în care se acuză Adunarea, și cu trimiterea unei adrese de mulțumire către marile puteri pentru atitudinea pe care o au față de Principate. Ședința din 20 decembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 23, p. 1, col. 1—2. p. 92

88 Amendament cu privire la dorințele clerului. Ședința din 20 decembrie 1857. În *Intiiul suplement la Buletinul* ..., nr. 23, p. 3, col. 1.

89 Intervenţii în care arată principiile mari după care crede că este bine să se organizeze biserica. Şedinţa din 20 decembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 23, p. 2, col. 1—2.

*90 Discurs cu privire la rolul şi îmbunătăţirea situaţiei clerului mirean şi monahal. Şedinţa din 20 decembrie 1857. În *Al treilea suplement la Buletinul* ... nr. 23, p. 1, col. 1—p. 2, col. 2, şi *Al patrulea suplement la Buletinul* ..., nr. 23, p. 1, col. 1 — p. 2, col. 2.
p. 93

91 Intervenţie în legătură cu înfiinţarea de comune în aşezările cu locuitori răzeşi şi în cele cu locuitori pontaşi. Şedinţa din 20 decembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 23, p. 3, col. 2.

92 Intervenţie în care susţine nevoia unor reglementări a situaţiei coloniştilor bulgari din sudul Basarabiei. Şedinţa din 21 decembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 24, p. 3, col.1.

Lucrări subscrise şi de M. Kogălniceanu

93 Propunerea de a se trimite o adresă de mulţumire puterilor garante. Şedinţa din 7 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 3, p. 1, col. 1—2.

94 Propunerea de a se crea o comisie care să redacteze un proiect ce urma să fie trimis şi Comisiei de la Bucureşti şi care să fixeze „temeliile viitoarei organizaţii" a Principatelor. Şedinţa din 10 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 4, p. 1, col. 2; p. 3, col. 1.

95 Raportul comisiei prin care se cerea să se intervină ca nu cumva Comisia europeană de la Bucureşti să aducă prejudicii Unirii Principatelor în urma unor mici deosebiri în hotărîrile Adunărilor ad-hoc, rezultate din faptul că au lucrat separat. Şedinţa din 15 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 4, p. 3, col. 2 — p. 4, col. 2.

96 „Şir de chestii generale ce sînt a se dezbate de către Adunare". Şedinţa din 15 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 4, p. 4, col. 2.

97 Amendamentul lui V. Mălinescu cu privire la organizarea armatei. Şedinţa din 25 octombrie 1857. În *Adaos la suplementul Buletinului* ..., nr. 6, p. 3, col. 2.

98 Amendamentul ca oştile Principatelor să se întrebuinţeze numai în apărarea teritoriului. Şedinţa din 25 octombrie 1857. În *Adaos la suplementul Buletinului* ..., nr. 6, p. 4, col. 1.

99 Proiectul de încheiere ce cuprindea principiile fundamentale privind reorganizarea ţării. Şedinţa din 29 octombrie 1857. În *Suplement la Buletinul* ..., nr. 7, p. 1, col. 1—2.

100 Proiectul de încheiere privind respectarea domiciliului şi a libertăţii individuale. Şedinţa din 31 octombrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 8, p. 4, col. 1—2.

101 Amendamentul prin care se cerea ca mitropoliţii ţării să fie aleşi numai dintre pămînteni. Şedinţa din 4 noiembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 9, p. 4, col. 2.

102 Proiectul de încheiere privind separarea puterii executive şi legislative în stat. Şedinţa din 6 noiembrie 1857*. *Suplement la Buletinul* ..., nr. 10, p. 1, col. 1 — p. 2, col. 1.

103 Raportul referitor la „neatîrnarea părţii judecătoreşti de administraţie în special". Şedinţa din 14 noiembrie 1857. În *Suplement la Buletinul* ..., nr. 13, p. 1, col. 1—2.

104 Propunerea minorităţii comitetului marilor proprietari referitoare la relaţiile dintre ţărani şi boieri. Şedinţa din 18 decembrie 1857. În *Al doilea suplement la Buletinul* ..., nr. 21, p. 2, col. 2; p. 3, col. 2.

105 Raportul comisiei referitor la „statornicirea relaţiilor Principatelor cu puterile garante în caz de călcare a drepturilor României". Şedinţa din 20 decembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 23, p. 4, col. 1—2.

106 Propunerea de a se limita arendarea veniturilor statului la un an. Şedinţa din 21 decembrie 1857. În *Al doilea suplement la Buletinul* ..., nr. 24, p. 4, col. 2.

* La această lucrare M. Kogălniceanu a fost raportor.

Lucrări redactate în cadrul unor comisii și citite de M. Kogălniceanu

107 Proiectul de încheiere referitor la „drepturi politice pentru pămînteni de orice rit creștin ar fi”. Ședința din 12 noiembrie 1857. În *Întîiul suplement la Buletinul* ..., nr. 12, p. 4, col. 2, și *Al doilea suplement la Buletinul* ..., nr. 12, p. 1, col. 1.

108 Raportul comisiei referitor la „responsabilitatea miniștrilor”. Ședința din 20 noiembrie 1857. În *Suplement la Buletinul* ..., nr. 15, p. 1, col. 1 ; p. 2, col. 1.

*109 Raportul comisiei de urgență referitor la „darea Principatelor către Înalta Poartă”. Ședința din 23 noiembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 16, p. 4, col. 1 ; nr. 17, p. 2, col. 1 ; p. 3, col. 2. p. 72

110 Propunerea comisiei privind legea electorală. Ședința din 21 decembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 24, p. 3, col. 1.

*111 Actul de încheiere a lucrărilor Adunării și de recunoștință către puterile garante. Ședința din 21 decembrie 1857. În *Buletinul* ..., nr. 24, p. 3, col. 2 — p. 4, col. 2, și *Intăiul suplement la Buletinul*..., nr. 24, p. 1, col. 1—2. p. 102

Adunarea electivă a Moldovei

Sesiunea 28 decembrie 1858 – 6 mai 1859

Discursuri, intervenții, propuneri, amendamente, moțiuni

1 Intervenție în care anunță o interpolare cu privire la absența mitropolitului de la ședința Adunării. Ședința din 28 decembrie 1858. În *M. O.*, 1859, nr. 23, p. 1, col. 1.

2 Intervenție în care arată că locotenenții de episcopi nu pot lua parte la ședințele Adunării pînă la constituirea ei legală. Ședința din 28 decembrie 1858. În *M. O.*, 1859, nr. 23, p. 2, col. 2.

3 Intervenție în care susține alegerea lui C. Hurmuzaki ca deputat al Adunării. Ședința din 31 decembrie 1858. În *M. O.*, 1859, nr. 24, p. 2, col. 1.

4 Intervenție cu privire la alegerea de deputat în ținutul Cahul. Ședința din 31 decembrie 1858. În *M. O.*, 1859, nr. 24, p. 2, col. 2.

*5 Intervenție în care susține valabilitatea mandatului de deputat al prințului Grigore Sturdza, Ședința din 31 decembrie 1858. În *Suplement la nr. 24 al M. O.*, 1859, p. 1, col. 1. p. 106

6 Intervenție cu privire la valabilitatea alegerilor făcute în județul Ismail; cere așteptarea rezultatului definitiv al alegerilor. Ședința din 31 decembrie 1858. În *Suplement la nr. 24 al M. O.*, 1859, p. 1, col. 2.

7 Intervenție cu privire la desfășurarea alegerilor de la Piatra; cere respectarea votului rezultat. Ședința din 31 decembrie 1858. În *Suplement la nr. 24 al M. O.*, 1859, p. 1, col. 2.

8 Intervenție cu privire la valabilitatea mandatului deputaților Tulcianov, Vergoti și Caravasile; cere să se studieze dacă sînt supuși străini. Ședința din 2 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 25, p. 4, col. 1; nr. 26, p. 2, col. 1, 2.

9 Intervenții cu privire la scrisoarea de protest pe care mitropolitul a adresat-o Adunării referitor la neadmiterea unor episcopi ca deputați și în care contesta valabilitatea Adunării; consideră scrisoarea jignitoare pentru Adunare. Ședința din 2 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 25, p. 4, col. 2. *Suplement la nr. 25 al M. O.*, 1859, p. 1, col. 1; p. 2, col. 1.

*10 Cerere de a fi șters din lista candidaților la domnie. Ședința din 3 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 26, p. 3, col. 2 – p. 4, col. 1. p. 107

*11 Petiție prin care cere Adunării să cerceteze dacă momentul este oportun pentru Unire. Ședința din 4 ianuarie 1859. *Suplement la nr. 27 al M. O.*, 1859, p. 2, col. 2 – p. 3, col. 1. p. 108

*12 Propunere pentru lista civilă a domnului. Ședința din 4 ianuarie 1859. *Suplement 2 la nr. 27 al M. O.*, 1859 p. 1, col. 1. p. 109

*13 Propunere în care cere ca domnul și Comitetul central să facă toate eforturile în vederea Unirii Principatelor. Ședința din 4 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 27, p. 4, col. 1–2, și *Suplement la nr. 27 al M. O.*, 1859, p. 3, col. 1 – p. 4, col. 2. p. 109

*14 Intervenție în care cere publicitatea votului la alegerea domnului. Ședința din 4 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 27, p. 4, col. 2 p. 112

15 Intervenție cu privire la lista civilă a domnului. Ședința din 4 ianuarie 1859. În *Suplement la nr. 27 al M. O.*, 1859, p. 1, col. 1.

*16 Discurs rostit la alegerea domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Ședința din 5 ianuarie 1859. În *Suplement la nr 28 al M. O.*, 1859, p. 2, col. 1–2. p. 112

17 Intervenţie în care cere ca miniştrii de resort să contrasemneze ordonanţele domneşti. Şedinţa din 20 ianuarie 1859. În *M. O.*, nr. 29, p. 1, col. 1.

18 Intervenţie în care cere să se informeze Adunarea din Muntenia despre constituirea Adunării din Moldova. Şedinţa din 20 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 29, p. 2, col. 2.

19 Propunere cu privire la recunoştinţa pe care trebuie să o arate Adunarea deputaţilor V. Sturdza şi A. Panu pentru actele săvîrşite în timpul căimăcămiei. Şedinţa din 20 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 29, p. 2, col. 2; p. 3, col. 1.

20 Intervenţie în care susţine baterea medaliei pe care Adunarea să o acorde deputaţilor A. Panu şi V. Sturdza ca recunoştinţă pentru actele săvîrşite în timpul căimăcămiei. Şedinţa din 20 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 29, p. 3, col. 2.

21 Propunere cu privire la numirea unei comisii de 3 deputaţi care să se ocupe cu strîngerea cărţilor necesare formării bibliotecii Adunării. Şedinţa din 20 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 29, p. 4, col. 1. *Suplement la nr. 29 al M. O.*, 1859, p. 3, col. 2.

22 Intervenţie în care arată incompatibilitatea lui V. Alecsandri de a fi „ministru trebilor streine" şi deputat. Şedinţa din 20 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 29, p. 4, col. 1. *Suplement la nr. 29 al M. O.*, 1859, p. 1, col. 1.

23 Intervenţie cu privire la incompatibilitatea miniştrilor de a fi deputaţi. Şedinţa din 20 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 29, p. 4, col. 2.

24 Anunţă interpolări cu privire la păstrarea actelor Adunării ad-hoc şi foilor oficiale. Şedinţa din 20 ianuarie 1859. În *Suplement la nr. 29 al M. O.*, 1859, p. 1, col. 1.

25 Intervenţii în care cere rectificări la redactarea procesului-verbal al şedinţei din 20 ianuarie. Şedinţa din 26 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 30, p. 3, col. 1—2.

26 Intervenţie în care anunţă că a primit încunoştiinţarea că face parte din comisia însărcinată cu organizarea bibliotecii Adunării. Şedinţa din 20 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 31, p. 4, col. 2.

*27 Adresa de răspuns la mesajul tronului, Şedinţa din 28 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 31, p. 1, col. 1 — p. 2, col. 2. p. 114

28 Intervenţii cu privire la redactarea adresei de răspuns la mesajul prin care domnitorul făcea cunoscut rezultatul alegerii din 24 ianuarie de la Bucureşti. Şedinţa din 28 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 31, p. 2, col. 2; p. 3, col. 1.

29 Intervenţie în care cere numirea unei comisii de deputaţi care să prezinte domnului răspunsul la mesaj. Şedinţa din 28 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 31, p. 4, col. 1.

*30 Adresă către Adunarea electivă din Bucureşti în care propune întrunirea Adunărilor la Focşani. Şedinţa din 28 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 31, p. 3, col. 2 — p. 4, col. 1. p. 116

31 Interpelări cu privire la: 1) Păstrarea actelor Divanurilor ad-hoc; 2) Înfiinţarea unei tipografii la Focşani; 3) Publicarea „mai grabnic" a lucrărilor Adunării. Şedinţa din 28 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 31, p. 4, col. 1.

32 Intervenţie prin care propune ca Adunarea să trimită cîte o adresă de mulţumire comunităţilor judeţului Fălciu şi oraşelor Huşi şi Tg. Ocna pentru felicitările adresate. Şedinţa din 30 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 32, p. 1, col. 1.

33 Intervenţie în care susţine propunerea Ministerului de Finanţe de a se vota un proiect de lege pentru un impozit de cinci milioane lei pe venitul funciar. Şedinţa din 30 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 32, p. 3, col. 1.

*34 Intervenţie în care arată că este absolut necesar să se voteze un impozit pe venitu funciar. Şedinţa din 30 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 32, p. 3, col. 2 — p. 4, col. 1 p. 117

35 Intervenţie în care arată că atribuţia comisiei cerute pentru redactarea proiectului de lege referitor la impozitul de 5 milioane este de „a combina modul impunerii". Şedinţa din 30 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 32, p. 4, col. 2.

*36 Discurs ţinut în faţa Adunării elective din Bucureşti după alegerea domnitorului Alexandru Ion Cuza. Şedinţa din 17 februarie 1859. În „Monitorul oficial al Ţării Româneşti", 1859, nr. 34, p. 2, col. 2 — p. 3, col. 2. p. 118

37 Intervenţie în care susţine cererea de concediu adresată Adunării de către deputatul Al. Moruzi, Şedinţa din 2 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 35, p. 4, col. 1.

38 Intervenţie în care cere ca guvernul să nu poată încredinţa însărcinări ce ar necesita concedii pentru deputaţi fără ca mai întîi să fi încunoştiinţat Adunarea. Şedinţa din martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 35, p. 4, col. 1.

39 Intervenţie în care arată că deputaţii cînd cer concedii de boală nu trebuie să aibă nevoie de certificate medicale. Şedinţa din 2 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 35, p.4, col. 2.

40 Intervenţie cu privire la cererea de concediu a deputatului A. Mavrocordat. Cere amînarea discuţiei. Şedinţa din 2 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 35, p. 4, col. 2.

41 Interpelare adresată guvernului cerînd să arate ce acţiuni a întreprins după votarea impozitului de 5 milioane. Şedinţa din 5 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 37, p. 3, col. 2; p. 4, col. 1.

*42 Intervenţie în care arată că guvernul nu a schimbat cu nimic situaţia politică şi administrativă a ţării. Şedinţa din 5 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 37, p. 4, col. 2.
p. 121

43 Intervenţie în care arată că banii strînşi prin aplicarea impozitului de 5 milioane „nu pot fi întrebuinţaţi decît în chestia naţională". Şedinţa din 5 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 38, p. 3, col. 1.

44 Intervenţii cu privire la verificarea titlurilor unor noi deputaţi. Cere amînarea discuţiei. Şedinţa din 5 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 38, p. 3, col. 2.

45 Intervenţie în care arată că schimbarea datei alegerilor s-a făcut pentru a se putea merge mai repede la Focşani. Şedinţa din 5 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 38, p. 4, col. 1.

46 Intervenţie prin care cere să se facă instrucţiuni comune ambelor ţări pentru alegeri. Şedinţa din 5 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 38, p. 4, col. 1—2.

47 Intervenţie prin care cere ca guvernul să elaboreze un proiect de lege după care anumiţi funcţionari să nu poată fi aleşi deputaţi. Şedinţa din 5 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 38, p. 4, col. 2.

48 Intervenţii în care arată că situaţia alegerilor în cazul parităţii voturilor nu este lămurită în lege. Şedinţa din 5 martie 1859. În *Suplement la nr. 38 al M. O.*, 1859, p. 1, col. 1, 2.

49 Intervenţie cu privire la „protestaţiile" referitoare la alegerile de la Dorohoi. Cere citirea protestelor. (S-au citit.) Şedinţa din 5 martie 1859. În *Suplement la nr. 38 al M. O.*, 1859, p. 2, col. 1.

50 Intervenţie în care cere infirmarea alegerilor din oraşul Bacău. Şedinţa din 5 martie 1859. În *Supliment la nr. 38 al M. O.*, 1859, p. 2, col. 2.

51 Intervenţie cu privire la pagubele suferite de vistierie de pe urma defectuoasei arendări a crîşmelor de pe moşiile statului de peste Prut. Şedinţa din 5 martie 1859. În *Suplement la nr. 38 al M. O.*, 1859, p. 2, col. 2.

52 Intervenţie cu privire la alegerile din judeţul Ismail. Şedinţa din 7 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 39, p. 3, col. 2.

53 Intervenţie cu privire la alegerea lui V. Mălinescu ca deputat de Cahul. Şedinţa din 7 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 39, p. 4, col. 1.

54 Intervenţie cu privire la neacceptarea lui Gheorghiade ca deputat. Şedinţa din 7 martie 1859. În *M. O.*, 1859, p. 4, col. 2.,

55 Intervenţie cu privire la programul de guvernare citit de către primul ministru în faţa Adunării. Şedinţa din 9 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 40, p. 3, col. 2.

56 Intervenţie cu privire la calitatea de deputaţi pentru membrii Comisiunii centrale. Şedinţa din 24 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 45, p. 1, col. 1.

*57 Intervenţii şi amendament cu privire la remunerarea delegaţilor în Comisia centrală şi cheltuielile necesare bunei funcţionări a Comisiei. Şedinţa din 24 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 45, p. 3, col. 1—2; nr. 46, p. 2, col. 2 — p. 3, col. 1. p. 123

58 Intervenţie cu privire la inviolabilitatea domnului. Şedinţa din 24 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 45, p. 4, col. 1.

59 Intervenţie în care arată că rostul Comisiunei centrale este de a contribui în mare măsură la desăvîrşirea Unirii. Şedinţa din 24 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 46, p. 2, col. 1.

60 Intervenții în problemele de regulament. Ședința din 24 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 46, p. 3, col. 2,; p. 4, col. 2.

61 Intervenții polemice cu A. Teriachiu în problema remunerării delegaților în Comisia centrală. Ședința din 24 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 47, p. 3, col. 1–2.

62 Intervenție în care arată că interpelarea lui L. Catargiu în problema navigației pe Dunăre și a Comisiei dunărene este făcută în calitate de ministru. Ședința din 24 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 48, p. 3, col. 2.

63 Intervenție cu privire la răspunsul dat de ministrul de externe la interpelarea lui L. Catargiu referitoare la problema navigației pe Dunăre și a Comisiei dunărene. Ședința din 24 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 49, p. 3, col. 2.

64 Intervenție în care arată satisfacția cu privire la comunicarea guvernului că ține la dispoziția Adunării actele referitoare la tratativele duse de delegatul Moldovei în cadrul Comisiei dunărene. Ședința din 24 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 49, p. 4, col. 1.

65 Intervenție în care anunță o interpelare în șapte probleme diferite. Ședința din 24 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 49, p. 4, col. 2.

66 Intervenție ce susține necesitatea tipăririi unor rapoarte ale comisiilor. Ședința din 30 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 54, p. 2, col. 1.

67 Intervenție cu privire la interpelarea anunțată în ședința trecută. Ședința din 30 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 54, p. 2, col. 1.

68 Intervenție în care arată necesitatea desființării „biletelor de drum", întrucît funcționarii fac abuzuri, precum și a graniței și vămii de la Focșani. Ședința din 30 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 54, p. 2, col. 2.

69 Intervenție cu privire la abuzurile ce se fac cu hirotonisirile de preoți care nu au studii corespunzătoare. Ședința din 30 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 54, p. 3, col. 1.

70 Intervenții în care cere ca problema abuzurilor săvîrșite la hirotonisirea preoților să fie trimisă spre cercetare secției. Ședința din 30 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 54, p. 3, col. 1–2.

71 Intervenție în care arată neregulile ce se comit prin hirotonisirea unui prea mare număr de preoți. Ședința din 30 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 54, p. 3, col. 2; p. 4, col. 1.

72 Intervenție cu privire la adresa trimisă de Ministerul Cultelor mitropolitului, în privința hirotonisirilor abuzive. Ședința din 30 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 54, p. 4, col. 1.

73 Intervenție în care arată că s-au aprobat credite neprevăzute în buget și că s-a numit un arhivist al statului fără aprobarea Adunării. Ședința din 30 martie 1859. În *M. O.* 1859, nr. 54, p. 4, col. 1.

74 Intervenție în care arată drepturile Adunării la numirea membrilor din Divanul domnesc și a arhivistului de stat. Ședința din 30 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 54, p. 4, col. 2.

75 Intervenție prin care cere amînarea discuției asupra problemei compatibilității mandatului de deputat cu funcția de membru al Comisiei centrale. Ședința din 30 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 55, p. 2, col. 2.

76 Intervenții cu privire la interpelarea lui Răducanu Roset referitoare la remunerarea delegaților din Comisiunea centrală și problema Unirii. Ședința din 30 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 55, p. 4, col. 2; nr. 56, p. 3, col. 1.

77 Amendament în care cere ca Adunarea să fixeze o zi în care să discute „dacă din ziua convocării Adunării și pînă astăzi s-a putut declara Unirea Principatelor și de ce minister și din ce cauză s-a împiedecat marea dorință și trebuință". Ședința din 30 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 56, p. 3, col. 2.

78 Intervenție cu privire la propunerea de amînare a discuției referitoare la problema întîrzierii desăvîrșirii Unirii. Ședința din 30 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 56, p. 3, col. 2.

79 Intervenție cu privire la faptul că propunerea lui M. Costache de a se discuta de către Adunare problema desăvîrșirii Unirii nu este sprijinită de 5 deputați. Ședința din 30 martie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 56, p. 4, col. 1.

80 Intervenții cu privire la greșelile strecurate în redactarea procesului-verbal al ședinței din 30 martie. Ședința din 30 aprilie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 57, p. 1, col. 1–2; p. 2, col. 1–2.

81 Intervenții în probleme de regulament. Ședința din 30 aprilie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 5, p. 3, col. 2.

*82 Intervenții cu privire la mesajul domnesc prin care se cere un credit de 8 milioane pentru organizarea armatei. Ședința din 30 aprilie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 58, p. 1, col. 2 – p. 2, col. 1–2. p. 125

83 Intervenții în care arată motivele care-l determină să voteze pentru aprobarea creditului de 8 milioane cerut pentru organizarea armatei. Ședința din 30 aprilie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 58, p. 4, col. 1, 2.

84 Intervenție în care susține numirea unei comisii de verificare a mandatelor noilor deputați. Ședința din 2 mai 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 59, p. 3, col. 1.

85 Intervenție în care susține incompatibilitatea mandatului de deputat cu funcția de președinte al Consiliului de Miniștri. Ședința din 2 mai 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 59, p. 3, col. 2.

86 Intervenții în care susține incompatibilitatea mandatului de deputat cu funcția de ministru și președinte al Consiliului de Miniștri. Ședința din 2 mai 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 59, p. 4, col. 1, 2.

87 Intervenție în care cere ca, ori de cîte ori guvernul dă o însărcinare unui deputat ce ar atrage după sine absentarea sa de la ședințele Adunării, aceasta să fie înștiințată în prealabil. Ședința din 4 mai 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 60, p. 1, col. 2.

88 Intervenție în care respinge refuzul deputatului A. Botez Forescu de a face parte din comisia însărcinată cu verificarea absențelor deputaților de la ședințele Adunării. Ședința din 4 mai 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 60, p. 2, col. 1.

89 Intervenție cu privire la situația alegerilor de la colegiile unde a votat un singur alegător. Cere trimiterea spre discuție la Comisia centrală de la Focșani. Ședința din 4 mai 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 60, p. 2, col. 1.

90 Intervenții cu privire la situația alegerii de deputați din județul Ismail. Ședința din 4 mai 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 60, p. 2, col. 1, 2.

91 Intervenții în care cere ca o petiție a negutătorilor din Iași să fie trimisă guvernului. Ședința din 4 mai 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 60 p. 2, col. 2; p. 3, col.1.

92 Intervenție în care suține necesitatea baterii monedei naționale. Ședința din 4 mai 1859 În *M. O.*, 1859, nr. 60, p. 3, col. 1.

93 Intervenții în care susține cererea lui D. Gheorghiade de a i se acorda împămîntenirea. Ședința din 4 mai 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 60, p. 3, col. 1–2.

94 Intervenții în care susține dreptul locuitorilor din mahalalele Iașului de a pășuna vitele pe imașurile dimprejur. Ședința din 4 mai 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 60, p. 4, col. 1, 2.

95 Intervenție în care cere ca petiția adresată Adunării de V. Canta referitoare la anularea arendării moșiei Rădășeni să fie trimisă guvernului. Ședința din 4 mai 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 61, p. 4, col. 1.

*96 Propunere ca deputații delegați în Comisia centrală în momentul demisionării din Comisie să redevină membri ai Adunării. Ședința din 4 mai 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 63, p. 4, col. 2. p. 126

97 Intervenție cu privire la propunerea ca delegații demisionați din Comisiunea centrală să redevină membri ai Adunării. Ședința din 4 mai 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 61, p. 4, col. 2.

98 Intervenție într-o problemă de regulament. Ședința din 4 mai 1859. În *M. O.*, 1859, nr 61, p. 4, col . 2.

99 Moțiune prin care cere luarea de măsuri pentru redeschiderea catedrei din Iași. Ședința din 6 mai 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 67, p. 2, col. 1. p. 127

Lucrări subscrise și de M. Kogălniceanu

100 Propunerea în legătură cu validarea mandatului deputatului Caravasile. Ședința din 3 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 26, p. 2. col. 2.

101 Propunerea ca Adunarea să hotărască dacă deputații aleși pot fi și funcționari. Ședința din 20 ianuarie 1859. În *Suplement la nr. 29 al M. O.*, 1859, p. 4, col. 1.

102 Propunerea de a se forma o comisie care să verifice absențele deputaților. Ședința din 4 mai 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 60, p. 1, col. 1.

103 Petiția în care se cere a se lua măsurile necesare pentru baterea monedei. Ședința din 4 mai 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 60, p. 3, col. 1.

Lucrări citite de M. Kogălniceanu

104 Proiectul de regulament al Adunării, Ședința din 2 ianurie 1859. În *Suplement la nr. 25 al M. O.*, 1859, p. 2, col. 2; p. 3, col. 1. *M. O.*, nr. 26, p. 2, col. 2 — p. 3, col. 1.

105 Anexa la regulamentul Adunării privitoare la alegerea domnului. Ședința din 4 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, p. 4, col. 2.

106 Adresa către Adunarea din Muntenia prin care i se aducea la cunoștiință că Adunarea Moldovei a luat cunoștință de rezultatul votului de la 24 ianuarie. Ședința din 28 ianuarie 1859 În *M. O.*, 1859, nr. 31, p. 3, col. 2; p. 4, col. 1.

107 Adresa de răspuns la mesajul domnului prin care făcea cunoscut rezultatul alegerii din Muntenia de la 24 ianuraie. Ședința din 28 ianuarie 1859. În *M. O.*, 1859, nr. 31, p. 1, col. 1; p. 2, col. 2.

Comisia centrală de la Focșani

Sesiunea 10 mai 1859 — 4 februarie 1860

Discursuri, intervenții, amendamente, propuneri

1 Amendament în care cere ca alegerea președintelui, vicepreședintelui și secretarilor Comisiei să se facă cu majoritate absolută și vot deschis. Ședința din 23 mai 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 5, p. 4, col. 1.

2 Intervenție cu privire la sistemul de alegere a conducerii Comisiunii în caz de balotaj. Cere ca hotărîrea finală să se ia prin tragere la sorți (propunere acceptată). Ședința din 23 mai 1859. În *Protocoalele Comisiunii, ...* nr. 5, p. 4, col. 2.

3 Amendament în care cere ca art. 20 din regulamentul de funcționare a Comisiei centrale să prevadă durata valabilității atribuțiunilor comisiei la un an (amendament acceptat). Ședința din 23 mai 1859. *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 5, p. 5, col. 1.

4 Intervenție cu privire la felul amănunțit în care trebuiesc redactate procesele-verbale ale ședințelor. Ședința din 25 mai 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 6, p. 6, col. 1.

5 Propune un subamendament în care susține dreptul membrilor Comisiunii de a cere consemnarea anumitor probleme în procesele-verbale ale ședințelor (propunere respinsă). Ședința din 25 mai 1859. *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 6, p. 6, col. 1.

6 Intervenție în care susține adoptarea votului deschis în Adunare. Ședința din 25 mai 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 6, p. 8, col. 1.

7 Amendament în care susține că doi comisari trebuie să sprijine o propunere pentru a putea fi luată în discuție de către Comisiune (amendament retras). Ședința din 26 mai 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 6, p. 8, col. 2.

8 Intervenție în care cere ca propunerea făcută de un comisar să fie luată în discuție fără să aibă nevoie să mai fie susținută și de alți membri ai Comisiunii (propunere acceptată). Ședința din 26 mai 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 7, p. 9, col. 2.

9 Amendament la art. 71 din proiectul de regulament, în care se arată actele care trebuie să însoțească proiectele de lege elaborate de Comisiune (amendament acceptat). Ședința din 20 mai 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 7, p. 10, col. 2; p. 11, col. 1.

10 Intervenție în care susține amendamentul referitor la actele care trebuie să însoțească proiectele de lege elaborate de Comisiune. Ședința din 26 mai 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 7, p. 10, col. 2.

11 Intervenție și amendament cu privire la art. 78 din regulament, în care susține dreptul comisarilor de a asista la ședințele comitetelor (propunere respinsă). Ședința din 27 mai 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 8, p. 12, col. 1.

12 Propune introducerea unui articol nou, 81, în regulament, care să permită Comisiunii ca pentru anumite lucrări speciale să cheme persoane competente din afara ei (propunere acceptată). Ședința din 26 mai 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 8, p.12, col. 1—2.

13 Intervenție în care susține propunerea lui Gr. Sturdza de a se trece în protocol că problema Unirii Principatelor nu trebuie subordonată unificării legislației. Ședința din 26 mai 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 8, p. 12, col. 1.

14 Amendament cu privire la art. 101 din regulament, în care cere excluderea comisarilor care lipsesc nemotivat de la ședințe (propunere acceptată). Ședința din 27 mai 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 8, p. 11, col. 2.

15 Amendament cu privire la art. 106 din regulament, referitor la sediul Comisiunii centrale în cazuri de forţă majoră (amendament acceptat). Şedinţa din 27 mai 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 8, p. 14, col. 1.

16 Intervenţii cu privire la sediul Comisiunii centrale în cazuri de forţă majoră. Şedinţa din 27 mai 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 8 p. 14, col. 1—2.

17 Intervenţii în care arată necesitatea redactării cît mai amănunţite a protocoalelor şedinţelor în vederea publicării. Şedinţa din 29 mai 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 9, p. 15, col. 2; p. 16, col. 1.

18 Intervenţie în care arată că verificarea mandatelor membrilor Comisiunii nu se poate face decît prin confruntare cu „Monitorul oficial". Şedinţa din 29 mai 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 9, p. 15, col. 2.

19 Intervenţii în care refuză să facă parte din comitetul care urmează să redacteze răspunsul la mesaj. Şedinţa din 29 mai 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 9, p. 16, col. 2; p. 17, col. 1.

20 Intervenţii în care susţine primirea unui funcţionar supranumerar la Comisiune. Şedinţa din 2 iunie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 11, p. 26, col. 1—2.

21 Intervenţie în care arată că nu trebuie să se revină asupra unui amendament votat Şedinţa din 2 iunie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 11, p. 26, col. 1.

22 Intervenţie în care arată că toate posturile de funcţionari ai Comisiunii trebuie încredinţate funcţionarilor numai prin concurs. Şedinţa din 2 iunie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 11, p. 26, col. 2.

23 Intervenţie în care susţine că în recrutarea funcţionarilor supranumerari ai Comisiei criteriul de bază trebuie să fie capacitatea acestora. Şedinţa din 2 iunie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 11, p. 26, col. 2.

24 Intervenţie cu privire la propunerea lui Gr. Sturdza referitoare la legea electorală. Arată că, dacă se va lua în considerare propunerea lui Gr. Sturdza, atunci trebuie să se ia şi propunerea sa. Şedinţa din 2 iunie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 11, p. 28, col. 1.

25 Intervenţie în care arată că, fără a se introduce votul universal, trebuie să se meargă către „o întindere a drepturilor de alegători". Şedinţa din 2 iunie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 11, p. 29, col. 1.

26 Intervenţie în care arată că se abţine de la votarea proiectului de retribuţiune a membrilor Comisiei, întrucît în şedinţa precedentă în care s-a discutat proiectul a lipsit. Şedinţa din 8 iunie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 12, p. 48, col. 1.

*27 Intervenţii în legătură cu propunerea de a nu se lua Regulamentul organic ca punct de plecare în redactarea viitoarei Constituţii. Şedinţa din 8 iunie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 14, p. 53, col. 1—2; p. 55, col. 1; p. 56, col. 1. p. 128

8 Intervenţie în problemă de regulament. Şedinţa din 10 iunie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 16, p. 64, col. 1—2. p. 130

29 Propunere pentru examinarea de urgenţă a organizării instrucţiunii publice. Şedinţa din 11 iunie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 19, p. 73, col. 1.

*30 Intervenţii în legătură cu prezentarea lui Grigore Sturdza în faţa tribunalului din Iaşi la judecarea procesului refugiaţilor polonezi (susţine inviolabilitatea deputaţilor). Şedinţa din 3 iulie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 21, p. 82, col. 1; p. 83, col. 1, 2. p. 131

*31 Intervenţie polemică cu C. Brăiloiu în legătură cu prezentarea lui Grigore Sturdza în faţa tribunalului din Iaşi la judecarea procesului refugiaţilor polonezi. Şedinţa din 3 iulie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 21, p. 84, col. 1—2. p. 133

32 Intervenţii în legătură cu modul de prezentare a lui Grigore Sturdza în faţa tribunalului la judecarea procesului refugiaţilor polonezi; susţine inviolabilitatea deputaţilor. Şedinţa din 3 iunie. 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 22, p. 85, col. 1—2; p. 86, col. 1—2, p. 87, col. 1, 2.

*33 Amendament privind prezentarea deputatului Grigore Sturdza în faţa tribunalului pentru a da lămuriri referitoare la complotul polonezilor refugiaţi. Şedinţa din 3 iulie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 22, p. 88, col. 1—2. Anexa II. p. 134

*34 Discurs şi propunere cu privire la proiectul de lege referitor la recrutare. Şedinţa din 14 iulie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 26, p. 1, col. 1 — p. 5, col. 2; p. 8, col. 2. p. 135

35 Intervenţii cu privire la rolul Comisiunii centrale în desăvîrşirea Unirii. Şedinţa din 14 iulie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 26, p. 7, col. 1.

36 Intervenţii în care cere timp pentru a studia proiectul de Constituţie. Şedinţa din 14 iulie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 26, p. 7, col. 1.

*37 Discurs în care arată că unele măsuri luate de guvernul din Moldova în domeniul fiscal sînt ilegale. Şedinţa din 18 iulie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 29, p. 2, col. 1 — p. 4, col. 1. p. 138

*38 Intervenţie în care arată atitudinea pe care a avut-o în Adunarea electivă a Moldovei cînd s-au discutat probleme de impozite şi cheltuieli. Şedinţa din 18 iulie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 29, p. 4, col. 2 — p. 5, col. 1. p. 142

39 Intervenţie în care arată că este de acord cu luare în discuţie a proiectului de Constituţie. Şedinţa din 25 iulie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 32, p. 1, col. 2.

*40 Intervenţii în legătură cu acordarea de recompense şi pensii văduvelor şi răniţilor din lupta de la Dealul Spirii (1848). Şedinţa din 30 iulie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 34, p. 2, col. 1—2; p. 4, col. 1—2; p. 5, col. 2. p. 143

41 Propunere privitoare la acordarea de pensii văduvelor şi invalizilor din lupta din Dealul Spirii (1848). Şedinţa din 30 iulie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 34, p. 6, col. 2. Anexa III.

*42 Discurs şi intervenţie referitoare la art. 1 din proiectul de Constituţie. Şedinţa din 31 iulie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 35, p. 1, col. 1 — p. 6, col. 1; p. 7, col. 1; p. 12, col. 1 — p. 14, col. 1 (Dat integral numai discursul.) p. 146

*43 Amendamente la proiectul de Constituţie. Şedinţa din 31 iulie 1859. *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 35, p. 17, col. 1 — p. 21, col. 2. p. 154

44 Amendament privind cuprinsul primului alineat al Constituţiei. (Amendamentul a fost admis.) Şedinţa din 31 iulie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 35, p. 15, col. 1.

45 Amendament privind art. 2 din Constituţie (Amendamentul a fost admis.) Şedinţa din 31 iulie 1859. În *Protocoalele Comisiunii ....* nr. 35, p. 16, col. 2.

46 Amendament referitor la „Titlul II" din proiectul de Constituţie, privind teritoriul statului. (Amendamentul a fost admis.) Şedinţa din 1 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 36, p. 1, col. 1.

*47 Intervenţii referitoare la „Titlul II" din proiectul de Constituţie privind inalienabilitatea teritoriului statului. Şedinţa din 1 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 36, p. 1, col. 2 — p. 2, col. 1; p. 3, col. 1—2; p. 4, col. 1. p. 169

48 Amendament cu privire la art. 5 din proiectul de Constituţie, referitor la libertatea individuală. (Amendamentul a fost admis.) Şedinţa din 1 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 36, p. 4, col. 2.

9 Intervenţie cu privire la art. 5 din proiectul de Constituţie, referitor la libertatea individuală. Şedinţa din 1 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 36, p. 4, col. 2.

*50 Intervenţii în legătură cu art. 5 din proiectul de Constituţie, referitor la libertatea individuală. Şedinţa din 1 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 36, p. 5, col. 2; p. 6, col. 2; p. 8, col. 1—2; p. 9, col.2. p. 170

51 Intervenţie în care arată că greşelile care s-au strecurat în textele protocoalelor Comisiunii tipărite la Bucureşti uneori denaturează sensul celor afirmate. Şedinţa din 1 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 36, p. 10, col. 1.

52 Moţiunea prin care cere elaborarea unei legi care să prevadă penalitate pentru oricine ar solicita intervenţia unei puteri străine în treburile statului român. Şedinţa din 4 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii ...*, nr. 37, p. 5, col. 1.

*53 Intervenţie cu privire la abuzurile care s-au făcut în administrarea averilor mănăstireşti. Şedinţa din 4 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 37, p. 1, col. 1—2; p. 2, col. 1. p. 177

*54 Intervenţie în care arată că adresa către domn urmăreşte introducerea legalităţii şi în administrarea averilor mănăstireşti. Şedinţa din 4 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 37, p. 2, col. 1. p. 178

55 Intervenţie în care arată că redactarea proiectului de adresă către domn trebuie să se facă într-un stil cît mai calm. Şedinţa din 4 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 37, p. 4, col. 1—2.

*56 Intervenţii în care arată că este gata a atenua stilul în care este redactat proiectul de adresă către domn referitor la unele abateri ale guvernului de la textul Convenţiei. Şedinţa din 5 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 38, p. 1, col. 2 — p. 4, col. 1—2. p. 179

57 Intervenţie în care arată că este de acord să se separe postul de ministru de război de cel de comandant al armatei, dar numai avînd o bază legală. Şedinţa din 5 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 38, p. 5, col. 1—2.

58 Arată că este de părere a face o adresă cît se poate de moderată şi „cît pentru mine voi primi orice amendament". Şedinţa din 5 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 38, p. 6, col. 2.

59 Intervenţie în care arată că, pînă cînd se va face o nouă lege referitoare la obligaţiile ţăranilor pentru construcţia şoselelor, guvernul va căuta a uşura pe cît se poate pe locuitori de beilicuri. Şedinţa din 5 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 38, p. 7, col. 1—2.

*60 Intervenţie în care susţine necesitatea aplicării Convenţiei de la Paris, în toată plenitudinea ei. Şedinţa din 5 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* .., nr. 38, p. 7, col. 2 — p. 8, col. 1. p. 182

61 Intervenţie în care susţine că reformele făcute de guvern ca „impunerea pentru facerea şoselelor, modificarea legiuirii recensămîntului, desfiinţarea zecelnicilor, înfiinţarea de posturi[...] era de cuviinţă a se prezenta în cercetarea şi sancţiunea corpurilor competente, înainte de a se pune în lucrare". Şedinţa din 5 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 38, p. 9. col. 1.

*62 Discurs cu privire la situaţia mănăstirilor pămîntene neînchinate. Şedinţa din 5 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 38, p. 10 col 2 — p. 14, col. 1 p. 183

*63 Intervenţii în legătură cu moţiunea pe care a depus-o de a se elabora o lege ce urmează să prevadă penalizarea persoanelor ce ar provoca intervenţia Porţii sau a altor puteri în chestiuni de interes public sau privat al statului român. Şedinţa din 20 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 41, p. 1, col. 2; p. 2, col. 1—2.

64 Amendament referitor la art. 7 din proiectul de Constituţie, care prevedea desfiinţarea privilegiilor de clasă. (Amendamentul a fost admis.) Şedinţa din 20 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 41, p. 3, col. 1.

65 Amendament referitor la art. 8 din proiectul de Constituţie, privind drepturile politice ale locuitorilor creştini din Principate. (Amendamentul a fost admis.) Şedinţa din 20 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 41, p. 3, col. 1.

66 Intervenţii în legătură cu amendamentul propus la art. 8 din Constituţie, susţinînd acordarea de drepturi politice tuturor locuitorilor creştini din Principate. Şedinţa din 20 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr 41, p. 3, col. 1, 2.

*67 Intervenţii în legătură cu art. 10 din proiectul de Constituţie, referitor la naturalizări, opunîndu-se acordării de drepturi civile pentru străini. Şedinţa din 20 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 41, p. 6, col. 1 — p. 8, col. 1 p. 189

*68 Intervenţie în legătură cu art. 11 din proiectul de Constituţie, privind admisibilitatea românilor şi străinilor în funcţiuni publice. Şedinţa din 20 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 41, p. 8, col. 2 — p. 9, col. 2. p. 192

69 Intervenţie în legătură cu art. 13 din proiectul de Constituţie, în care susţine inviolabilitatea domiciliului. Şedinţa din 20 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 41, p. 9, col. 2.

70 Propune un articol special privind libertatea de a alege domiciliul şi libertatea călătorilor. Şedinţa din 20 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 41, p. 9, col. 2.

71 Amendament în legătură cu art. 15 din proiectul de Constituție, referitor la dreptul de expropriere. (Amendamentul a fost admis.) Ședința din 20 august. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 41, p. 10, col. 1.

*72 Intervenție la art. 13 din proiectul de Constituție, referitor la dreptul de expropriere. Ședința din 20 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 41, p. 12, col. 2 – p. 13, col. 1 ; [p. 15, col. 1–2 ; p. 17, col. 1–2]. p. 193

*73 Intervenție în care susține necesitatea introducerii ideii de expropriere în Constituție. Ședința din 20 august 1859. *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 41, p. 15, col. 1–2. p. 194

74 Intervenție în care anunță că va prezenta lista cărților pe care le-a ales ca fiind necesare pentru biblioteca Comisiunii. Ședința din 22 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 42, p. 1, col. 1.

75 Intervenții în legătură cu propunerea unui proiect de lege de a se desființa anumite instituții administrative și instanțe judecătorești din București și Iași. Ședința din 22 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 42, p. 1, col. 1.

76 Intervenții în legătură cu numărul de exemplare în care trebuiau tipărite protocoalele Comisiunii centrale – cere sporirea numărului. Ședința din 24 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 43, p. 2, col. 1.

77 Intervenții în care susține necesitatea sporirii numărului de exemplare tipărite din protocoalele Comisiei. Ședința din 24 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 43, p. 2, col. 1.

78 Intervenție în care arată că tribunalele de primă instanță din Moldova „se rostesc numai asupra factului vinovăției sau nevinovăției". Ședința din 24 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 43, p. 3, col. 2.

79 Intervenție în care cere să nu se mai revină asupra discuțiilor unor articole din proiectul de Constituție odată votate. Ședința din 24 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 43, p. 4, col. 1–2.

80 Intervenție în care susține dreptul de proprietate a statului asupra unor ape și drumuri. Ședința din 24 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 43, p. 6, col. ; p. 7, col. 1–2.

81 Intervenții referitoare la un amendament al art. 15 din proiectul de Constituție, privind inviolabilitatea proprietății. Arată că prin confiscarea averii se înțelege trecerea ei în proprietatea statului. Ședința din 24 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 43, p. 7, col. 2 ; p. 8, col. 1–2.

82 Amendament privitor la art. 17 din proiectul de Constituție, referitor la desființarea pedepsei cu moartea. Ședința din 24 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 43, p. 8, col. 2.

83 Intervenții și amendament în legătură cu art. 17 din proiectul de Constituție, în care susține desființarea pedepsei cu moartea. Ședința din 24 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 43, p. 8, col. 2 ; p. 9, col. 1.

*84 Intervenție la art. 17 din proiectul de Constituție, referitor la pedeapsa cu moartea. Ședința din 24 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 43, p. 10, col. 1–2. p. 195

*85 Intervenție în care combate aplicarea pedepsei cu moartea în armată. Ședința din 24 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 43, p. 13, col. 1 – p. 14, col. 1. p. 197

86 Intervenție în legătură cu trimiterea unei adrese de felicitare către domn cu ocazia zilei onomastice. Ședința din 26 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 44, p. 1, col. 1.

87 Intervenții polemice cu Chr. Tell privind concediul cerut de acesta. Ședința din 26 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 44, p. 3, col. 1.

*88 Propune redactarea unui proiect de lege privind presa din ambele Principate. Ședința din 26 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 44, p. 3, col. 1–2. p. 198

89 Intervenție în legătură cu trimiterea unei deputațiuni care să ducă adresa de felicitare către domn. Ședința din 28 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 45, p. 1, col. 2 ; p. 2, col. 1.

*90 Intervenţie în legătură cu atribuţiile Consiliului de Miniştri al Moldovei în lipsa domnului din Iaşi. Şedinţa din 28 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 45, p. 2, col. 2 – p. 3, col. 1. p. 199

*91 Moţiunea pentru deschiderea unui port la Marea Neagră. Şedinţa din 31 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 46, p. 2, col. 1, şi Anexa II. (Textul integral este dat în Anexa II.)

92 Intervenţie în care arată că modificarea ordinii de rezolvare a lucrărilor trebuie făcută cu aprobarea majorităţii membrilor Comisiei. Şedinţa din 1 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 47, p. 2, col. 1.

93 Intervenţii în care arată că redactarea şi modificarea protocoalelor se pot face numai conform cu prevederile regulamentului. Şedinţa din 1 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 47, p. 2, col. 2; p. 3, col. 1–2; p. 4, col. 1.

94 Intervenţii prin care cere amînarea continuării discuţiei proiectului de Constituţie pînă la întoarcerea membrilor Comisiei aflaţi în concediu. Şedinţa din 1 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 47, p. 5, col. 1–2.

95 Amendament şi intervenţii la art. 18 din proiectul de Constituţie, referitor la secretul scrisorilor. (Amendamentul a fost admis.) Şedinţa din 1 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 47, p. 6, col. 1.

96 Amendamentul cu privire la art. 19 din proiectul de Constituţie, referitor la libertatea cultelor. (Amendamentul a fost respins.) Şedinţa din 1 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 47, p. 8, col. 1–2.

97 Intervenţie în legătură cu o adresă a Consiliului de Miniştri din Iaşi în care se cerea trimiterea regulată a „Protocoalelor Comisiunii". Şedinţa din 2 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 48, p. 1, col. 2.

98 Intervenţii în care susţine publicarea imediată a protocoalelor şedinţelor în care s-a discutat adresa de felicitare către domn. Şedinţa din 2 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 48, p. 2, col. 2.

99 Intervenţii în care arată cum ar trebui organizate şedinţele de lucru ale Comisiunii. Şedinţa din 3 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* .., nr. 49, p. 1, col. 1–2; p. 2, col. 1.

100 Intervenţie referitoare la rezerva de a obiecta, cînd se va vota Proiectul de Constituţie în ansamblu, asupra unor articole la a căror votare separată nu a luat parte. Şedinţa din 3 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 49, p. 2, col. 1.

*101 Intervenţii în legătură cu regimul drumurilor şi al apelor curgătoare prevăzut în art. 15 din proiectul de Constituţie. Şedinţa din 3 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 49, p. 4, col. 1–2 – p. 5, col. 2. p. 200

*102 Intervenţie la art. 15 din proiectul de Constituţie, referitor la regimul rîurilor şi drumurilor. Şedinţa din 3 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 49, p. 7, col. 1–2. p. 203

103 Amendament cu privire la art. 20 din proiectul de Constituţie, referitor la regimul de stare civilă. (Amendamentul a fost admis.) Şedinţa din 3 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 49, p. 7, col. 2.

*104 Intervenţii în legătură cu regimul actelor de stare civilă. Şedinţa din 3 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*.., nr. 49, p. 7, col. 1 – p. 8, col. 2; p. 9, col. 1 – p. 11, col. 1; p. 14, col. 1 – p. 15, col. 1; p. 16, col. 1–2; p. 17, col. 1–2. p. 204

105 Amendament cu privire la art. 20 din proiectul de Constituţie, referitor la „libertatea rostirii ideilor". Şedinţa din 3 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 49, p. 18, col. 1.

106 Amendament cu privire la art. 22 din proiectul de Constituţie, referitor la libertatea învăţămîntului şi dreptul de a deschide şcoli. Şedinţa din 3 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 49, p. 18, col. 2.

107 Intervenţii cu privire la art. 22 din proiectul de Constituţie, referitor la dreptul de a deschide şcoli. Cere ca cei ce solicită acest drept să dea dovadă şi de exercitarea drepturilor civile, pentru ca învăţămîntul să nu intre pe mîna unor străini periculoşi. Şedinţa din 3 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 49, p. 18, col. 2; p. 19, col. 1–2; p. 20, col. 1–2.

108 Amendament cu privire la art. 23 din proiectul de Constituție, referitor la gratuitatea și obligativitatea învățămîntului primar. (Amendamentul a fost admis.) Ședința din 4 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 50, p. 1, col. 1.

109 Amendament cu privire la art. 24 din proiectul de Constituție, referitor la libertatea presei și cenzură. Ședința din 4 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 50, p. 1, col. 2.

*110 Discurs referitor la art. 24 din proiectul de Constituție, privitor la libertatea presei. Ședința din 4 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 50, p. 4, col. 1 — p. 6, col. 1. p. 212

*111 Intervenții cu privire la art. 21 din proiectul de Constituție, referitor la libertatea întrunirilor. Ședința din 11 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 53, p. 1, col. 1 — p. 2, col. 1; p. 3, col. 2 — p. 4, col. 2. p. 215

112 Intervenție cu privire la art. 26 din proiectul de Constituție, în care susține dreptul de petiționare individuală al cetățenilor. Ședința din 11 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 53, p. 5, col. 1.

*113 Intervenție în care susține amendamentul propus la art. 27 din proiectul de Constituție, referitor la dreptul de a urmări în fața instanțelor competente pe funcționarii publici pentru ilegalitățile comise în activitatea lor. Ședința din 11 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 53, p. 5, col. 1—2. p. 218

*114 Intervenție și amendament la art. 28 din proiectul de Constituție, referitor la dreptul românilor de a se angaja în servicii străine și interzicerea autorităților străine de a-i urmări pe români în țară pentru crime comise în afara granițelor. Ședința din 11 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 53, p. 6, col. 1—2; p. 7, col. 1; p. 9, col. 1; p. 10, col. 1. (Reprodus prima intervenție.) p. 219

*115 Intervenții în care susține amendamentul propus la art. 34 din proiectul de Constituție, referitor la regimul proiectelor de legi respinse de Adunare. Ședința din 11 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 53, p. 11, col. 1 — p. 13, col. 1. p. 220

116 Amendament cu privire la art. 36 din proiectul de Constituție, referitor la puterea judecătorească. (Amendamentul a fost admis.) Ședința din 11 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 53, p. 14, col. 2.

117 Intervenție în legătură cu art. 36 din proiectul de Constituție, referitor la puterea judecătorească. Ședința din 11 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 53, p. 14, col. 2.

118 Amendament cu privire la art. 39 din proiectul de Constituție, referitor la „puterea constituțională domnească". (Amendamentul a fost admis.) Ședința din 15 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 53, p. 1, col. 1.

119 Intervenție cu privire la art. 38 din proiectul de Constituție, referitor la „puterea constituțională domnească". Cere ca articolul să se adopte fără discuții. Ședința din 15 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 55, p. 3, col. 1.

120 Amendament cu privire la art. 39 din proiectul de Constituție, referitor la prerogativele domnului. Arată care sînt. (Amendamentul a fost admis.) Ședința din 15 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 55, p. 3, col. 1—2; p. 4, col. 1.

121 Intervenții în legătură cu amendamentul făcut la art. 39 al proiectului de Constituție, referitor la prerogativele domnului. Amendamentele au rolul de a completa Convenția de la Paris. Ședința din 15 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 55, p. 5, col. 1—2.

122 Intervenție în care susține că „puterea executivă nu poate avea dreptul de a suspenda cursul unei pricini odată ce ea este dinaintea tribunalelor". Ședința din 11 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 55, p. 5, col. 1—2.

123 Intervenție în care susține necesitatea înființării unei decorații românești. Ședința din 11 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 53, p. 5, col. 2.

124 Amendament cu privire la art. 42 din proiectul de Constituție, referitor la dreptul domnului de a convoca și dizolva Adunarea și dreptul acestuia de a părăsi țara. (Amendamentul a fost admis.) Ședința din 15 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 55, p. 7, col. 1.

*125 Intervenţie cu privire la art. 42 din proiectul de Constituţie, referitor la mesajul domnului şi dreptul acestuia de a părăsi teritoriul ţării. Şedinţa din 15 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 55, p. 7, col. 2 – p. 8, col. 1. p. 222

*126 Intervenţii în care se opune la luarea în discuţie a chestiunii ţărăneşti pînă nu se vor primi lămuriri suficiente din partea guvernului. Şedinţa din 16 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 56, p. 1, col. 1–2; p. 2, col. 1–2; p. 3, col. 1–2; p. 4, col. 1–2; p. 5, col. 1–2; p. 6, col. 1–2. p. 223

127 Moţiune prin care cere Comisiunii ca înainte de a redacta legea referitoare la relaţiile dintre proprietari şi ţărani să ceară guvernelor să facă studiile necesare. Şedinţa din 16 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 56, p. 3, col. 1.

128 Intervenţie în legătură cu problema publicării protocoalelor şedinţelor Comisiunii. Arată că a publicat în ziarul „Steaua Dunării" unele protocoale, după ce acestea au fost votate de Comisie şi nu mai aveau caracter secret. Şedinţa din 16 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 56, p. 7, col. 1–2.

129 Intervenţii cu privire la art. 10 din proiectul de Constituţie, susţinînd dreptul Curţii de casaţie de a judeca pe miniştri pentru delictele săvîrşite în timpul funcţiunii lor; pentru alte delicte vor fi judecaţi de tribunalele ordinare. Şedinţa din 16 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 57, p. 7, col. 2; p. 8, col. 1–2.

*130 Discurs cu privire la problema principelui străin şi în legătură cu art. 44 din proiectul de Constituţie. Şedinţa din 17 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 57, p. 1, col. 2 – p. 3, col. 2; p. 4, col. 1. p. 228

131 Intervenţie prin care retrage amendamentele propuse pentru articolele 40, 41, 42 şi 43 din proiectul de Constituţie. Şedinţa din 17 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 57, p. 4, col. 2.

132 Intervenţie prin care cere ca art. 46 din proiectul de Constituţie să fie mai clar formulat. Articolul stipula că rudele domnului nu pot fi miniştri. Şedinţa din 17 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 57, p. 5, col. 2; p. 6, col. 1.

133 Amendament la art. 51 din proiectul de Constituţie, referitor la dreptul domnului de a ierta pe miniştrii condamnaţi de Curtea de casaţie. Şedinţa din 18 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 58, p. 1, col. 1.

*134 Intervenţii cu privire la art. 51 din proiectul de Constituţie, în care se arată că domnul nu poate ierta pe miniştrii condamnaţi la Curtea de casaţie. Şedinţa din 18 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 58, p. 1, col. 1; p. 3, col. 1–2; p. 4, col. 1–2; p. 5, col. 2; p. 6, col. 1. (Am reprodus numai intervenţia mai mare.) p. 231

135 Amendament cu privire la art. 51 din proiectul de Constituţie. Şedinţa din 18 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 58, p. 6, col. 1.

136 Amendament cu privire la art. 53 din proiectul de Constituţie, cerînd ca mitropoliţii şi episcopii să fie deputaţi de drept. (Amendamentul a fost admis.) Şedinţa din 18 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 58, p. 6, col. 2.

137 Intervenţie cu privire la art. 54 al proiectului de Constituţie, referitor la caracterul reprezentativ al Adunării generale. Şedinţa din 18 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 58, p. 7, col. 1; p. 8, col. 1.

138 Intervenţie în care se pronunţă împotriva sufragiului universal „pentru că, în starea culturei în care din nenorocire se află naţiunea, sufragiul universal ne-ar conduce la absolutism. Primesc in principiu ca fiecare om să aibă dreptul de a lua parte la alegerea reprezintanţilor ţărei, însă numai atunci cînd el este în stare de a preţui importanţa acestui drept". Şedinţa din 18 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 58, p. 8, col. 1–2.

139 Amendament cu privire la art. 56 din proiectul de Constituţie, în care susţine incompatibilitatea mandatului de deputat cu unele funcţiuni. (Amendamentul a fost respins.) Şedinţa din 18 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 58, p. 8, col. 2.

*140 Intervenţie cu privire la art. 56 din proiectul de Constituţie, în care susţine incompatibilitatea mandatului de deputat cu unele funcţiuni ale statului. Şedinţa din 18 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 58, p. 8, col. 1; p. 9, col. 1–2. (Am reprodus numai a doua intervenţie.) p. 233

141 Intervenţie cu privire la art. 57 din proiectul de Constituţie – problemă de redactare. Şedinţa din 18 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 58, p. 10, col. 2.

142 Intervenţie în legătură cu redactarea art. 61 din proiectul de Constituţie, referitor la data convocării anuale a Parlamentului – problemă de redactare. Şedinţa din 18 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 58, p. 11, col. 1.

143 Intervenţii în legătură cu propunerea de a se scoate din proiectul de Constituţie art. 43. Şedinţa din 18 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 58, p. 11, col. 1.

144 Amendament cu privire la art. 64 din proiectul de Constituţie, referitor la caracterul şedinţelor Parlamentului. (Amendamentul a fost admis de Adunare.) Şedinţa din 18 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 58, p. 11, col. 2; p. 12, col. 1.

145 Intervenţii cu privire la art. 64 din proiectul de Constituţie; susţine caracterul public al şedinţelor Parlamentului, cele secrete urmînd a fi hotărîte prin votul a 2/3 din Adunare. Şedinţa din 18 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 58, p. 12, col. 2; p. 13, col. 1–2; p. 14, col. 1.

146 Amendament cu privire la art. 68 din proiectul de Constituţie, referitor la numărul de voturi pe care trebuie să-l întrunească hotărîrile pentru a putea fi socotite aprobate de către Adunare. (Amendamentul a fost admis.) Şedinţa din 22 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 59, p. 1, col. 2.

147 Amendament cu privire la art. 70 (respectiv 71) din proiectul de Constituţie referitor la „regulamentul interior" al Adunării. (Amendamentul a fost admis.) Şedinţa din 22 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 59, p. 2, col. 2.

148 Amendament cu privire la art. 72 din proiectul de Constituţie, referitor la folosirea pazei militare de către Adunare. (Amendamentul a fost admis.) Şedinţa din 22 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 59, p. 2, col. 2.

149 Amendament cu privire la art. 78 din proiectul de Constituţie, referitor la alegerea mitropoliţilor şi episcopilor. (Amendamentul a fost respins.) Şedinţa din 22 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 59, p. 4, col. 1.

150 Amendament cu privire la art. 79 din proiectul de Constituţie, referitor la componenţa Comisiunii centrale. (Amendamentul a fost respins.) Şedinţa din 22 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 59, p. 4, col. 2.

151 Amendament cu privire la art. 83 din proiectul de Constituţie referitor la inviolabilitatea membrilor Comisiunii. Şedinţa din 22 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 59, p. 5, col. 2.

152 Amendament cu privire la art. 89 din proiectul de Constituţie, referitor la durata funcţiunilor preşedintelui Comisiunii. Amendamentul a fost respins. Şedinţa din 22 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 59, p. 7, col. 2.

153 Amendament cu privire la art. 93 din proiectul de Constituţie, referitor la modalitatea de trimitere către Adunări a proiectelor de legi elaborate de către Comisiunea central.ă (Amendamentul a fost respins.) Şedinţa din 22 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 59, p. 10, col. 1; p. 15, col. 1.

154 Amendament cu privire la redactarea art. 103 din proiectul de Constituţie, referitor la dreptul de control al Curţii de casaţie asupra Curţilor de apel şi tribunalelor. (Amendamentul a fost admis.) Şedinţa din 24 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 60, p. 1, col. 2.

155 Intervenţie în care susţine posibilitatea de a judeca pe membrii Curţii de casaţie şi ai Comisiei centrale. Şedinţa din 24 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 60, p. 2, col. 1 – 2.

156 Amendament cu privire la art. 104 din proiectul de Constituţie, referitor la introducerea instanţei juraţilor. (Amendamentul a fost retras.) Şedinţa din 24 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 60, p. 3, col. 1.

157 Propune introducerea în proiectul de Constituţie a unui articol care să prevadă înfiinţarea Ministerului Public. Şedinţa din 24 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 60, p. 3, col. 1.

158 Intervenţie în legătură cu propunerea de a se introduce un articol nou în proiectul de Constituţie referitor la organizarea justiţiei. Şedinţa din 24 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 60, p. 3, col. 1.

159 Intervenţie în care anunţă că retrage amendamentul propus la art. 104 din proiectul de Constituţie, referitor la introducerea instanţei juraţilor. Şedinţa din 24 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 60, p. 3, col. 2.

160 Intervenţii în care susţine judecarea proceselor de presă de către juraţi. Şedinţa din 24 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 60, p. 4, col. 1.

*161 Discurs în legătură cu instituirea instanţei „juraţilor". Şedinţa din 24 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 60, p. 4, col. 2 — p. 5, col. 2; p. 6, col. 1.
p. 234

162 Amendament cu privire la art. 108 din proiectul de Constituţie, referitor la publicitatea şedinţelor instanţelor judecătoreşti. (Amendamentul a fost admis.) Şedinţa din 24 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 60, p. 7, col. 1.

163 Amendament cu privire la art. 112 din proiectul de Constituţie, referitor la atribuţiile justiţiei militare. (Amendamentul a fost admis.) Şedinţa din 24 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 60, p. 8, col. 2.

164 Intervenţii în legătură cu art. 112 din proiectul de Constituţie, referitor la atribuţiile justiţiei militare; cere să se precizeze atribuţiile acesteia. Şedinţa din 24 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 60, p. 8, col. 2; p. 9, col. 1.

165 Propunere cu privire la redactarea art. 114 din proiectul de Constituţie, referitor la punerea în aplicare a deciziunilor şi regulamentelor administrative. (Propunerea a fost adoptată.) Şedinţa din 24 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 60, p. 10, col. 2.

*166 Intervenţii în legătură cu organizarea avocaţilor şi recrutarea magistraţilor. Şedinţa din 25 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 61, p. 3, col. 1— p. 4, col. 1—2.
p. 236

167 Subamendament la art. 115 din proiectul de Constituţie, referitor la organizarea administrativă a ţării. Şedinţa din 25 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 61, p. 10, col. 2.

*168 Polemică cu Grigore Sturdza referitor la art. 115 din proiectul de Constituţie, privitor la organizarea administrativă a ţării. Şedinţa din 25 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 61, p. 9, col. 1—2; p. 10, col. 2—p. 11, col. 2; p. 12, col. 1; p. 13, col.1.
p. 238

169 Intervenţii polemice cu privire la art. 115 din proiectul de Constituţie, privitor la organizarea comunelor. Şedinţa din 25 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 61, p. 12, col. 1; p. 13, col. 1.

170 Amendament cu privire la art. 118 din proiectul de Constituţie, referitor la stabilirea impozitelor. (Amendamentul a fost acceptat.) Şedinţa din 29 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 63, p. 1, col. 1.

171 Amendament cu privire la art. 119 din proiectul de Constituţie, referitor la stabilirea bugetului statului. (Amendamentul a fost acceptat.) Şedinţa din 29 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 63, p. 1, col. 2.

172 Intervenţie cu privire la art. 119 din proiectul de Constituţie, în care susţine ca bugetul statului să fie votat şi de Comisia centrală. Şedinţa din 29 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 63, p. 1, col. 2; p. 2, col. 1.

173. Propunere pentru contopirea art. 124 din proiectul de Constituţie, referitor la stabilirea impozitelor suplimentare, cu art. 118. (Propunerea a fost acceptată.) Şedinţa din 29 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 63, p. 2, col. 2.

174 Intervenţie cu privire la art. 125 din proiectul de Constituţie, referitor la Curtea de control; susţine, dreptul de apel împotriva hotărîrilor acestei Curţi la Curtea de casaţie. Şedinţa din 29 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 63, p. 3 col. 1—2.

*175 Amendament şi intervenţii cu privire la art. 126 din proiectul de Constituţie, referitor la administrarea averilor bisericilor şi mănăstirilor. Şedinţa din 29 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 63, p. 3, col. 2 — p. 8, col. 1. p. 240

*176 Intervenţie cu privire la art. 127 din proiectul de Constituţie, referitor la recrutarea armatei. Şedinţa din 29 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 63, p. 8, col. 2 — p.9, col. 1. p. 245

177 Intervenţii în legătură cu probleme de regulament privitoare la desfăşurarea discuţiilor. Şedinţa din 29 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 63, p. 10, col. 2; p.11, col. 1.

178 Amendament cu privire la art. 134 – 139 din proiectul de Constituţie, referitoare la recrutarea armatei. (Amendamentul a fost respins.) Şedinţa din 29 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 63, p. 11, col. 2.

179 Intervenţii în legătură cu controlul votului membrilor Comisiunii – protestează împotriva sistemului. Şedinţa din 29 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 63, p. 13, col. 1, 2; p. 14, col. 1.

180 Intervenţie cu privire la art. 129 din proiectul de Constituţie, referitor la „drepturile şi îndatoririle soldaţilor de la rezervă". Susţine că nu privesc Constituţia. Şedinţa din 1 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 64, p. 1, col. 2.

181 Intervenţii cu privire la art. 131 din proiectul de Constituţie, prin care cere să nu se fixeze cifre în Constituţie pentru recrutarea grănicerilor şi dorobanţilor. Şedinţa din 1 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 64, p. 2, col. 2; p. 3, col. 1, 2; p. 4, col. 1; p.6, col. 2.

182 Amendament cu privire la art. 133 din proiectul de Constituţie, referitor la admisibilitatea trupelor străine în ţară. Şedinţa din 1 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 64, p. 7, col. 2.

183 Intervenţii în legătură cu art. 133 din proiectul de Constituţie, în care susţine excluderea prezenţei trupelor străine în ţară. Şedinţa din 1 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 64, p. 7, col. 2; p. 8, col. 1; p. 9, col. 1.

184 Intervenţie în legătură cu art. 142 din proiectul de Constituţie, referitor la retragerea gradelor, onorurilor şi pensiilor militarilor – susţine menţinerea titlurilor. Şedinţa din 1 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 64, p. 9, col. 1.

185 Intervenţie în legătură cu art. 143 din proiectul de Constituţie, referitor la naţionalitatea comandamentului „de capetenie al oştirii". Admite că în anumite cazuri poate fi şi străin. Şedinţa din 1 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 64, p. 9, col. 1–2.

186 Intervenţii în legătură cu art. 144 din proiectul de Constituţie, referitor la culorile drapelului. Consideră stabilirea însemnelor de pe el prematură. Şedinţa din 1 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 64, p. 9, col. 2; p. 1, col. 1–2; p. 11, col. 1.

*187 Amendament şi discurs cu privire la art. 145 din proiectul de Constituţie, referitor la stabilirea capitalei ţării. Şedinţa din 1 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 64, p. 13, col. 1–p. 16, col. 2; p. 17, col. 1–2. p. 246

188 Propune un articol nou în proiectul de Constituţie referitor la modificarea legii electorale (Propunerea a fost admisă.) Şedinţa din 2 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*... nr. 65, p. 1, col. 1.

*189 Intervenţii în legătură cu introducerea unui articol nou în proiectul de Constituţie referitor la legea electorală. Şedinţa din 2 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*... nr. 65, p. 1, col. 1; p. 3, col. 1–2; p. 4, col. 2; p. 6, col. 2. p. 252

192 Propunere în care cere mutarea art. 141 din proiectul de Constituţie, referitor la apărarea Constituţiei, la sfîrşit. Şedinţa din 2 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 65, p. 7, col. 1.

193 Propune un articol nou în proiectul de Constituţie care să precizeze posibilitatea şi condiţiile modificării Constituţiei. Şedinţa din 2 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 65, p. 7, col. 1.

194 Intervenţii în care susţine necesitatea unui nou articol care să precizeze posibilitatea modificării Constituţiei. Şedinţa din 2 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 65, p. 7, col. 1.

*195 Amendament cu privire la art. 143 din proiectul de Constituţie, referitor la legile ce vor trebui elaborate de Comisia centrală. Şedinţa din 2 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 65, p. 8, col. 1–2. p. 255

196 Intervenţii cu privire la înfiinţarea băncilor teritoriale. Şedinţa din 2 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 65, p. 8, col. 2; p. 9, col. 1, 2.

197 Moțiune prin care propune ca guvernele din ambele Principate să cadă de acord „pentru întrunirea autorităților polițienești și municipale din Focșani". Ședința din 3 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 66, p. 2, col. 2.

198 Intervenții cu privire la art. 1 din proiectul de lege electorală, referitor la dreptul de a alege — cere să-l aibă toți românii din țară „cîtă vreme nu este interdict, nevîrsnic sau osîndit criminalicește". Ședința din 7 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 67, p. 1, 2; p. 2, col. 2.

199 Intervenție în legătură cu redactarea art. 3 din proiectul de lege electorală, referitor la definirea „alegătorului primar". Ședința din 7 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii* ..., nr. 67, p. 3, col. 1.

200 Intervenții în legătură cu art. 7 din proiectul de lege electorală, referitor la definirea „venitului funciar" — propune anumite precizări. Ședința din 7 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 6 , p. 3, col. 1; p. 4, col. 1—2; p. 5, col. 1.

*201 Intervenție cu privire la articolul propus de minoritate referitor la stabilirea venitului celor cu proprietăți ipotecate. Ședința din 7 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 67, p. 6, col. 1—2. p. 257

*202 Intervenție cu privire la art. 9 din proiectul de lege electorală, referitor la definirea „capitalului fonciar, industrial sau comercial". Ședința din 7 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*.. , nr. 67, p. 7, col. 2. p. 258

203. Amendament cu privire la art. 9 din proiectul de lege electorală, referitor la definirea venitului alegătorilor. (Amendamentul a fost admis). Ședința din 7 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 67, p. 8, col. 1.

*204 Intervenție în legătură cu art. 10 din proiectul de lege electorală, referitor la actele prin care se pot adeveri proprietatea și veniturile alegătorilor. Ședința din 7 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 67, p. 9, col. 1—2. p. 259

*205 Intervenții în legătură cu art. 15 din proiectul de lege electorală, referitor la dreptul de a fi ales. Ședința din 7 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 67, p. 11, col. 2; p. 12, col. 2; p. 13, col. 1— p. 14, col. 1. p. 260

206 Intervenții în legătură cu art. 8 din proiectul de lege electorală, referitor, la incompatibilitatea mandatului de deputat cu anumite funcțiuni : „amploaiații de la directorul de departament pînă la șefii de masă, militarii care au comanda și membrii Curții de casație". Ședința din 7 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 67, p. 15, col. 1, 2.

207 Amendament cu privire la art. 18 din proiectul de lege electorală, referitor la incompatibilitatea mandatului de deputat cu anumite funcțiuni administrative — precizează acele funcțiuni : „Funcțiunile de director și de șef de secțiune în ministerii, prefecții, subprefecții și secretarii (sameșii de districte), șefii și comisarii de poliție, militarii cu comandă sau făcînd parte din staburile domnești și al armatei [...]. Membrii Curței de casațiune nu pot face parte din Adunare". (Amendamentul a fost admis.) Ședința din 7 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 67, p. 16, col. 2.

208 Amendament cu privire la art. 19 din proiectul de lege electorală, în care cere incompatibilitatea cu mandatul de deputat pentru membrii municipalităților. (Amendamentul a fost admis.) Ședința din 7 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 67, p. 16, col. 2.

209. Amendament cu privire la art. 20 din proiectul de lege electorală, referitor la primirea de funcțiuni publice și decorații de către deputați. (Amendamentul a fost admis.) Ședința din 7 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 67, p. 16, col. 2.

*210 Intervenție cu privire la art. 23 din proiectul de lege electorală, refertor la sistemul de completare a numărului de alegători. Ședința din 8 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 68, p. 6, col. 1 — p. 7, col. 1; p. 8, col. 2. p. 262

*211 Amendament și intervenții la art. 38 din proiectul de lege electorală, referitor la numărul deputaților din districtul Ismail. Ședința din 8 octombrie 1859. În *Protocoalele comisiunii* ..., nr. 68, p. 11, col. 2 — p. 13, col. 1; p. 14, col. 1—2. p. 265

212 Intervenții cu privire la art. 55 din proiectul de lege electorală, referitor la caracterul reprezentativ general al deputaților — problemă de redactare. Ședința din 8 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 68, p. 17, col. 1.

213 Intervenții cu privire la art. 59 din proiectul de lege electorală — susține inviolabilitatea deputaților. Ședința din 8 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 68, p. 17, col. 2; p. 18, col. 1, 2.

214 Amendament la art. 59 din proiectul de lege electorală, referitor la situația deputaților arestați în timpul vacanței parlamentare-cere să fie eliberați la deschiderea sesiunii.Ședința din 8 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 68, p. 18, col. 2; p. 19. col. 1.

215 Intervenții și propunere cu privire la articolul adițional propus a se introduce în proiectul de lege electorală — susține excluderea deputaților aleși prin falsificarea alegerilor. Ședința din 8 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 68, p. 20, col. 1—2; p. 21, col. 1—2.

216 Intervenție în legătură cu propunerea de a se introduce un articol nou în Constituție referitor la verificarea mandatelor de deputați. Ședința din 8 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 68, p. 22, col. 2.

217 Intervenții în legătură cu sistemul de votare a proiectului de Constituție în ansamblu — problemă de regulament. Ședința din 9 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 69, p. 1, col. 1.

*218 Discurs cu prilejul discuției în ansamblu a proiectului de Constituție. Ședința din 9 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 69, p. 3, col. 2 — p. 5, col. 2. p. 267

219 Propune ca membrii comitetului care au redactat proiectul de Constituție să se întrunească spre a revizui anumite articole și introduce în proiect pe cele nou propuse. Ședința din 9 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 69, p. 5, col. 1—2.

*220 Propunere și intervenție în legătură cu art. 67 din proiectul de Constituție, referitor la arestarea deputaților. Ședința din 9 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 69, p. 11, col. 1 — p. 12, col. 1. p. 271

221 Intervenție în legătură cu modul în care trebuie înaintat domnului proiectul de Constituție Ședința din 12 noiembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 73, p. 1, col. 1. p. 272

*222 Intervenție în care susține ca orice lege redactată de Comisiune să fi aplicată ambelor Principate chiar dacă a fost propusă numai de către unul din cabinete. Ședința din 12 noiembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 73, p. 2, col. 2 — p. 3, col. 1. p. 273.

223 Intervenție în legătură cu textul proiectului de adresă ce va fi trimis domnului împreună cu proiectul de Constituție. Ședința din 12 noiembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*... nr. 73, p. 4, col. 1.

224 Intervenție în care arată că va pleca în concediu după votarea proiectului de lege privind Curtea de casație. Ședința din 12 noiembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 73, p. 4, col. 2.

225 Intervenții în legătură cu „proiectul relativ la Comisariatul riveran dunărean" — arată că nu are nevoie de expunere de motive. Ședința din 12 noiembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 73, p. 5, col. 2.

226 Intervenții în care cere ca salariul unui membru din Comisia riverană a Dunării să fie de 3 000 lei pe lună, iar cheltuielile de încă 3 000 lei. (Propunerea a fost acceptată.) Ședința din 12 noiembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 73, p. 6, col. 1,2; p. 7, col. 1, 2.

227 Intervenții în care susține necesitatea unificării legislației serviciului statistic din ambele Principate. Ședința din 14 noiembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 74, p. 1, col. 2; p. 2, col. 1—2; p. 3, col. 1, 2 — p. 4, col. 1.

228 Intervenție în care arată că nu este necesară alegerea unui nou vicepreședinte al Comisiunii pentru răstimpul absenței titularului I. Florescu, chemat de domn la Iași. Ședința din 16 noiembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 75, p. 1, col. 2.

229 Amendament cu privire la art. 13 din proiectul de lege pentru înființarea Curții de casație — — arată dreptul procurorului general de a ataca hotărîrile definitive ale tribunalelor spirituale și militare. Ședința din 23 noiembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 77, p. 4, col. 1.

230 Intervenție în legătură cu predarea conceptelor protocoalelor în vederea închiderii sesiunii Ședința din 27 ianuarie 1860. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 87, p. 1, col. 2; p. 2, col. 1.

Lucrări subscrise şi de Mihail Kogălniceanu

231 Amendamentul privind durata funcţiunii preşedintelui Comisiunii. Şedinţa din 23 mai 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 5, p. 5, col. 1.

232 Amendamentul cu privire la recrutarea funcţionarilor Comisiunii. Şedinţa din 30 mai 1859. În *Protocoalele Comisiunii*.., nr. 10, p. 23, col. 2.

233 Propunerea pentru modificarea legii electorale. Şedinţa din 2 iunie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 11, p. 32, col. 1—2.

234 Propunerea de a nu se lua Regulamentul organic ca punct de plecare în redactarea viitoarei Constituţii. Şedinţa din 8 iunie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 15, p. 60, col. 1—2; nr. 16, p. 61, col. 1—2; p. 62, col. 1—2. Anexa III.

235 Propunerea de a se forma comitete care să redacteze proiectul de legi referitoare la mai multe probleme privind viaţa economică, politică şi judecătorească a ţării. Şedinţa din 10 iunie 1857. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 18, p. 72, col. 1. Anexa II.

236 Propunerea pentru înfiinţarea unei Bănci naţionale. Şedinţa din 11 iunie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 18, p. 72, col. 2; nr. 19, p. 73, col. 1.

237 Propunerea de a se admite alfabetul latin în redactarea lucrărilor Comisiunii. Şedinţa din 11 iunie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 19, p. 73, col. 1. Anexa V.

238 Propunerea de închidere a discuţiei asupra raportului referitor la încălcarea Convenţiei de către ministerul din Moldova. Şedinţa din 18 iulie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 29, p. 6, col. 1.

239 Amendamentul referitor la scoaterea unei medalii în amintirea luptei de la Dealul Spirii. Şedinţa din 30 iulie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 34, p. 7, col. 1—2.

240 Propunerea pentru „desfiinţarea unor dregătorii administrative şi judecătoreşti în ambele Principate". Şedinţa din 22 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 42, col. 1, p. 1.

241 Propunerea de a se trimite o adresă de felicitare domnitorului cu ocazia zilei onomastice. Şedinţa din 26 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 44, p. 1, col. 2.

242 Proiectul de adresă pentru felicitarea domnului cu ocazia onomasticii. Şedinţa din 28 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 45, p. 4, col. 2.

243 Moţiune pentru elaborarea unui proiect de lege referitor la presă comun ambelor Principate. Şedinţa din 31 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 46, p. 3, col. 1—2.

244 Subamendamentul cu privire la art. 21 din proiectul de Constituţie, referitor la libertatea întrunirilor. Şedinţa din 11 septembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 53, p. 2, col. 1.

245 Moţiunea cu privire la înfiinţarea băncilor teritoriale. Şedinţa din 2 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 65, p. 9, col. 2.

246 Propunerea de a se înscrie în rîndul legilor organice legile privind alegerea mitropoliţilor şi episcopilor. Şedinţa din 2 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 65, p. 10, col. 2.

247 Amendamentul la art. 7 din proiectul de lege electorală, prin care cerea înlocuirea cuvîntului *moşie* prin acela de *proprietatea alegătorului*. Şedinţa din 7 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 67, p. 5, col. 1.

248 Amendamentul cu privire la art. 15 din proiectul de lege electorală, referitor la dreptul de a fi ales. Şedinţa din 7 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 67, p. 14, col. 2.

249 Moţiunea pentru adăugarea unui articol în Constituţie referitor la verificarea mandatelor deputaţilor. Şedinţa din 8 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 68, p. 22, col. 2.

250 Declaraţia în care se arată că, votînd noul proiect de Constituţie, votează şi anexa nr. 1 privitoare la cazul de vacanţă la tron. Şedinţa din 9 octombrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii*..., nr. 69, p. 12, col. 2.

251 Propunerea de a se forma un comitet care să elaboreze proiectul de lege referitor la responsabilitatea miniștrilor și funcționarilor publici. Ședința din 12 noiembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 73, p. 4, col. 2.

252 Petiția stareţului comunităţii române de la Muntele Athos prin care cerea să i se fixeze un venit stisfăcător pentru întreținerea comunităților române de la Athos și din Palestina. Ședința din 14 noiembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 74, p. 4, col. 1.

Lucrări elaborate în cadrul unor comisii și citite de Mihail Kogălniceanu

*253 Proiectul de adresă către domn referitor la abaterile ambelor ministere de la textul Convenției. Ședința din 2 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 37, p. 5, col. 1 — p. 7, col. 2, ; nr. 38, p. 1, col. 1. p. 172

254 Adresa primită din partea tipografului Romanov, care anunță că a început tipărirea regulamentului Comisiunii centrale. Ședința din 20 august 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 41, p. 1, col. 1.

255 Raport și proiectul de lege „relativ la unificarea autorităților din orașul Focșani" și bugetul respectiv. Ședința din 23 noiembrie 1859. În *Protocoalele Comisiunii...*, nr. 77, p. 1, col. 1 ; p. 2, col. 2.

Adunarea legislativă a Moldovei

Sesiunea 6 martie 1860 — 8 iulie 1860

Discursuri, intervenţii, amendamente, propuneri

1 Intervenţie în care face o propunere referitoare la verificarea mandatelor de deputaţi din jud. Dorohoi. Şedinţa din 10 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 131, p. 445, col. 3.

2 Intervenţie în care susţine dreptul lui Al. Curt de a figura pe listele de alegători şi se referă la ingerinţele comise în timpul alegerilor de deputaţi în jud. Dorohoi. Şedinţa din 10 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 131, p. 446, col. 3.

3 Intervenţie în care arată că alegerea deputaţilor A. Grigoriu şi I. Docan s-a făcut fără nici o influenţă. Şedinţa din 10 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 131, p. 446, col. 3.

4 Intervenţie în care arată abuzurile comise de prefectura din Focşani cu privire la publicarea listelor de alegători. Şedinţa din 10 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 131, p. 447, col. 3.

5 Intervenţie prin care cere instituirea unei comisii care să cerceteze ilegalităţile comise în timpul alegerilor. Şedinţa din 10 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 131, p. 447, col. 3.

6 Intervenţie în care arată unele abuzuri comise de oficialităţi în privinţa afişării listelor de alegători. Şedinţa din 10 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 131, p. 448, col. 1.

7 Intervenţie în care arată cum s-au pregătit alegerile în Ţara Românească. Şedinţa din 10 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 131, p. 448, col. 1.

*8 Discurs „asupra alegerii colegiului alegătorilor direcţi din oraşul Piatra”. Şedinţa din 12 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 138, p. 473, col. 1 — p. 475, col. 1. p. 275

9 Intervenţii polemice cu Gr. Balş cu privire la alegerea de deputat în oraşul Piatra; cere numirea unei comisii de anchetă. Şedinţa din 12 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 138, p. 475, col.1—2,3.

10 Intervenţie în care arată că a depus la tribunal o contestaţie cu privire la alegerile de la Piatra, la care însă i s-a răspuns că nu exista procedură în această problemă. Şedinţa din 12 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 138, p. 475, col. 3.

11 Intervenţie în care cere instituirea comisiei de anchetă cu privire la alegerile de la Piatra, după exemplul altor parlamente. Şedinţa din 12 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 138, p. 475, col. 3.

12 Moţiune prin care cere a se numi o comisie „spre a cerceta facturile săvîrşite în ţinutul Neamţului în timpul operaţiilor electorale”. Moţiunea a fost admisă de Adunare. Şedinţa din 12 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 138, p. 476, col. 1.

13 Intervenţie în care cere ca, în discutarea legalităţii alegerilor de deputaţi în diferite colegii, Adunarea să aibă în vedere dreptatea „şi a se feri de răzbunări politice”. Şedinţa din 12 martie 1860. În Adaos la *M.O.*, 1860 (II), nr. 138, p. 23, col. 2.

14 Intervenţie în care arată necesitatea cercetării abuzurilor comise de prefectul de Roman în timpul alegerilor. Şedinţa din 14 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 139, p. 477, col. 3.

*15 Proiect de încheiere şi intervenţie cu privire la alegerile de deputaţi din judeţul Ismail. Şedinţa din 14 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 139, p. 478, col. 2—3, p. 479, col. 1—2. p. 281

*16 Intervenţie în legătură cu alegerile de deputaţi din judeţul Bacău. Şedinţa din 16 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 140, p. 482, col. 1—2. p. 284

17 Intervenţie cu privire la alegerea de membri pentru Comisia centrală. Şedinţa din 16 martie 1870. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 141, p. 487, col. 2—3.

18 Intervenţie cu privire la plîngerea lui Gh. Hasnaş împotriva abuzurilor comise de prefect în timpul alegerilor de la Dorohoi. Şedinţa din 16 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 141, p. 487, col. 1.

19 Intervenţie şi propunere cu privire la prezentarea adresei pentru încunoştiinţarea domnului de constituirea Adunării. Adresa trebuie făcută de către preşedintele Adunării „şi prezentată Înălţimii-Sale tot de cătră acesta". Şedinţa din 19 martie 1870. În *M.O.*, (II), nr. 145, p. 461, col. 2.

20 Intervenţie în care cere ca alegerea membrilor Comisiunii centrale să se facă după ce se va stabili salarizarea acestora. Şedinţa din 19 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 145, p. 461, col. 2.

21 Intervenţie cu privire la dreptul de a fi ales ca membru al Comisiunii centrale şi modul cum aceasta trebuie să funcţioneze. Şedinţa din 22 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 148, p. 475, col. 2–3.

22 Intervenţie în care arată că nu va lua parte la votul pentru alegerea noilor membri ai Comisiunii centrale, ca fost membru al ei. Şedinţa din 22 martie 1861. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 148, p. 476, col. 1.

*23 Intervenţie cu privire la retribuţia membrilor Comisiei centrale. Şedinţa din 22 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 148, p. 477, col. 2–3. p. 285

24 Intervenţie în care cere trimiterea la secţie a proiectului de buget. Şedinţa din 23 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 152, p. 491, col. 2.

*25 Intervenţii cu privire la comportarea prefectului şi magistraţilor din judeţul Tecuci în timpul alegerilor de deputaţi. Şedinţa din 23 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 152, p. 491, col. 3. — p. 492, col. 3. p. 286

26 Intervenţie cu privire la răspunsul primit din partea judecătoriei şi Ministerului de Justiţie referitor la contestarea alegerilor de la Piatra; analogie cu situaţia de la Tecuci. Şedinţa din 23 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 152, p. 492, col. 3.

*27 Amendament şi intervenţie cu privire la raportul proiectului de lege referitor la impunerea pentru strîngerea sumelor necesare stîrpirii lăcustelor. Şedinţa din 26 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 153, p. 497, col. 2 – p. 498, col. 3; p. 501, col. 2. p. 289

28 Intervenţie polemică cu C. Catargiu referitor la abuzurile ce s-au comis de către proprietari cu prilejul acţiunii de stîrpire a lăcustelor. Şedinţa din 26 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 153, p. 498, col. 1.

29 Intervenţie în care combate amendamentul propus de N. Catargiu la proiectul de lege referitor la stîrpirea lăcustelor, ca fiind inechitabil. Şedinţa din 26 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 154, p. 500, col. 2.

30 Intervenţie prin care cere plecarea imediată la Focşani a deputaţilor aleşi şi discutarea de urgenţă în Comisia centrală a proiectului de lege referitor la stîrpirea lăcustelor. Şedinţa din 26 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 154, p. 500, col. 3.

31 Intervenţie prin care cere reluarea lucrărilor Adunării la 24 aprilie. Şedinţa din 26 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 154, p. 500, col. 3.

32 Intervenţie cu privire la redactarea procesului-verbal al şedinţei din 26 martie, în care i se atribuie o cerere pe care n-a făcut-o. Şedinţa din 19 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 163, p. 535, col. 3.

33 Intervenţii în care arată că prefectul de Roman a comis un abuz prin suspendarea alegerilor. Şedinţa din 19 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 163, p. 536, col. 2.

34 Propunere prin care cere trimiterea în judecată a prefectului de Roman pentru abuzurile comise în timpul alegerilor. Şedinţa din 19 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 163, p. 536, col. 2–3.

35 Intervenţie în care susţine propunerea de a se trimite în judecată prefectul de Roman pentru abuzurile comise în timpul alegerilor. Şedinţa din 19 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 163, p. 536, col. 3.

36 Interpelare şi intervenţie „în privirea companiilor de asigurantă şi altele" şi „asupra loteriilor atît streine, cît şi locale". Şedinţa din 19 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 163, p. 536, col. 3.

*37 Moțiune prin care cere ca secțiunea financiară a Adunării să cerceteze situația cheltuielilor din buget rămase neacoperite din anul precedent. Ședința din 21 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 166, p. 547, col. 3. p. 291

38 Intervenție cu privire la raportul secției financiare referitor la proiectul de buget. Ședința din 21 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 166, p. 547, col. 3.

*39 Intervenție prin care cere stabilirea cheltuielilor statului absolut necesare, acoperirea lor din impozite puse pe toate clasele sociale și din impozitul de 5 000 000 de lei pus asupra proprietății funciare. Ședința din 21 aprilie 1861. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 166, p. 549, col. 1 –2. p. 292

40 Intervenție în care cere ca secțiunea financiară să amendeze proiectul de buget în înțelegere cu secțiunea respectivă a Adunării din Muntenia. Ședința din 21 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 167, p. 552, col. 1.

*41 Moțiune cu privire la proiectul de buget. Ședința din 21 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 167, p. 552, col. 1. p. 293

42 Intervenții în care combate propunerea lui T. Ghica referitoare la proiectul de buget, arătînd cum secția financiară va trebui să dea lămuriri Adunării. Ședința din 21 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 167, p. 552, col. 1, 2.

43 Intervenție în care arată caracterul mixt „de dare pe cap și o dare de scutință" al dării pe mazili. Ședința din 21 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 167, p. 552, col. 2.

44 Intervenție cu privire la problema publicării procesului-verbal al comisiei de anchetă referitor la abuzurile săvîrșite cu ocazia alegerilor din ținutul Neamț ; cere trecerea discuției pe ordinea de azi a altei ședințe. Ședința din 25 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 173, p. 676, col. 1 –2.

45 Intervenții cu privire la luarea în discuție a proiectului de răspuns la discursul tronului, discuție care trebuie să abordeze toate „chestiunile vitale ale țării — Unirea Principatelor, Unirea Camerilor și într-un cuvînt al administrării, ca consecințe ale votului de la 24 ianuarie [...]". Ședința din 25 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 174, p. 581, col. 1, 2.

46 Amendament cu privire la art. IX din proiectul de răspuns la discursul tronului, în care arată că dizolvarea Adunării precedente a fost contrară unei guvernări constituționale. (Amendament acceptat de Adunare.) Ședința din 25 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 174, p. 581, col. 2.

47 Amendament cuprinzînd o rectificare a formulării art. X din proiectul de răspuns la discursul tronului. Ședința din 25 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 174, p. 581, col. 3.

48 Intervenție în care arată că o propunere a deputatului Veisa se referă la precedentul mesaj al tronului, referitor la îmbunătățirile morale și materiale de care țara are nevoie. Ședința din 27 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 176, p. 588, col. 2.

49 Amendament și intervenție cu privire la art. XIV din proiectul de răspuns la discursul tronului, prin care Adunarea își exprimă încrederea că domnul va face toate eforturile „pentru a împlini dorințele Nației, pentru a realiza mîntuitorul principiu". Ședința din 27 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 176, p. 588, col. 2.

50 Intervenție prin care cere să fie ascultați miniștrii din guvern acuzați de a fi călcat legile și risipit banii publici. Ședința din 27 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 178, p. 696, col. 1.

51 Intervenție în care respinge întrebarea pusă de C. Hurmuzachi referitoare la propunerea ce i s-ar fi făcut de a participa la guvernul condus de Manolache Costache ; arată că unificarea statisticilor în ambele Principate nu se poate face din cauza „nepotrivirei mijloacelor" din Valahia. Ședința din 28 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 184, p. 624, col. 1.

*52 Discurs cu privire la raportul comisiei de anchetă referitor la activitatea guvernului. Ședința din 28 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 184, p. 627, col. 2 – p. 628, col. 3. p. 294

53 Intervenție în care dă lămuriri asupra proiectului de lege pentru instrucțiunea armatei Principatelor Unite ale României și cere să fie votat în unanimitate, așa cum a fost votat și de Adunarea de la București. Ședința din 30 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 187, p. 640, col. 2.

54 Intervenție în care justifică suma prevăzută în proiectul de lege pentru organizarea armatei în vederea aducerii de instructori francezi. Ședința din 30 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 187, p. 640, col. 3.

*55 Programul ministerial. Şedinţa din 4 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 171, p. 567, col. 3 – p. 568, col. 2. p. 301

*56 Intervenţie în care susţine dreptul arhimandritului Melchisedec de a fi ministru al cultelor. Şedinţa din 4 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 188, p. 643, col. 2–3. p. 304

57 Intervenţie în care anunţă că peste 3 zile va răspunde la interpelarea deputatului Gr. Cuza cu privire la dreptul arhimandritului Melchisedec de a fi ministru. Şedinţa din 4 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 188, p. 644, col. 1.

58 Intervenţie cu privire la dreptul tuturor românilor „de a ajunge la drepturile politice” — în legătură cu ministeriatul arhimandritului Melchisedec. Şedinţa din 4 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 188, p. 644, col. 1.

59 Intervenţie în care cere să se dea atenţie deosebită acordării concediilor deputaţilor, în aşa fel încît Adunarea să rămînă statutar constituită şi să poată lucra. Şedinţa din 5 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 188, p. 644, col. 2.

60 Intervenţii în care anunţă demisia arhimandritului Melchisedec din guvern în scopul de a se evita un conflict între Adunare şi guvern. Şedinţa din 6 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 190, p. 652, col. 1.

61 Intervenţie în care cere permisiunea pentru guvern de a începe strîngerea dărilor. Şedinţa din 6 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 190, p. 652, col. 1.

62 Intervenţie în care arată că sumele rezultate din impozitul special de 5 milioane pus pe proprietatea funciară vor rămîne necheltuite pînă la votarea bugetului. Şedinţa din 6 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 190, p. 652, col. 2.

63 Intervenţie în care cere avizul Adunării spre a putea vinde o serie de vite ale mănăstirilor chinovii, orice întîrziere ducînd la scăderea preţului. Şedinţa din 6 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 190, p. 652, col. 2.

64 Intervenţii în care arată că nu poate fixa ziua publicării raportului comisiei de anchetă a activităţii guvernului precedent. Şedinţa din 6 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 190, p. 652, col. 3.

65 Intervenţii în care susţine dreptul Adunării de a controla cheltuielile făcute din banii statului. Şedinţa din 6 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 190, p. 653, col. 1.

66 Intervenţie în care arată că în momentul în care Adunarea constată că anumite sume din buget sînt rău cheltuite guvernul este obligat a le „împlinii”. Şedinţa din 6 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 190, p. 653, col. 1.

67 Intervenţii în care arată că „cel mai mare drept al Adunării este controlarea banilor publici”, drept pe care în nici un caz nu-l poate avea puterea executivă. Şedinţa din 6 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 190, p. 653, col. 1, 2.

68 Intervenţie în care arată că Adunarea trebuie să se pronunţe asupra unor cheltuieli făcute de Ministerul Cultelor din anii trecuţi. Şedinţa din 6 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 190, p. 653, col. 2.

69 Intervenţie în care arată că banii rău cheltuiţi trebuie „să se împlinească de la funcţionari „Şedinţa din 6 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 190, p. 653, col. 3.

70 Intervenţie prin care cere Adunării să aprobe ca suma de aproape 500 000 de lei delapidaţi de „degradatul Fotea” să fie acoperită momentan de către stat, ea fiind urgent necesară pentru întreţinerea jandarmeriei. Şedinţa din 16 mai 1860. În *M.O.*, 1860(II), nr. 191, p. 655, col. 2.

71 Intervenţie în care susţine necesitatea urgenţei discutării de către Adunare a situaţiei banilor delapidaţi de către Fotea. Şedinţa din 16 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 191, p. 655, col. 3.

72 Intervenţie prin care arată că Adunarea trebuie să stabilească în primul rînd cum şi cine să plătească suma de 481 953 de lei delapidaţi de Fotea şi în al doilea rînd ca această sumă să fie completată momentan de către stat „cu titlu de avans”. Şedinţa din 16 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 191, p. 655, col. 3.

73 Intervenţie în care cere ca „suplica” egumenului Daric de la mănăstirea Sf. Ioan din Suceava în legătură cu problema mijloacelor de întreţinere a mănăstirii să fie trimisă la secţia financiară a Adunării. Şedinţa din 10 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 191, p. 656, col. 1.

74 Intervenție în care arată că Adunarea din București a luat hotărîrea ca toate pricinile judecătorești în probleme particulare ale deputaților să fie suspendate în timpul sesiunii parlamentare. Ședința din 16 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 191, p. 656, col. 1.

75 Intervenție în care arată că hotărîrile Adunării trebuiesc date cu o majoritate de jumătate plus unu din voturi. Ședința din 16 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 191, p. 657, col. 1.

76 Intervenție în care arată că C. Iacovachi figurează și în listele electorale de la Focșani. Ședința din 16 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 192, p. 661, col. 1.

77 Intervenție în care susține amînarea discuției referitoare la publicarea raportului comisiei de anchetă privind neregulile din timpul alegerilor. Ședința din 19 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 197, p. 680, col. 1.

*78 Polemică cu Anastasie Panu referitor la raportul comisiei de anchetă asupra activității guvernului Epureanu. Ședința din 19 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 197, p. 680, col. 2–3. p. 306

79 Intervenții cu privire la dreptul Adunării de a ancheta neregulile din timpul alegerilor; arată procedura după care înțelege să se facă ancheta. Ședința din 19 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 197, p. 681, col. 1–2; nr. 198, p. 683, col. 2–3; p. 684, col. 2.

80 Intervenție în care arată că în desfășurarea anchetei neregulilor comise în timpul alegerilor din ținutul Neamț ca ministru de interne va păzi o strictă neutralitate, „dar ca persoană privată îmi rezervez dreptul de a-mi apăra și susține onoarea mea”. Ședința din 20 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 201, p. 695, col. 2.

81 Intervenție în care anunță că va prezenta un proiect de lege cu privire la concesiunea făcută lui I. Ionescu de la Brad pentru înființarea fermei model pe moșiile Cîrligul și Icușeni. Ședința din 24 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 206, p. 715, col. 2.

82 Intervenție în care cere să fie scutit de participarea la ședința Adunării, fiind necesar să se țină în același timp o ședință a Consiliului de Miniștri în legătură cu arendarea moșiilor spiridoniei. Ședința din 24 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 206, p. 715, col. 2

83 Intervenție în care cere ca Adunarea să amîne discutarea petițiilor ce i se adresează, guvernul trebuind să participe la mezatul moșiilor mănăstirești. Ședința din 25 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 214, p. 749, col. 3.

84 Intervenție în care arată că va prezenta un proiect de lege referitor la „gătirea bisericii catedrale din Iași”. Ședința din 31 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 235, p. 831, col. 3.

85 Intervenție în care arată că va prezenta un proiect de lege referitor la „prefacerea unor mănăstiri mici în biserici de mir”. Ședința din 31 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 235, p. 831, col. 3.

86 Intervenție în care arată că bugetele se vor tipări îndată ce vor fi prezentate guvernului „de către de birou”. Ședința din 31 mai 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 235, p. 832, col. 1.

87 Intervenție în care arată că pe timpul cercetărilor petiției lui Teodor Rășcanu, „prin care se tînguiește asupra unor lucrări ale Ministerului Culturilor”, a suspendat măsurile de execuție. Ședința din 8 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 237, p. 841, col. 1.

88 Intervenție în care arată că „listele electorale sînt făcute după instrucțiunile date de comisiunea interimară”. Ședința din 8 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 237, p. 841, col. 1.

89 Intervenții în care arată că românii care în trecut „au fost nevoiți a alerga la protecțiuni streine”, iar acum au renunțat la acele protecțiuni trebuie să figureze pe listele electorale. Ședința din 8 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 237, p. 841, col. 2.

90 Intervenții în care arată că trebuie respectată numai Convenția de la Paris, nu și protocoalele. Ședința din 8 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 237, p. 841, col. 2.

91 Intervenții în care sprijină cererea ca opiniile comisiei de verificare a titlurilor de deputați să fie trimise și guvernului spre a face observații, „iar nu pentru a se aplica în privirea acelor ce sînt înscriși în liste”. Ședința din 8 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 237, p. 841, col. 2.

92 Intervenții în care arată că a introduce noi precizări în proiectul de lege, elaborat de Comisiunea centrală, referitor la „căutarea pe conta statului a tuturor veniturilor lui” ar însemna o întîrziere și „a se trimite din nou la Comisiunea centrală”. Ședința din 8 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 237, p. 842, col. 1.

93 Intervenții cu privire la raportul secției a IV-a referitor la petiția lui Gh. Haciu, arendașul moșiei Cîrligul a Mitropoliei, în care opinează să i se lase arenda numai pe anul în curs. Ședința din 8 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 239, p. 848, col. 2, 3; p. 849, col. 1.

94 Intervenție în care arată că pe viitor moșia Cîrligul se va folosi pentru înființarea fermei model. Ședința din 8 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 239, p. 848, col. 3.

*95 Discurs și intervenții cu privire la proiectul de buget pe anul 1860. Ședința din 11 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 266, p. 965, col. 2 – p. 967, col. 1; p. 968, col. 1–3; nr. 267, p. 969, col. 1. p. 308

96 Intervenție în care arată că după votare se va mărgini la executarea cheltuielilor prevăzute în bugetul statului. Ședința din 11 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 267, p. 969, col. 3 – p. 970, col. 1.

97 Intervenție în care arată că se vor lua măsuri pentru pedepsirea doctorilor care dau deputaților certificate medicale false. Ședința din 13 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 268, p. 973, col. 2.

98 Intervenție în care cere să se precizeze leafa prevăzută în buget pentru directorul Ministerului din Năuntru. Ședința din 13 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 268, p. 973, col. 3.

99 Intervenție în care arată cum ar trebui să decurgă discuțiile la proiectul de buget. Ședința din 13 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 268, p. 974, col. 1.

100 Intervenție în care cere să se precizeze leafa prevăzută pentru directorul Departamentului din Năuntru și a șefilor de secții. Ședința din 13 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 258, p. 974, col. 1.

101 Intervenție în care aduce precizări referitor la salariul mai multor funcționari ai Departamentului din Năuntru. Ședința din 13 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 268, p. 974, col. 2, 3.

102 Intervenții în care aduce precizări referitor la salarizarea personalului polițienesc. Ședința din 13 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 268, p. 975, col. 1, 2, 3; p. 976, col. 2.

103 Intervenții cu privire la sistemul de votare a capitolelor privind salarizarea personalului polițienesc. Ședința din 13 iunie 1860. În *M.O.*, (II), nr. 268, p. 976, col. 2.

104 Intervenție în care arată că se opune votării bugetului pe articole. Ședința din 13 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 268, p. 976, col. 2.

105 Intervenție în care aduce precizări referitor la sporirea membrilor poliției judiciare. Ședința din 13 iunie 1860. În *M.O.*, 1860, (II), nr. 268, p. 976, col. 3.

106 Intervenție în care dă lămuriri referitor la sporul de buget pentru „ramul administrativ a prefecturilor districtelor" – în special leafa polițailor din diferite orașe. Ședința din 13 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 269, p. 977, col. 3.

107 Intervenții în care dă lămuriri referitor la situația și obligațiile personalului subprefecturilor și sporirea salariilor acestora. Ședința din 13 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 269, p. 978, col. 1,2.

108 Intervenție în care arată că sameșul de pe lîngă prefectură depinde de Ministerul de Finanțe. Ședința din 13 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 269, p. 978, col. 2.

109 Intervenție în care face precizări în legătură cu plata dejurnelor. Ședința din 13 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 269, p. 978, col. 2.

110 Intervenție în care justifică prevederea în buget a sumelor necesare angajării mai multor „hirurgi" ai statului. Ședința din 14 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 274, p. 998, col. 1.

111 Intervenție în care justifică sporirea salariilor personalului „capitanaturilor". Ședința din 14 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 274, p. 998, col. 1.

112 Intervenții în care justifică prevederea în buget a salariului „pentru 18 comisari, ce sînt trebuitori la 18 tîrgușoare". Ședința din 14 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 274, p. 998, col. 1–2.

113 Intervenție în care justifică bugetul necesar pentru întreținerea aresturilor din țară. Ședința din 14 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 274, p. 998, col. 2.

114 Intervenție în care cere acordarea unui credit de 30 000 de lei „din extraordinar", necesar Ministerului de Interne, care să fie cheltuit cu obligația pentru ministru de a da socoteală de ei. Ședința din 14 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 274, p. 998, col. 2.

*115 Intervenţie în care face precizări referitor la necesitatea reorganizării jandarmeriei şi a unei bune salarizări a ei. Şedinţa din 14 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 274, p. 998, col. 3. p. 314

116 Intervenţie în care susţine necesitatea sporirii lefurilor storoşilor. Şedinţa din 14 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 274, p. 999, col. 1.

117 Intervenţie în care susţine înfiinţarea unui post de corespondent pe lîngă agenţia de la Paris. Şedinţa din 14 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 276, p. 1 006, col. 1.

118 Intervenţii în care arată atribuţiile şi situaţia juridică a agenţilor diplomatici şi a corespondenţilor de presă ai Principatelor la Paris şi Viena. Şedinţa din 14 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 276, p. 1 006, col. 1.

119 Intervenţie în care susţine numirea de agenţi diplomatici pe lîngă toate guvernele semnatare ale Convenţiei de la Paris. Şedinţa din 14 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 276, p. 1 006, col. 1.

120 Intervenţii în care susţine trimiterea unui agent al Principatelor la Torino. Şedinţa din 14 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 26, p. 1 006, col. 2, 3.

121 Intervenţie în care arată că sumele prevăzute în buget pentru teatru se vor împărţi între teatrele românesc, italian şi francez. Şedinţa din 14 iunie 1860. În *M .O.*, 1860 (II), nr. 276, p. 1 006, col. 3.

122 Intervenţii în care acceptă sporirea plăţii către Gh. Asachi pentru tipărirea „Monitorului oficial" şi cumpărarea unei tipografii pentru stat. Şedinţa din 14 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 276, p. 1 007, col. 1, 2.

*123 Intervenţie în care susţine nevoia reorganizării poştei. Şedinţa din 15 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 279, p. 1 018, col. 2–3. p. 315

124 Intervenţie în care se arată de acord cu suprimarea unui post de revizor de la Ministerul de Finanţe, salariul lui urmînd a să fie împărţit la alţii. Şedinţa din 15 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 279, p. 1 019, col. 1.

125 Intervenţii în care arată principiul după care urmează să se sporească salariile funcţionarilor. Şedinţa din 15 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 269, p. 1 019, col. 1, 2.

126 Intervenţii în care cere să se permită guvernului să facă schimbări în cadrul aceluiaşi capitol din buget. Şedinţa din 15 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 279, p. 1 019, col. 2–3; nr. 280, p. 1 021, col. 1.

127 Intervenţie în care susţine responsabilitatea miniştrilor în executarea bugetelor. Şedinţa din 15 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 280, p. 1 021, col. 1.

128 Intervenţie în care cere trecerea la ordinea de zi. Şedinţa din 15 iunie 1860. În *M.O.* 1860 (II), nr. 280, p. 1 021, col. 2.

129 Intervenţie cu privire la punerea la vot a propunerii de a se desfiinţa un post de revizor de la Ministerul de Finanţe. Şedinţa din 15 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 28, p. 1 021, col. 3.

130 Intervenţie în care arată că pentru acoperirea cheltuielilor statului sînt suficiente impozitele existente, plus impozitul de 5 milioane. Şedinţa din 15 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 280, p. 1021, col. 3; p. 1 022, col. 1.

131 Intervenţie în care cere ca Adunarea să aprobe bugetul, pentru ca guvernul să poată face faţă nevoilor existente. Şedinţa din 15 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 280, p. 1 022, col. 1.

132 Intervenţie cu privire la tipărirea proiectului de buget pentru a putea fi bine studiat. Şedinţa din 15 iunie 1860. În *M.O.*, (II), nr. 280, p1 022. col. 3.

133 Intervenţie în care arată că în buget trebuie să figureze atît cheltuielile pentru plata datoriilor vechi, cît şi cele pentru lucrările noi, necesare propăşirii ţării, şi în special construirea de drumuri. Şedinţa din 15 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 280, p. 1 022, col. 3.

134. Intervenţie în care susţine necesitatea de a se prevedea sume cît mai mari în buget pentru construirea de şosele. Şedinţa din 15 iunie 1860. În *M.O.*, (II), nr. 280, p. 1 023, col. 1–2.

135 Intervenţii de protest împotriva ameninţărilor lui L. Catargiu că, în caz că se va da un vot contrar părerii sale, va părăsi şedinţa. Şedinţa din 15 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 280, p. 1 023, col. 2.

136 Intervenţii în care susţine necesitatea unificării serviciului telegrafic pe ambele ţări, făcînd şi precizări referitor la salarizarea inspectorului telegrafului. Şedinţa din 15 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 280, p. 1 023, col. 3.

137 Intervenţii în propunerea cumpărării de către stat a tipografiei lui Gh. Atachi. Arată şi condiţiile de plată. Şedinţa din 17 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 19, p. 75, col. 1, 2.

138 Intervenţie în care cere ca petiţia lui Polihroniade „pentru samavolnicia făcută de Ministerul Cultului" să fie cercetată cu urgenţă, întrucît se consideră insultat prin conţinutul ei. Şedinţa din 17 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 19, p. 75, col. 2.

*139 Intervenţie în care arată că egumenii mănăstirilor închinate socotesc moşiile acestora ca proprietăţi private ale „locurilor sfinte" şi ca urmare ei se consideră „stat în stat". Şedinţa din 17 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 19, p. 75, col. 23. p. 316

140 Intervenţie în care susţine sporirea salariilor funcţionarilor Ministerului de Justiţie. Şedinţa din 17 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 9, p. 76, col. 1.

141 Intervenţii în care combate orice tentativă de întîrziere a votării proiectului de lege referitor la stîrpirea lăcustelor. Şedinţa din 17 iunie 1860. În *Adaos* la *M.O.*, 1860 (III), nr. 20, p. 9, col. 2—3; p. 10, col. 1—3; p. 11, col. 1.

142 Intervenţii în legătură cu prezentarea proiectului de lege referitor la „darea personală, darea de şosele şi darea de patente". Şedinţa din 20 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 21, p. 81, col. 3.

*143 Intervenţie în care arată lipsa personalului pregătit pentru a fi încadrat în aparatul de stat. Şedinţa din 20 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 21, p. 82, col. 2. p. 318

144 Intervenţii în care susţine salarizarea funcţionarilor instanţelor judecătoreşti aşa cum este prevăzută în buget. Şedinţa din 20 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 21, p. 82, col. 3; p. 83, col. 1; nr. 22, p. 85, col. 1.

145 Intervenţii în care cere să se urgenteze luarea în discuţie a proiectelor de lege referitoare la secularizarea a cîtorva schituri şi mănăstiri, şi stîrpirea cerşetoriei. Şedinţa din 20 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 22, p. 85, col. 3.

146 Intervenţii în care preconizează reorganizarea Arhivelor statului din Iaşi, bugetul lor urmînd să fie discutat ulterior (Ultima parte a propunerii nu a fost acceptată.) Şedinţa din 20 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 22, p. 85, col. 2.

147 Intervenţii în care cere desfiinţarea postului vorniciei de aprozi. (Propunerea a fost respinsă). Şedinţa din 20 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 22, p. 86, col. 2, 3.

148 Intervenţie în care subliniază lipsa de scriitori la judecătorii şi consecinţele nefaste pentru cei arestaţi. Şedinţa din 21 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 23, p. 90, col. 2.

149 Intervenţie în legătură cu 1) sporirea salariilor profesorilor de la seminarii, 2) înfiinţarea şcolii catolice de la Săbăoani, subliniind necesitatea formării unui cler catolic român, 3) înfiinţarea unei mici şcoli de chirurgie. Şedinţa din 21 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 24, p. 94, col. 3 — p. 95, col. 1.

150 Intervenţie în care combate opinia lui R. Rosetti privind încurajarea cu precădere a învăţămîntului secundar, în detrimentul celui superior. Şedinţa din 21 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 24, p. 95, col. 2.

151 Intervenţie în care arată că la Comisia centrală se elaborează un proiect de lege prin care se simplifică formalităţile de împămîntenire pentru românii veniţi de peste hotare şi care sînt utili ţării. Şedinţa din 21 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 24, p. 95, col. 3.

152 Intervenţii în care subliniază necesitatea sporirii salariului profesorilor şi dezvoltarea învăţămîntului. Şedinţa din 21 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 24, p. 96, col. 1—2.

153 Intervenţie în care arată că s-a făcut propunerea ca orice român de peste hotare care ar veni în ţară şi ar putea aduce folos ţării să primească imediat împămîntenirea. Şedinţa din 21 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 24, p. 95, col. 3.

154 Intervenţie în care arată că nu este de acord cu metodele de predare în şcoli. Şedinţa din 21 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 24, p. 96, col. 1.

155 Intervenţie în care se arată de acord cu obligativitatea învăţămîntului primar. Şedinţa din 21 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 24, p. 96, col. I.

*156 Intervenţie în care arată tensiunea care există între guvern şi mitropolit. Şedinţa din 21 iunie. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 24, p. 96, col. 2. p. 319

157 Intervenţie în care dezaprobă absentarea mitropolitului de la şedinţa Adunării. Şedinţa din 21 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 24, p. 96, col. 2.

158 Intervenţie în care se arată de acord cu salarizarea propusă pentru stareţele mănăstirilor Agapia, Văratec şi Adam, precum şi pentru stareţul mănăstirii Neamţu. Şedinţa din 21 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 24, p. 96, col. 2; nr. 25, p. 98, col. 1.

159 Intervenţii în care arată că nevoile băneşti pentru întreţinerea Mitropoliei din Suceava sînt mult mai mari decît sumele prevăzute în buget. Şedinţa din 21 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 25, p. 98, col. 2.

160 Intervenţie în care îşi exprimă convingerea că la nevoie Adunarea va vota măsurile necesare înlăturării stareţului de la mănăstirea Neamţu pentru comportarea necorespunzătoare. Şedinţa din 21 iunie 1860. În *M.O.*, (III), nr. 25, p. 98, col. 2.

161 Intervenţie în care propune înfiinţarea unui aşezămînt pentru femeile nebune. (Propunerea a fost admisă.) Şedinţa din 21 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 25, p. 98, col. 2.

162 Intervenţie în care justifică sporirea bugetelor unor mănăstiri. Şedinţa din 21 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 25, p. 98, col. 3.

163 Intervenţie în care susţine sporirea bugetului bisericii Sf. Nicolae din Iaşi. Şedinţa din 21 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 25, p. 98, col. 3.

164 Intervenţii în care susţine posibilitatea întreţinerii bisericilor de către comune şi procurarea de veşminte acolo unde lipsesc. Şedinţa din 21 iunie 1860. În *M. O.*, 1860 (III), nr. 25, p. 98, col. 3.

165 Intervenţie în care arată că va răspunde în termenul legal la interpelarea lui A.C. Sturdza referitoare la condiţiile împrumutului extern pentru înfiinţarea Creditului funciar. Şedinţa din 22 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 26, p. 101, col. 3.

166 Intervenţii în care cere să se treacă asupra municipalităţilor administrarea averilor bisericilor de mir şi salarizarea preoţilor. Şedinţa din 22 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 26, p. 101, col. 3.

167 Intervenţie în care susţine că salarizarea catiheţilor este suficientă. Şedinţa din 21 iunie 1859. În *M.O.*, 1860 (III) nr. 26, p. 102, col. 1.

168 Intervenţie în care se arată de acord cu deschiderea unei şcoale primare de fete la Botoşani. Şedinţa din 22 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 26, p. 102, col. 1.

169 Intervenţie în care cere înfiinţarea cîte unui „colegiu secondariu" în Tîrgu Neamţ şi la Focşani. (Propunerea s-a acceptat.) Şedinţa din 22 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 26, p. 102, col. 1.

170 Intervenţie în care cere înfiinţarea a patru şcoli normale. Şedinţa din 22 iunie 1860. (Propunerea s-a acceptat). În *M.O.*, 1860 (III), nr. 26, p. 102, col. 1.

171 Intervenţie în care se arată de acord cu obligativitatea absolvenţilor şcolilor normale de a servi ca învăţători. Şedinţa din 22 iunie 1860. În *M. O.*, 1860 (III), nr. 26, p. 102, col. 1.

172 Intervenţie în care arată că rezultatele activităţii şcolii de meserii nu sînt mulţumitoare şi că edificiile afectate învăţămîntului superior sînt necorespunzătoare. Şedinţa din 22 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 26, p. 102, col. 2.

173 Intervenţii polemice în legătură cu afirmaţia lui R. Rosetti că sub aspectul învăţămîntului prezentul este mai rău decît trecutul; susţine seriozitatea studiilor care se fac în şcolile noastre. Şedinţa din 22 iunie 1860. În *Adaos la M.O.*, 1860 (III), nr. 27, p. 19, col. 1.

174 Intervenţii în care solicită aprobarea unor sume în buget pentru cumpărarea unei clădiri necesare funcţionării facultăţilor. (Sumele s-au aprobat.) Şedinţa din 22 iunie 1860. În *Adaos la M. O.*, 1860 (III), nr. 27, p. 20, col. 1.

175 Intervenţie în care susţine necesitatea unei reforme a Seminarului central. Şedinţa din 22 iunie 1860. În *Adaos la M.O.*, 1860 (III), nr. 27, p. 20, col. 1.

176 Intervenţie în care arată necesitatea înfiinţării unui muzeu de artă şi încurajării artiştilor. Şedinţa din 22 iunie 1860. În *Adaos la M.O.*, 1860 (III), nr. 27, p. 20, col. 1—2.

177 Intervenţie în care arată că a apreciat întotdeauna că Adunarea este gata a lua măsuri „spre luminarea naţiei". Şedinţa din 22 iunie 1860. *În Adaos la M.O.*, 1860 (III), nr. 27, p. 20, col. 2.

178 Intervenţie prin care se declară de acord cu propunerea lui A. Panu ca pictorii Gh. Panaiteanu şi Gh. Năstăseanu să lucreze tablouri cu subiecte din istoria naţională. Şedinţa din 22 iunie 1860. În *Adaos la M.O.*, 1860 (III), nr. 27, p. 20, col. 2.

179 Intervenţie în care subliniază necesitatea păstrării sălii gotice de la mănăstirea Trei Ierarhi. Şedinţa din 22 iunie 1860. În *Adaos la M.O.*, 1860 (III), nr. 27, p. 20, col. 2.

180 Intervenţie în care cere acordarea unei burse de studii la Paris studentului Dabija. Propunerea a fost acceptată. Şedinţa din 22 iunie 1860. În *Adaos la M.O.*, 1860 (III), nr. 27, p. 20, col. 3.

181 Intervenţie în care cere un credit de 40 000 lei pentru reorganizarea Seminarului de la Socola. Şedinţa din 22 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 28, p. 109, col. 1.

182 Intervenţii în care cere un credit de 12 000 de lei pentru reorganizarea şcolii catolice de la Săbăoani, pentru a putea avea preoţi catolici români. (Creditul s-a acordat.) Şedinţa din 22 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 28, p. 109, col. 1, 2.

183 Intervenţie în care se opune sporirii numărului elevilor seminarului monahal de la mănăstirea Neamţu. Şedinţa din 22 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 28, p. 109, col. 2.

184 Intervenţii în care arată că seminarul de la mănăstirea Neamţu trebuie să rămînă seminar monahal. Şedinţa din 22 iulie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 28, p. 109, col. 2.

185 Intervenţie în care susţine sporirea salariului şi diurnei arhimandritului Neofit Scriban. Şedinţa din 22 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 28, p. 109, col. 3.

186 Intervenţie prin care retrage cererea de a se aloca fonduri pentru înfiinţarea unei „mici şcoli de hirurgie". Şedinţa din 22 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 28, p. 109, col. 3.[1]

187 Intervenţie în care cere sporirea paragrafului „faceri de bine" din bugetul Ministerulu Cultelor. (Solicitarea s-a aprobat.) Şedinţa din 22 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 28, p. 109, col. 3.

188 Intervenţie în care susţine acordarea a două burse de studii la Paris pentru doi fii ai lui Al. Donici .(Bursele s-au aprobat.) Şedinţa din 22 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 28, p. 109, col. 3.

189 Intervenţie în care susţine necesitatea înfiinţării şcolilor primare la sate. Şedinţa din 22 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 28, p. 110, col. 1.

190 Intervenţie în care solicită ca salarizarea ofiţerilor de jandarmi să fie aceeaşi ca în Ţara Românească, precum şi aprobarea pentru terminarea cazărmii din Iaşi. În continuarea justifică necesitatea sporirii armatei. (Cererea a fost aprobată.) Şedinţa din 22 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 29, p. 114, col. 1—2.

191 Intervenţie în care arată ţelurile înalte pe care trebuie să le aibă armata. Şedinţa din 22 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III) nr. 29, p. 114, col. 2.

192 Intervenţie în care susţine acordarea unei subvenţii lui Petru Borş pentru terminarea studiilor în străinătate. (Bursa s-a acordat.) Şedinţa din 23 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 30, p. 118, col. 3.

193 Intervenţie prin care se opune a se lua în discuţie problema unei datorii pe care o are Rusia faţă de Moldova. Şedinţa din 23 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 30, p. 119, col. 1.

194 Intervenţie în care se declară de acord cu posibilitatea achitării unor datorii ale statului din economiile bugetare. Şedinţa din 23 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 31, p. 122, col. 3; p. 123, col. 1.

195 Intervenţii în legătură cu problema economiilor bugetare şi dreptul Adunării de a revizui legea pensiilor. Şedinţa din 23 iulie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 31, p. 123, col. 1.

196 Intervenţie în care arată caracterul provizoriu al bugetului pus în discuţie. Şedinţa din 23 iulie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 31, p. 123, col. 2.

197 Intervenţie în care arată că în cazurile de cumul la funcţionarii publici cumularzii primesc 50 % din cel de-al doilea salariu. Şedinţa din 23 iulie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 32, p. 125, col. 1, 3 ; p. 127, col. 1.

198 Intervenţie în care arată că principiul responsabilităţii miniştrilor le dă dreptul de a schimba funcţionarii. Şedinţa din 23 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 32, p. 126, col. 1.

199 Intervenţie în care arată că de cînd este ministru nu a destituit prefecţi ; ei s-au retras singuri. Şedinţa din 23 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 32, p. 126, col. 2.

200 Intervenţie în care arată că în materie de legi iniţiativa o au domnul şi Comisia centrală. Şedinţa din 23 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 32, p. 126, col. 3.

201 Intervenţie în care arată dările ce urmează a fi plătite de mazili. Şedinţa din 23 iunie 1860. În *Adaos la M.O.*, 1860 (III), nr. 33, p. 21, col. 1.

202 Intervenţie prin care cere să se treacă la votarea veniturilor prevăzute în buget. Şedinţa din 23 iunie 1860. În *Adaos la M.O.*, 1860 (III), nr. 33, p. 21, col. 2.

203 Intervenţii în care susţine trecerea ţiganilor dezrobiţi în rîndul impozabililor. Şedinţa din 23 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 33, p. 22, col. 1–2.

204 Intervenţie în legătură cu problema prelungirii sesiunii Adunării. Şedinţa din 27 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 34, p. 134, col. 2.

205 Intervenţia în legătură cu încasarea unor rămăşiţe ale anului precedent de la impozitul şoselelor. Şedinţa din 27 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 34, p. 135, col. 1.

206 Intervenţie în care cere desfiinţarea taxelor puse pe biletele de călătorie între Galaţi şi Ismail. (Propunerea s-a acceptat.) Şedinţa din 27 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 34, p. 135, col. 1, 2.

207 Intervenţie în care arată că va prezenta o propunere de plată a datoriilor statului. Şedinţa din 27 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 35, p. 137, col. 1.

208 Intervenţie în care susţine acordarea unei sume de cîte 4 000 de galbeni membrilor fostei Comisii interimare (V. Sturza şi A. Panu). Şedinţa din 27 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 35, p. 137, col. 2–3.

209 Intervenţie prin care arată că suma ce s-ar cuveni lui Şt. Catargiu ca fost membru al Comisiei interimare o va utiliza în folosul unui institut de binefacere. Şedinţa din 27 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 38, p. 151, col. 1.

210 Intervenţii în care propune ca proiectul de lege referitor la organizarea armatei din Ţara Românească să se adopte şi în Moldova. Proiectul s-a votat. Şedinţa din 27 iunie 1860. În *Adaos la M.O.*, 1860 (III), nr. 38, p. 27, col. 1, 2.

211 Intervenţie în care susţine sistemul de recrutare prin tragere la sorţi. Şedinţa din 27 iunie 1860. În *Adaos la M.O.*, 1860 (III), nr. 38, p. 27, col. 3.

212 Intervenţie în care arată că nu este momentul oportun pentru întrunirea Camerelor din ambele Principate la Bucureşti ; cere votarea proiectului de lege pentru înfiinţarea Curţii de casaţie. Şedinţa din 28 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 39, p. 156, col. 1.

213 Intervenţie în care susţine dreptul Curţii de casaţie de a controla sentinţele de divorţ. Şedinţa din 28 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 41, p. 168, col. 2, 3.

214 Intervenţii în legătură cu atribuţiile pe care le are Camera în rezolvarea petiţiilor ce i se adresează. Şedinţa din 30 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 42, p. 29, col. 3, ; p. 30, col. 1–2, 3.

215 Intervenţie în care cere respectarea unui stil „parlamentar" în discuţiuni. Şedinţa din 30 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 42, p. 30, col. 3.

216 Intervenţie în legătură cu accelerarea rezolvării lucrărilor urgente în secţii. Şedinţa din 30 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 42, p. 31, col. 3.

217 Intervenţii în care susţine sporirea salariului medicului penitenciarului din Iaşi. Şedinţa din 30 iunie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 42, p. 32, col. 1.

218 Intervenţii cu privire la dreptul domnului de a numi magistraţii Curţii de casaţie. Şedinţa din 1 iulie 1860. În *Adaos la M.O.*, 1860 (III), nr. 43, p. 33, col. 2–3 ; p. 34 col. 1 ; p. 36, col. 1–2.

219 Intervenţie în care cere să nu se acorde multe concedii deputaţilor. Şedinţa din 2 iulie 1860. În *Adaos la M.O.*, 1860 (III), nr. 43, p. 36, col 3

220 Intervenţie care arată că domnul are dreptul să prelungească sesiunea Camerei. Şedinţa din 2 iulie 1860. În *Adaos la M.O.*, 1860 (III), nr. 43, p. 36, col. 3.

221 Intervenţie în care cere să se menţină leafa intendentului palatului. Şedinţa din 2 iulie 1860. În *Adaos la M.O.*, 1860 (III), nr. 43, p. 36, col. 3.

222 Intervenţie în care susţine că este suficientă vechimea de 7 ani în magistratură pe care trebuia să o aibă cineva ca să ajungă preşedinte al Curţii de casaţie. Şedinţa din 2 iulie 1860. În *Adaos la M.O.*, 1860 (III), nr. 44, p. 37, col. 3.

223 Intervenţie în care arată că, Consiliul de Miniştri nu are dreptul de a trata chestiuni, judecătoreşti. Şedinţa din 2 iulie 1860. În *Adaos la M.O.*, 1860 (III), nr. 44, p. 37, col. 3.

224 Intervenţie în care arată că domnul are dreptul de a numi pe preşedintele Curţii de casaţie. Şedinţa din 2 iulie 1860. În *Adaos la M.O.*, 1860 (III), nr. 44, p. 38, col. 1.

225 Intervenţii în care cere cu urgenţă votarea creditului de 5 000 000 de lei pentru armată şi a contingentului ce urmează să fie încorporat. Şedinţa din 7 iulie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 47, p. 186, col. 3 ; p. 187, col. 1.

226 Lămuriri cu privire la proiectul de lege pentru desfiinţarea mănăstirilor Doljăşti şi Zagavia, precum şi a 10 schituri. Şedinţa din 7 iulie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 47, p. 187, col. 1.

227 Intervenţie în legătură cu situaţia bunurilor şi personalului monahal de la mănăstirile şi schiturile a căror desfiinţare se ceruse. Şedinţa din 7 iulie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 48, p. 189, col. 3 ; p. 190, col. 1.

228 Intervenţie în legătură cu transformarea schitului Gorovei in ospiciu. Şedinţa din 7 iulie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 48, p. 190, col. 1.

229 Intervenţii în care arată că, numărul locurilor de la ospicii fiind limitat şi neputînd cuprinde toţi cerşetorii, surplusul se va ,,împărţi pe la mănăstiri''. Şedinţa din 7 iulie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 48, p. 190, col. 2.

230 Intervenţie în care aduce unele precizări referitor la termenul detenţiunii în închisoare a cerşetorilor de profesie. Şedinţa din 7 iulie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 48, p. 190, col. 2.

231 Intervenţie in care susţine acordarea unei pensii profesorului Alboteanu. (Pensia a fost aprobată.) Şedinţa din 7 iulie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 48, p. 190, col. 2.

232 Intervenţie în care cere ca in primul rînd să se acorde pensii persoanelor care au absolută nevoie. Şedinţa din 8 iulie 1860. În *Adaos la M.O.*, nr. 48, p. 39, col. 2—3.

233 Intervenţii în legătură cu o plîngere a lui Dasiade în care Ministerul de Interne este insultat pentru că a făcut dreptate unor răzeşi ,,deposedaţi'' de pămînturile lor. Şedinţa din 8 iulie 1860. În *Adaos la M.O.*, 1860 (III), nr. 48, p. 42, col. 2, 3 ; nr. 49, p. 195, col. 2—3.

234 Intervenţie în care arată că în sesiunea următoare va prezenta un proiect de reorganizare a ,,ramului judecătoresc''. Şedinţa din 8 iulie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 49, p. 196, col. 1.

Lucrări subscrise şi de M. Kogălniceanu

235 Propunerea de a se adopta regulamentul Adunării desfiinţate, urmînd să se facă numai anumite modificări. Şedinţa din 16 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (III), nr. 141, p. 485, col. 3.

236 Moţiunea prin care se cere guvernului să comunice urgent ,,proiectul elaborat de Comisia centrală pentru desluşirea legei electorale '', spre a se evita eventuale abuzuri. Şedinţa din 16 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 140, p. 487, col. 1.

237 Propunerea de a se amîna discutarea activităţii guvernului şi de a se forma o comisie care să ia ,,toate lămuririle atît din lucrările Comisiei centrale, cît şi din toate izvoarăle aflate la guvern'' şi care să redacteze şi proiectul de răspuns la discursul domnului de la deschiderea Adunării. Şedinţa din 18 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 142, p. 449, col. 3.

238 Propunerea de a se lua măsuri împotriva ingerinţelor făcute în listele de alegători de la Tecuci. Şedinţa din 26 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 153, p. 497, col. 1.

239 Amendamentul propus de Gr. M. Sturza cu privire la proiectul de lege referitor la stîrpirea lăcustelor. Şedinţa din 26 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 154, p. 500, col. 1.

240 Subamendamentul propus de L. Steege referitor la proiectul de lege privind stîrpirea lăcustelor. Şedinţa din 26 martie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 154, p. 500, col. 2, 3.

Lucrări elaborate în cadrul unor comisii şi citite de M. Kogălniceanu

241 Raportul secţiunei I atingător de proiectul instrucţiunei armatei elaborat de Comisiunea centrală. Şedinţa din 30 aprilie 1860. În *M.O.*, 1860 (II), nr. 187, p. 639, col. 3 — p. 640, col. 1.

Adunarea legislativă a Moldovei

Sesiunea 4 decembrie 1860 — 22 mai 1861

Discursuri, intervenţii, amendamente şi propuneri

1 Intervenţii în legătură cu situaţia deputaţilor care au însoţit pe domn în vizita făcută sultanului şi cu care ocazie au fost decoraţi. S-au adoptat propunerea ca decoraţiile să fie acceptate. Şedinţa din 4 decembrie 1860. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr. v. nr. 1, p. 2, col. 2 ; p. 4, col. 1, 2 ; Pr.v. nr. 3, p. 12, col. 2.

2 Intervenţii în care susţine că este legală alegerea unor prefecţi ca deputaţi. Şedinţa din 7 decembrie 1860. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 3, p. 17, col. 1, 2 ; p. 18 ; col. 1 ; p. 19, col. 1 ; p. 20, col. 1.

3 Intervenţii în care arată că acordarea pensiilor ,,pentru serviţiu" se face de către puterea executivă. Şedinţa din 9 şi 13 decembrie 1860. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 4, p. 22, col. 2 ; Pr.v. nr. 5, p. 26, col. 2 ; p. 27, col. 2 ; p. 28, col. 1.

4 Intervenţii în care arată că răspunsurile guvernului la interpelări se vor face după discutarea mesajului tronului ; probleme de regulament. Şedinţa din 9 decembrie 1860. În *Supl, estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 4, p. 2, 3, col. 1, 2 ; p. 24, col. 1.

5 Intervenţii în care arată că, casierii unităţilor de jandarmi sînt numiţi de coloneii comandanţi, iar cheltuielile pentru întreţinerea jandarmilor nu sînt făcute de Ministerul de Interne, ci de cel de război. Şedinţa din 13 decembrie 1860. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 4, p. 40, col. 2.

*6 Declaraţie privind politica externă a guvernului. Şedinţa din 15 decembrie 1860. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 5, p. 42, col. 2 — p. 44, col. 1. p. 321

7 Intervenţii în care cere acordarea unui credit pentru reorganizarea poliţiei din Galaţi, (Creditul s-a acordat.) Şedinţa din 15 decembrie 1860. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 6, p. 44, col. 1, 2 ; p. 45, col. 1, 2 ; p. 46, col. 1 ; p. 47, col. 1, 2.

8 Intervenţie în care arată că la Galaţi taxa de ,,pe bileturi" s-a redus la jumătate şi e trecută pe seama municipalităţii, din ea întreţinîndu-se un spital pentru sifilitici. Şedinţa din 15 decembrie 1860. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 6, p. 46, col. 1.

*9 Intervenţie privind arendarea exploatării ocnelor. Şedinţa din 15 decembrie 1860. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 6, p. 49, col. 2 — p. 50, col. 1. p. 323

*10 Intervenţie în legătură cu responsabilitatea miniştrilor, din timpul Regulamentului organic şi pînă la Convenţie, în problema mînuirii banilor publici şi ai Casei clerului. Şedinţa din 15 decembrie 1860. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 6, p. 55, col. 1—2. p. 324

11 Intervenţie în care se arată de acord cu tipărirea separată a proceselor-verbale ale Adunării. Şedinţa din 17 decembrie 1860. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 7, p. 61, col. 1.

12 Intervenţii în care propune ca Adunarea să hotărască dacă să se accepte solicitarea de prelungire a termenului de achitare a obligaţiilor băneşti ale antreprenorului ocnelor D. Bostachi. Şedinţa din 17 decembrie 1860. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 7, p. 63, col. 2 ; p. 64, col. 1 ; p. 67, col. 1—2 ; p. 68, col. 1 ; p. 69, col. 1 ; p. 72, col. 2.

*13 Intervenţie în care discută posibilitatea concesionării ocnelor din Moldova. Şedinţa din 17 decembrie 1860. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 7, p. 65, col. 2 — p. 66, col. 1. p. 325

*14 Răspuns la interpelarea lui R. Rosetti privind antrepriza furnizării postavului necesar armatei. Şedinţa din 17 decembrie 1860. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 7, p. 73, col. 1 — p. 74, col. 2. p. 326

*15 Intervenţii polemice privind antrepriza postavului necesar armatei. Şedinţa din 17 decembrie 1860. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 7, p. 75, col. 1 – p. 76, col. 2. p. 329

16 Intervenţie in care arată că guvernul are dreptul de a retrage un proiect de lege. Şedinţa din 21 decembrie 1860. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 8, p. 79, col. 1.

17 Intervenţie în care cere urgentarea lucrărilor referitoare la „proiectul de lege pentru darea asupra băuturilor". Şedinţa din 21 decembrie 1860. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 8, p. 79, col. 2 ; p. 80, col. 1.

18 Intervenţii în care combate cererea unor evrei de a fi scutiţi de recrutare în schimbul unor sume băneşti. Şedinţa din 21 decembrie 1860. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 8, p. 80, col. 1–2 ; p. 81, col. 1–2 ; p. 82, col. 2.

19 Intervenţie în care arată că a încuviinţat strămutarea mitropolitului suspendat şi că i se asigură acoperirea nevoilor băneşti. Şedinţa din 21 decembrie 1860. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 8, p. 92, col. 1.

20 Intervenţie în care susţine dreptul deputaţilor de a revedea redactarea proceselor-verbale ale şedinţelor. Şedinţa din 10 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 9, p. 92, col. 2 ; p. 93, col. 1.

21 Intervenţie în care arată că nici un ministru nu este antreprenor al poştelor. Şedinţa din 10 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 9, p. 94, col. 2.

22 Intervenţii în care arată condiţiile materiale în care se vor tipări separat procesele-verbale ale şedinţelor Adunării. Şedinţa din 10 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 9, p. 94, col. 2 ; p. 95, col. 1.

23 Intervenţie în care arată că s-au difuzat în Adunare mai multe exemplare din Codul penal militar al Ţării Româneşti spre a fi studiat în vederea adoptării lui şi în Moldova. Şedinţa din 10 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 9, p. 95, col. 1.

24 Intervenţie în care arată că se va comunica Adunării legea agrară din 1852 din Ţara Românească spre studiu, în vederea discutării legii agrare din Moldova. Şedinţa din 10 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 9, p. 95, col. 1.

25 Intervenţie în care susţine necesitatea de a se discuta pe baza actelor raportul comisiei „pentru cercetarea sămilor Casei clerului". Şedinţa din 10 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 9, p. 98, col. 2.

26 Intervenţie în care cere să se vadă dacă schimbul moşiilor Ivăneşti cu Lunganii făcut de mănăstirea Pîngăraţi nu este păgubitor pentru stat. Şedinţa din 10 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 9, p. 99, col. 2.

27 Intervenţie in care susţine ca ilegală plata sumei de 304 galbeni pentru turcul Ismail efendi, prădat la Bacău, din banii Casei clerului, ca ajutor în anul 1857. Şedinţa din 10 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 9, p. 102, col. 1 ; p. 103, col. 1, 2.

28 Intervenţie polemică cu I. Sturdza cu privire la chestiuni personale. Şedinţa din 10 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 9, p. 104, col. 1.

29 Intervenţii care arată că mitropolitul suspendat are dreptul de strămutare în afara Iaşului. Şedinţa din 12 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 10, p. 106, col. 2.

*30 Intervenţie in care susţine că miniştrii pot fi trimişi în judecată Curţii de casaţie numai în cazul in care se dovedeşte că au cheltuit bani din buget în mod abuziv. Şedinţa din 12 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 10, p. 109, col. 1–2. p. 331

*31 Intervenţie în care arată modul în care Adunarea poate vota trimiterea miniştrilor înaintea Curţii de casaţie în cazul în care s-au făcut cheltuieli abuzive din buget. Şedinţa din 12 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 10, p. 111, col. 1 – p. 112, col. 2. p. 332

32 Intervenţie în care susţine responsabilitatea ministrului cultelor, care în timpul căimăcămiei a acordat unui turc un ajutor ilegal din Casa clerului. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v nr. 10, p. 114, col. 1.

33 Intervenţie în probleme de regulament. Şedinţa din 12 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 10, p. 114, col. 1–2.

*34 Intervenţie în care susţine că o serie de acţiuni ale caimacamilor Moldovei au fost ilegale. Şedinţa din 12 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 10, p. 114, col. 2 – p. 115, col. 1. p. 333

35 Intervenţii polemice cu prinţul Gh. Sturdza privind responsabilitatea caimacamilor în probleme băneşti. Şedinţa din 12 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 10, p. 116, col. 1–2.

36 Intervenţii în care arată că Adunarea trebuie să stabilească cum trebuie să se procedeze în cazurile în care nu s-a făcut evaluarea moşiilor în vederea stabilirii impozitului funciar. Şedinţa din 14 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 11, p. 125, col. 1, 2.

37 Intervenţie în care arată dificultăţile întîmpinate în legătură cu tipărirea şi difuzarea „Monitorului oficial". Şedinţa din 14 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 11, p. 126, col. 1.

38 Intervenţie în care arată cauzele întîrzierii prezentării proiectului de lege referitor la înfiinţarea Curţii de casaţie. Şedinţa din 14 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 11, p. 127, col. 1.

39 Intervenţii în care cere guvernului să lămurească situaţia miniştrilor puşi sub acuzare (din guvernul prezidat de K.). Şedinţa din 20 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 13, p. 140, col. 1.

40 Intervenţie polemică cu privire la stilul interpelărilor. Şedinţa din 20 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 13, p. 141, col. 1.

*41 Intervenţii în care motivează măsurile luate împotriva mitropolitului Sofronie Miclescu. Şedinţa din 20 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr. v. nr. 13, p. 141, col. 1 – p. 142, col. 1. p. 335

42 Intervenţie care cere să i se dea dreptul de a se apăra cînd este acuzat pentru măsurile luate în timpul guvernării. Şedinţa din 20 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 13, p. 141, col. 2.

43 Intervenţie în care cere amînarea discutării moţiunii lui N. Mavrocordat relativ la fixarea pensiei mitropolitului Sofronie Miclescu. Cererea a fost acceptată. Şedinţa din 20 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 13, p. 142, col. 2.

44 Intervenţie în care cere să se amîne discutarea raportului comisiei de anchetă asupra măsurilor luate în contra mitropolitului Sofronie Miclescu. Şedinţa din 20 ianuarie 1860. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 13, p. 143, col. 1.

45 Intervenţie în care contestă că ar fi întîrziat trimiterea anumitor acte de la minister în legătură cu situaţia mitropolitului Sofronie Miclescu. Şedinţa din 20 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 13, p. 143, col. 1.

46 Intervenţie în care arată că pensia ce urmează a se acorda mitropolitului Sofronie Miclescu este de 4 000 de galbeni, deci mai mare decît salariul pe care îl primea. Şedinţa din 20 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 13, p. 144, col. 2.

47 Intervenţie prin care anunţă o interpelare pentru a stabili „cînd trebuie să înceteze răspunderea ministerului trecut şi cînd începe aceeea a ministerului prezent" în problema încasării arenzilor de la moşiile statului din Basarabia. Şedinţa din 26 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 14, p. 148, col. 2.

48 Intervenţie prin care cere să rămînă ca membru al secţiei „petiţiunilor". Şedinţa din 26 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 14, p. 150, col. 2.

49 Intervenţie în care se opune ca statul să plătească datoriile episcopului Meletie Istrati. (Punctul său de vedere a fost acceptat de Adunare.) Şedinţa din 26 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 14, p. 152, col. 1–2 ; p. 154, col. 1–2.

50 Intervenţie prin care se arată de acord cu înapoierea la secţie a lucrărilor privitoare la verificarea „sămilor" Ministerului Cultelor. Şedinţa din 26 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 14, p. 155, col. 1.

51 Intervenţii prin care arată că numai funcţionarii trebuie să răspundă de lucrările făcute de ei, iar nu şi particularii interesaţi în legătură cu despăgubirile acordate pentru ţiganii dezrobiţi. Şedinţa din 26 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 14, p. 158, col. 1.

*52 Intervenţie în care protestează contra modificărilor făcute în procesele-verbale ale şedinţelor Adunării. Şedinţa din 31 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 15, p. 161, col. 1–2. p. 339

*53 Intervenţie în legătură cu modificarea proceselor-verbale ale şedinţelor Adunării. Şedinţa din 31 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 15, p. 164, col. 2 – p. 165, col. 2. p. 340

54 Intervenţie în care cere stabilirea datei pentru discutarea răspunsului la mesajul tronului. Şedinţa din 31 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 15, p. 168, col. 1–2.

55 Intervenţii polemice cu privire la „abuzurile" comise de guvernul demisionat. Şedinţa din 31 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 15, p. 169, col. 1.

56 Intervenţie cu privire la data discutării mesajului tronului. Şedinţa din 31 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 15, p. 169, col. 2.

57 Intervenţie în care susţine ca legală acordarea de avantagii antreprenorului diligenţelor, T. Ghica, Şedinţa din 31 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 15, p. 170, col. 1–2 ; p. 171, col. 1.

58 Intervenţie în care cere restituirea la secţia Adunării a unor paragrafe din raportul privind „sămile casei statului" pe 1857, pentru precizări. Şedinţa din 31 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 15, p. 174, col. 2.

59 Intervenţie în care cere să nu se discute suma de 120 798 de lei cheltuiţi cu înmormîntarea caimacamului T. Balş. Şedinţa din 31 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 15, p. 176, col. 1.

60 Intervenţie în care consideră ilegal plătit baronului Zedliţi salariul de agent la Viena, întrucît a lucrat împotriva intereselor ţării. Şedinţa din 31 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr. v. nr. 15, p. 176, col. 2.

61 Intervenţie în care arată că în vederea lichidării datoriilor din timpul războiului Crimeii, faţă de Principate, Rusia a numit un comisar special, care se afla venit la Iaşi. Şedinţa din 31 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 15, p. 176, col. 2.

62 Intervenţie în care cere să se impute caimacamului N. Vogoride şi ministrului de interne C. Catargiu banii cheltuiţi în timpul căimăcămiei pentru poliţia secretă, în scopul înăbuşirii manifestărilor unioniste. Şedinţa din 31 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 15, p. 178, col. 1–2.

63 Intervenţie în care cere să se impute caimacamului Vogoride şi ministrului de finanţe o sumă de 1 500 de galbeni luată de către caimacam din vistieria statului. Şedinţa din 31 ianuarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 15, p. 179, col. 2 ; p. 180, col. 1–2 ; p. 181, col. 1–2.

64 Intervenţie în care indică traseul pe care trebuie să-l urmeze poşta spre Hîrlău. Şedinţa din 2 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 16, p. 183, col. 1.

65 Intervenţie în care se arată de acord cu restituirea unor sume plătite ilegal ca pensii în timpul „guvernului din 30 aprilie 1860". Şedinţa din 2 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 16, p. 181, col. 2.

66 Intervenţie în care arată că mai mulţi deputaţi, membri ai secţiei a 6-a, absentează de la şedinţele de lucru. Şedinţa din 2 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 16, p. 185, col. 2.

*67 Intervenţie cu privire la definitivarea bugetului statului şi stabilirea impozitelor. Şedinţa din 2 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 16, p. 187, col. 1–2. p. 341

*68 Intervenţie în care susţine necesitatea începerii încasării impozitelor şi a stabilirii sistemului fiscal. Şedinţa din 2 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 16, p. 188, col. 2. p. 343

*69 Intervenţie în care arată că va colabora în cadrul Adunării cu miniştrii noului guvern. Moţiune cu privire la strîngerea impozitelor. Şedinţa din 2 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 16, p. 190, col. 1–2. p. 343

*70 Discurs referitor la cuantumul şi necesitatea încasării impozitelor. Şedinţa din 2 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 16, p. 192, col. 1 – p. 193, col. 2. p. 344

71 Intervenţii polemice cu Grigore Balş cu privire la moţiunea strîngerii impozitelor. Şedinţa din 2 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 16, p. 194, col. 1 ; p. 197, col. 1–2.

72 Intervenţii şi propunere în care cere să se statueze dreptul la accesul în sala conferinţelor Adunării pentru foştii miniştri şi foştii deputaţi. Şedinţa din 4 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 17, p. 199, col. 2.

73 Intervenţie în care arată că în cadrul discuţiilor la răspunsul la mesajul tronului vor răspunde atît foştii miniştri, cît şi cei actuali. Şedinţa din 4 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 17, p. 201, col. 2.

74 Intervenție în care cere timp ca să poată răspunde la acuzațiile aduse fostului guvern în proiectul de răspuns la mesajul tronului prezentat de minoritate. Ședința din 4 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 17, p. 204, col. 2 ; p. 205, col. 1–2.

75 Intervenție prin care cere să se tipărească opinia lui R. Rosetti referitoare la răspunsul la mesajul tronului. Ședința din 4 februarie 1861. *În Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 17, p. 206, col. 2.

76 Intervenții în care cere tipărirea proiectului de răspuns la mesajul tronului prezentat de R. Rosetti, în care se aduc acuzații fostului guvern. Ședința din 4 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 17, p. 207, col. 1–2.

77 Intervenții în care arată că proiectul de răspuns la mesajul tornului prezentat de R. Rosetti este nesubscris și de alți deputați. Ședința din 4 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 17, p. 211, col. 1–2.

78 Intervenție cu privire la antrepriza Teatrului național. Ședința din 7 februarie 1871. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 18, p. 216, col. 1.

79 Intervenție în care recunoaște competența lui I. Sturdza în probleme financiare. Ședința din 7 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 8, p. 218, col. 2.

80 Intervenție în care arată că în toamna precedentă guvernul nu a discutat proiectul de organizare a poștelor, din cauză că el (K.) a lipsit din Iași. Ședința din 7 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 8, p. 219, col. 1.

81 Intervenție în care arată că în timpul guvernării precedente s-a preocupat de organizarea poștelor pe baze noi. Ședința din 7 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 8, p. 219, col. 2.

82 Intervenție în legătură cu blamul dat fostului guvern în problema antreprizei poștelor. Ședința din 7 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 18, p. 220, col. 2.

83 Intervenție în care arată că termenul de trei ani pentru antrepriza poștelor este prea lung. Ședința din 7 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 18, p. 221, col. 1.

84 Intervenții polemice cu caracter personal cu I. Sturdza. Ședința din 7 februarie 1861. În *Supl. estraord al M.O.*, Pr.v. nr. 18, p. 221, col. 2 ; p. 222, col. 1.

85 Intervenție în care arată măsurile luate relativ la unificarea serviciului poștal în Principate, în timpul guvernării sale. Ședința din 7 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 18, p. 222, col. 1–2.

86 Intervenție în care propune ca antrepriza poștelor să fie dată la alte persoane numai în cazul în care actualii antreprenori vor să se retragă. În acest sens prezintă și o scurtă moțiune (care se supune discuției și se adoptă). Ședința din 7 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 18, p. 223, col. 2 – p. 224, col. 1.

87 Intervenție în care susține că exploatarea poștelor din Basarabia trebuie să intre în regimul general de exploatare. Ședința din 7 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 18, p. 224, col. 1.

88 Intervenție în care arată că avantajele care s-au cerut de a se antreprenorului poștelor nu sînt mari. Ședința din 7 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 18, p. 224, col. 2.

89 Explicații suplimentare cu privire la moțiunea referitoare la antrepriza poștelor. Ședința din 7 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 18, p. 224, col. 2.

90 Intervenție în legătură cu schimbarea drumului poștei de la Hîrlău și Botoșani. Ședința din 7 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 18, p. 226, col. 1.

91 Intervenție în care arată că demisiile deputaților nu se pot pune la vot. Ședința din 7 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 18, p. 227, col. 1.

92 Intervenție prin care refuză să fie membru al secțiunii financiare a Camerii. Ședința din 7 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 18, p. 227, col. 2.

93 Intervenție într-o problemă de regulament privind petițiile primite de Cameră. Ședința din 9 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 19, p. 228, col. 2.

94 Intervenții cu privire la problema completării secțiunilor I și a IV-a. Ședința din 9 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 19, p. 229, col. 2.

95 Intervenție în care arată că propunerea ce a făcut dă un drept mai larg guvernului de încasare a impozitelor. Ședința din 19 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 19, p. 231, col. 1 ; p. 237, col. 2 – p. 238, col. 1.

96 Intervenții în care arată că încasarea impozitului pe băuturile spirtoase este un drept al orașelor. Ședința din 9 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 14, p. 232, col. 1.

*97 Intervenție în care susține abolirea dării pe rachiu și vin. Ședința din 9 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 19, p. 233, col. 1 – p. 234, col. 1. p. 346

98 Intervenții polemice cu I. Sturdza și președintele Adunării referitor la legalitatea circularelor pe care le-a dat în timpul guvernării sale. Ședința din 9 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 14, p. 234, col. 2 ; p. 235, col. 1.

99 Intervenție cu privire la dreptul municipalităților de a încasa impozitul pe băuturi spirtoase. Ședința din 9 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 19, p. 236, col. 1–2.

100 Intervenții cu caracter polemic în care arată că este împiedicat cu regularitate să spună ceea ce are de spus. Ședința din 9 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 19, p. 237, col. 1, 2.

*101 Intervenție cu privire la împămîntenirea doctorului Constantin Ludovic Prodan. Ședința din 9 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 19, p. 241, col. 2 – p. 242, col. 1. p. 347

102 Intervenție în care susține acordarea indigenatului lui Al. Papiu Ilarian. Ședința din 9 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 19, p. 244, col. 1–2.

103 Intervenție în care combate proiectul de răspuns la mesajul tronului prezentat de R. Rosetti. Ședința din 13 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 20, p. 245, col. 2 ; p. 247, col. 1–2 ; p. 249, col. 2.

*104 Intervenție în care cere să se ia în discuție proiectul de răspuns la mesajul tronului, prezentat de majoritate. Ședința din 13 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 20, p. 250, col. 2 – p. 251, col. 1. p. 348

105 Intervenție prin care respinge acuzația de a fi insultat pe Gh. Asachi în ședința Consiliului de Miniștri. Ședința din 13 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 20, p. 259, col . 1.

106 Intervenție în care arată că va lua parte la discuții cînd se va prezenta amendamentul lui Gr. Balș cu privire la proiectul de răspuns la mesajul tronului. Ședința din 13 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 20, p. 260, col. 1 ; p. 264, col. 2.

107. Intervenții în care cere să se prezinte amendamentul anunțat de Gr. Balș referitor la proiectul de răspuns la mesajul tronului. Ședința din 13 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 20, p. 265, col. 1–2.

108 Intervenții cu caracter polemic cu președintele Adunării pentru motivul că este permanent întrerupt cînd vorbește. Ședința din 13 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 20, p. 265, col. 2 ; p. 266, col. 1.

*109 „Apărarea ministeriului din 30 aprilie 1860 înaintea Adunării elective din Iași". Ședințele din 15 și 17 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 21, p. 270, col. 1 – p. 289, col. 2 ; Pr.v. nr. 22, p. 290, col. 1 – p. 312, col. 1. p. 349

110 Intervenție cu privire la cele afirmate de Gr. Balș și Gr. Sturdza, subliniind obiectivitatea celui din urmă. Ședința din 17 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 22, p. 320, col. 2.

111 Intervenție prin care arată că expunerea asupra administrației guvernului de la 30 aprilie 1860 o va face în una din ședințele următoare. Ședința din 17 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 22, p. III (după p. 320), col. 1.

*112 Polemică cu M. Cornea, în care arată că discuțiile ce se poartă în Adunare cu privire la activitatea guvernului din 30 aprilie sînt discuții sterile. Ședința din 17 februarie 1861 În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 22, p. V (după p. 320), col. 2–p. VI, col. 1. p. 405

*113 Intervenție prin care susține proiectul de răspuns la mesajul tronului prezentat de majoritate. Ședința din 18 februarie 1861. În *Supl. estraord. la M.O.*, Pr.v. nr. 23, p. 323, col. 2 – p. 324, col. 1. p. 406

114 Intervenţie cu privire la stadiul în care se află reforma legii electorale. Şedinţa din 18 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 23, p. 326, col. 1–2.

*115 Discurs în care arată motivele şi împrejurările în care a demisionat guvernul din 30 aprilie 1860. Şedinţa din 18 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 23, p. 328, col. 2 – p. 330, col. 1. p. 407

116 Intervenţie în care arată că ia act de amendamentul propus de deputatul M. Cornea la proiectul de răspuns la mesajul tronului, referitor la mulţumirile ce trebuiesc adresate domnului pentru restabilirea liniştii şi înlăturarea guvernului de la 30 aprilie 1860. Şedinţa din 17 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 23, p. 331, col. 2.

*117 Intervenţie în care arată cum a lucrat guvernul pe care l-a prezidat în problema averilor mănăstirilor închinate. Şedinţa din 18 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 23, p. 331, col. 2 – p. 332, col. 1. p. 410

118 Intervenţii polemice referitoare la redactarea procesului-verbal asupra şedinţei din 18 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 24, p. 1, col. 2 ; p. 4, col. 1.

*119 Intervenţie în care cere ca membrii clerului să fie supuşi obligaţiilor fiscale alături de ceilalţi locuitori ai ţării. Şedinţa din 2 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 25, p. 7, col. 2 – p. 8, col. 1. p. 411

*119a Intervenţie în care susţine necesitatea supunerii membrilor clerului la obligaţiile fiscale. Şedinţa din 2 martie 1869. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 25, p. 11, col. 1–2. p. 412

120 Intervenţie în care subliniază necesitatea unificării legislative a ambelor Principate. Şedinţa din 2 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 25, p. 12, col. 1.

121 Intervenţie în care arată că situaţia cutiilor săteşti este bună, ele dispunînd de importante sume de bani. Şedinţa din 2 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 25, p. 14, col. 2.

122 Intervenţie în care arată că „s-au dat în anul trecut pîne din coşerele de rezervă ca împrumut". Şedinţa din 2 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 25, p. 15, col. 1.

123 Intervenţie în care se opune sistemului ca un deputat să prezinte în Adunare pe un reclamant. Şedinţa din 2 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 25, p. 17, col. 2.

124 Intervenţie în care susţine necesitatea introducerii uniformei Adunării. Şedinţa din 2 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 25, p. 18, col. 2.

125 Intervenţie în care susţine necesitatea cercetării de urgenţă, de către secţiunea a VI-a, a „sămii Adunării" pe luna februarie. Şedinţa din 4 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 26, p. 19, col. 2.

126 Intervenţie prin care se opune a se lua în discuţiune moţiunea deputatului A. Grigoriu referitoare la construirea de şosele, pînă la discutarea bugetului. Şedinţa din 4 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 26, p. 22, col. 2 ; p. 23, col. 1.

127 Intervenţii în care arată că valoarea „plăcelor" comandate „pentru a se cunoaşte membrii judeţelor săteşti" este mai mică de 2 000 de galbeni. Şedinţa din 4 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 26, p. 26, col. 2.

*128 Intervenţie în care arată cum au fost examinate cererile trimise secţiei a VI-a a Adunării. Şedinţa din 4 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 26, p. 27, col. 1–2 ; p. 28, col. 2. (Am reprodus numai prima intervenţie.) p. 413

129 Intervenţie referitoare la plîngerea locuitorilor din satul Blebea cum că au făcut boierescul îndoit din cauza litigiului dintre Gh. Gîlcă şi Gr. Gorovei, arendaşi ai unor moşii bisericeşti, pentru o bucată de pămînt dintre cele două moşii care trecea de la un arendaş la altul şi pe care se afla satul Blebea. Cere ca petiţia să fie trimisă spre studiu la secţia cultelor şi administrativă. Şedinţa din 4 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 26, p. 29, col. 1.

130 Recomandă examinarea plîngerii locuitorilor din satul Blebea, de către comisiile cultelor şi administrativă, împreună cu plîngerile arendaşilor Gîlcă şi Gorovei. Şedinţa din 4 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 26, p. 29, col. 2.

131 Intervenţie în care prezintă plîngerea negustorului A. Malacsa referitoare la întîrzierea judecării unui proces de către tribunalul comercial din Galaţi. Şedinţa din 4 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 26, p. 29, col. 2.

132 Intervenţie în care prezintă o petiţie a lui C. Sion referitoare la „nedreptăţirea ce i s-ar fi făcut de către Curtea princiară". (Nu se dau alte precizări.) Şedinţa din 4 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 26, p. 29, col. 2.

133 Intervenţie în care arată atribuţiile secţiei a VI-a şi ale Adunării cu privire la rezolvarea petiţiilor primite. Şedinţa din 4 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 26, p. 30, col. 1–2 ; p. 31, col. 1.

134 Intervenţii în care se opune „la suplica lui D.T. Vasiliu privitoare la paguba ce sufere din antrepriza lemnilor ce s-au angajat a da miliţiei" şi care cerea unele despăgubiri. Şedinţa din 4 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 26, p. 30, col. 2 ; p. 31, col. 1 ; p. 32, col. 1.

135 Intervenţie în care cere să se ia în cercetare plîngerea cetăţenilor din Iaşi contra taxei pentru „curăţitul uliţelor". (Propunerea s-a acceptat.) Şedinţa din 4 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 26, p. 32, col. 1–2.

136 Intervenţie în care arată că plîngerea lui Em. Frunză „atingătoare de procesul ce are cu medelniceru[l] Gheltu, neamul Bîrsese şi Bolesc pentru otară de moşie" este de competenţa Curţii de casaţie. Şedinţa din 4 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 26, p. 32, col. 2.

137 Intervenţie în care arată modul în care ar trebui să se rezolve diferite categorii de petiţii care vin la Adunare. Şedinţa din 4 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 26, p. 33, col. 1–2 ; p. 34, col. 1.

138 Intervenţie în care cere trimiterea către guvern a petiţiei lui L. Bogdan relative la un proces al acestuia asupra moşiei Grozeştii. Şedinţa din 4 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 26, p. 33, col. 2 ; p. 34, col. 1, 2 ; p. 35, col. 1.

139 Intervenţie în care se opune acordării despăgubirilor cerute de C. Negruzzi relativ la pagubele ce a suferit în urma angajamentului luat de a furniza o cantitate de lemne Ministerului Lucrărilor Publice. Plîngerea a fost trimisă spre cercetare guvernului. Şedinţa din 8 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 28, p. 48, col. 1 ; p. 60, col. 1.

140 Intervenţii în care susţine proiectul de lege referitor la înfiinţarea cimitirelor în afara satelor şi oraşelor. Şedinţa din 9 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 28, p. 51, col. 2 ; p. 52, col. 1, 2 ; p. 53, col. 1–2.

141 Intervenţie în care cere să se anunţe din timp data prezentării proiectului de lege rurală. Şedinţa din 8 martie 1861. În *Supl. estraord. M.O.*, Pr.v. nr. 28, p. 54, col. 1.

142 Intervenţie în care arată că unii prefecţi au fost daţi în judecată din cauza abuzurilor electorale şi că în listele electorale din judeţul Roman nu au existat incorectitudini. Şedinţa din 11 martie 1861. În *Supl. estraord. M.O.*, Pr.v. nr. 29, p. 58, col. 2 ; p. 59, col. 2.

*143 Intervenţie în care susţine amendamentul propus la titlul proiectului de lege pentru alegerea „mitropoliţilor şi a episcopilor" în vederea unificării bisericii din ambele Principate. Şedinţa din 11 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 29, p. 61, col. 2 — p. 62, col. 1. p. 414

144 Intervenţie polemică cu Manolache Costache în care susţine votarea proiectului de lege privind alegerea mitropoliţilor. Şedinţa din 11 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 29, p. 63, col. 2 ; p. 64, col. 1.

145 Intervenţie în care susţine ca protoiereii să fie aleşi şi nu numiţi şi să aibă dreptul de a participa la alegerea episcopilor. Şedinţa din 11 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr. v. nr. 29, p. 66, col. 2 ; p. 67, col. 1, 2.

*146 Intervenţie referitoare la alegerea mitropoliţilor. Şedinţa din 11 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 29, p. 69, col. 1. p. 416

*147 Intervenţie prin care susţine ca episcopii în Principate să fie aleşi. Şedinţa din 11 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 29, p. 70, col. 2. p. 417

148 Intervenţie în care arată că pentru alegerea mitropoliţilor nu este absolut necesară respectarea Convenţiei. Prevederile ei se referă numai la alegerea domnilor. Şedinţa din 11 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 29, p. 71, col. 2.

149 Intervenţie în care arată că opinia lui P. Balş privind alegerea mitropoliţilor s-a anulat prin adoptarea amendamentului lui I. Sturdza. Şedinţa din 11 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 29, p. 72, col. 1.

150 Intervenţie în care cere ca o plîngere a lui Gh. Asachi împotriva sa să fie trimisă spre cercetare secţiei a V-a. (Adunarea a hotărît însă ca să fie trimisă comisiei de anchetă a guvernului din 30 aprilie 1860.) Şedinţa din 14 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 30, p. 74, col. 1.

151 Intervenţii în care cere respingerea propunerii lui P. Balş relativ la art. V din „proiectu de lege pentru delegarea mitropoliţilor". (Punîndu-se la vot, opinia lui P. Balş a fost respinsă.) Şedinţa din 14 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 39, p. 74, col. 2 ; p. 75, col. 1.

152 Intervenţii cu privire la proiectul de lege „pentru întocmirea Camerilor consultative de agricultură şi Consiliul general de agricultură". Şedinţele din 14 şi 17 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 30, p. 83, col. 2 ; Pr.v. nr. 32, p. 89, col. 2.

153 Intervenţie în care arată că „petiţia arendaşilor moşiei Bogdăneşti relativă la tăierea parchetelor de pădure" este de competenţa secţiei a IV-a a Adunării şi că se va trimete acolo. Şedinţa din 17 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 32, p. 88, col. 2.

*154 Intervenţie referitoare la arendarea moşiei Bogdăneşti a mănăstirei Rîşca. Şedinţa din 17 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 32, p. 93, col. 1 —p. 94, col. 1. p. 418

155 Intervenţie cu privire la problema rezolvării petiţiilor ce se prezintă Adunării. Probleme de regulament. Şedinţa din 17 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 32, p. 96, col. 2.

156 Intervenţii în care precizează că la Comisia centrală nu este depus nici un proiect de lege referitor la instituirea juraţilor în legătură cu legea presei. Şedinţa din 17 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 32, p. 99, col. 1.

157 Intervenţie în care cere să se amîne discutarea proiectului de lege rurală. Şedinţa din 17 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 32, p. 102, col. 2 ; p. 103, col. 1.

158 Intervenţie în care respinge acuzaţia de delapidare ce se aduce fostului Cabinet pentru acordarea de pensii doamnelor Capşa şi Bolberiţă, întrucît înşişi foştii miniştri au cerut aducerea acestor cazuri în discuţia Adunării. Şedinţa din 17 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 32, p. 105, col. 2 ; p. 106, col. 1 ; p. 107, col. 1, 2.

*159 Intervenţie cu privire la problema arendării şi exploatării pădurii de pe moşia Bogdăneşti. Şedinţa din 21 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 33, p. 114, col. 1 — p. 115, col. 1. p. 419

160 Intervenţie în care opinează ca petiţia adresată Adunării de către doctorul Şifer să se trimită la secţia a V-a. Şedinţa din 21 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 33, p. 130, col. 1—2.

161 Intervenţii ca „petiţia adresată Adunării de către cîteva maici de la schitul Giurgeni" să se trimită spre studiu secţiei a IV-a. Maicile cereau anularea desfiinţării schitului, eliberarea bisericii şi a averii schitului, precum şi menţinerea fostei stareţe. Şedinţa din 21 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 33, p. 130, col. 2 ; p. 131, col. 1.

162 Intervenţie în care propune ca Adunarea să chibzuiască înainte de a se pronunţa asupra cererii lui Alecu Catargiu de a fi despăgubit pentru un număr de robi eliberaţi. Şedinţa din 21 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 33, p. 131, col. 2 ; p. 132, col. 1.

163 Amendament în care cere să se amîne discutarea petiţiei lui Alecu Catargiu în legătură cu despăgubirea pentru ţiganii dezrobiţi. Şedinţa din 21 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 33, p. 132, col. 1.

*164 Discurs cu privire la proiectul de lege rurală. Şedinţa din 27 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 35, p. 4, col. 1 — p. 6, col. 2. p. 420

165 Intervenţii polemice cu Gr. Balş în problema examinării proiectului de lege rurală în şedinţa comună a Camerelor din ambele Principate ; problema unirii Camerelor. Şedinţa din 27 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 35, p. 10, col. 2 ; p. 11, col. 1, 2.

*166 Intervenţie în care se pronunţă pentru unirea Camerelor din ambele Principate. Şedinţa din 27 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 35, p. 13, col. 2 — p. 14, col. 1. p. 423

*167 Intervenţie prin care se opune a se acorda despăgubiri lui A. Catargiu pentru ţiganii dezrobiţi. Şedinţa din 29 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 36, p. 20, col 2 ; p. 21, col. 1—2. p. 425

*168 Intervenţie în legătură cu cererea de despăgubire făcută de A. Catargiu pentru eliberarea a 69 de ţigani. Şedinţa din 29 martie 1869. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 36, p. 22, col. 2 — p. 23, col. 1. p. 427

169 Intervenție în care susține ca la discutarea viitoarei legi a pensiilor să se introducă prevederea „ca și municipalitățile să fie datoare a opri zeciuiala de la amploiații lor. Pînă atunci noi trebuie să votăm aceea ce e la ordinea zilei după legea actuală". Ședința din 29 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 36, p. 34, col. 2.

170 Intervenții prin care propune ca secțiunea financiară a Adunării înainte de a opina pentru acordarea de pensii să ceară „de la instanția în care au servit [solicitanții] lămuriri despre neprihănita lor purtare". Ședința din 29 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 36, p. 34, col. 2 ; p. 35, col. 1, 2 ; p. 36, col. 2.

171 Intervenție în care susține acordarea pensiei numai pe baza anilor de serviciu. Ședința din 29 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 36, p. 37, col. 2.

172 Intervenții cu privire la cererea de pensie prezentată de D. Bușilă, susținînd că pensia trebuie acordată numai pentru invaliditățile din timpul serviciului. Ședința din 29 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 36, p. 37, col. 2.

173 Intervenție în legătură cu pensia solicitată de văduva Smaranda Homiceanu, arătînd că solicitanta a fost despărțită de soț. (Pensia s-a aprobat.) Ședința din 29 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 63, p. 38, col. 1.

174 Intervenții în chestiune de regulament. Ședința din 29 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 36, p. 38, col. 2 ; p. 40, col. 2.

175 Intervenție în care susține ca, avîndu-se în vedere starea materială a maiorului C. Țintilă, să i se acorde numai pensia strict legală. Ședința din 29 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr.v. nr. 36, p. 39, col. 2.

176 Intervenții în care protestează împotriva absentării unor deputați de la ședințele Adunării. Ședința din 1 aprilie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 37, p. 41, col. 2 ; p. 42, col. 1, 2.

177 Intervenții în care arată că guvernul a luat măsuri pentru stîrpirea lăcustelor și în Basarabia ca în restul țării. Legea votată continuă să fie în vigoare. Ședința din 1 aprilie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 37, p. 44, col. 2 ; p. 45, col. 1 ; p. 46, col. 2.

178 Intervenție în care propune să se acorde pensie „de răsplătire" lui N. Singurov, colonel. Ședința din 1 aprilie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 37, p. 48, col. 2.

179 Intervenții și propunere pentru pensie „de răsplătire" preotului Dimitrie Petru de la biserica Sf. Spiridon din Iași. (Propunerea a fost acceptată.) Ședința din 1 aprilie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 37, p. 53, col. 1, 2.

180 Proiect de lege și intervenție în care susține „exproprierea edificiului de teatru proprietate a prințului Mihail Sturdza". (Acest proiect de lege s-a adoptat.) Ședința din 1 aprilie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 37. p. 54, col. 1–2 ; p. 55, col. 2.

181 Intervenție în care susține că cererea de pensie a preotului Buțureanu nu trebuie respinsă. (Cererea, la propunerea lui M. Kogălniceanu, a fost trimisă secției spre o amplă cercetare.) Ședința din 7 aprilie 1861. În *Supl. estraord, al M. O.*, Pr. v. nr. 38, p. 62, col. 2.

182 Amendament în care cere retrimiterea la secție a cererii de pensie a preotului Buțureanu. (Amendamentul a fost acceptat.) Ședința din 7 aprilie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 39, p. 69, col. 2.

183 Intervenție în care arată că este necesară cercetarea de către guvern a cererilor de pensie „pentru retragere". Ședința din 7 aprilie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 39, p. 70, col. 1.

184 Intervenție în care cere să se discute raportul secției a V-a referitor la „dezlegarea dată de Ministerul Justiției pentru datoriile ce fac femeile măritate". Ședința din 12 aprilie 1861. În *Supl. estraord, al M. O.*, Pr. v. nr. 40, p. 78, col. 2.

185 Intervenții în care arată că menirea Adunării este să cerceteze dacă s-a aplicat sau nu legea în cazul desființării schitului Preuteștii, făcut pe o moșie particulară. Ședința din 12 aprilie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 40, p. 83, col. 2 ; p. 84, col. 1.

186 Intervenții prin care se opune amendamentului lui R. Rosetti de a se modifica legea privind desființarea unor schituri. Ședința din 12 aprilie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 49, p. 84, col. 1, 2 ; p. 85, col. 1.

187 Intervenție cu privire la proiectul de lege „pentru modificarea paragr. 41 și 42, capitolul II și paragr. 45, capitolul V, din legea presei" ; susține cauțiunea ce trebuia depusă „pentru deschiderea jurnalelor politice". Ședința din 12 aprilie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 40, p. 87, col. 1.

188 Intervenții în care cere amînarea discutării plîngerii maicilor de la schitul Giurgeni împotriva măsurii de a se desființa schitul. Ședința din 12 aprilie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 40, p. 88, col. 2 ; p. 95, col. 2.

*189 Intervenție în legătură cu protestul călugărițelor de la schitul Giurgeni împotriva desființării acelui schit. Ședința din 12 aprilie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 40, p. 92, col. 1 – p. 93, col. 2. p. 428

190 Amendament în care cere ca cele cuprinse în raportul secției să privească numai călugărițele aflate acum la schitul Giurgeni. Ședința din 12 aprilie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 40, p. 95, col. 2.

191 Propunere cu privire la amînarea discuției privitoare la desființarea schitului Giurgeni. Ședința din 12 aprilie 1861. Propunerea a fost respinsă. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 40, p. 96, col. 1.

192 Intervenție în care arată că rapoartele secțiunilor nu se pot lua în discuție pînă nu se tipăresc și se difuzează deputaților. Ședința din 12 aprilie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 40, p. 96, col. 2.

193 Intervenții în care susține discutarea cu urgență a acordării unui ajutor pentru reparația bisericii protestante din Iași, Ședința din 15 mai 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 47, p. 100, col. 2 ; p. 10, col. 1.

194 Interpelare cu privire la stadiul în care se află elaborarea proiectului de lege referitor la construirea căilor ferate. Ședința din 15 mai 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 47, p. 102, col. 1–2.

195 Intervenții în care arată că reînființarea unor schituri desființate prin lege nu se poate face decît prin modificarea legii. Ședința din 15 mai 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr.v nr. 47, p. 102, col.2; p. 103, col. 1, 2.

196 Intervenții în care arată că plîngerile țăranilor din satul Blebea, precum și ale arendașilor Gh. Gîlcă și Gh. Gorovei de pe acea moșie, sînt determinate de imprecizinnea hotarelor. Ședința din 15 mai 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 47, p. 107, col. 1 ; p. 108, col. 1 ; p. 109, col. 1.

197 Intervenție în care arată că nu este nevoie de un proces-verbal special care să constate că numărul deputaților prezenți nu este suficient pentru ținerea ședinței. Ședința din 22 mai 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 52, p. 111, col. 2.

Lucrări subscrise și de Mihail Kogălniceanu

198 Amendament în care cere exceptarea încasării impozitului pe băuturi spirtoase. Ședința din 9 februarie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 19, p. 236, col. 1.

Lucrări elaborate în cadrul unor comisii și citite de Mihail Kogălniceanu

199 Foiletonul secțiunei a VI-a referitor la cererile de indigenat. Ședința din 4 martie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 26, p. 27, col. 2 ; p. 28, col. 1, 2 ; p. 29, col. 1, 2 ; p. 30, col. 2 ; p. 32, col. 1, 2 ; p. 34, col. 1–2 ; p. 35, col. 2.

200 Raportul secției a VI-a cu care se înaintează Adunării foiletonul cu privire la petițiile „ce i s-au trimis de Adunare". Ședința din 21 martie 1861. În *Supl. estraord. al M.O.*, Pr. v. nr. 33, p. 129, col. 1 ; p. 130, col. 1.

*201 Raport către domn privind proiectul de lege rurală. Ședința din 29 martie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 36, p. 18, col. 1–2. p. 424

202 Din partea secțiunei a VI-a, „Foileton de suplicele pentru care secțiunile opinează a se trimite pe la diferite secțiuni". Ședința din 7 aprilie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 39, p. 58, col. 2 ; p. 59, col. 1–2.

203 Foiletonul secției a VI-a cu privire la petițiile ce i s-au trimis. Ședința din 12 aprilie 1861. În *Supl. estraord. al M. O.*, Pr. v. nr. 40, p. 77, col. 2 ; p. 78, col. 2.

Alte discursuri

1 Toast pentru Unire p. 433

2 Alocuțiune rostită, cu prilejul vizitei făcute de un grup de deputați, comisarului Angliei sir Henry Bulwer, sosit la Iași p. 433

3 Cuvîntarea rostită la Institutul central de fete din Iași, la 17 iulie 1860, cu ocazia serbării de sfîrșit de an p. 434

4 Discurs cu ocazia festivității de distribuire a premiilor școlare la Academia din Iași, în ziua de 17 iulie 1860 p 434

[illegible] Fac. de lb. și lit. [illegible]
București

SUMAR

Studiu introductiv 5

Notă asupra ediției 19

Discursuri, intervenții, amendamente, propuneri 23
- Adunarea ad-hoc a Moldovei (22 septembrie — 21 decembrie 1857) 25
- Adunarea electivă a Moldovei (28 decembrie 1858 — 6 mai 1859) 106
- Comisia centrală de la Focșani (10 mai 1859 — 4 februarie 1850) 128
- Adunarea legislativă a Moldovei (6 martie 1860 — 8 iulie 1860) 275
- Adunarea legislativă a Moldovei (4 decembrie 1860 — 22 mai 1861) 321

Alte discursuri 431

Activitatea parlamentară a lui Mihail Kogălniceanu (22 septembrie 1857 — 22 mai 1861) 439
- Adunarea ad-hoc a Moldovei 441
- Adunarea electivă a Moldovei 449
- Comisia centrală de la Focșani 455
- Adunarea legislativă a Moldovei 470
- Adunarea legislativă a Moldovei 482

Redactor; DOINA POPESCU
Tehnoredactor: AUREL BUDNIC

Bun de tipar: 30.X.1983. Format: 16/70 × 100.
Coli de tipar: 31. C.Z. pentru biblioteci mari
și mici: 859 (K 101)

---

c. 118 I. P. Informația
str. Brezoianu nr. 23 — 25
București